CORPUS

DIPLOMATICUM NEERLANDO-INDICUM

VERZAMELD EN TOEG ELICHT

DOOR

Dr F W. STAPEL

ZESDE DEEL 1753-1799

’S-GRAVENHAGE

MARTINUS NIJHOFF 1955 CORPUS

DIPLOMATICUM

NEERLANDO-INDICUM CORPUS

DIPLOMATICUM NEERLANDO-INDICU M

VERZA MELD EN TOEG FLICHT

DOOR

Dr F W. STAPEL

UITGEGFVEN DOOR HET KONINKLIJK INSTITUUT VOOR TAAL . LAND- EN VOLKENKUNDE MET STEUN VAN DE NEDERLANDSF ORGANISATIE VOOR ZUIVER - WVETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

ZESDE DEEL 1753-1799

’S-GRAVENHAGE

MARTINUS NIJHOFF 1955 INHOUD

Bladzijde XIII XV 1-720

VooRWOORD INLEIDING DOcUMENTEN

CMLI: Malakka__Perak, 13 Maart 1753 1-2 CMLII: Malabaar, 15 Augustus 1753 348 CMLIII: Japan, 26 Augustus 1753 8_9 CMLIV. Bantanl, 22 September 1753 10 19 CMLV. Malabaar , 28 September 1754 19_20 CMLVI Siam, 17 October 1754 20-22 CMLVIL: Malakka_Djohor-_Siak, Novembcr 1754 22-23 CMLVIIL. Malahaar , 8 Decembcr 1754 23_27 CMLIX. Malabaar , Februari 1755 27_29 CMLX Sumatra’s Westkust, Februari 1755 29_32 CMLXI: Sumatra’s Westkust, 2 Februari 1755 32-33 CMLXII

Sumatra’s Westkust, Fehruari 1755 33 CMLXIII Sumatra’s Westkust, Februari 1755 34-35 CMLXIV. Sumatra’s Westkust, Februari 1755 36 -37 CMLXV Sumatra’s Westkust, 9 Februari 1755 37_38 CMLXVI: Sumatra s Westkust, Februari 1755 38__39 CMLXVII. Sumatra’$ Westkust, Februari 1755 39_*40 CMLXVII: Sumatra ’s Westkust, 9_14 Februari 1755 40 CMLXIX Java Mataram, 13 Februari 1755 41-49 CMLXX: Sumatra ’s Westkust, 15 Februari 1755 49_50 CMLXXI: Sumatra’s Westkust* 3 Maart 1755 51-52 CMLXXIL. Malabaar , 19 Maart 1755 52-_54 CMLXXIIL Sumatra’s Westkust , 31 Maart 1755 54 CMLXXIV. Molukken Sangireilanden, April 1755 55 _56 CMLXXV. Molukken __Ternate, 12 Mei 1755 56_59 CMLXXVI Palemnbang, 10 September 1755 59_64 CMLXXVII Sumatra’s Westkust, 13 October 1755 64-66 INHOUD.

CMLXXVIII-__CMLXXXII. Sumatra ’$ Westkust, 13 October 1755 66 CMLXXXIIL. Gorontalo_Bintauna, 21 October 1755 66_73 CMLXXXIV_CMLXXXVII, Sumatra’s Westkust; 21 November__17 December 1755 74 CMLXXXVIII. Suratte_Dekhan, 18 December 1755 74-76 CMLXXXIX_CMXCII Sumatra’s Westkust, 20 December 1755 5 Januari 1756 76 CMXCIII. Malakka-_Djohor-_Siak, 19 Januari 1756 77_80 CMXCIV. Molukken Noord-Celebes, 15 Maart 1756 80_83 CMXCV. Cairo_Suez, 30 Mei 1756 84-85 CMXCVI: Djambi, Juni 1756 85_87 CMXCVIL. Timor , 9 Juni 1756 87-107 CMXCVIII. Bandjarmasin, 20 Octoher 1756 107_117 CMIC. Bandjarmasin, 27 October 1756 117_121 M. Makassar-Sumbawa, 27 November 1756 121-122 MI. Molukken- Tidore, Felruari 1757 123 _128 MII. Koromandel, April 1757 128_129 MII. Molukken- Noord-Celehes, 4 Mci 1757 129–133 MIV. Molukken Sangireilanden, 27 Juni 1757 133_134 MV Molukken, 20 Augustus 1757 134_137 MVI: Gorontalo, 16 November 1757 138_146 MVII. Molukken-_Noord-Celebes, 28 Novemn- ber 1757 146_148 MVIII Malakka~Djohor , 12 December 1757 148_149 MIX. Malakka Linggi-_____Rembau, Januari 1758 149_152 MX Malakka ~Selangor, 8_12 Januari 1758 152-155 MXI: Malabaar , 24 Februari 1758 155_157 MII. Molukken–Sangireilanden,18 Mei 1758 157_158 MXIIL. Malakka ~Indragiri, October 1758 158_161 MXIV. Gorontalo, 11 Deceniber 1758 161_167 MXV. Molukken-_Noord-Celebes, 13 Maart 1759 167_174 MXVI Molukken *Noord-Celebes, 13 Maart 1759 175-176 MXVII. Timor,* 27 Maart 1759 177 MXVIII Molukken–Noord-Celebes, 29 Maart INHOUD

VI[

1759 177__180 MXIX Molukken-_Noord-Celebes,14 Meil759 180-182 MXX Malakka_Perak, 3 Juni 1759 182-183 MXXI: Timor, 18 September 1759 183-*184 MXXIL Molukken_Noord-Celebes, 16 October 1759 184 MXXIII Malakka_Rembau, 11 November 1759 185 -188 MXXIV* Bengalen, 1–8 December 1759 188 -195 MXXV. Timor , 16 Januari 1760 195__197 MXXVI: Sumatra’s Westkust; 6_7 Maart 1760 198_ 200 MXXVII Malakka–Naning, 14 April 1760 200 -204 MXXVII. Molukken–Sangireilanden, 15 Augus- tus 1760

204 205 MXXIX. Bengalen, 23 Augustus 1760 205 -209 MXXX Bengalen, 3 September 1760 210 MXXXI: Sumnatra’s Westkust, October 1760 211-215 MXXXII Malakka-*Siak, 16 Januari 1761 215* -218 MXXXIII. Makassar , Augustus 1761 219 MXXXIV. Bengalen, 10 Augustus 1762 220_221 MXXXV. Malakka-Siak, 12 Maart 1763 221 -222 MXXXVI Palembang, 26 Mei–15 Juni 1763 222 -227 MXXXVII. Sumatra’s Westkust, Juni 1763 227_232 MXXXVIII Djambi, 16 October 1763 232 237 MXXXIX. Koromandel, 23 Januari 1764 238 -239 MXL. Koromandel, 24 Januari 1764 239 MXLI. Malabaar , 31 October 1764 239_242 MXLII Malabaar , November 1764 242 -243 MXLIII. Malabaar, 3 November 1764 243-245 MXLIV . Malakka Rembau, 20 November 1764 245-_246 MXLV. Koromandel, Maart 1765 246 _248 MXLVI Ternate, 4 Juli 1765 249-252 MXLVII. Molukken-_Noord-Celebes, 22 Juli 1765 252–255 MXLVIII Malakka-*Perak, 17 October 1765 255–258 MXLIX Ceilon , 14 Februari 1766 258 265 ML. Ambon-Ceram, 6 Mei 1766 265* -268 MLI: Makassar–Sumbawa,18 Mei 1766 268 _270 MLII Hindustan, Augustus 1766 270-273 MLIII Molukken Noord-Celebes, 15 Augus- tus 1766 273 ~279 MLIV. Ceilon ~Madura, 24 Januari 1767 279__281 MLV. Molukken_Noord-Celebes,23 Februari 1767 282–288 VIII

INHOUD.

1. Sumatra’s Westkust, 19 Juli 1767 289_292 MLVII. Gorontalo, 29 Juli 1767 292 -294 MLVIII. Koromandel, 28 April 1768 294 299 MLIX. Tidore Ceram, 12__20 Juni 1768 299__304 MLX Java Surakarta- Djokjakarta, 28 No- vember 1768 304 307 MLXL. Tidore, 9 Mei 1769 307_310 MLXII Ceilon-~Madura, 2 Juni 1769 310311 MLXIII Molukken -Noord-Celehes, Augus- tus 1769 311-316 MLXIV . Molukkenl-_Noord-Celebes, 26 October 1769 317–319 MLXV. Gorontalo, 4 November 1769 320 321 MLTVI: Molukken-_Noord-Celebes, Novemn- ber 1769 321-32,3 MLXVII. Molukken Noord-Celeles, 13 Juni 1770 323

   MLXVIII. Molukken Noord-Celebes,20 Juni 1770 324 =325 MLXIX. Molukken_Noord-Celehes, 22 Novem- ber 1770 325 -327 MLTX Molukkcn- ~Noordl-Celcbes, 8 Januari 1771 327_329 MLXXI. Java-*Maclura , Fehruari 177 329334 MLAXII, Molukken Sangireilanden,27 Mci 1771 334-336 MLAXII. Molukken*-Sangireilandcn,27 Mei1771 336_338 MLXXIV. Molukkcn_Sangireilanden,27 Mei 1771 338_339 MLXXV Molukken Sangireilanden,27 Mei 1771 340 -341 MLXXVI: Java-~Mataram, 28 Augustus 1772 342-343 MLXXVIL. Molukken~Banggaiarchipel, 22 April 1773 343-*349 MLXXVIII. Java’$ Noord- Cn Oostkust, 3 Juni 1773 350 352 MLXXIX Koromandel, 2 Juli 1773 353–354 MLXXX. Koromandcl, 2 Juli 177,3 354 357 MLXIXI. Koromandel, 2 Juli 1773 357 -358 MLXXXIL Koromandel, Juli 1773 358 360 MLAAXIII. Koromandel, 2 Juli 1773 360 361 MLXXXIV. Suratte, 18 Augustus 1773 362 363 MLXXXV. Suratte , 21 October 1773 363–364 MLXXXVL Molukken–Bolaang, 30 October 1773 364 365 MLXXXVII. Koromandel, 23 November 1773 365 370*

MLXXXVIII Koromnandel 23 November 1773 370-371
MLXXXIX Koromandel, 23 November 1773 371–373 MXC
Koromandel, 23 November 1773 374 INHOUD

MXCL, Koromandel, 23 November 1773 374 375 MXCII. Koromandel, 23 November 1773 375 4376 MXCIII Koromandel, 23 November 1773 376 377 MXCIV. Malakka-_Perak, 20 December 1773 377_379 MXCV Java _Vorstenlanden, 26 April 1774 380 382 MXCVI. Molukken-_Batjan, 28 Juli 1774 382 _383 MXCVII; Ternate, 16 Augustus 1774 384387 MXCVIII Molukken _Noord-Celebes , Novem- ber 1774 387_392 MXCIX Sumatra $ Westkust, 23 Jantari 1775 393 MC. Palemlang, 25 December 1775 394–395 MCL; Molukken Noord-Celebes, 5 Augustus 1776 395__398 MCII. Molukken-*Limhotto, 24* Augustus 1776 398 401 MCIII: Molukken__Noord-Celebes, October 1776 401-403 MCIV . Molukken-*Noord-Cclebes, Novem- ber 1776 403 MCV* Palembang, 25 December 1776 404 405 MCVI; Ternate, 8 Fehruari 1777 405 410 MCVII Molukken-*Noord-Celehes, 10 April 1777 410-411 MCVIII: Bantam, 29 Augustus 1777 401-417 MCIX. Bantam, September 1777 417_419 MCX. Ternate, 11 Scptember 1777 419 MCXI. Ceilon_Madura, 30 Decemler 1777 419_421 MCXIL Westkust van Borneo, 26 Maart 1778 421-4423 AICXTII. Malakka-Rembau, 11 Augustus 1779 424* 428 MCVIV. Molukken Sangireilanden, 12 Novem- ber 1779 428-_431 MCXV Molukken-_Sangireilanden,26 Mei 1780 432_433 MCXVI: Molukken-*Tidore, 17 Juli 1780 433* 453 MICXVII, Molukken Batjan, 18 Juli 1780 453-_457 MCXVIIL. Gorontalo, 1 September 1780 457_459 MSXIL Mataran_Djokjakarta, December 1780 459__460 MCXX Mataram-*Djokjakarta, 31 Januari 1781 460_464 MCXXI Molukken-Noord-Celebes,26 Mei 1781 465 467 MCXXII Koromandel, 14 Juli 1781 467_468 MCXXIIL Molukken-~Batjan, 23 Juli 1781 468 472 MCXXIV. Molukken - ~Noord-Celebes, 15 Augus- tus 1781 472* 475 INHOUD

1. Koromandel, 4 Septeniber 1781 475 _ 477 MCXXVI. Mataran~Surakarta, October 1781 478_ 479 MCXXVII. Mataram-~Djokjakarta, 20 October 1781 480 MCXXVIII. Molukken Tidore; & November 1781’) 480 _ 484 MCXXXIX. Koromandel, 12 November 1781 484 491 MCYL Ternate, 3 December 1781 491-*495 MCXLI, Gorontalo, 24 Januari 1782 496* 497 MCXLII; Ternate, 6 Maart 1782 497_ 499 MCXLIII: Ternate, 6 Maart 1782 500 MCXLIV. Molukken Sangireilanden, Maart 1782 500_503 MCXLV_ Molukken-*Noord-Celebes,15 Mei 1782 503_507 MCXLVI. Molukken–Sangireilanden,20 Juni 1782 507_508 MCXLVIL; Malakka Siak, Augustus 782 509_511 MCXLVIII: Molukken_Noord-Celebes, Novem - ber 1782 511-513 MCL* Malakka -Siak, 13 Maart 1783 516 517 MCLI. Mataram-Djokjakarta, 24 Maart 1783 518 520 MCLIL Molukken Tidore, 17 December 1783 520 _530 MCLIII. Mataranl, 31 Juli 1784 531-533 MCLIV. Malakka-~Sclangor , 6-13 Augustus 1784 533_4540 MCLV Malakka -Selangor,27 September 1784 540 _542 MCLVI; Molukken-_Tidore, 18

October 1784 542_549 MCLVIa. Malakka–Djohore, November 1784 549 551 MCLVII; Malakka_Djohore, 10 November 1784 551-559 MCLVIII, Malakka ~Renihau, 19 Februari 1785 559 _560 MCLIX. Malabaar , 11 October 1785 560 -565 MCLX. Mataram- -Surakarta, Januari 1786 565__566 MCLXI Ceilon-*Madura, 25 Februari 1786 567*-571 MCLXII, Molukken-Noord-Celebes, 10 Juli 1786 571–573 MCLXIII, Malakka -Selangor , 29 Juli 1786 573_579 MCLXIV. Molukken–Sangireilanden, October 1786 579 MCLXV. Malakka_Djohor-Pahang, Februari 1787 579__584 MCLXVI: Molukken ~Noord-Celebes, 10 Februari 1787 584 586 MCLXVII Mataram__Djokjakarta, 25 Mei 1787 587 _ -592

1. De nummering loopt van MCXXVIII op MCXXXIX: Ook MCIL ontbreekt IMHOUD

I

MCLXVIII Molukken_Noord-Celebes,26 Mei 1787 592 MCLXIX Molukken-__Magindanao, 18? Juni 1787 592_595 MCLXX Bandjarmassin, 13 Augustus 1787 596_614 MCLXXI: CeilonCarnatica, Juli 1788 614-617 MCLXXII; Molukken–Batjan, 23 Juli 1788 618-619 MCLXXIII Java-Surakarta, 29 September 1788 619_623 MCLXXIV. Java Surakarta, 29 September 1788 623_ 635 MCLXXV. Java-Djokjakarta, 31 October 1788 635 4 636 MCLXXVI; Bandjarmasin, 23 April 1789 637_ 638 MCLXXVII Minahassa, 5 Augustus 1790 638 642 MCLXXVIII Java-*Vorstenlanden, 28,29 September* November 1790 etl April 1791 642_649 MCLXXIX. Java–Djokjakarta ~Mangkunegara, November 1790 650 MCLXXX Java–Surakarta, 11 Januari 1791 650 651 MCLXXXI Minahassa, 13 Augustus 1791 651- 654 MCLXXXII Palembang, 31 Augustus 1791 654 662 MCLXXXIII Java–Djokjakarta, 2 April 1792 662_663 MCLXXXIV. Molukken - Sangireilanden, 26 Juli 1793 663_665 MCLXXXV Bantam Palembang_Lampongs, 18 December 1793 665 668 MCLXXXVI Molukken ~Sangireilanden, 27 Februari 1794 669 670 MCLXXXVII Molukken-_Noord-Celebes, 14 Juli 1795 670 672 MCLXXXVIII: Ceilon, 26 Augustus 1795 673 674 MCLXXXIX Ceilon, 31 Augustus 1795 674 675 MCXC. Ceilon, 28 September 1795 676 682 MCXCI Malabaar , 19 -20 October 1795 682 687 MCXCII: Gorontalo, 14 December 1795 688 689 MCXCIII Ceilon, 15 Februari 1796 689 699 MCXCIV. Molukken–Banggaiarchipel, 5 Maart 1796 699__702 MCXCV. Java–Surakarta, 2 Maart 1797 702-703 MCXCVI; Bandjarmasin, 6 Juli 1797 703 ~709 MCXCVII. Java -Surakarta, 31 Augustus 1797 709__717 MCXCVIII Cheribon-_Preanger, November 1799 718_720

REGISTER VAN GERAADPLEEGDE WERKEN 723 -724 REGISTER VAN PERSOONSNAMEN 725-_732 REGISTER VAN PLAATSNAMEN 733739 VERKLARING VAN DE DE DOCUMENTEN VOORKOMENDE VREEMDE WOORDEN EN UITDRUKKINGEN 740_743 VOORWOORD

Toen ik in Maart 1938 de Inleiding tot het vijfde deel van het Corpus afsloot, verwachtte ik dat het zesde, het laatste, spoedig daarna zou kunnen volgen. Ik had reeds een aanzienlijk aantal contracten in handen en was door mijn arbeid aan de drie voorafgaande delen geheel ingewerkt. Voor ik evenwel alle voor de uitgave benodigde contracten-in-afschrift Fn den Landsarchivaris te Batavia had ontvangen, werd door het oorlogsgeweld de Ferbinding met die stad verbroken en het duurdc Fan Mei 1940 tot September 1947 eer ik mijn relaties met het Landsarchief kon hervatten. Mijn gczondheidstoestand stond mij toen niet meer toe het werk snel te voleindigen. Bijna een halve eeuw_ nadat Mr Heeres de Inleiding voor het cerste deel ondertekende, sluit ik met dit Voorwoord het laatste af, Dit deel Fan het Corpus Diplomaticum Neerlando-Indicum bevat 238 ovcrecnkomsten en strekt zich uit over een periode van 47 jaar, Dit geelt dus ccn gemiddelde Van per jaar, minder dan in het vorige deel Grotendeels ligt dit verschil in het inkrin- pen van het terrein, waarover de Compagnie haar werkzaamheden uitstrekte, deels echter ook in het verloren gaan van contracten, die in de laatste jaren minder goed werden bewaard dan in vroe - gere perioden_ Zo zal men in deze bundel niet aantreffen de cOn- tracten uit de tachtiger jaren met Pontianak, waarvan ik geen goed exemplaar aantrof: Ze zullen kunnen worden uitgegeven met andere contracten, die sinds de rerschijning der vorige delen voor den dag kwamen _ Het is buitengewoon lastig naar contracten te gaan zoeken, die niet Op de gewone wijze werden opgeborgen in de geweldige papiermassa der Compagniesstukken, die speciaal in de laatste halve eeuw van haar bestaan tot het onmatige uitgroeide, is het het zoeken van een naald in ecn hooiberg: Slechts een enkele maal geeft een archiefinventaris hier afdoende hulp, ik denk aan die van de archieven Op Ceilon, samengesteld door Mej: M. W Jurriaanse (Catalogue of the Archives of the Dutch Central Government of Coastal Ceylon, 1640 1796, Colombo, 1943) . De daarin opgesomde documenten, welke in het Corpus nog geen XIV

plaats vonden, hebben betrekking, ten dele althans, op de jaren welke vooraigaan aan die van het hierbij aangeboden deel: Ze zouden daarom beter gezamenlijk in een supplementdeel kunnen worden afgedrukt Velen heb ik ook bij de voltooiing van dit laatste deel van het Corpus voor hun hulp te danken_ Allereerst de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek, welke door het verlenen van subsidie de uitgave van dlit deel mogelijk maakte voorts de ambtenaren en beambten van

het Algemeen Rijksarchief te Gravenhage en van het Landsarchief in Indonesie In het bijzonder dank ik Prof: Dr, W Ph. Coolhaas, die, daar de om - standigheden mij niet toelieten de uitgave persklaar te maken, de drukproeven corrigeerde en de inhoudsopgave en de registers Samenstelde. Ook de noten en de inleidingen tot de afzonderlijke documenten welke met het teken (Cs:) zijn voorzien, en de hierna volgende korte inleiding, waarin de in dit slotdeel behandelde periode wordt gekarakteriseerd, zijn van zijn hand.

F. IV, STAPEL_ INLEIDING

Het tijdperk, waarop de in dlit deel rerratte documenten betrekking hebben, onderscheidt zich in belangrijke mate van de in rorige delen van dit Corpus Diplomaticum behandelde fasen van de Compagniesgeschiedenis, Reeds bij het begin van de hier behandelde periode taande de Nederlandse invloed op het vasteland van Azie Overeenkomsten met Ferzic komen in de verzameling niet meer voor slechts &en, een contract met Siam van 1754, heeit nog betrekking op opper- Achter-Indie_ Een voorbceld van de sterke vermindlering van de macht van de Compagnie in India geeft het contract van 15 Augustus 1753 nict Travancore, Waarhij de Compagnie haar oude rol Van beschermster Fan de kleine staatjes ter kust Van Malabaar opgeeft, Een cinde Aan haar positie Van mogendheid in India maakt dle orerccnkonst mct de Engelsen (Clive !) 1- 8 December 1759 gesloten: Sedert vertocft ze nOg slechts bij hun gratie_ er wordlen nOg wel overeenkomsten met Indische machthebbcrs gesloten, maar het betreft weinig helangrijke pum- ten, waarbij ze gewoonlijk meer heeft toe te geven dan dat ze voordelen behaalt. De oorlogsjaren 1780 *1784 brengen daarin geen rerandering, slechts de macht Fan haar Franse en Indische bondgenoten maakt dat de ramp niet nog groter is Geheel anders is het beeld, wanneer men Mar de cilanden kijkt* De gouverneur-gcneraal Mossel, wiens ambtsperiode nog niet voldoende is onderzocht, heeft vermoedelijk reeds vanaf zijn optreden (1750) getracht de compagniesinvloed met de resterende middelen daar te versterken en een samenhangend onder Neder- landse opperhoogheid staand territoir tot stand te brengen. En zijn eerste opvolgers hebben dit programma verder uitgevoerd, Dit geldt niet alleen voor de Indische Archipel maar ook voor Ceilon, waar in het jaar 1766 de Nederlandse macht groter wordt dlan ooit te voren Toch is bij dit alles meer schijn dan wezen_ Het grote kwaad is meer dan de corruptie der ambtenaren (die zeker niet groter was dan die van hun Engelse collega’ ’s, juist in de jaren

dat Engeland de suprematie in India verwierf) de voortgaande rerwaarlozing van de vloot: Ziet men in de zeventiger jaren, wanneer men niet onder de oppervlakte kijkt, nog een gunstig

beeld, bij iets dieper speuren_ ziet mell de barsten daarin de smokkelarij van de Palembangers kan nen niet meer baas, de vijandig gezinde Buginezen in het rijk Van Djohore zijn daar de ware machthebbers, uitvoerige orer- eenkonsten met de onbelangrijke vorstjes der Sangireilanden moeten, te vergeefs natuurlijk, het middel zijn om de zeeroverijen van de bewoners der zuidelijke Philippijnen tegen te gaan; tegen 1780 is men zelis niet meer bij machte de rust in de een eeuw vroeger ingeslapen Molukken te handhaven, een Tidorese vorsten- telg wect zich van de ‚papoese" eilanden uit, rovende en steunende op de heimelijke medewerking Fan zijn landgenoten Op het hoofd- eiland, tientallen van jaren te handhaven, tot na de ondergang van de Compagnie_ De oorlog "an 1780 tot 1784 doet de schijn Tan macht van de Compagnie verdwijnen. Men mag van geluk spreken, dat de Engelsen de krijg in de eilandenwereld niet serieus voeren, bezig gehouden als ze zijn in India, maar ook tegen Aziatische vijanden is de V.O.C. zelfs niet meer opgewassen. De Buginezen belegeren Malakka. Eigenlijk heeit de Compagnie hier- mee haar raison d'itre vcrlorch ze hadl Voor de Republiek cle strijd in het Oosten moeten roeren, daarvoor had ze haar handels- monopolie gekregen, maar nU moet de Republiek met de eigen Floot de Compagnie te hulp komen. Het zijn de landseskaders, die de Aziatische vijanden moeten onderwerpen, wat nog vrij goed lukt, na 1784 neemt zelfs hier en daar Borneo !) het Nederlandse gezag hechtere orm aan dan te voren Maar ook deze laatste opflikkering Vln gezagshandhaving is spoedig voorbij 1795 geeft behalve op Java of het eindle of ernstige teruggang: De rer- anderingen het moederland brengen ook het einde van de Compagnie (1798_ 1800) en verder strekt zich onze verzameling niet uit_ CMLI_ MALAKKA_PERAK_

13 Maart 1753.1)

In Juli 1752 overleed de koning van Perak: Een neef_ tevens schoonzoon, volgde OP, die minder vriendelijk tegenover Compagnie stond_ Hij trok het zoutcontract, 1752 met Compagnie gesloten, (Corp blz . 580) en maakte aanstalten ook het tinmonopolie in te trekken. De gou- verneur van Malakka zond er de fiskaal, M' Thomas Schippers, heen, die bemerkte dat onwelwillende houding van den vorst veroorzaakt was door praatjes_ als z0u de Compagnie hem van de troon willen schoppen' Schippers stelde den vorst gerust en keerde den g4eu April te Malakka terug mnet brieven geschenken, 150.000 pond tin en onderstaand contract: (Onuit- gegeven brief van gouverneur raad Uun Malacca uun G.G_ Rade, d.d. 14 Juli 1753) .

Contract en onverbrekelijk verbond tusschen Paducca Siry Sulthan Iskander Sul Karney, koning van Pera ter eenre, en Mr. Thomas Schippers, coopman en fis- caal tot Malacca, mitsgaders commissaris en afgesant aan dat hoff wegens de Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Comp" ter andere zyde.

Eerstelijk sal tusschen Sijn Hoogheyd en de Nederlandse Comp' zijn en blyven een opregte, getrouwe en onverbrekelyke vrundschap en correspondentie: Hooggemelde koning beloofd aan d'E. Comp' alleen, met ex- clusie van alle andere natien, al den thin, die in Pera en onder sijn gebied valt; mits dat d'E.Comp" voor de bhaar van 375 pond Hol- lands sal betalen sesentwintig ducatons of 32 Spaanse realen: Daarenboven sal d'E. Comp"" aan den koning voor thol moeten betalen twee Spaanse realen voor yder bhaar tin, sonder meer_ De leveranciers van de thin sullen gehouden wesen, gelijk tot nu toe geschied is, deselve te brengen beneden tot aan Comp" besetting, om aldaar met 's Comp'e balans en gewigt gewogen te werden _ Den koning zal ook aanstonds, gelijk na het sluyten van het contract in den jaare 1746 tusschen den doenmaligen koning Sul- than Malpasaar Joan Berdoelat Per Alam en d'E. Comp' ge- schiedt is, zijn geheele rijk door en aan alle de vaertuygen; die

1. Uit het Contractboek VIII (no. 16) op het Arsip Negara Djakarta: Corpus V 430 432. GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

na buyten willen, [op te dragen dat zy] eerst en alvorens aan de Hollandse besetting zullen moeten aanleggen om aldaar gevisi- teert te worden, mitsgaders dat elk en een iegelijk volgens dit contract gehouden sal sijn al hun thin aen d'E. Comp" tegens de gefixeerde prijs te leveren. En ingevalle iemand te eeniger tijd zig durfde verstouten thin ter sluyks na buyten te voeren sonder die aen te geven, soo sal (hy) by agterhaling van dien, sijn geheele vaertuyg en lading door die van d.E. Compt" geconfisqueerd werden, waervan de eene helft ten voordeele van den koning en de andere helft ter decisie van d'E. Compt" sal blyven. Eyndelijk verbindt sig den koning om de Nederlandse Comp in allen deelen de behulpsame hand te bieden en alle nadeelige en schadelyke desseynen, die somwylen door quaedtwilligen en vyan- den van d'E. Comp tegens hare besetting alhier mogte gesmeet werden, aanstonds en met alle kragt en ernst te helpen weren, tegengaan en in tijd te stuyten. Daarentegen sal d'E. Comp' gehouden sijn sorge te dragen dat geene onderdanen van Sijn Hoogheyd ofte andere vrye coop- lieden door die van de haaren eenige overlast, hinder ofte schade werde toegebragt, maar belooft elk en ecn yder na redelijk- en billijkheyd te mainteneeren ende assisteeren

Aldus gecontracteert in het koningrijk Pera, even buyten 's konings dalm; ten eylande Missiegit; den 13* Maart in den jare na Christi geboorte 1753, of in het jaar van Mahometh, genaemt Bha, 1166, den &e dag van de maend Jumadil Auwel,) in praesen- tie van Radja Moeda, Bindhara B'saar, Tommegong, Laxamana, Sjabandaar en alle de orangcayas of rijxgrooten was getee- kent Thomas Schippers. Ter zyde stont 's Comp zegul, in roden lacque

gedruckt, en daarom geschreven. Ter ordonnantie van den E commissaris was getekend Verbrugge, secretaris Onder stont Accordeert getekend S= F_ Piazzoll, eerste gesworen clercq:

dalem vorstelijke woning: Lees Be Djoemadilawal, resp. de zesde windoe en de vijfde maand (Cs-) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

CMLII MALABAAR.

15 Augustus 1753.5)

De 22*t0 Mei 1743 was het de Compagnie met vcel moeite gelukt, vrede te sluiten met den koning van Travancore (deel V_ blz. 346 ev.). In genoemd jaar wordt de nog jonge vorst ons beschreven als een schrander en onver _ moeyt prins, dog seer wreed S00 verwaand hoogmoedig, dat hy niet mninder bedoelt als de opperheerschappye over gants Malabaar bemag- tigen. Inderdaad breidde hij de volgende jaren zijn macht en invloed over de omliggende staten geleidelijk uit: In 1751 kwam hij in botsing met Cochin, Compagnies ouden bondgenoot De Compagnie had niet voldoende militairen bij hand OIn krachtig te kunnen optreden_ Zij bood voorlopig haar bemiddeling aan, terwijl de Hoge Regering Batavia versterkingen naar Malabaar zond tevens een ontwerpcontract opstelde, dat den vorst mocst worden aangeboden: Na lange onderhandelingen nadat tal van wijzigingen in het ontwerp waren gemaakt tekenden beide partijen onder - staand voOr de Compagnie weinig eervol tractaat (Zie vooral de Secrete missive vun den comimandeur Van Mallabaar #aar Batavia dd. 20 Septem- ber 1753)

Contract van vreede en vrundschap, gemaakt tus- schen Zijn Hoogheyd, den koning van Trevancoor; Waliamatanda Warmer en zyne successeuren ter eenre, en vanwegen de Generale Nederlandsche Comp” door haren commandeur Fredrik Cunes ter andere zyde. 9)

Daar zal van heeden af een altijd-duurende vreede en vriend- schap tusschen het rijk van Trevancoor en de Nederlandsche Oost- indische Maatschappye zijn. Den koning van Trevancoor verbind zich aan zyne, en de Edele Compagnie aan haar zyde, om voortaan heyliglijk na te komen alle hetgeene bij dit contract by de ondervolgende articulen werd bepaald en vastgesteld, belovende daarvan niet te zullen af- wyken, om geene redenen des werelds_ Zijn Trevancoorse Hoogheid beloofd en verzekerd van alle engagementen met alle andere vreemde Europeesche natien af zien en dus buiten de Nederlandsche Comp” _ of die in Haar Ed’

1. Uit de verzameling der Kamer-Amsterdam, #o . 4464 0*, Ook in de Over - gecomen brieven 1754, 9l= boeck, folio 48 volgende, en die van 1755, 194. boeck; folio 30 e.. Het ontwerp van Hoge Regering Overgecomen brieven 1752, derde boeck,

folio 720 volgende 8) Zie over hem W_ W ijnaendts VTn Resandt, De Gesaghebbers der 0.1.C 192. Zijn memorie van overgave is gepubliceerd in Records of the Madras Government, Dutch Records nr. 3. Madras 1908. (Cs.) .
GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

dienst zijn, niemand in zijn land, onder wat praetext het ook mogte wezen, te zullen gedogen, uytgezonderd de Engelschen, die bereeds daar zijn, namentlijk tot Ansjenga, Brinsjam en Eddawa; die daar zullen mogen blyven, zonder nogthans haren handel verder dan bereeds uitgezet is, te mogen uitbreiden, belovende daarentegen de Nederlandsche Comp Zijn Hoogheid, ingevalle eenige Europeezen, van wat natie zy zijn mogten, Zijn Hoogheid in zyne landen mogten komen te ontrusten of attacqueeren, na tijds gelegenheid zoowel te water als te land te zullen adsisteeren met de aan handen hebbende magt: Den koning van Trevancoor beloofd en verzekerd, dat alle de lywaten en jaarlijks drieduizend candylen peper, a vijfhonderd ponden ieder, en voorts alle andere producten, vallende in de lan- den, die Zijn Hoogheid reeds bezit, aan de Comp'~ alleen zullen geleverd werden en van de landen, die hy naderhand mogte komen te vermeesteren, naar aftrek van Zyn Hoogheids onder- danen gebruik, nog twee duizend candylen, makende zamen een getal van vijf duizend candylen echter aan de Engelschen in geen meerder en grooter quantiteit, als door Zijn Hoogheids voorvade- ren in den jare een duizend zeven honderd en vijf en twintig of dlaaromtrent ten aanzien van de peper toegezegt geworden, namentlijk een duizend candylen. De Nederlandsche Comp'- zal voor ieder candijl schoon ge- harpte 8) peper van vijf honderd ponden ieder, die uit de rijken van Trevancoor en Atinga komt; %) vyf en sestig ropias betalen, en voor de thol vier fanums-ragias, als van ouds. Doch voor de peper, die in de landen, welke door 't neutraal gedrag van gemelde Comp'= Zijn Hoogheid mogte hebben ver- meestert en nog mogte komen te vermeesteren, valt, zal niet meer dan vijf en vijftig ropias betaald werden, en de thol, als in het voorgaande articul is gezegt, namentlijk vier ragias per candijl Den koning van Trevancoor beloofd zorge te dragen, dat geene peper uit de landen, by Zijn Hoogheid beheert werdende; en nog te verkrygen, werde vervoerd, en degene, welke zich door baatzugt daaraan mogte komen te vergrypen, naar verdienste te zullen straffen

Alle drie aan de kust, ten Noorden van Coylan: De laaste der drie wordt veelal Edduwa geschreven. Gezuiverd door middel van ecn harp, een schuin-staande zeef: 9) Zie voor Atingen en zijn verhouding tot Travancore; Corbus III, blz 498 en 564 volgende
OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

Daarentegen beloofd de E. Comp' Zijn Hoogheids ryken en landen, zoowel die Zijn Hoogheid thans bezit, als indertijd nog zoude komen te vermeesteren, tegens andere natien te zullen beschermen met de aan handen hebbende magt, en de aanvallers geensints te zullen onderstetnen of schuilplaats geven_ Verder

beloofd d’E.Comp’ dat zy van alle verbintenissen, met de overige Mallabaarsche vorsten en landgrooten gemaakt, en die Zijn Hoogheid zoude willen beoorloogen, voortaan zal afzien en zich daarmede op geenderhande wyze bemoeyen, aan dezelve ook geen schuilplaats geven, noch zich tegen Zyn Hoog- heids ondernemingen aankanten. 10)_ 10. Zijn Hoogheid neemt ook aan alle de Hollandsche deserteurs, zoowel Europeezen, Mahometanen als andere Inlanders, item slaven, die in Zijn Hoogheids landen en staten na het aangaan van dit contract mogten overloopen, ten eersten te zullen aan- houden en d’E_ Comp’ overleveren. 11. Ook belooft d’E.Comp” omtrent Zijn Hoogheids onderdanen in dierzelver voegen te zullen handelen, en dat de voorschreven te restitueeren deserteurs door d’ECompagnie niet zullen gestraft worden. 12. De schuld van Atinga en hetgeene nog volgens het zesde articul van ’t jongst gemaakte contract 1) aan d’Ed. Comp moet voldaan worden, idem de schuld van de Cottattese kooplieden,“?) zal Zijn Hoogheid binnen den tijd van zes maanden na de onder- teekening dezes aan d’E. Comp” laten voldoen, en voortaan degee- nen van Zijn Hoogheids onderdanen, die enig geld aan d’Ed. Com- pagnie schuldig zijn, tot dies voldoening constringeren, alsmede Zijn Hoogheids kooplieden tot de nakoming der contracten, die zy met d’Ed: Comp’e komen aan te gaan. 13. Zoo d’Ed. Comp mogte genegen zijn op eenige plaatsen in Zijn Hoogheids landen sterktens, hrandvrye logies en pakhuizen tot berging van haare whaaren te laten maken, zal Zijn Hoogheid zulks toestaan, aanneemende zelfs de eerste steen van het fonda-

1. Dit is een krasse concessie van de Compagnie; die bewijst, dat de dagen van haar macht hier voorbij waren Opgemerkt worde dat dit 9l0 artikel woor - delijk z0 voorkomt in het ontwerp van de Hoge Regering Dat van 22 Mei 1743. 12) Cottatte: Zie Corpus blz. 349. GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

ment te laten leggen, mitsgaders dezelve onder zyne bescherming te nemen. 14. Omtrent de thollen voor de koopmanschappen, die in, uit of voorby Zijn Hoogheids landen door de Ed. Comp’ ~ en hare onder- danen gebragt worden, zal alles blyven op de oude voet, en geen verandering of meerder belasting plaats hebben als van ouds ge- bruikelijk is geweest: Ook zullen de pagters van dEd Comp” speciaal die van Coylangs baay, in alle regt en reden moeten ge- maintineerd worden. 15. Indien een schip of minder vaartuig van de Ed. Comp” of hare onderdanen op de kusten van Zijn Hoogheids ryken en landen mogte verongelukken, zal Zijn Hoogheid gehouden zijn alle hulpe en bystand aan die schepelingen te bewyzen en hetgeene daarvan, en van de lading, mogte geborgen worden, aan de Ed. Comp zonder eenige pretentie van strandregt te restitueeren, en daarvoor niets betaald worden als het bergloon. 16. Ook belooft Zijn Hoogheid op Manapaar, de Caab Commorijn_ dan wel Colletje 13) of daaromtrent, aan de Ed. Comp te leveren vijfhonderd candylen

peper tegen de prijs van vijf en twintig gul- dens de honderd ponden, dan wel zes en twintig en een vieren- twintigste pagoden het candijl Van vijfhonderd ponden jaarlijks, zoodat die leverantie wel expres in dit contract gesloten word 17 . Ook beloofd Zijn Hoogheid om de contracten, tusschen de overige Mallabaarsche vorsten en de Edele Comp'~ weleer ge- maakt, allezints te zullen onderhouden en naarkomen, voor z0o- verre dezelve in dit tegenwoordige niet zijn vermeld of tegen- gesproken, en, in zooverre de voorschreven ryken en landen in Zijn Hoogheids magt bereeds zijn of indertijd mogte[n] komen ver- vallen, ook te zullen opvolgen en naarkomen alle hetgeene de Edele Comp met haar bedongen of van haar genoten heeft; mits- gaders by dezelve in gebruik geweest is, zonder dat zulks by de contracten is uitgedrukt geworden: 18. In gelyker voegen neemt Zijn Hoogheid aan om in z00 een geval de steeden en sterktens van de Ed. Comp" langs de kust van Mallabaar door zijn onderdanen van behoorlyke levensmiddelen, gelijk voor dezen, voor betaling te laten voorzien en zich geen gezag over 's Comp" dienaren, onderdanen en conquesten aan te matigen.

1. Zie Corpus V, noot 2 op blz:348 OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

1. Van den caneel, vallende in Zijn Hoogheids landen; beloofd Zijn Hoogheid het schillen en vervoeren te zullen beletten, waarom de Ed. Comp" beloofd aan Zijn Hoogheid daarvoor te zullen VOl- doen vierhonderd ropias jaarlijks 20. d'Ed. Comp' beloofd aan den koning van Trevancoor jaarlijks voOr twaalf duizend ropias alle soorten van ammunitie van oorlog, tegen 's Comp' inkoopsprijs te leveren, welker pryzen in deze werden uitgedrukt en gespecificeerd staan, als snaphaan kost ropias 7, fanums 16 100 vuursteenen kosten 13 pond buskruit kost 100 pond looden kogels kosten 14, waaronder ook eenig yzer en metale kanon. 21 . Eenige geschillen tusschen wederzijdsche onderdanen ont- staande en den een den anderen komende te dooden, zal de schul- dige en doodslager na de wyze en het regt van zijn eigen natie gestraft worden by zijn eigen regters, en de straffe aan denzelve ter uitvoering worden gebragt ten overstaan van twee gecommit- teerdens van weerskanten_ 22 De Nederlandsche Compagnie beloofd de noodige order te zullen stellen dat hare dienaren en alle onderdanen geen overlast zullen doen aan pagoden, Bramineezen, koebeesten en vrouwen, 200 in Zijn Hoogheids presente landen als die naderhand onder Zijn Hoogheid mogte[n] geraken, waarentegen Zijn Hoogheid beloofd en verzekerd 's Comp' dienaren en onderdanen, in zijn landen komende, vrye passagie te zullen verleenen en van het noodige voorzien: 23. Wanneer alle de peper, vallende in Zijn Hoogheids landen en ryken, zoowel die Zijn Hoogheid thans bezit, of nog staat te ver- krygen, aan de twee Compagnien geleverd is, na de bepaling by het vierde articul, hier voorwaards gemaakt, zal aan Zijn Hoog- heid naar de leverantie van het volle getal, voor

ieder drie honderd candylen een pas van honderd candil afgegeven worden, op voor- waarde dat gemelde peper niet na de Noord, maar na de Zuid mag vervoerd worden. 24. Dewijl nu Zijn Hoogheid beloofd zorge te zullen dragen dat al de peper aan de twee Maatschappyen worde geleverd, zonder de minste bemoeyenis aan de zyde van de Ed.Comp' z00 zal het onnoodig zijn om verder jaarlijks nieuwe pepercontracten te maken echter zal aan Zijn Hoogheid jaarlijks, behalven de peper- GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

pascen en geschenken, die aan de grooten in vroegere dagen ver - schonken zijn, nog een geschenk toegevoegd worden, welkers quantiteit of groote Zijn Hoogheid aan de genereusiteit van de Ed. Comp' overlaat_ 25. Wyders belooid Zijn Hoogheid alle onderdanen en vasallen van de Ed. Comp vrY en ongemollesteerd te zullen laten met hunne goederen en landeryen, die woonachtig zijn benoorden de rivier, gelegen van de stad Cochim; tot de rivier, gelegen benoor- den het fort Chettua, ten Zuiden van de rivier, waardoor men na Chawacatty 14) gaat, Noord ten Zuiden en Oost ten Westen, onder de suprieuriteit en heerschappye, als van ouds, van de Ed. Comp"

Aldus ter goeder trouwe en in alle opregtigheid gecontrac- teerd verdragen en besloten aan hof tot Mawellicarre in het jaar 1929 den 3t8n van de maand Chingam ofte den 15 Augustus anno 1753 _ was geteekend met eenige Mallabaarsche caracters, door Zijn Hoogheid zelf gesteld, en F_ Cunes_ In margine stond Als gecommitteerdens geteekend G J" Feith, van Vechten en D: H:* Westphal: Lager stond: Zoodanig door my uit het Mallabaars overgezet geteekend H' van der Linde, gesworen translateur. Onder stond Accordeert geteekend A; van Vechten, secretaris.

CMLIII JAPAN:

26 Augustus 1753, 15

Onderstaand document komt in hooidzaken overeen met dat van Septem- ber 1752, deel V_ blz. 583 eV. Er zijn echter ook enkele afwijkingen 0a. door- dat enige artikelen vervallen zijn: De gelijkluidende artikelen hebben wij hieronder niet opnieuw opgenomen

Wy, ondergetekende, Hollandse capitainen en leeden van den raad over s Ed. Comp" handel tot Nanga-

1. Chawacatty was een ,vermaarde basaar' een mijl van Chettua gelegen, onder de souvereiniteit van den , Samorijn" staande 16) In originali in de Aziatische Indische Archieven, no. 11548. Afschriften de portefeuille Kol. 4464 0* en in de Overgecomcn brieven 1754 3d0 boeck; folio 840 en volgende OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

sacky, mitsgaders gezamentlycke dwarskykers, opper- en ondertolken, verklaren met den anderen, de eerst- genoemde uvt naam van dEd. Comp’ en laastge noemde ter ordre van den Nangasackyse heer stadsrap- porteur-borgermeester, deese navolgende articulen te hebben gecontracteerd, omme deselve van nu voortaan getrouwelijk en stiptelijk na te komen, namentlyk

t/m Als in 1752 De generale afrekening zal buyten eenig nadeel van d’E Comp” geschieden, en de sesduysend thailen opgeld boven de verkoop zal in een somma, na vorige gebruyken, dan wel gelijk in anno voorleeden buyten eenige schade van d’Ed. Comp” gegeven werden: 7 t/m 16. Als art; 7 t/m 11 en 14 t/m 18 van 1752. 17 . De ordinaire monstering over de alhier verblyvende Hollan- ders by het vertrek der scheepen, soomeede wanneer het Opper- hoofd na Jedo vertrekt, zal na ouder gewoonte sonder eenige ver - andering Op het regeerend opperhoofds woning geschieden, sul- lende van onse zyde werden sorge gedraagen, dat de tot dien eynde gecommitteerde heeren opperbongjoisen met alle fatsoen cn vriendschap door ons werden onthaald en getracteerd. 18 t/m 21. Als art; 20 t/m 23 van 1752. 22. Als de scheepen zijn ontlost; sullen deselve eenmaal werden gevisiteerd, na voorige gebruyken.

In teken der waarhijd zijn hiervan gemaakt vier eensluydende verbandschriften, die wy wedersijds met ons gewone handtekening en chiappen hebben bekragtigt Japan, ten comptoire Nangasacky, den 26” Augustus 1753 was geteekend Imamoera Genneman, Nise Kitsidaju, Namoera Katsjemon, Joeiwi Koozayemon, Nisi Zensabro, N_ Zuioejemon, Namlasandaju, M”Dannoshy_ 10

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

CMLIV_ BANTAM,

22 September 1753,10)

De in 1752 opgetreden sultan Aboe’IMochali had reeds dadelijk verklaard, slechts tijdelijk deze waardigheid op zich te willen nemen. In 1753 drong hij herhaaldelijk bij de regering te Batavia er Op aan, dat zij hem uit het bewind z04 ontslaan zijn neef, Pangeran Gusti, tot opvolger z0u kronen. De Raad van Indie Van der Parra werd daartoe als commissaris naar Bantam gezonden, hij vaardigde de volgende Acte van Investiture uit (zie Van der Parra’ $ rapport in de Overgecomen bricven 1754, Igde boeck folio 315 e.U. Robide van der Ac, De groote Bantamnsche Opstand).

Acte van Investiture, waarby de Generale Nederland- sche Oostindische Compagnie als leenheer van het Bantamsche rijk ende den resorte van dien hetselve, mits den vrywilligen afstand van den Paducca Siry Sulthan Aboel Moeali Mahomad Wasie Halamien, als een vrY, onsplishaar en on-erffelijk leen ter

regeeringe opdraagt aan den uytneemenden Heer Sulthan Aboel Nadzar Mochamad Arif Zeinoe'1 Assakhin 17) en het- selve by Zyne Hoogheyt in dier voegen met dankbaar- heyt werd aanvaard.

Het is weereldkundig en legt een iegelijk nog versch in ge- heugen, om welke gewigtige en billyke motiven d' in hoofde deses eerst gemelte Sulthan in den jare 1752 als doenmalige regent van het rijk; nevens de verdere princen van het koninglijk huys en de gesamentlyke rijksgroten, als te samen het rijk en volk van Ban- tam representeerende, zijn te rade geworden de souverainiteyt van dien en d'onderhorige landen van Succadana, 18)

Lampong Cal(i)anda, Ligok en Sino, Silleboe, Pannat; Niboeng en Pagadoengang, Poetie Depaytaan, Tellok; Menanga, Sacampong; Radja Baya;

1. Uit de Overgecomen brieven 1754, 19de boeck; folio 332 volgende 17) Dit is de koningsnaam van Pangeran Gusti, 18) Aan de Westkust van Borneo. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

Lampong Poegong, Calombayang, Toelang Bauwang;

nevens alle verdere districten, onder de Lampongs gehorende, schoon d'opperheerschappy reets door het regt des oorlogs in hare handen was, ten overvloed solemneelijk en by een publicque acte in dato 16 April anno 1752 aan Haar Edele op te dragen, ten eynde de Gouverneur-Generaal en de Raden van India Bantam en de overseesche provintien voortaan als eygen considereerende, om- trend de regering van dien zodanige nadere ordre mogten gelieven te stellen, als deselve zouden dienstig oordeelen, om de ruste en vrede in hetselve volkomen en bestendig te maken, Dat de Gouverneur-Generaal en de Raden van India, alhoewel Bantam, als gesegt, met reden als cen conquest van de Compagnie konde werden aangemerkt, vermits de gantsche Bantamsche natie eenige weinige getrouwe en welmeenende, in het casteel De Diamant verbleven, uytgesondert door muytsuchtige wargees- ten opgehitst; met haar in een openbaeren oorlog getreeden en door het geweld harer wapenen tot onderwerping aan de Comp" en erkentenis van hare misslag gebragt was, egter de voorschreven opdragt en afstand als een onwedersprekelyke erkentenis van haar reets verkregen oppergezag over het rijk Van Bantam, d'over- zeesche provintien en wat daartoe verder gehoort, opentlijk hebben g 'accepteerd en wyders zeer gaarne medewerkende ter bereicking van het voorschreven hevlzaam oogmerk van den prins-regent, princen van den bloede en rijksgroten en niets meer verlangende als om de voorschreven landen in een florisante staat te herstellen en conserveeren; het rijk van Bantam met dies ap- en dependentien als een VrY, onsplitsbaar en onerffelijk leen overgegeven aan Zyne Hoogheyd de Paducca Siry Sulthan Aboel Moehali Mohamad Wasie

Halamien, die hetzelve sedert met veel reputatie en ten genoegen van de Generale Nederlandsche Maatschappy heeft ge- regeert, dog vermits zyne toeneemende jaren en swacke lichaams-constitutie Zyne Hoogheyt niet toelaat dien last langer te tors-schen, een en andermaal heeft versogt daarvan ontheven te mogen werden: Welke versoek door den Gouverneur-Generaal en de Raden van India , als den Staat der Vereenigde Nederlanden en hare Generale Oostindische Comp':, leenheer van het Bantamse rijk en dies onderhorigheden, representerende, rypelijk overwogen en tef- fens in aanmerking genomen zijnde de hooge geboorte en goede 12

qualiteyten van den zeer uytmuntenden heer kroonprins, Pan-gerang Aboel Moefagier Mochamad Arief Dzeinoel Abiedien, z00 is dat zy zijn te rade geworden eerstgemelde Zijn Hoogheyd daarinne te wille te wesen en het voorschreven hierdoor weder aan de Maatschappy vervallende leen in selver voegen weder uyt te geven en ter bestieringe Op te dragen aan welmelde heer kroon - prins, onder den titul van Paducca Siry Sulthan Aboel Nadzar Mochamad Arief Zeinoel Assakhin, ende zulx met alle de hoog-heden, vryheden, prerogatieven cn praeeminentien, daaraan g'ac-crocheert, gelastende en injungeerende dienvolgende den rijks-bestierder alle de verdere rijksgroten, princen van den bloede en verdere onderdanen van het rijk van Bantam, geene uytgesondert, Zyne Hoogheyt in die koninglyke waardigheyd te erkennen en als de zodanige te respecteeren en gehoorsamen, gelijk ook aan Comp" ministers en hediendens, zo die tegen woordig zijn als namaals komen mogten, om deselve daarinne te maintineeren en met raad en daad naar uytterste vermogen t'assisteeren, agtervol-gens d'ordres, daaromtrend reets gesteld en nog te stellen, ende zulx onder en mits de volgende bepalingen en voorwaerden. Dat alle contracten, tussen de Nederlandsche Comp'~ en het rijk van Bantam successive gesloten, voOr zooverre daarinne by deese geene alteratie werd gemaekt, wedersijts stiptelijk zullen werden nagekomen, even alsof in deesen woordelijk g'insereert werden. II, Dat van het voormelde leen van Bantam zal uytgesondert bly-ven 't land, breed ses honderd roeden, langs de rivier van Ontong-Java of Sidani, van de zee tot in 't gebergte en langs de limiet-scheyding, by contract van anno 1747 aan de Comp" afgestaan 10) item het stukje lands langs de revier Songv Dadap inclusive, anno 1752 en 't eyland Panjang, anno 1731 aan de Comp" in volle en vryen eygendom overgedaen; 2) met alle inwoonders, Op de voor _ schreven landen en eiland te vinden, welke onder de souveraineteyt van d'Comp" blyven als eygen landen, eygen volk en onderdanen ; item het campong off de gang voor of bewesten 't fort Speelwijk op Bantam, de grond benoorden van de boom tot aan de zee, zoo bewesten als benoorden Speelwijk; en de grond van Speelwijk selve item de punt arangantoe, nevens eenig land

rondom beyde. III. De sulthan zal jaarlijks homage doen door een expres gesant- schap naar Batavia te senden met hondert bharen peper, de helft witte, de helft swarte.

1. Zie Corbus Ve blz_ 442 en 552. 20} Zie Corpus V blz. 553 en 109 e.v. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

IV De sulthan zal zynen oom en predecesseur, den afgaanden Sulthan Aboe'l Moealie Mochamad Wasie Halamien laten behouden al hetgeene Zyne Hoogheyt buyten de rijksornamenten en verdere goederen, tot de kroon behoorende, possedeert, niets uytgesondert V De afgaande Sulthan zal de faculteyt hebben desselis eygene negorye te betrecken oftewel Zijn Hoogheyts residentie te houden ter plaatse, welke hy verkiesen mogte, ten eynde aldaar zyne dagen in ruste door te brengen, werdende Zyne Hoogheyd en het zyne by dese genomen in de speciale bescherming en sauvegarde van de Compagnie VI. En alhoewel het niet meer als redelijk en billijck is dat Zyne Hoogheyt nevens zijn gevolg van alle hofdiensten bevrijd blyve, werd zulks niettemin tot Zyne Hoogheyds gerustheyd wel expres- selijk bedongen by dese, en dat gevolg bekend gesteld by eene [aan dese g'annexeerde lijste, aantonende dat hetselve bestaet in 1250 koppen. 21_ VIII. De regeerende sulthan zal niet vermogen eenige nieuwe fortificatien aan te leggen als met voorkennisse en toestemming van de Comp" en ook geene correspondentien buy ten 's lands houden. VIII. En sal de Comp", d'extructie van eenige sterktens nodig oordeelende, den Sulthan daarvan kennisse geven, welke daartoe dan assistentie zal bezorgen. IX De Sulthan zal onse Europeese of Inlandse overlopers weder laten opsoeken en overgeven, alsook alle menschendieven, en slavenseducteurs, zonder onderscheyd, en zal de opvatters de moeyte betalen, t welk de commandeur zal bevolen worden ins- gelijks te doen: X De landvrugten van peper en wat de Comp" verder kan dien- stig weesen, zal haar gelevert werden, namentlijk de peper tegens Spaanse realen 't picol swarte, en 10 Spaanse realen de witte, en d'andere producten tegens ordinaire en ordentelyke prysen. XI. De Lamponders zullen door den Sulthan wel betaald werden: XII Niemand zal Op Bantam in coffy mogen handelen, en wat de Comp' weer bepalen zal moet exclusief aan deselve blyven: XIII In cas van noodzakelijkheyd door buyten- of binnenlandsche

1. Deze lijst ontbreekt: 14

oorlogen of onlusten zal de Comp" den Sulthan assistentie bewysen, zOo verre 't haar eygene omstandigheden permitteeren, ten koste van 't rijk; hetwelke, nevens alle dies onderdanen, zal blyven onder de protexie van de Comp tegens alle vyanden van binnen en buyten: XIV Insgelijks zal de Sulthan gehouden zijn onder Bantam te houden alle de landen, welke daaronder ooit

gesorteerd hebben en hiervoren benoemd zijn, de Nederlandse Comp” des gerequireert werdende, by te staan tegen hare vyanden; met al de magt van het rijk te water en te lande, gelijk een getrouwe leenman toestaat ende betaamd. XV_ De Chineesen en hunne hoofden zullen blyven sorteeren direct onder de Compagnie. XVI Die van deselve Mahometaans werden zullen wel mede on- der de Comp” blyven, maar hare kinderen in het Mahometisdom opvoedende; zo komen die onder ’t rijk; welke ook de hoofdgelden van alle invordert: XVII, Wetangers of Ooster-Javanen, Maleyers, Balyers, Bougi- neesen, Maccassaren, enzovoort, zullen blyven onder de Comp” en z0o ook de kinderen derselve: XVIII: Als een Wetanger trouwt met een Bantamse vrouw, zul- len de kinderen in dier voegen gedeelt worden, dat de zoons, de vader volgende, Comp’” onderdanen blyven, maar de dogters hare Bantamse moeder volgen. XIX, De Zulthan sal jaarlijks, z0 in voldoening van de oude schul- den en de oorlogskosten, als de besetting van ’t casteel Den Dia- mant, aan de Nederlandse Comp” doen afleggen en blyven betalen vijf en twintig duysent realen van agten, voor den tijd van vijf en twintig jaren, en daarna alleen d’ongelden van d’extructie en onderhoud der fortjes te Lampong op Poelogondy?) en elders, daar het indertijd nodig mogte bevonden werden, nevens ’t trac- tement van den t Amboina zijnde gewesen koning gedurende zijn leeftijd. Maar zo lang er nog eenige troubles in het land zijn zal men inschicken dat de Sulthan jaarlijks, in plaats van vijf en twin- tig duysent 2) mits de minder betalinge worde gesuppleert door langduuriger voldoening ofte in getal van jaren.

1. Pulu Gundi of Lagundi, waar de Comp’e sedert enkele jaren een kleine bezet- ting had: 8) Evident is achter dit getal een deel van de zin door den kopiist overgeslagen b.V. ueen kleyner bedrag sal betalen” _ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

XX: De goudrivieren in ’t Lampponsche zullen half ten voordeele van de Compagnie en half ten voordeele van het rijk blyven, in-gevolge het tweede articul van het tractaat d’anno 1747. 243 XXI Het getal der zuykermolens in het Bantamse rijk door de Nederlandsche Comp” ingevolge het 20* articul der acte van in-vestiture van den aftredende Sulthan 2) eens vooral bepaald zijnde op vier stuks, zullen ’er aldaar geen meerder mogen opgeregt werden. XXII. De Sulthan zal de vervallene bruggen alomme laten maken en zoo ook, by eenige mogelijkheyt; de waterlosing tot in Speel- wijk laten brengen. XXIII. De Sulthan zal het voorschreven leenroerig rijk van Ban- tam en den resorte van dien Op een expres ten dien einde beschre- ven rijksdag plegtiglijk aanvaarden en zig, zoowel als de princen van den bloede en rijksraden, met eede verbinden alle dese bepa- lingen en voorwaarden heyliglijk na te komen en de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal Hare Koninglyke Hoogheyd, Mevrouwe

de princesse-douariere van Orange en Nassau, erfstadhouder, capitain-generaal en admiraal der Republique, etc, etc, etc de Nederlandse Oostindische Comp en den heere Gouverneur-Generaal nevens de heeren Raden van India, als de Nederlandse Souverain en Comp” in dese gewesten representeerende, als haren leen- en beschutsheer opentlijk te erkennen en hulde te doen, mits- gaders trouwe en gehoorzaamheid te bewysen, by manquement van hetwelke het lecn met dies ap- en dependentien, immediaat van dat ogenblik af vervalt en wederkeert aan den leenheer ofte de Nederlandsche Compagnie, gelijk zulx omtrend alle leengoe- deren, van natuure als dese, plaats heeft: Maar by het nakomen deser voorwaarden zal den Sulthan zijn leven lang de troon blyven bekleeden, gelijk ook de tegenwoordige ministers van het rijk zulks doende, in hunne ampten zullen continueeren, zoo lang het den Sulthan en de Comp” ten beste van het rijk zullen dienstig oor- deelen:

Aldus gedaan, geaccordeert en besloten in het casteel den Diamant tot Sourousouang, grootste stad in het koningrijk Bantam, den 22 September 1753, en na de Mohametaanse tijdreecque- ning Op Saturdag den 23”ten van de maand Dzoelcayda in ’t jaar 1166 was getekent en gezegelt P: van der Parra, Wil.

1. Corpus p: 441. (Cs.): 85) Corbus V, 555. (Cs). 16

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Hend: van Ossenberch; J. van Suchtelen, J. Bierens, W B. Albinus en G. van der Does: Ter zyde stond seker karacter, betekenende de naamen van de princen en de verdere rijksgrooten:

Separaat artikel van overeenkomst, uyt naam en van- wegen den HoogEdelen GrootAgtbaren Heer Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raaden van Nederlands-India, representerende de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie in deese landen, geslooten en geteekend by den Raad-ordinair van India Petrus Albertus van der Parra, als expresse commissaris aan het Bantamsche hof, ter eenre, mitsgaders Padoeka Siry Sultan Aboel Nadzar Moe- hamad Arif Zeinoel Assakhin, koning van Bantam, ter andere zyde, behoorende tot de Acte van Investiture, waarby Zijn Hoogheit hetzelve rijk aangevaard heeft: %)

Zijn Hoogheid volkomen kundig zijnde d’Engelsche natie genoodzaakt te zijn geworden

Separaat artikel enz_ (als hierboven)_

Nademaal het den heer Gouverneur-Generaal en de Raaden van India behaagd heeft den Paducca Siry Sultan Aboel Moeali Mahomad Wasie Halamien uyt de regeeringh van het Bantamse rijk; Op deszelfs iterative instantien, te ontslaan en den

kroonprins Aboel Mofagir Moehamad Arief Dzeinoel Abidien te verkiesen en aan te stellen tot Zijn Hoogheide successeur, onder den titel van Paduca Siry Sultan Aboel Nadzar Mohammad Arief Zeinael As- sakhin, mitsgaders den afgaanden sultan uyt eigen motief en uyt consideratie van de groote onkosten, dewelke by den aankomenden heer sultan gedragen zullen moeten worden, sOo tot vernieuwing als verhelping van een menigte gebreken aan het casteel den Diamant, item de bystallen daarinne staande, mitsgaders tot het maken en repareren van een goed getal, SOo door den vyand ver-

28} Uit het Contractenboek Op het Arsip Negara te Djakarta. 27) Woordelijk gelijkluidend aan het separaat artikel van 17 April 1732, deel V, blz_ 556 558. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

destrueerde als door ouderdom vergane en vervallene bruggen verklaart heeft, cederende van het regt; dat Zijn Hoogheyt heeft uyt hoofde van het op den 17 April 1752, dan wel den dertigsten dagh van de maand Rabieoelagier 1165 gemaakte separaat artikel om te kunnen vorderen door de aankomende Heer Sultan van drie duysend Spaanse realen, z0o is ’t dat den evengemelden geeligeerden sultan by dit separaat artikel belooft en vaststelt; aan gemelde Zyne Hoogheit gedurende deszelfs leven, en langer niet, opgemelde montant van 3000 Spaanse realen van agten voor en in plaats van het voorschreven quart, te zullen uytkeeren; in twee termynen of alle 6 maanden 1500 Spaanse realen, e wyders uyt aanmerking van zyne achting en liefde voor zynen predecesseur en oom, den afgaanden heer sulthan, ter dispositie van Zijn Hoogheyt, met goedvinden van de Compagnie te laten de sawa Pambogoan, mits dat hetzelve en de revenue na het overlyden van Zijn Hoogheyt weder zal moeten vervallen aan de kroon. Voorts belooft den aankomende den afgaanden heer Sulthan, dat hy niet alleen ter dispositie van Zyne Hoogheid, maar selve na Zijn Hoogheits overlyden tot die van Zijn Hoogheids gema- linne, de koningin, maar ook desselfs kinderer, te sullen laten soo- danige juwelen, goud- en zilverwerken, als door Zijn Hoogheit verzocht zijn geworden in diervoegen te mogen behouden, en spe- cifiek bekend gesteld zijn by een deese in de Nederduytsche en Maleydsche taal geschreven bygevoegde notitie_

Wyders werd by dit separaat artikel aan den in de regeeringh [komenden sultan] toegestaan, dat van de vijf en twintig of twin- tig duysend Spaanse realen, die door Zyne Hoogheit na het 19e_ artikel van de Acte van Investiture s jaars aan de Compagnie zullen moeten worden opgebragt, zal mogen afgetrokken werden eerstelijk een honderd en vijf en twintig rijksdaalders, of zooveel als bedragcn heeft het onderhoud van de pangerangs Singa, Soeria en Bajo by hun aanwezen ten eylande Ceylon, als Zijn

Hoogheid anders opbragt; mits derzelver terugbrenging en aanwesen tot Bantam werd gereleveerd by desen wyders zal dit separaat artik-el van dezelve kracht zijn en gehouden werden alsof hetzelve van woord tot woord in de Acte van Investiture geinsereerd stont_

1. Hier is een stuk opengelaten: Er zal gestaan hebben ,om te kunnen vorderen een vierde portie van alle landsinkomsten, en plaats daarvan gcnoegen ncemt met een jaarlijksche uitkecring Corpus V, P. 558. 18

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

En zijn hiervan gemaakt

eensluidende afschriften in de Nederduitsche en Maleidsche tale, waarvan twee aan de E. Com- pagnie, een aan den aankomende sultan en een aan den afgaanden sultan verblyven:

Gedaan in fort de Diamant, tot Sourousouang; daar de koning van Bantam woont, den 22 September 1753, en naar de Mahomedaansche tijdreequening den 23 van de maand Dzoelcajda in ’t jaar 1166 was geteekend van der Parra. Onder de Maleise tekst staat het zegel van den sultan in rood lak_

Nadien Zijn Hoogheit 29 den HoogEdelen GrootAchtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal van Nederlands-India en de Edele Heeren Raden van Nederlands-India, my, Padoeka Siry Sulthan Aboel Moealie Mochamad Wasie Dzeinael Halimien, op myne iterative instantie hebben gelieven te ontslaan van de regering en het bewind over de saeken van het rijk van Bantam en te permitteren myne overige dagen in ruste door te brengen, zoo verklaar ik by deze niet alleen volkomen afstand te doen van voorschreven regering en van alle praeeminentien, daaraan ver- knocht, maar ook onder solemneele eed, nooyt ofte ooyt, noch voor my, noch eenige myner zoonen, te zullen tragten naer voorschre- ven tans door my aigestaan wordende waardigheyt, en my en de mynen allesints te zullen onderwerpen en doen onderwerpen de ordres en het welbehagen van welgemelde Haar Hoog Edelens, mitsgaders den regerende sultan z00 wel alle eere te zullen be- wyzen als Zijn Hoogheyt; op het bevel van de Edele Hoog Indiase regeering,; in cas van noodzakelijkheid bystaen, zoo in persoon als met de volkeren welke onder mijn gezag, na myne gedane instan- tie, verblyven bevrijd van alle hofdiensten, Verklarende voorts na myne eigene begeerte, uyt consideratie van de groote kosten die den aankomende sulthan te dragen zal hebben, om vele door ’s lands onlusten vervallene saaken te her- stellen, het soodanig ten mynen volkomen genoegen geschikt te zijn, dat in plaats van een quart van ’s lands inkomsten door den aankomende sulthan jaarlijks aan mijn door handen van den heer

Bantams commandeur overgegeven zal werden in twee termynen off om de zes maanden eens, eene som van drie duysend Spaanse reaalen, mitsgaders dat ter myner dispositie gedurende mijn leven

1. Sic Lees Hoogedelheid: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

en verder niet, zal verblijven de sawa Pambogoan item dat ik uit hoofde van dien verklare niet het minste noch geringste iets verders te pretenderen of te begeeren te hebben, maar allesints my hiermede te vrede te houden. Verleenende en onderteekenende deze aen en ten bywesen van den WelEdelen Heer Petrus Albertus van der Parra, Raadordinair van Nederlands-India, als commissaris van welgemelde Haar HoogEdelens aan het hof tot Bantam, binnen t casteel den Dia- mant; den 22 September 1753, en naar de Machometaanse tijdreec- quening den 23 dag van de maand Dzoelcaida in ’t jaar 1166. was geteekend P. van der Parra: Onder de Maleische tekst staat het zegel van den sultan_

1. MALABAAR

28 September 1754. 30)

Behalve de Trevancoorder’ was ook de Samorijn een lastige bondgenoot; die telkens de contractueel gedane beloften schond. Zo begon hij in 1754 on- verwacht van Compagnies handelswaren weer tol eisen de Compagnie beantwoordde dit door Op Cochin van haar kant voor de waren, uit de landen van den Samorijn afkomstig, tol te heffen Daarentegen sloot zij een over - ecnkomst met een drietal ,vrijheeren’ vroegerc bondgenoten van Com- pagnic, mlaar die sedert onder invloed van den Samorijn geraakt waren

Translaat ola van belofte, gedaan door de tamilien van Payenchery-Nayro 31) aan den EE. Agtb. Heer Fredrik Cunes, commandeur en oppergebieder der Custe Mallabaar, Canara en Wingurla in ’t jaar 1754, den 28 September.

Nademaal wY , familien van Payenchery-Nayro, in namen Oellatoe, Panangattoe, Manatamparambattoe, eenige jaren her- waarts door den Sammorijn zijn onderdrukt geworden en mits ontstentenisse van Comp’ protectie genoodsaakt sijn geweest veel quaad te ondergaan, soo hebben wy ons tot groot leedwesen

1. Uit de Overgecomen brieven 1756, 13d0 boeck, folio 583 *584. 81) Het meermalen genoemde Mallabars Woordcnboek (1743) zegt “Payenchery- Nairo, een aansienlijk landheer, staande onder Comp in wiens landen de fortresse Chettua legt: Hy noemt zig Heer van 3000 Nairos en 36000 slaven* 20

by den Sammorijn moeten vervoegen. Maar nu weder ondervindende dat d'Comp' ons protegeert en om onsentwille veel moeyte en onkosten doed, soo willen wy desen weldaad erkennen en staan daerom aan d'Comp'e voor altoos af om thien ten hondert te mogen invorderen, tot Haar Edeles profyte, van alle onse landeryen en die van onse vassalen, van Chettua af tot besuyden Palpetty. Verders staan wy aan d'Comp af de helfte van alle regten, als van de netten; het hoofdgeld en wegens het distilleeren van dranken, dat door de Chegos verrigt werd. Voorts sullen WY als familien het land bestieren en regeeren als van ouds, onder de oppermagt van d'Comp" en niets doen als met voorkennisse van den oudsten onder ons En wy onderwerpen ons, dat wanneer iemand van ons sig te buyten gaat en ten nadeele van het land en de Comp" sig by vreemde vorsten voegt, by d'Comp' daarover sal gestraft werden: Dit alles sullen wy en onse naekomelingen heylig moeten na - komen, zoowel als het contract; dat door onse voorsaten in anno 1710, den 13 January, met d'E Comp geslooten is en nog in zijn volle waerde blijft: 34) Geteekent by den eerste Payenchery, als hoofd van de fami- lien, en syne twee erfgenamen: Onder stond Voor de translatie, Cochim, dato als boven was geteekent H. van der Linde, gesworen translateur; Daeronder Accordeert geteekend Jacob" Meyn, eerste clerq

CMLVI; SIAM. 17 October 1754.

Moeilijkheden over het betalen van tollen op de door Compagnie uit Siam gevoerde rijst schending door de Siamse autoriteiten van de Iet de Compagnie gesloten monopolie-contracten aangaande de uitvoer van tin waren in het midden van 184~ eeuw oorzaak Fan wrijving tussen Hoge Regering Batavia die van Siat. Men dacht Batavia zelis over de kantoren Siam Op te breken Na lange besprekingen even- wel kwam de volgende vernietwing van bestaande contracten tot stand_ (Zie de Missive van den resident in Siam aan de Hooge Regecring te Batavia, d.d December 1754)

1. Hoofdgeld der vissers_ 33) Genoemd Woordenboek zegt ‚Chegos zijn de boomtijfferaars" d. w. de lieden; die palmwijn bereiden: Corpus IV , blz. 346 e.v. 85) Uit de Overgecomen brieven 1756, 16d0 boeck, afdeeling Siam; folio 58 volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Nader contract; nu jongst geslooten door den cOop- man en resident Nicolaas Bang %) op den 17den October anno 1754 Donderdag, den tweeden van de wassende twaalfde maan in 't hondenjaar, zijnde het 2297 jaar 87) , en na de Nederlandse teyd-reecquening den 17den October anno 1754, volgens 't versoek van den Gouverneur-Generaal en de Raeden van India by Haar Edeles brieven in desen jaere gedaan, en 't verzoekschrift van Souang Apay Wary 88) Nicolaas Bang, capitain der Hollanders, en

Marthinus Jonas, carga op Ligoor aan Sijn Majesteyd, den coning van Siam, alleronderdanigst voorgedragen, dat het con- tract; ten tyde van Pieter de Bitter gemaakt, en de renovatie van dien, mitsgaders ’t octroy van den thin tot Ligoor _ waarbij Sijn Majesteyt vergunt en toestaat dat de Hollandse Comp”” alleen, met uytsluyting van alle andere traffiquanten, den thin tot Ligoor sal mogen koopen tot den gewoone prevs buyten en behalven het aanpart van den koning, sijnde desselfs jaarlijkse tribuit van den inlander sal werden vernieuwd en Qp de rugh van de brief van overeenkomst bevestigt volgens de voorgaande regten, Soo is ’t dat den Problad Sondit Boram Bojut Thitjaauw Joua Mipra Rocha Hom Caan Tamrad naa Thou naa Crom ons ordon- neert; dat de vernieuwinge in maniere als in vorige tyden op de rugh van ’t contract sal bevestight werden, en dat alles volgens het contract mitsgaders de vernieuwinge van dien, sal werden gedaan en verhandelt; Soo als den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India by Haar Edeles brieven hebben gelieven aan te haalen, en Souang Apy Warie capitain der Hollanders, sulx allergenadigst Sijn Majesteyt heeft laten versoeken. Voorts is overeengekomen dat de aangebragte ducatons of Spaanse realen, die jaarlijx van de Ed. Comp” alhier werd ge- vonden, aan de tjaauclangs 40) ter ver rwisseling sa] afgegeven werden. Item is toegestaan dat jaarlijx eenige van konings bedien-

1. Zie Gegaghebbers, 270. (Cs._ 37) Het hondenjaar, Siamees Pee Chaw, is een van de 12 delen van de zgn. dieren - cyclus de jaartelling begint 543 Chr:, het jaar waarin Gautatna het Nirwana bereikte_ (Cs_ 38) Meestal leest men als titel voOr het Nederlandse opperhoofd Louang Oluang_ 39) Zie respectievelijk Corbus Il, blz: 280, IIL, blz. 473 IV, blz. 68-70, 273 _ 275, 331–333 410 412 40) Chao-klang, titel voOr hoge Siamese ambtenaren: Zie Corbus IV, noot 5 op blz. 24 22

tens van hier met de scheepen naar Batavia sal mogen vertrec- ken, om volgens oude usantie Op Java paarden voor Sijn Majesteyt in te koopen en vervolgens met de herwaarts koomende scheepen wederom gebragt te werden. Voorts is veraccordeert, dat wanneer de tjaauclangs eenige goude; silvere of zyde stoffen of andere buytengewoone goederen soude eysschen volgens monsters, en waarby de prysen, die sylie- den daarvoor sal willen geven, bygevoegt sal werden, Soo sal de monsters naar Batavia gesonden werden, om soo indien dE_ Comp’ die goederen of doeken voor de gestelde prijs sal kunnen laten maken, deselve alsdan te laten aanbesteeden, en indien niet; alsdan deselve wederom te senden. 5 Nog is veraccordeert, dat dE. Comp’ jaarlijk sooveel roode en witte lywaten sal senden; als de tjaauclangs voor ‘$ conings dienst benodigt sijn, indien dE. Comp’ daarvan rykelijk mogte voorsien

weesen Gegeven onder ons groot zegel in ’t hof ter steede Judja 41) in Siam, dato als boven: Onder stond Accordeert getekend N Bang:

CMLVII; MALAKKA_DJOHOR_SIAK

3 November 1754.

De Buginezen begonnen in de tweede helft Van de 18l0 eeuw in de landen Om nabij het Maleise Schiereiland een steeds belangrijker rol te spelen zij bezetten geleidelijk tal van ,tinkwartieren”_ als Selangor, Kelang, Perak, Linggi etc_ Sultan Soleiman van Djohor mcende_ ondanks de aanvankeliijke teleurstellingen _ dat hij de hulp der Compagnie tegen de Buginezen wel z0u kunnen verkrijgen als hij haar Siak, in naam reeds afgestaan Corbus III, blz. 380 ev. 492 e.V. IV _ 440 e.V. geheel van vijanden gezuiverd zou kunnen aanbieden Inderdaad had Compagnies handel in Siak ecn zware slag gekregen toen radja Alam, fel tegenstander van de Compagnie, zich van dit gewest had meester gemaakt en het Ministerie Malakka schonk dan ook aan Soleiman, toen hij een onderneming tegen Radja Alam op touw zette steun in de vorm van ammunitie en victualie_ Hoewel de expeditie geen succes had, zond men toch gecommitteerden naar Soleiman, die 3 November 1754 onderstaande overeenkomst met hem afsloten: (NETScHER, De Neder - landers in Djohor en Siak blz. 80 en volgende) Contract tusschen de Ed. Comp’e ter eenre en Sulthan Solehman Loeni, Sultan Abdul Jalal; koning van

1. Ajuthia, toen hoofdstad van Siam_ (Cs: 42) Uit NETSCHER, De Nederlanders in Djohor Siak, blz. XXXI-XXXII In manuscript in het Arsip Negara te Djakarta _ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

23

Johoor, Pahan en Trangano 48) ter andere zyde, door den koopman en sabandhaar M’. Andries van Berkom, gesloten op 3 November 1754.

Zal door Sultan Solehman, ingevalle Siacca onder zyne ge- hoorzaamheid zal wezen gebragt; een bandhara over diens in- woners aangesteld worden De Ed. Comp” zal ‘t vrystaan op het eiland in de rivier, ge- naamd Poelo Gontong, of daar zy mogte goedvinden, eene bezetting te leggen. Geen invoer van kleeden, daaronder de wol en zyde gerekend, zal er mogen geschieden, dan alleen van Malakka_ Ook niemand in gedagte rivier mogen ingelaten worden, dan die met een pas van Malakka, mitsgaders de vertrekkenden met een tjap van den bandhaar voorzien zijn. De Ed. Comp”” zal, des geraden vindende, aldaar of daarom- trent bekruisingen mogen laten doen. De Ed. Comp’ zal niet alleen tol- en lastvry zijn, maar daar- enboven ook nog gaudeeren van de helft der tolheffing van par- ticulieren: Mitsgaders, om verzekerd van haar aandeel daaromtrent te wezen, twee personen van

harentwege Op Boeantang of elders nevens den bandhara te mogen aanstellen; De Comp” zal daarentegen verpligt blyven den vorst van Johoor de behulpzame hand te bieden tegen deszelfs rebellige on- derdanen, zonder daarvoor anders te mogen pretenderen dan de restitutie van gedaan voorschot, mitsgaders mogelijk ook tegen de Boeginezen, Manicabers of Maleyers te weten van die, welke van Palembang af tot Batanbaro 4 en van Trangano tot Pera- toe 48) wonen ingevalle onregtvaardig van deselve beoorlogd mogt worden, gelijk zulks den vorst mede beloofd te zullen doen, wanneer de evengemelde Comp” tusschen evengemelde plaatsen aangetast mogt worden, zonder dat van de eene of andere zyde de kosten zullen mogen worden gepretendeert;

Pahang en Trengganu, beide aan de Oostkust van het schiereiland Bendahara, hoofd van zeer hoge rang, rijksbestuurder: (Cs:) Lees Batubara_ de grens van Siak met Atjeh: (Cs.) Lees tot Pera(k) toe_ (Cs: De ondertekening is weggelaten 24

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

CMLVIII MALABAAR

8 December 1754

Ook met den ouden bondgenoot Colastry, dat, even als zovele andere staten aan de kust van Malabaar, in de laatste jaren van de Compagnie ver - vreemd wase kwam een nieuwe overecnkonst tot stand Aanleiding daartoe was dat de regering van dit rijk bijzonder prijs stelde; op de heilig geachte berg Carli, in 1736, door de Compagnie op Canara vcroverd, ect pagode te bouwen. De besprekingen daarover leidden tot herstel der relaties (Corbus V_ blz. 239 e.V.)

Renovatie der voorige tractaten en nadere overeen- koming tusschen de doorlugtige prince Rama Warmen Omnetry uyt ’t stamhuys Cherekel Palicolotto, wettige regeerder van koningrijk Colastry, uyt name ende vanwegens den grootmagtigen koning deses rijx ter eenre, en de Edele Nederlandse Oostindische Compag- nie ofte Haar Edelens-weege uyt name van Zijn Excel- lentie, den Hoogedelen Heere Jacob Mossel, Gouver- neur-Generaal, en de verdere Weledele Heeren Raaden van Nederlands-India, en ter ordre van den Edelagt- baren Heer Fredrik Cunes, commandeur en opper- gebieder, nevens den raad deser custe, door Haar Edelens opperhoofd ter fortresse Cananoor, koopman Godefridus Weyerman, ter andere zyde

Eerstelijk: Dat ’t tractaat van vreede en vriendschap tusschen Zijn Hoogheits respectieve voorsaten en d’E_ Nederlandse Comp aan ’t voornaamste hoff van Colastry, te Baliapatnam op den 28” van de maand Canny in ’t jaar 838, wesende den &e September 1663_ geslooten en op den 104e October desselfigen jaars getekent; 6) nevens t nader accoord aangaande de negotie op het daaraanvol

gende jaar 1664 wederzijds aangegaan; 51) zullen blyven in haare volle kragt en vigeur, dewelke van byder zyde allesints opgevolgd en moeten naargekomen worden in zooverre de daarby staande articulen na de praesente tijd en constitutie des lands eenigermate plaats vinden kunnen. Erkend en bevestigt Zijn Hoogheit de ola van segurance en vrye thol, geschreven op cen silvere plaat door Zijn Hoogheits

1. Uit de Overgecomen brieven 1756, 13de boeck; folio 102 volgende 48) Zie Gesaghebbers, 193_ 50) Corbus I[, blz. 257_258, waar het is gedateerd op 11 October: 61) Corpus II, blz. 263_266. OOST-INDISCHE COMPAGMIE 1602_1800.

loffelyke voorsaat, onder dato 26 December 1680, en de daarby vergunde vrye handel en traffique aan de Edele Nederlandsche Compagnie; 52) , somede het accoord, door gemelde Haar Edele met Zijn Hoogheits seer lieve laatste overledene broeder en regee- rende prince, Op den gden van de maand Danowam in ‘t jaar 912, zijnde den 20 December 1736. 53) Zijn Hoogheit neemt aan en belooft mits dese Op eyge costen en risico ’s jaarlijx voor ultimo April door Zijn Hoogheits eyge volkeren aan d’E. Comp” binnen Haar Edelens fortresse te Cana- noor te sullen leveren twee, drie, vier 4 vijf honderd candylen rype, suyvere en drooge peper, na maate dat de inoegst min ofte meer sal worden bevonden, edog jaarlijx niet minder dan twee hon- derd candylen peper, tegens drie en tagentig en een derde ropias ’t candijl van vijfhonderd ponden Hollands Opdat buyten des den handel en traffique van d’Edele Neder- landse Compagnie al verder toenemen en accresceeren moge onder het ressort van Colastry, zoo beloofd en vergund Zijn Hoogheid aan den Moors regent Ady Ragia 5’) openbaar oorloff om te mogen samelen in, door en uyt Zijn Hoogheits rijk soodanige quantiteyten peper en cardamon, als dien Moors regent gehouden is jaarlijx aan d’E. Nederlandse Compagnie te versorgen. Waarentegen d’Edele Nederlandse Compagnie instaan en te weege brengen zal, dat gemelde regent Ady Ragia ten geene tyden zig opponeeren ofte door engagementen met andere Europeese natien Zijn Hoogheit eenig nadeel, schade of ongelijk toevoegen zal, maar te eer des noods 56 Zijn Hoogheit naar best vermoogen bystaan en behulpig wesen mits dat Zyn Hoogheit van zyne zyde hem, Ady Ragia, laate gaudeeren de voorregten en authoriteyten; die zyne voorsaten van ouds in ’t articul van negotie in ’t Colas- tryse gehad en beseeten hebben, cn dienvolgende alsulx hem, Ady Ragia, mede wettiglijk toekomen item het gereetste besit syner thuynen en zaaylanden, in ’t Colastryse rijk geleegen.

1. Corpus III, blz. 225-227. Zie voor de datering aldaar, noot op blz. 227. 63) Corpus V, blz. 239 e.V 64) Adi-ragia was een erfelijke titel, toekomende aan het hooid der Moren Mohamedanen in dit overigens Brahmaanse gebied: Deze

leider die vroeger ook territoriale macht had bezeten 0.a. w25 hij heer der Lakkadivische cilanden geweest bezat nog groote invloed op handelsgebied: Hij gold als de machtigste koopman aan de geheele kust van Malabaar als zoodanig heeft de Compagnie hem steeds ‚gecaresseerd” Zie Corpus V_ p: 249, noot 3, III p 214, noot 2 55) Versta maar veeleer indien nodig: (Cs.) 26

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Zo er door intervalle eenigh verschil tusschen Zijn Hoogheit en voormeld Moors regent Ady Ragia mogte ontstaan, zal zulx door mediatie en tussenkoming van d’Edele Compagnie telkens na de redelijkheit beslist en daardoor wedersijds alle reeden van misnoegen benomen werden: Wijl Zijn Hoogheit te meermalen ondervonden hadde veele schaadelyke desseinen der andere Europeese natien, tot nadeel van Zijn Hoogheits rijk en staaten, betuygd Zijn Hoogheit by vervolg soveel moogelijk te sullen menageeren alle engagementen met deselve, en vooral aan geene van deselve vaste voet ofte entrance verleenen tusschen de fortress en de rivier van Madakare, op Salgatty of Aycotte: In welken gevalle de Edele Nederlandsche Compagnie mede het waare welzijn van Zijn Hoogheits persoon en rijk zal behar- tigen en naar tijds geleegentheit Zijn Hoogheyt behulpig wesen met ammonitie, krijgsbehoeftens en wes meer, naar het best ver- moogen van d’E Nederlandse Compagnie: By desertie van ’s E. Comp” Europeese en andere loontrek- kende dienaaren uyt Haar Edelens festing of campement door land van Zijn Hoogheyt naar vreemde natien, zullen die onder- wegens door Zijn Hoogheyts volkeren en ondersaten moeten op- gehouden, teruggebragt en_ met voorkennisse van Zijn Hoogheyt, aan d’E. Comp” overgeleverd werden Hiertoe belooft Zijn Hoog: heyt de noodige ordres aan zijn onderzaaten immediatelijk te zul- len expedieeren, en tegelijk zorge draagen, dat zulx stiptelijk werde agtervolgt.

Aldus overeengekomen en beslooten buyten de fortresse Cananoor in ’s E_ Comp” groenthuyn, Op den &“e December 1754, wesende na de Malabaarse stijl den 26 van de maand Wirsigam des jaars 930, en ten selvigen dage wederzijds ondertekend. Zijnde van desen inhoude opgemaakt en getekent vier eensluydende ge- schriften, als twee in de Nederduytsche en gelijk getal in de Mal- labaarse spraake, daarvan een in het Nederduytsch en €en in het Mallabaars in handen van Zijn Hoogheit gesteld en d’overige twee by d’E. Nederlandse Comp” so te Cochim als hier ter fortresse Cananoor sullen blyven berusten tot byders stipte opvolginge: Onder stonden eenige Mallabaarse characters, door voormelde prins zelfs gestelt: En lager Door en met bevel van in den hoofde deses gemelde was geteekent Godef. Weyerman_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800

Ter zyde stond: Als gecommitteerdens W. Lucas en J: Coenraadsz_

was getekent

CMLIX MALABAAR

1 Februari 1755.

In aansluiting bij het hernieuwde contract met Colastry sloot men nu OOk een nieuwe overeenkomst met Adi-ragia:

Nader verbond van vreede en onverbrekelyke vriend- schap tusschen Adiragia, heer en opperste gebieder der Mooren ter custe Mallabaar ter eenre, en de Edele Nederlandse G'octroyeerde Oostindische Company ten andere syde, aangegaan en vastgesteld uyt name van Sijn Excellentie, den Hoogedele Gestrenge Heere Jacob Mossell, Gouverneur-Generaal, en de Wel-edele Heeren Raden van India, mitsgaders ten ordre van den Edele Agtbaren Heere Fredrik Cunes, com- mandeur en oppergebieder deser custen, nevens den raad, door derselver opperhoofd ter fortresse Canna- noor, den koopman Godefridus Weyerman; Eerstelijk Sullen de voorige tractaten en verbonden tusschen de loffelyke voorsaten van Adiragia en de Edele Nederlandse Com- pagny in de jaeren 1664 en 1680 aangegaan, geslooten en vastge- steld, 57) alsnog blyven en gehouden worden in haare volle kragt en vigeur, welke wederzijds allesints sullen moeten werden agter- volgd en naargekomen, in SOO verre de daarby vervat staande articulen na de presente constitutie des tijds eenigermaate plaatse vinden en kunnen opgevolgd werden. Insonderheyd aangaande het visiteeren der scheepen en vaar-tuigen van hem, Adiragia, en die van zyne onderhoorige, mits-gaders het eysschen en nemen der passen en geleydebrieven van d'Edele Nederlandse Compagny voor deselve scheepen en vaar-tuygen, so uyt dees bhaay naar elders vertrekkende, als die van Adiragias eylanden op en langs deese custen aankomen.

Uit de Overgecomen brieven.1756, 13de bocck; folio 10 Zie respectievelijk Corbus II, blz. 263 ~266, 297_301 214 ~217.

volgende Corpus III, blz: 28

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Adiragia en zyne onderhorige volkeren sullen by het neemen der passen en geleydebrieven van d'Edele Nederlandse Comp' poinctelijk moeten observeeren de restrictien, daarinne vervat en uytgedrukt. Wyders beloofd Adiragia en verbind zig met deesen 's jaar- lijks op eyge kosten en risico voor ultimo April binnen de fortresse Cannanoor aan d'Edele Nederlandse Compagny te leveren en toe- weegen twee, drie vier honderd candylen rype, drooge en wel- gesuyverde peeper, edog s jaarlijks niet minder dan twee honderd candylen peeper, tegens de pryse van drie en tachentig en een derde silvere ropias 't candijl van vijff honderd

ponden Hollands_ So meede ’s jaarlijks thien candylen oite 5.000 ponden goede cardamon, cabessa soort; 58 voor de naaste en favorabelste marcts- pryse, zulx voor uyteynde des maands February, sullende op beyde deese leverantie vanweegens de Edele Compagny ’s jaarlijx vroeghtydig eene vooruytverstrecking gedaan werden van twaalff duysend silvere ropias_ Ook sal hy, Adiragia, de jongst door de Edele Nederlandse Compagny te weege gebragte assopiatie en nieuwe vriendschap tussen hem Adiragia, en den regeerende prince van Colastry, nauwkeurig soeken te onderhouden en conserveeren, sonder door engagementen met andere Europeese natien Sijn Hoogheyd eenig nadeel, schade ofte ongelijk toe te voegen, maar te eer des noods 58 Zijn Hoogheyd na vermogen bystaen mocten Waartegens gemelde prins- regent van Colastry van Sijn Hoogheyts zeyde aangenomen en beloofd heeft aan hem, Adiragia, gelijk Van ouds de nodige vryheyd en permissie te sullen verleenen tot een vreedsame en geruste voortsetting zyner handel en insa- meling van peper en cardamon in, door en uyt het rijk van Colastry, ter leverantie aan d’Edele Nederlandse Compagny, sonder hem, Adiragia, daaromtrent, hetzy door eyge ofte wel door magt van andere eenigermate te ontrusten en verhinderen. Edog so het mogte gebeuren dat door intervallen eenig ver- schil tusschen evengeciteerde prins-regent van Colastry en hem; Adiragia, kome te ontstaan, sal dat telkens na waarheyd aan het opperhoofd van de fortresse Cannanoor werden opengelegd E1 voorgehouden, om hetselve door mediatie van d’Edele Compagny

1. Cardamon was een geliefde specerij ook paradijskorrel genaamd. Cabessa beteekent 1e soort: Zie Pieter 2n1 Dam’ $ Beschryvinge, II, I, glossarium in voce bariga. 69) Versta veeleer, indien nodig: (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

na de billikheyd en ter wederzijds genoegen beslist en vereffent te werden_ 9. Indien Adiragia de aangenomen quantiteyten peeper en car- damon jaarlijks prompt en vroegtydig aan de Edele Nederlandse Compagny kome te leveren en teffens afsiet van alle engagemen- ten met de verdere Europeese natien, beloofd de Edele Neder- landse Comp” hem, Adiragia, en zyne marct ofte residentieplaatse te zullen beveyligen en beschermen, ook aan hem, Adiragia, alle verdere doenlyke vriendschap en adjude toebrengen naar best vermogen.

Aldus overeengekomen en beslooten buyten de fortresse Cannanoor aan de Moorse basaar, ten woonhuyse van Adiragia, op den eersten February anno 1755, weesende na de Mallabaarse steyl den 22* van de maand Magaram des jaars 930, en ten selvigen daage wederzijds onderteekend, sijnde van deesen inhoude opge- maakt en geteekent vier eensluydende geschriften, als twee in de Nederduytse en gelijk getal in de Mallabaarse

spraake, daarvan een in het Nederduyds en een in het Mallabaars in handen van Adiragia gesteld en de overige twee by de Edele Nederlandse Compagny s0 te Cochim als hier ter fortresse Cannanoor sullen blyven berusten tot beyder stipte opvolginge Onder stonden eenige Moorse caracters, door Adiragia selis gesteld: Lager Door ende med bevel in den hoofde deeses welgemelt geteekent Godef” Weyerman. In margine Ons present was geteekent W Lucasz en Js Coenraadsz.

CMLX SUMATRA’S WESTKUST:

2 Februari 1755. 6

In 1754 schreven Gouverneur-Generaal Rade naar den nieuwen cOm- mnandeur der Westkust, Thymon Pieter van Herzeele, dat zij het, met het oog op de toenemende activiteit der Engelsen aldaar, wenselijk achtten bestaande contracten tussen de diverse vorsten regenten de Neder - 80) Uit de Overgecomen brieven 1756, 174e boeck, aideling Sumatra’s Westcust, folio 471 volgende 30

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

landse Compagnie te hernieuwen en nodig aan vullen_ Van Herzeele vertrok daartoe in de aanvang van 1755, vergezeld van den kapitein-luitenant Visboom, naar alle Zuidelijk van Padang gelegen plaatsen rijkjes In zijn verslag missive van 23 April 1755 schrijft hij dat het succes z0 groot geweest, dat de betrokken vorsten ,door eige vrijwillige opdragt hare landen de possessien onser Heeren Meesters gesecureert dus alle geen bondgenoot, maor onderdanen gewordcn sijn”. 01) Contract en articulen, aangegaan by den coning van den lande van Troussang; Jan du Pertuang 62) Bagindo Southan Laranque, tot een eeuwige verbintenisse met den Edelagtbaren Heer commandeur Thymon Pieter van Herzeele en den E_ manhaften kapitain-luytenant-militair Jan Janszoon Visboom, lid van den agtbaren Raad van Politie tot Padang, als gevolmagtigde van Zijn Hoog Edelheyd, den HoogEdelgestrengen Groot- agtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van Nederlands-India ten andere zyde, dan wel dengeenen, die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen: Draagt Zyne Majesteit zyne landen in volle eygendom en gehoorsaamheid aan d’E_ Comp” [op], met belofte van alle bevee- len dientweegen te zullen respecteeren, omme daarmeede te han- delen als eygen verkreegen goed. Nooyt geene vreemde natie, ‘t zy Europeese dan wel andere, te dulden in zijn gebied, ’t zy om handel te dryven of zig ter neder te zetten, op zodanige straffe, als de Comp selvs sal komen goed te vinden. Waarentegen de Comp” zal gehouden zijn [hem] ter zee van alle vyanden, die hem eenig leed wilden doen, te bevryden_ Neemt Zyne Majesteyt aan zyne peperthuynen, en die van zyne ingezetenen, tot vrugtbaarheid te brengen. Mitsgaders die, z0 wel als alle andere producten van zyne landen, alleen aan de Comp’ te leveren, geene uytgesondert, te- gens behoorlyke prysen:

Wanneer ’t de Comp” zomwylen mogte behaegen eenige dienaren van deselve alhier terneder te setten, zulx sonder enig tegen- spraak niet alleen te dulden, maar selvs daartoe de behulpsame hand te bieden in ’t extrueeren van sodanige fortificatien, als zul len goed Ivinden te behooren.

1. Onderstreeping van Van Herzeelcn: 02) Lees T(o)rusan en Jangdipertuan (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

31

Dat zig expresselijk wel verbind nooyt

Comp’ vyanden eenige hulp toe te brengen of in zyne landen te gedoogen, maar daarentegen zodanig te ageeren, als teegens zyne vyanden zoude doen Voor alle negotie, z0 in- als uytgaande, zal Zyne Majesteid geene tollen mogen eysschen Indien met eenige van syne naburen in twist mogte geraken, zo zal daarover de wapenen niet mogen aangrypen, maar dat ge- schil voor den commandeur van Padang moeten brengen, om na de billijkheid beslist te werden. 10. So het gebeurde dat ‘s Comp’ onderdanen, vrye of slaven; quamen weg te loopen, en haer schuyl onder zijn gebied hielden, sal die moeten laeten opvatten en aan de Comp” overgeeven, Op arbitrale correctie. 11 . Sal Zyne Majesteid geene vaarthuygen verder dan Poelo Chinco 83 Zuydwaarts en tot Padang Noordwaarts mogen senden sonder permissie van den commandeur tot Padang: 12. Vermits de oude contracten van zyne voorouders in oorlogs- tyden door het vuur vermist zijn, houd denselven voor hierinne g’insereert of deselve van woord tot woorde hier innegelast waeren. 13. Wanneer den commandeur tot Padang zijn persoon zal komen te requireeren, zal sig Op het 1”0 ontbod zonder murmureering (zig) derwaarts moeten begeeven. 14. Neemt Zyne Majesteid aan nooyt een opvolger in zyne plaatse te benoemen, maar die verkiesing aan den commandeur en raad tot Padang te laeten, Op nader approbatie van Zijn Edelheid, den HoogEdelen GrootAgtbaren Heere Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands India tot Batavia. 15. Vermits Zyne Majesteyt komt te versoeken, dat aan hem by aankomst op een ’s Compt comptoir ’t zelfde honneur mag be - wesen werden als den keyser van Indrapoura, so is men overeengekomen zulx tot nadere dicisie van Haere HoogEdelhedens vOOr- melt te laeten en die sollicitatie daar voor te dragen. 16. Teffens versoekt Syne Majesteyt; dat mag werden gehon- noreert met den naam van Southan-basaar, ’t welk is g accordeert:

1. Pulau Tjingkuk 32

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Aldus gedaan, gecontracteert en b’eedigt door voormelde Jan du Perthuang Bagindo Southan Laranque in de negory Troussang, den 2den February 1755 en na de Maleytse reekening den 21 vanl de maand Arbiolaschia 630 van den iare na de vlugt van

Mahometh 1168, ter presentie van den panglima-moedo van Padang, radja Lingangh, en de panghoulous dato Cayo Mara Hindo Bagindo- radja en radja Mangsor als getuygen was getekend T van Herzeele en J. J. Visboom: Terzyde stond Comp'e zegel, gedrukt in roode lacque Lager diverse Maleydse caracters, beteekenende den naam van den in desen vermelden koning en regenten. Onder stond Gecollationeert en accordeert was getekent J" Boudewijnsz, provisioneel eerste gesworen clercq:

CMLXI; SUMATRA'S WESTKUST:

2 Februari 1755.

Zie de inleiding bij no_ CMLX

Contract en articulen, aangegaan by de drie hoofd- en twaalf mindere regenten in de negory Bayang; met name Southan Mamoeli; Dato Timbourboemi Machoe- doen, Radja Itam, Radja Bandhara, Southan Palawang, Radja Boeyang, Radja d'Hilier , Orang-caya-bazaar, Padoeka Maharadja Lello, Padoeke Maharadja, Maha- radja-basaar; Radja Sleman, Radja Masa, Bagindo Maharadja Lello als volmagt en Dato Betoua. t/m 11. Gelijk aan 1 t/m 11 van het voorgaande contract, be- houdens dat in plaats van den koning of Syne Majesteid staat de Ponghoulous of zylieden. 12. Gelijk aan 13 van het voorgaande contract 13 Byaldien een uyt de haere zal komen te overleyden, dan wel door ouderdom zig van de regeering zal willen ontdoen, zullen zy de geregtigste ter opvolginge aan den commandeur en raad voordragen, om die plaatse na goedvinden ter nadere approbatie van Hare HoogEdeles vervult te werden;

1. Uit de Overgecomen brieven 1756, 18"e boeck, afdeling Sumatra'$ Westcust, folio 476 volgende: 032 Rabiulachir. (Cs:) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

33

1. Houden zy de oude contracten, waarvan hen thans copia ter handen werd gesteld, in volle vigeur en kragt:

Aldus gedaan, gecontracteert en b'eedigt in de negori Bayang op de bale &5 door de voormelde ponghoulous den 2den February 1755, en na de Maleytse reekening den 21 van de maandt Arbio-lachia van den jare na de vlugt van Mahometh 1168 was gete-kent T P van Herzeele, J J. Visboom: Ter zyde stont Comp' er zegul, gedrukt in roode lacque: Lager diverse Maleytse carracters, beteekenende de namen van den in desen vermelden 3 hoofd- en 12 mindere regenten Onderstont Gecollationeert en accordeert was getekent J" Boudewijnsz, provisioneel eerste gesworen clercq:

CMLXII SUMATRA'S WESTKUST_

Februari 1755. 8)

Nadat die van Bajang de hiervoor gaande overeenkomst gesloten hadden, tekenden zij Op dezelfde dag nog een renovatie van het vredesverdrag van 18 April 1679 Corpus IIT, blz 177 volgende Daartoe werd onder het originele exempaar van 1679 de volgende aantekening geplaatst bezegeld:

Aldus gerenoveert in de negorie Bayang den 2d00 Februari 1755, 87) en na de Maleydse reeckening den 21 Tten van de maand Arbiolachir nae de vlugt van Mahometh 1168 was getekent T Pr. van Herzeele en J. J. Visboom: Ter zyde stont ’s Comp” zegul, gedrukt in rooden lacque Daaronder Gecollationeert en accordeert was getekent J Boudewijnsz, provisioneel eerste gesworen clercq:

Cv) Zie voor dit woord Corps III, blz. 607 balai: 60) Uit de Overgecomen brieven 1756, 17ue boeck, afdeling Sumatra’ $ West- cust, folio 480 e.V 87) Er staat 3den Fehruary. 34

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

CMLXIII SUMATRA’S WESTKUST:

5 Februari 1755. 88)

Zie de inleiding bij no. CMLX:

Contract en articulen; aangegaan by den koning van Zillida e_ en zyne agt ponghoulous, tot een eeuwige nieuwe verbindenisse, met den Agtbaren Heer Thymon Pieter van Herzeele, gesterkt met den manhaften cap- tein-luytenant Jan Janszoon Visboom en het opper- hoofd van Chinco, Frederik van de Wall, als gemag- tigden van Sijn Edelheid, den HoogEdelen GrootAgt- baren Heere Jacob Mossel; Gouverneur-Generaal, en de Raden van Nederlands India, dan wel dengeene, die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen:

Niettegenstaande Zijn Majesteid en ponghoulous reeds diverse maelen haere landen in volle eygendom aan de Comp’ hebben op- gedragen, vernieuwt niet alleen ‘t selve, houdende die oude con- tracten in volle vigeur en kragt, maar met versoek, de Comp’ hem en zyne regenten onder desselvs bescherming gelieve te houden als tot huyden. 2 t/m 5, Gelijk aan de artikelen 2 t/m van het contract met Trusan, hiervoor no. CMLX De dienaeren van d’E. Comp” in Zyne Majesteyts negorie gezeeten, alle hulp en vriendschap te bewysen_ Alle smokkelaryen van vreemde lywaten, amphioen, inko- mende, sorgvuldiglijk te beletten op de uytterste sware straffen: Dat sig expresselijk wel verbind nooyt Comp’ vyanden eenige hulpe toe te brengen of in hare lande te gedoogen, maar daarteegen sodanig te ageeren, als teegens hunne vyanden zouden doen, mitsgaders de Comp’- zijn volk nodig hebbende, aanstonds zonder belooning tot den dienst van de

Comp” te brengen, in het onderbrengen van somwylen wederbarstige haerer onderdanen. 9 t/m 11. Volkomen gelijkluidend aan de artikelen 8 t/m 10 van het hiervoor genoemde contract met Trusan:

1. Uit de Overgecomen brieven 1756, 17d9 boeck, afdeling Sumatra’$s Westcust; folio 486 volgende: Salida. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

35

1. Zal Zyne Majesteid nog niemand geene vaarthuygen ergens mogen zenden dan alvorens een pas van het opperhoofd van Chinco te hebben erlangt_ 13. De oude contracten, waarvan copia hem thans verleent werd_ houd denselven in volle kragt, onder afstanddoening van alle regt; eygendom of hoegenaamt, over de landen, by zyne voorouders bezeeten en alwaar thans onder de gehoorsaamheid van de Comp” het gebied voerd. 14 Wanneer den commandeur tot Padang of uyt desselvs naam het opperhoofd van Chinco Syne Majesteids perzoon zal komen te requireeren, zal denselven terstond zonder murmurering daaraan moeten gehoorsamen_ 15. Alle verkiesinge, 2o tot opvolger van hem dan wel ponghou- lous plaatsen, zal alleen aan de Comp” staan. 16. Zyne Majesteyt en regenten verbinden zig mits desen allen handel in capok; waervandaan ook zoude mogen komen, in zyne negorie te weiren en te houden als contra banda. 17. Zyne Majesteid versoekt by deesen, dat aan hem het honneur by arrivement tot Padang mag werden beweesen, als den pang- lima aldaar, waarvan men de decisie van Iaar HoogEd:” ver- soeken sal. 18. Teffens versoekt Syne Majesteid, dat mag werden gehonoreert met den eernaam van Siri-nara, gelijk zyne voorouders, welk hem g’accordeert is_

Aldus gedaan, b’eedigt en opnieuw opgedragen in de negorie Zillida, den 5den February 1755, en na de Maleytse reekening den 24”ten van de maand Arbiolachit, na de vlugt van Mahomet 1168, ter presentie van den panglima-moeda van Padang, Radja Lin-gang, en de ponghoulous Dato Cajo Mara Hindo Bagindo-radja en Radja Mangsor, als getuygen was getekent T” Pr’ van Her- zeelen en J: J Visboom en F.* van de Wall Ter syde stond ’s E. Comp zegul, gedrukt in rooden lacque_ Lager diverse Maleytse carracters, beteekenende de naamen van den in desen vermelten koning en agt ponghoulous Daaronder : Gecollationeert en accordeert getekent J_ Boudewijnsz, provisioneel eerste gesworen clercq: 36

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. SUMATRA’S WESTKUST:

6 Februari 1755. 70 ,

Zie de inleiding hiervoor, bij CMLX

Contracten en articulen, aangegaan by den Radja Carbouw en zyne ponghoulous in de negory Pynang met den Agtbaren Heer Thymon Pieter van Herzeele, gesterkt met den manhaften capitain-luyte- nand Jan Janszoon Visboom, en het opperhooit van Chinco, Fredrik van de Wall, als gevolmagtigden van Zijn Edelheid, den HoogEdelenGestrengen GrooteAgt- baren Heer Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van Nederlands India dan wel dengeenen, die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen _

1 t/m Als de artikelen t/m van het contract met Trusan, hiervoor no_ CMLX. De dienaren, op ’t eyland Chinco gezeeten, alle hulpe en vriendschap te bewysen: 7 en Volkomen gelijk aan de artikelen en van het contract met Salida, hiervoor no. CMLXIII. Voor alle negotie, zo in- als uytgaande, zullen zylieden geene tollen mogen eysschen. 10. Indien met eenige van hunne nabuuren in twist mogten ge- raeken, zo zal daarover de wapenen niet moogen aangrypen, maar dat geschil voor het opperhoofd van Chinco, en daar niet kunnende algemaakt werden, alsdan voor den commandeur van Padang moeten brengen, omme na de billijkheid beslist te werden: 11. Zie artikel 10 van het contract met Trusan_ 12. Sullen sylieden geene vaarthuygen ergens moogen senden, dan alvorens ccn pas van het opperhoofid van Chinco te hebben versogt. 13. De oude contracten van de Sapoulou Boabandhaars, 72 daar- onder gehooren; waarvan copia hem thans verleend werd hou- den deselve in volle kragt; onder afstanddoening van alle regt,

1. Uit de Overgecomen brieven 1756, 17d0 boeck, afdeling Sumatra’5 Westkust; folio 491 volgende Painan; 72)} Sapuluh Buah Bandar, zie Corpus III, p 388, 406, 426. (Cs.) 73) Waaronder zij behoren: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

eygendom of hoegenaamt over de landen, by hunne voorouders bezeten, en alwaar thans onder de gehoorsaamheid van de Comp het gebied voert_ 14 t/m 16. Zie de artikelen 14-16 van het contract met Salida.

Aldus gedaan, be-eedigt en opnieuw opgedragen in de negorie Peynang, den 6ien February 1755, en na de Maleytse reekening den 25ete van de maand Arbiolachir 1168, ’t jaar na de vlugt van Mahometh, ter presentie van den panglima-moedo van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cayo Mara Hindo Bagindo-radja, en Radja Mangsor, als getuygen was getekent T. P. van Herzeele, J. J Visboom en F van de Wall Ter zyde stont Compagnies zegul, gedrukt in roode lacque: Lager diverse Maleydse carracters, betekenende de naamen van de in desen

vermelden Radja en drie ponghoulous_ Daaronder G'collationeert en geaccordeert was getekent J." Boudewijnsz, provisioneel eerste gesworen clercq:

CMLXV SUMATRA'S WESTKUST

Februari 1755_

Op hun verdere tocht sloten de Padangse autoriteiten ok met de hoofden Van Batang Kapas ecn bevestiging van de ‚Acte van Opdracht" d.d. 9 Juni 1687 Cortus III, blz. 426 en volgeride waaraan het volgende naschriit werd toegevoegd:

Nader ampliatie der voorenstaande acte van opdragt, vernieuwt door den commandeur T" Pr van Herzeele, gesterkt met den capitain-luytenand-militair en lidt van den Agtbaren Raad van Politie tot Padang, J". J" Vis- boom, met de vier hoofdponghoulous Fan de negorie Battang Cappas, namens T) Dato Cando, Maer-di-radja_ Radja Alam en Radja Mangsor_

Houden de vier ponghoulous gemelt, contract voormelt in volle vigeur en kragt;

1. Uit de Overgecomen brieven 1756, 171le boeck, afdeling Sumatra's Westkust; folio 495 en volgende: 76) Versta met namen: Batang Kapas was een der Sapuluh Buah Bandar. 38

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

De ponghoulous neemen by deesen aan om haere peperthuy- nen, en die van hare ingesetenen, in staat van leverantie te brengen; Mitsgaders dat product en het verder vallende in haere nego- rie; aan de Comp' ~ te leveren teegens behoorlyke prysen_ Den handel in capok sal door haar geweirt werden

Aldus vernieuwt; g'amplieert en be-eedigt in de negorie Bat- tang Cappas, Op de groote bale, den 9e February anno 1755, ter presentie van den panglima-moedo Van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cayo Mara Hindo Bagindo-radja, en Radja Mangsor, als getuygen was getekent T. P: van Her- zeele en J: J Visboom _ Ter zyde stont 's E. Comp' zegul, gedrukt in roode lacque: Lager diverse Maleytse carracters, beteekenende de naamen van de in desen vermelde vier hoofdponghoulous Daaronder Gecollationeert en accordeert was getekent J" Boudewijnsz, provisioneel eerste gesworen clercq:

1. SUMATRA'S WESTKUST:

Februari 1755. 70

Zie de inleiding bij nO. CMLX

Contract en articulen, aangegaan by de ponghoulous van den lande Tello, tot een eeuwige verbintenisse met den Edelagtbaren Heer Thymon Pieter van Her- zeele en den manhaften capitain-luytenand-militair Jan Jansz Vishoom, lid van den agtbaren Raad van Politie tot Padang, als gevolmagtigden van Zijn HoogEdelheid, den Hoog Edelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van India tot Batavia, dan wel dengeenen die hem, com- mandeur, na dato zullen opvolgen.

1 t/m 10. Gelijk &an de artikelen t/m 10 van het contract met Trusan, hiervoor no. CMLX en volgende.

1. Uit de Overgccomcn brieven 1756, 1740 boeck; afdeling Sumatra’s Westcust folio 509 volgende: 77) Een van de Sapuluh Buah Bandar. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

1. Sullen sy, ponghoulous, geene vaarthuygen verder dan Poulo Chinco Noordwaarts en tot Adjerhadja 78) Zuidwaarts moogen senden sonder permissie van dengeene die aldaar het gezag voert_ 12 t/m 14. Gelijk aan de artikelen 12 t/m 14 van het contract met Trusan: 15. Den handel in capok dienen sylieden op sware straffen te wei- ren, wijl als contrabande verklaart worde, en zoveel te meer de aanplant dier boomen.

Aldus gedaan, gecontracteert en b’eedigt door voormelde ponghoulous van Tello den Februari 1755, en na de Maleydse reekening den van de maand Jumadielawal, 1168 jaeren na de vlugt van Mahometh, 7) ter presentie van den ponglima-moedo van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cajo Mara Hindo Bagindo-radja en Radja Mangsor als getuygen was ge-tekent P. van Herzeele en J. J Visboom: Ter zyde stont ’s E. Comp zegul, gedrukt in roode lacque Daaronder Gecollationeert en accordeert was getekent J” Boudewijnsz, provisioneel gesworen eerste clercq:

CMLXVII SUMATRA’S WESTKUST_

Februari 1755_

Zie de inleiding bij no_ CMLX:

Contract en articulen, aangegaan by de ponghoulous van den lande Tarato, 81) tot een eeuwige verbintenisse met den EdelAgtbaren Heer Thymon Pieter van Her- zeele, commandeur over Sumatra’s Westcust en den manhaften capitain-luytenand-

militair J. J. Visboom_ lid van den Agtbaren Raad van Politie tot Padang, als gevolmagtigden van Sijn HoogEdelheyt, den Hoog-Edelen Gestrengen GrootAgtbaren Heere Jacob Mos-

1. Ajer-hadji 78) De berekening van de data klopt niet: De eerste dag van de maand Djumadi- lawal valt Op 13 Februari 1755. 80) Uit de Overgecomen brieven 1756, 170 boeck, afdeling Sumatra's Westcust; folio 513 en volgende: 81) Een der Sapuluh Buah Bandar: 40

sel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van Nederlands India tot Batavia, dan wel dengeene die hem, comman- deur, na dato sullen opvolgen.

1 t/m 15. Volkomen gelijkluidend aan het hieraan voorafgaande contract met Tello Aldus gedaan, etc. 82)

9 _14 Februari 1755. 833

Het contract, 9 Juni 1687 gesloten met de hoofden der Sapuluh Buah Bandar Corpus III, blz 426 en volgende werd, zooals wij zagen, Op 9 Februari 1755 reeds bevestigd door de hoofden van een dier tien havenplaatsen, Batang Kapas, die er een 'Nader ampliatie"_ bestaande uit vier artikelen hiervoor no. CMLXV aan toevoegden. Precies hetzelfde geschiedde nu met andere daartoe behoorende plaatsen, en achtereenvolgens kwamen vol - komen gelijkluidende overeenkomsten tot stand met de volgende plaatsen

9 Februari 1755 met Priampara of Priaman-Pare 10 Ziranty of Seranti 12 Cambang 13 Pelangy of Pelangit Soengai-Toenoe 13 Lakitang of Likatang 14 Ajer-Hadji Pangassangh 84,

Wij achten het niet noodig al deze overeenkomsten afzonder: lijk op te nemen.

1. Ook de ondertekening is geheel gelijk aan die van het voorgaande contract, met verandering slechts van den naam Tello in Tarato. 83} Uit Overgecomen brieven 1756, 17d0 boeck; afdeling Sumatra's Westcust; folio 530 tot 620. 84) Zie voor deze plaatsnamen Corpus III, blz. 426 volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

13 Februari 1755_

In 1749 was Paku Buwana III door Compagnie als Sunan gehuldigd zie Corfus V blz. 496 ev_ Zijn broeder Mangku Bumi, indertijd door Van Imhoff gegriefd; had geweigerd hem te erkennen gesteund door een neef, Mas Said was hij een strijd begonnen die de Derde Javaanse Suc- cessieoorlog geroemd wordt De Compagnie had het in deze strijd zwaar te verantwoorden zij leed in 1751 aan de Bogowonto een ernstige nederlaag waarbij aanvoerder majoor De Clercq, sneuvelde_ Na eenige jaren van schrikbarende verwarring, wist de gouverneur van Java Nicolaas Hartingh, gebruik makende van een verwijdering tusschen Mangku Bumi Mas Said, een tractaat van verzoening sluiten tussen den Sunan en de Com pagnie eenerzijds en Mangku Bumi anderzijds De laatste kreeg daarbij de helft der , Bovenlanden werd met de titel Sultan van Djokjakarta leenman van de Compagnie (DE JoNGE, Opkomst X, bladzijde LXXII volgende het Daghregister van Nicolaas Hartingh, loopende van 29 Januari tot ultimo Februari 1755 vindt men in de Overgecomen brieven 1756, 28t0 boeck, folio 81 volgende) . Vgl Lo W, De Derde Javaansche Successie- oorlog (1746-1755) en het uitvoerige artikel Vorstenlanden (door RoUFFAER) in de eerste druk van Encyclopaedie VQh Nederlandsch-Indic dat herdrukt is in Adatrechtbundel 34, 233 378

Tracaat van reconciliatie, vrede, vrund- en bondge- nootschap tusschen de Doorluchtige Nederlandse Oost- indische Comp” ter eenre, en den Sulthan Haming Coboeana 8) Senapatty Ingalaga Abdul Rachman Sahi- din Panatagama Kalifatolach ter andere zyde, uit naam en op speciale last van Zijn Excellentie, den Hoog-Edelen Heer Jacob Mossel, Generaal van de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders wegens dezelve Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raaden van Nederlands-India repre - senteerende het hoogste en souveraine gebied vanwegen de Generale Vereenigde Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Comp in deze landen, door den Heer Nicolaas Hartingh, gouverneur en directeur over de zaken van Java, en plenipotentiaris tot gemelde vreede- handeling, gearresteerd en vastgesteld.

Nademaal de Heeren, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, uit overweging dat den Sulthan, gedreven door edel-

1. Uit de portefeuille Copieen van Indische Contracten, Kol archief no. 4464 Q*_ Ook in de Overgecomen brieven 1756, 21”te boeck; folio 125 volgende Gedrukt bij DE JoNGE; Opkomst X, blz. 298~303, 38) Hamangku Buwana. Dit was de titel, door Mangku Bumi als Sultan aan- genomen 42

moedige gevoelens van berouw en leedwezen, over dat hy in den jare 1746 zich de gehoorzaamheid beiden van zijn wettigen vorst, den doenmaligen regeerenden Soesoehoenang Pacaboeana Seno-

patty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama en van de Comp’ , heeft onttrocken en ook over al hetgene door hem, sedert zijn verwydering van het hof tot Souracarta Adiningratin de daarop gevolgde troubelen ten dezen eilande met de malcontenten en de nog daarvan in leven zijnde rebelleerende prinsen, is ondernomen, soo ten nadeele van de Comp’ en haren wijt uitgebreiden staat op deze custe, als den zetel van het Mattaramsche rijk, de pro- tectie en bescherming van de Nederlandsche Geoctroyeerde Oost- indische Comp’- weder is komen imploreeren; op de dikmalige gereitereerde serieuse en seer ernstige aanmaningen van den pre - senten heer gouverneur en directeur langs Java’s Noord-oostkust, uyt naam en vanwegen welgemelte Comp’ gedachte Sulthan Ver- geven en geremitteerd hebben alle soodanige reedenen van offen- tie, als Hooggemelde Haar Edelens in voorschreven gevallen tot een billijk ressentiment gegeven zijn, en daarby teffens goedge- vonden hebben te benoemen en aan te stellen tot Sulthan van de helft der bovenlanden van het Javasche rijk, 87) om nevens den presenten Soesoehoenang Pacoeboeana daarover, of de provintien en districten, welke een ieder by derzelver verdeeling komen te beurt te vallen, het gezag te voeren, onder den tytel en eernaam van Sulthan Hamincoeboeana Senapatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama Kalifatolach, zoo verklaar ik, Nicolaas Her- tingh, gouverneur en directeur en plenipotentiaris tot deze vreede- handeling, aan mijn kant uit naam ende vanwegen de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Comp’ denzelven tegenwoordig te benoemen, aan te stellen en te erkennen voor wettig verkoren Sulthan over de landen, welke als een leen aan denzelven werden afgestaan, met het regt van successie voor zyne wettige erven deszelfs zoonen Adipatty Anom, Maas Soendoro en Ingabey, in- gevalle zich omtrent de Comp wel komen te gedragen, en ik, Sulthan Hamingco Boeana, certificeere en verklare by dezen met de uiterste dankbaarheid en erkentenisse als eene singuliere gunst die waardigheid te ontvangen Op de hierna te meldene conditien en voorwaarden, welk van beide de contracteerende parthyen zul- len werden aangezien als eene eeuwige wet, die onverbrekelijk en van wederzyden heiliglijk en oprechtelijk zal werden onderhouden en nagekomen.

1. De wijze, waarop Mataram nu werd verdeeld, vindt men hicrachter in een dcr Bijlagen bij dit contract: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Daar zal nu en ten allen dage een oprechte vriendschap en harmonie resideeren tusschen de onderdanen van de Doorluchtige Nederlandsche Oost-indische Comp en de volkeren van Java, om malkander in allerlei nood en verlegenheid getrouwelijk met raad en daad by te staan, elkanders best te bevorderen en schade af te weiren, even alsof zij een volk waren. En om zulkcs te beter te bevestigen, zullen zoowel de rijks- bestierder als andere

hoofdregenten en alle degeenen, dewelke in de bovenlanden eenig gezag hebben, wanneer zy door den Sul- than worden aangesteld, alvorens tot de exercitie van hun ampt te worden geadmitteerd, tot Samarang in persoon moeten komen afleggen aan handen van den gouverneur en directeur, die aldaar vanwegens de Nederlandsche Oostindische Comp het gezag zal voeren den eed van trouwe en gehoorzaamheid even als omtrent haren vorst en met gelyke betrekkingen als tot denzelven. Den Sulthan zal ook niemand tot voorschreven eerampten van rijksbestierder of hoofdregent mogen verheffen, noch in de bovenlanden eenig hoofd of andere regenten aanstellen, dan na voorafgaande approbatie van hooggemelde Generaal en Raden, aan welke de genomineerden sullen worden voorgedragen ter er- langing van derselver toestemming, ‘t zy door den Sulthan zelfs, of zynen rijksbestierder, by een brief direct aan haar Hoog Edel- hedens, dan wel door den gouverneur en directeur Op Samarang, nadat hem zulks van het hof zal wezen versogt en opgedragen, gelijk ok den Sulthan in selver voegen niemand van de boven- gemelde regenten zal mogen verstoten; 88) zonder alvorens de redenen van dien te hebben opgegeven aan de Heeren Generaal en Raden; en derselver toestemminge daartoe te hebben erlangt; alles om tot een openbaar bewijs te dienen, dat de Comp’- en Java voortaan onafscheidelijk en als een zullen zijn. Den Sulthan verklaart en versekert ook by dezen, niemand van de thans in leven zijnde regenten ooit eenige de minste moeyte te zullen aandoen, ofte dezelve tot eenige verantwoording of reken- schap trekken, over hetgeen in deze laatste troubelen voorgevallen is, en het gedrag, dat zy daarin gehouden hebben, in selver voegen gelijk de Comp genereuselijk vergeven heeft al het groot onge- lijk, dat haar is aangedaan, ook te zullen vergeven en nimmermeer revengeeren wat zijn onderhoorigen omtrent hem mogten hebben gepecceerd: 8)

1. Ontslaan. 89) Gepecceerd, van peccare; zondigen 44

Den Sulthan verklaart en beloofd voorts, dat hy tegenwoordig geene pretentie maakt of nimmer maken zal op het geheele eiland Madura, noch op de stranden, door de Comp wettig bezeeten wordende, ingevolgen het contract; tusschen haar en den nu over- leden Soesoehoenang Pacaboeana gesloten den 18 May 1746, en dat niet alleen voor zich, maar ook voor zyne erfgenamen item dat hy, byaldien de Comp’ hem daartoe aanzoek mogte komen te doen, dezelve met alle zyne krachten en vermogens zal by- springen en adsisteren tegen alle dezulken, die haar vyandelijk mogten komen aan te tasten en te overvallen in het vreedig bezit haarer zeeprovintien waarentegen zy weder aan Zyne Hoogheid, zoodra die reeds wezenlijk aan dezelve Comp zal hebben geleverd een jaar zyner landsproducten, tegen de hieronder gefixeerde en vastgestelde pryzen, za] doen uitkeeren de helft van de 20.000 Spaansche realen, welke door haar wegens den afstand der

strand- reg entschappen worden betaald, en zoo vervolgens jaarlijks_ In zelver voegen belooft en neemt den Sulthan aan den pre - senten Soesoehoenang Pacoeboeana, hofhoudende te Souracarta Adiningrat, met alle zyne vermogens by te zullen springen, wan- neer zulks noodzakelijk mogt worden bevonden; en dat niet alleen den presenten vorst maar ook alle, die de Comp Fan tijd tot tijd mogt goedvinden daartoe te verkiezen en uit haren name het gebied in zijn plaats komen te voeren, beide tegen uitheemsche en binnenlandsche vyanden of rebellen. Al verder verbindt den Sulthan zich om alle de in zijn land vallende en vervoerbare producten aan de Comp' te zullen leveren en doen leveren, of aan de harentwegen ten dien einde n2 de bovenlanden gezonden werdende inkoopers, te verkoopen en te leveren tegen zulke pryzen, als tot nog toe in gebruik is geweest; te weten Een coyang rijst van 28 picols, ieder van 130 # van rd"' _ Hollands 8Y4 groene catyang van 28 pic , ieder van 130 € , 25 witte boonen van 28 pic , ieder van 130 € 16. Een picol van 130 & ronde swarte peper_ en dubbeld geharpte 5. zwarte pepcr, en dubbeld geharpte lange peper , dubbeld geharpte k cardamon, dubbeld geharpte corianderzaad, dubbeld geharpte 3-44 finkelzaad, 91) dubbeld geharpte 6 mostaertzaad en dubbeld geharpte 6. indigo, eerste soort 78 6 128 catoene garen, le soort L" A 40.

1. Zie Corbus V_ blz _ 423 e.V. 91) Venkelzaad. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Een picol van 128 € catoene garen, Ze soort L' B rd . Hollands 30 _ catoene garen, soort L'" 20. catoene garen, 4e soort L" D 16. catoene garen, soort Le D 10– hartshoorn 30 Belovende daarenboven het zyne te zullen contribueren en zijn gezag en authoriteit te gebruiken, zoo zulks noodig mogt werden geoordeeld, om de procedure der voorschreven producten te melio- reren en een ruimen inzaam en leverantie te bezorgen, tot conten- tement der E. Maatschappy en tot welzijn van zyne onderdanen, zich z0o omtrent de aanplanting als uitroeying schikkende na de begeerte van gedagte Comp die hem, dit geraden geoordeeld wer- dende, zulks zal laten adverteeren en bekend maken. Eindelijk werden hierby voor geinsereerd en mede door Zijn Hoogheid bezworen gehouden alle voorgaande contracten, ver- bintenissen en overeenkomsten_ tusschen de Nederlandsche Oost- indische Comp en de vorsten Van het Mattarmsche rijk succes- sive gesloten en aangegaan, speciaal die van den jare 1705, 1733, 1743, 1746 en 1749, 82) voor zooverre de pointen, daarinne vervat, met dit tractaat, 8_ waarin, byaldien het tegen hoop en verwach- ting quam te gebeuren, dat door den Sulthan Haming Coeboeana ofte zyne successeurs in vervolg van tijd infractie werde gemaakt en daartegen aangegaan, zal dezelven versteken zijn en blyven van het geheele bezit der landen, provintien en districten, thans aan hem als een leen afgestaan werdende, welke in zulk een onver- hoopt geval tot de

Compagnie zullen terugkeeren, om over dezel- ven in diervoegen te disponeeren, als dezelve na bevinding van zaken geraden oordeelen zal.

Aldus gedaan, gecontracteerd en beeedigd in s vorsten cam- pement tot Gantie, den 13* February 1755 Onder stond Compagnies zegel, gedrukt in roode lacque, en daarnevens geteekend N Harting: Lager Ten bywezen van ons geteekend Wn H* van Ossenberg, J" J:" Steenmulder, C_ Donkel en W Fockens, secretaris. In margine vijf in roode lacque gedrukte cachetten en by ieder van dezelve geteekend eenige Javaansche caracters_

1. Respectievelijk Corpus IV, blz. 242 -251, Corbus V blz. 176-183, 359_381, 423 425, 494 500. 03) Hier erident een deel van de zin weggevallen; b.V. sniet in strijd zijn" Het merkwaardige is, dat hetin beide aischriften ook bij DE JoNGE staat als hier_ 46

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

PROCLAMATIE. %4)

Vanwegen de Doorluchtige Nederlandse Geoctroyeerde Oost- indische Compagnie wordt by desen uyt naam en op de hooge ordre van Zyne Excellentie, den Hoogedelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders wegens deselve en voor de G'octroyeerde Oostindische Compagnie Gouverneur- Generaal, en de Weledele Heeren Raden van India, represente- rende het hoogste en souveraine gebied in deese landen, door den heere Nicolaas Hartingh, gouverneur en directeur op en langs Java's Noordoostkust; mitsgaders plenipotentiaris vanwegen d'Hoge Indiase Regeering, een yegelijk bekend gemaakt; dat wel- melde heere Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, uyt overweging, dat den Pangerang Mancou Boemie zedert den jare 1746 van het hof en de gemelde Compagnie verwydert geweest zijnde, zig weder met dezelve heeft vereenigd en g assopieert, ook hare protectie en bescherming is komen imploreren, goedgevonden hebben denselve te vergeeven en te remitteeren alle soodanige redenen van offensie, als hoogstdeselve in deese laatste troubelen gegeven zijn, en daarby ook te verkiesen, aan te stellen en te ver _ heffen tot Sulthan over de helft van het Javasche rijk, onder den titul en eernaam van Sulthan Hamingcoeboeana Senopatty Inga- laga Abdul Rachman Sahidin Panatagama Kalifattollah, uit welken hoofde alle hooge en laage ministers, prinsen en regenten, mitsgaders dienaren, onderdanen en ingesetenen van meermelde Oostindische Compagnie, en speciaal alle en een eygelijk op Java, gelast en aanbevolen word, om opgemelde Zyne Hoogheid voor Sulthan van de helft van het Javasche rijk; waarvoor hij by desen word geproclameerd en uitgeroepen, te erkennen, respecteren en, voor zooveel zijn

onderhoorige aangaat, ook te gehoorsamen, also de Hooge Indiase Regering tot welzijn van land en volk sulx alzoo bevonden heeft te behooren:

Onder stont: Gantee, den 13 February 1755 was geteekend N, Hartingh Ter zyde stond ’s Compagnies zegel, gedruckt in roode lak; en daaronder : Ter ordonnantie van welmelde heer gouverneur en directeur was geteekend W Fokkens, secretaris

1. Uit Contractenboek IV (no. 12) op het Arsip Negara te Djakarta. Ook in de Overgecomen brieven 1756, 21” boek, fol. 101 volgende OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Tjatjas, 95) welke den Soesoehoenang bij de verdeeling derselve tussen hem en den Sulthan zijn te beurt gevallen, te weeten 08) Van de Cadoe onder tommangong Mancoejoeda 6.000 Van de Baggaleen onder den tommangong Arongbinang 6.000 Pryaji Pannekar 0) onder Wira Widikda 10.000 Pryaji Haging onder radeen tomm: Pringodi ningrat 10.00 Pryaji Kaparak onder den tomm: Poespakoesoema 5.000 Pryaji Gedong 100 - onder den tomm_ Tirtawigoena 5.000 Van de Mattarm onder Radjaniti 5.000 Calangers 1017 3.000 Gowongsvolkeren 1o2) onder Kiay Wirodoeto SO0 Toewa Boeroese 103) volkeren onder Wonojoeda SOO Onder den Rijksbestierder 2.000 Tampoeran onder Kromowidjaja 100 Onder deese twaalf wedanas zijn ook verdeelt de lan- den Padjang Mattesse en het Suydergebergte, gehoo- rende het meeste aan de hofbediendens: 53.100

Nu volgen de Mantjanagarasche landen onder den Soesoehoenang: Pranaraga 12.000 Kadirie 5.000 Wirasaba 2.000 Saringat en Blitar 2.000 Cadoeang 2.000 Blora 2.500 Patje 200

1. RoUFFAER geeft aan dit woord tjatjah, dat aanvankelijk eenheid betekende Adatrechtb. 34 p 303) VOOr de 189 eeuw de betekenis ,stuks landbouwers” wat omdat elke landbouwer gchuwd is, weer betekent ,stuks huisgezin (Cs_ 08) Uit de Overgecomen brieven 1756 21ste boeck, folio 94 volgende Gedrukt bij DE JoNGE, Opkomst X, blz. 374 -375. Zie voor deze titel RoUFFAER ta.p p: 285 noot 1. (Cs.) 98) Panekar_ het oude landschap Padjang, vgl RoUFFAER ta p: p: 284. (Cs.) 08) Ageng; volgens RoUFFAER 237 N.W Surakarta plus het aansluitende stuk van Z.W. Semnarang: (Cs 100) De 2 Pryaji’s (wedonos) Kaparak en de 2 Pryaji’s (wedonos) Gedong waren zgn.,hooftregenten binnen hoff” en hadden elk 5000 tjatjahs onder zich ROUFFAER 286. (Cs. 101) Kalangs: Zie voor hen Corbus IV, noot op bl.246. 102) De Gowongs vormen een speciale groep onderdanen. (Cs.) 103) De Tuwaburu’5 vormen een groep onderdanen, #dcwelke dienen Omn tijgers hartebeesten te vangen ROUFFAER p. 286 (Cs.) 48

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Djajaraga Banjoemas Pamardeen Djajaloehoer Patjitan Pangen Tangong

1,500 4.000 500 200 250 100 100

Bedragen te samen 32.350 104)

Tjatja’s, welke den Sulthan bij voorsch verdeeling zijn te beurt gevallen, te weeten Van de Cadoe onder den tomm. Natajoeda 6.000 Van de Bageleen onder den tomm. Djoyo Soedergo 6.000 Pryaji Pannekar onder Cartanegara 10.C00 Pryaji Haging onder radeen aria Malajoecoesoema 10.000 Pryaji Kaparak onder den radeen tomm: Sasra - diningrat 5.000 Pryaji Gedong onder den tomm. Poespanagara 5.000 De Mattarm onder den tomm Soerowirria 5.000 Calangers 3.000 Gowongse volkeren onder Kiay Ondomohi 500 Toewa Boeroese volkeren onder Kiay Bedji 500 Onder den Rijksbestierder 2.000 Tersono onder Kiay Soeriowirrijo 100

53.100

Nu volgen de Mantjanagarasche landen, mede voor den Sulthan Madion 12.000 Djipan 8.000 Warong 2.900 Seselo 700 Kamagettan 600

1. Pranaraga Panaraga, thans regentschap in Madiun ; Wirasaba Djon- bang Cadoeang Kaduwang, de streek bezuiden vulcaan Lawu Blora, thans regentschap Japara-Rembang Patje, thans plaats in het regent- schap Ngandjuk; Kediri Djajaraga Djagaraga, thans plaats in het regent- schap Ngawi, Madiun Pamardeen Pamerden, ten Z.W van Bandjarne- gara, Banjumas Djajaloehoer Dajeuhluhur, plaats in het regentschap Tjilatjap, Banjumas Patjitan, regentschap in Madiun Pangen, in het Zuid-westen van Purwaredja ; Tangong (misschien in Blitar?) (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

49

Tirraskarras Kartasana Kalangbret Rawa Tjaroeban Djapan Grobogan Patjitan Lawanoe Malaran

700 3.000 800 300 500 1.000 3.000 250 100 100

33.950 105-

CMLXX SUMATRA’S WESTKUST:

15 Februari 1755. 106 -

Zie de inleiding bij no; CMLX Contract en articulen, aangegaan met Sulthaan Mamet-chia, den Manca-boemie en twintig mentries van Indrapoura en den commandeur T” van Her- zeele, gesterkt

met den capitain-luytenand-militair en lid van den Agtbaren Raad van Politie tot Padangh J. J. Visboom, als gevolmagtigden van Zijn HoogEdel- heid den HoogEdelen Gestrengen GrootAgtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raden van Nederlands India tot Batavia,

[05) De susuhunan en de sultan kregen dus elk de helit van de Nagaragung (de ‚Ommelanden") , de kern van het Rijk, hot haar door elkaar, desa'$ ge- wijze of bij kleine complexen van desa aan elk van hen toegewezen_ De Buitengebieden (Mantjanagara's) waren landschapsgewijze onder hen vCr - deed hierboven aangegever wijze Vgl RoUFFAER La p_ 236 -237. Djipan-Djipang, ongeveer het huidige regentschap Bodjanegara Warong, streek tussen Blora Rernbang Seselo (of Sela), landschap tussen Purwa-dadi en Wirasari, waar de stamvader van het Mataramse vorstenhuis begraven ligt ; Kamagettan , thans regentschap Magetan Madiun Tirras Karras- Teras Karas wordt in 1709 in een adem met Sela genoemd _ Kartasana Kertasana, district van het regentschap Ngandjuk; Kediri Kalangbret, district het regentschap Tulungagung, Kediri Rawa Ngrawa, plaats het regentschap Tulungagung Tjarubat, district van het regentschap Madiun; Djapan het regentschap Madjakerta Grobogan, regentschap Lawanoe Loano, district van het regentschap Purwaredja, Kedu Malaran, mis- schien een dorp nabij Trenggalek, regentschap Tulungagung: (Cs. 108) Uit de Overgecomcn brieven 1756, 170 boeck, afdeeling Sumatra's Westcust folio 621 volgende: 50

GENERALE NEDERLANDSCHE GFOCTROYEERDE

Dragen den Sulthan Mamet-chia, den Manca-boemie en twin- tig mentries van Indrapoura hare landen in volle eygendom en gehoorsaamheid op aan de Comp' Zie verder contract CMLX met Trusan Als art. 2 van het contract met Trusan_ Waarentegen de Comp" aanneemt haar van alle overlast of feytelijkheden, die haar ter zee, 't zy door Atchinders dan wel eenige andere vyanden 107 - te bevryden en beschermen: 4 t/m 7. Als art, 4 t/m 7 van het contract met Trusan_ Voor alle negotie, z0 in- als uytgaande zullen zylieden geene tollen mogen eyschen dan de ordinaire geregtigheden van % rijx- daalders voor de baar peper_ 9 en 10. Als art en 10 van het contract met Trusan 11. Zullen zylieden geene vaarthuygen ergens moogen senden zonder een pas, tot Poelo Chinco te versoeken: 12, Als art; 13 van het contract met Trusan. 13 By aldien een uyt de haere zal komen te overleyden, dan wel door ouderdom sig van de regeering sal willen ontdoen, zullen zy de geregtigste ter opvolging aan den commandeur en raad tot Padang voordraagen om die plaatsen na goedvinden ter nadere approbatie van Haar HoogEdelhedens vervult te werden; 14. Houden zy de oude contracten, waarvan hen thans copia ter hande werd gesteld, in vollen vigeur en kragt.

Aldus gedaan, gecontracteert en b’eedigt in de negorie Indra-poura, den 154en February 1755, ter presentie van den panglima-moedo van Padang, Radja Lingang, en de ponghoulous Dato Cayo Mara Hindo Bagindo-radja en Radja Mangsor, als getuygen was getekend T P van Herzeele, J. J Visboom Ter syde stond ‘s E_ Comp’ zegul, gedrukt in rooden lacque: Lager diverse Maleydse carracters, beteekenende de naamen van de indeesen vermelden Sulthan Mamet-chia, den Manca-boemi en twintig mantries van Indrapoura. Daaronder stond Gecollationeerd en accordeert was ge- teekent J” Boudewijnsz, provisioneel eerste gesworen clercg:

1. Klaarblijkelijk zijn hier uitgevallen de woorden mogten aangedaan werden OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

51

CMLXXI SUMATRA’S WESTKUST:

3 Maart 1755. 108

Zie de inleiding bij no_ CMLX_

Acte van verbindtenis, aangegaan by de gezamenlyke panghoeloes van de negery Pauw, met den comman- deur Thymon Pieter van Herzeele en den raad van Padang, ter ordre van Sijn Edelheyt, den HoogEdel- Gestrengen GrootAgtbaren Heere Jacob Mossel, Gou- verneur-Generaal, en de Raaden van Nederlands India tot Batavia

Tot alle gehoorsaamheit en trouwe verbinden sig de pang - hoeloes genoemt, de Compagnie als haer heere erkennende Alle producten van hare landen, soo van peper, rijst en 100- sullen deselve aan de E. Compagnie moeten leveren tegens behoor- lyke pryzen, en niet daarvan naar ‘t gebergte mogen laten ver- voeren: Wanneer ’t de Compagnie behagen mogte zijn post te laten vatten in haer district; so sullen alle hulpe in ’t extrueren van eenen pagger dienen te bewyzen. Geen afkomende radja zal mogen overnachten in haare negory, sonder permissie van den commandeur tot Padang, en uyt dien hoofde aanstonds daarvan kennisse geven: By aldien eenige weggeloopen Comp’ dienaren, vrye of sla- ven, in haer district quamen op te houden, soo sullen sylieden gehouden wesen desen te laten opvatten en tot Padang af te bren- gen, mits voor de eerste genietende en voor de laatste 2 rijks- daalders opbrengloon: Alle aanplanting van kapok sullen de panghoeloes moeten weren_ Een ieder van de panghoeloes sullen hare peperthuynen tot vrugtbaarheid moeten brenge en, mitsgaders de gemeente tot aan- planting aansetten. Hare rijstvelden zullen sy tueemaal ’s jaars of in 12 maane- schynen moeten bebouwen:

1. Uit Contractenboek XVII (no: 25) op het Arsip Negara te Djakarta: 108) Niet ingevuld: 52

Eenige verschillen onder den anderen ontstaande, so sullen op sware straffen de wapenen niet mogen aangrypen, maar ’t selve voor den commandeur op Padang brengen; on naar billijkheit beslist te werden, met welke uytspraak zy zich tevreden zullen moeten houden. 10. Alle verkiesinge van panghoeloes sal alleen aan den comman- deur en raad staan, aan wien zy de geregtigste by vacature sullen voordragen. 11. Dat sy [haer] expresselijk wel verbinden, nooyt eenige Compagnies vyanden eenige hulp toe te brengen of in hun lan- den te gedoogen, maar daartegens zoodanig te handelen, als tegen hunne vyanden zouden doen.

Aldus gedaan, verbonden en beeedigd in de negory Pauw, den 3de Maart 1755, en na de Maleidsche reecquening den 18 van de maand Djumadilakir 1168, ter presentie van pangliema-moeda van Padang, radja Lingang en de panghoeloes Bangbansa de radja, radja Bahien, radja d’Telje 110) en radja Gandrin als getuigen was geteekent T_ van Herzeele, J. J Visboom, De Colbert, J: van Lantsus In margine ‘s Comp’ zegel in rood lak, daarbenevens diverse Maleidsche karakters.

CMLXXIL MALABAAR_

19 Maart 1755.111)

In aansluiting overeenkomst met Colastry no: CMLVIII wordt nog het volgende document opgenomen: Translaat van een geschrift van de regeerende prinse van Colastry:

Aangezien d’Edele Nederlandsche Compagny uyt deselver goede wille en affectie voor ons ende onse staten in dit rijk Colastry op onse herhaalde instantien heeft gelieven tc consen- teeren in den herbouw van den pagood op ’s Ed, Comp” conquest

1. Versta rarlja d’Ilir_ 111) Uit de Overgecomen brieven 1756, 1340 boeck; folio 581 e.v. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Carlay, ter selver plek en plaatse, daar deselve bevoorens gestaan heeft, in welke vergunning wy het meeste genoegen vinden, en hetzelve sullende dienen tot aangroey van de goede harmonie tus- schen ons en d’E. Comp” derhalven WY, regeerende prince van- wegens den koning deses rijx verklaren en beloven mits dese, voor ons selve en onse wettige navolgers, iten alle verdere princen, hooge en lage-stands perzonen van dit rijk Colastry, dat soohaast voorschr: pagood alschoon ten onsen kosten zal wesen her- bouwt na de limitatie, die ons vanwegens welmelte EJ Neder- landse Comp’ sal wesen voorgeschreven, wy in geener maniere en onder wat benaming het zy, eenige heerschappye ons aanmati- gen sullen op gemeld conquest Carlay, veel min eenig authoriteyt

oeffenen of gebruyken over de amptenaren van gewaagde pagood, die zoowel als de verdere inwoonders van die plaatse sullen aan- gemerkt en g'agt werden te wesen wettige ondersaten van d' Edele Nederlandse Compagny, onder welkers gebied en gehoorsaamheyt almede gehooren sullen alle degeene van wat conditie en ge- slagt hy zy die na dese ter meermelt conquest Carlay zig komt ter woon setten door onse vlijd en aanmoediging, en met het be- lieven van d'Edele Nederlandse Compagny, die over alle deselve amptenaren van de pagood en de verdere bewoonders van Carlay zodanigen regt en authoriteyt zal mogen voeren en gebruyken, als de costume des lands van ouds is medebrengende Sullende van- wegen d'Edele Compagny geene hindernisse of beletselen ver- noomen worden omtrent de te doene ceremonien aan gewaagde pagood, nae den gebruyke: En wanneer het mogt komen te ge- beuren dat imand van onse onderzaten, tege ens ons gepexeert 112) hebbende, zig vervoegde naer Carlay, zal aan hem aldaar geene verblijfplaatse worden verleend, gelijk Wy almede eenige van Car- Jay hen absenteerende, aan deselve onder onse subordonantie geen schuylplaatse vergunnen sullen. Ten blyke dat al het voorenstaande overeenkomstig zy met onse ware meeninge en intentie; hebben [wy] dit geschrift zodaa- nig gepasseert en hetzelve bekragtigt met onse gewoone hand- tekening op den 9den van de maand Minam des jaars 930 was getekent door Zijn Hoogheyd, den regeerende Prince van Colastry: Lager stond Op voorschreven conditien is de herbou- wing van de pagood op Comp'" conquest Carlay door de Edele Neder- landse Compagny aan de regeerende prince van Colastry toegestaan op Cananoor, den 19d0n Maart anno 1755 was getekent Godef. Weyerman:

1. Peccare, zondigen; 54

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Nog lager = Voor de translatie uyt het Fortugees in 't Malla- baars getekent Joan Pereyra, tolg, en uyt het Portugees in Nederduytsch overgeset door Godef" Weyerman: Lager Accordeert getekent J' Coenraadsz, gesworen scriba_

CMLXXIII SUMATRA'S WESTKUST.

31 Maart 1755. 113_

Zie de inleiding bij no. CMLX

Contract en artikelen, aangegaan by de panghoeloes van den lande Cottatenga, tot eene eeuwige verbind- tenisse, met den Edelagtbaren Heer commandeur Thy- mon Pieter van Herzeele, en de E_ manhafte capiteyn- luitenant Jan Jans Visboom, lid in den agtbaren Raad van Politie tot Padang, als gevolmagtigd van Sijn HoogEdelheit, de Hoog Edele Gestrenge Grootagtbare Heere

Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal, en de Raa- den van Nederlands India tot Batavia, dan wel degene die hem, commandeur, na dato sullen opvolgen_

t/m 10. Gelijk aan t/m 10 van het contract (CMLX) met Trusan, behoudens dat in plaats van den koning of syne Majesteit staat: de panghoeloes of zijlieden: 11 en 12. Gelijk aan art_ 13 en 14 van het contract met Trusan. 13_ De handel in kapok dienen sylieden op sware straffen te weren, wijl als contrabanda verklaart wordt, en SO veel te meer de aanplanting dier boomen. Aldus gedaan, gecontracteert en beeedigd door voornoemde panghoulous van Cottatenga, den 31 Maart anno 1755, en na de Maleidsche reeckening den 18 van de maand Djumadilachir; jaar 1168 na de vlucht van Mahomed_ ter presentie van den panglima- moeda van Padang, radja Lingang en panghoeloes Marahindo Baginda radja en radja Mangsoer als getuigen Onder stond Comp zegel, in rood lak gedrukt was getekent T: P van Herzeele en J. J, Visboom, benevens eenige Maleische karakters:

L13) Uit Contractenboek XVII (no_ 25) , op het Arsip Negara te Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

CMLXXIV_ MOLUKKEN_SANGIR-EILANDEN.

9 April 1755. 114)

Het optreden van een nieuwen koning van Tagulandang was voor gouver- neur Van Mylendonk aanleiding om ook met dit rijkje bestaande over - eenkomsten vernieuwen zoals hij dat recds met Manganitu Siau had gedaan_ (Corpus V, blz 564 e.v: en 592 e.v:)

Artikulen en voorwaarden, aangegaan en gesloten tusschen den Edelagtbaren Heer Jan Elias van Mijlen - donk, gouverneur en directeur, benevens den raad in Molucco, in naame ende vanwcegens Zyne Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal van de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders wegens deselve en de Generale Geoctroyeerde Oostindische Comp' Gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren Raa- den van Nederlandsch-India, representerende de hoog- ste magt en autoriteyt van gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie in deese landen, ter eenre, ende den geeligeerden koning van Tagulanda, Andries Tamarol, benevens syne presente rijksgrooten ter an- dere zyde:

Naardien het rijk van Tagulanda door het overlyden van den coning Philip Jacobs, anno 1753 in de maant Juny, is komen vacant te vallen, soo is 't dat den Edelen agtb. Heer Jan Elias van Mijlendonk; Gouverneur en Directeur, beneevens desselfs raaden, goed: gevonden hebben den gedachten capitain-lauwt; Andries Tamarol, in dies steede over het rijk van Tagulanda, Op de naarvolgende

conditien en voorwaarden, ter geeerde approbatie van Haar Hoog-Edelheden, de illustre Indiase hooftregeeringe tot Batavia, te eligeren en aan te stellen. 1 t/m 11 zijn gelijk aan art. t/m 11 van het contract met Man- ganitu: 115) 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 23, 24, 25, 26 stemmen overeen met 12, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30 van het contract met Manganitu.

1. Uit Contractenbock XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta 115) Corbus V p: 564. Men leze daar in art; 2 regel plaats van althans althoos. (Cs) 56

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Aldus gecontracteerd, beeedigd en besloten tot Ternaten in ’t casteel Orange, den 9 April 1755 was geteekent J E van Mijlendonk, Tonneman, De la haute Maison, Wasbeek, Smit; Wynen. Ter ordonnantie van den Heer Gouverneur en raad was geteekent Wasbeek, secretaris

CMLXXV_ MOLUKKEN_TERNATE.

12 Mei 1755. 118)

Bij beediging van Sultan Ajan van Ternate op Februari 1752 (Corbus V, blz. 544 e.v.), had de Compagnie de hoop uitgesproken, dat hij het vervallen Ternataanse rijk weer z0u de been helpen Die hoop niet in vervulling gegaan de metwe vorst overleed reeds in 1754, dracht der Hoge Regering erkende de gouverneur der Molukken den oudsten broeder van den overledene, kaitjil Sjahmardan; als opvolger deze bezwoer 12le Mei 1755 het oude contract_ waarbij in 1683 Ternate tot leen van Compagnie was verklaard.117)

De praeambule is gelijkluidend aan die van contract CMXXXVII

En nademalen het bestier over het Ternaatse rijk door het afsterven Op den 24 Augustus anno passato van Zyne Hoogheid Bianajit Allahil Malikil Mannanni Allawadin Mantsoer Saha Kitchili Ayan Saha van Oudshoorn, is koomen open te vallen en het d’Ed Comp’ alleen competeerende is een ander coning over hetselve te connen verkiesen, na haar sin en welgevallen, gelijk by het le articul van het voorschreven contract van 1683 wel uytdrukkelijk is ter neder gestelt, mitsgaders uyt dien hoofde door den heer gouverneur en raad deser Moluccos by brief van den 8 September 1754 van het voorschreven sterfgeval aan de Illustre Hooge Indiase regeering tot Batavia kennisse gegeven hebbende, het Zijn Excellentie, de HoogedelGestrenge, Grootagtbare Heere Jacob Mossel, generaal Van de infantry ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, en weegens deselve alsmeede van

de voorschreven Oostindische Compagnie Gouverneur-Generaal, be- nevens de Weledele Heeren Raaden van Nederlands-India, Op den

1. Uit Contractenbock X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta. 117) Corpus III, blz: 304 ev. OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602__1800.

10 December jongstleden grootgunstiglijk behaagd heeft weder tot cooning van ’t Ternaatse rijk te eligeeren ende aan te stellen de oudste broeder van Zijn overleden Hoogheyt kitchil Ayan Saha van Oudshoorn, den prins Syahmardan, gelijk Zijn Hoogheyd dan ook vervolgens op den 20 van de gepasseerde maand Maart in raade van Molucco, in presentie van dies rijxgrooten en princen, daarvoor bekent en verklaart geworden is; Soo is ’t dat wY Paduka Siri Sulthan Amier Iskandar-moeda Syahmardan, coning, benevens alle de na te noemene rijxgrooten en princen van het rijk van Ternaten, by deesen voor ons en onse nakomelingen verclaren, in alle zijn deelen en leeden wel ingezien en overwoogen te hebben de articulen en poincten, by het Voor- schreven contract terneder gesteld, latende ons derselver inhoud wel gevallen, ende belooven en zweeren overzulx hetselve in zijn articulen, zoo als die liggen en door hoogstgemelden cooning Sibory Amsterdam aangenoomen ende bevestigd, mitsgaders door den jongst overledenen coning kitchil Ayan Saha van Oudshoorn en de Ternaatse rijxgrooten den 8 February anno 1752 b’eedigt en onderteekend zijn, sonder eenige afwykinge volkomentlijk aan neemen en prompt te zullen naarkomen en onderhouden, even en in dier voegen of deselve tegenswoordig door ons nieuwelijks be- dongen en aangenomen waren, houdende dies inhoud ten desen voor ingelijft Volgen twee alinea’s geheel gelijkluidend aan die afgedrukt op 546 van d e e 1 V en aanvangende met wijders. Al verder belooven en zweeren Wy , koning en gezamentlyke rijxgrooten, zonder eenige de minste vermindering of verandering, in zijn geheel te zullen agtervolgen, heyliglijk te zullen observeeren en na te komen het contract; in dato 24 Juny 1752 door den pre- senten heer gouverneur en raad deser Moluccos met den laast overleden coning kitjil Ayan Saha van Outshoorn gesloten, b’ee- digt en getekend, 118) conserneerende de volkeren van Macquiam; die sig op hetzelve weder onder de gehoorsaamheyd van de Ter- naatse croon hebben gestelt; beloovende WY , coning en rijxgrooten, haar de prerogativen te zullen laten genieten, erell en in dier voegen als bij dat contract vermelt staat. Aldus gedaan, bevestigt en vernieuwt ter vergadering van den E.E. agtbaren heer Jan Elias van Mijlendonk; gouverneur en direc- teur_ mitsgaders den raad in Molucco, ten

casteele Orange op Ternaten, den 12 Mey anno 1755, hebbende hoogstgedagte coning Paduka Siri Sulthan Amier Iskander-moeda Syahmardan tot meer-

1. Corpus V blz. 573 en volgende: 58

der bevestiging van dien den eed op den alcoran, in gelykervoegen als zijn overleden broeder kitjil Ayan Saha van Outshoorn den 8 February 1752 binnen dit casteel gedaan heeft, ook aan handen van den heer gouverneur gedaan en afgelegt, gelijk dan ook de rijxgrooten, de princen van den bloede en stenden van het Ter- naatse rijk, den goegoegoe-Marsaoly Pattysaranga, de hoecums Soasio, Hairoen en Singhadje, Samaja, den quimelaha-Marsaoly Pattilatoe, de Singhadjes-Limataoe-Moeda en Tomadjiko Pakirie, quimelaha-Tamadi Bitali, senghadje-Koelaba Bane, quimelaha- Pajahi Samum, senghadie-Maleyo Tjemi Barkatty, ngoffamanira Tabala Longso, singhadie-Taffamoetu Barkatti ngoffamanira- Djiko Mochibit, senghadje-Maleyo-Knorra Itja, ngoffamanira- Porongaro Ngongadji, senghadjis-Tobolen Palama, Tokofi Bau- lahibiba en Tafaga Boeriki, quimelaha-Labora Masihoed, sen- ghadji-Fagoedoe Manati, ngoffamanyras-Aulla Sigona, Fakiri Hongi, ~Talanga Pandagar, Madoe Somail, TTololieri Molidane, ~Ngossando Mahia en -Pagarebo Tafadi, quimelaha-Tabona Sa- kona_ ngoffamanira-Sima Aun Knorratjina, quimelaha-Hadobe Kabul, ngoffamanires- Pallangami Maytara Marana, Gomotsjuni Gara, Outjoulidoe Sake Abous, Tofoeri Kona, Sika Madauja en Kalontjutjo, singhadjis-Pahoe Mardjali, Gammaknorra Hidajat en ~Tafafoe Djangoe, goegoegoe ~Loloda Arsil, priester Djou Pehe Amiria Jusaf, Imams Djako Bajano Matawara, senghadje- Capita Mote Ma-anivia, ratibis-Marsaoly Daga, ~torongara Mahi- cari, senghadje Mantjerie, -Moti Tomeni en ~Djawal Abdul Salam, mitsgaders de princen van de coninglyke familie Swaardecroon, Tahirimangsa, Ajan Haar, Hayroen, Aroemsaha, Tirif, Adina Tjap- tjika, Miri, senghadji Bangsawan, Kong en Trangsaha, te samen vervangende de overige rijksgrooten, princen van den bloede en stenden des Ternaatschen rijx, insgelijks den eed op haare wyze Op den alcoran afgelegd en met hunne naamteekening bekrachtigd even en in dier voege als hierboven by den coning gesegt is, mits-gaders voorts met rijxzegel is verzeguld geworden, 119 ende vanweegen d’Ed. Comp hebben den E.E. agtbaaren heer gouverneur en directeur Jan Elias van Mijlendonk; den opper-koopman en secunde Jeronimus Tonneman, den manhaften capi-tain-militair Jean Baptiste de la haute Maison, den ondercoopman en g’eligeerd Manado’s resident Adrianus Wasbeek; den onder-coopman en garnisoens boekhouder Willem George Abraham 118) De titels namen der Ternataanse grooten zijn veelal corrupt Dit blijkt reeds wanncer men met de ondertekeningen met het slot

van contract CMXXXVII vergelijkt. Het is mij niet mogelijk de nodige verbeteringen aan te brengen: (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

59

Faber; den ondercoopman en dispencier Jan Smit, den ondercoop man-winkelier en pro-interim-fiscaal Rudolph Anthony Wynen en den ondercoopman en secretaris van politie Anthony van Bywegen, haare handteekening bezyden Comp'e groot zegul hieronder gestelt: Was geteekent- J E. van Mijlendonk; J. Tonneman, J. B. de la haute Maison, Wasbeek; W G. As Faber, J. Smit; R A Wynen en A_ van Bywegen. Ter zyde stont Comp' - groot zegul, gedrukt in rood lacq; en daar bygevoegd Ter ordonantie van de E.E agtbaren heer gou- verneur en raad getekend van Bywegen, secretaris: Aan de andere zyde conings groot chiap, gedrukt in rood lacq, en geteekend door Zijn Hoogheid den coning van Ternate, Padukka Siri Sulthan Amier Iskander-moeda Syamardan, den goegoegoe-Marsaoly Patisarana Puanscha Amiry Jousouff, majoor prins Swaardecroon, den hoecum-soasio Hayroen, den hoecum- singhadje Samava, singhadji Limatahoe-moeda, senghadje-toma- djiko Pakirie, singhadje-tafamoetoe Barkatty, quimelaha Pajahu Samnoen, singhadje Malayoe-Knorra, singhadji Itji, ngoffamanira Takala Lonso, ngoffomanira Djiko Mochikat, senghadje Tabalen Salamma, ngoffamanira Torongala Ngoadji, senghadje Takapi Boetahibaha, sengadje Tafaga Boeriki, iman Djiko Matairara, ratib Djiko Abdul Moetaliboedin, ratibie Marsaoly-daga, ratibi Moty Tominy, kitjili Paheer Djiwangsa, kitjili Hayroen, kitjili Tjaptjika, kitjili Miry, kitjilie Senghadje, kitjili Abdul, kitjili Transaha, kitjili Kon, kitjili Boediman_

CMLXXVI PALEMBANG

10 September 1755_

De 15d0 Juli 1755 benoemde de Hooge Regeering den opperkoopman Johannes Andreas Paravicini tot vexpressen commissaris' naar Palembang: Hem werd opgedragen het contract van 2 Juni 1722 Corbus IV, blz 536 543 vernieuwen, tevens tot overeenstemming komen over enige ,separate articulen tot wederzijds belang De verhouding tot Palem- bang was sedert enige tijd gespannen, in verband met de verplichtc peper - leverantie_ Herhaaldelijk trachtten de Palernbangers met het gewicht knoeien, en dit was de reden, dat Paravicini twee geijkte gewichten van

1. Uit de portefeuille Cobieen F0n Indische Contracten, Kol, archief no. 4464 Q*. Ook in de Overgecomen brieven 1756, 219t0 boeck, folio 419 volgende 60

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

50 K.G moest medenemen. Ook had men de overtuiging, dat zoowel Palem- bangers als Chinezen geregeld peper over land naar Kroe Benkoelen voerden en daar aan de Engelsen verkochten, terwijl ook de ambtenaren der Conipagnie onder verdenking van particuliere handel stonden, met name tin Na langdurige en toeizame besprekingen slaagde Paravicini in, de koning onderstaand verdrag doen tekenen (Zie Paravicini' $ Rapport in de Overgecomen brieven 1756, 21*te boeck, folio 359 volgende.)

Acte van renovatie der vorige contracten; gesloten tusschen de Nederlandsche Oostindische Comp" en de successive koningen van het Palembangsche rijk, ne- vens nog eenige andere poincten en articulen van ver- drag, dewelke gemaakt en gesloten zijn tusschen den Siri Sulthan Ratoe, nevens de aanzienlijkste grooten van het gemelde rijk ter eenre, ende uit name en van- wegens Zijn Excellentie, den Hoog Edelen Groot Acht- bare Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands India, door evengemelde Haar Hoog Edelhedens expressen commissaris en afgezant, den opperkoopman Johannes Andreas Paravicini ter andere zyde

Eerstelijk werd besloten en vastgesteld, dat er een altoos duurende vreede en vriendschap tusschen de Nederlandsche Com- pagnie en Zijn Hoogheid, den Sulthan van het Palembangsche rijk, mitsgaders deszelfs nakomelingen en successeurs, zal zijn; voorts de ude verbonden, die in de jaren 1662, 1678, 1679, 1681, 1691, tusschen gemelde Nederlandsche Comp'- en de successive konin- gen van Palembang, gemaakt en gesloten zijn, 121) by dezen gere- noveerd en vernieuwd, en wel specialijk de t'zamentrekking der- zelve, den 2 Juny des jaars 1722, by het aanwezen alhier van den commissaris en gezant, den heer visitateur-generaal der Indische negotieboeken, Abraham Patras G.G,, 122 met wederzijdsche be- geerte, dat dezelve van die kragt en waarde zullen worden gehou- den en nagekomen, alsof die allen van woord tot woord in dezen waren geinsereerd, voor z00 verre dezelve door deze nieuwe con-

1. Dat van 1662 in Corbus II, blz. 209_*212, dat van 1678 in Corpus HIL, blz: 136 142, dat van 1681 in Corpus III, blz.267 273 285 Dat van 1691 ten slotte in Corpus III, blz. 546 554. Voor het ‚verbond" van 1679 zie men Corpus IV no* 536, noot 2. 122) Gesegender Gedaghtenisse Het contract van 1722 Corbus IV, blz: 536 en volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

ventie en overeenkomst niet werden getraverseert, kragteloos ge- maakt en te niet gedaan. En nademaal het door een verflauwing van den waren iever voor 's Comp' belangen niet zonder schijn

van grond komen te blyken, dat, hetzy door Comp resident; dan wel andere Comp” dienaren in haren thin- en pepernegotie met sluiken en bedryven van morshandel is benadeeld, getraverseert en grooten afbreuk gedaan, waardoor de leverantie, inzonderheid van peper, tot z0o een geringe quantiteit is gediminueert; dat veele jaren geen scheepslading heeft komen te bedragen, terwijl men intusschen met de uiterste ontstigtinge moest hooren, dat dien corl, tot groote prejuditie van ‘s Comp’ negotie, ter sluik van hier na China was overgebragt en vervoerd, zoo beloofd den Sulthan heilig, voortaan zyne onderdanen niet alleen den morshandel en het sluiken in tin en peper Op het allernadrukkelijkst by dezen te interdiceren, maar ook alle mogelyke oplettendheid en zorg te dragen, dat zulks in het toekomende niet meer geschiede, teffens aannemende degeen, die bevonden mogt worden daarin te hebben gepexeerd, 128_ op ‘t rigoureuste na s lands wyze te doen straffen_ En om in deze heylzame belofte beter te kunnen reusseeren, Zoo beloofd Zijn Hoogheid al verder, alle de jonken, die uit China alhier ten handel mogte komen, te doen confisqueeren, als- mede zyne onderdanen, onder wat pretext het ook zoude mogen zijn, de vaart van hier, Banca en Bliton na derwaards op gelyke poenaliteit en een eeuwige gevangenis niet alleen te inderdiceeren, maar ontwarende, dat zulks door s Comp’ residenten of mindere dienaren geschied, inmediaat; al was het per een expresse, daarvan aan Haar Hoog Edelhedens kennisse te geven, om bytijds de mid- delen tot weering van dat kwaad te konnen reguleeren_ En om dies te beter te kunnen nagaan, of er niet peper en thin gesmokkeld en gemorst werd, neemt Zijn Hoogheid aan goede en exacte notitie te zullen houden van al de peper en thin, die voor - taan zoowel Op Batavia als in de logie geleverd zal worden, en dezelve aan Haar Hoog Edelhedens toe te zenden_ En om het door Haar Hoog Edelhedens van tijd tot tijd op- gevat misnoegen tegen Zijn Hoogheid t’apaiseeren en zyne on- kreukbare trouw en welgeintentioneerdheid voor de Edele Maat- schappy, door wiens alliantie Zijn Hoogheids troon vast staat, t’evidenter te doen blyken, verobligeerd zich by dezen Zijn Hoog-

1. Gezondigd, van Latijn peccare 62

heid, op de incessible en ophoudelyke instantie van den heer commissaris Johannes Andreas Paravicini, als het principaalste articul, in dezen vervat; de quantiteit peper, die door Zijn Hoog- heid aan dEd. Comp’” voortaan, hetzy direct na Batavia, dan wel in de Palembangsche logie, zal leveren; te bepalen Op twee en een half millioen ponden of twintig duizend picols ‘s jaarlijks, met dien verstande nogthans, dat men deze leverantie niet z00 nauw op een jaar zal bepalen, maar de leverantie in de jaren door elkan- deren moeten werden gerekend, invoegen dat; byaldien voorschre- ven quantiteit van twintigduizend picols in dit loopende boekjaar 1755/56, hetzy door misgewas of andere

inconvenienten, te water of te lande, en die Zijn Hoogheid duidelijk en ten genoegen aan Haar Hoog Edelhedens zal probeeren, 124) niet konden worden geleverd, het te kort komende alsdan van het gewas van het daarop volgende jaar, en zoo van jaar tot jaar, vergoed en gesuppleert zal worden; Voorts neemt Zijn Hoogheid aan de peperculture van jaar tot jaar zoodanig te verbeteren, dat de leverantie, z0o het im- mer 125- mogelijk is, in korte jaren door Gods goedheid tot op dertig duizend picols of 3.750.000 ponden hoopt te zullen ver- meerderen. Daarentegen beloofd de Ed. Comp' opnieuws, den Sulthan in een vreedzaam bezit zyner staten te zullen mainteneren en te doen jouisseeren van alle de regten en pra erogatieven, aan Zijn Hoog- heids kroon geaccrocheerd ook alles te contribueeren, dat tot aan- was en bloei zyner staten en onderdanen met gevoeg kan werden gedaan: Wyders verbind zich Zijn Hoogheid de peper, die met des- zelfs vaartuigen na Batavia zal overzenden, niet later als ten uitersten den 5e Mei buiten de rivier te zullen laten vertrekken, En byaldien Zijn Hoogheids vaartuigen met peper en tin voor Batavia gedestineerd, hetzy door talmeryen in de rivier en nader- hand in Straat Banca, dan wel door storm en onweer, van de reis na Batavia mogten werden verstoken, z0o neemt Zijn Hoogheid aan die producten immediaat in Comp pakhuizen Op Palem - bang te zullen leveren: 10. Alle de tin, Op Banca en Bliton vallende verbind zich Zijn Hoogheid aan de Ed. Compagnie, met uitsluiting van alle andere

1. Bewijzen 155) Ten minste_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

natien, te zullen leveren, en dat in zoodanige quantiteit; als de Comp zal komen te requireeren, en het capitaal, die deze tot den inkoop van dat mineraal komt over te maken, zal bedragen. 11. Waarentegen haar de Ed: Compi' verbind, alle zoodanige Cormandelse, Souratse lywaten en zyde kleeden, die Zijn Hoogheid van Batavia mogte komen te requireeren, en te bekomen zijnde_ tegens 40 percent te zullen leveren_ 128 - 12, Al verder beloofd Zijn Hoogheid de zeerovery niet alleen zoo- veel mogelijk te weeren en afbreuk te doen, maar zijn onderdanen ten dien einde ook te interdiceeren niet het minste, hetzy slaven of andere goederen, van dezelve te koopen; maar integendeel ont- warende, dat zulks contrarie deszelfs interdict geschied, de rigou- reuste straffe aan de contraventeurs te doen exerceeren_ 13. De Comp" verpligt zich daarentegen zorge te dragen, dat geen de minste geweld of ongelijk aan de onderdanen van het Palembangse rijk door derzelver dienaren in Straat Banca, en de rivier van Palembang of elders, zal werden aangedaan, en in cas van eenig misbedrijf de daders naar exigentie van zaken ter aller- strengste te zullen doen straffen, mits de onderdanen van Zijn Hoogheid in zulk geval mede pexeerende ofte oorzaak aan Comp dienaren gevende, ook na merites zullen worden ge- punieert. 14.

Eindelijk en ten laatsten zullen Comp kruissers, byaldien het Haar HoogEdelhedens behagen mogte die nog langer in hare functie te laten continueeren, niet vermogen aan de mond des Palembangse rivier of voor de Soesang 127) Zijn Hoogheids onder- danen, de inwoonders van de Soesang, te molesteeren, gelijk zulks tot groote ontstigting van Haar Hoog Edelhedens onder een frivool pretext en voorgeven van de vaartuigen te visiteeren, nog onlangs geschied is, maar zullen by het visiteeren van eenig vaar- tuig des Sulthans opperhoofd aldaar waarschouwen, dewelke zich ipso facto aan boord van het geinspecteerde vaartuig zal begeven, en ten welkers overstaan hetzelve dan ook kan gevisiteerd werden:

Geschreven en bevestigd tot Palembang, binnen het hof van

[28) Veertig procent van de normale verkoopsprijs: Dit gold allccn voor lijnwaden, die de vorst voor eigen gebruik noodig had. Zie ook Corpus IV, blz. 540, artikel Soesang Sunsang: Zie Corpus III, noot op blz. 138 blz. 615 616 Op songsong: Ten rechte = een der monden van de Musi een daaraan gelegen dorp: (Cs) 64

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

Sulthan Ratoe, in het jaar Jesu Christi 1755, op Woensdag den 108n dag van de maand September en na de Mahometaanse stijl in het jaar 1168, genaamd Baa, den 3” dag van de maand Dul Hija, ’s morgens was geteekend J A Paravicini_ Ter zyde stond Ons present geteekend H, J, d’Heere en Paul Pell

Het separaat articul nopens de munt

Vermits het gebrek aan Spaanse realen van jaar tot jaar hoe langer hoe meer toeneemd, en het dierhalven voor d’Ed. Compagnie ondoenlijk is Zijn Hoogheids producten met die muntspecie te kunnen betalen, zoo verpligt zich Zijn Hoogheid al zijn vermogen in het werk te stellen en met Comp” resident een middel uit te denken en te beramen om de ducatons tegen 80 stuivers ieder, of 4 ducatons voor 5 Spaansche realen, mitsgaders de schellingen, dubbeltjes en duiten in steede van zoogenaamde pitjes 128 allengs- kens in deszelfs rijk te doen roulleeren en gangbaar te maken. Is geteekend door de nevenstaande signatuur, beteekenende konings naam en zegul 120

CMLXXVII, SUMATRAS WESTKUST_

13 October 1755. 130)

Van zijn rondreis door de zuidelijk van Padang gelegen staatjes terug- gekeerd, begon commandeur Van Herzeele, gezelschap van kapitein Visboom, een tournee door de om de Noord gelegen rijkjes, waarmede hij eveneens bestaande overeenkomsten vernieuwde: Zie de inleiding bij no_ CMLX_ Eerst kwam hij Kota Tengah _

Contract, opdragt en artikelen, aangegaan bij den hoofdregent Maharadja Lello en de panghoeloes, orang caya Mulhodato, pongloe Maradja Deindo, radja

1. Pitjes_ van bet Chinese piti, waren muntjes van slecht gezuiverd tin: Ze worden ook wcl kasjes genoemd_ Zie Pieter van Dam' $ Beschryvinge, II, I, glossarium op pitjes 128) In een Besogne der Hooge Regeering op 31 December 1755 werd boven - staand contract bekrachtigd: 1J0) Uit Contractenboek XVII (no. 25) 0p het Arsip Negara te Djakarta. Zie ook Kcor een woordelijk gelijkluidende overeenkomst tet Tapanoeli de Over - 9ccomct brievcn 1757 , 19e boeck, aideeling Sumatra'$ Westkust; 8ue deel, folio 74 volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800_

65

Mangha, radja Panyang en Maga Satta Bongsoe, 131 van den lande Cottatengie, tot een eeuwige verbind- tenisse met den EE. Achtbaren Heer commandeur Thymon Pieter van Herzeele, en d'E manhaften capi- tein-militair Jan Jans Visboom, lid van den agtbaren raad van politie van Padang, als gevolmachtigden van Syne Excellentie den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegen deselve en de Generaale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie Gouverneur- Generaal, en de Raaden van Nederlands India, dan wel degeene, die hem, commandeur, na dato zullen opvolgen.

t/m Gelijkluidend aan t/m 9 van contract CMLX, behalve dat in plaats van zijne Majesteid is geschreven de regenten en dientengevolge het meervoud is gebruikt 10. Zoo het gebeurde dat 's Comp'" onderdanen, vrye off slaven, quamen weg te loopen en haar schuyl onder hun gebied hielden, zullen zy, regenten, die moeten laten opvatten en aan de Comp' overgeeven, mits daarvoor genietend van een Europees 10 rijx- daalders, en van eenig ander inlands dienaar off slaaff 5 rds, op arbitrale correctie 11 = 11 van contract CMLX met regenten in plaats van zijne Majesteid. 12 en 13 == 13 en 14 van contract CMLX met hetzelfde verschil

Aldus gecontracteerd, beeedigd en geteekend door voor - noemde regenten ten poste Priamang, in de veldschans Vreden - burg, den 13 October 1755, na de Maleidsche reekening den 8 van de maand Atmaharim,1818_ van den jare na de vlucht van Mahomed 1169, ten overstaan van den tuanco pangliema van Padang, radja Lingang en de panghoeloes, dato Cayo, radja Mangsoe, radja d'Hillier en radja Boeyang, als getuigen was geteekend TE van Herzeele, J J_ Visboom: Lager en in margine stonden diverse Maleise caracters, waarby 's Comp" segel in rood lak

1. Dit zijn maar Vermoedelijk zijn de komma '5 lukreak tussen den 18en eeuwsen copiist onbegriipeliike woorden ingestrooid.

Het Mangha van nr . en radja van IO. houd ik bijv: voor uitelkaar geraakte stukken van een gelar titel), Mangaradja Maharadja. (Cs:) 131”) = Mularram_ (Cs:) 66

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Onder stond Ter ordonnantie van den Edelachtbaren Heer commandeur en raad tot Padang was geteekend Jan Boude- wijns, scriba.

CMLXXVIII-CMLXXXII SUMATRA’S WESTKUST:

13 October 1755. 132

Op dezelfde dag en terzelfder plaatse tekenden de sutan en de 10 panghulus van de V Kotta ’s een geheel gelijkluidende over-eenkomst_ Wij volstaan met de verwijzing naar het vorige document: Hetzelfde geschiedt ten aanzien van radja Angke en de zes panghulus van de VII Kotta’s; van sutan Maradja Lello en de panghulus der XII Kotta’s; van de twee hoofdregenten en de panghulus van Tiku; en voor den radja en panghulus van Ulaka, die respectievelijk Op 13, 13, 13, 14 en 15 October 1755 volkomen gelijkluidende overeenkomsten tekenden_

CMLXXXIII; GORONTALO_BINTAUNA

21 October 1755. 133_

Het optreden Van een nicuwe nconingirne orer het riikje van Bintauna zie Corpus blz 226 eV. was voor den gouverneur der Molukken aanleiding aan den resident te Gorontalo Op te dragen het contract inet dat rijkje te vernieuwen belangrijk uit te breiden

Verbond en voorwaarden, aangegaan, vastgestelt; geslooten, beedigt en verseguld tussen den ondercoop- man en Gorontaalschen resident Thomas Thornton, ter veel g’eerde ordre van den Weledelen Agtbaren Heer Jan Elias van Mijlendonk; gouverneur en directeur over de provintie Ternaten en den resorte van dien, benee- vens die van zynen raade, in naam en vanwegen Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heer Jacob Mossel, generaal van de infantery ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouver-

[32) Uit Contractenboek XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta: 133) Uit Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

neur-Generaal, en de Weledele Heeren Raaden van Nederlands-India, als representerende de Generaale Nederlandse G’octroyeerde Oostindische Comp” en staat der Vereenigte

Nederlanden in deese gewesten ter eenre ende de princesse Manilha, g’eligeerde coninginne over het rijk van Bintaoena, benevens hare rijksgrooten ter andre syde:

Aangesien naar het overlyden van den coning Citchil Tolucco 134) het rijk van Bintaoenen aan desselfs wettige dogter, en succestrice, de princes Manilha, is opgedraagen, conform het aanschryvens van den Wel Edelen Agtbaaren Heer Gouverneur en Raad tot Ternaten, vervat by welgemelde Haar Agtbaren missive de dato 24 January deses jaars, onder de mits dat deselve benevens haare rijksgrooten koome te renoveeren het contract, sub dato 3 April 1735 door welgemelde haaren heer vaader (L.M,) 135- met den Wel Edelen Agtbaren Heer Johannes Bernard (H.L.G.) 138) aangegaan ende geslooten, Soo werd ingevolge qualificatie van voorgemelde WelEdelen Agtbaren Heer Gouverneur en Raad, naar luyd van Haar Agtbaren brief van den 25 Juny daaraan vol- gende op de naargenoemde conditien en voorwaarden, aan haar het gemelde rijkje bevestigd, met sodanige alteratie en ampliatie als hieronder volgt; te weeten

Eerstelijk verclaaren en keuren goed de coninginne van Bintaoena, benevens haare rijksgrooten, voor haar en haare nakomelingen en erven, soodanige opdragt van hun land en volkeren, als den coning van Ternaten; Zijn Hoogheid Amsterdam, in den jaare 1683 aan d’E. Comp” by geschrift en zegul heeft bevestigd en overgelaten; 187) sonder daarteegens ten eeuwigen dagen iets te doen of te onderneemen, directelijk ofte indirectelijk; veel min te gedoogen, dat daarteegens door imand anders ietwes gedaen ofte ondernomen werde. Gevolgelijk verklaard de coninginne en rijksgrooten dit haar rijk en land, als een leen van d’E Comp te ontfangen en te aan- vaarden, te houden en te besitten, ’t welke ook by verkiesing van

13 !) Corbus V, blz. 226 e.V. wordt zijn naam Tolucki naar cen corrupt handschrift geschreven: (Cs:) 135) Loffelijker Memorie: 136) Hoog Loffelyker Gedagtnisse: [37) Corpus III, blz. 304 ev: 68

een ander coning Op het aanneemen van het rijk successive zal moeten geheft ende getild werden. Buyten hetwelk geen coning Op voorschreven land zal mogen gekoozen, nog ook niet daarvoor erkent werden, tenzy vooraf door d’E: Comp”” is aangesteld en in ‘t rijk bevestigd, vermogende de rijksgrooten niemand daartoe aan te stellen maar alleen ymand, daartoe voor te draagen, van wiens bequaamheid, goede wille, en genegenheid zy verseekering aan d’Ed. Comp” konnen doen ende daarop derselver goedvinden ter aanstelling en bevestiging moe- ten afwagten Welke aangestelde coning of coninginne voor de verkiesing en aanvaarding van het rijk deese acte van opdragt en voorwaer- den zal moeten goedkeuren en belooven in allen deelen en poincten die te zullen agtervolgen, nakomen, onderteekenen en

besweeren_ Den gekooren coning of coninginne op deese wyse aangesteld, ende bevestigd zijnde, zal door niemand af, ende een ander weeder in de plaats mogen aangesteld werden, sonder toestemming en goedvinden van d’ Ed Comp Den coning of coninginne en zal niet vermoogen eenige der rijksgrooten, ‘t zy goegoegoe, capiteyn-lauwt of hoeccun af te setten, veel minder andere in derselver plaatse aan te stellen, dan met voorweeten, bewilliging en toestemming als vooren_ En aangesien het rijkje van Bintaoena in twee negoryen ver- deeld is, waarvan de eene hier aan de qual, 138 en de andere aan de overkant van het gebergte geplaatst is, de eerste zijn Mahume- daanen, die alhier Comp’ werken verrigten, zOo aan de benting, wagt; arbeydende en andere diensten zijn doende, en de tweede aan de overkant nog Christenen, nog Mahumedaanen, maar hey- denen zijn, die aldaar goud graaven, mitsgaders deselve van over langen tijd versoek hebbende koomen te doen, van gelijk de Attingoalders in het Christendom te mogen onderwezen en ge- doopt worden, Z00 beloofd de coninginne te zullen verleenen vrY- heid van religie en te dulden dat den gereformeerde Christelijken godsdienst, soodanig als in de Nederlandsche Kerke agtervolgens de algemeene Kerkvergaadering gehouden tot Dordregt ende aldaar vastgesteld in den jaare 1619 op voormelde overwalsche negory onverhindert g’oeffent zal mogen werden. Ende zal ten dien eynde van daar zoowel als uyt alle haare

1. Kwal

kuala

riviermond: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

landen en gebied geweird moeten werden alle roomsgesinden, Spaanse of andere paapen, monnikken, priesters, of leeken; beloo- vende de coninginne CIl haare rijksgrooten, geentsints te zullen gedoogen, dat deselve een voet aan land setten, maar aldaar buyten haare kennisse gekomen zijnde, hetselve haar te ontseggen, en by weederstreeving geweldig daaruyt te dryven ofte wel gevangelijk aan den resident ’s Comp” weegen tot Gorontalo te overhandigen, alsoo die luyden niet anders dan verwarring en onlusten met haar brengen. Waarbenevens de coninginne wel expresselijk belooft, geene Mahumedaensche imans, hadjis of andere geestelyke van haare religie te zullen permitteeren, veel min gelasten om de ingesee- tenen der over bergse negory Bintaoenen op de eene of andere wyze tot het Mahumedaensdom over te haalen, nemaar hetselve beletten en tegengaan, en die bewoonders in haare gedaane ver _ kiesing tot het Christendom laten gewerden 10. De coninginne van Bintaoenen, haare rijksgrooten en onder- danen, zullen geen oor - log, teegens wien het soude mogen weesen, aanneemen nog beginnen, maar wel verweiren, SOO wanneer door ymand mogte

werden aangetast en overvallen, wagtende haar vooral wel de eerste reeden daartoe niet te geeven, zullende ver- ders in diergelyke voorvallen, goede en waragtige aanteekening houden om daarvan te konnen bedient werden, daar en waar sulks behoord,

1. Ook belooft gemelde coninginne en haare rijksgrooten, geen Europeesen, ‘t zy Spanjaarden, Portugeesen, Fransen, Engelsche, Deenen, Sweeden, Oostenrijkers, of andere natien, hoedanig en waar die vandaan moogen zijn, ook geene Boegineesen, Mand- hareesen, Javaanen, Atchinders, Thedongers, Proppers_ 139 Mac- cassaren, dan wel andere Op of in haar landen te ontfangen of dulden, maar van deselve naar Ternaten, aan dengeene die aldaar gesagh der Ed. Comp’= voert, te zullen overwyzen, dan wel, des mogelijk, verseekert aan den resident Comp’ weegen tot Goron- talo overhandigen. 12. Sullende haar allesints en overal toonen vrienden van Comp’ vrienden en vyanden van derselver vyanden te zijn, ook tot soodanige togten of oorloogen, te waater 0f te land, nee-

1. Thedongers_ mij niet duidelijk Proppers vermoedelijk Pelopors dan 8f Palopoers (vgl: no_ MXIX) of zwervers (in ongunstige zin), het Nedcr- landse ,voorlopers” (Cs) 70

vens andere bondgenooten d’Ed. Comp’= ten dienste staan, als buyten gevaar harer landen en naar billijkheid zal konnen ge- schieden. Waarentegens d’Ed_ Comp” in alle voorvallende zaaken, gelegentheeden en ongemakken, deselve getrouwelijk en naar ver- mogen zal adsisteeren en tragten te helpen, voor zooverre de nood en tijds gelegentheid vereyschen zal_ 13. Dog sal, als gezegt is, de conninginne van Bintaoena tot soda- nigen oorlog de eerste reeden niet geeven, veel min Op en omtrend de landen, onder de bescherming der Ed. Comp” staande, hetsy op de cust van Celebes of in de bogt van Tominy, 140) dan wel elders mogten ophouden, van daar op ontbieden, en by weygering van hetselve, de overtreeders houden en aanmerken als rebellen; en die, zoowel als die hun buyten haar voorweeten of kennisse aan het swerven en rooven mogten begeeven, door alle Iogelijke wee- gen tragten in handen te krygen en gevangen aan d’Ed. Comp” overgeeven item de schade, die sy mogten hebben veroorsaakt; vergoeden of doen vergoeden en de beledigde parthy soodanig te vreeden stellen, dat daaromme geene klagten nog pretensie by d’Ed. Comp’= zullen behoeven te werden gedaan. 14. Blyvende ook gehouden, gelijk alhier beloofd werd, alle Comp” vasallen en getrouwe bondgenooten, in nood of door een ander aangetast werdende, de behulpsaame hand te bieden, en na vermogen by te staan, ofte wel sodanige strydende partyen, is ‘t doenelijk, tragten te versoenen Ende byaldien eenige der bondgenooten door openbaare vyanden b’oorlogt werden; zal de coninginne gehouden

zijn sulks op spoedigst aan den resident alhier bekent te maken. 15. Geen caret_ wax, of andere goederen, waarin d'Ed, Comp' handelt; zal door de coninginne Fan Bintaoena, haare rijksgrooten of onderdaanen; aan particuliere handelaars mogen verkogt wOr - den, maar alle die producten aan d'Ed. Comp" moeten geleevert werden, die hetselve ten redelyken prysen t sy voor lywaaten of contanten, zal aanneemen en voldoen en zal de coninginne en rijksgrooten en alle onderdaanen van Bintaoena op de overtree- dinge deeses hebben te letten, op poene van contrarie doende, naar den inhoud der daarteegens g'emaneerde placcaten, ten rigou- reusten gestraft werden. 16. Alle lijfeygenen der Ed. Comp haare dienaaren of onder-

1. Hier is klaarblijkelijk een deel van den zin weggevallen, b.V. nmaar hare onderdanen, die zich daar OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

daanen, dewelke hun vlugtig 141) onder het Bintaoenaas gebied mogten ophouden, dan wel haar in der tijd naer derwaarts fugatief begeeven zullen, belooft de coninginne van Bintaoena en haare rijksgrooten te zullen doen opvatten en aan dEd. Comp inhan- digen, om aan de eygenaars ter hand gesteld te werden, voor welk opvangloon aan de brengers derselver, voor yder lijfeygen, 't zy in geld of cleede, 10 rds_ sal werden voldaan. 17 . De vaart naar Amboina, Banda en Macassar, Java, Magin- danauw, de cust van Borneo, of elders, en zal by de onderdaanen van Bintaoena niet mogen werden ondernomen, hetzy onder welk pretext t soude mogen weesen, dan alleen met speciaale permissie van den Weledelen Agtbaren Heer gouverneur, of die het gesag tot Ternaten voert, en alsdan ook niet verder als haare verleende passen sullen luyden, sullende deselve, die haar hierteegens koo- men te misgrypen, als roovers ten rigoureusten werden gestraft: 18. Al het stofgoud dat op het land van Bintaoenen gegraaven werd, off ingesamelt; dan wel te bemagtigen zal weesen_ belooft de coninginne en rijksgrooten aan dE. Comp' te sullen leeveren en doen leeveren, suyver en schoon teegens tien rds. de reaal swaarte, sonder te gedoogen dat hetselve vervalscht of verdonkert werd, op poene dat dengeene, die dat mineraal mengen, verval- schen, dan wel aan particulieren vercoopen, verruylen, verhandelen of verdonkeren, Op het swaarste ten exempel van anderen sullen werden gestraft: 19. En aangesien seedert het ontdekken der goudmynen aan de qual Sancob, door den resident tot Gorontalo, Jacob Scheerens, aldaar een cor "poraal en twee gemeene soldaten geplaatst zijn ge- worden, ten eynde het gegraaven werdende stofgoud in te samelen en tegens Comp" lywaten in te ruylen, z00 beloofd de coninginne en haare rijksgrooten te sullen besorgen; dat voor - noemde crygers altijd van een goede wooning werden voorsien, en deselve met eenen goeden suffissanten pagger ompaggert werde, Z0o teegens den aanval van alle quaatmeenende roovers en

vyanden, als om tegens dieven als andersints gedekt te zijn, mitsgaders alle dagen twee man quartsvolck 142) tot de noodige diensten voor de Europeesen te geeven, soo Om water te haalen, als brandhout te cappen en andere handryking te doen, die van s morgens vroeg tot ’s avonds laat in de benting of logie sullen moeten verblyven_

1. voortvluchtig: 142) Heerendienstplichtigen: 72

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. De coninginne en haare rijksgrooten belooven telkens vijitig man in de goudmynen te houden ende die door andere doen ver- vangen, mitsgaders telkens tien of vijfthien man verleenen, wan- neer den resident lywaaten naar derwaards senden, of den com- mandant die van Gorontalo wil laten afhaalen, in welk eerste geval sulks door die van de aan deese qual leggende negory, en in het laatste door die van over het gebergte zal moeten ge- schieden.

21 . Off by geval door storm_ swaar weer als andersints, eenig ‘s Comp boodem, klein off groot, onder het Bintaoenaas gebied mogt koomen te vervallen en gebrek aan het een of ander had, so belooft de coninginne en rijksgrooten alle hulp en bystand aan deselve te sullen bewyzen, en met hetgeene benoodigt is te adsis- teeren hetwelk by d’Ed. Comp by gelegentheid seer gaarne sal werden gerecompenseerd ofte vergolden: 22. En aangesien in den jaare 1746 door den Weledelen Agtbaaren Heer Gouverneur en Raad tot Ternaten is bepaalt, dat de negory van Bintaoenen sesthien man tot het helpen opbouwen van ’s Comp fortificatienwerk alhier tot Gorontalo zal moeten lee- veren, 148) zo0 helooft de coninginne en rijksgrooten aan die ordres te zullen voldoen, en van de overbergse negory agt man, en van die aan deese geleegen is, mede agt man tot dat werk te sullen contribueeren, 23_ Ingevalle onder het Bintaoenase gebied, specerybоomen mog- ten zijn, of in der tijd ontdekt werden, z0o belooft de voorschreven coninginne en rijksgrooten, deselve opstonds te doen uytroeien, of wel d’Ed: Comp’ daarvan kennisse geeven, om door deselve omn- gevelt Cn onder de voet gehakt werden, en wyders noijt te dul- den, dat op haar land eenige specerygewasch werd aangekweekt. 24. Indien den Weledelen Agtbaren Heer Gouverneur tot Ter- naten, of den resident tot Gorontalo, om een vaartuyg, corra-corra of gilalo, dan wel eenige manschappen, ‘t zy tot transport van een predikant, ’t bestellen van brieven of ook houtwerken tot het maa- ken of repareeren van chialoupen, dan wel andersints, benodigt wierde, zoo zal de coninginne Cn rijksgrooten gehouden zijn de Ed. Comp’- in sodanige gelegentheid, so veel mogelijk zal weesen, genoegen te moeten geeven, en aan voorschreven gerief niet laten ontbreeken:

1. Corpus V, p 410. (Cs:) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

1. In alle zaken, die billijk en regtmatig zijn, dewelke door den resident tot Gorontalo in naam der Ed. Comp' werden gerequireerd, belooft de coninginne en rijksgrooten sonder weygering adsistentie te verleenen, zooveel als de nood vereyschen en de mogelijkheid toelaten zal. 26. Gelijk de coninginne en rijksgrooten ook aanneemen, des door den Weledelen Agtbaaren Heer Gouverneur en Raad op Ternaten daartoe vermaent of g'ordonneert werden, in persoon voor haar Agtbaren te zullen verschynen, zoo dikwerf als het deselve beha- gen zal de coninginne met of sonder rijksgrooten, dan wel een of alle haare raaden, Op te ontbieden, sonder sulks onder wat pretext hetselve mag weesen, te dilayeeren ofte agterweegen te laaten. 27 . Ten laatsten beloove ik, coninginne; en rijksgrooten, alle het- geene voorschreven staat; als vrome en getrouwe leenmannen der Ed. Comp" in alle deugt en opregtigheid te onderhouden, en van alle Bintaoense onderdanen te doen onderhouden, zonder dat om deese of geene verschillen, die er indertijd zouden konnen ofte moogen ontstaan, eenige verbreeking of vermindering van dit con- tract zal geleeden ofte gedoogt werden. In teeken der waarheid is deze door my, coninginne, en verdere rijksgrooten, z00 Op de Mahumedaanse wyse Op den alcoran, als naar de Christen manier door eenige rijksgrooten, met het uyten van deese woorden Soo waarlijk helpe my God Almagtig, met eede bevestigd, geteekend ende verseegelt, werdende hetselve door den ondercoopman en resident; hiervooren genoemt, in naam ende vanweegen Voor - schreven meede onderteekend.

Onder stond Aldus gedaan, vastgesteld, geslooten, geteekend, beeedigt ende versegeld tot Gorontalo, in Compagnies loge Illodoa, den 21 October 1755 was geteekend T"_ Thornton_ en daarnevens gedrukt Compagnies zegul in rooden lacque Nog stond ter syde Ons present geteekend Hart, J; Seydelman en Caspar Hieler Lager Accordeert, Joh: Christ_ Cranach; secretaris_
74

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

CMLXXXIV__CMLXXXVII. SUMATRA'S WESTKUST:

21 November-_-17 December 1755. 144)

Op zijn rondreis langs de Westkust en de latere Residentie Tapanuli sloot Herzeele nog een viertal geheel gelijkluidende over- eenkomsten en wel 21 November 1755 met de panghulus van de IX Kotta'$, 23 November 1755 met die van Air Bangis, 30 November 1755 met die van Natter (= Natal) , en 17 December 1755 met die van Tabussang: Zie verder bij no. CMLX.

CMLXXXVIII SURATTE ~DEKHAN:

18 December 1755. 145)

Van Bombay uit dreven de Engelsen een belangriike handel op de Dekhan Heeren-XVII hadden op aangedrongen; dat de Nederlanders ook zouden trachten aandeel in die handel te kriigen, van Suratte uit werd de onder- koopman Hendrik Kroonenberg als commissaris naar Denda Rayapour ge- zonden_ via Bassein: 148) Het resultaat was dat cen voornaam koopman, Trimmilo-Said, daar als vertegenwoordiger van de Compagnie zou optreden: Aan hem an de Compagnie verleende vorst de volgende privileges (Secrete brief van Suratte naar Batavia d.d. 2 Maart 1756).

Translaat Deccenise copia voorregt-poincten, door den Denda Rayapoersen vorst aan d'E. Comp" ver- leend, te weeten

De vlag van uW Comp' sal uw in mijn stadt tot maintenue van desselfs fatsoen, moeten laaten waeyen en alles aanwenden om myne zeehaven door de negotie florissant te maken. By aankomst van desselfs scheepen en andere vaartuygen kan

1. Uit Contractenboek XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta 145) Uit de Overgecomen brieven 1757 , 22ate boeck; 2d8 register, folio 19_21 148) Denda Rayapour Danda Rajpuri, was een fort in het gebied Janjira, toe- behorend aan mer) kwaardige dynastie van Abessiniers, die de admiraals- waardigheid van het Hindustanse rijk in 1660 had verworven die zich sedert het uiteenvallen daarvan als piratenmacht gedroeg: Deze heren waren Moslims en stonden bekend als Sidi's. De macht van den vorst van Janjira strekte zich in 1755 niet ver mneer uit, de Mahratten bedreigden het rijkje De stad en het fort D. liggen een eiland voor de kust (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

uw deselve vrY en ongehindert lossen [en] de goederen in pak-huysen opslaan. En schoon van alle oude tyden in deese haven een gebruyk is geweest, dat daarvan geregtigheyt off ankergeld genomen werd, so sullen egter uW scheepen en vaartuygen hier vry van zijn en geen de minste hindernis toegebragt werden_ So 'er eenige twist tusschen desselfs bedientens mogte ont- staan, daarmede sal den derbhaar 147 sig niet bemoeyen, maar alles kan in desselfs huys 148) afgemaakt werden_ So 'er eenige cooplieden, die geld aan dE. Comp" schuldig mogten sijn, onwillig waren om hetselve te betalen, soo sal den derbhaar sijn vlijt aanwenden om die onwillige tot de betaling te constringeren Ingevalle de aangebragte coopmanschappen in myne haven alle niet souden kunnen verkogt werden, en uW begerig was die na andere plaatsen te versenden, S0 sal daarvan niet meer als eens, dat is by aanbreng, thol genomen werden dog UW begerig sijnde om deselve na boven ofte landwaarts in te vervoeren, sal ik almede uW bevoordelen_ Alle vaarthuygen, die met de

Hollandsche vlag vaaren en met derselver passen voorsien sijn, sal door mijn atimade 148 geen de minste hindernis toegebragt werden_

En alhoewel in myne zeehavens door een ieder 5 en meer per cento thol betaalt werd, so sal UW van desselfs Comp goederen niet meer als 2V2, navolgens Souratse gewoonte, geven en hiervan geef ik aan uW %4 , omdat onse vriendschap vermeerderen souw tot een geschenk Dus er voor UW om te betaalen niet meer als 194 per cents overschiet. Dog dit voor ‘s E. Comp’ en niet voor degeene, die onder de protextie van gemelde Comp” sijn, also die 2V sullen moeten geven.

Dit zijn myne poincten, die ik Uw E. toestaa en waarinne geen verandering sal gemaakt werden, het en waare dat hieraan iets mogte gebreeken off uw begeerig sijnde daarby nog eenige andere prerogativen te voegen, SO0 sal ik sulx by uW personeele aankomst alhier met hert en ziel toestaan Waarop ik mijn parool en hand- tasting geve:

1. Durhar, Gerechtshof, ook bestuurder. (Cs:) 148) De loge der Compagnie 148) Atimad, rijksbestuurder: Zie Corpus IV_ noot op blz. 94. 76

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Onderstond Voor de translatie volgens opgave van twee Deccenise cooplieden was geteekend H: Kroonenberg: Lager Accordeert was getekend P:. J”. Wenking, eerste gesworen clercq:

Translaat Deccenisse versekerschrift door den Denda Rayapoersen vorst aan de EE. Agtb Heer directeur Johan de Roth tot het dryven van een vryen handel verleent_

Tk, Reste-chan, heer van casteel en stadt Dinda Rayapoer, item, hoofd der vlooten, maak bekent, dat in deesen dagen door Trimmik-Seet eenige goederen en coopmanschappen staan aan- gebragt en vervoert te werden, om welke reedenen niemanden van mijn vloote deselve sullen vermogen Op te houden off te bescha- digen, hebbende ik dat van mijn hoff met vernoeging verleent in de maand Rebul Auwel, den 14den . 150 Aan het hoofd deses stond Ziedies zegul, in swarten inkt ge- drukt, en aan het einde Sijn Edele’s ring of versekert cachet. Onder stond Voor de translatie volgens opgave van twee Deccanse cooplieden was geteekent H*_ Kroonenberg: Lager Accordeert geteekend Pa J” Wenkink, eerste gesworen clercq:

CMLXXXIX_CMXCII SUMATRA’S WESTKUST_

20 December 1755_*5 Januari 1756. 151*

Nog sloot Herzeele ten slotte een viertal gelijkluidende OVCr-eenkomsten met rijkjes in de latere residentie Tapanuli nl. 20 December 1755 met den radja van Sorkam, 27 December 1755 met dien van Tapanuli, 31 December 1755 met de hoofden van Gunung Tuwa, en 5 Januari 1756 met die van Baros_ Zie verder bij no. CMLX.

150` Rabi-ul-Awal 1169 begint 5 December 1755. 161) Uit Contractenboek XVII (no_ 25) , op het Arsip Negara te Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

CMXCIII MALAKKA DJOHOR_SIAK

19 Januari 1756. 152)

Het achtste artikel van het contract van 3 Nov. 1754 n0_ CMLVII had niet in het concept gestaan, maar was Op aandringen van sultan Soleiman van Djohor door de gecommitteerden bijgevoegd: Gouverneur raad van Malakka waren met deze bijvoeging echter geenszins ingeromen e” besloten te trachten cen ander contract te sluiten: Intussen legden zij een kleine be- zetting op het eilandje Gontong in de mond der Siak- rivier en rustten een vloot uit tot assistentie van Soleiman tegen Siak: Deze vloot, op zichzelf agerende dus zonder Djohorezen versloeg een scheepsmacht van radja Alam_ nauwelijks had Soleiman dit vernomen of hij spoedde zich naar Malakka, waar men het volgende contract met hem sloot: (NETSCHER, De Nederlanders Djohor Siak blz. 82 en volgende).

Tractaat van getrouwe vriend- en bondgenootschap, onder de gunstige en verhoopte approbatie der Edele Hooge Indiase regeering, door den WelEdelen Agt- baren Heer M’_ Willem Decker, gouverneur en direc- teur deser stad en fortresse Malacca met den ressorte van dien, nevens zyne byhebbende raden vanwegens de Generale Nederlandse G’octroyeerde Oostindische Comp” ter eenre_ met den Doorlugtigen Padoeka Siri Sulthan Saleman- Chai bin Sulthan Abdul Jalil Razi, koning van Johor en Pahan ter andere zyde, onder vernietiging der in anno 1754 gemaakte [overeenkomst] , 153_ perzonelijk aangegaan en gesloten by geleegentheid sig denselven, nevens den Dato-Bindhara-Johor; 154) Siri Maharadja, voorts Sulthan Mangsoor Chai bin Djenal Abidien_ koning van Trengano, 155 en genoegsaam het gantsche hof hier aanwesend bevond, in ’t jaar 1169, den 17den van de maand Rabbil Achier, Op Maandag des morgens omtrend agt uuren, zijnde na onse tijdreekening den 194eu January anno 1756.

Sal de Compagnie haren ouden vriend na tijds geleegentheid soveel immers mogelijk is, helpen, om alle van het rijk van Johor

1. Uit de Overgecomen brieven 1757 _ 1940 boeck, afdeeling Malacca, 2de register , folio 55 volgendeGedrukt bij NETSCHER , De Nederlanders Djohor Siak, blz. XXXII-XXXIV 153) Zie n0_ CMLVII 154) De Rijksbestuurder. (Cs.) 155) Sultan Mansur van Trengganu was een schoonzoon van Soleiman: 78

afgevallen landen wederom onder de heerschappye van den koning te brengen; Dat, nu den Sulthan Saleman door de kragtdadige adsistentie van de wapenen der Comp’ Siacca genoegsaam onder zyne ge- hoorsaamheid ziet gebragt, hy verpligt zal wesen zynentweegen daar een regent te stellen, die, verre van iets tot nadeel der Maat- schappye te onderneemen, haar alle billyke hulpe en bystand sal bewysen. Maar byaldien sulc een regent strijdige maatregulen mogte volgen; zal den Sulthaan verpligt weesen een ander te be- noemen, die d’E. Comp aangenamer is. Dat het aan het welbehagen van d’E. Comp” werd gedefereert gelaten om de besetting ten eylande Poelo Gantong, in de rivier van Siacca geleegen, daar te laten verblyven, dan wel op een ander plaats, die zy aldaar mogte uytkiesen, te verleggen en na eygen sinlijkheid te versterken. Dat het aan het welbehaagen der Comp’ zal staan om, des geraden oordeelende, niet alleen voor de rivier van Siacca vaar- tuygen ter bekruysinge te zenden, maar bovendien ten opsigte der overtreeders deeses sodanig te handelen en aan deselve zodanige straffe te appliceeren, als na bevinding van zaken nodig zal oor- deelen. Dat ‘er niemant in de meermelde rivier van Siacca sal werden ingelaten of gepermitteerd, als die van een Malaksen pas voorsien is, dan wel een geloofweerdig kenteeken kan vertoonen van den koning van Johor Buyten dat sal nog schip, nog vaartuyg daar nog in eenige andere haven; onder dat rijk behorende, g’admitteerd werden. Dat geene lywaten of andere kleeden in de rivier van Siaca sullen mogen werden gebragt nog verkogt, dan alleen die van d’E. Comp’ onder hare pascen mitsgaders van den koning van Johor, met seclusie van alle andere Europeesche of Inlandsche natien: Dat de Comp’ in de rivier Siac alleen thol- en lastvry zal zijn van alle in- en uytvoerende koopmanschappen, geensints van Voor - nemen zijnde te participeeren in de geregtigheeden, die den koning als een regaal van zijn kroon alleen toekomen; nademaalen het dE. Comp” niet dan om den handel te doen is, en geensints om de inkomsten der vorsten na sig [te] trecken: Wanneer d’E. Comp’ alle de plaatsen en landen, tot het rijk OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

van Johor behorende, weder onder haar gehoorsaamheid sal gebragt hebben, zal zy overal, door het gantsche rijk, vryheid hebben te negotieeren, sonder eenige de minste thollen of geregtigheden te betalen. Betreffende de thin op Slangoor, Calang en Lingy, 150 dies inkoop sal alleen aan d'E. Comp" gepermitteerd zijn, te weten zo zy dat mineraal selfs afhaald, tegens twee en dertig Spaanse realen de bhaar, en twee Spaans als een douceur voor de regenten dier plaatsen maar ingevalle de ingesetenen van Slangoor het op Malacca brengen, zal haar vijf en veertig rijxdaalders, en drie rd'_ als even voor de regenten, betaald werden En z0 iemand buyten de Comp" g'attrappeerd werd daar thin te negotieeren, z0 sal sy die ten haaren behoeve mogen confis- queeren. Maar de koning van Johor van die bergstoffe begeerende, z0 sal hy daarover schryven en zoveel, als hy nodig heeft, vragen 10. Laastelijk: Daar zullen in geheel rijk van Johor geen vreemde Europianen mogen g'admitteerd werden, dan met Comp pas voorsien. En by gebrek van dien sullen de hoofden der negoryen haar niet mogen binnen laten komen_ 157 -

Dit contract zal de koning en de Comp staande houden en daarvan niet afwyken mogen, zo lange zon en maan haar schijnsel van sig geeven sullen: En Op dese wyse sullen wy van onse vyan- den ontslagen kunnen raken en d'E. Comp" met gemak en na genoegen haaren handel dryven. Maar zo d'E Comp' dit contract niet onderhoud, zal zy ook de koning van Johor niets kunnen wyten. Wat aanbelangd de reets gevalle en nog te makene kosten, z0 's E. Comp'e als den konings dienst, zal een yder die hy gemaakt heeft of nog maken zal, moeten dragen_ En zijn van dit contract gemaakt twee eensluydende origineele afschriften, onderteekend en gestempelt met de zegels van d'E Comp' en dat van de koning, waarvan het eene berust by gemelde Comp' en het andere by Jang de pertuan: 157a, Onder stond Aldus overeengekomen en besloten, Malacca,

1. Zie Corpus blz.403. 167) Bij Resolutie van 30 Aug: 1759 werd cen verandering in dit artikel door de Hoge Regeering goedgekeurd, waarbij op doodstraf het vervocr van tin uit de bovenlanden van Malakka werd verboden en hct aan alle vreemdelingen verboden werd in de havens van het rijk te komen. Het desbetreffende con- tract door den bewerker blijkbaar niet gevonden Het wordt vermeld Realia I 318 II 19, 183, 184 eI bij Netscher. p. 95. (Cs.) 157") d.w.z. bij Zijne Hoogheid den Vorst: (Cs:) 80

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

den 19den January anno 1756 was getekend Wm Decker, S. E van Stek; G de Lopes, E Cramer, F_ L. Piazzol en J Gilbert In margine stond s E_ Comp zegul, gedrukt in roode lacque, en daarom geschreeven Ter ordonnantie van welgemelde Edele Agtbare Heer

gouverneur en raad was getekent- F.L Piazzol, secretaris. Onder stond: Accordeert getekent L. Piazzol, secretaris. In margine Nagesien was getekent H: Albrechtsz.

1. MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

15 Maart 1756. 158

Jaren lang regeerden het rijkje Bolaang-Mongondouw Forsten uit het geslacht Manoppo: In 1748 hadden enige ~prinsen' bij Compagnie klachten ingediend tegen den regerenden koning Salomon Manoppo. Na cen suniier onderzoek had daarop Hoge Regering aa0 den gourerneur van Ternate opgedragen, den beschuldigden vorst af te zetten en te verban- nen, wat 1749 was geschied: Geleideliik wvas de volgende jaren gouverneur Van Mijlendonk tot de overtuiging gekomen; dat hier onrecht was geschied koning Salomon Manoppo het slachtoffer van intriges was geweest: Op zijn voorstel hief de regering de verbanning Op, herstelde den vorst in zijn oude rechten: Het contract, door zijn voorgangers met de Compagnie gesloten werd nu eenigs - zins geamplieerd" 15 Maart 1756 het kasteel Orange op Ternate plechtig bezworen_

Renovatie en ampliatie der contracten, aangegaan; vastgesteld, beslooten en verzeguld, tusschen den Heer Jan Elias van Mijlendonk; gouverneur en directeur, nevens die van synen rade, in name en vanwegen Zijn Excellentie, den Hoogedelen, Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegens deselve en de Generale Nederlandsche Oost- indische Compagnie Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van India, als representerende de Gene- raale Oostindische Compagnie en den staat der vrye Vereenigde Nederlanden in deese gewesten, ter eenre,

1. Uit Contractenbock XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

81

en den koning Salomon Manoppo, benevens de pre - sente rijksgrooten van Boelang en Mogondo ter andere zyde:

Nademaal het de Hooge Indiase Regeering te Batavia, navol- gens derselver prijswaardige rechtvaardigkeit en goede intentie voor 's Compagnies getrouwe vassallen, behaagd heeft den VoOr - schreven coning Salomon Manoppo uit syne ballingschap, waar- inne hy door valsche hetigtingen in den jare 1749 was geraakt, weder terug te roepen en in 't rijk van Boelang en Mogondo op- neuw te installeeren, gelijk hy dan ook ingevolge Haar Hoog- edele's ordre; vermeld by gevenereerde missive van den 31

Decem- ber 1754, by deesen door den gouverneur en raad in syne vorige koninglyke waardigheid en regten hersteld werd, Op de conditien en voorwaarden, hierna volgende, als

Verklaart den koning vanwegens de beleedigingen, die hem door den Boelangs goegoegoe en de prinsen Marcus Boelanga en Marcus Manoppo bevorens waren aangedaan, volkomen satisiactie te hebben erlangd, vermits het den gouverneur en raad gevallen hadde, evengemelde goegoegoe van sijn ampt af te setten en, nevens de twee prinsen, met-erwoon op Menado aan te houden, en waarom Den koning heyliglijk belooft van haar alle drie, met hetgeen sy reeds mogten besitten, aldaar rustig en vredig te zullen laten verblyven, sonder ooyt op hen, haar vrienden en goederen, eenig geweld of wraak te oefenen, te meer den gouverneur en raad aanneemt de lijffeygenen, die gedu- rende s konings afwesentheid mogten bygekoomen of voortgeteeld wesen, door s Ed Comp' gecommitteerdens te doen examineren en een ieder de syne na regt en billykheid toe te wijsen: 4 t/m 20. Woordelijk gelijk met de art_ t/m 17 van het verbond van 31 December 1731, Corbus V, blz. 126 en volgende 21. Alle Manadoneesen, die uyt haar land mogten vlugten ofte sig nog onder gebied van Boelang en Mogondo onthouden, be- looven den koning en rijksgrooten tot terugkeer te vermaanen en ingevalle daar geen gehoor aan willen geven; alsdan deselven door middelen van geweld van haar land te verdryven en voor altoos te houden, gelijk sy ook al verder belooven alle lijfeygenen, die van Compagnies dienaren eI) onderdaanen hun vlugtig naar 82

Wetangh 158) of onder 't gebied van dien begeven hebben en nog niet overgelevert sijn, aanstonds te doen opvatten en in 's Com- pagnies handen te leveren, om aan de eygenaars derselve geresti- tueerd te werden, invoegen den coning en rijksgrooten sig ver - binden alle soodanige slaven, als in t toekomende mogten komen weg te loopen en naar Boelang en Mogondo vlugt ten, aan de Ed. Compagnie off de lijffheeren van dien te willen overleveren, mits dat voor ieder lijffeygen aan de opbrengers derselve tien rijksdaal- ders sal moeten betaald werden 22 en 23. Woordelijk gelijk aan 19 en 20 van het verbond van 1731_ 24 En nademalen, als voorsegd, volgens goede berigten van den Manado's resident; in den jare 1753 twee nieuwe goudrivieren aan de ost-zuid-oostkust van het land van Mogondo, tusschen Ben- tenang en Castricumsbaay, onder gemeld Mogondo sorterende, niet alleen sijn ontdekt, maar ook door hem den gouverneur en raad 9Vz realen stofgoud tot een monster en bewijs toegesonden geworden, soo belooven den koning en zyne rijksgrooten na ge- segde twee goudrivieren of mynen ten eersten een nauwkeurig ondersoek te doen; van derselver wesenlyke bevinding en gesteld- heid aan den Manado's resident, dan wel aan de Ternaatse rege- ring na waarheyd en volgens eed en trouwe duydelijk berigt te doen, met verklaring

hoeveel gouds in gemelde rivieren met een doelang 180 ` ’s daags na waarschijnlijkheid kan gegraven worden; en wat quantum van dat minneraal deese mynen in een rond jaar sullen kunnen uytleveren gelyk sig den koning en rijksgrooten al verder op kragtigste verbinden niet alleen de goudprocure yve- rigst voort te setten, maar ook al het goud dat in meermelde rivieren en door ’t ganse land van Boelang en Mogondo gegraven, opgevischt en gevonden werd, eenig en alleen aan de Ed. Comp” teegens tien rijksdaalders de reaal swaarte te sullen leeveren, en vooral besorgen dat door hare onderdanen niet het minste van dit mineraal de E. Compagnie ontfutselt en aan vreemde hande- laars verkogt werde, invoegen sy wyders aannemen de contraven- teurs sonder oogluyking, anderen ten afschrik, te straffen, dan

1. Wetang: Deze naan is mij slechts bekend de vorm Wetangers, Oost - Javanen_ Met W kan Balambangan bedoeld zijn, een gebied waarmce Compagnie evenwel eerst in 1763 in strijd kwam: Niet duidclijk is waarom Bolaang Mongondow nu juist met dat vr liggende gebied verband zou zijn gebracht: Meer ligt voor de hand te denken aan een deel van B-M_ als zodanig ken ik evenwel de naam Wetang niet. mogelijk W ecn schrijf- of leesfout voor Belang, in het zuiden van de Minahassa? (Cs.) 180) Houten schotel, gebruikt bij het uitspoelen of “wassen van gouderts_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

wel zoodanige morshandelaars in handen van de Ed, Compagnie te leveren. 25 . In selver voegen verbinden en verpligten sig den koning en rijksgrooten het schildpadhoorn of caret, mitsgaders paarle- moerschulpen, en wax; hetwelk door haar en hunne ondersaten sal werden bemagtigt; ten redelyken pryse na dies valeur aan de Compagnie en niemand anders te doen leveren: 26. Ingeval de Ed. Compagnie oirbaar mogte vinden om in der tijd vestingen, hetzy aan strand ofte binnen lands, onder Boe- lang en Mogondo hoorende, aan te leggen, Soo versekeren en belooven de koning en rijksgrooten, dat sy ten allen tyde de materialen, die tot de extructie van deselve benoodigt sijn, uyt- gesondert spykers, yserwerken en dakpannen te sullen leveren; alsmede een suffisant getal volks tot den opbouw van deselve, en waartoe iedere negory een seeker getal koppen sal moeten Op- brengen. 27 . Ten laatsten beloof ik; koning, en rijksgrooten, alle hetgeen voorschreven staat als vrome, getrouwe vassalen en leenmannen van de Edele Compagnie in alle deugd en opregtigheyd te sullen onderhouden, sonder dat om dese of gene differenten, die in der tijd souden mogen of konnen ontstaan, eenige verbreking van voorschreven gerenoveert en geamplieerd contract sal geleden worden t Geen wy dan in teeken der waarheid, ik, koning Salo- mon Manoppo en christen rijksgrooten, met solemneelen eede na de Hollandse, en de andere bobato’s 161 , op de Celebesche wyze bevestigen en met onse gewone handteekeningen bekragtigen, wordende hetselve door den heere gouverneur Jan Elias van

Mijlendonk en die van synen rade mede onderteekend, mits gaders onder s E Compagnies groot zegel g’authentiseerd. Aldus gedaan, besloten, vernieuwd, geamplieert; onderteekend, besegult en besworen tot Ternaten, in ’t casteel Orange, deesen 15 Maart in ’t jaar 1756 was geteekend E_ van Mijlendonk; Js Tonneman, J: B. de la Haute Maison, R Wynen, Van Bywegen, Joh_ Chr, Cranach: Ter ordonnantie van den Edelagtbaren heer gouverneur en raad was geteekend Joh_ Chr. Cranach:

1. Het woord bobato betekent in de Molukse vorstendommen en daardoor bein- vloede gebieder; zoals B.M,, landsgrote, niet regent zoals Corpus 630 wordt gezegd Nergens blijkt iets Van samenhang tussen het Ternataanse woord bobato en het Javaanse boepati (Cs:) 84

GENERALE NEDERLAWDSCHE GEOCTROYEERDE

1. CAIRO_SUEZ

30 Mei 1756. 162 -

In 1755 besloten Staten-Generaal in het belang van de handel der Republiek, een consul-generaal Cairo aan stellen; z00 als Engelsen, Fransen Venetianen bereids hadden_ Zij benoemden daartoe een geboren Engelstan, Robert Hughes, die de handel van Egypte Klein Azie goed thuis was deze hees 17 Maart 1755 de Nederlandse vlag in Cairo_ Toen in 1756 oorlog tusschen Frankrijk Engeland uitbrak deze beide naties elkander de handel op Egypte zooveel mogelijk beletten, scheen voor de Nederlanders een goede tijd aan breken: De consul-generaal bracht een overeenkomst met den pasja ofgouverneur tot stand, volgens welke voor goederen uit dc Republiek in Egypte slechts 3 procent invaer - recht behoefde worden betaald, zonder andere lasten_ De pasja drong bij die gelegenheid op aan, dat ook van Batavia uit de handel op zijn land zou worden geopend en wel naar Suez Deze besprekingen leidden tot onder- staande overeenkoms.

Dese hooge en groote handteekening dient om te doen weeten, dat in de stad van Groot-Cairo de verheefenste onder des Messias natien, Robert Hughes, consul-generaal van Haer Hoogmogende, de Staten-Generaal van Holland, wiens eynde in geluk zy, gere- questeerd heeft dat de Hollandsche scheepen en haere cooplieden zouden mogen komen van Batavia en de overige gedeeltens van India, die onder hun gesag hooren: geladen met hunne speceryen, peeper, canneel nagulen, nooten en alle andere soorten vanl spece- ryen en Indische linnens en stoffen, mitsgaders allerhande por- celynen, tot Sues_ En op hunne aankomst aldaar zullen zy 3 per cento thol be- talen, welk betaald hebbende, niemand hunlieden iets verder zal mogen opeysschen, nog eenige verdere thollen doen betalen. dewijl sulx overeenkomstig is met de heylige capitulatie van de Hoge Porte en niets verder zal behoeven betaald te werden ex- cepto de huurre der cameelen, die hunne goederen na Cairo over- voeren_ Ider schip sal tot Suez

vierhondert aspers 103 ankergeld be- talen moeten, en niets verder zal men hun mogen opeysschen En voor hunne retouren is hun toegestaan om voor Batavia ofte andere gedeeltens van India allerhande Europische goederen, dan wel allerhande producten van India, in te kopen en laden ; en niemand zal vermogen hun eenig molest aan te doen of hun hin- derlijk weesen.

1. Uit de Overgecomen bricven 1759 , 26st0 boeck, afdeeling , Mocha en Groot Cairo' blz. 21 e.V_ L88) Kleine Turkse zilvermunt_ De naam ontleend aan het nieuw-Grieksche aozQos Wl OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Ten dien eynde hebben wy dese onse firman vergunt, en vol- gens dies inhoude moet het geobserveerd werden_ Wy beveelen een ieder om behoorlyke gehoorsaemheyt daeraan te geven en niet toe te laten dat iets desen contrarie geschiedde: Onderstond Gegeven &" Rammadan 1169. Lager Den 30 May anno Christi 1756. Daeronder Getranslateerd door my was getekent S: L Garrison, notaris_

CMXCVI DJAMBI:

Juni 1756. 104_

In de loop van 1754 ontstond een vijandige verhouding tussen den koning van Djambi den Nederlandsen resident dat rijk; Johannes Aalders_ veroorzaakt zoowel door de ,trouweloosheid" van den vorst als door hct ongeregelde leven en de onbeheerstheid van den resident: Het kwam ver dat vorsten schoonzoon, de pangerang Nata Widjaja, met een gewapende macht de Nederlandse verster_ -king omsingelde Aalders zijn personcel besloten hun heil in dc vlucht te zoeken: Zij slaagden aan boord van bark De Leeuw aan de belegeraars te ontkomen Palembang te berei- ken, Comp loge effecten buyten een weynig goud contanten, dat door hun ten bedragen van ff 9302 nog gesalveert is, aan den vyand ten proye latende Toen de Djambische vorst niet aanstonds inging op hem door Hoge Regering geboden gelegenheid om volledige satisfactie geven_ besloot men Batavia tot ecn expeditie tegen Djambi, die inder - daad 1755 plaats vond, maar door onvoldoende uitrusting allerlei omn- standigheden niet tot het gewenste succes leidde_ Vervolgens ging men over tot een strenge blokkade van rivier van Djamhi; waardoor nict alleen alle handelsverkeer werd stilgelegd, maar ook de noodzakelijke aanvoer van levensmiddelen, waaraan Djambi een tekort had, verhinderd werd. Dit leidde tot het gewenste doel in het voorjaar van 1756 zond de vorst gezanten naar den Nederlandsen resident in Palembang, met wien onderstaand vredes - verdrag tot stand kwam

Acte van verdrag en vrede, gesloten tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de gesanten van den koning van Jamby, in namen Pangerang Nattawiejaja Mangoenagara, Radeen Cobat; Radeen Dannam Jya, Kiay Ranga Narowietjaja, Kiay Demang Joedanagarah, Ingebey Joeda Patty Tannajiewa en Kamal Oedin, als expres door den Jambysen koning

1. Uit de Resolutien van Gouverneur-Generaal Rade, d.d, 25 Juni 1756. Ook in het Arsip Negara te Djakarta, Contractenboek VII (no_ 15)_ Opgemerkt worde, dat laatstgenoemd afschrift het verdrag dateert Juni 1756. 86

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

gevolmagtigd en afgevaardigt na herwaarts ten dien eynde, ter eenre ende uyt namen en vanweegens Zijn Excellentie, den HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, door opperhoofd Comp” wegen alhier, 105 Huybert Jan de Heere, ter andere zyde:

Eerstelyk versoeken de voorengemelde gesanten uyt name van haren vorst, dat de Nederlandsche Oostindische Comg pagnie weder op Jamby sig moge komen ter neder stellen, SOo als in voorige tyden; met alle derselver voorregten en besittingen, als van ouds by contracten vermelt staat, en dat de onlusten en on-eenigheeden, tusschen de Compagnie en ’t Jambyse rijk voor -gevallen, mogen vergeeten en vergeven worden. Ten tweeden verpligten de gemelde gesanten sig, in name van haren vorst, om sOO ras de mousson sal gekentert sijn, een plegtig gesantschap n2 Haar Hoogedelens, de Hooge Indiasche Regeering tot Batavia te sullen senden on te versoeken pardon over haaren vorst sijn misdrijf. Ten derden verbinden sig de gesanten, in name van haren vorst, om alle de schaden, die de Comp door den koning van Jamby en syne onderdanen is toegebragt, te vergoeden en te her-stellen in alle voorregten Cn besittingen Ten vierden beloven sy, gesanten, al verder in name van haeren vorst, dat wanneer het Haar Hoogedelens sal behagen een commissaris na Jamby te senden, om de contracten met den koning aldaar te vernieuwen, dat als dan sal werden geroyeert het derde articul by het jongste contract, anno 1721 gesloten met den toenmalige Sulthan Astra Ingalaga, waarby den koning aan sig gereserveerd heeft het aanstellen van kooplieden, om Comp negotiegoederen te verkopen etc” , 108 ` en welke aanstelling SY , gesanten, beloven aan de Comp over te laten, om door deselve daartoe soodanige persoonen te verkiesen, als sal komen goed te vinden Ten vijfden: Waarentegens belooft hy, opperhoofd, hiervooren gemelt, Op hope van gunstige approbatie van Haar Hoogedelens,

1. Palembang: 188) Zie Corpus IV, blz. 531. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

de Hoge Indiasche Regeering, dat wanneer den sulthan van Jamby de hiervooren gespecificeerde poincten punctueelijk nakomt; alsdan aan de koning van Jamby de vreede word geschonken_ Aldus gedaan en besloten tot Palembang aan ’t hof van Sul- than Rathoe, in presentie van even gemelden sulthan, die uyt dien hoofde dese acte mede, als present geweest sijnde, heeft met des- selfs cachet bekragtigt op den 1e Juny anno 1756, en na de Mahometaanse stijl in ’t jaar 1169, genaamd Wou, den 2den dag van de maand Rammelan, s avonds was geteekend H J de Heere: Ter syde stond ’s Comp zegul, gedrukt in rode lacque Onder de Maleidsche tekst staan de zegels van de Pangerangs en verdere rijksgrooten, bovengemeld. 107

CMXCVII TIMOR_

9 Juni 1756. 188 *

Na zijn zending naar Palembang kreeg Paravicini opdracht de contracten met de vorsten op en Om Timor vernieltwen, en vervolgens Inet geliik doel naar Bandjarmasin trekken: Op Timor heerste veel verdecldheid tussen de vorsten onderling, daar de ambtenaren der Compagnie in deze uithoek voor een groot deel sinhalige, onbequame donkere subjecten waren geweest, zagen de zaken niet gunstig uit. Het gelukte Paravicini onderstaande zcer breedsprakige vernieuwing der oude tractatcn tot stand brengen; (Paravicini’ $ Rabport de Overgecomen brieven 1757 22*10 boeck, 2ie afdeeling, folio 185 tot 378 de Conia papieren, (ehorcnde tot het commnissariaal rapport van den opperkoopman sabandhaar Johanncs Andreas Paraviciny, wegens zyne verrigtingen te Timor _ in de Overgecomcn brieven 1760, 2ile boeck, folio 600 volgende_ Zie ook VAN DER CHIJS _ Koe- pang oinstreeks 1750 in Tijdschrift Bataviaansch Genootschap, XVIIL, 1872, blz. 209 ev”, alsmede LEUPE; Besognes der Hooge Regeering Batavia, gehouden over de cemmissie van Parazicini naar Timor, 1756 in Bijdragen Koninklijk Instituut, 1877, blz. 421 volgende) In de Indische Gids 1907, deel 1, blz. 185_186 wordt de mening van een oud-resident van Timor weer - gegeven, dat dit contract gefingeerd zou zijn: Dit is uitgesloten, maar wel het mogelijk, dat niet alle het document genoemde vorstjes, zoals b.V. die van Sumba, aanwezig zijn geweest: Zie ook beneden het document Nr_ MXVII: Dit contract heeft de verhoudingen de Timorarchipel zeer lang beheerst

1. Bovenstaande acte werd in vergadering van Rade van Indie d.d. 25 Juni 1756 geapprobeerd. 188) Uit de Overgecomen brieven 1760, 21e boeck, folio 610 volgende: 88

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Acte van verbond en voorwaarden, aangegaan, vast- gesteld, besloten en verzeguld tusschen Johannes An- dreas Paravicini, Oppercoopman, sabandhaer en licent- meester ter Indiase hoofdplaatse Batavia, mitsgaders expresse commissaris der

Hoogedele Indiase Regeering over de zaken en belangen van Timor, Rotty, Soloor, Savo, Sumba en Borneo, uyt name en vanwegens Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over d'infanterie van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur- Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Neder- lands-India ter eenre, en de gesamentlyke respective koningen en regenten van 't groot eyland Timor, als 109 -

Carel Boeny, koning van Coupang Kupang_ Daniel Taffy, keyzer van Sonnebay Sonbait) Balthazer, koning van Amaby Bartholomeus, koning van Amphoang Amfoan) Nay Kobe, koning van Taybenoe Ambenu) Don Louis, koning van Amanuang (Amanuban) Don Bernardo, keyzer Van Amacona Sousale, koning van Sorbian Don Alphonso, koning van Amarassie Don Louis, koning Van Amanatung Nay Siff, koning van Amanessie koning van Nenemette (Nenometan) Sitenomie, koning van Liphoa Hiacijntoe Corea, grootvorst van 't Belonese rijk; en daarin souverain koning Fan Wywiko Bahale (Waiwiku) Nay Lieuw, regent van Wywiko Don Louis Pieuvero, regent van Bany Bany,

d'eerste van de drie laastgemelde, of de groot-koning van Wywiko, als volkomen magt, last en qualificatie hebbende van al de verdere en onder zijn gehoorsaem- heyt staende regenten van 't groot koningrijk Belo, na- mentlijk Dirman; Lakeko, Loabaly, Tehalara, Lamakne, Maubara, Lakoeloe, Samoro, Satoletie, Letitoely, Boto-

1. De nu volgende namen zijn voor cen deel sterk verbasterd. Waar nodig mogelijk plaatsen wij de juiste namen tusschen haakjes_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

boroo, Lankero, Samayottasabe, Layonea, Diroewaty, Maboro, Lidacdoaliloe, Sakoenaba Baybohie, Junysama, Laymea en de verdere na buurige koningen van Mame- fay, Soeway, Reymea, Thieris, Alasluca, Wyweko en Corora, 17) zomede die van 't eyland Rotty, te weeten Fora Sinlay, regent van Termano Manoese Lenoek, regent van Denka Geolima Balokamo, regent van Lando Sande Nassie, regent van Olynale Johannes Messa, regent van Thie Daniel Jeeuw, regent van Bilba Daniel Daumaroe, regent van Loly Christiaan Bacoma, regent van Rancouw Christiaan Leeuwana, regent van Carbaffo Touw Denkoliloe, regent van Baka Woltherus Nauw, regent van Ossipoka Christiaan Coeana, regent van Batoeissie Moebessie, regent van Dieuw Doery Tetty, regent van Dauw 1T1) Pelohey, hoofd der Mardykers tot Bocaay, alsook de regenten van Savo Sily Saba, regent van Timoe Djawa Wandoe, regent van Seba Bore Rosie, regent van Lioe Dimoe Lore, regent van Mesara Djamie Toro, regent van Menia, mitsgaders de sen-

ghadjis van Solor Dassie Crain senghadjis van Sollang Lamakeira Lising Djouw, de senghadji van Lawayang Groda senghadjis van Boli Trong en Adenare Angkiang senghadjis van Wadjo Lamahale

1. Onder de stukken bevindt zich ook een op 29 Mei geteekende acte van quali- ficatie: Bij GRIJZEN, Mededelingen omntrent Beloe 16, worden verscheidene van deze landschapjes genoemd; (Cs) I71) In het Koloniaal Tijdschrift; XXV, 1936 worden Op p. 325 en 326 de volgende staatjes genoemd Tertanu Dengka, Landu, Oenale, Thie, Bilba, Loleh, Ringgou; Kerbaffo, Bai, Diu Ndah: Zij bestonden nog in de dertiger jaren Fanl onze eeuw Umassapoko Batu Lisu zijn eerder verdwenen_ (Cs.) 90

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Voorts d'agt regenten van 't eyland Sumba: Gela, regent van Maloloe Joekoeawang, regent van Cappoenda Poera, regent van Lawa Jamma, regent van Patawang Mouw Sinjatta, regent van Manoekaka Sanare, regent van Kadessang Songar, regent van Sambopreen of Padedaloe Lackar, regent van Mandjillie, 172) met en benevens alle derzelver aenzienelijkste landsgrooten ter andere zyde:

Den Gouverneur-GGeneraal en de Raden van India, niets So seer ter harten neemende als dat allerweegen in Comp" wijd uytgestrekte staten en landen de publicque rust en vreede, prin - cipaal in deze gewesten, moge verzekert, alle beginzelen van haat en tweedragt uyt den weg geruymt_ het land en desselfs inwoonders in een florisanten staat gebragt, en hare besettingen gesoutineerd en bevrijd werden van alle verdervelyke attentaten van buyten en cruelle verwoestingen van binnenlandsche onlusten, hebben haren expressen commissaris, in den hoofde deses gemeld, expres nae deze gewesten gezonden om, ter bevordering van z0 een heylzaem en nuttig oogmerk, met de respective koningen, regenten en s lands groten van t groot eyland Timor en d' daar- onder sorteerende koningen, regenten en volkeren van die hier omstreeks leggende eylanden in onderhandeling te treeden, zijnde dienvolgende, na behoorlyke conferentien daarover in de groote rijxvergaderingen gehouden te hebben, ter versekering van een duursame ruste en tot welzijn van land en volk overeengekomen en het ondervolgende met wederzijds volkome bewilliging en vrY- willige toestemming vastgesteld.

Werden by desen vernieuwt en bevestigt alle zodanige contracten, VCr bonden, accoorden en overeenkomsten, welke de gesamentlyke koningen en regenten, in den hoofde deses gemeld, generalijk of ider in byzonder, met d'Ed, Oostindische Maat-

schappy hebben aangegaan en gesloten, principaal die van anno 1616 met den koning van Amanoebang, 1656 met die van Sonnebay, Amaby, Soery en Sigy, somede die in anno 1662, alsook die

1. Voor deze vorsten van Sumba zie het contract van 1750, Corbus V blz. 510_511, Vgl de Roo VAN ALDERWERELT in Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap, dl. XLVIII, 1906 185-317 speciaal 301 302. (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

in den jare 1691, 1700 en 1744, na ‘t eyndigen van een binnenland- schen oorlog gesloten C17 besworen sijn, in presentie van voormelde koningen door die van ’t eyland Rotty_ 178- Al verder werden mits dezen vernieuwt alle zodanige contrac- ten en verbonden, welke de senghadjes van eyland Solor en Savo hebben aangegaan en gesloten, mitsgaders alle zodanige nadere en latere actens van resignatie, afstand, opdragt, overgave en sub- missie van anno 1749 en 1750 met die van Amanoebang, Amacone, Amarassie, Amanette, Amenessie en Amphoang, op het land van Sorbian, en bysonderlijk ook de acte van opdragt van den laastgemelden jare(n), mitsgaders die van den 29 May en 30 July, by welke eerste de agt koningen van Sumba, en by de laestgemelde de koning van Liphoa en de grootvorst van ’t Beloneese rijk, en daerin souverain koning van Wywiko Bahale, en laestgemelde uyt naem en vanwegens de g’samentlyke onder sijn gehoorsaemheyt staende regenten van ’t groot rijk Beloe Adi, Manetoetoe, Souay enz , zig henevens hun land en volk onder solemneele eeden onder Comp gehoorzaemheyd begeeven, en als vasallen en onderdanen zig vrywillig aen deselve hebben opgedragen, zomede de acte van submissie voor den door ’tzwaert overwonne regent van Bany-Bany, met unanime begeerte; dat dezelve van die kragt en waerde zullen werden gehouden en nagekomen, alsof die van woord tot woord in deze waren geinsereerd, tenware deselve door dese nieuwe overeenkomst (niet werden gecontrarieerd, kragteloos gemaekt en te niet gedaan. 174) Zal een algemeene vreede, een ware, suyvere en opregte vriend- en bondgenootschap, mitsgaders een nieuwe verbintenis zijn, voor althoos subsisteeren, en sonder de minste afwyking stand grypen tusschen d’Ed. Oostindische Comp’” en alle de voor- schreven koningen en regenten van het groot eyland Timor, Rotty, Solor, Savo en Somba, alsmede wederzijdse ryken, staten en onder- danen, die onder derselver gehoorsaemheyt staan of namaals sou- den mogen gebragt werden, met verdere verklaring dat dese

1. Het contract van 1616 in Corpus I, blz: 1l9 e.v. een overcenkomst van 1656 ontbreekt Corpus II, maar men vindt daar een contract van 1654, dat hier wellicht bedoeld wordt, op blz. 75 eV. Het contract met Roti van 1662 staat Corbus II, 212 -214, een contract vanl 1690-1691 in Corbus III, blz_ 538 eV. dat van 1700 in Corpus IV, blz. 185 ev. Een contract van

1744 is mij niet bekend_ 174) Van deze documenten zijn mnij slechts cen drietal bekend Zie Corpus V, blz. 489 _491 (met Amacone en Amanubang) 508 509 (met Amanatte Amanessy) 510-511 (met Sumba). 92

vrind- en bondgenootschap opregtelijk sal gehouden en door een strikte observantie van desen sal aengequeekt werden_ En vermits men in dese presente netelyke en gevaerlyke tijds-omstandigheden de algemeene rust en welvaren van land en volk door de allervoorsigtigste maa tregulen niet genoegsaem kan versekeren en voor alle vyandelyke attentaten beveyligen; so is dat de gesamentlyke oude bondgenoten, koningen en regenten, en insonderheyt de vijf koningen Van Coupang, 175’ rypelijk over-wegende dat hun onderling belang en de noodsakelijkheyd absoluit vereyscht een algemeene goede verstandhouding en eensgesind- heyd onder ma llkanderen, om alle vyandelyke aenvallen door de vereeniging hunner magt des te beter te kunnen resisteeren, mits desen aenneemen sig met hunne nabuuren door een onverbreke- lyke band van vriend- en bondgenoodschap te zullen vereenigen. En dienvolgende sullen zowel alle de koningen en regenten van ’t groot eyland Timor, Rotty Cn Solor, Savo en Sumba, alsook alle de nieuwe gesubjecteerde koningen, vorsten en regenten, zy dezelve door swaerd onder d’Ed. Comp gehoorzaemheyt gebragt; dan wel zig vrywillig onder derzelver protextie begeven en onderworpen hebben, alsmede alle degene, die in dese gewesten onder Comp” gehoorsaemheyd staen of indertijd nog mogten komen, geene uytgesondert, ofschoon niet expres in desen ge- noemd, in dit tege enwoordig plegtig verbond begrepen en geaccep- teerd werden, daarbenevens gesamentlijk belovende elkanders belangen als hunnen eygenen te behartigen, met elkanderen in een volkomene goede harmonie te leeven en voortaan te zullen aanmerken en agten, eeren, erkennen en handelen als koningen, regenten, broederen, vrienden en ware bondgenoten, so als d’Ed. Comp sig uyt hoofde van eene byzondere goedaardige inschik- kelijkheid, welke haar met regt de naen van eene goede moeder over hare onderdanen doet hebben, verwaerdigt heeft te doen en by desen doet; En uyt dien hoofde sullen voorts alle voorgaende questien en geschillen, die de koningen en regenten onder malkanderen hebben gehad of nog souden mogen hebben en tot nu toe daermede be- swangert sijn geweest; van nu af aan en so als deselve in deze groote rijxvergadering door ons, tot groot genoegen, gedecideert sijn, gedecideert blyven, cesseeren en afgedaan sijn, sonder dat in toekomende daervan sal of mag gerepeteert of opgehaeld,

1. Versta die van de Zuidpunt van Timor, namelijk van Kupang, Sonbait of Manubait, Amabi_ Amarassi Amanubang: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

maer integendeel gehouden werden alsof dezelve nooyt geschied en voorgevallen waren, sodat niemand van haer, onder wat voOT - wendsel het ook mag wezen, iets zal vermogen te onderneemen, hetwelk tot nadeel van de EJ Comp” sowel als van een deser contractanten ofte bondgenoten sou kunnen strecken, nogte eenige hulp en bystand geeven aan dengeene, welke den anderen sou willen benadeelen, nogte de oproerige onderdanen van den een of den anderen aenneemen, protegeeren of in eeniger maniere helpen en ondersteunen maer integendeel sal ieder deser bondgenoten het nut en voordeel reciprocque ter herten neenen en teffens in vervolg met gelyken iever en sorgdragentheyt arbeyden om de duursaemheyd der algemeene ruste onder elkanderen te bevor- deren en te verzekeren. Dog z0 er, tegens ons vermoeden, wensch en onzen goeden raad eenige onlusten onder haer ontstaan mogten, gelijk sulx maer al te dikwils zelfs tot grote verwondering en ontstigting over klee- nigheeden gebeurd, so sullen dezelve alsdan voorts voor op Coupang resideerend opperhoofd werden gebragt, die dese geschil- len gehouden zal wesen in een algemeen diete 178) ofte rijxvergae- dering der gesamentlyke koningen en regenten by meerderheyt van stemmen te doen decideeren en beslissen, zullende ten dien eynde, en om de wonden, die dese geschillen veroorzaken, niet te diep in te laten wortelen, waerdoor se somtijds ongeneesbaer worden, deze rijxergadering door opperhoofd alhier alle drie ma enden precise moeten werden gehouden_ en de verschil hebbende par- thyen sig volkomen contenteeren met de arbitrale uytsprake der meeste stemmen, omdat de goede harmonie onder elkanderen weder hersteld en ’t rijk door binnenlandsche onlusten niet moge ontrust en verscheurt werden Het bysonder voorregt nu om door ’t genot der vryheid landen en volkeren te doen floreeren, de bewoonders geluckig te maken en in hunne besittingen sonder vreese gerust en veylig te doen leven, moet men alleen by de vrye Hollanders soeken, dewelke althoos een gedrag vol van opregte en nobele gevoelens omtrent al de natien en volkeren, onder haere bescherming staende, getoond hebben, als geen onderscheid makende tusschen de swarte en blanke natien ; die alle menschen integendeel als hunne broederen aenmerken en volgens hunne grondwetten de menschen als men- schen handelende, altoos de zyde der regtvaerdigheyt kiesen en ’t regt by alle gelegentheyt handhavenen, gelijk de ervarentheyt

1. Sic Vergelijk Middelnederlands diet of volk 94

en ondervinding sedert ondenkelyke tyden af heeft doen sien aen dezulke, die derzelver protextie genieten of genoten hebben Een evidente blijk daervan is de groote armoede aller andere Europeese onderdanen en derzelver bondgenoten, die haer noodsaekt met den bedelsak te lopen, daerentegen dit van d’E.

Comp” selfs in de armoedigste ryken redelijk van God gezegend sijn, omdat d’E_ Comp haer niet alleen van ’t hunne laet gaudeeren, maer selfs ook alle middelen aen de hand geeft om door iever en vlijd hun rijkdom te vermeerderen: En als men vergelijkt het elendige, doodarme en verwoeste hoofdcomptoir der Portugeesen op dit eyland, Liphao genoemd, schoon hetzelve het beste gedeelte van dit eyland gebied, en men overweegd in tegenstellinge in wat gesegende staat zig de konin- gen, rijxgrooten, ’s E. Comp dienaeren, burgers en verdere in- gesetenen haer in dese plaetse Coupang en onder dies resorte, schoon in de sterilste landstreek van gantsche eyland Timor bevinden, so sal dit tot meer als een genoegsame proeve van de deugd der Edele Hollanders kennen strekken. Alwaeromme WY , gesamentlyke koningen en regenten; in den hoofde deser genoemd, het welzijn onser landen en onderdanen ter herten neemende, mits dezen ons en onse onderdanen, landen Cn plaatzen van nieuws als vasallen stellen en begeeven onder het gebied en de gehoorsaemheyt van de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Comp” deselve als onsen ouden souverain, vader en nooyt volpresen weldoender, gelijk onse voorvaederen van ouds her, en wy ook, reets voor desen op eene gantsch vrywillige wyse gedaen hebben, erkennen, respecteeren en dengene, die ’t gesag wegens Haer Hoogmogende, de Heeren Staten-Generaal der vrye Vereenigde Nederlanden; de Edele Oostindische Maa tschappy voormeld en de Hooge Indiase Regeering alhier voert of indertijd voeren mogt; in alles t’obedieeren, deselve voor althoos gehouw en getrouw te sullen sijn en blyven, met niemand der voormelde of andere blanke en swarte natien, SO Europees als Indiaan, hoe ook genaemd, eenige verbintenis of alliantie, Onder wat pretext het ook sijn mogte, aan te gaan en te sluyten, maer ter contrarie alle deselve als vyanden aen te merken ; en door sulk een buyten- landse mogentheyt overvallen en geattacqueerd werdende, inge- volge van dit verbond onse volkeren te vergaderen dezelve te com- bineeren en dus vereenig[d] kloekmoedig tegen te gaan en dezelve met ons gansche vermogen van landen en stranden af te wai- ren, 177) ja, selfs niet te permitteeren om, voor anker leggende, 177) Weren: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

op hun schip, scheepen of vaerthuygen eenigen handel, van wat natuur ook ZY, met onse onderdanen te dryven, sullende, tot het verjagen en bevegten van dezelve te swak sijnde, immediaat het opperhoofd op Coupang behoorlyke kennisse daervan geven, ten eynde dezelve nodige en spoedige hulpmiddelen tot onser verlos- sing beraeme(n). 178) Voorts de gezamentlyke koningen en regenten wel geinfor- meerd zijnde en dat vreemde Europeese conqueranten altijd Op het eene of andere verre gesogt pretext hunne conquesten soeken t’extendeeren, tot groot nadeel der wettige bezitters van ryken en landen; so is ’t dat de gesamentlyke bondgenoten als eene hoog- nootzakelyke

voorwaerde tot behoud van hun land, volk en goe- deren, van d'E. Comp vooraf verzoeken en conditioneeren, dat, ofschoon sulke Europeese of eenige andere vyanden haer niet directelijk in hunne staten vyandelijk mogten attacqueeren, sy egter, om reeden voormelt, genoodsaekt sijn dezelve te keer te gaan, dat d'E. Comp als haar dierbaer bondgenoten vaderlyke weldoender, haer in zodanige en voor hare vryheid So gevaerlijk geval met alle mogelyke of daertoe vereyscht werdende magt by- springen, om deze vyanden, hoe ook genaamd, waer dezelve ook op 't eyland Groot-Timor ware het te Liphao, Rotty, Savo, Sumba, Solor, Poeloe Semau of elders, met eenige magt mogten landen, met magt en geweld af te keeren, en niet te gedogen dat hun dierbare vaderland geinvadeert, veroverd of door de Portu- geesen en andere natien verruyld, verkogt of anderzints veralie- neerd worde. En byaldien genoodsaekt mogten zijn de witte of swarte Portugeesen wegens hunne geweldenaryen, die 2'dagelijx pleegen, door in hun land te vallen om haere onderdanen, paerden en buffels te roven, vyandelijk by weege van represaille te attac- queeren, so verzoeken en conditioneeren de gesamentlyke bond- verwanten al mede by desen, dat dE. Comp" by sodanig een geval deze te keer willende dog door onmagt te kort schietende met alle magt als auxiliaire by te springen en te adsisteeren: Dog dewijl uyt dese genereuze daat ten vollen consteerd de standvastige blyken van een volmaekte vriendschap, hoogachting, tederhartige en goed doende moederliefde der E. Comp'" voor hare onderdanen, en de bijzondere sorge, welke deselve voor dese lan- den en staaten draagt en altoos gedragen heeft in sulke yselyke

1. De artikelen 6 luidden aanvankelijk anders: Zie de aantekening aan het slot van dit contract, onder het hoofd Ratificatie: 96

tyden, wanneer het de nare omstandigheden van saken selfs niet scheenen toe te laten en dese landen en volkeren op ongeluckig moment stonden door een dwingeland en tiran overheerd en in slaverny weggesleept te werden; z0 dat de gesamentlyke koningen en regenten, om dese onverdiende gunst, gratieuse en overtuygende blyken van liefde, welmenentheyt en sorge eenig- sints, ofschoon niet na waerde t'beantwoorden, te erkennen en zig dezelve waerdig te maken, door een onschendbare verklaering van getrouwigheyt voor d'E_ Comp' en derselver dierbare be langen, voor welkers welvaren, als 't steunsel van dese landen sijnde, dezelve de allervuurigste wenschen doen, mits desen aen- nemen en sig heyliglijk verbinden de E Comp' waer en in wat India's gewest deselve ook door eene der in dese reets geciteerde buytenlandsche Mogentheyt vyandelijk mogte geattacqueerd of aengetast werden, ten eersten met alle magt te water en te lande reciprocquelijk by te springen, alsulke aggresseurs als vyanden aen te merken en gevolglijk tegens dezelve offensief t'ageeren. En om dit van een secuur en goed succes te doen sijn, mits- gaders

om dese landen te beeter tegens alle vyandelyke attentaten te kunnen beschermen en verdeedigen, so beloven en neemen WY, gesamentlyke koningen en regenten aan, on ten dienste der E. Comp sowel als tot eygen securiteyt van onse personen en tot verdeediging van onse dierbare familien, landen, goederen en bezittingen, ieder van ons in t byzonder Op te regten de onder- volgende manschappen met hare opper- en onderofficieren, als

De gesamentlyke koningen en regenten van groot eyland Timor ieder een corps van 100 man gedresseerde en wel gedisci- plineerde fuseliers, 500 man piekeniers 40 man ruyters

Voorts die van ’t eyland Rotty Termanoe 100 ruyters en 100 man voetvolk Denka 100 100 Lando 100 100 Olynale 80 70 Thie 70 20 Bilba 100 100 Loly 40 40 OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 *1800*

97

Rancou Baka Corbaffo Ossipoka Batoeissie Dieuw Dauw Bocay

60 20 40

30 20 20 20

20 15 10 30

15 50 20

Vervolgens de regenten van het eyland Savo Timoe 100 ruyters en 100 man voetvolk Seba 100 100 Lioy 60 60 Masara 100 100 Mania 20 20

Zullende deselve teffens met de nodige assegayen en zodanige geweiren, als wy 180) sullen kunnen byeenbrengen, voorzien, en met en benevens onze verdere onderdanen van 16 jaren tot ‘t 55ste toe althoos in gereedheyt houden om by de eerste ruptuure of vyandelyken inval immediaat gereet te zijn den vyand tegen te gaan, manmoedig te resisteeren en te verslaan. Dog byaldien eenige onder de regenten als Solor, Sumba, etc” door hun kleen vermogen niet in staat mogten sijn voornoemd getal van manschappen volgens dit plan Op te regten en in gereed- heyd te houden, 181) so zullen dezelve zig met hun twee of drie conjungeeren en verpligt zijn het vooren gestipuleerde getal man- schappen Op te regten: Belovende de Comp’ integendeel om voorgeciteerde man- schappen te facielder habil te maken en eerder in staat te brengen Om daermede iets by onverhoopte attacque met succes te kunnen onderneemen, dezelve door onse militairen-onderofficiers te laten dresseeren en dienvolgende de fusseliers door de Europeesen en de piekeniers door de Baliers in de wapenhandel te doen onder- rigten; 10. Ingevalle sig een of meer van de respective koningen-bond- genoten mogten onderstaan of verstouten teegens d’E. Comp’ de wapenen Op te

vatten, te rebelleeren en zig van deselve, onder wal pretext het ook zy, sogten af te scheuren of begeerden onder de gehoorzaemheyt van een ander te staan; Zo sal denzelven niet

1. lees misschien sij: (Cs.) 181) Zij worden in het plan ’t geheel niet genoemd: 98

alleen van de Comp’ maar ook van al de andere koningen en bondgenoten als een rebel tegens synen souverain en vaderland, mitsgaders als een verbondbreeker, meineedige en afvallige werden geconsidereert en dienvolgende na den rigeur der wetten gehandelt, aan lijf en leeven gestraft, en desselfs rijk en onderdanen ten faveure der andere koningen-bondgenoten, die hem sullen b’oorloogd en met geweld t’onder gebragt hebben, verbeurd verklaert werden. 11 En vermits verscheyde koningen en regenten van de ryken Belo, Ade en Mantoetoe van ouds af als vasallen onder de d’E. Comp’ hebben gestaan, 182- net deselve en 0n5, gesamentlyke koningen van eyland Groot-Timor etc , in ‘t verbond getreeden, dog lange jaren daerna door list en bedriegery der Roomse papen, die enkel ’t land doorswerven om de onnosele menschen met allerly fabuleuse leugentaal te bedriegen en van hunne so heylig besworene verbon- den en tractaten af te trecken, gebragt sijn onder de dwingelandy der swarte Portugeesen, die onze en der blanke Portugeesen ge- sworene vyanden sijn, 183_ sig niet ontzien hebben in een tijd, dat Hunne Iloogmogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden in rust en vreede leefden, onse landen in’ laast van anno 1749 onder het bestier van den tenenty-Generaal De Costa 184) subit met vijftig duysent man vyandelijk te invadeeren en aen te vallen, om ons met onze vrouwen, kinderen en verdere dierbare familien, benevens onse onderdanen, in slaverny weg te sleepen, onze ryken en staaten door vuur en swaert te vernielen, te ver - overen en onder sig te brengen en vermits sig deselve daerdoor schuldig gemaekt hebben aen de schandelyke, verfoeyelyke en afgryselyke lasterstucken van gequetste hoogheyd, landverraad, bond- en vreedebreuck aen hunne wettigen souverain en heere en aen onsen bondgenoot, d’E_ Comp’ Zo is ‘t, dat de gesamentlyke koningen en regenten, in den hoofde deses genoemd, mits desen vooraf conditioneeren en bedin- gen, dat haer d’E. Comp’- als opregte en getrouwe bondgenoten sal permitteeren en toestaan om sowel voorschreven afvallige als- ook dien moedwilligen en insolenten vorst van Moubara, die sig heeft durven onderstaan d’E. Comp’ om den thuyn te leiden en

1. Zie Corpus II, blz. 392. 183) Zie voOr deze Zwarte Portugeezen (ook Toepassen genoerd) de Encyclo- poedie van Nederlandsch-Indie, deel IV, blz. 349 Tijdschrift v h Bataviaasch Genootschap dL XXVII, 191, HAGA De Mardijkers vo# Timor P: 389 De slag bij Penefoey Vendrig Lips, voorts BoxER, The Topasses of Timor _ (Cs_ 154) Zie voor dezen

te dupeeren, als hebbende in anno passado sijn soon herwaerts gesonden en quasie om met d'E Comp' te contracteeren, dog in die tusschentijd, dat alhier geweest is, het witte vaendel der swarte Portugeesen geaccepteerd en sig onder derselver gouverno begee- ven, alle Op sijn tijd en by eerste voorkomende favorabele gelegent- heyt, of wanneer het ons sal convenieeren, te kastyden, voor hunne misdaeden te straffen, van deselve te water en te lande represaille te neemen en deselve weder onder haren wettigen souverain, dE Comp te subjugeeren, mitsgaders hunne ryken, landen en vol- keren ingerolge het roorgaende 10de articul, ten behoeve van degeen, die haer sullen hebben beoorloogd en t'onder gebragt, verbeurt te verklaren. 12. Welke voor geciteerde conditien en beding d'E. Comp aen de gesamentlyke koningen en regenten_ toestaat en permitteerd, mitsgaders deselve, des vereyscht werdende, met de nodige hulp- troupen en krijgsbehoeften zal adsisteeren en ondersteunen. 13. Daerenboven beloofd d'E. Comp' = sorge te zullen dragen dat voormelde bondgenoten, derzelver landen en volkeren, door s E_ Comp' = dienaeren en onderdanen niet sullen gemolesteerd, geen de minste leed aengedaan, nog haer door bedreigingen goederen afgenomen, in hunne bezittingen ontrust; eenige moeyelijkheeden aengedaen of andere onordentelijkheeden en geweldenary tegens deselve gepleegd werden, sullende hetzelve ook vice versa door de respective koningen en regenten van hunne kant ten opsigte van s E. Comp" dienaeren en onderdanen moeten gehouden en geobserveert werden. Dog hetselve in wederzijdse staten en landen voorvallende, sal den quaaddoender opgevat; aen opperhoofd op Coupang overgelevert en denzelven door daertoe expres benoemde commissarissen uyt de groote rijxvergadering gevonnist en als een stoorder van de algemeene rust rigoreuselijk gestraft werden: 14 Voorts, byaldien de onderdanen, die onder het gebied en de gehoorsaemheyt van een der bondgenooten staan, tegens haren wettigen vorst en heere hun quamen t'opposeeren, of sig door aufugeeren desselfs wettige gehoorzaemheyt onttrecken; mits- gaders sonder desselfs pre-alabel consent sig in eens anderen staten ter neder setten en hunne toevlugt by den een of den anderen neemen of bereets genomen hadden, so sal degeen, onder wiens gebied een sodanige gevlugt is, gehouden sijn denselven ipso facto, sodrae daervan geadverteerd is, op te laten vatten, sonder den- zelven eenig asil te geeven of te gedogen, dat hem van syne onder- danen eenig verblijf gegeeven word, veel min ook met eenige lee- 100

vensmiddelen tot subsistentie t'adsisteeren of by te zetten, maer ter contrarie met sufficante bewysen niet kunnende aenthonen dat sulx met consent van hem, vorst, geschied is, deselve t'appre- hendeeren en weder aen haeren wettigen koning over te leveren; die zulke ongehoorsame na merites en exigentie van zaken rigeu- reuselijk straffen sal. 15. De lijfeygenen van de bewoonders deser colonie en der respec- tive koningen en regenten, aufugeerende, sullen opgevat en aan hunnen lijfheer mits daervoor betalende 3 rijxdaelders voor ieder slaaf, die buyten de limiten van Coupang, en 158 rijxdaelders voor die onder de jurisdictie van dese plaetse opgevat en opgebragt word gerestitueerd werden, dog by aldien quame te blyken dat ze van den een of anderen geborgen en tot zijn dienst geemployeert werden, sal deselve in een boete van eenhondert rijxdaelders ver- vallen_ En dat niet kunnende betalen voor al sijn leeven in de ket- ting; om aen 's Comp" gemeene werken te arbeiden, geklonken, dog den weggelopen slaaf aen den wettigen eygenaer kost- en schadeloos gerestitueerd werden_ 16. Wanneer het quame te gebeuren dat een der onderdanen van de respective koningen en regenten voormeld, van de eene of de andere negory buffels, paerden, schapen, varkens of iets anders mogte roven en steelen, ofte een ander groot delict; gelijk moord en doodslag, perpetreeren, sal den koning, regent ofte hooid, van wiens volk het ook mogte sijn, gehouden weezen Op de dierweegens gedane klagten goed onderzoek te doen of te laten doen, en den misdadiger aan het hem ten laste gelegde delict of quaed schuldig bevonden werdende; aen het opperhoofd Op Coupang leeveren, om door de groote rijxvergadering gevonnist en naer de groote en swaerte Van zijn misbedrijf gestrait te werden; 17 . En vermits het algemeene Cn wederzijds belang absolut ver- eyscht en medebrengt, dat ieder respective contractant in 't byson- der sig met allen iever toelegd om de onderlinge eendragt, goede harmonie, het geluk en welzijn der zamenleving, door een vreede- lievend gedrag en sagtmoedige toegevendheyt omtrent synen even- naesten te bevorderen en denzelven geenzints om een ander ge- voelen van godsdienst; geloof en leerstucken te haten, te lasteren of qualijk te bejegenen, als tot een goede verstandhouding onder elkanderen niet de minste betrecking hebbende, so is 't dat d'E Comp" benevens de contractanten, in desen specialijk genoemd, aenneemen en haer by desen verpligten iedereen, sonder onder- scheyt; in hunne staten, landen en districten geenerley geweetens- OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

dwang te tollereeren, maer een vrye religieoeffening te permittee- ren en uyt dien hoofde beloven, niemand te dwingen een ander geloof of gevoelen van godsdienst te doen omhelzen, maer ter contrarie iedereen de vryheid te laten zynen godsdienst; sy Gereformeerde, Rooms, Mahomethaans of Heydens, op sodanige wyse als denselven voor dese conventie beleeden heeft; te oeffenen, t'exerceeren, met dien verstande nogthans, dat niemand

der respectieve bondgenoten sig sal onderstaen om Roomse en Mahomethaense priesters te permitteeren nieuwe proseliten te maken op poene van in ongenaade van verbondgenootschap te vervallen. 18. De gesamentlyke koningen en regenten vervolgens op een evidente wyse voor oogen gesteld zijnde hoe schandelijk; verag- telijk en pernitieus de conversatie en verkeering met de burgers en het gepeupel tot dusverre voor haer geweest is en wat nadeel dese familiariteyt niet al veroorzaekt heeft aen hunne koninglyke en verheeve waerdigheyt, die van iedereen gerespecteerd en in waerde moeste gehouden werden, vermits niet alleen de agting en eerbied, die het gemeen doorgaans aen een koning als ’t ciraat van de menschelyke samenleeving verschuldigt is, maer ook hun authoriteyt by hunne onderdanen, mitsgaders hun lof en glorie bv andere volkeren en natien verliesen en in de naervolgende eeuwen als een schandvlek van hun geslagt aengemerkt werden en door dien ommegang lafhertige, lage en geringe hoedanigheeden aenneemende, sig So diep verneederen, dat hun doorlugtig ge- slagt en koninglyke familie veragtende, geen bedenken dragen sig met sulke veile perzonen door huwelyken te vermaagschap pen, waerdoor niet alleen totaliter geruineerd, maer ten laaste geheel en al verarmd sijnde, van alle grootmoedige sentimenten en koninglyke qualiteyten ontaarden en verbasteren. En gemerkt dit alles principaal is streckende tot groot declin en disrespect, sowel van hun als s E. Comp ontzag, aanzien en agtbaerheyt, die door dese en al diergelyke verbintenissen grotelijx benadeelt word, ver- mits haer dienaeren en onderdanen zig met een harer bondgenoten door huwelyken verbindende, gelijkstandig en in een en dezelfde graad met dezelve gesteld, mitsgaders van een dienaer en onderdaen een vrind en bondgenooth word, Zo is ’t dat de gesamentlyke koningen en regenten mits desen aanneemen en beloven, met niemand, wie het ook Sy, buyten het alhier resideerende opperhoofd en in religiesaken met den predi- 102

kant om te gaen of gemeensaam te converseeren, sig ook met niemand behalven hunnes gelyken, door huwelyken te vermaagschappen, nog met eenige inwoonders alhier, hetsy direct of indirect, eenigerly negotie te dryven. 19. Fn om te beter geleegentheid aen de respective bondgenooten te geven dit princinaal articul suyver t’onderhouden, verbind sig de Comp”- alle sodanige goederen en henodigtheeden, die sy door brieven mogten komen te requireeren, te bekomen zijnde, van Batavia na herwaarts te zenden; alwaer dezelve teegens een civiele prijs uyt ‘s E Comp” pakhuyzen te deser plaatse konnen krygen. 20. Alwaeromme de gesamentlyke koningen en regenten heloven en zig ook ok verhinden, al wat mogelijk is in ’t werk te stellen en SOrg te dragen dat voortaan alle producten en coopmanschappen_ in hun land of districten vallende, geene uytgezondert, principaal van ’t goud, wax, slaven en I14 ook peeper, indigo en wat diergelyke neer is, aen d’E Comp’e Voor een redelyke priis gele-

verc en rernegotieerd werde, met exclusie van alle buytenlandsche blanke en swarte natien, gelijk als Franschen, Portugeesen, Span- jaerden, Engelschen, Macassaeren, Maleyers, Javanen, Cerammers, ofte hoe ook genaemd. 21. Daarentegen heloofd d'F. Comp" , hyaldien alle de voorschre- ven en navolgende articulen behoorliik geohserveerd en nagekomen werden, de gesamentlyke koningen en regenten, schoon vasallen en gevolglijk onderdanen van hunne souverain, d'E. Comp' niet als sodanig, maer uyt een byzondere geneegentheyt en vaderlyke liefde, waerdig 't agten met dezelve in bondgenootschap te treeden; dezelve als bondverwanten aenneemen, haer benevens hare vol- keren, landen en plaetsen, onder hare bescherming te neemen, tegens hare vyanden by te staan met de nodige oor logsamonitie en zodanig magt; als vereyscht sal werden, getrouwelijk t'adsis- teeren.

1. En nademaal het niet onbekent is wat overheerlyke voor- deelen, groote en kostelyke winsten alle sulke landen genieten die zig toeleggen en be-ieveren om het peeper- en indigogewas in hunne landen aan te planten, als het voornaemste en men mag wel seggen het eenigste mogen of middel, waerdoor veel Indiase ge- westen floreeren en den vorst benevens syne onderdanen uyt hunne beroeyden, armoedigen en ellendigen staat redden voor_ deelen seker, die den behoeftigen en rampsaligen landman in staat OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

stellen door het planten en insamelen deser s0o hoog ge- estimeerde vrugten en ver rfstoffen, de hem opgelegde lasten ongevoelig te voldoen en den landvorst door 't vermeerderen syner inkomsten by syne nabuuren sowel als vreemde volkeren gedugt maken s0 is 't dat de gesamentlyke koningen en regenten aenneemen en sig by desen verbinden, de indigo en bysonders de peper in hunne onderhoorige landen en districten te doen aenplanten, dezelve ieverig voort te zetten en hunne onderdanen kragtdadig daertoe aen te spooren: 23 . Dog om den landman s0 veel mogelijk in staat te stellen om voorgeciteerde cultuure t'entameeren en te beginnen, 70 neemt d'E. Comp' aan, niet alleen de planten en gereedschappen, daertoe vereyscht werdende, te bezorgen, maer ook om deselve meer en meer tot dies propagatie en voor tzetting t'encourageeren en haer de vrugten en voordeelen hunnes arbeyds en moeyte doen genie- ten, mitsgaders hunnen iever te recompenseeren_ by de leverantie van het peepergewas sullen betalen voor de picol 434 rijxdaelders, en voor indigo 24 stuyvers contant: 24. Wyders neemen de gezamentlyke koningen en regenten aan en obligeeren sig mits desen, gelijk hunne voorouders in aloude tyden en zy in jongere jaren verpligt sijn geweest; als een blijk en erkentenisse van haere homagie, in steede van de om de groote en kleine Oost bekende hofdiensten ten dienste van dE. Comp" en derzelver dienaeren op

het versoek van opperhoofd gratis te zullen leeveren en bezorgen allerhande soorten van levensmid- delen, als buffels, schapen, varkens en z0, somede houtwerken, bamboesen, atap, sparren; kalk; steenen, als andere benodigtheeden en bouwmaterialen, mitsgaders so veel manschappen, als het een of andere werk nodig sal wesen en door het opperhoofd gerequi- reert werden. 25. En aengezien dE. Comp nooyt geneegen is hunne vasallen en onderdanen met sware druckende lasten te beladen, maer in- tegendeel soveel doenlijk is tot derzelver verligting alles toe te brengen, so belooid en verbind sig d'E Comp' mits desen, om den arbeyd en moeyte, die de gesamentlyke koningen en regenten in 't besorgen van lands producten aengenomen hebben te doen, te recompenseeren, en om hunne onderdanen meer en meer tot de leverantie t'encourageeren tot het wax; 186, te zullen verhogen en hetzelve uyt dien hoofde voortaan t'accepteeren voor 28 rds de

1. Klaarblijkelijk zijn na dit woord eenige woorden uitgevallen, bv:: de prijs daervan: 104

picol, mits hetzelve suyver en schoon gelevert en den jaerlyxen eysch compleet en sonder manquement voldaen werde: 26. Maar byaldien eenige persoonen, Europeese of Inlanders, in een der negoryen komen mogten om sonder behoorlyke documen- ten of bewijs van de koningen en regenten uyt naem van 't opper- hoofd paerden, buffels, schapen etc" of iets anders te eysschen, somede alderhande boosaerdige gefingeerde en verfoeyelyke leu- gens en malitieuse quaedspreekentheyt en oproerige uytstrooyzels te nadeele van Comp belangen, agtbaerheyt, en declin van derzelver gesag in den persoon en caracter van harentwegen alhier resideerend opperhoofd, gelijk wel voor desen is geschied, aen te brengen en uyt te strooyen, zullen de respective koningen en regenten deselve, in wat negory ook mogte geattrappeerd wCr - den, ten eersten laten opvatten en ter decisie van opperhoofd nae herwaerts opsenden, om na merites en vereysch van zaken gepunieerd te werden 27 . Al verder beloven de gesamentlyke koningen en regenten, dat byaldien ze eenig schip of scheepen en vaerthuygen, met of sonder Hollandse vlag of vlaggen in zee gewaar werden, deselve, waer ze ook immer sijn mogten, immediaat aen te geeven cn het opper- hoofd op Coupang daervan te verwittigen_ 28. En ingevalle eenig 's Comp'- schip of scheepen, vaerthuygen, chialoupen of andere, mindere kielen onder de stranden, landen en districten, onder het gebied van de respective koningen en regenten voormeld gehorende, mogte komen te vervallen of hetwelke God verhoede te verongelucken, so beloven en verbinden sig deselve aen s E Comp scheepen en vaerthuygen, sowel als de schepelingen, alle mogelyke hulp en bystand te bewysen, en deselve, benevens de lading, na haer vermogen te sauveeren en met het benodigde te adsisteeren. 29. Verders zal niemand vanwegens de respective koningen en regenten of derselver onderdanen na eenige plaatzen, hoe ook ge-

naemd, vermogen te varen sonder daertoe een pas van opper-hoofd versogt en verkreegen te hebben, Op poene dat de contra-venteurs in zee, of wer het ook is, geattrapeerd werdende, als lijfeygenen sullen verklaerd en de goederen ten behoeve van d'E Comp" geconfisqueerd werden. 30. Laestelijk verpligten Wy ons, gesamentlyke koningen van 't groot eyland Timor, tweemaal 's jaers en jaerlijx; wanneer het saysoen 't allerbeste toelaat, Op de ordre van opperhoofd of OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

die het gesag alhier weegens de Edele Oostindische Comp' mogte voeren, ieder tweehondert man; om met alzulke bediendens, die daertoe sullen werden besteed, het goud uyt de rivier van Meeuw Mossa in Amocoorse gebied, en de dito, Tepas genaemd, in Amanoebangse territoir; alwaer dit so gechereerd mineraal valt; tot het opduyken van goud te leeveren_ Wyders verbinden wy ons, gesamentlyke regenten van Rotty_ Savo en Solor, om de onde lerneeming, byaldien de noodsakelijkheyd sulx quame te vereyschen en hetselve gerequireerd werde, ieder net eenhondert man te decken teegens alle degeene, die dese goudduyking soude willen onderneemen, te bedisputeeren_ En voor overige beloven en sweeren WY , gesamentlyke koningen en regenten, ieder Op syne wyze, zo voor ons, onse kin- deren en nakomelingen en successeuren, alle de vorenstaande poincten en articulen in allen deelen en sonder de minste afwyking en infractien, als vrome en getrouwe bondgenoten en leenmannen van d'E. Comp' toestaat en hetaemt; sowel in 't generaal als ieder in 't byzonder; in alle deugd en opregtigheyt heyliglijk te zullen onderhouden, nakomen en sorge dragen, dat dit contract stiptelijk door ons en onse onderdanen sal onderhouden, mitsgaders door onse nakomelingen en successeuren als onverbreukelijk en eeuwig- duurend aengenomen en geobserveerd werde; sullende ten dien fine ons alle als guarandeurs interponeeren, invoegen dat diegeen, die van ons deesen in geheel of ten dele transgresseerd of te buyten gaat, van alle de andere geallieerde, hetzy door het VuuT en swaert dan wel op eene andere wyse, tot sijn onvermydelyke pligt sal werden gebragt_ En tot meerder elucidatie sowel van desen als tot nader inter- pretatie van 't tiende articul hier nog byvoegende, dat byaldien een of meer teegen onsen wensch en vermoeden, sig S0 ver quame te emancipeeren van zig af te scheuren, by andere, en wel vreemde, protextie te soeken, of sig latieuselijk in 't afweeren en teegenstaan van den vyand, 't zy van binnen of van buyten, wit of swart; in- of uytlander, sa gedragen; de sodanige alsdan ten faveure van de koningen en bondgenoten, die hem sullen hebben gevangen, gedood of verslagen, verbeuren sal sijn rijk en volk: In teeken der waerheyd en tot meerdere sertificatie van deesen hebben wy onder aanroeping van Gods alderheyligste naam hetselve met solemneele eede bevestigd en eygenhandig onder-teekend.

Aldus geschreven, gecontracteerd, besloten en bevestigd in 106

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

t casteel 187, Concordia tot Coupang op t eyland Groot Timor, desen Juny des jaers 1756. Onder stond Accordeert was getekend J J Craan, eerste geswooren clercq: 188-

Ratificatie_

Op 29 Maart April 1757 werd in Rade van Indie het rapport van Paravicini en het door hem gesloten contract uitvoerig besproken. Er vielen harde woorden over de ergerlijke eigenwaan van den commissaris en zijn gebrek aan staatkundig inzicht Algemeen was de sterke afkeuring der artikelen 6 ; daarin werden de Portugezen omschreven als wreede monsters verscheurerde roofdieren de Spanjaarden heetten ,een volk; ontbloot van alle menschelijkheid ; de wreede" Fransen 0. een schweep en geesel voor menschdom sijnde derselver tagt grootheyd Op de pujnhoopen van menschelijk geslagt gebouwt" etc", etc" Men vreesde dat het bekend worden van dergelijke uitdrukkingen een officieel document tot staatkundige moeilijkheden zou kunnen leiden, men besloot dan ook voor de ratificatie te schrappen: De bovenstaande redactie der arti- kelen 5 6 is de gezuiverde. (Men zie verder het hiervoor genoemde artikel van LEUPE in de Bijdragen Koninklijk Institunt 1877, blz 421 e.V speciaal blz. 444 e.v.) Ten slotte werd April de volgende resolutie angenomen.

,Laatstelijk door den Heere Gouverneur-Generaal geprodu- ceerd sijnde een afschrift van 't vijfde en sesde articul van het met de koningen en bondgenooten van Timor geslooten contract, waarby Sijn Edelheid hadde doen sublinieren al 't gene ingevolge het geresolveerde Op den 29" Maart passato soude dienen te werden geroyeerd, so is na genomen visie van dat papier, verstaan al hetgeen daarby onderhaald is, by de origineele contracten, zomede by de daarvan gemaakte authentique copyen in diervoegen te laten doorhalen, dat het niet meer leesbaar Sy, mitsgaders sulx te laeten verrigten door den eersten geswooren clercq ter Generale Secre-

1. De ondertekening is in het afschrift weggelaten. 188) Als Bijlagen bij bovenstaande overeenkomst geeft Paravicini nog twee "Ori- gineele actens van onderwerping opdragt ten faveure van dE Comp cerste door den koning van Lifao zijn rijksgroten, d.d. Mei de tweede van den grootvorst van Belu, dd. 30 July, alsmede enige , Actens van vergiffenisse protexie door Paravicini aan genoemde vorsten den regent van Bany Bany verleend: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

tarye en wyders hiervan niet alleen spetiale mentie te maken by de te ontwerpene Acte van Ratificatie, maar ook de Timoreese bediendens te ordonneeren in opsigte der daar gevondene contrac- ten mede sodanig te werk te gaan_

CMXCVIII; BANDJARMASIN_

20 October 1756. 189_

Van Timor trok Paravicini naar Bandjarmasin ; zijn rapport van deze laatste tocht begint met de woorden Finis coronat opus Hij had hier tot taak protesteren tegen het toelaten van Chinese jonken, in strijd met het contract van 1747 Corbus V blz. 448 eV en tevens de verwikke- lingen tussen den Sultan en den Ratu Anom bij te leggen, alsmede te trach- ten een grotere peperuitvoer voor de Compagnie te verkriigen_ Natuurlijk moest hij ook de handelingen van den resident controleren: De resultaten van zijn zesweeks verblijf waren twee tractaten_ respectievelijk met den Sultan den Kroonprins, alsmede cen acte van beschuldiging tegen den resident Te Lintelo Wij laten hier de beide contracten volgcn, die veel verder gingen dan de Hoge Regering wenste, en volstaan met wijzen, dat zij zich op de duur heeft gehouden aan het contract van 1747. (Paravicini $ Rapport in de Overgecomen brieven 1757 , 225 1 boeck, 2d& afdeeling, folio 457_582_ Gedrukt in Bijdragen Koninklijk Institunt, 1862, blz. 216 en vol - gende: Zie ook de Cobia Papieren, gehoorende tot het Rapport van den opperkoopman sabandhaax Johannes Andreas Paravicini Wegens gyne verrigtingen Banjermassing in de Overgecomen brievcn 1760, 210 boeck, folio 515 volgerde _ alsmede NooRLANDER, Bandjarmasin en de Compagnie de tweede helft der 18ue eeut, blz. 27 volgende)

Acte van renovatie der vorige contracten, gesloten tusschen de Nederlandsche Oostindische Comp en de successive koningen van het rijk van Banjermassing, nevens nog eenige andere poincten en articulen van verdrag, dewelke gemaakt en gesloten zijn tusschen Zijn Koninglyke Hoogheyt den Padoeka Siri Sulthan Tandjie Dullah, nevens de aansienelijkste grooten van het gemelte rijk ter eenre, ende uyt name en vanweegens Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootachtbaren Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie van den Staat der Ver-

1. Uit de Overgecomen brieven 1760, 2de boeck, folio 515

volgende: 108

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

eenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, door evengemelt Haar Hoogedelens expressen commis- saris en afgesant, den opperkoopman, sabandhaer en licentmeester Johannes Andreas Paravicini.

Zijn Excellentie, den Heere Gouverneur-Generaal en de Wel- edele Heeren Raden van Nederlands-India, met gevoelig leet- weesen gesien en dikwerf ondervonden hebbende dat de vorige sulthans van Bandjaar altoos in gebreeke zijn gebleeven aan den inhoud der plegtige met dE. Comp' geslotene tractaten niet alleen te voldoen, maar daarenboven door enorme en by deugdsame koningen en geciviliseerde natien onbekende manier van ageeren de s0o heilige banden van bondgenootschap, die beide de contractanten en hunne staten en volkeren geluckig moeten maken en de negotie doen floreeren, gevioleerd en daardoor aanleiding tot de grootste verwyderingen gegeven, waardoor de goede verstandhouding tusschen deselve en d'E. Comp' te eenemaal is komen te cesseeren_ En vermits het den Exellenten en Hoogedelen Heere Gouver- neur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands- India door de niet noemenswaardige leverantie van peper , nu eenige jaren herwaarts, niet onduydelijk is komen te blyken, dat het hof van Banjer ongevoelig getragt heeft in de oude voetstap- pen zyner voorzaten te willen treden en d'E. Comp' in deselve omstandigheden, waarin zy haar door sulke, met de trouw en deugd eenes konings tegenstrydige, gedoentens van ouds heeft bevonden; te wickelen, te meer men van gantsch goeder hand onderrigt is, dat de Chineezen nu al vijf jaren lang eens soo veel peper als aan ons deselve per contract g 'accordeerd is, in China hebben gebragt, so hebben Haar Hoogedelhedens uyt liefde voor de rust en om de agting Foor Zyne tegenwoordige Hooghevd van Banjar, voor tot andere, scherpe en onaangename middelen over te stappen, wel willen hunnentwegen medewerken en alles contribueeren wat betamelijk is, om de goede verstandhouding en rust; die al t'sedert 't jaar 1747 hersteld en opnieuw WS gesubsisteerd heeft; 190) hebben, om alles door een nieuwe conventie te herstellen, niet langer willen uytstellen haren expressen commissaris en afgesant; in den hoofde deser gemeld, naar Borneo te senden, ten einde den tegenswoor- digen beheerscher van t beroemde rijk van Bandjar met desselfs

1. Deze zin is corrupt: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

aansienelijkste rijksgrooten opnieuw te versekeren van haare Opregte en onveranderlyke vriendschap en 't wesentlijk belang, hetwelk dE. Comp' altoos zal nemen in al 't geen dat eenigsints tot voordeel en welzijn van Bandjarese rijk en dies bewoonders zou kunnen strecken, en denselven uyt hoofde van dien wel expresselijk gelast, om met Zijn tegenswoordige Hloogheyt, den koning van Bandjar, sodanige middelen te beramen, als strecken

kunnen tot herstelling en bevordering van de onderlinge eendragt; Soo wen- schelijk en soo hoog noodsakelijk voor wederzijds belang, en wel voornamentlijk met betrecking tot de algemeene rust en vrede in wederzijdse staten en landen, ten eynde de aloude vriend- en bond- genootschap op een vasten en duursamen grond gebragt en alle redenen van klagten voor ’t toekomende, die aenleyding tot on- lusten en verwyderingen zouden kunnen geven, volstrekt weg - genomen werden, hebbende dienvolgende beide de hoge contrac- tanten goedgevonden en verstaan het ondervolgende te beramen. En zijn uyt dien hoofde, nadat ter bereiking van dat gewenscht einde eenige conferentien over en weer gehouden waren, en met reciprocque iever en vlijt g’arbeid was geworden, wegens de na te meldene articulen overeengekomen en het volgende beslooten, te weeten

Aanvanckelijk 191_ za] een altoos-duurende vrede en besten- dige vriend- en bondgenootschap tusschen de Generale Neder- landsche Oostindische Comp’ en hooggemelde Zijn Hoogheyt, den Sulthan van Bandjar, mitsgaders desselfs nakomelingen, suc - cesseurs, erfgenamen en landsgrooten zijn. Sullen alle de vorige tractaten, en insonderheyt die; in de jaren 1664, 1737 en 1747 tusschen de vorige koningen en desen tegens- woordigen Sulthan van Bandjar en d’E_ Comp’ geslooten, 102 ` voor tegenswoordige verstrecken tot een grondslag van dese nieuwe conventie; en uyt dien hoofde werden deselve in de beste form gerenoveerd en bevestigd, alsof van woord tot woord desen waren ingelijft in diervoegen, dat ze voortaan stiptelijk in alle hunnen inhoude nagekomen en van weerskanten heiliglijk ten uytvoer sul- len werden gebragt, uytgesondert egter alle sodanige articulen, die door dit tegenswoordig nieuw verband g’annulleerd; kragteloos gemaakt en te niet gedaan zijn Dienvolgende

1. Versta Vbor alle andere dingen om mee t beginnen. 102) Zie Corpus II, blz: 285 -287 en V, blz 448 e.V. Een contract van 1737 is niet bekend, bedoeld zal zijn 1733 vgl. Corpus V, 165 170. (Cs.) 110

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Soo inviteerd Zijn Hoogheyd, de Sulthan van Bandjar , Sijn Excellentie den Heere Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de Generale Nederlandsche Oostindische Comp’= als een goed, trouw en teffens dierbare bondgenoot part en deel te neemen in de regee- ring deser Bandjermassingse staten en landen, als eygen belang daarin hebbende werdende dierhalven door Zijn Hoogheyt ver - sogt die te willen guarandeeren tegens alle valsche pretendenten, en te beschermen tegens alle geweld van binnen of van buyten belovende Zijn Hoogheyd ook daaromtrend geene hoofdveran- deringe in het bestier te maken sonder alvorens den goeden raad en de wyse schickinge zynes dierbaren bondgenoots,

d’E. Comp’ vernomen te hebben. En dus verklaard Zijn Hoogheyd, soo voor hem als zyne opvolgers, het derde articul van het laatstgemaakte tractaat voor nul en vervallen te zijn: 103) Voorts beloofd en verbind zig Zijn Hoogheyd by deesen geene Europese natien, als Engelschen, Franschen, Spanjaarden, of hoe ook genaamd, geene uytgesondert, alhier ter trafficque te admit- teeren, maar alle sonder onderscheyd afwysen en niet toestaan dat deselve alhier of in andere Zijn Hoogheyts staten en landen eenige goederen aanbrengen, inkopen, verkopen, verhandelen, of eenige negotie, van wat natuur ook zy, dryven, mitsgaders sorg dragen en beletten, dat Zijn Hoogheyds onderdanen met deselve eenige de minste handel dryven maar ontwarende dat zulx, onder wat pretext ook zijn mogte, geschiede, Op versche daad als contraven- teurs van dit plegtig verbond zullen gestraft werden. Dog zullen alle overige inlandsche natien, alsmede drie Chi- neese jonken, vry alhier ten handel mogen varen, exepto de zee- rovers en degene die amphioen en speceryen alhier ter sluyk zul- len aanbrengen, dewelke behalven de verbeuring hunner vaar- tuygen en goederen, de helft ten voordeele van d’E. Comp en de andere helft ten voordeele van Zijn Hoogheyd, ook het leven zul- len verbeuren_ En om Haar HoogEdelheedens evident blyken te geven van Zijn Hoogheyts onschendbare trouwe en goede intentie voor d’Edele Maatschappy, door wiens dierbare alliantie desselfs throon vast staat, zoo verbind zig en beloofd Zijn Hoogheyd by deesen; om ’t sluyken en den morshandel te eenemaal te beletten, voortaan geen de minste peper aan de Chineese jonken of andere natien, zo

1. Zie Corbus V, blz. 449. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Europese als Inlandse, hoe ook genaamd, te verkopen, maar de gantsche quantiteyt, die dit groot eyland en de te conquesteerende plaatsen uytleveren en in der tijd staan uyt te leveren, aan d’ Ej Comp’ alleen, met seclusie van gemelte natien, tegens den gesti- puleerden prijs van ses realen Spaans te sullen leveren, verklarende dienvolgende Zijn Hoogheyd het sevende articul van jongst gemaakt tractaat mede door desen voor nul, kragteloos en vol - komen vervallen te zijn. 104) En vermits den Sulthan genegen is allen vervoer en sluyke- ryen in peper en andere contrabande wharen te weiren en tegen te gaan, Soo geeft Zijn Hoogheyd tot beter bereiking van dat gewenscht oogmerk aan d’Ed. Comp” volkomen vrye magt om alle Chineese wankangs en andere inkomende en uytgaande vaar- tuygen door de gecommitteerdens, Soo van d’E. Comp” als Zijn Hoogheid_ te laten visiteeren, en by ontdecking van peper en an- dere contrabande wharen zodanig te handelen, als het vijfde articul komt te dicteeren: Zijn Hoogheyd daarbenevens aannemende, om te beter te kunnen nagaan of er gesmokkeld en gemorst word, goede en exacte notitie te zullen laten houden van al de peper, die

voortaan geleverd zal worden, en deselve ’s jaarlijx Haar Hoog-Edelens toe te senden: Zal uyt dien hoofde de peper soowel als de speceryen en den amphioen als volkomen contrabande werden verklaard, invoegen dat SOO iemand van s E. Comp dienaren of onderdanen, den resident daaronder begrepen, den inhoud deses contracts met het plegen of het toestaan of te handelen van contrabande of mors- handel in bovengemelde articulen van speceryen; amphioen en peper transgresseerd of te buyten gaat, zullen opontboden worden ter arbitraire correctie van Haar HoogEdelhedens, den Excellen- ten Heere Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlandsch-India. Dog z0 zulx ter zyde van Zijn Hoogheyt, den voortreffelyken Heere Sulthan, ZZijn Hoogheyts successeurs of eenige pangerangs van den bloede geschied, zal sulx als een formeele bondbreuk aangemerkt, geagt en opgenomen werden: Maar de onderdanen van Zijn Hoogheid, hetzy natuurlyke of vreemde, hier wonende of hier ten handel komende, SO Chineesen, Boegineesen, Mandharesen, Baliers, Javanen en Palembangers, voorts alle Indische natien, geene uytgesondert;, so hier als elders rondom het gantsche eyland Borneo, haar aan sulke contrabande

1. Corbus V_ blz. 450. 112

schuldig makende; en daarvan overtuygd werdende, zullen aan den lyve gestrafd werden, zullende ’t gunt de twee laaste articulen betreft; den dag der signature deses contracts, dog dat van s E Comp dienaren en onderdanen zal uytgesteld werden tot hetselve contract door Haar HoogEdelhedens g’approbeerd en de ratificatie uytgeleverd zal zijn, en alsdan een aanvang neemen_ En soo degeen [die] alhier wegens d’E. Compagnie als resi- dent of opperhoofd het gesag voerd, zig mogte onderstaan de on-derdanen van Zijn Hoogheyd of de alhier ter trafficque verschy-nende vreemde inlandse natien te extorqueeren of in hunne negotie door baatszugtige en frivole pretexten te belemmeren of meer als de ordinaire tax van de passen van dese trafficqueerende natien afpressen, zal denselven sonder aansien van persoon opontboden, afgeset en gedeporteerd werden, tot een exempel voor andere: 10. En vermits de ervarentheyd maar al te dikwils heeft geleerd, dat de onderdanen van Zijn Hoogheyd in cas van coopmanschap met de Chineesen en andere natien niet ter goeder trouw, sooals eerlyke cooplieden dienden te doen, hebben geageerd, maar dik- wils, tot prejuditie van de handeldryvende natien en den thol van Zyne Hoogheyd dese natie bedrogen, goederen afgeperst, de be- taling geweigert; ook dikwijls, Soo ze van sins waren Om se te betalen, hare goederen tegens een exorbitante prijs in betaling hebben opgedwongen en om dit quaad voor te komen en de negotie daardoor te doen floreeren, staat den Sulthan toe en pri- vilegeerd d’E. Comp” by deese, met uytsondering van alle zyne onderdaanen, alleen alle de negotie te dryven, de van China komende ladingen der jonken aan te slaan

en naar welgevallen te verkopen, exepto aan twee a drieduysent rijxdaalders waarde van goederen, die de Sulthan tot zijn eige nooddruft zal willen uyt- soeken, staande de prijs der goederen nog gestipuleerd te werden. 11. In diamanten, Soo groote als kleine, zal voortaan niemand mogen handel dryven als alleen den Sulthan en de pangerangs van den bloede, dog verpligt zig Zijn Hoogheyd voor zig en ge- mentioneerde pangerangs dat edel gesteente aan niemand als aan d'E Comp" tegens een nog te stipuleeren prijs te verkopen en te leveren. En sal uyt hoofde van dien dat edel gesteente, soo als de voorgaande drie articulen van speceryen, amphioen en peper, voortaan voor contrabande werden verklaard invoegen dat, Zoo iemand van Bandjar of van wat plaatse het ook zoude mogen wesen van dit groot eyland Borneo, diamanten Op Batavia ter ver- koop mogt brengen sonder konings tjap en de speciale licentie OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

van Zijn Hoogheyd te kunnen vertonen, syne edelgesteentens ver- beurd sullen werden verklaard en denselven een arbitraire correctie moeten ondergaan. 12 De vogelnesjes eerste, tweede en derde zoort, soowel als alle in China gewilde goederen sullen de Chinase nachodas der jonken tegens den ordinaire prijs ter deeser plaatse gehouden zijn in be- taaling hunner goederen van dE. Compagnie te accepteeren, 13. En omdat d'E. Comp' eenige jaren herwaarts, maar insonder- heyd in den insaam van goud, door haare dienaren Soo slegt is gedient geworden dat byna niets noemenswaardig van dat mine- raal heeft konnen bemagtigen, maar tot haar leetweesen ontwaard dat den inkoop daarvan door de residenten particulier is geschied om hunne beursen Op eene strafbare wyse te vullen, en dE. Comp' van dat kostelijk metaal beroofd, Soo verbind zig den commis- saris, in den hoofde deeses gemeld, den prijs van dat mineraal te bepaa len en vast te stellen op twaalf Spaanse realen de reaal fijn, 185 , sijnde dus twee realen ider reaal swaarte meer, als de ordinaire prijs hier ter plaatse geweest is, hetzy dat den verkoper op Tatas in de logie van d'E. Comp dan wel op Batavia aan de oppercooplieden des casteels aldaar leveren. 14 Wyders beloofd d'E. Comp'e voor nu en altoos, SO lange dit contract sonder infractie zal nagekomen en geobserveerd werden, te sullen toestaan de vrye vaart der Bandjaresen na Batavia, Macasser, Bima, Java, Sumanap, Baly en Sumbauwa, dog niet verder om de Oost, ook niet om de West of Noord, als na Bliton, Palembang, Johoor, Malacca en andere custen en landen, daar omher gelegen, zullende Zijn Hoogheyd de nodige ordres daar- omtrent geven, Op dat zyne onderdanen door t niet nakomen van dien geen schade of ongeluk komen te ontmoeten 15. Dog vermits zig ieder sluyker of contrabandeur Op eene frivole wyse van 's konings naam bediend om van de visitatie vrY te zijn en daardoor sonder tegenstand zijn vuyle winst met een valsch pretext, dat hy Zijn Hoogheyds vaertuyg voerd, soekt te dryven, zZoo verpligt zig 'Zijn Hoogheyd een exacte lijst van

Zijn Hoog- heyds vaartuygen aan de alhier resideerende Opperhoofden, met de naam en groote derselver jaarlijx Op te geven, om sulx in de passen bekend te kunnen stellen en alsoo dat groot quaad te weiren_

19v) Versta een reaals gewicht aan zuiver goud: 114

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. Voorts zullen haar alle vaartuygen, die van hier vertrecken, met een pas van dE. Comp voorsien_ En degeene, die hier in zee of elders door Comp' schepen, kruyssers of andere Comp' vaartuygen, sonder een sodanigen pas te hebben, bevonden en g'attra_ peerd zijnde, zullen ten voordeele van d'E. Comp en Zijn Hoogheyd geconfisqueerd werden 17 . Verbind haar dE. Comp" dat byaldien een vreemde mogent- heyd, s0o Europese als Oosterse; hoe ook genaamd, het land van Bandjar vyandelijk mogte komen te invadeeren en t'attacqueeren Zijn Hoogheyd te water en te lande auxiliair te assisteeren, ten einde een sodanigen vyand te helpen afweiren en verdryven, son- der dat d'E. Comp" daarvoor iets pretendeeren of de onkosten voor kruyd en loot reekenen zal. 18. Nemende Zijn Hoogheyd daarentegen aan niemand wie ook zoude mogen weesen, met d'E. Comp in oorlog zijnde, eenige schuylplaats of asil in zyne onderhorige staten te geven, nog veel min Zyne bescherming of assistentie aan E. Comp vyanden ef rebellen te verleenen, maar deselve integendeel, soodra in Zijn gebied komen_ ten eersten te doen opvatten en aan d'E. Comp" over te leveren: 19. Somede neemd Zijn Hoogheyd 2an en beloofd by desen het alhier resideerend opperhoofd met de verdere 's E_ Comp" die- naren en onderdanen, die zig nu reets of indertijd alhier mogten bevinden en hun verblijf hebben of ten handel varen, in Zyne bescherming te neemen en voor alle geweldenaryen, vexatien en molesten der Bandjaresen te bevryden, mitsgaders alle degeene, die zig daaraan schuldig maken en desen mogten komen te contra- venieeren, exemplaarlijk te doen straffen en d'E. Comp'e behoor- Iyke satisfactie te besorgen. 20. Daarentegen zal d'E. Comp sorge dragen, dat aan de onder- danen van Zijn Hoogheyd geen het minste leed of schade door hare dienaren of onderdanen aangedaan [werde] en so sulx mogte gebeuren, de schuldige als dan meede naar billijkheyd gestraft te werden. 21 . Voorts neemen Zyne Excellentie, den Heere Gouverneur- Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India aan, hare goede officien in 't werk te stellen om Zijn Hoogheyd den Sulthan met den pangerang Ratoe-Anum te versoenen en alles te contribueeren wat doenelijk is, om Zijn Hoogheyd den pangerang te persuadeeren na Zijn Hoogheyds goede vermaningen te luys: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

teren en dienvolgende de wegen, die tot dusverre Soo aanstotelijk en voor een croonprins SO qualijk voegende, egter door denselven tot nu toe bewandeld zijn, te doen verlaten en betere, mitsgaders voor de hoge geboorte eenes croonprincen betamelyker in te slaan hetwelk geschiedende verpligt zig Zijn Hoogheyd, de Sulthan van Bandjar, van termijn tot termijn de schulden van gemelde pan- gerang Ratoe aan dE. Comp'- betaalen. 22 Vervolgens soo neemd d'E. Comp' aan de van Zijn Hoogheyd afgescheurde provintien Barou, Koety, Passir, Sanghoe; Santang en Laway, 197_ met dies onderhorige landen, te helpen heroveren en die usurpateurs van daar te verdryven, sullende d' E. Comp" op alle de voorschreeve plaatsen soowel te water als te lande, dog op Passir alleen water en Zijn Hoogheyd te land ageeren 23 . En voormelte provincien herovert zijnde, zullen door Zijn Hoogheyd met regenten voorsien en verpligt zijn s jaarlijx tot een equivalent voor contributie aan d'E. Comp' tot voldoening der kosten te leveren het ondervolgende, als Barou, twintig picols vogelnestjes en twintig picols wax; Koety, twintig picols vogelnestjes en veertig picols wax_ Passir, veertig thailen goud, fijn, twintig picols vogelnestjes, twintig picols wax Sanghoe, veertig thailen goud, fijn, en veertig picols wax_ Santang, sestig thailen goud, fijn, en veertig picols wax Laway, tweehondert thailen goud, fijn, en twintig picols vogelnestjes voorts ook privative aan deselve, met uytsluyting van alle andere natien te leveren alle zodanige producten, als voorschreve landen uytleveren; en insonderheyd alle de diamanten, goud, vogelnestjes, wax en wat dies meer is, voor een civiele prijs, behalven de jaar- lijkse contributie aan Zijn Hoogheyt, dewelke in soodanige qua- liteyd en quantiteyt zal moeten geschieden als van d'E Comp' 24 Voorts Zoo neemd Zijn Hoogheyd aan en verbind sig by deesen de peperculture, zo hier als in de bovenlanden en in de te conquesteerende provincien, voort te setten, en dat getal binnen weinige jaren op vijftien duysent picols te brengen, en insgelijks tegens de gestipuleerde prijs van ses Spaanse realen te sullen leveren. 25. Werden aan Zijn Hoogheyd daarentegen toegestaan de thol en licenten van alle aangebragt werdende goederen:

197- Berau, Kutei, Pasir_ Sanggau, Sintang en Melawi (West-Kutei)_ 116

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. Wyders wereldkundig zijnde dat de Spaanse realen maar in een rijk geslagen en selden scheepen van daar op Batavia arri- veeren, waardoor het gebrek van die munt van jaar tot jaar hoe langer hoe meer accresseerd, soodat volstrekt ondoenlijk is de peper en andere producten met die specie te kunnen betalen, zoo verpligt zig Zijn Hoogheyd om de silvere ducatons tegens tagtig stuyvers of de vier VOOr vijff Spaense realen, mitsgaders de nieuwe schellingen, dubbeltjes, heele en halve

duyten in Zijn Hoogheyts domeynen gangbaar te verklaaren. 27 Ook sal aan dE. Comp' vrystaan soowel op Tatas als op andere plaatsen, daar 't deselve mogte goedvinden, en bysonders in de heroverde provintien, steene forten op te regten en deselve met sooveel guarnisoen te besetten, als zal te rade worden, tot haar eige sekerheyd en Zijn Hoogheyds bescherming: 28. Laastelijk beloofd Zijn Hoogheyt, soo als ook aan de zyde van Haar Hoogedelhedens, den Heere Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als represen- teerende de Edele Oostindische Maetschappye, gedaan werd, SoO voor sig als zyne successeuren en nakomelingen, alle de vooren- staende poincten en articulen in allen deelen, sonder de minste afwyking en infractie, als een opregt en getrouw bondgenoot van d'E. Comp" toestaat en betaamd, in alle deugd en opregtheyd te sullen onderhouden, nakomen en sorge dragen, dat dit plegtig nieuw verbond ook stiptelijk door alle de princen van den bloede en verdere rijxgrooten en zyne onderdanen sal onderhouden; mits- gaders door zyne nakomelingen en successeuren als onverbreeklijk en eeuwigduurend aangenomen en in allen deelen g'observeerd werde, hebbende de beide hoge contractanten tot meerder bekrag- tiging van desen hetselve met hunne gewoonlyke signatuuren bevestigt en daarvan twee eensluydende geschriften gemaakt, waarvan het een by Zijn Hoogheyt en het andere by dE. Comp' zal blijven berusten:

Aldus gedaan en gecontracteerd in de hoofd- en residentiestad tot Cayoetangi op 't groot eyland Borneo, in 't hof der Sulthans Tamdjie Dullah, in 't jaar 1756 op Woensdag den 20en October 1756. Onder stond een zegul, gedrukt in rood lack, en daarnevens geteekend J:. A: van Paravicini; ms pria. 198

1. Vermoedelijk een verhaspeling van manu propria OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800

Lager'$s Comp zegul, almede gedrukt in rood lack; daaronder geteekend N; F_ van Solms, secretaris Onder Maleytse stonden twee zeguls, in rood lack gedrukt. Onder stond Accordeert was geteekend J'. J': Craan, eerste gesworen clercq:

Separaat articul, zyne betrecking op het 10" articul van het contract hebbende

En vermits de prysen der Chineese goederen zeer varieeren, is den commissaris met Zijn Hoogheyd overeengekomen, dat men die volgens marktprijs zal inkoopen en na vervolg van tijd tegens 30 per cento aan de trafiquanten verkoopen; te weten 10 per cento voor d'E. Comp' voor haare moeyte; 10 per cento aan d'E. Comple voor 't interest van haar geld, en 10 voor 'Zijn Hoogheyt Aldus gecontracteerd dato voorschreven Onder stond een zegel,

gedrukt in rood lack, en daarneven geteekend J A:. Paravicini_ ms pria, Lager ’s Comp zegul, almede gedruckt in rood lack, en daar- onder geteekend A F van Solms, secretaris. Onder ’t Maleytse stonden twee zeguls, in roode lack gedruckt Lager Accordeert was geteekend S J: J Craan, eerste gesworen clercq

CMIC_ BANDJARMASIN.

27 October 1756_ 199

Een week later sloot Paravicini onderstaande overeenkomst met den kroon- prins zou pas gevolgen hebben, deze aan de regering kwam (Vgl NoORLANDER 33.)

Acte van onderwerping, waarby de Generale Neder- landse Oostindische Compagnie als leenheer van ’t rijk van Bandjar en den resorte van dien verklaard en het- selve ter regeering opgedragen werd aan den seer uyt- muntenden Heere Pangerang Ratoe Anum, om gemelt

L00) Uit de Overgecomen brieven 1760, tweede boeck, folio 542 verso volgende: 118

GENERALE NEDERLAWDSCHE GEOCTROYEERDE

rijk als Zulthan, onder den titul van 200 te beheer- schen, zijnde dienvolgende uyt naam en vanwegens Zijn Excellentie, den Hoogedelen Hoogagtbaren Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouver- neur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India door derselver expresse commissaris en afgesant aan ’t hof van Bandjar, den oppercoopman, sabandhaer en licentmeester Johannes Andreas Para- vicini ter eenre, met den uytmuntende Heere Pangerang Ratoe Anum, wettige troonsopvolger van gemelt rijk, over de navol- gende poincten en articulen overeengekomen, als

Neemd gemelde Zijn Hoogheyd, Pangerang Rato Anum, aan en verpligt zig by desen, alle de poincten, articulen en voorwaar- den van t sub dato 20 October deses jaars gesloten en vernieuwd tractaat tusschen den regeerenden Zulthaan Tamdjie Dullah, Zijn Hoogheids oom en de in den hoofde deses gemelden commissaris en afgesant; Johannes Andreas Paravicini t ’accepteeren, voor z00- verre de articulen 1an voorgaande dese nadere conventie niet contrarieeren, in volkomen waarde te houden en sonder de minste afwyking en infractie heiliglijk na te komen, mitsgaders sodanig aan te merken alsof se van woord tot woord desen waren ingelijvd en Zijn Hoogheyd die selfs gecontracteerd, gesloten en verzeguld hadde, zullende dese acte dierhalven als een apendix of byvoegsel aan voorschreven nieuwe conventie g’accrocheerd werden. En aangesien hooggemelde Zijn Hoogheyd als wettige troons- opvolger met gevoelig leetweesen moet sien dat het rijk van Band- jar hem S0 onregtvaardig onthouden en de throon

zyner voor- vaderen, op denwelken deselve tot op overlyden van Zijn Hoogheids vader, den Hoogloffelyken Heer Zulthan Chamid Dul- lah, in een directe linie met groten luyster geseten, den scepter ge- swayd en gemeld rijk met veel glorie beheerscht hebben, g'occu- peerd werd door een usurpateur en tiran, die de heerschappy Op eene indirecte wysC, met Zijn Hoogheyd van het regt der natuur te benemen en zyne dierbare belofte en verbintenis, die hy aan wylen Zijn Hoogheyts vader G[esegender] G[edaghtenisse] op sterfbed heeft gedaan, om aen Zijn Hoogheyd, wanneer den Ver- eyschten ouderdom van 18 jaaren zoude bereikt hebben, het rijx-

1. Niet ingevuld: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_~1800.

bestier van Bandiar over te geven, te hreeken, zig heeft weten aan te matigen cn thans tragt de successie op zynen soon, pangeran Nata, en vervolgens op desselfs nakomelingen te transfereeren_ mitsgaders dus den stam der aloude koningen van Bandjar totaliter te extirpeeren, 901) Alwaaromme Zijn Hoogheyt het welzijn van land en volk als een deugdlievend vorst ter herten neemende, mitsgaders over- wegende wat ellende, jammerlyke onderdrucking en onverdrage- lijk tiranny hy met zyne wettige onderdanen, die hem geduurig om hunne verlossing uyt het swaardruckend juk der slaverny, waarin thans gedompeld waren, versogten, sedert dat den tiran voormeld den scepter heeft begonnen te swaaven_ heeft moeten verduuren_ en daarentegen in aanmerking nemende dat 't vrv beter voor hem en zyne onderdanen was onder s E. Comp'e opperheer- schappy in stille rust en vreede te leven, dan nog langer onder het slaafse juk van dien trotsen en hovaardigen usurpateur te zugten, by dese opene acte, SOo voor sig als zyne successeuren, erfgenamen en na komelingen, So a5- als descendenten, ten behoeve van d'Edele Oostindische Maatschappy plegtigen afstand doet van al de ryken, Staten, landen en provintien van 't koningrijk Bandjar met dies ap- en dependentien, en dienvolgende de sou verainiteyt; soals deselve althoos aan Doorlugtige geslagt der koningen van Bandiar g'accrocheerd is geweest, over al de landen en volkeren, sowel voor die voor desen als tegenswoordig onder Bandjars bestier zijn geweest, of na deese komen mogten, geene uytgeson- dert; aan wele Igemelde E. Comp'" defereerd en overgeefd, ten eynde gemeld rijk als eygen te considereeren, omtrent de regeering sodanige schicking te maken, als deselve, om de rust en vrede in Bandjars rijk volkomen duursaam en bestendig te maken, nu of in der tijd zal gelieven goed te vinden, zullende Hoogstgemelde Zijn Hoogheyt uyt hoofde van dien gemeld rijk als een vasal van d'E. Comp' ter leen ontfangen en, als een getrouw leenman bestaat en betaamd, bestieren mitsgaders gemelde Edele Maatschappy en Zijn Excellentie, den Hoogedelen en Hoogagtbaren Heere Gouver- neur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands- India, die deselve in dese gewesten representeeren; voortaan als

zyne wettige souverain en nooyt volpresen leenheer erkennen, respecteeren en gehoorsamen. Voorts z0 zal Zijn Hoogheyd ten blyke van zijn vasallageum 201) Zie NoORLANDER, 01 blz. 18-19.
120

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

‘s jaarlijx homagie moeten doen door een expresse gesandschap na Batavia te senden met de ondervolgende ’s lands producten Duysend picols peper, swarte, Thien picols peper, witte, Hondert caraat diamanten, Hondert real goud, fijn. Zal voortaan geen koning sonder voorkennisse van dE. Comp’ aangesteld, maar by overlyden van gemelde Zijn Hoogheyd de troon met de naaste erfgenaam van Zijn Hooghevd vervuld wor- den, die egter voor ‘t in besit nemen van dien dit contract moet ondertekenen en verzegulen. 5. Zal aan den afgaanden Zulthan Zijn Hoogheydt’s oom en predecesseur ’s jaarlijx drieduysent Spaanse realen tot onderhoud moeten uytgekeerd werden_ Alle de alhier wonende Chineesen en hunne hoofden zullen blyven sorteeren direct onder d’E. Comp’ Verbind zig Zijn Hoogheyd de schulden aan d’E. Comp ten eersten, en dat met zijn komst Op den throon, zy in peper dan wel contanten, te voldoen_ Als d’E. Comp” in vervolg Fan tijd de jonken het hier komen wilde beletten; neemt Zijn Hoogheyd aan daarin te bewilligen. Zal d’E. Compl den tol van dinkomende en uytgaande goe- deren in ‘t gantsche rijk van Borneo alleen ten haaren behoeve mogen heffen en de diamantsmynen verpagten. 10. Laastelijk zal Zijn Hoogheyt voorschreven leenroerig rijk Bandjar en den resorte van dien op een expressen ten dien einde door Haar Hoogedelens te bepalen rijxdag plegtiglijk aanvaarden en sig sowel als de princen van den bloede en rijxraden met eede verbinden sowel dese als in vernieuwde contract van den 20en October deses jaars gemaakte bepalingen en voorwaarden heiliglijk na te komen en de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal, Haare Koninglyke Hoogheyd, Mevrouw de Princesse-douariere van Orange en Nassau, tutrice van Zyne Doorlugtigste Hoogheyd den Heere Prince van Oranje en Nassau, Erfstadhouder, Capitain-generaal en ~admiraal der Republicq etc” , etc”_ de Nederlandsche Oostindische Comp’ en Zijn Excellentie, den Hoogedelen Heere Gouverneur-Generaal nevens de Weledele Heeren Raden van India, als den Nederlandsen souverain en de Comp” in dese gewesten representeerende, als zijn leen- en beschutsheer opentlijk t’erkennen en hulde te doen, mitsgaders

121

trouwe en gehoorsaamheyt te bewysen, by manquement van ‘t welke het leen met dies ap- en dependentien immediaat en van dat ogenblik af vervald en wederkeerd aan den leenheer of de Nederlandsche Comp” gelijk sulx omtrent alle leengoederen, van natuur als dese, plaats heeft Maar by ’t nakomen deser voorwaarden zal den Zulthaan zijn leeven lang de troon blyven bekleeden;

gelijk ook de tegenwoordige ministers van ’t rijk; sulx doende, in hunne ampten sullen continueeren, SO lang het den Zulthaan en dE. Comp’ ten beste van het rijk zullen dienstig oordeelen.

Aldus gedaan en beslooten tot Tatas, den 27 October 1756_ Onder stond een zegul, gedrukt in rood lack en daarnevens ge- tekend J’: A” Paravicini, ms pria. Lager stond ’s Comp segul, almede gedrukt in rood lack; daaronder getekend A F_ van Solms, secretaris. Onder ’t Maleytse stonden twee zeguls, in rood lack gedruckt; lager Accordeert was getekend J . J Craan, eerste geswo- ren clercg:

M_ MAKASSAR_~SUMBAWA;

27 November 1756_ 202

Het optreden van een nieuwen vorst in het rijkje Papekat of Pekat op Sumbawa was aanleiding tot renovatie der bestaande overeenkomsten

Also Sie-impa op den 6 October anno passado in de gecom- bineerde vergadering der gesamentlyke overwalse bondgenoten tot Bima provisioneel en Op onse nadere goedkeuring is verkooren tot koning over het landschap Papekat, in plaatse van den op den 16 February desselven jaars overledene koning aldaar, Abdul Rasoel, en hier thans in persoon aan dit casteel 203- verscheenen zijnde, aan ons versoek gedaan heeft in de voorschreven verkie- sing te mogen werden bevestigt; SO is, also ons geen gewigtige redenen voorgekomen zijn, waarom zulx zoude weygeren, onder de nadere gunstige approbatie van Haar Hoogedelhedens, den Hoogedele Heere Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raa-

1. Uit de Overgecomen brieven 1758, 23*te boeck; 2le afdeeling der Secrete brieven, folio 106-_108. 203) Rotterdam nabij Makassar. 122

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

den van Nederlands-India, 204 toegestaan, onder conditie en voor- waarde nogthans dat hy, Sie-impa, de contracten en articulen, met syne voorsaten successive gemaakt en in den jaare(n) 1701 door den Edele Agtbare Heere Cornelis Beernink, gouverneur en direc- teur vanwegens den Staat der Nederlandsche Oostindische Comp’e opgesteld en door de koningen van Dompo, Tambora, Sanger en Papekat onderteekent, 205 hevliglijk zal naarkomen, agtervolgen en onderhouden blyvende ingevolge het 19* articul de magt aan Haar Hoogedelheedens, den Weledele Heere Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raaden van India tot Batavia, om de gemelde articulen, geene uytgesondert, te mogen extendeeren, besnoeye en, of wel eenige veranderinge daarinne te maken nadat Haar Hoog- edelheedens zulx ten besten van het land van Papekat,

zullen meenen te behooren alle hetgeene by gemelde contracten is bedongen en geaccordeert, sooveel de bondgenoten betreft, eeven alsof al hetzelve in desen van woorde tot woorde waare geinsereert_ Tot welken eynde hem, koning van Papekat, de voorschreven contracten uyt de minute, in de Maleydsche taal met Arabische letteren geschreven, en hier ter secretary berustende, ten bywesen van den gouverneur en raad duydelijk is voorgelesen en te ver staan gegeven_ Om te dienen tot verificatie en blijk van de renovatie deses, so heeft hy Sie-impa, 't een en ander, onder 't drincken van critse- water 206 op den alcoran solemneelijk beswooren, met zijn rijks- zegel verzegeld en met zijn handteekening bekragtigt:

Onder stond Aldus gedaan, gerenoveert en beswooren tot Macassar, in 't casteel Rotterdam; den 27 November 1756 was geteekend met een Malyze caracter_ waarby geschreven stond Gesteld by Sie- -impa. En daarby met 't rijkzegul gedrukt. Ter zyde van dien met 's Comp" zegul in roode lacq gedrukt, was getekent R" Blok; C" Sinkelaar, B_ Petsold, R' van Ooster- hout; G'. C'. Meurs, J" H. Voll en Carel Jacobsz Lager In kennisse van my getekend H Burggraeff secretaris. Onder stond Accordeert was getekent Johannes Tinne, secretaris.

1. Deze approbatie heb ik niet gevonden_ 205) Zie Corpus IV blz. 192 en volgende: 208) Zie Corbus III, de inleiding tot DXXXIII OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

123

MI_ MOLUKKEN_TIDORE_

Fehruari 1757 . 207 -

Het optreden van een nieuwen sultan van Tidore was den gouverneur der Molukken aanleiding om de bestaande contracten tussen dit rijk en de Com- pagnie bevestigen, en tevens enige hangende geschillen tusschen Tidore; Ternate Batjan af te doen: Conventionele voorwaarden, vastgesteld ende onver - anderlijk besloten tusschen Zijn Hoogherd Paduka Sirri Maha Touan Sulthan Mahomet Doeniel Masoedie Djameladien 208 ')-sjah, koning van Tidor , neeven zijn rijxgroten ter eenre, en den heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad in Molucco, in naam ende vanweegens Zijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie van den Staad der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegens deselve Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India tot Batavia, als representeerende de hooge overigheyd in dese Oostindische gewesten: Wy beloven en sweeren voor ons en onse nakcmelingen alle contracten, hoe deselve ook genaamt mag weesen door onze voorsaaten met de Generale Nederlandse G'octroyeerde Oost- indische Compagnie gemaakt, heyliglijk en opregtelijk ten allen tyden sonder de minste afwyking te zullen naarkomen en gehoor- samen, invoegen

alsof wy die tegenswoordig selfs hadden ge- maakt onder welke confederatien wy wel voornamentlijk begrypen die met de coningen Sayfoedin, Hamsa Faharoedin, Kitjily Molucco Abal Faladedin, en den jongst overleden vorst Faduca Sirri Sulthan Amir Bifalalahil Asies Lemoechai Iddin Billahil Manaan-sjah Kitjile Gape, beneevens de gesamentlyke rijxgrooten van Tidor gepasseert zijn, te weten op den 29 Maart 1667 _ ultimo July 1689, May 1700 , 21 May 1705, 2 January 1709 ende 21 Juny 1728, 208) en dat op diezelfde wyze, alsof se van woord tot woord hierinne ginsereert waaren_

1. Uit de Overgecomen brieven 1758, 20” boeck, afdeeling Ternaten, folio 143 volgende: 20s) Ten rechte Djamal-udin 2u0) Respectievelijk Corpus Il, blz_ 348 ev.; III, blz. 499 e.v. IV, blz: 180 eV. 236 e. 310 ev. blz. 25 ev. De naam van den vorst met wien het con- tract van 1709 werd aangegaan Hasan Udin is hier uitgevallen. (Cs.) 124

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Dat alle verwyderingen, die voormaals geweest zijn tus- schen den overleeden coning en Zijn Hoogheyd van Ternaten, en die door bemiddelinge van onzen vader, den heer gouverneur en directeur deser Molucco’$, Mr Gerrard van Brandwijk van Blok- land, in den jaare 1748 ten genoegen afgedaan zijn, 210) nooyt wederom zullen werden opgehaalt om de Comp daarmede te ver- moeyelyken. Ter contrarie belooven wy voortaan ons byzonderlijk te zullen toeleggen om het waare belang van d’Ed: Comp” en wel voornamentlijk in het extirpeeren der specerybomen, met alle promptitude te behartigen, opdat eens alle moeyelijkheeden een eynde mogen nemen. Gelijk wy dan ook belooven buyten de extirpatien der specery boomen, die de Ed. Comp volgens contracten, z0 dikwils als ze hetselve begeeren, op onze landen kunnen doen, en waartoe wy verpligt zijn de nodige manschappen en corre-corre 211) te verlee- nen, nog bovendien overal aan onze onderdanen en hoofden over de landstreeken en negoryen ordre te sullen stellen, dat zy op dadelyke 212) lijfstraffe, verbeurte van haar ampten en bezittingen, zullen hebben uyt te roeyen alle zodanige specerybomen, die se in de bosschen; wanneer se daarin zijn om haar levensmiddelen als andere nooddruft te zoeken, mogten ontmoeten ofte ontdecken, waarvan wy een nette aantekening zullen houden en die telkens aan den gouverneur toesenden, welke ordre wy alomme by terug- keering binnen ons koninglijk palijs te Tidor aanstonds zullen Iaten denuncieeren. En dewijl onsen vader, den heer gouverneur; ons vertoont heeft dat een edelmoedige barmhartighijt pryselijk in vorsten is, zo beloven en sweren WY, dat wy zullen geeven, gelijk wy by deese verleenen, een generaal pardon-acte van amnestie aan alle onze onderdanen, die zig tegens den overleden cooning gerebelleert hebben, onder deezen vrerstande nogtans, dat ze binnen de tijd Fan ses maanden na tekenen dezer zig aan onse koninglyke persoon zullen moeten koomen onderwerpen. En ingevalle voor

onze straffe bedugt waaren, laten wy haar de vryheyd om zig alvoorens te mogen addresseeren by d’E Comp’ wien wy in z0 een geval nedrig versoeken, de zodanige van onze genadige pro- texie gerust te stellen. Buyten en behalven dit alles belooven wy thans met onse

1. Corpis V, blz. 463 ev, 211) Coro-Cora’$_ gewapende prauwen: 212) Daadwerkelijke OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

komst op Tidor, z0 ras als mogelijk, immediaat ordre te zullen stellen om de volkeren, gehorende onder onse souverainiteyt, die circa ten getalle van 200 coppen omtrent de rivier, Bobo genaamt leggende op eyland Ouby, 213 buyten onse kennisse en vOor - weten hebben nedergezet, onmiddelijk te zullen doen delogeeren en herwaarts dag: vaarden: So meede zullen wy ordre stellen om de Pattaniers en Maba- reesen, 214_ met seekere anachoda, 215 voerende een corre-corre, Op Xulla Bassy 210) zonder passe aangekomen en uyt de negory Kadawi 17 personen met gewelt hebben weggevoert; te laten ap- prehenderen en loon na werken, ten voorbeelde(n) van anderen, te doen erlangen, en de seventien gevangenen wederom in handen van d’E. Comp”” overleeveren, aannemende in den aanstaande alle diergelyke beledigende tentatien te zullen beletten, geen redenen van malcontentement voorthaan aan onze nabuuren en vrienden, de cooningen van Ternaten en Batchian geeven, [maar] met dezelve gestadig in eenigheyd leeven: Ook zullen wy ten eersten laten naspeuren en stiptelijk onder- soeken naar degeene, die onlangs twee van Batchian herwaarts komende prauwen hebben geplundert, de daarop geweest sijnde Chineesen ellendig gemassacreert en die booswigten agterhalende, hetzy alle dan wel gedeeltelijk, aan d’E. Comp’ overleeveren, om na verdienste, tot afschrik en spiegel van anderen, gestraft te werden. In voegen wy al wyders na ’t voorbeelt van den koning van Ternaten de peperplantagien eygentlijk 217) zullen bepaalen aan de naby gelegene, door opperhoofden bestierd werdende, dorpen en gehugten_ En de wijd buyten gesigt sijnde woeste landstreeken met pady en Turkse tarwe laten propageeren, tot onderhoud der onbeschaafde bergvolkeren en verhindering van geweldenaryen, doorgaans naar sig sleepende dangereuse gevolgen en zekere ruine der onse en Ternataanse natien over dit z0 dierbaar aanbevolen product; 218) mitsgaders 9_ So ras wederom op Tidor gekomen zijnde alle juweelen, goud-

1. Wai Bobo, stromend op het aan de Compagnie bchorende eiland Obi, Zdl: Fan Batjan. (Cs _ 214) Zie Corpus IV, blz. 543_544. 215) Aziatisch schipper. (Cs.) 216) Sula-Besi. (Cs.) 217) in eigendom: 218) Peper . 126

ofte silverwerken, die tot de kroon- ofte rijx regalia gehooren, accuraat te doen opneemen en aan den presenten wettigen kooning onder een behoorlyke inventaris, door ons alle ondertekent, over- geeven, waaronder wy spetiaal begrypen een groote goude ketting en medalie, door gemelde Haar Hoog Edelheden anno 1705 aan den coning Abul Falalil Mansoery vereerd_ mitsgaders nog een sieriebocas ketting, 219 in anno 1755 per ‘t schip Hageveld, item nog een fraye dito, in den voorleden jaar met de overkomst van onsen vader, den heere gouverneur Abraham Abeleven, Op spetiaal verzoek van den jongst overleden vorst, Paduca Siri Sulthan Amier Bifalalahil Azies Lamoechay Iddin Bilahil Malakil Manan- sjah Kitjili Gappe, door welgemelde Hooge Indiase Regering toe- gesonden 10. Beloven en sweeren wY tot faciliteering van den landman en aanwasch der akkerbouw ten eylande Ternaten onder een te ver- leene gelybrief met prealabel voorkennis van den heere gouver- neur en directeur deser Molucco’$, aan een sekere te limiteeren getal onser ondersaten, mits ter verhindering van alle discrepan- tien zig niet begeeven onder de resorte van Ternaten, haar Op den voet der voormaals geponisseerde prerogativen zullen favoriseeren binnen de limiten van d’E Comp” vreedig en onverhindert te mogen erneeren. Iaastelijk 11. Tot vernietiging der lang getrotseerde wanvoeglijkheeden en- gageeren wy ons, dat wanneer de onder ‘t gebied van dE. Comp’ gehorende vrygeboorne Mardykers, inlandse burgeren dan wel gemancipeerde lijfeygenen, onder onse landsaten haar lyven voor schuld mogten koomen te verbinden, dan wel reeds overgegeeven hebben, wy alzulke transporten ende onderhandelingen voor nul, kragteloos en van Onwaarde zullen houden, de acceptanten ont- steeken van haar regt ende pretensie, en de verpanders, navolgens de eertijds gestatueerde placcaten en ordonnantien, wederom in handen van den EE Agtbaren Heer gouverneur en raad te Ter- naten, hunne wettige regeerders _ stellen, terwijl wY Haar EE: Agtbarens insgelijx imploreren, byaldien in der tijd ofte wel tegen- woordig van onse onderdanen zig als voormeld op Ternaten be- vinden, met deselve gelijkvormig als wy opregtelijk aannemen, gelieven te handelen: Voorts generalijk 12. Met niemand buyten d’Edele Oostindische Comp” zy schriftelyke of mondelyke verbintenisse aangaan, maar ons alle- 210) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_ -1800.

sints als opregte en getrouwe bondgenoten onveranderlijk te Sul- len gedragen.

Aldus geresolveert; bevestigd en alle voorgaande contracten vernieuwt, mitsgaders door den coning en rijxgrooten van Tidor in handen van den heer gouverneur Abeleeven Op de alcoran na de Mahomethaanse wyze beeedigt ter gecombineerde vergadering te Ternaten in casteel Orange, den 7den February ano 1757 , present Sijn Hoogheyd voornoemt; Paducca Serri Maha Touan Sulthan Mahomat Doeniel Masoe Djamaloedien-sjah, g assisteerd door den

Jo Jo Jauw 220) Moabandan, den iman Noeroedin, de hoecum Solama, den aliem Bagoes Nasaroedin, den secretaris Abdul Rauf, den senghadje-Mainjeka Lawaisa-Banja, de quime- laha's Marsuli, Ojati, Falaraha, Maja, Falarangie, Alora, Moro, Toegoeboe, Barhama, Kalaoudi, Soema, Sowaknora, Isahak, Dajadoe, Maoeda, Samasoe, Lawane, Maliga, Mandjoera, de ngofiamanjiras Djawa, Tadjoedin, Solale, Abdul-Samad, Roem, Basoera, Saloema, Saraf, sengadje Marejeto Kamisie, de quime- laha's Fogahila, Maharoef, Tanoway, Aboesake, Kemare, Solo, Banawa, Isahak, Doekierie, hoekoems Tomaidie; Tahaisa, Maradje, Tomolouw, Bazerewa, Tomaidie, Tagaisafane, Tomanjilie, Henoe, Tomoeloud, Sakama, Roewa, Gamthoke, Indefas-sjah, Roba, Lahil, Togam, Baroe, Gamgoeloe, marinjo Tomonjere-kawidi, ngoffamanjiras Tomotjala, Naya-Eayloeboe, den habib-djoeroe- toelis Isahak, de princen Djouw Kotoe Sahamoer Imhof en Djouw Mapapa Aboerijal, 221) ende vanwegen de Generale Nederlandse Oostindische Comp' = den boven gerepten gouverneur en directeur deser provintie, ten overstaan van den capitain over de infanterie Jean Baptist de La Haute Maison, den provisioneel hoofdadministrateur Gerrard de Goede, den onderkoopman en provisioneel fiscaal Anthony van Bywegen, den provisioneel secretaris van politie Anthony van der Truyn, den provisioneel guarnisoen-boekhouder Adam Bone en den pro interum dispen- [sier] Jan Jonkers getekent A. Abeleven, J. B': de la Haute Maison, G_ de Goede, A_ van Byweegen, A_ van der Truyn, Adam Boone; J Jonkers: Ter zyde stond 's Comp" zegul, gedrukt in rode lacque, daar- nevens groot zegul van den coning:

220 Tidorees Djodjau Ternataans Djogugu Rijksbestuurder _ (Cs: 221) De titels en namen zijn grotendeels corrupt, evenals die bij vorige contracten met vorsten uit de Molukken, vgl. bijv. Corpus V, p 156. (Cs.) 128

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Daaronder zekere caracters, betekenende de naam van Sijn Hoogheyd en de andere rijxgrooten: Lager stond Accordeert was getekent J: J: Craan; eerste gesworen clercq:

MII KOROMANDEL_

April 1757. 222

Te Palliacatte_Pulikat had de Compagnie haar eerste Iunt in Indie- SCHOLTEN, Munten der Vereenigde Oostindische Combagnie, blz. 53_ Blijkbaar was dit muntrecht vervallen werd het twijfel getrokken althans het werd nodig geoordeeld dit in 1757 door een nieuw bevelschrift te laten bevestigen:

Translaat Persiaansche parwanna of bevelschrifit; ver- leend aan den Weledelen Agtbaren Heer Steven Ver- mont; gouverneur en directeur dezer custe Chormandel met den resorte van dien, door den nabab Mahometh Alie-chan, luydende als volgd :

Aan alle en iegelijk, die te Palliacatta sijn, werd by desen bekend gemaakt; dat ik aan den Weledelen Agtbaaren Heer Steven Vermont, gouverneur en directeur vanweegen de Hol- landsche Oostindische Compagnie ter custe Chormandel, permissie gegeeven hebbe, om in de munt van Falliacatta te mogen slaan en vermunten ropias, fanums en casjes, die ik teffens te Arca - doe 223 gangbaar verklaare, sullende derhalven het munten der- selve niemand mogen beletten_ En derwijl tusschen my en voormelde Hollandsche Comp een goede vriendschap resideert, soo heb ik de geregtigheid, die daarvan het hof competeerd, aan gemelde Comp" voor althoos geschonken, sijnde wyders niet noodig hierover met iemand te spreeken of te handelen: Dies kan in deeser voegen een gerust gebruyk van gemelde munt genomen werden en deselve meer en meer doen toenemen.

1. Uit de Verzameling der Kamer Zeeland no. 8368, afdeeling V, blz. 215. Ook In de Overgekomen brieven 1763, 24e boeck, folio 431 223 Corbus V, blz. 355, spreekt van Arkadoese ropyen: Arcadoe Arcot OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

129

Den 10 van de maand Rasaph van het jaar 1170 sijnde naar onse steyl anno 1757 , den April Onder stond een merk en in den hoofde een vierkant segul in swarten inkt, en daarin de volgende woorden uytgedrukt _ Andatoel Moeloekoesie Rajiet Dauwla Bahadoer _ 224- Onder stond Voor de oversetting volgens vertaling van den bramine Wengata Soeba Rayer-ayen, Nega; patnam, den 23 Fe- bruary anno 1759 was getekend J: Haselkamp, eerste geswo- ren clercg:

MIII MOLUKKEN_NOORD-CELEBES.

Mei 1757. 225 -

De gouverneur der Molukken, Abraham Abeleven, achtte het gewenst met het staatje Attingola, vroegere onderhorigheid Van Gorontalo_ het bestaande contract vernieuwen en uit breiden: (Voor Attingola zie Corbus V blz. 58, 90, 102, 410 520) .

Gerenoveerde, geamplieerde contract en voorwaar- dens, aangegaan, vastgesteld, onveranderlijk besloten en versegult tusschen den heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad in Molucco, in naam ende vanwegen Syne Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders Gouverneur- Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Neder- lands India ter eenre, ende den alhier 226- aanwesende koning van Attingola, Adriaan Pattilima, nevens syne rijksgrooten ter andere syde

Alsoo het den heer gouverneur en raad om byzondere pregnante redenen de door my, Adriaan Pattilima, coning over de Attingolase landen; benevens myne rijksgrooten, eertijds aangegane schriftelyke beswoore verbonden en voorwaardens, soodanig als Haar

1. Dit is het zegel van den te Arcot zetelenden nawab van Carnatica Moham- med Ali. (Cs.) 223) Uit Contractenboek XI (no. 19) Op het Arsip Negara te Djakarta 226) Ternate 130

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

EE. Agtbare ten meesten welsijn van mijn persoon, rijksstenden, het in leen besittende rijk, mitsgaders tot preventie van veele verdrietige questien tusschen my en myne naburen etc" oirbaar geoordeelt hebben te renoveren en amplieren, Soo belooven en sweeren wy mits dezen, alle d'ondervolgende articulen heyliglijk, onveranderlijk te zullen nakomen en steeds in observantie houden.

Eerstelijck verclaeren en keuren wY goed voor ons, onse nacomelingen en erven, soodanigen opdragt van land en volkeren, als den koning van Ternaten, sijn Hoogheyd Amsterdam, aan de Edele Compagnie by een gezegelt geschrift heeft bevestigd en overgelaten, sonder daartegen ten eeu wigen dagen ietwes te doen ofte ondernemen, nog ook niet gedoogen dat daartegens door iemand anders iets gedaan of ondernomen sal werden, mitsgaders ook dat wY alle gesamenlijk; sonder exclusie van iemand onser onderdanen, buyten de allerminste contestatie, nu ofte hier na- maals, [ons] gewilliglijk onderwerpende aan de gehoorzaamheid van de Edele Compagnie; belooven ende aannemen met den Goron- taalse resident in allen gevalle communicatif te werk zullen gaan, invoegen onse voorsaten door bewerking der by de regering van den heer gouverneur Johan Hendrik Thim in den jare 1689 227 op onse landen geweest sijnde gecommitterdens hebben aan- genomen. Oversulx wy dan verclaren ons land als een leen van de Ed. Compagnie te houden en besitten, geen ook by verkiesing en op het aanvaarden van 't rijk door een ander coning succes- sivelijk moet worden g'heft en getelt: 3 6. Komen Op zeer kleine verschillen na woordelijk overeen met art- 4 -7 van het contract met Manganitu. Corpus V, p- 566. Voorts engageren wy ons gesamenlijk geen ander dan de ware gereformeerde Christelyke relegie, soodanig als deselve in de Nederlandsche kerke agtervolgens de algemeene kerkenvergade- ring, gehouden tot Dordtrecht ende vastgesteld in den jare 1619, word geleerd, op ons land te laten oefenen en gedoogen: Komt overeen met art_ 10 van het contract met Manganitoe: Verders ook geen oorlog, tegens wie het soude mogen sijn, aannemen nogte beginnen, maar wel Soo wanneer

door iemand mogte werden aangetast en overvallen, ons eeniglijk sullen weren en in soodanige voorvallen goede, waarachtige aanteekening hou-

1. De hier bedoelde overeenkomst heb ik niet terug kunnen vinden OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

den om daarvan een behoorlijk berigt te kunnen indienen, daar en alwaar sulks behoort_ 10. Geen Europeesen, ’t sy Spaanjaards, Portugeesen, Franschen, Engelschen, Deenen, Sweeden_ hoedanig en vanwaar die soude mogen zijn, nog ook eenige Macassaren; Javanen, Atchinders of eenige andere ’s Compagnies vijanden, sonder onderscheid in onse landen ontiangen, veel minder dulden, maar direct naar Ternaten, ter dispositie van onsen wettigen oppergebieder, den heere gouver- neur, wel gesecureert over transporteren: 11. Verbinden wy ons gesamentlijk de Ed. Compagnie onver- anderlijk getrouwelijk te sullen aankleven en derselver vyanden als de onze wesenlijk aanmerkende, alle mogelijke afbreuk doen, mitsgaders op de eerste commando ons steeds ten dienste van welgemelte onse heeren overheden gereedhouden; desgelijks smeeken wy in alle voorvallende gelegentheid en onverhoopte ongemacken ons naar vermoogen, voor SOo verre de nood en tijds gelegenheid vereischen sal, bystand te bieden_ 12. Sullen wy alle mogelyke voorsorge gebruyken, dat geen onser onderdanen Op en omtrent s E. Compagnies gebied, hetzy de kust van Celebes, dan wel elders anders, onder hoe ook genaamde Voor - wendsels, ongeoorlooft handel dryven = en ingeval egter iemand buyten onse kennisse haar hiertegen weerspannig opposeren, ver- binden wy ons deselve sonder genade in handen van de E Coin- pagnie, om loon na werken te erlangen; over te leveren_ 13 Soo mede als ’s Compagnies trouw en eerlievende onderdanen, haar en hare bondgenooten in nood of door een ander aangetast werdende, onmiddelijk te assisteren, mitsgaders byaldien eenige onser geburen, door openbare vyanden werden beoorloogd, Op het spoedigste Ternatenwaarts bekend te maken. 14. Geen caret of schildpadshoorn aan particuliere handelaren, hoe genaamd, dan alleen aan de Edele Compagnie voor een rede- lijken prijs, vercoopen, ook steeds sorge dragende dat alle onse onderhoorige sulks komen te observeren en de contraventeurs geene uytgesondert, tot een belooning hunner verdiende straffe, na den inhoud der geemaneerde placaten aan de Edele Compagnie overleveren. 15. Desgelijks alle geaufugeerde lijfeygenen, SOO van Compag- nies dienaren, als onderdanen, aan de eygenaars ter hand stellen, mits dat voor ieder derselver, hoofd voor hoofd, aan de opbren- 132

gers, ‘t sy in geinde gelde of cleeden, thien rijksdaalders vergoed werden. 16. Vervolgens belooven wY ook aan geene onser onderdanen naar Amboina, Banda, Macassar, Magendanao of elders; onder wat pretext het ook sijn mogte, met kleyne ofte groote vaartuygen, buyten speciaal consent van den heere gouverneur of die het gesag in de Molucco’s voert, buyten licentie consent te verleenen. 17. Item, wanneer by geval door storm, tegenspoeden als ander- sints eenige Compagnies vaartuygen, schepen, chialoepen of andere mindere vaartuygen Op plaatsen, onder ons gebied behoo- rende, mogten komen te vervallen en eenig gebreck hebben, alle hulp en bystand te doen, en deselve van ’t geene benoodigt mogte wesen, na ~uyterste vermogen te voorsien, het recompens deswege aan de Compagnie overlatende, mitsgaders 18. Indien binnen de limiten van Attingola specerybоomen mog - ten gevonden ofte namaals ontdekt werden, deselve Op stond te doen uitroeyen en de Ed, Compagnie daarvan kennisse geven 19. Byaldien de heer gouverneur of Comp bediende tot Goron- ialo, om een vaartuig, corre-corre of gilalo, ’t sy tot transport van een predikant; bestellen van briever, overvoeren van houtwerken enz. requireren, zullen wy de E. Compagnie, in soodanige gelegen- heit, soo veel doenlijk zijnde, genoegen geven_ 19. Byaldien de heer gouverneur of Comp bediende tot Goron talo, om een vaartuyg, corre-corre of gilalo, ’t sy tot transport van geconditioneerde arbeidslieden, tot de vestingbouw ginder en nog daarenboven twee veehoeders tot zijn particulieren dienst eenige twist ontstaan is, nopens welken sujet den heer gouverneur en raad, na rype deliberatie, tot onse genoegen verstaan hebben dat wy, onbegrepen de leverantie der materialen, gelijkstandig d’ andere bogtkoningen, tot de geprojecteerde vestingwerken voortaan geexcuseerd werden van de tot hiertoe dagelijks geriefde 16 man, 228 maar dat wy voor onsen aandeel sullen hebben te onderhouden de negory Andagila, gelegen omtrent Tommacallang item het verdere dificeerende aan dien benting en de woninge, als streckende tot onse eigene bescherming, spoedig in eene vol- komene staat van defencie niet alleen retabliseren, maar ook deselve gestadig van de vereischte onderhoud voorsien, mitsgaders by alle voorvallende gelegentheid, ten dienste der Europeese be-

1. Zie Corpus V, blz . 410 OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

settelingen laten vinden desgelijks benoodigde manschappen ter overbrenging van brieven etc. van Menado naar Gorontalo moeten besorgen, waarmede wy ten vollen conformeren, heiliglijk beloven ende aannemen, invoegen hierboven beschreven, punctueelijk te zullen agtervolgen. 21 . Met verdere verseekering, om in den aanstaande voor yder in de goudmijnen te laboureren vijftig man realen swaarte aan onvervalscht goud te contribueeren en deselve successivelijk aan handen van den Tomocallangs commandant,

dan wel by een gewenste ruyme inzame, direct herwaards overvoeren 22. Laatstelijk; ook de behoorlyke voorsorge gebruyken, dat geene der onse, niemant uitgesonderd, onder wat pretext het ook mag wesen, omtrent dit de E. Compagnie alleen geregtigde metaal, ter sluyk handel dryven; maar alle ’t selve aan de E. Compagnie voor den gefixeerden prijs van 10 rijksdaalders leveren en de soodanige, die zig al egter mogte verstouten, tegen onse opregte meening te ageren en haar daarmede geattrapeerd, agterhaald werdende, son- der conniventie opstonds in handen van de E. Compagnie te zullen overgeven:

Aldus gedaan, besloten, geresolveerd, onveranderlijk opnieuw bevestigd, geteekend, bezeguld en bezwooren, ter politique ver - gadering tot Ternate in ’t casteel Orange den Mei anno 1757 was getekend Abeleven, J: de la Haute Maison, D_ Haak;, P van Bywegen, A van Sint Truyn. Verder getekend door den koning en de rijksgroten:

1. MOLUKKEN_SANGIR-EILANDEN.

27 Juny 1757_ 228

Het optreden van een nieuwen koning in Taruna was voor gouverneur Abeleven aanleiding, den door de rijksgrooten voorgedragen opvolger naar Ternate te doen komen om daar het door zijn voorgangers met de Compagnie aangegane contract te bevestigen en bezweren

Artikelen en voorwaarden, aangegaan, besloten en onveranderlijk vas stgesteld tusschen den Edelen Agt-

1. Uit Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta: 134

GENERALE NEDERLAVDSCIE GEOCTROYEERDE

baren Heere Abraham Abeleven, gouverneur en direc- teur, benevens den raad in Molucco, in name ende vanwegen Zyne Excellentie, den Hoogedelen Groot- agtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infan- terie ten dienste van den staat der Vereenigde Neder- landen, mitsgaders vanwege deselve Gouverneur- Generaal, benevens de Weledele Heeren Raden van India, representerende de hoogste magt en authoriteyt van de Vereenigde Oostindische Compagnie in dese gewesten ter eenre, en den jongst geeligeerden koning van Taroena, Zacharias Paparang, benevens zyne rijksgrooten ter andere zyde.

Aanhef artikelen komen, behoudens enkele onbelangriike wijzigingen in de redactie_ wczen gekeel overeen met het contract, door den overleden koning Dirck Rassaballa op 22 Mei 1748 getekend, Daarom verwijzen wij naar dat document, Cortus V, blz . 469 volgende:

Het slot luidt =

Aldus gedaan, gecontracteerd, beswooren en geteekend in politique vergadering tot Ternaten in casteel Orange, den 27 Juny 1757 was geteekend Abeleven, J: A. de la Haute Maison, Haak, Bywegen, Adam Boone. Onder stonden eenige Maleische karakters

MV_ MOLUKKEN_

20 Augustus 1757_ 230

In zijn jaarlijks verslag aan de Hooge Regeering vermeldde de gouver- neur van de Molukken in 1757 , dat shet lang gesmeulde vuur onlangs een hachelyke treurtonneel ende wederzijds bloedige actien uitgeborsten ver - bittering der wederzijdse overwalsche onderdanen, ende waarvan de losbon- dige roof- moordsieke hongerige Ternaatse Alphoer-wolfen; de cerste acteuren ende aggresseuren zig niet ontzien hebben successive, sonder redenen van offensie; van haaren bloeddorst te verkoelen 16 Tidoreesen buyten behalven gequesten mans, vrolwen kinderen, zelfs op ’t naby

1.

Uit Contractenboek

(no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

135

geleegene eyland Noorwegen 231) een aldaar huysvestende landman, excicrabel te ontzielen De strijd tussen Ternate Tidore was wecr volle gang: De gouver - neur liet cen snaauwkeurig recherche naar de aanstokers instellen, waarna twee van Ternate en twee van Tidore met de dood werden ,gepunieerd” . Ten slotte achtten gouverneur raad het gewenst de drie hoofdvorsten van de Molukken Ternate, Tidore Batjan ,ondler een naauwer tugt en geschikter huyshouding etablisseeren Daartoe werd onderstaande overeenkomnst aangegaan_ (Missive vn Tcrnale aan G.G. Rade d.d. 31 Augustus 1757). Zoowel de missive als het contract zijn slechts in een erbarmelijk gesteld exemplaar bewaard:

Conventie tusschen de drie Moluksche hoofdvorsten ter eenre ende den Edelen Agtbaren Heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, benevens den raad in Molucco, tot wederzijdse restitutie der deserteurs, moordenaars ende sonder passe vagebonderende onder- danen.

Wy, ondergeschrevene, Padoeka Sri Sultan Amir Iskandar- moeda, Syahmardan, Padoeka Sri Maha-tuan Sulthan Mohamat Doeniel Masoedrie Djamaloedien-sjah en Padoeka Sri Sultan Mahumed-

sjah Oedien Kitchiel Dano Colano, coningen van Ter- nate, Tidore en Batchian, zijn overeengekomen ende beloven hey- liglijk tot eene bestendige onderhoudinge eener ongestoorde rust, vrede en vriendschap, dit volgende ter gecombineerde vergadering binnen het casteel Orange ontworpen contract in het toekomende stiptelijk nae den inhoude derselver ons te sullen gedraegen ende ter goeder trouw observeren

Al degene, die sonder een behoorlyke pas van de eene of andere contracterende mogentheden elders Op de landen, onder ons gebied sorterende, swerven, dan wel hun de vryheid aanmatigen needer te setten, wedersijts sullen aangehouden om aanstonds eene preabele voorkennisse aan den heere gouverneur deser Moluccos en haeren wettigen heer, waarvan sy clandestien [haer] onttrok- ken hebben, Soo ras deselve laten afhalen overgelevert werden Ten welken einde wy ordre sullen stellen dat de opperhoofden van ieder dorp en gehucht de volkeren; waarover zy gesteld zijn, altoos in eene goede discipline houden, niemant permitteren, hetzy voor eenen tijd dan wel met-er-woon, elders te begeven, maar absolut genoodzaakt wesen binnen het bestier van SOO een Opper-

hoofdigschap te erneeren, tenwaere wY haer op het versoek onser regenten voorschreven, vOOr sovCrre ons gebied strekt; sulks alvoorens accorderen: Ende opdat alle exceptien en uitvlugten, soo veel mogelijk is, uyt den weg geruymt werden, sullen niemant der wederzijdsche onderdanen, onder wat pretext het ook soude mogen weesen, op des een of anderen territoir begeven, dan na alvorens consent van ’t hoofd van soodanige negory te hebben verkregen, die gehouden sullen weesen de zoodanige sonder uitstel naer haar bescheyden plaatse af te depecheren en telkens, ten minste om de drie maan- den, van alles, niets uitgezonderd, aan ons rekkenschap geven, op poene, hierna gespecificeerd Een dorpregent; die geadverteert zal zijn van het aanhouden van een deserteur of avonturier, sal gehouden weesen die ten eer- sten te doen afhalen; ende alle hare byhebbende goederen tot onse nader ordre secureren_ De gewaagde overloopers 283_ en schuyn gespuys zullen in dezelve staet, als sy aangehouden sijn; weder overgeleverd werden, sonder dat er ietwes van de hare mogen ontvreemd werden_ Ten einde de landvoogden der drie mogendheden te opletten- der deese onse bevelen nakomen ende geen onderdanen van weers - kanten boven de by passe verleende tijd sig herbergen, soo mede het gemeen te engageren tot het aanhouden van alle ongeoor- loofde handelaren en oproermakers, en die terstond aan ons aan te geven, is men wedersijds overeengekomen dat voor het agter- halen en opbrengen van al diergelyke booswigten aan den land- man tot een recompens sal betaelt werden, hoofd voor hoofd, hetzy levendig ofte dood

overleverende, eene somma van 15 rijksdaal- ders, te voldoen door de regenten die soodanige deserteuren onder haar oogluikende toelaten, en boven des, na bevinding van saeken, ter onser bescheydentheid, hunne goederen verbeurt verklaard en van ampt en qualiteit gecesseerd werden. Het zal wederzijds aan de dorpshoofden verboden zijn, by ontdekking der boven gewaegde ter sluyk onverschillig gints en herwaerts omswervende weerspannigen buyten de landen onder de gehoorsaamheit van haar meester te vervolgen of weg te nemen, doen vervolgen of apprehenderen sullen egter vermoogen hunne naeburige opperhoofden te versoeken om dezelve aan te houden,

1. De overloopers, waarvan gewag is gemaakt: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

en die ook gehouden sullen weesen in SOo een geval, sonder nader onderzoek nogte communicatie, dusdanige pesten in de mensche- lyke samenleving in verseekering te nemen. Ende om alle inconvenienten voor te komen sal men imme- diaat na de ratificatie van deese tegenswoordige conventie aller- wegen sorge dragen, dat werd verboden aan de inwoonders, ten platten lande als elders, soo onder Ternate, Tidor en Batchian gehoorende, geene waren, niets uitgesonderd, van de deserteurs nogte andere swervende partyen te koopen of aan haar vercoopen, ook haer niet te herbergen, huisvesting nogte passage te verleenen, of haer desertie te begunstigen, Op poene, hierna gespecificeerd. Indien een landman omtrent de voorschr; misdaad overtuigd wordt;, sal hy voor de eerste maal ter onser discretie strengelijk aan den lyve afgestraft, en alles wat hy bezit verbeurd verklaard werden, ende voor de tweede keer absoluut, sonder genade, daar- benevens zijn leven verliezen. 10. Item soo wanneer de hoofden der negoryen namaals overtuigd sijn onse te geven ordres niet te hebben geobtemporeerd, maar selfs de hand geleend ofte oogluikend by haar ontvangen hebben; al waer het maer een der booswigten, ofte hem, ginder door pas- serende, door haar schuld niet te hebben aangehouden, sal buyten forme van proces uyt hare ampten gedimoveerd, al hetgeene sy besitten gereclameerd, boven de arbitrale correctie na exigentie van de saeke: 11. Eindelijk by aldien princen, princessen, echte vrouwen, by- wyven en alle andere verdere hof- en raadpersonen, sonder onder- scheid, van ons verhoolen weg begevende, belooven wy elkanderen van weerskanten, soO ras het ons ter kennisse gekomen zal zijn, dezelve aanstonds te zullen overleveren, volstrekt geene huysves- ting vergunnen, veel minder haar stilzwijgende ophouden, nogte onder onse bescherming toelaaten. 12. Dit tegenwoordig tractaat sal geexecuteerd werden, te rekenen van den dag, dat de ratificatien wedersijds sullen wezen uyt- gewisseld: Aldus gedaan en gearresteerd, met onse gewone handteeke- ning en koninglijk zegel bekrachtigd in gecombineerde

vergadering binnen het casteel Oranje, den 20 Augustus ann0 1757 . Ter ordonnantie van den Edelagtbaren Heer gouverneur en raad was geteekend __ Struyk; secretaris 138

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MVI GORONTALO

16 November 1757. 234

Batutiga in 1737 benoemnd tot koning van Gorontalo (Corpus V blz. 255)_ gaf in 1757 wens te kennen af treden: Hij was oud en der dagen zat_ had geen wettigen ZOOr, die hem z0u kunnen opvolgen en verzocht de Com- pagnie zijn djogugu rijksbestuurder) al5 opvolger aan1 te wijzen_ Deze kwestie werd 21 October vergadering van gouverneur raad van Ternate ampel besproken , daar de resident op Gorontalo, Thomas Thornton, intussen reeds eigenmachtig een anderen candidaat had erkend_ Ten slotte werd de djogoegoe verkozen uitgenodigd naar Ternate te komcn, waar hij 16 November da.V_ onderstaande artikelen bezwoer_ Voor hem pleitte _ dat hij z0 goed op de hoogte was van vindplaatsen van goud: Dit overigens weinig belangrijke document even breedsprakig ge- zwollen als slecht gesteld Ampliatie en interpretatie der voormaals successive onderhandelingen; nader vastgesteld en beslooten tus- schen den Edelagtbaren Heere Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, benevens den raad in Molucco, in naame en vanwegen Zyne Excellentie, den Hoog- edelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat der Ver- eenigde Nederlanden, mitsgaders vanwegens deselve Gouverneur- Generaal, benevens de Weledele Heeren Raden van India, representeerende de grootste magt en authoriteyt van de Vereenigde Oostindische Com- pagnie in dese gewesten ter eenre_ en den g’ eligeerden coning van Gorontalo, Muhamat Alemoedien Iskander Mono Arfa Djaohan Palawahan Bardaoelat Safioela, benevens zyne rijksgrooten ter andere zyde_

Aangesien den over de landen van Gorontalo door d’Edele Maatschappy eertijts g’octroyeerde koning Batotiga ons onlangs by een brief, om de wille van zyne toenemende lighaam- ende ver- mogens-swakheeden ernstig versogt heeft van het bestier ontslagen te werden, ende tot sijn vervanger gunstiglijk voorgedragen des - selis goegoegoe, eygentlijk rijksbestierder, Mono Arfa. s0 is ’t dat wy ter onser byeenkomste op den 21 October ge- weeken, 235 gemerkt geen wettige descendenten aan de man- nelyke linie uyt het koninglyke stamhuys werkelijk in weesen zijn, attentelijk overweegende de presente gesteldheid der saken ginder

1. Uit Conlractenboek XI (no. 19) Op het Arsip Negara Djakarta 235) Jongstleden: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

ende met het ware belang van d’Edele Compagnie overeenkomende, goedgevonden hebben hem, Mono Arfa, om de goede kennisse die Wy hebben van de vromigheid, bequaemheid en ervarentheid in het stuk van de goudrijkste rivieren, bergen ende ver -borgene spelonken, het gouvernement van Gorontalo en de daaraan grenzende landstreken, onder het hoger gesagh van d’Ed. Comp op te dragen, en teffens de gewoone titulature van koning toevoegen ende daarvoor by dese erkennende, sonder egter te willen gedogen eenige derogatie, dimunitie ofte restrictie, ons competerende, tot meerder elucidatie, corroboratie ende ampliatie van alle nog vigeerende overeenkomsten, die wy begeeren, in zoverre deselve in haar volle waarde zijn, dat sullen werden ge- houden, even of die woordelijk alhier waren geensereerd, verder in het toekomende te statueren, gelijk wy statueren mits desen Eersteliik; omdat den eed de voornaamste band is van de onderhoudinge der geregtigheid en de menschelyke societeyd, de nature, gewigt ende gevolge van dien wel begrypende ende heylig- lijk aannemende te sullen obtemporeren, belove en sweere ik en myne rijksraden het Gorontaalse rijk als cen leengoed door de bysondere gunste van d’Ed. Comp’ ~ te aanvaarden, houden en beheeren, gevolgelijk absolut van Haar Edelhedens, d’Illustre Hooge Regeering, ende by representatie den heere gouverneur en directeur dezer Moluccos, afhanglijk wesende, geen d’aller- minste recht nogte eygendom op de gewaagde landschappen nim- mer ende ten eeuwigen dage te sullen aanmatigen ende inten- teeren_ Waaruyt consequentelijk als vanzelfs voortvloeid dat, niemand uytgesondert, zig verstouten zal willekeurig een koning te verkiesen, proclameeren, erkennen ende eer bieden, soals tot onse uyterste ergenisse in cas subject den resident Thomas Thornton seer temerair, bespottelijk ende onbevoegd, in sijn opgeblaasene harzenen gesmeed heeft te introduceeren, veel minder in die hoedanigheid heerschappy oeffenen, ten waare eerst door den heere gouverneur ende syne raden binnen dit hooftcasteel wettig verkoosen, in debita forma bevestigd ende met die eminente caracter gebenificeerd werde, behoudens nogthans dat de rijksraden eene, dan wel meer, pretendenten; die de gerequireerde talenten besitten ende van wiens welmenentheid zy eenparig overtuigd zijn, eenlijk met voorkennisse van den resident sullen mogen voordragen ende herwaards ter dispositie deser regeering moeten begeven, sonder meer _ 140

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Na welke formaliaas niemand de authoriteyd sal attri- bueren eenen andere buyten dien tot hunne hoofdregent hulde te doen ende gehoorsamen, maar sig allezins met de keuze van d’Edele Comp laten welgevallen ende sullen alle degenen, hier- tegen onverwacht aankantende, als pertubateurs van de gemeene ruste aan lijf, goed ende, so het gewigt der saken vordert, selfs met de

doot sonder genade strengelijk gestraft werden. Blyvende den koning gehouden ten dage syner electie dese tegenswoordige voorwaardens in alle syne deelen Voor goed ende bondig te keuren, gewillig nakomen, ohedieren, deselve ondertee kenen ende solemneel b'eedigen: So mede direct nogte indirectelijk bevoegd wesen niemand syner rijksraden van haare waardigheden te dimoveren, anderen daarmede bevoordeelen, ende tot een nieuw etablissement treden_ dan met onse prealable toestemminge en bewilliging: Wanneer onvoorsiens cenige verschillen tusschen het Goron- taalsche hof en de naburige superintendenten van Limbotto, Parigie, enz,, uyt wat sake het ook soude mogen wesen, tam agendo quam defendendo, bewindsverdediging dan wel disputen van con sideratie onder de rijksraden ontstaande, dat gemelte quaestien by den heer gouverneur ende synen raade sullen worden gedeci- deert maar is het sake dat deselve spruyten over sommige beu- selingen, sal het de koningen VIY staan met onsen resident com- municatief te werk gaande, tot reconciliatie van parthyen advers door wedersijdse arbiters in hunne vergadering dat maandelijks eenmaal zal moeten gehouden werden sonder uytstel na beste weten ende geweeten finaal beslissen en uyt de wereld helpen. Wyders engageert den koning, So in sijn prive als [met] d'aanwesende rijksraden, alle ende cen ygelijk van de hare, uyt cen vrye onbedwongene neiginge het christengeloof begeerende te omhelsen, door geen heimelyke bedrygingen hinderlijk, veel minder openbaar daartegen sullen opposeren, maar een ygelijk ten opsigte van den godsdienst, wel verstaande so als deselve in de Hollandse kerke geoeffend werd, vryheid Van geweten te laten deselve, om niet aan de woedende blinde driften van het gemeene gepeupel te sacrificeeren, onder onse bescherminge nemen, en daarvan aanstonds kennisse gegeven worden, in welk een geval wY, koning, en rijksraden, d'Ed. Comp' des goed vindende en namaals vorderende, een of meer leermeesters tot onderwijs der

dusdanigen onder onse gemeente te plaatsen, beloven ende aan- neemen die geestelijkheid te sullen assisteeren, ende sorgen dat Sy, nogte aan lijf en goed d'allerminste leed ofte nadeel aangedaan werde Den koning nevens syne rijksraden neemt insgelijks aan geen correspondentie, veel minder woonplaatse onder haar te vergun nen aan Spanjaarden, Portugeesen, Engelsen, Franschen, Deenen, Sweeden, in het generaal alle vreemdelingen, hoedanig ofte van waar die soude mogen wezen Valn gelyken binnen onse grenspalen niet gedoogen Spanjaarden, 230 Roomse monnicken, priesteren ende leecken, maar deselve binnen de 24 uren 't land doen ruymen ende by onwilligheid in corporeele apprehensie, hetzy aan den resident overleveren, dan wel direct dit-heen 237 opsenden om loon na werken te ontfangen. Ende wel hoofdzakelijk rigoureuselijk agt geslagen worden op alle baatzuchtige commercianten ende onderkruypers

van Comp” privativen goudhandel, van wat conditien sy mogen weesen, deselve sonder gratie in versekering nemen, excepto d’Europese bediendens, by welke geval den coning vry sal staan, mits wel-beslagen ten eysch komende, den heer gouverneur direct heymelijk kennisse te geven, tot stremming van sulke condemnatoire desseinen; 10. Verklaard den koning €s. als een der gewigstigste deelen van zijn eed begrypende, zig onvermoeid te zullen toeleggen, selfs ende door alle persuasive middelen zijn onderhoorige algemeen gestadig aansetten om met eenparige schouderen de nu een ge- ruimen tijd in verval geraakte goudinsaam met een verdubbelde lust en vleit te pouseeren, de reeds bekende rivieren en onder- aardsche goudgevende groeven onder hooger opsigt van een aan- vertrouwd voorganger bewerken, en de nog verborgene holen en spelonken naauwkeurig doen ondersoeken, voorts al het inge- samelde van dat kostbare bergstof, ’t zy in kleine korlen of groote brocken, so als ze vallen, wel-verstaande eerst deugtsaam gesuy- vert; en veritabel sonder daarvan ietwes schuyl te houden, vroeg - tydig, vooral niet later als de maand July, ende van meerder importantie als nu eenige jaren herwaards, ter versending naar Batavia aan Haar Hoogedeles, de alleen geregtigde eigenaars, jaarlijks aan den resident tot verdere bestelling overhandigen, tegens den bedongen prijs van thien rds. voor ieder reaal swaarte,

1. Lees Spaanse, ofte andere; vgl: nr. MXV art; 10. (Cs.) 237) Hierheen_ 142

in ruyling voor lywaten, welke geweef WY, onverminderd deselve doorgaans d’eene party van d’andere ongelijk in valeur verschillen, sonder contestatie tegens Comp” jaarlijks aan te schryvene pry- sen, ende niet hooger, van den resident aan te nemen 11, By aldien WY , koning C.S. niettegenstaande alle gebruykte precautien namaals decouvreren dat sommige hun al egter niet ontzien het goud te vervalschen ende vuyg gewin daarmede dry- ven, haar agterhalende sonder gratie als on waardige uytvaagsels in handen van d’Ed. Comp’ overleveren, Om met deselve te han- delen soo als te rade werden sullen. 12 Ende om alle aanlokselen uyt den weg te ruymen belooft den coning C.S_ al verder, geen vaarthuygen na Amboina, Macassar, Mangindanao als elders, nogte van voorschreven plaatsen nergens onder sijn gebied te admitteeren, de overtreders dadelijk aan d’E. Comp” ter hand stellen, uytgesondert aan eenige wynige, die haar met visschen erneren, en dat wel bepaaldelijk niet wyder dan by de daaromstreeks gelegene eilanden, mitsgaders hunne uyterste kragten inspannen den landman te animeeren, de velden en ackers met rijst en andere voedsel beplanten, opdat de inwoonderen van Gorontalo, welke voor die van Menado niet behoeven te wyken, inderteid meede sigzelven van levensmiddelen kan bedruypen. 13. Gelijk den koning vervolgens ook tot meerdere weering van alle pernitieuse entreprisen,

morshandel, konkelaryen en met de nabuurige hoofden clandestin snoode kuyperyen te smeeden, aan- neemt om alle degeene van syne onderzaaten en andere ingesete- nen, welke na desen sonder een behoorlyke pascedulle, niet slechts door den resident, maar door beyde ofte ten minste een der regee- rende coningen onderteekend, bevonden of agterhaalt werden ginds en herwaarts onbekommert te navigeeren, als publique land- verraaders ende baetsoekers sullen worden aangemerkt; directelijk aan dese regeering gevougelijk overgesonden cn in cas van resi- stentie middelen van geweld gebruyken, met uytsondering nogtans dergeene, die onder ‘s conings bestel dagelijks in kleene schep- prauwtjes uyt visschen begeeven en haar daarmede erneren_ 14_ Erkennen wY , koning ende rijksraden, buyten de Nederland- sche Oostindische Comp’ geen andere souverain, meester ende voogd, over het gansche land van Gorontalo, sodat van weigemelde Edele Maa- tschappy ook indisputable de magt ende faculteit alleen afhangt; ende aan geen sterveling van hun handelwyse rekenschap behoeven te geeven, nogte gewoon aan sotgeklappen van wijs- OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

neusen, die door den caute 238) den gantschen train van saaken selden verder dan hunne neusen lang sien dat gevolgelijk deselve, gelykerwijs niemand immers, die in de grondwetten van de be- schaafde wereld min of meer onderweesen zijn, gemerkt ‘t in sig een substantieele waarheid bevat, kan loogchenen, des geraden vindende, desen gedeeltelijk van synen last te ontheffen ofte wel in het geheel absolveren ende geene weder daarmede beswaaren insonderheid wanneer geen speciaal verband met den persoon selfs aangegaan is, evengelijk als nog onlangs by dese regering begrepen wesende ter gelegentheid van een wedersijdse ingerigte contract met die van Attingola, welke feodale bewindsman in soo verre wel en te regte ten dage van den heer gouverneur Gerrard van Brand- wijk van Blokland, by den aanvang van den opbouw der tegens- woordige logie etc te Gorontalo en een deswegen gemaakte ver - deelinge is te beurt gevallen dagelijks, buyten ende behalven de gerequireerde houtwerken, kalk; enz_ nog 16 man te moeten con- tribueren, 238- hoewel hy naderhand, als in zijn afwezigheid ge- schied zijnde, meer dan eens gedemonstreerd hebbende de geringe hoeveelheid zyner onderzaten, in vergelijk der andere bondgenoo- ten, telkens sonder vrugt instantien gedaan om vermindering der gemaakte bepaling, daarbeneven in consideratie komende hoe hy sedert dien tijd door den resident ginder, prive authoriteid, nog tot een appendix is beswaard geworden, ende voor sijn reekening alleen overgelaaten d’aankomende of gaande brieven, maandelijkse randsoenen etc’_ over en weder te moeten voeren, mitsdien ook de reden en de billijkheid vordert; hem eenigermaten darin tegemoet komende, van cen SO dubbele ondragelyke last, wijl de te Gorontalo geprojecteerde werken Op weynig na in gereedheid bevinden, met relatie tot de 16 coppen arbeiders finaal te ontslaan, mits hy niet

in gebreken blijft de nog ontbrekende houtwerken en andere bouw- materialen ten spoedigste te besorgen, item voor “taan, als Voor - waards gemelt; ten dienste der te Tomacallang zijnde besettelingen steeds laten vinden 2394 = 15. Welke bestelling wY , koning ende rijksraden, ongedwongen submitteerende, ten vervolge belooven ende sweeren by onse terug- keering het nog beficieerende aan de meer dan te lang onderhanden geweest zijnde ’s Comp vestingwerken nevens de overige bogt- coningjes 240) yverig, naarstig ende expediter na een daarvan ge

1. 1. Cortus V, blz_ 409 volgende: 238”) Vgl: MIII, art 20. (Cs.> 240) Vorsten van de landen aan de bocht; d.i. de Golf van Tomini 144

formeerde plan tot sijn volkomentheid te brengen, onverminderd nogthans de minste vertraging omtrent het onderwerp der goud- propagatie. 16. Waaromme wy volkomen bereidwillig verbinden ende aan- neemen omme SOo ras de ons ter extructie opgelegde portie van voorschr. fortificatiewerk beslag sal hebben erlangt, die van Attingolaas potentatie, met onderstand van de overige naburige vorstjes, Boulanga, Bone, enz een yder naar mate van haare bevolking, ten welken eynde deselve hiernopens verwittigen ende disponeeren sullen, by der hand nemen ende voortsetten, totdat de nader ordre dientwegen van den Edelagtbaren Heer gouverneur en raad ons sal zijn toegekoomen, somede de voorgesegde aangren- sende landheertjes aanmoedigen omme met een verdubbelden yver de goudmynen te bewerken, opdat dies geringe leverancie van dit metaal een aanzienlyke aanwasch komt te erlangen. 17 . Ingevalle elders binnen de grenspalen van Gorontalo den coning C.s specerybоomen mogte ontdecken, waarop onophoudelijk gaade sal geslagen worden, aanstonds te doen uytroeien en de Comp” een waarachtige rapport daarvan geven, desnoods twee of drie Europeese getuygen by de extirpatie aan den resident ver - soeken, voor welke manschappen wy altijd responsabel blyven; ende werd het aanfocken van voorschr: gewasch wel scherpelijk geinterdiseerd. 18. Alle g’aufugeerde lijfeygenen volstrekt niet onder ons gedo- gen, maar deselve aanstonds in verseekering neemen, aan d’E_ Comp dan wel aan haar eygenaar laten ter hand te stellen, mits tot een recompens voor yder hooft, als van ouds gebruykelijk; betalende 10 rds in waarde of gereede gelden: 19. Ende so wanneer ten eenigen dage door zeerampen als andere inconvenienten Comp” scheepen , mindere vaarthuygen om- streeks Gorontalo mogten komen te vervallen, belooft den coning c.s vaardig alle menschelyke bystand te sullen toebrengen item door dese regeeringe gelast ofte door de residenten versogt wer- dende, een ofte meer vaarthuygen tot transport aan gecommit- teerde predicanten, bestellen van brieven enz. goed) willig besorgen, voor welk gerief d’E. Comp’e ten genoegen vergelden sal. 20. Voorts in alle voorvallen ende occasien betoonen vrienden van ’s Comp vrienden en vyanden van

haare vyanden te zijn, de wedersijdse bondgenooten in tyden van nood getrouwelijk bysprin- gen, geen oorlogen aanvangen nogte vreede sluyten, met wien het OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

145

ook wesen mag buyten verlof en aprobatie van d'E. Comp ende, vyandelyke aangetast werdende, middelerwijl defensief te weer stellen tot nadere bevelen van dese regeering: Reserveeren d'E. Comp' , als opperheerscher deser landen, van die macht ende faculteit; dese te mogen altereren, amplieren, vet- meerderen of verminderen, te haarer discretie ende goed Ivinden, naar gelegentheden van tyden ende saaken. Al welke voorschreve articulen en voorwaardens ik, coning, en rijksgrooten belooven ende sweeren als getrouwe leenmannen heylig en onveranderlijk te sullen naarkomen ende doen onder- houden, 't geen wy op de Mahumetaansche wyse op den alcoran met solemneele eede bevestigen.

Aldus gedaan, gecontracteerd, besworen en geteekend in poli- tieken raade tot Ternaten, in 't casteel Orange, den 16en November anno 1757 was geteekent Abeleven, J. B' de la Haute Maison, M. D'_ Haak, van Bywegen, As Truyn, z" Honore, Adam Boone, J" Jonkers_ Ter zyde in margine '$ Comp zeegel, in roode lacque gedrukt: Nogh ter zyde Ter ordonnantie van den Edelagtb. Heer gou- verneur en raad was geteekent Truyn, secretaris_

Annulatie en alteratie van het dertiende articul der door den jongst over de landen van Gorontalo geho- mologeerden coning Muhamat Alamoedien Iskander Mono Arta Djaohan Falahawan Berdaoelat Safioela, en syne rijksraaden gesloten verdrag, ter vergadering van den 6den deser maand_

Is op het aannemelijk vertoog van Zijn Hoogheid, op de materie van het verleenen der passen door den resident van zyne na de goudmynen telkens afgesonden werdende onderdanen, be- helzende hoofdzakelijk dat, gelijk onder die volkeren van ouds gebruykelijk is, haar ingesamelde in een geduurige wisseling over te voeren, ook seer faciel kan nagegaan werden, dat het altoos met de gelegentheid van den resident niet soude convenieren een licentiebriefie aan haar af te geven, immers een geruimen tijd, eer sy daarmede wierden voorsien, verloopen, tot merkelyke ver- agtering van het aangelegene werk, en de beswaarnis deser door den bank meest behoeftige lieden, die buyten en behalven dese te dugtene inconvenienten, nog na de willekeurige afpersing aan den 10 146

resident by voorbeeld nu twee, dan vier schellingen d'eene tijd meer en de andere minder zouden moeten contribueeren, 't geen indubitabel haar, daar zy anderzints ten uyterste bereydwillig en

met een on vertraagden yver aan den arbeid laten vinden, eerder mismoedig ende baloorig sullen maaken, om de aangehaalde wel-gewekte redenen goedgevonden en verstaan, het voorgenoemde 13e articul te aboleeren ende veranderen, mitsgaders aan de koning en rijksgrooten in zo verre vergunnende hunne onderzaaten na de goudgevende plaatsen te licentieeren, met een afgedrukte sjap tot een vrygeleyde te munieeren, behoudens haaren secretaris_ of by siekte een ander g'authoriseerd beamptschryver, en tot voor- koming van alle bedriegelyke entreprisen; een seker bepaalde getal te maken bewysen, denwelke by afgave gehouden zijn zal den resident kennisse te geven van de naamen der gelicentieerde per- soonen, soomeede een zuyveren annotatie houden, en by haare terugkeering, wanneer zy verder verpligt zijn, zullen gedagte teke- nen, aan hen te overhandigen, weder royeeren; Welke bestelling den coning en rijksgrooten dankelijk aan- genomen en opregtelijk belooven, sonder daarvan immermeer ge- bruyk te maken, heyliglijk te sullen observeeren, doen naarkomen, en ten dien einde met haar gewoone handteekening en 's Comp' zegul hebben bekragtigt.

Aldus gedaan, beslooten en onderteekend tot Ternaten in casteel Orange, datum ut supra was geteekend A Abeleven, J B' de la Haute Maison, M D. Haak; A van Bywegen, A: Truyn, Z' . "Honore, Adam Boone; J Jonkers:

MVII: MOLUKKEN_NOORD-CELEBES

28 November 1757. 241)

Ten Oosten van Gorontalo lag de negory Bone zie Corpus V, blz. 90 410 welks hoofd, als leenman van Gorontalo, onderworpen was geweest aan tussen de Compagnie dat riik gesioten overcenkomsten. Reeds enige malen had dit vorstje verzocht zelistandig een contract met de Com- pagnie te mogen aangaan, om zijn ongeveinsde zugt ende welmeenendheid voor de belangen van dEd. Maatschappij kunnen demonstreren: Bij on- derstaand document werd aan dic wens voldaan _

1. Uit Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

147

Articulen en voorwaarden, aangegaan, beslooten en onveranderlijk vastgesteld tusschen den Edelagtb. Heer Abraham Abeleven, gouverneur en directeur, benevens den raad in Molucco, in naame en vanwegen Zijn Ex- cellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infantery ten dienste van den staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwe- gens deselve Gouverneur-Generaal, benevens de Wel- edele Heeren Raden van India, representeerende de hoogste magt en autoriteit van de Vereenigde Oost- indische

Compagnie in deze gewesten, ter eenre en den coning van Bone, Amiroe Kaharoedien Ketjili Wa-adoe, benevens zyne rijksgrooten, ter andere zyde:

Aangezien de cooningen van Bone voorheenen wel niet particulier aan d'E. Comp' mits aan den teneur der successie met de Gorontaalsche en Limbotsche coningen gesolemniseerde contracten van oudsher in derselver vergadering als een der voornaamste leeden geseeten meede verpligt, g'engageert, hebben nogthans den present regeerende vorst Amiroe Kaharoedien Ketjili Wa-adoe en syne rijksraaden, ter betooning van hare ongeveinsde sugt ende welmeenendheid voor de belangen van d'E Maatschappy, persoo- nelijk aan dit casteel 242 verscheenen, versoek gedaan omme door een afsonderlijk verbandschrift des te nauwer en in een en deselfde graat van hare gebuuren verknogt te werden_ Welke regtmaatige instantie ter politicque vergadering van den IZen October g' 'aggreeert zijnde en hy, coning, en rijxgrooten, mitsdien aangenoomen en verbonden hebben, ten meesten nutte van de onder haar beleyd gedefereerde land, ter erkentenisse van de magt en eygendom der E. Comp'e op deselve, de articulatien en ontworpen voorwaarden, waarby zylieden de conjunctief met voorschreven vorsten geratificeerde acte bekennen in zijn begrip voor ginsereerd te houden, heylig, onveranderlijk te zullen obtem- poreeren ende doen naerkomen:

De nu volgende 20 artikelen zijn, behoudens enkele stilistische afwijkingen, gelijk aan die der contracten, gesloten met tal van andere coningjes'" van Noord-Celebes Zie Corpus V, blz. 126 e.Vv 248 e.V. 469 e.V. 516 e.V,, 564 e.V 592 e.V,, en ook hiervoor de overeenkomst met Bintauna, MCMLXXXIII.

1. Oranje op Ternate 148

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Aldus gedaan, gecontracteerd, besworen, geteekend, in politicquen raade tot Ternaten, in 't casteel Orange, den 28en November anno 1757 was geteekend Abeleven; J Bt de la Haute Maison, M_ D. Haak; A_ van Bywegen, A_ Truyn; z'. FHonore _ Adam Bone, Jn. Jonkers: Ter zyde in margine Comp zeegel in roode lacque gedrukt. Nogh ter zyde Ter ordonnantie van den E Agth Heer gouverneur en raad was geteekend Truyn; secretaris

1. MALAKKA-DJOHOR

12 December 1757_ 243

Hiervoor Op @ 22 is er Op gewezen, dat de rondzwervende Buginezen in tal van staatjes op het Maleise Schiereiland groote invloed hadden weten te ver _ krijgen De Maleise pretendent Radja Alam van Siak; aldaar verslagen; begaf zich naar Linggi, ongeveer 30 KM ten Noorden van Malakka, sloot zich daar aan bij

zijn zwager, den Buginees Daeng Kambodja, een der felste tegenstanders van den sultan van Djohor: De nieuwe regent van Siak; Radja Mohamed, een broeder van Radja Alam_ stond slechts in schijn aan de zijde van Djohor en de Compagnie. Weldra kwam het tot vijandelijkheden en Buginezen hielden 1756 strooptochten tot onder de muren van Malakka_ Daar rustte men nL een expeditie uit , die in Juli van dat jaar Linggi ver - overde: De gevluchte vijanden evenwel vereenigden zich weer versterkt met de opgestane Rembauers zie Corbus III, blz: 198- -209 verwoestten zij omstreken van Malakka. Tegeliik bedreigde Radja Alam Neder - landse post op Foeloe Gantong: aan de mond der Siakrivier. De Compagnies - vloot wist hem van daar te verdrijven_ maar het schiereiland zelf zag het er slecht Uit. Gelukkig kreeg men medio 1757 versterking uit Batavia. Linggi, opnieuw door Daeng Kambodja bezet, werd December 1757 andermaal door de Compagnie veroverd, waarna de Sultan van Djohor de landschapperl, die hem zooveel last veroorzaakt hadden, definitief aan de Compagnie af- stond: (NETSCHER, De Nederlanders Djohor Siak, blz: 87 en volgende)

Offertes door den koning van Johor en Pahan, sultan Soleman; benevens den koning van Trangano, sultan Mangsor-cha en den dato thomagon Thon Abdul Majed, aan de Ed. Comp” gedaan mitsgaders aan den heer gouverneur en directeur M’. Willem Dekker en den raad te Malakka ter goedkeuring overgegeven op 12 December 1757 . Waarby gemelde vorsten aan de Ed. Comp”” offreren, mits- gaders ten behoeve van dezelve afstand komen te doen van het

1. Uit NETSCHER, De Nederlanders in Djohor en Siak, Bijlage XX, blz. XXXIV. manuscript op het Arsip Negara te Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

landschap Rombouw met zyne negen negoryen en al wat daaraan dependeerd. Mitsgaders in zelver voege de geheele negory Lingi, zooverre ‘t zelve is strekkende tot aan de rivier Calang, die de grensschei- ding wezen zal tusschen het land van de Comp’ en dat van den koning van Johor zullende voorts alle onderdanen van de Ed. Comp’ welke van passen voorzien zijn, VTY wezen van eenige inkomende en uitgaande reg ten, etc” Dog zal de Ed. Comp” omtrent de oefening van het Mohame daansch geloof in opgemelde landen geen verandering mogen maken, zoomede in de voorbidding voor den koning van Johor: Versoekende wyders de Ed. Comp” dat noch Dain Cambodja, Radja Alam, Radja Sayt; Radja Hadji, Radja Toealalang of Radja Hadil van Rombouw, welke Malakka geruineerd hebben, mogen groot gemaakt worden: Echter zal de Ed. Comp’ de regeerders of bestierders van

opgemelde landen naar haar gelieven mogen aan- stellen. En laatstelijk zal het Johoorsche rijk geen de minste pretentie op bovengemelde landen mogen maken. 244 -

1. MALAKKA_LINGGI_REMBAU.

Januari 1758. 245-

Nadat Linggi door de Compagnie was heroverd de sultan van Djohor om Malakka gelegen staatjes aan de Compagnie had afgestaan, bleef voor de opstandelingen niets and ers over dan zich te onderwerpen, wat ge- schiedde het Lirggi opgeworpen Nederlandse fortje Philippina, dat een bezetting kreeg: (NETSCHER, 0.1, blz: 92).

Vreedenstractaat van getrouwe vrind- en bondgenoot- schap, op goedkeuring van den WelEdelen Agtbaren Heere M'_ Willem Decker, gouverneur en directeur der stad en fortresse, benevens den raad van Malacca, 248)

1. De ondertekening is weggelaten bij Netscher: 245) Uit de Overgecomen brieven 1759, 24*te boeck, afdeeling Malacca II, Reso- lutien, folio volgende: Gedrukt bij NETSCKER, De Nederlanders in Djohor Siak, Biilage XXI, blz: XXXV eV: 248) Deze had alleen bezwaar tegen den titel Radja-moeda van Linggi, welke Daeng Kambodja aannam salzoo die plaats thans vollen eigendom toe- behoort aan de Ed. Comp" 150

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

en onder hooger gunstiglijk verhoopte approbatie der Edele Hooge Indiase Regeering, 247) door den Weledele Manhafte Heer Jan Jurgen Feber, majoor en chef der expeditie. en Fredrik August van Marschal, capitayn- militair, als daartoe benoemde commissarissen vanwe- gens de Generale G'octroyeerde Oostindische Comp" ter eenre met de vyandelijke vorsten als Dain Cambodia, noe- mende sig Radja-moeda van Lingi; Radja-toea van Callang, Radja-hadil, benevens de hoofden der neegen negoryen van Rombouw.

Begeert d'E. Comp" dat diegeenen. die sig nog vyandelijk om- streeks Malacca met rooven, plunderen of andere moetwilligheeden mogten ophouden, onmiddelijk sig van daar begeeven en Comp" lant en territoir niet wederom vyandelijk betreeden sullen. Onderwerping aan d'E. Comp' Begeert d'E. Comp'e alle manschappen, SOO Europeesen als Inlanders, die van denselven onder haar sig mogten bevinden Alsmeede voor de van oudsher gestipuleerde praemie de slaven van de Malaxe ingeseetene, die sig meede onder haar mogten bevinden, en van tijt tot tijt van daar gedrost of vervoert zijn. Waarentegen d'E. Comp" weder terug sal geven de man- schappen, die by haar geduurende dese troubles gevangen en nog in weesen mogten zijn, voor Soo verre die hun betreffe. Wyders sal alle negotie met

vreemde Europeese natien koo- men te cesseeren, naardien de Comp” die voor sig behoud Alle de thin, die Lingi, Rombouw of Calang levert, begeert d’E. Comp” tegens sodanige prysen, als by het 9d articul in ’t con- tract met de Johoreesen vorst g accordeert is, 248 te weeten twee en dertig Spaens de bhaar van 300 katjes 2487 of 375 € en twee Spaens tot een douceur voor de regenten van de negoryen. Sullen die van Rombouw gehouden weesen d’E. Comp schaa - deloos te stellen voor een quantiteyt van vijf hondert Spaense reaalen aan thin, welke contanten dies laxamana 250) over een geruyme tijd geleeden volgens obligatie ontfangen hebbende, om

1. Geapprobeerd in de vergadering van 3 Januari 1758. 248) Zie hiervoor CMXCIII, 210) Versta kati’s lees voor Spaens Spaanse Realen. (Cs) 250) Titel van het hoofd der zeezaken: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

van dat mineraal daarvoor te leeveren, hy sulks tot nog toe niet heeft nagekoomen. En sullen geen zeeroveryen getollereert maar door exemplaire stra foeffening moeten geweirt werden, en sulx tot bevordering van een wederzijdse geruste passage en handel in dese straat. 251) op poene van de hoofden der negoryen, een ider in de zynen; om by overtreeding der onderdanen hiervoor aanspreekelijk te wesen_ 10. Geen vaartuygen, van wie die ook zijn mogen, sullen uyt de Zuyd n2 de Noord, of uyt de laatste na de eerste plaats over en weder voorby Malacca mogen passeeren, sonder alvoorens hetselve aan te doen om cen pas, op peene van confiscatie. 11. Eyndelijk sullen de raadjes 252- moeten belooven en sweeren, alle Comp vrienden Voor haare vrienden en vyanden voor hunne vyanden te sullen houden, werdende in de eerste plaats speciaal den koning van Johor en desselfs onderdanen hieronder begreepen

Dit tractaat sal Dain Cambodia, noemende sig Radja-moeda van Lingi, Radja-toea van Calang, Radja-hadil dog dese door indispositie niet afgekoomen sijnde, gedraagt sig aan de andere raadjes benevens de vier ponghoelos, hooiden der neegen negoryen van Rombouw, moeten besweeren, dat zy daar ten eeuwigen dage niet van sullen afwyken, maar hetselven heyliglijk onderhouden en nakoomen, Soo lang son en maan haar schijnsel van sig geven_ En daardoor sal d’E. Comp’ in dese straat, en zy lieden meede, met gemak en na genoegen haren handel kunnen dryven. En sijn daarvan gemaakt twee eensluydende origineele afschriften, onderteekent en gestempelt met de zegels van dE. Comp” en die van Dain Cambodia, noemende sig Radja-moeda van Lingi, met de andere Radja’$, waarvan het eene berust by gemelde Comp” en de andere by Radja-moeda van Lingi. Onder stond Aldus overeengekoomen en b’eedigt in ’t fortje De Philippina, geleegen aan de Qualla Lingi, 258) den eersten January anno 1758 Daaronder Als commisarissen geteekent J. J

Feber en FA van Marschal: In margine ’s E. Comp”” zegel, gedruckt in roode lacke (Lager stont:) twee Maleyts in ’t swart gedruckte stempels_ Nog lager twee Maleytse caracters en daarom geschreven

1. De Straat van Malakka_ 252) Radja’s. 253) Kuala of riviermond: 152

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Dese hantteekenings sijn door de gemagtigdens van Radja hadil en by gebrek van hun chiap terneder gestelt:

MX MALAKKA__SELANGOR

8 12 Januari 1758. 254

De volgende overcenkomst behoort bij reeks maatregelen, die Inen Malakka nan tegen de Buginezen: Oischoon dit document heet te zijn cen overeenkomst tussen den koning van Djohor de heersers over Selangor, gaat het toch in hoofdzaak over belangen der Compagnie (NETSCHER , 0.1. blz. 93)

Translaat Maleytse articulen en conditien, door Sul- than Soleman-cha, ibnu 255_ Sulthan Abdul Jalil Razi, koning van Johor en Pahan, voorgeschreven aan Radja- Salangoor en den soulibatang_ 256 genaamt Dain Lac- cani, SOO voor hunselven als voor radja Sait; die haar gevolmagtigt heelt; en de gantsche Salangoorse ge meente, mitsgaders by deselve ter praesentie van den Weledelen Agtbaren Heer M’ Willem Decker, gouver- neur en directeur over de stadt en fortresse Malacca, nevens den gantschen raad plegtelijk aangegaan en beswooren:

Eerstelijk belooven ende sweeren de voorschreven Radja - Salangoor en de Soulibatang, Soo voor hun selven als voor radja Sait door denselven hiertoe gemagtigt en de gantsche Salangoorsche gemeente, den doorlugtigen Padoeka Siry Sulthan Soleman-cha Ibnu Sulthan Abdul Jalil Razi, koning van Johor en Pahan, als haren eenigen heer en wettigen souverain, en de Neder- landse G’octroyeerde Oostindische Compagnie als desselfs bond- genoot en g’allieerde gehouw en getrouw te zijn, ende een ider na uytterste vermoogen in alle behoorlyke gehoorsaamheyd sig tegen gedagte Syne Hoogheyt, desselfs staat en voorschreven

1. Uit de Overgecomen brieven 1759, 249e boeck, afdeeling Malacca, II, Reso - lutien, folio 15 volgende_ 255) Arabisch Zoon van_ 238) Lees sulewatang, Buginese titel, letterlijk vervanger van de hoofdtak” dus rijksbestuurder_ (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Compa gnie te gedragen, soo en in diervoegen als getrouwe onder- danen schuldig en gehouden zijn, sonder gesamentlijk of ider in ’t bysonder tegen voormelde Syne Hoogheyt ofte desselfs belan- gens, dan wel voornoemde Compagnie, direct of indirect iets schadelijks te ondernemen; maar dese articulen in allen deele hey- liglijk en punctueelijk te observeeren cn na te koomen_ Ten tweeden belooven Radja-Salangoor en de Soulibatang uyt naam alsvooren jaarlijks vrywillig en sonder murmureering aan hunnen wettigen heer, Radja Soleman in contant te sullen opbren- gen sooveel, als voormaals de gewoonte is geweest, namentlijk 1000 Spaans_ 257 -

Ten derden belooven zy niemant ten handel te sullen admit- teeren; dan die voorsien met een Nederlandse Comp of Johoorse pas, secludeerende hiervan alle andere Europeese of Inlandse natien:

Ten vierden Sal d’E Comp’ alleen thol- en lastvry haren handel te Selangoor na believen mogen dryven. Ten vijiden Betreffende de thin op Salangoor, dies inkoop sal alleen aan d’E Comp’ gepermitteert zijn, te weeten, s0o zy dat mineraal zelfs afhaalt, tegens 32 Spaanse reaalen de bhaar van 375 & ofte 300 cattjes, en 2 Spaans als een douceur voor de regen- ten maar ingevalle de ingeseetenen van Salangoor het op Malacca brengen, sal haar 45 rijxdaalders, en 3 rds als even voor de regeer- der; betaalt werden_ En soo imand buyten dE. Comp’ geattrap- peert werd daar thin te negotieeren, soo sa] sy die ten haren behoeve mogen confisqueeren: Maar de koning van Johor van die bergstoffe begeerende, SOO sal hy daarover aan d’E Comp’ schryven, en sooveel als hy nodig heeft vragen.

Ten sesden Geen Salangoreese vaartuygen, van wie die ook sijn mogen, sullen uyt de Zuyd na de Noord, of uyt de laatste na de eerste plaats over en weder voorby Malacca mogen pas - seeren sonder hetselve aan te doen om een pas, op poene van confiscatie.

Ten seevenden De zeeroveryen sullen in geenen deele getol- lereert; maar door exemplaire straffoeffening allesints geweert

1. Namelijk realen. 154

moeten werden, en sulx tot bevordering van een wederzijdse geruste passagie en handel in dese straat, op poene dat de regen- ten voor de overtreeding harer onderdanen in desen aanspreekelijk sullen weesen

Ten agsten Voorts belooven Sy , Radja-Salangoor en de Soulibatang; datelijk by hunne tehuyskomst byeen te sullen samelen en voor het gewoone losgelt herwaarts te schicken de slaven van d'E. Comp" ofte haare ingeseetenen, sooals van tijt tot tijt van hier gedrost of door kwaade menschen vervoert sijn.

Ten neegenden Item haare onderdanen op lijf- en levens- straffe in den aansthaande te verbieden het vervoeren of verkoopen van gedebaucheerde vrye ofte slaven.

Ten thienden Mitsgaders de overtreeders van dit gebod by agterhaling ook sonder de minste genade met de dood te straffen, of wel aan d' E. Comp alhier te leveren, omme na verdienste ge straft te werden.

Ten elfden En soo des niettegenstaande in 't vervolg al egter te Salangoor eenige Malaxe slaven van dE. Comp"e ofte haare ingeseetenen mogten ontdeckt werden, hetzy dan dat die uyt eygen vrye wille waren weggeloopen, dan we] vervoett_ sonder dat den dader bekent mogte sijn, soo belooven Sy die almeede ten eersten voor t ordinaire rantsoen te sullen herwaarts senden.

Ten twaalfden Eyndelijk belooven en sweeren Radja-Salan- goor en de Soulibatang uyt naam voorschreven, en de gantsche Salangoreese gemeente by den alcoran, alle Johorse en Comp'= vrienden voor haare vrienden, en derselver vyanden Voor hare vyanden te sullen houden, mitsgaders de voorenstaande articulen heyliglijk te onderhouden ende doen nakoomen, hebbende desen tot meerdere verseeckering met hunne gewoone hantteekening en zeguls bekragtigt_

Aldus voorgeschreven, aangenoomen en beswooren, Malacca, den &e January 1758, en naderhand; doe de afschriften vervaardigt waaren, by gebrek van stempel te Lingi door voormelde Salangoreesen onderteekent den 12" daaraanvolgende En zijn hiervan in Maleyts gemaakt drie eensluydende afschriften, waarvan het eene berust by den Johorsen vorst; het tweede by d'E. Comp" en het derde by die van Salangoor Onder stont Aldus getranslateert, volgens opgaaf van den OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 ~1800.

155

Maleytse tolk Piro Mahomet, door my was geteekent F L. Piazzoll, secretaris. Onder stont Malacca in fortres, dato voorschreven was geteekent W Decker, N, A Lebeck; E Cramer, F Piazzoll, J. Gilbert en Verbrugge:

1. MALABAAR

24 Februari 1758. 258

De brieven uit Malabaar maken al enige jaren lang geregeld gewag van door den Samorijn gepleegde ‚insolentien" jegens Compagnie: In het najaar van 1756 ging hij tot openlijke vijandschap over, bezette Compag - nies gebied Paponett verjoeg onzen bondgenoot, den Paljetter , uit zijn residentie Chenotti Nadat hij zich van verschillende belangrijke punten had meester gemaakt; gaf hij de wens tot besprekingen te kennen, maar weigerde conditien van de Compagnie, teruggave van het veroverde, aan nemen_ Nadat militaire versterkingen van Batavia gekomen waren trokken Compagnies troeper; gesteund door den Paljetter van Cranganoor het gehied van den Samorijn binnen_ Voor het tot eigenlijke strijd kwam, gaf hij toe cn tekende onderstaand verdrag (Secrete missive van Mallabaar naar Batavia, d.d. Maart 1758).

Verbond van vreede en vriendschap, gemaakt tus- schen Zijn Hoogheid den koning van Sammorijn 259_ en den commandeur der kuste Mallabaar, Canara en Win- gurla, d'EE; Agtb Heer Casparus de Jong, uyt naam en vanweegen d'Edele Hollandse Maatschappye:

Na

sluyten van

vreedenscontract in den jaar 1717, den 17 December, tusschen Sijn toenmalige Hoogheid van Sammorijn en den admiraal Willem Bakker Jacobsz_ 280 in naame van de Generale Nederlandse Comp' welk contract in zijn volle waarde blijft, zijn eenige verschillen ontstaan, die thans bygelegt en afge- maakt werden Op de volgende wyse.

Eerstelijk is overeengekomen en beslooten, dat alle vyandelijk- heeden zullen cesseeren en voortaan een vaste vreede en vriend-

1. Uit de Overgecomen brieven 1758, 6*e boeck, folio 1531 en volgende_ 20) De sanskritvorm Samundri, titel met betekenis heerser der zee, van den vorst van Calicut: (Cs) 280) Corpus, IV, blz. 505 volgende: 156

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

schap tusschen Sijn Hoogheyt van Sammorijn en d'E. Comp zal onderhouden werden_ Tweedens zal Sijn Hoogheyt van Sammorijn aan d'E. Comp" inruymen geheel conquest Paponetty en alles wal Zijn Hoogheyt van d'E. Comp' heeft genomen, sodanig als die landeryen by d'Ed Comp zijn beseeten geweest. Derdens, de paggers en sterktens, door den koning van Sam- morijn in 't zandig land van Chettua en het conquest gemaakt, zal Sijn Hoogheid doen demolieeren of aan d'E. Comp'e overgeven. Vierdens, de canons, die d'E. Compt tot Madilagam heeft moeten agterlaaten, en in de magt van Sijn Hoogheid geraakt sijn, zal Sijn Hoogheyd aan d'E. Comp" restitueeren: Vijfdens, de deserteurs,

die van d’E. Comp” weggeloopen en by Sijn Hoogheid te vinden sijn, Zal Sijn Hoogheid aan d’ E. Comp doen uytleeveren_ Zesdens. De logie tot Panay zal in sijn vorigen staat hersteld werden, en den persoon, die daar Comp” weegen zal resideeren, beloofd Zijn Hoogheid in alle de behulpsaame hand te sullen bieden. Ten sevende. Zijn Hoogheid zal aan d’E. Comp” geen verhin- dering mogen toebrengen omtrent den inkoop van de peper, die in de landen besuyden Chettua valt, blyvende de oude Comp” voorregten in volle waarde Agstes_ De agtien en een halve dorpen, die den koning Sam- morijn overheert heeft, cedeert Sijn Hoogheid aan dE. Comp die deselve in vollen eygendom zal besitten en beheeren. Negendens So dE. Compl” tot Pannany, te Calicut of elders in Zijn Hoogheids landen inkoop van peper zal willen doen, zal Sijn Hoogheid Haar Edele daarin de behulpsaame hand bieden en boven andere de preferentie geven_ 10. Thiendens. Zijn Hoogheid van Sammorijn verbind sig wel expresselijk by desen, aan de Comp’ te zullen vergoeden alle de schaden en kosten, die Haar Edele om de wille van de jongste onlusten geleeden en gedragen heeft_ 11. Elfdens De geregtigheden, die Zijn Hoogheid in het zandig land van Chettua competeeren, zullen ingevordert en besorgt wer - den door een persoon, die aldaar woonagtig is, en tot die invor- dering zal aangesteld werden by Sijn Hoogheid en d’E Comp” om de geschillen, die daaruyt zijn voortgevloeyt, in den aan- staande te vermyden. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 *1800*

157

1. Twaalfdens Alle onderdanen van Zijn Hoogheid, uytgenomen gewaapent krijgsvolk, zullen langs de territoiren van d’E. Comp” mogen passeeren en repasseeren, sonder eenige verhindering_

Aldus overeengekomen tot Cranganoor op Vrydag den 24 February des jaars duysent seven hondert agt en vijftig na de Europeese reekening, en volgens der Mallabaren steyl den 16 van de maand Coembam des jaars Coilan 933, mitsgaders vastgesteld dat hiervan gemaakt sullen werden, gelijk er ook van gemaakt sijn; vier eensluydende geschriften, te weeten in ’t Nederduytsch en twee in Mallabaars, Op papier geschreven, dewelke alle vier door den koning Sammorijn en den commandeur Casparus de Jong eygenhandig ondertekent, en waarvan twee by den koning Sam- morijn en twee by gedagte commandeur berustende gebleeven sijn Onder stond Accordeert was geteekend Anthony van Vechten, secretaris

MXII MOLUKKEN_SANGIR-EILANDEN_

18 Mei 1758. 261)

Vele tientallen jaren achtereen hadden in Tabukan vorsten geheerst uit het geslacht Macarompo, ook wel Macca- otnpo of Macca-ampo geschreven_ Zie reeds het contract van 1677. Corpus

III, blz. 83 e.v. In 1757 stierf dit vorstengeslacht uit, waarop naar Ternate gekomen rijksgroten vrijwel eenparig als opvolger aanbevalen den ‚prince' David Johan Philip , wicns moeder van de Macarompo'$ stamde: Gouverneur raad van de Molukken gingen hiermede accoord de nieuwe vorst bezwoer 18 Mei 1758 de gebruikelijke ‚poincten'

Contract ende voorwaarden, aangegaan, vastgesteld en besloten tusschen den Edelen-: -agtbaren Heer Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur; bene- vens den raad der Molucco's en den ressorte van dien, in den name ende vanwegen Zyne Excellentie, den HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie ten dienste van den staat, en wegens deselve, mitsgaders de Edele Oost- indische Maatschappy Gouverneur-Generaal, benevens

1. Uit Contractenboek XI, (no_ 19) op het Arsip Negara Djakarta. 158

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

de Edele Heeren raden van Nederlands-India, als representeerende de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie en staat der Vereenigde Nederlanden in deese Indische gewesten, ter eenre En den Taboekansen prince David Johannes Philip, zoon van den goegoegoe Philip Pantjalling, van moe - ders zyde van koninglyke afkomste, en wel van den in anno passato overleden koning Philip Macca-ampo, nevens zyne rijxraaden ter andere zyde

Alzoo het rijk van Taboekan door het overlyden van den koning Philip Macca-ampo in anno passato is koomen open te vallen en door meest alle de Taboekanse princen en rijksgrooten den prince David Johannes Philip, dewijl er wettige descendenten ontbreeken, als de naaste, waardigste en bequaamste successeur tot dat rijk is verklaard en voorgedragen, soo is 't dat den Edelen-Agtbaren Heer gouverneur Jacob van Schoonderwoert en raad tot Ternaten, sulx tot genoegen gebleeken zijnde, tot rust en nuttigheid van het Taboekanse rijk, goedgevonden hebben vermelten prince David Johannes Philip tot coning van het rijk van Taboekan te creeeren en aan te stellen, onder de navolgende conditien en voorwaarden.

De nu volgende artikelen komen naar de geest geheel en naar de vorm grotendeels overeen met die, door tal van andere vorstjes in deze contreien bezworen Zie dat met Taroena, Corpus V, blz. 469 en volgende. Het document is gedateerd Ter- nate, 18 Mei 1758 en geteekend door J: van Schoonderwoert; J, Pelters, J. B de la Haute Maison, M. D_ Haak; J: S. van Massow, z']Honore, G. R de Cock

MXIII MALAKKA-INDRAGIRI:

October 1758. 202,

In 1757 werd de gedurende enige jaren verlaten vestiging der Compagnie in Djambi hersteld, terwijl men ook trachtte opnieuw met Siak in handels- verkeer te geraken Zie Corpus III, blz. 7-9, 380 -387 en 492 497

1. Uit de Overgecomen brieven 1759, 24”te boeck, afdeeling Malacca Il, folio 9 en volgende OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

159

Het lag geheel in deze lijn dat de Hoge Regering gecommitteerden naar Indragiri zond, om ook daar vroeger bestaan hebbende relaties her - stellen: Het resultaat van die poging vindt men hieronder. (Hct Rapport der commissianten’ vindt men de Overgecomen brieven 1759 , 24t0 boeck, afdeeling Malacca II, folio volgende:)

In den name Godes, Amen, is vastgesteld en gecon- tracteert tusschen Zijn Hoogheid, den koning van Indragery, Fadoeka Siri Sulthan Hasan-sjah, desselfs rijksgroten Datokh Bandahara Padoeka-radja, Datokh Tommangong Padoeka-tuan, en Datokh Sjabandhar ter eenre, 283_ en de Nederlandse natie ter andere syde, door de op ordre van Zijn Excellentie, den Hoogedelen Wijdgebie- dende Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders weegens deselve en de Goctroyeerde Oost- indische Comp Gouverneur-Generaal, benevens de Weledelen Heeren Raden van Nederlands-India her- waarts gesondene commissianten, Jan van der Hulst en Nicolaas Mahu, de volgende articulen van wederzijdse verbintenis en vriendschap, ter vernieuwing van ’t con- tract; in den jaare 1664, den 27e October, tusschen den toenmaligen koning van Indragiry, Zijn Hoogheid den Sulthan Agmath Saleh Nadsar-Oedien Berdaulath, en de Nederlandse natie, Op ordre van Zijn Edelheid, den Heere Gouverneur-Generaal Joan Maatsuyker, door desselfs ambassadeur en commissaris Jan van Wesen- hage gesloten; 264) te weeten

1 t/m 4 komen naar de geest geheel en naar de vorm nagenoeg overeen met art_ t/m van het contract van 1664. Overal VOOI de 2 gebroeders Jang de Pertuan te lezen zijn Hoogheid de Koning: 5. Dat Zijn Hoogheid, den koning van Indragery en desselfs rijxgrooten, sig verbinden en vast belooven niet te zullen handelen, nog gedoogen dat in derselver landen verhandelt, in- of uyt- gevoert werde eenige amphioen, dan alleenlijk die, dewelke by de gepriviligeerde Nederlandsche Comp’ societeit 285~ ingekogt is,

1. De rijksgroten bekleden de in Maleisc rijken gebruikelijke ambten van bandahara (schatmeester de rijksbestuurder),

sumenggung (legeraanvoerder) en sjahbandar (havenmeester). (Cs) 264) Zie Corpus II, blz. 211 e.v. waar het op 28 October is gedateerd: 205) Bedoeld is de amfioen-societeit _ 160

verbindende sig den koning mits deesen, alle andere amphioen, door wat natie of waarvandaan, ‘t zy over zee of land van Camphar of andere omleggende plaatsen, deselve ook in syne landen mogte(n) aangebragt worden, benevens de vaartuygen, daar sulke vreemde amphioen mogte in gevonden worden, met dies verdere lading te zullen confisqueeren en verbeurt verklaren, en daarvan de helfte voor hem selfs houden en de andere helfte aan den aanhaler of aanbrenger afgeven. Belovende den koning verder alle in zyne landen van buyten aankomende vaartuygen exact te zullen doen visiteeren en ondersoeken, en amphioen daarin vindende, nauw- keurig doen examineeren of chiappen en zeguls op desselfs kas- sen of emballagie staan, overeenkomstig met de chiap en zegul van de Nederlandse Comp’- amphioen-sociteyt, waarvan eenige monsters, SO in houd gebrand als in lak uytgedrukt; aan gemelde Zijn Iloogheid door de commissianten in deesen ter hand gesteld zijn. Dog geene of ’t contrarie daarvan bevindende, deselve als contrabande te doen aanhalen en confisqueeren, so als boven ge- statueert is-

= art_

van 1664. C= art_ van 1664 behoudens wat daar volgt na de woorden betaalt werden: 8 t/m 11 art. 8 t/m 11 van 1664_ 12, Zijn Hoogheid den koning verbind zig om geen andere vaart uyt zijn rijk te gedoogen als na Malacca, Patany, Siam, Cambodia en Bata via, alle met passen van Batavia of Malacca voorsien; welke passen altoos van een of beyde plaatsen op Zijn Hoogheids eysch in voorraad na Indragery zullen gesonden werden: 13 t/m 15 == art_ 13 t/m 15 van 1664. 16_ De Nederlanders, die hier komen negotieeren, sullen de roeba en oenisan volgens oude gewoonte betalen. 268) 17. Alle kleine zaaken en geschillen zullen door Zijn Hoogheid den koning en ’t opperhoofd van de logie aigedaan worden. En die in geltboete gedoemt werden, zal zulks door den koning en opperhoofd gevordert werden_ Dog die tot andere straffen, als laarssen, in de boeien en ketting klinken etc” gecondemneert wer- den, zullen door den koning aan ’t opperhoofd overgegeven worden om in de logie haar straff te ontfangen

1. Voor roeba lees roeba-roeba of havengelden ; Oenisan (van hoeni, bewonen) 15 het betalen vestigings- of hooidgeld: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Aldus gecontracteert en geslooten IIT de negory Indragery, den eersten October anno een duysent seven hondert agt en vijitig En zijn hiervan gemaakt twee eensluydende afschriften, so in de Hollandse als Maleytse taale, waarvan ‘t eene blijft in handen van den koning alhier, en ’t andere door de commissianten meede-genomen was getekent J. van der Hulst en N , Mahu. In margine stont ’s Comp’ zegul, gedrukt in rode lacque. 287)

1. GORONTALO.

11 December 1758. 288

De Op 16 November 1757 beedigde koning van Gorontalo, Mono Arfa (zic no. MVI), was nog niet naar zijn land teruggekeerd, toen gouverneur Abeleven hem een niaand de plechtige beediging afgezet verklaarde. Op beschuldiging van samenzwering tegen Compagnie liet Abeleven den vorst, met verbeurdverklaring van al zijn bezittingen; punt Reael “incarcereeren De in Mei optredende nieuwe gouverneur, Jacob Schoonderwoert, onder - zocht deze zonderlinge zaak grondig kwam tot de conclusie, dat de aan-klacht ongegrond was Mono Arfa werd in zijn waardigheid hersteld, nadat hij onderstaande over eenkomst had bezworen_

Articulen ter bevestiging van sodanige contracten; voorwaardens en verbindtenisse, als er successive wee- gens de Generale G’octroyeerde Nederlandsche Maat- schappy ter eenre, en de koningen van Gorontalo, be- nevens hare rijxgrooten ter andere zyde beraamd ende beslooten sijn, mitsgaders met eenige na de presente constitutie van tijd en sake ingerigte veranderinge, thans by wege van renovatie nader gestipuleerd ende vastgesteld werden door den Agtbaaren Heer Jacob van Schoonderwoert; gouverneur en directeur deser Moluccos, benevens syne raden, uyt name van Zijn Excellentie, den Hooge edelen Grootagtbaaren Wijd- gebiedende Heere Jacob Mossel, generaal der infantery van den staat_ en vanwegens deselve Gouverneur- Generaal, benevens de Weledele Heeren raden van

1. In Rade van Indie werd deze overeenkomst op Zaterdag 30 Decenber 1758 ngeagreeert geratificeert” . 268) Uit Contractbock XI, (no. 19) het Arsip Negara Djakarta_ 162

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Nederlands India, de voorschr: Maatschappy in dese gewesten representeerende, Met den gogoegoe Mono Arfa, eerst verkoren, daarna gedethroneert en thans op de solemneelste wyze her-stelde tweede koning van Gorontalo, en syne rijx- grooten.

De op den 16den November 1757 door het toenmalige Molukse ministerie alhier ten casteele tot tweede koning van Gorontalo ver- hevene, edoch den 16”e December daaraan Op een listige manier wederom gedetroneerde, van zijn goederen gedestitueerde en tot den 9lec Mey deses jaars Op de punt Reaal

in een kamer opgeslotene Muhamat Alimoedien Iskandar Mono Arfa Djaohan Palahawan Bardaoelat Safioela, betuygt vooraf syne hooge obligatie aan den raad voor de sonnenklaar uitgeblonkenen opregten genegentheden in het grondig en regtvaardig ondersoeken der poincten; waarover hy in maniere voorschr. als een groot misdadige getracteert en ge- persecuteert is geworden. En de daarop gevolgde volkomene herstelling in de koninklyke waardigheyt, gevoegd by de dadelyke 268 restitutie der vendugelden als anderzints, beneevens de gepresteerde behulpzaamheeden tot inlossing van de verkogte en gedissipeerde goederen en sogenaemde lijfeygenen (schoon ook tot sijn hertelijk leetwesen niet wel doenelijk geweest is daaromtrend ten vollen te reiis- secren) alle die evidente blyken van toegenegentheyd ende regt- vaardigheyd verpligten den herstelden koning, benevens de aan- wezige rijxgrooten, sOo voor haarselve als voor hare medebroe- ders, mitsgaders hunne nakoomelingen ofte ervan, te verklaaren en te besweeren, nog tegens de Comp” nog teegens hare dienaren, nog tegens hare onderdanen, nog tegens een van hare bondgenoo- ten, direct of indirect; te zullen verhaalen nogte revengeeren de hoon, smaatheden en verongelykingen, dewelke Sijn Hoogheyd door de onbillyke, ongegronde en violente bedryven van den ge- wesen Agtbaren Heer Moluks gouverneur, Abraham Abeleven, in zijn persoon en goederen geleeden en uytgestaen heeft, betuygende sy alle op het kragtdadigste deselve te sullen aanmerken als eene injurie, dewelke buyten voorkennis en gevolglijk ook sonder toe- stemming van de Compagnie veroorzaakt is geworden. Sijnde op fondament van die hertelyke versekering, dat de tegenwoordige gouverneur en syne raden reciproque aannemen en

1. Daadwerkelijke: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

verassureeren by Haar Edelheedens, de Hcoge Indiase Regeering naader te sullen instantie doen, On Op de door den koning versogte vergoedinge van de geledene schadens omtrent desselfs ten deele te soek gebragte en ten deele voor niet naamwaardige pryzen gevenduceerde goederen eene goedertierne reflexie te slaan, als- mede op de gesupplieerde convenable satisfactie ten opzigte van de affronten, die Zyn Hoogheyds persoon op vergesogte praetexten door den heer Abeleven aangedaan sijn geworden_ En gelijk de presente Molukse regeering groote bedenkelijk- heyd gevonden heeft; middelen van geweld te appliceeren tot bemagtiging van drie, door Sijn Hoogheyd als vrye menschen opgegeevene persoonen, genaamt Mangilapo, mans- , Illolva en Dehoe, vrouwspersoonen, die ter gelegentheyd van zyne onwettige arrestatie door den heer Abeleven gekogt, en in welkers plaatsen drie van Zijn Agtbaares slaven onder die eygenste benamingen als lijfeygenen van den koning verkogt sijn geworden, sonder in vervolg van tyden eenig regres te geven, nog aan den door Zijn Hoogheid directelijk gedane sollicitatien en

g’offereerde winsten, nog aan de van synentwegen door de presente regeering een en anderen male getenteerde intercessie tot teruggave van die voorschr drie persoonen, SO hebben de gouverneur en raad dan ook als het convenabelste middel aangemerkt, over dit point na Batavia te schryven en in termen van eerbied aan Haar Hoogedel- heeden voor te dragen de supplicatie van den koning, dat die ten SO equesten 27) bewaarde en geweldadiglijk vervoerde menschen te Batavia van den heer Abeleven mogten gereclameerd en her- waarts gesonden werden: Voorts houden de contrahenten over en weder voor g’annu- leert het contract en daarop gevolgde acte van annulatie, dewelke op den 16uen November 1757 alhier ten casteele gemaakt, vast- gestelt, geteekent en gesolemniseert sijn geworden, niet willende dat deselve, nog in het generaal, nog eene van de daarin bevatte articulen in het bysondere, eenige de allergeringste verpligting sal opereeren, maar dat d’eene so wel als de andere sullen aangesien en gehouden werden voor nul en van geender waarde, even of deselve noyt in de wereld geweest waaren, Daarentegen sijn de wedersijdse contrahenten overeengekomen by desen te renoveren het verbond, dat op den 25*ten Maart 1678

1. Men verwacht hier een woord met de beteekenis wederrechtelijk Of is bedoeld sequester 164

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

door den Agtbaaren Heer gouverneur Padbrugge en den raad, vanweegens de Generale G’octroyeerde Nederlandse Maatschappy in het casteel Orange te Maleyo op het eyland Ternaten aan- gegaan, geslooten, besegult; geteekent en beswooren is gewor- den, 271) absolut willende en begeerende dat men hetselve alsnog punctueelijk sal in agt nemen en opvolgen; even of alhier woor- delijk en articulaat g insereert was, uytgesondert in gevallen en omstandigheden, die door de lankheyd van tijds sodanige veran- dering ofte vernietiging mogten vereyschen; als na de constitutie van saken, het interest van de Maatschappye, en de belangens van de weersijdse contrahenten, hetzy te deser gelegentheyd, dan wel by eene andere occasie sal werden overeengekomen. Invoegen ten belange van het caret of schildpadshoorn almede voor gerenoveerd en ginsereerd werd gehouden al hetgeene in de successivelijk geslotene conventies nopens de aan de Compagnie te doene privatieve leverantie, bedongen, gereserveert ende vast- gesteld is dewijl egter parthyen eene niet naamenswaardige quan- titeyt bedraagen hebben, hetzy dat men de grondoorsaken van derselver sobre leverantie moet toeschryven aan de by contracte van den jare 1730 vermelde onlusten, 242) die de Mandareesen en Boegineezen reets in die dagen in de bogt van Tomini veroorsaakt hadden; hetzy dat de onderdanen en de ryken van Gorontallo en Limbotto het caret tegens hoogere prysen konden van de hand setten, als art_ 16 uyt de contractatie van den jare 1678 dicteert; oischoon by art_ en van de in anno 1710 en 1730

gemaakte conventien 273- gestipuleert is, dat het schildpadshoorn volgens de deugd en na rato van de markt soude aangenomen en betaalt wer - den, soo is goedgevonden dit poinct te amplieeren in maniere als volgt, namentlijk dat de Compagnie voor de eerste soort sal betaa- len 70 rds per picol, wanneer de leverancie te Gorontalo geschied, en 80 rds per picol, wanneer hetselve ten deesen casteele geleverd werd dan, in byde gevallen op expresse voorwaarde, dat de 3 a 4 stucken te samen een catie van 1% pond Hollands gewigt, en vOOr al het overige of mindere soorte na de door gecommitteerdens te doene taxatie moeten geleverd werden, egter met eene aug- mentatie van rds per picol, wanneer hetselve hier werd aan- gebragt_

1. Zie Cor pus III, blz. 127 volgende: 272) Zie Corbus V blz. 88 volgende: 273) Dat van 1710 in Cor pus IV, biz 368 volgende. Het contract is daar abu- sievelijk Op 9 Juni geplaatst, vgl. ald, P: 372. (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Ten belange van het in dato 9 July 1710 onder de regeering van den Agtbaren Heer gouverneur Claasz solemneelijk heswooren contract is meede overeengekomen hetselve by desen te houden voor gerenoveert; hebbende den koning en syne rijksgrooten beloofd ende versekert, den inhoud van de art en 271) altoos sonder eenige afwykinge te sullen observeeren en met alle herte- lijkheid gehoorzamen: Wyders zijn de contrahenten met elkanderen overeengekomen, alhier van gelyken Voor g’insereert en dus meede voor gereno- veert te verklaren alle sodanige conditien en verbindtenissen, Waar- aff het met den Agtbaren Heer gouverneur Pielat gemaakte con- tract van den 26” September 1730 mentioneerd; 27) uitgesondert de articulen, die door een immediate voldoeninge op de tegen- woordige tijdsconjecture geene applicatie hebben. 10. En wat betreft de bevestiginge en verbond van broederlyke reconciliatie tusschen de koningen van Gorontalo en Limbotto ter eenre en die van Parigie en Paloe ter andere zyde, voorgevallen op den &e anuary 1734, 270 _ soo hebben de koning en zyne aan- wezige bobatos haar ter deser gelegentheid opnieuw verbonden tot eene punctueele nakoominge van de daarby verhandelde, beslootene en b’eedigde articulen; 11. Ook heeft de herstelde koning met alle ernstelijkheid gedaan de evgenste versekering, dewelke Sijn Hoogheyds voorzaat, de prins Batoe-tiga, ter gelegenheid van desselfs electie tot tweede koning van Gorontalo, by contracte Van den 8en Juny 1737 , ten reguarde van de goudleverantie gedaan gehad heeft; 277 en thans de novo aanneemt sorge te sullen dragen dat, wanneer de goud- gravers uyt de mynen terugh staan te komen, intusschen weeder een ander hoofd en manschappen benoemd werden om deselve te vervangen, en dus sonder intermissie te doen laboreeren, ’t welck gemacklijk geschieden kan_ 12_ Waar te booven met relatie tot de in dato 19 Maart 1746 beraamde en vastgestelde articulen, betreffende het fortificatie-

werk op Gorontalo, 278_ van den koning gevergd, mitsgaders door Zijn Hoogheid en de rijksgrooten op het allerkragtigste beloofd en verseekerd is, omme de veragtering, die aan hetselve door de hier-

1. Corpus IV, blz. 371 275) Zie Corbus V_ blz. 88 e.V. 270) Ibidem, blz 173 vlg: 277) Corpus blz. 255 *256* 278) Corputs V, blz. 410 166

voren aangeroerde inconvenienten mogte wesen veroccasioneert, binnen korten te remedieeren door eene met alle mogelyke yver ende attentie te hervattene arbeid aan de voorschr. vesting, in zooverre het bepaalde contingent der Gorontaalders is belangende. Beloovende daarenboven de benoodigde kalk en houtwerken_ Soo planken als swalpen, tot het maken van doodkisten voor Comp dienaaren, die komen te sterven, en tot leggers onder de rampaerden van het geschut, ter requisitie van den resident te zullen leveren.

13 Alsmede ten allen tyde twee bequaeme vaartuygen gereet te sullen houden, die, ter requisitie van den resident, ten eersten zee sullen kiesen, hetzy tot het overbrengen van papieren herwaards_ of tot het doen eener schielyke expeditie, wanneer er sig om of by deese qual roovers laaten sien_

14, En voorts beloofd den coning ook nog speciaal de volkeren van Lemboenen C.s. onverhindert te zullen laten vertrekken, mits-gaders met deselve een of- en defensieve alliantie, even als met de Mandhareesen prins dain Mappatte geschiet is, te sluyten item ingevalle de te restabileeren post Op het land van Lamboenen van vyanden aangerand werd, sonder eenig delay, ’t zy met groote of kleene vaartuygen, Op requisitie van den resident, deselve met sooveel magt als mooglijk sal weesen, te sullen byspringen en helpen: 15. En wel voornamentlijk beloven en versekeren de koning met syne rijksgrooten, Op hun retour te Gorontalo de reeds gerever- teerde onderdanen niet alleen te zullen aanmoedigen om d’een tijd lang stil gestaan hebbende goudgraveryen met vlijt en gene- gentheid te re-entameeren en met eene verdubbelde lust voort te setten, maar ook hunne uyterste vermogens aan te wenden opdat degeene, die nog voortvlugtig sijn van gelyke na hunne voor - malige verblijfplaatsen terugkeeren en ten spoedigste volvoeren de pligten en verbindtenisse, dewelke by dese tegenwoordige con-tractatie nader beraamd, vastgestelt en besworen werden, en wel-kenthalve de koning in het bysonder, tot eene nadere blyke van erkentenisse voor zyne g’obtineerde herstelling, Op zijn koninglijk woord, mitsgaders op den eed, waarmede dit vernieuwde contract sal bekragtigt werden, alhier in de allernadrukkelijkste termen komt te verklaaren en te versekeren, dat, gelijk hy nooyt met

andere oogmerke ende betragtinge besielt geweest is als om de Compagnie te satisfaceeren en zyne opregte aankleving in alle OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

167

gelegentheeden te doen uytblinken, dus ook hy, koning, thans meer dan ooyt sal toeleggen op dien weg voort te wandelen en nadere preuves te geven, dat hy geensints gemeriteert heeft in dier voege te werden beschuldigd ende getracteert, als door den gewesene gouverneur Abeleven geschied is sonder wettige redenen en sonder genoegsame bewysen, hoewel dat hy, koning, dien onvermindert in alle sinceriteyt betuygt sig seer gaarne te zullen laaten wel- gevallen ende onderwerpen de dispositie, dewelke Haar Hoog- edelheedens in hunne hooge wijsheyt regtvaardigheid ende goedertierendheid nopens de versogte convenable satisfactie over geledene hoon, schade en schande, sullen gelieven te neemen.

Aldus gedaan, gecontracteerd, beswooren en geteekent in politiquen raade tot Ternaten; in ’t casteel Orange, den 11 December anno 1758 was geteekend Jacob van Schoonderwoert, Jacob Pelters, M: D. van Haak, J G. van Raesveld, S. van Massow en 2. “Honore_ In margine ’s E. Comp groot zegul, gedrukt in roode lacque, en daarby geschreven Ter ordonnantie van den Weledelen Agt- baren Heer gouverneur en raad geteekend J: S_ van Massow, secretaris_ Onder stond : Accordeert was geteekend J: van Massow, secretaris

1. MOLUKKEN_NOORD-CELEBES

13 Maart 1759_ 279

In 1740 was, vooral ter wille van de goudwinning, een overeenkomst ge- gesloten met Lambunu aangrenzende staatjes zie Corpus V blz. 282 e.w: Er was daar toen een ,sterke en suffisante wagt gebouwd, die echter 1749 door rondzwervende Buginezen Mandharezen was verwoest: Gouverneur Schoonderwoert zond in 1759 gecommitteerden heen, om verdreven potentaatjes herstellen de relaties tnet Compagnie hernieuwen:

Verbond en voorwaarden, aangegaan, vastgesteld, gesloten, b’eedigt ende verzeguld tusschen den capitain- militair Jean Baptist de la Haute Maison, den onder-

1. Uit de Overgecomen brieven 1760, 24”ta boeck, afdeeling Ternaten, folio 157 volgende: 168

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

koopman en Gorontaals resident Thomas Thornton en den equipagemeester Jan Jonkers, als expresse gecom- mitteerdens, zo ter restabileering van de in anno 1749 geinvadeerde post Iemboenen, als ter verdere bekruys- singe van de bogt van Tominy, ter veelg'eerde ordre en approbatie van den WelEdele Agtbaren Heere Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur over de provintie Ternaten en den resorte van dien, benevens die van zynen rade, in name ende vanwegen Zijn Ex- cellentie, den Hoogedelen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, generaal over de infanterie van den Staat der Vereenigde Nederlanden, mitsgaders vanwege deselve Gouverneur-Generaal, benevens de Weledele Heeren Raden van India, representeerende de hoogste magt en authoriteit van de Generale Oostindische Comp' in dese gewesten ter eenre, Ende de koningen van Lemboenan, Salassa, die van Sjending; Lolossoman, van Sicabo, Toeba en van Lemboe; Adipoe genaamt; benevens hare gesamentlyke rijxgrooten ter andere zyde. 280 - Alzo het den Weledel Agtb Ieer gouverneur en raad, in den hoofde dezes gemeld op de iterative instantien door de koningen van Lemboenen, Sjending, Sicabo en Lembo gedaan, om wederom naar haar land te mogen retourneeren, goed gunstiglijk heeft be- haagd niet alleen zulx te condescendeeren, maar op Lemboenen wederom een post te doen restabileeren, z0 beloven wY, koningen, benevens onze rijxgrooten, deze ondervolgende poincten en arti- culen heyliglijk te zullen onderhouden en naarkomen_ Eerstelijk belyden en verklaren WY, koningen en rijxgrooten, onse rijkjes en de daaronder sorteerende landstreeken, als een gift ter leen van d'E. Comp' te aanvaarden en te zullen possideeren, zonder Op hetzelve nu nogte ten eeuwige dagen eenig regt ofte pretentie van eygendom te zullen formeeren ofte fundeeren, also wy dezelve aan de vyanden hebbende verloren, door de wapenen der E. Comp herwonnen en hernomen zijn, welk regt van leenen telkens by 't verkiesen van een koning geheft en getild zal moeten werden.

1. Lambunu (of Lambuhutu) is een klein dorp, dat met de gehuchten Siendeng Udjung thans een onderdeel vorint van de door Buginezen bewoonde nederzetting Bolano een cnclave het rijkje Moiiton bocht van Tomini. De hierbedoelde koningen zOu mnen thans nauwelijks dorpshoofden noemen. (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Geen koningen zullen in 't rijkje van Lemboenen, Sjending; Sicabo of Lembo mogen werden gemaakt ofte aangesteld als alleen door d'E. Comp'%, zullende de rijxgrooten by vacature der rijks- stoelen eenlijk ymand, van wiens bequaamheid zy versekert zijn, aan den Weledel Agtb Heer gouverneur en raad mogen voor - dragen en daarop Haar Weledeles approbatie en bevestiging af- wagten. En zullen alle zodanige koningen voor de verkiesing en beves- tiging gehouden zijn deze tegenwoordige voorwaarden goed en bondig te keuren, mitsgaders beloven in zijn begrip

onveranderlijk te agtervolgen en doen naarkomen, en oversulx plegtig te onder- teekenen en te besweeren_ Den gekooren koning op dese wyse bevestigt; zal door nie- mand vermogen af-_ of door een ander in zijn plaats aangesteld, mogen werden zonder goed vinden en toestemming als boven. In zelver voegen zal den koning van cen der voorschreven rijkjes ook niet mogen onderstaan eenige zyner rijksgrooten, 't zy den goegoegoe, capitain-lauwt of regter, van haare waardig- heid te dimoveeren en andere in haare plaatsen aan te stellen, dan met vooraf geobtineerde bewilliging, voorkennisse en toestemming als voren. Indien onder een der koningen en zyne rijksgrooten en de gemeente eenige verdeeldhedens, dan wel tusschen elkanderen ofte hare naburen eenig verschil van belang mogte resulteeren, zal een yder van haar gehouden zijn tot voorkoming dat kleyne vonken van verwydering tot geene vlamme van handadigheid kome uit te barsten; 't zelve ten eersten alhier aan den resident op Gorontalo, dan wel direct aan den Weledele Agtb. Heer gouverneur en raad tot Ternaten, bekend te maken, opdat zodanige middelen tot reconcelatie ofte versoening van parthyen-advers konnen g'appliceerd werden, als na constitutie van tyden en zaken nodig zullen geoordeelt werden beuselingen, die haar dagelijks onder g'afficieerde gelijkstandige perzonen openbaren, daarvan gesecludeert; indien deselve door daartoe te verkiesen arbieters uit den weg konnen geholpen werden, ten welken eynde eens maands vergadering onder de koningen en hare rijksgrooten zal moeten gehouden werden: Belovende ons in alle voorvallende gelegentheden te zullen tonen vrienden van 's Comp" vrienden en vyanden van derzelver vyanden te zijn, en overzulks tot alle togten of oorlogen, zo te 170

water als te lande, waarinne wY door dE. Comp'"_ of den resident tot Gorontalo in haare namen, zullen werden geordonneert; ons vrywillig te zullen laten vinden en s Comp" bondgenoten naar vermogen byspringen en bystand zullen bieden, zoals de koningen van gelyken reciprocque zullen werden gemaintineerd. Uyt kragte voorschreven zullen de koningen geen oorlog nog vreede of bondgenoodschap mogen aangaan, 't zy met wien 't zelve ook zoude mogen wezen, zonder alvorens van d'E_ Comp'~ daartoe verlof en toestemming te hebben erlangt; maar eenelijk door vyanden geweldadig aangerand werdende, haar verweeren en den resident tot Gorontalo, dan wel de regeering tot Ternaten daarvan kennisse geven en nader bevel afwagten_ Ook beloven en sweeren de contract[er]ende koningen en rijksgrooten, dat zylieden degeene, die van hare onderdanen ende ingezetenen de waare Christelyke herformde Godsdienst; zodanig als dezelve binnen het gebied der Ed. Comp", navolgens het syno- daal besluit; gehouden tot Dordrecht in den jare 1618 en 1619, door haare leeraaren alomme verkondigt werd, te omhelsen, 281) dezelve perzoonen in geringste niet tegen te staan nog te ver- hinderen, maar integendeel wanneer de regeering dezer landen de heylsame

begeertens en verlangens deser leden ervaren hebbende, mogte goedvinden een ofte meer informateurs ter onderwysing derwaarts af te zenden, zodanige scholarque perzonen voor alle hoon en smaad te beschermen, door een iegelijk te doen eeren en respecteeren, opdat zy haar heylsame oeffeningen vTY en onbekommerd en vrugtsaam mogen voortzetten: 10. Dienvolgende beloven de koningen en rijksgrooten uit haar gebied te zullen weiren alle Roomschgezinden, Spaansche of andere papen, monniken, priesters, leeken, schoolmeesters of haare besmettelyke consoorten, maar zorge te dragen dat dezelve geen voet aan land zetten, en, zulx tegens wil en dank pogende te tendeeren, alzulke geweldadig van daar te verdryven, dan wel gevangen direct naar Gorontalo of Ternate-waarts te zullen opzenden_ 11. Ende ter meerdere afweiring dezer hatelyke werktuygen niet alleen, maar omme Comp” privativen handel in deze gewesten Voor onwettige competiteuren te beveyligen, zullen de koningen de navigatie der Spanjaarden, Portugeese, Franse, Engelse, Deenen, Sweeden ofte andere Europese natien en equipanten, hoe genaamt, mitsgaders ook de Maccassaaren, Javanen; Adchinders

1. Lees wens te omhelsen: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

etc” ‘tzy met kleyne ofte groote vaartuygen, direct nogte indirect op haare jurisdictie niet gedogen. Ende indien deselve egter ter sluyk zulks onderneemen mogten, deselve geweldadig te verdryven en tragten te overmeesteren en aan d’E. Comp’ over te leveren_ 12. In selver voegen beloven en Swveeren wy, koningen en rijx- grooten, niemand op ons land te gedogen dan die met een pas by den com- mandant Voor voldoende bekend gemanieerd zijn maar zullen alle Boegineesen, Mandhareesen, Cayelireesen 282` en andere ongepermitteerde handelaars van ons land weiren, zonder toe te staan dat zy aldaar domicilium houden, veel min met eenige van de onderdanen der koningen trouwen, alzo zulx bevorens het aller- eerste causa movens van ons ongelijk en ondergang geweest is 13. Ook beloven wy met de koningen van Gorontalo en Limbotto, mitsgaders den Mandarees prins Dain Mapatta, eenen of- en defen- sive alliantie te zullen sluyten, om elkander in cas van nood met alle magt by te springen, gelijk wY ook belooven en aanneemen ingevalle de post van Parigv door eenige vyanden mogt werden aangerand, omme direct dezelve met zo veel magt als ons mogelijk is, te hulpe te zullen komen. 14. Wanneer ‘t d’E. Comp” mogt behagen een steene fortres op het land van Limboenen te doen extrueeren, zo beloven en sweeren de koningen en rijxgrooten alle de daartoe benodigde houtwerken, kalk en steen zonder eenige betaling te zullen leveren, en zoveel manschappen, als benodigt zijn, ter adsistentie van Comp” ambagtslieden te contribueeren waarentegen d’E. Comp’ de daar- toe benodigde yserwerken, spykers en dackpannen zal bezorgen, en zoveel aan ambagtslieden, als

deselve tot dat werk zal nodig agten. 15. Ook beloven en sweeren de koningen en rijxgrooten ten allen tyden op requisit van den commandant te zullen contribueeren een bequame prauw-conting 283 z0 om rijst tot rantsoen der besettelingen van Manado af te halen, als het overbrengen van brieven en stofgoud naar Gorontalo, en het afhalen van lywaten en contanten, als andere benodigtheeden van deze residentie_ 16. Integendeel 284) zullen de koningen en rijxgrooten niet tol- 1[er]eeren, dat eenige van hare onderdanen met eenig vaartuyg

1. Kajeli of Kaili, landstreek ten Nd sar (Cs.F 283) Gonting of kunting is een zeilprauw. 284) Versta Daar tegenover:

van haar land gaan, ’t zy waar naar toe ook mogt wezen, zonder met een pascedul van den commandant voorzien wesen en wyders te beletten de vaart haarer onderdanen naar Amboina, Banda, Maccassar, Magindanauw, Java_ etc” ten waare daartoe permissie van den heer gouverneur tot Ternaten te hebben erlangt, zullende de contraventeurs, agterhaald werdende, haar eene rigou- reuse straffe op den hals haalen. 17 . Voorts beloven en sweeren de koningen en rijksgrooten zodraa haare negoryen [zullen bereykt hebben, en] Comp’e benting en logie Op haar land gerestabileerd en in staat van defensie gebragt is, (zig) aanstonds zoveel van haare onderdanen, als maar moge- lijk gemist konnen werden, naar de goudmynen zullen zenden en daarin met vigeur doen werken, mitsgaders alle het goud, dat zylieden konnen magtig werden; ’t zy aan den commandant aldaar of den resident tot Gorontalo, en aan niemand anders, zuyver en schoon te zullen leveren tegens thien rijxdaalders yder reaal swaarte, tegens lywaten te ruylen, ten eynde d’E. Comp als hare leen - en beschermheer te doen gaudeeren van datgeene, waartoe zoveele onkosten is aanwendende, en by dien heylsame en nuttigen arbeyd by continuatie continueeren, mitsgaders dengeene, die ag- terhaald kan werden het goud vervalscht of een andere als d’E_ Comp vertrocqueerd te hebben, als mijneedige en schelmen doen apprehendeeren en ter straffe aan d’E. Compt te zullen leveren: 18. Ook beloven en sweeren de koningen en rijxgrooten ten dienste der bezetting Op het land van Lemboenen dagelijks agt man quartsvolk 285 tot het haalen van water als brandhoud en andere gemeene diensten te verrigten, mitsgaders telkens ter requisitie van den zergeant-commandant of andere commandee- rende opperhoofd de benting in de ronde van alle ruygte en rom- pen zullen zuyveren, schoonhouden en dezelve ten allen tyden in een vaste defensive staat onderhouden. 19. In zelver voegen verbinden haar de koningen en rijxgroten ten alderspoedigste doenlijk hare agterstallige schulden aan dE. Comp te zullen

voldoen en betalen, waartoe zedert dat van haar land verdreven geworden zijn, onvermogend zijn geweest_ 20. Wyders beloven en sweeren de koningen en rijxgrooten by

28v) Kwarto-diensten zijn cen soort herendiensten: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

173

het extrueeren van het fortificatiewerk ten deser residentie de volgende manschappen ter adsistentie te zullen contribueeren, als die Van7 Limboenen 8 koppen Sjinding Sicabo Lembo ofte te samen twee en dertig man_ 21 . Ingevalle by storm, swaar weer ofte andere onver choopte on- gevallen ‘s Comp bodems, ’t zy schepen, chialoupen ofte andere bodems, onder het ressort van Lemboenen en daaromstreeks gelegen oird, mogte vervallen en eenig gebrek, hoe genaamt, zoude mogen hebben, dan wel in nood Of verlegentheid geraakt zijn, z0 beloven de koningen en rijxgrooten dezelve onmiddelijk alle mogelyke hulpe en bystand te bieden en het benodigde ge- willigliJk bezorgen, welk gerief d’E. Comp zeer geerne zal recom- penseeren. 22, Wanneer d’E. Comp eene bekruysinge in de bogt van Tominy gelieft te decerneeren, t zy met groote of kleene vaartuygen, z0 beloven de koningen en rijxgrooten zoveel van haare manschappen en vaartuygen ter adsistentie te zullen leveren, als van haar zal gerequireerd en naar mogelijkheid te missen zullen wezen_ 23 . In gevalle door den Weledel Agtbaren Heer gouverneur en raad tot Ternaten, den resident te Gorontalo, of den commandant op Lemboenen een vaartuyg, zy conting, paduwakkan 287 of schepprauw tot transport van gecommitteerdens, predikant; het bestellen van brieven enz. werd gerequireerd, beloven de koningen en rijxgrooten dezelve te bezorgen, welk gerief d’E. Comp’ naar merite ook altijd zal vergelden. 24, Alle fugitieven, ‘t zy slaven ofte delinquanten, die haar naar het land van Lemboenen zullen begeven, t zy de eerste aan de E. Comp’ of particulieren behooren, zullen de koningen en rijx- grooten doen opvatten en in handen van d’E Comp’ leveren, om de eerste aan haare lijfheeren te werden ter hand gesteld en de laaste haare verdiende straffe erlangen, zullende voor ieder slaaf of lijfeygen betaald werden thien rijxdaalders in geld of waarde 25 , So op het land van Lemboenen eenige specerybomen mogte werden ontdekt, zo zullen de koningen en rijxgrooten niet alleen

1. De paduwakang is de Makassaars-Bugirese zeilprauw met twee of drie masten 174

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

aanstonds kennis van dien aan d’E. Comp” geven, maar derzelver af te sendene extirpateurs alle nodige hulpe en adsistentie ver - leenen, aangezien om deze gewesten geen van dese geurige ge- wassen mogen aangequeekt werden, en tot dies absolute verhin- dering de koningen en rijxgrooten expresselijk gestadig alle moge-

lyken yver en vlijt zullen hebben aan te wenden: 26. Alle zaken die billijk en regtmatig zijn, dog in dezen onaan- geroerd zijn gebleven, dewelke indertijd 288) van den Weledele Agtb Heer gouverneur en raad tot Ternaten, den resident alhier tot Gorontalo of den commandant tot Lemboenen van de koningen en rijksgrooten zullen gevordert werden, beloven wy zonder eenig inconvenient of tegenspraak te zullen inwilligen of naarkomen. 27 _ Houdende d'E. Comp'" aan haar de magt en faculteit omme den inhoud dezes ten allen tyden te amplieeren, altereeren, ver- meerderen ofte verminderen ter haarer discretie en goeddunken, naar gelegentheid van tyden en zaken, zodanig goedvinden zal. 28 Beloven wY, koningen en rijxgrooten, alle 't geene voorschre- ven terneder gesteld staat als vrome en getrouwe leenmannen der E. Comp" heyliglijk en onveranderlijk te zullen naarkomen en doen naarkomen, onderhouden en doen onderhouden; 't gunt wY tot een teeken onser opregte meeninge Op de Mahumedaanse wyse op den alcoran met solemneele eede hebben bevestigt.

Onder stond Aldus gedaan, gecontracteerd, beswooren en getekend tot Gorontalo in 's Comp' logie, ady 13 Maart 1759 was getekend J de la Haute Maison, Th_ Thornton en J' Jonkers: In margine 's Compagnies zegul, in roode lacque gedrukt, en daar bygeschreven Ter ordonnantie van de gecommitteerdens getekend van de Walle. Onder stond Accordeert was getekend J L. Seidelman, eerste gesworen clercg:

13 Maart 1759. 259 -

Op dezelfden dag bewerkten gecommitteerden nOg, dat de het vorige contract genoemde vorsten een overeenkomst sloten met die van Gorontalo en Limbotto, natuurlijk vooral in het belang der Compagnie: Conventie ofte overeenkomst, gesloten, beswooren en getekend tusschen de respective coningen van Goron- talo en Limbotten ter eenre, Ende de koningen van Lemboene; Salassa, van Sjen- ding; Lolossoman, van Lemboe, Adipoe en die van Sicabo, Toeba genaamt, ter andere zyde, Ende zulx by aanradinge en bemiddeling van den capitain-militair Jean Baptist de la Haute Maison, den onderkoopman en resident Thomas Thornton, en den equipagieopziender Jan Jonkers, als expresse gecom- mitteerdens ter bekruy ssinge van de bogt van Tominy. Overmits niet dan de billijkheid medebrengt dat bond- genoten van d'E. Comp' naarvolgens den teneur der contracten haar tonen vrienden van die, dewelke dE. Comp' in haar vriend- en bondgenoodschap aanneemt, ende den band van dezelve vriend- schap niet vaster kan werden toegeknoopt dan door eede en ver- bonden, Zo is 't dat de koningen voormelt haare gedagten hebbende laten gaan Op de billyke en regtmatige aanradinge van voormelde

gecommitteerdens, mitsgaders de door haar voorgehoudene heylsame articulen met elkanderen overeengekomen zijn, gelijk zy overeenkomen by dezen, de poincten hiernaar volgende:

Eerstelijk beloven en sweeren de koningen voormelt met elkanderen te zullen onderhouden een bestendige vriendschap en intelligentie, alsmede te zullen bezorgen dat hetzelve van haare onderhorige mede komt te geschieden Ten dien eynde beloven de contractanten ook elkanderen in alle nood en verlegentheid met alle mogelyke magt te hulpe te komen, ten principalen in de goudmynen, z0 Op Poquatten, Lem- boenen en andere plaatsen, z0 wanneer de onderdanen der konin- gen door eenige vyanden mogten werden aangedaan

1. Uit de Overgecomen brieven 1760, 24”t8 boeck, afdeeling Ternaten, folio 172 en volgende 176

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

De vaart van de onderdanen der koningen zal zowel vry weesen Op de districten van Poquatte, Poquame als Lemboenen en elders, waar het onder Haar Hooghedens bestier zal wezen; mits van pasce voorzien zijnde: Indien de koningen van Lemboenen C.S op haare landen door eenige vyanden zullen werden aangerand en zy daarvan spoedig kundschap komen te geven, zo beloven de koningen van Gorontalo en Limbotto, zo spoedig mogelijk zal wesen, haar zoveel hulp en bystand te zullen senden als de nood vereysschen en de mogelijk- heid toelaten zal. In zelver voegen beloven de koningen van Lemboene c.s. te zullen handelen, zy dat de koningen alhier of haare volkeren op Poquatte, Paquame of hier ter residentie van eenig vyand mogten werden aangedaan: Alle onderdanen, die van des eenen op des anders district overlopen, ‘t zy om haare schulden te ontwyken 0f, eenig quaad gedaan hebbende, haare verdiende straffe te ontgaan, en gereclameerd werdende, beloven de contractanten zonder oogluyking te apprehendeeren en in handen van dengeenen, wiens onderdaan hy zy, te zullen overhandigen vrY en vrank; dog van alle slaven, die aufugeeren en overgeleverd werden, zal door de eygenaars, z0 van de een als anderen kant, moeten werden betaald hetgeene by d’E. Compt daartoe is vastgesteld Alle welke articulen de contractanten beloven in alle trouwe ende opregtigheid te zullen agtervolgen en naarkomen, ten welken eynde dezelve van beyde zeyde met eede bevestigt, getekend en met de zeguls bekragtigd zijn, gelijk de gecommitterdens, hier- voren genoemd, hetzelve ten meerder bevestiging ondertekend en met Comp’ zegel bekrachtigd hebben, Onder stond Gorontalo, in ‘s Comp’e logie, den 13 Maart 1759 was getekend ~ JB_ de la Haute Maison, Th: Thornton; J. Jonkers In margine Comp’ zegul, in roden lacque gedrukt, en daar bygeschreven Ter ordonnantie van de

gecommitteerdens ge tekend B van de Walle. Onder stond Accordeert was getekend J. L Seidelman _ eerste gesworen clercq: %0)

1. Bovenstaande overeenkomst werd door de Hoge Regering geratificecrd een vergadering op 14 December 1759. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

177

MXVII; TIMOR:

27 Maart 1759. 201)

Bij onderstaande verklaring sluiten hoofden van Maubara Timor zich aan bij het hierroor gaande contract vanl Juni 1756 No CMXCVII Maubura is thans Portugees ligt even ten Westy van Dilli Ik, ondergeteekende, verklaere mits dezen by den woord der waarachtige waarheid, voor my en uyt naam van den hoofdregent van Maubara, don Joseph, nevens alle de daeronder hoorende vorsten en tommongongs, door welke ik gezonden ben om te accedeeren en by te treden het contract, in ’t jaar 1756, den 9 Juny, tusschen de Ed. Compagnie en derzelver gezamentlyke bond- genooten opgerigt en geslooten; dat wY, gesamentlyke regenten, vorsten en tommon- gongs van Maubara uit vryen wille en genegenheid tot de E. Compagnie zijn overgekomen, en dezelve tot onze schuts- en beschermheer hebben verkoren en ver- zogt en opnieuw by desen verzoekende zijn, gelijk wy ook belooven en sweeren den voormelden contract in alle zyne punten en clausulen getrouwelijk te zullen nakomen en onderhouden, gelijk alsof deselve door ons van begin mede was getroffen en onderteekend, zul- lende ons niet afwendig maken van de verschuldigde trouwe en opregtheid tegen de Ed. Compagnie, ’t welk alles wY nogmaals belooven getrouwelijk te onder- houden en naer te komen_ Zoo waarlijk helpe ons God almagtig_ Onder stond een kruis, gesteld door Domingos Samuel Doutel, tenenti-colonel 202) van Maubara: J van Este:

MXVIII MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

29 Maart 1759_ 203

Te Bwool waren mocilijkheden ontstaan tussen den koning Cn den djo goegoe Inche Mahama de laatste had zijn vorst aangeklaagd bij den gou-

1. Uit Contractenboek XIII (no. 21) op het Arsip Negara te Djakarta: 202) Het Portugese tenente luitenant_ Op Timor voerden hooiden vorsten vaak titels overcenkomende met die van hoofdofficieren Europa. (Cs _ 203) Uit de Overgecomen brieven 1760, 24*8 boeck, afdeeling Ternater, folio 153 volgende: 12 178

verneur van Ternate De vorst_ Jacobus Pompa, door den gouverneur naar Ternate ontboden, werd daar enige tijd vastgehouden, terwijl afgevaardigden der Compagnie naar Bwool trokken om een onderzoek te stellen_ Dit leidde tot algehele rehahilitatie van den vorst; die voor zijn terugkeer naar Bwool onderstaand contract bezwoer_ (Onuitgegezen missive Fan Ternatc mCr Batavia, de dato 30 Mei 1759). Gerenoveert ende g'amplieert contract, aangegaan, vastgesteld, onveranderlijk besloten ende verseguld tus- schen den Weledele Agtbare Heer Jacob van Schoon- derwoert, gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos en den resorte vandien, in name ende vanwegen Zijn Excellentie, den Hoogedelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Jacob Mossel, Generaal over de infanterie ten dienste van den Staat der Vereenigde Nederlanden, en vanwegens deselve, mitsgaders de Ed Oostindische Maatschappy Gouverneur-Generaal, be" nevens de Edele Heeren Raden van Nederlands-India als representeerende de Generale Nederlandsche Oost- indische Compagnie en Staat der Vereenigde Neder- landen in dezen gewesten ter eenre En den thans alhier 289- aanwesende koning van Bwool, Jacobus Pompang, met zyne rijksgrooten ter andere zyde. Eerstelijk verzekeren den koning en rijksgrooten voor haar en haare nakomelingen ofte erven het verbond van den 20 July anno 1714, met den gezaghebber Kloek en Zijn Hoogheid Marcus Pompa aangegaan, alsmede de poincten van ampliatie door dezen koning sub dato 18 Maart anno 1737 by zyne aanstelling beswo- ren, 295_ onverbreekelijk te zullen onderhouden en doen onder- houden, zonder daarvan in 't minste of geringste af te wyken, houdende het een en ander in dezen als g'insereert en vernieuwt. Gelijk d'Ed. Comp' zig aan den inhoud van dien mede ver - bonden houd, zonder almede daarvan af te wyken, dezelve eenlijk amnplieerende met eenige poincten, waartoe den tijd aanleyding heeft gegeven En uit dien hoofde beloven den koning en rijxgroten het en 8 articul van gemelt contract %6- met de uitterste oplettendheid op 't allernauwkeurigst voortaan te zullen in agt neemen en over -

1. Te Ternate 295) Het contract van 20 Juli 1714 heb ik niet kunnen vinden ; dat van 18 Maart 1737 staat Corp1uS blz . 246 e.V. 208) Dat van 1714 zal bedoeld zijn: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

zulx geen andere religie op het land van Bwool gedogen als de waare gereformeerde, en ten dien eynde met al haar magt en gezag weiren alle vreemde natien, zonder dezelve in eenigervoegen ter woon te admitteeren, ten ware den resident; die aldaar 's Ed. Comp" wegen post houd, zijn volkomen toestemming daartoe gaf. Met welken resident mitsgaders de gesamentlyke rijxgroten hy, koning, aanneemt en beloofd zig

omtrent alle zaken van eenig belang te zullen beraden, en niets te zullen doen ofte uitvoeren zonder derzelver toestemminge, waarvoor zy hem, koning, dan ook reciprocque in zyne tegenwoordige ouden dag alle gemak en verligtinge in de regeering zullen moeten toebrengen. Het meer gewaagde verbond van den jare 1714 met de poinc- ten van ampliatie van ’t jaar 1737 dus in alle zyne overige deelen vernieuwd zijnde, zo doed den koning van Bwool en zyne rijks- grooten by dit articul een trouwe versekering, dat zy niet alleen voortaan al goud 207 - zonder eenige agterhouding tegens 10 rijx- daalders de reaal swaarte aan d’E. Comp” zullen leveren, maar ook dat zy diegene, die zig mogten verstouten hetzelve te verval- schen of aan particulieren te verkopen, aan d’E. Com” zullen overleveren, hy zy ook wie hy zy, om ten exempel van andere aan lijf en goed gestraft te werden_ Gelijk zij in zelver voegen ook beloven al het caret, 208_ ’t geen aldaar te bekomen is, aan d’E. Comp” te zullen leveren, conform ’t 2’ articul van ’t ampliatie-contract van den jare 1737, namentlijk ude beste zorteering, bestaande ieder hoofd in 13 stukken, als aan ieder zyde 4, en 5 middelstukken, wegende swaar 3 & 3 nponden tegens 70 4 80 rds ’t picol van 125 €, en de mindere #zoort, waarvan ieder hoofd weegt 252, 1Yz € tegens ,30 1 40 ofte ook wel 50 rds ’t picol, na rato van dies deugd: Eyndelijk z0 beloofd den koning en neemt aan deze op zijn aankomst tot Bwool door de goegoegoe en alle de bobatos te zullen doen aanneemen en goedkeuren.

Aldus gedaan, besloten, vernieuwt, g’amplieert, besworen, ondertekend ende bezegeld tot Ternaten in ‘t casteel Orange, den 29 Maart anno 1759 was getekend J van Schoonderwoert; J”. Pelters, M. D_ van Haak; S. G. van Raesveld, J: S van Massow, z’ “Honore.

1. De onderstreping staat in het document; 208) Schildpadshoorn: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

komen in dier voegen alsof wy personelijk by het solemniseeren van hetselve op Gorontalo waren present geweest maar verbinden wY ons gezamentlijk om met yver en vlijt in de goudmynen te sullen arbeyden en het gegraven werdende stofgoud aan den resident tot Gorontalo of alhier ter plaatse, en aan niemand anders, te sullen leveren tegen den prijs, by voorschr_ contract gespecificeerd, onder verbeurte der daarby vastgestelde poenaliteiten. Ten tweeden, dat Wy ons in geenderly wyse Op eene clandestiene wyse van dit land sullen absenteeren, nog ons ergens naar toe begeven, dan met voorkennisse en g’obtineerde passe van den resident_

Ten derden, dat wy aanneemen alle de werken, die van de contractanten zullen gevordert werden, of die sy volgens den inhoud van het voorschr_ contract verpligt zijn, naar rato van onse

magt sullen helpen uytvoeren en bevorderen. Ten vierden, belooft den koning in ’t particulier sijn presente onderhorige niet meer te sullen augmenteeren, onder welk prae- text zulx ook soude kunnen geschieden, maar, des noods zijnde, wel verminderen of het tegenswoordige getal te sullen houden. En eyndelijk belove ik, kcning, te mynen aanzien ook nog by ontwaring van eenige tentamens of desseynen van een der- geene, die onder mijn gehoren of deze mede aangaat, ’t selve aan- stonds aan den resident alhier te sullen te kennen geven, om met denselve gehandelt te werden, z0 als bevinden sal te gehoren:

Alle hetwelke hierboven terneder gesteld en by het meer- genoemde contract terneder gesteld is, WY , koning, en gesament- lyke Peloppers beloven heyliglijk te sullen agtervolgen en naar komen. In teeken der waarheid hebben wy onse eed op de Mahume- daansche wyse op den alcoran afgelegd en met onse handteekening bekragtigt;

Aldus gedaan, besworen en geteekend op het land van Lem- boenen, den 14*c0 May 1759 was geteekend met diversche carac- ters van den coning en de voornaamste van sijn gevolg, en daarby gesegd dit is ‘t merk van Poemalottoe, Tatoe, Tanie, Tjambong; Sobba, Belassoe, Palaloe: In margine = Ons present geteekent J B de la Haute Maison; Th’_ Thornton, J Jonkers 182

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Onder stond: Accordeert was geteekent van der Walle, scriba. Nogh onder stond Accordeert geteekend S J: L Seydel- man, eerste gesworen clercq:

1. MALAKKA_PERAK.

3 Juni 1759. 301)

Het onderstaande een gewenst gebleken aanvulling van de overcen- komst d.d. 13 Maart 1753. Zie hiervoor no_ CMLI: (Cs:_ Separaat articulen, geslooten tusschen Padoeka Siry sulthan Iskandar Sulkarny, koning van Peirach ter eenre en den Ed. manhaften heer Jan Jansz Visboom_ capitain-militair, mitsgaders commissaris en afgezant aan dat hoff vanwegens de Nederlandsche Oostindische Compagnie en daartoe gemagtigd door den Weledelen Achtbaaren Heer David Boelen, gouverneur en direc- teur der stad en fortresse, benevens den Raad te Malacca ter andere zyde; onder renovatie van het in anno 1753 , den 13den Maart, door Zyne Majesteit met den doenmaligen com- missaris en afgezant Mr Thomas Schippers gemaakte contract en onverbreekelijk verbond. 302) Dienende tot opheldering van ‘t 4* en 5* articul van ’t voorige contract; dat Hoogstgemelde Sijn Majesteit; soowel als andere leveranciers, zijn thin aan Compagnies bezetting sal leveren om aldaar met Comp’” balans en schael gewoogen te werden_ Ook beloofd zijn Majesteit (als ’t hoofd der kooplieden) z00- wel zyne als andere vaartuygen te

zullen laten visiteeren en, SOo daer thin in mogt gevonden werden, sal hetselve geconfisqueert zijn, als in Art_ 6 gemeld is, maar ’t vaartuyg aan den vorst weder- gegeven werden; Aldus gecontracteerd en overeengekomen in koningrijk Peirach; Op konings baly %) te Cotta Loemoeh, in presentie van

1. Uit het Contractenboek VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta 302) Nr. CMLI 803) Raadzaal, Zie Corpus III, blz. 607 _ 608. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

183

radja-moeda, radja-bendhara, tommagon-mentrie en maharadja - Lella, den 3den uny 1759 of in ’t jaar van Mohammed 1172, den sevenden dag van de maand Souwel. 30 .

Was geteekend : J: J Visboom. In margine onder ’t Maleydsch halver blad stond ’t Peirachs rijkszegul in t swart en in ’t midden Compagnies zegul in roode iacque gedrukt en daarom geschreven Ter ordonnantie van den Ed, Heer commissaris en afgezant (was geteekend) LN_ Wasbeek, secretaris. Onder stond Accordeert (was geteekend) F L. Piazzoll, secretaris

MXXI TIMOR.

18 September 1759_ 305-

De hoofden van een vijftal plaatsen Timor vroegen September 1759 aan, zich bij het grote verbond van 1756 te mogen aansluiten: Het zijn plaatsen van weinig betekenis slechts Lyinea kan ik terugvinden het Op Portugees Timor gelegen Limean. Wy, ondergeteekendens, regenten van Lymea, Dwermatie, Attasama, Irremera en Lusera, belooven ende sweeren, Z0 voor ons, onze kinderen, tommagoms, nakomelingen en successeuren, by deesen te accedeeren en by te treeden in het contract de anno 1756, den 9 Juny, tusschen de E.Compagnie en derselver gezament- lyke bondgenooten opgerigt en geslooten dat WY, gezamentlyke vorsten, uit vrye wille en genegentheid tot de E. Compagnie zijn overgekomen en deselve tot onsen schuts- en beschermheer hebben verkooren, ook aanneemen en belooven het voormelde contract opregtelijk en heyliglijk te sullen onder- houden en in alle syne poincten en clausulen getrouwelijk na komen, gelijk alsof deselve door ons van het begin mede was getroffen en onderteekend ; wyders sorge te dragen dat hetselve contract stiptelijk zal onderhouden; mitsgaders door onse nakomelingen en successeuren als onverbreekelijk en eeuwigduurend aangenomen en g’observeerd werden.

1. Sjawal. (Cs.F 305) Uit Contractenboek XIII (no. 21) op het Arsip Negara te Djakarta: 184

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

In teeken der waarheid en tot meerdere certificatie hebben wy hetselve met solemnele eede bekrachtigd met de woorden #Zoo waarlijk helpe my God almagtig" Aldus beslooten tot Coupang op Timor, den 18 September 1759 ; was geteekend met een kruis door vermelde regenten J E. V Pluskow, D. Lange, A. J van Este_

MXXII: MOLUKKEN_NOORD-CELEBES.

16 October 1759 308 '

De meermalen genoemde ,commissianten" van den gouverneur der Moluk- ken vonden Op hun inspectiereis door Noord-Celebes een hevige onenigheid lussen de rijkjes van Kaidipang Bolaang enerzijds Attingola ander - zijds_ veroorzaakt door het molesteren van elkanders goudgravers_ Door onderstaande overeenkomst werden die onenigheden bijgelegd Conventie, aangegaan tusschen den coning van Caudipan, David Cornput; den goegoegoe en rijx- bestierder van Boelang, Israel Ponto ter eenre, bene- vens hare rijxgrooten, en den koning van Attingola, Adrianus Battelima, met zyne rijksgrooten ter andere zyde, ten overstaan van den capitain-militair Jean Baptiste de la Haute Maison en den onderkoopman Jan Jonkers, commissianten ter bekruissing van Cele- bes' Noordwestkust, op den 16 October 1759. Belooven met elkanderen voortaan in vriendschap te zullen leven_ Voorts hunne wederzijdsche onderdanen met goud graven in de mynen van Tommocallang en Attingola, ook in derselver verrigtingen daaromstreeks ter bekoming van levensmiddelen, ongemolesteerd te laten: Zullende by overtreding door een van hun ofte derselver onderdanen gehouden zijn de soodanige te doen opvatten en; ter erlanging van de daardoor verdiende straffe aan de Compagnie te zullen overleveren_ 307 '

30c) Uit Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta 807) De ondertekening ontbreekt; OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

185

MXXIIL: MALAKKA_REMBAU.

11 November 1759_ 308

Onderstaand contract regelt nader de verhouding van Rembau tot de Compagnie: Zie hiervoor, no. MIX

vorsten van

Contract en onverbrekelijk verbond, op approbatie van de WelEdele Agtbare Heer David Boelen, gouver- neur en directeur, benevens den raad van Malacca en ratificatie der Edele Hooge Indiase Regeering, opge- rigt tusschen den onderkoopman, winkelier en soldy- boekhouder Everard Cramer en onderkoopman Ary Verbrugge, als commissarissen vanweegens de Neder-

landsche G’octroyeerde Oost-indische Compagnie ter eenre, en Dain Cambodia, zig noemende Radja-moeda, Radja - toea van Callang, benevens Maharadja Pakki, Pangoe- loe Dagang, Sittia Proba, Padoeka Allam, ampat soe- koh’s_ 308 en Pangoeloe Pandita Kaya en siabandhaar Pandita Garrang als hoofden en gequalificeerden der negen negoryen van Rombouw ter andere zyde.

Eerstelyk belooven en sweeren Dain Cambodia, Radja-toea van Callang, benevens Maharadja Pakki; Pangoeloe Dagang, Sitia Proba, Padoeka Allam, ampat soekos, en Pangoeloe Pandita Kaya en sebandhaar Pandita Garrang, als hoofden der negoryen van Rombouw, alle in den hoofde deeses vermelt, s00 voor hun selven als uyt naame van de geheele gemeente, de Nederlandsche Oost-indische Compagnie gehouw en getrouw te zijn en dat een ieder van haar sig na zijn uytterste vermogen in alle behoorlyke onder-danigheid tot den Nederlandschen Staat zal gedraagen, als trouwe nabuuren en aanhoorige schuldig ende gehouden zijn, sonder tee- gens denselven staat iets te onderneemen, directelijk of indirecte- lijk, maar dat zy integendeel alle compagnies vrienden voor haare vrienden, en vyanden vOor haare vyanden sullen houden, waar- onder 310) in d’eerste plaats speciaal begreepen werd den koning van Johor en zyne onderdaanen, en vooral dat zy nu, nog wanneer

1. Uit Contractenboek XIII, (no. 16) Op het Arsip Negara te Djakarta: 300) In cen volgend document wordt ampat sukus vertaald door vier oud- sten d.1 hoofden Zie voor het sukuwezen het artikel Soekoe in de Encyclopaedie van Nederlandsch-Indie_ 310) Versta onder de vrienden: 186

ook, eenige vyandelyke attentaten tegen deselve sullen onderneemen, Onder wat voorwendsel het ook soude mogen zijn. Alsmeede dat nu en altoos voor de van oudsher gestipuleerde praemie zullen teruggegeeven worden alle de slaven van de Malakse ingezetenen, van tijd tot tijd van daar gedrost en zig onder haar bevindende (mogten zijn) of indertijd 311) mogten aankoomen.

Waarentegens d’E. Comp’ steets weder terugge zal geven de manschappen, hetzy vrye ofte slaven, Soo van tijd tot tijd van d’omliggende volkeren tot haar mogten komen over te lopen. Wyders belooven zy alle negotie met vreemde Europeese natien niet alleen t’eenemale te zullen staken, maar selfs ook, daar zy maar kunnen of mogen, tegengaan, dat die door haare onderhoorige niet gedreeven werde Alle de thin, die Lingie, Rombouw en Calang levert, niets daarvan uytgesondert; beloven Zy zonder de minste agterhooudent- heid aan d’E. Comp” te zullen leeveren, mits voor de bhaar van 300 katjes of 375 pond genietende een somma van 38 ronde Spaanse realen in dito en geen andere spetie, waarop het thans ver- hoogt en de prijs voor altoos

vastgestelt is, zonder dat de regenten daarop dan ook verdere geregtigheden of lasten zullen mogen bereekenen, zullende het dE. Comp' vrystaan alle de thin, die zy op de sluykwegen attrapeert, datelijk ten haaren behoeve voor het geheel aan te haalen en te confisqueeren. Dog ingevalle deze ver- hooging van prijs tot agt en dertig Spaanse reaalen per bhaar aan de verwagting niet kwame te voldoen, dat is wanneer door dit middel geen merkelyker quantiteyt thin dan tot heeden gelee- verd wierde, en d'E. Comp reeden hadde te denken dat er egter heimelyke uytwegen met dat mineraal gesogt wierden, Soo sal zy weder terugkeeren tot haar vorige prijs en de confiscatie van geslooken werdende thin by agterhaling evenwel laten stantgry- pen, en verder ten desen opzigte zodanige mesures neemen, als zy na zaaks omstandigheeden noodig zal oordeelen: Voorts belooven zy geene zeerooveryen te tollereeren; maar door exe emplaire strafoeffening te zullen weeren en tegengaan, en zulx tot bevordering van een wederzijdse geruste passage en han- del in deese straat, op poene van by overtreeding harer onder- hoorige zelfs daarvoor aansprekelijk te blyven; ingevalle zy

1. Versta ; te eniger tijd: (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

ceniger tijd gewaar mogten werden dat andere kwaadwillige in deese straat eenige praeparatien ofte toerustingen tot deese of geene vyandelyke attentaten mogten maken, dat zy alsdan haare uyterste vermogen zullen inspannen om die luyden daarvan te deverteeren en af te leyden door zagte, en daar niet na luysterende, dan zelfs, is doenlijk, door vermogende middelen. Dat geene vaartuygen, van wie die ook zijn mogen, uyt de Noord na de Zuyd, of uyt de eerste na de laatste plaats, over en weder, voorby Malacca zullen moogen passeeren sonder alvoorens hetzelve aan te doen om een pas, Op poene van confiscatie. Gelijk ook geene vaartuygen, van wie die ook zouden mogen zijn, niemant uytgesondert, s E. Comp bezetting te Lingi zullen mogen passeeren, sonder hetselve meede aan te doen en zig de visitatie te onderwerpen, sullende d'overtreders en die eenige thin in mogten hebben en langs die wegen soeken te sluyken_ met con- fiscatie gestraft werden, te verdeelen tussen de E. Comp en de regenten.

Dit alles beloven en sweeren wy heyliglijk sonder eenige af- wyking ten eeuwigen dage te sullen onderhouden, Soo lang son en maan schijnsel van zig zullen geeven, en dat doende belooft dE. Comp" in allen opzigte die van Lingi; Rombouw [en Calang] hare gunstige protectie en vaderlyke bescherming: En zijn hiervan drie eensluydende origineele afschriften ge- maakt, eene voor d'E.

Comp’ eene voor die van Lingi en eene voor die van Rombouw, onderteekent en gestempelt met de zeguls van d’E. Comp’ en die van Dain Cambodia en Radja-toea_

Aldus overeengekomen, gecontracteerd en beslooten tussen d’E. Comp”e en de vorengemelde Dain Cambodia, Radja-toea van Calang en de hoofden der negen negoryen van Rombouw, als daartoe door Radja Hadel 813) gequalificeerd zijnde, belovende d’E. Comp’ nogmaals by eene stipte nakoming door haar het voorschreven in alle getrouwheid te sullen nakomen, gelijk zy 814) van haare zyde op de by het vorige contract solemneel gedanen eed, even alsof deselve de novo was gepresteerd, hun tot eene stipte en onschendbare voldoening van al hetgeene in desen gestelt is, verbinden En ten eynde zulx volkomen blyke, so hebben wy dese met

1. Lees Radja Adil. 814) De hoofden: 188

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

onse, een ieder met de hare, gewone zeguls en hantteekeningen bekragtigt. Onder stond Lingi, den November 1759_ Daaronder twee in swart gestempelde Maleytse chiappen, en geteekend met eenige Maleytse caracters_ In margine ’s E_ Comp” zegul, gedrukt in roode lak; en getee- kend Cramer en A. Verbrugge_ Nogh onderstond Accordeerd geteekend FS L. Piazzol, secretaris

MXXIV_ BENGALEN.

1–8 December 1759. 315)

In een besogne over Bengalen, gehouden in Rade van Indie op 22 Augus- tus 1755, werd besloten aan Compagnies dienaren aldaar op dragen, alle moeite aan te wenden O1n voor de Nederlanders het monopolie verkrijgen van uitvoer van salpeter_ Twee jaar later den 30sEeu Augustus 1757, moest Hoge Regering in eeI gelijk besogne constaterer, dat de gedane pogingen niet slechts waren mislukt, maar dat integendeel de Engelsen geslaagd waren dat monopolie verkrijgen: Sedert zaten ook ander gebied de Engelsen hwn Nederlandse mededingers herhaaldelijk in weg de aanvang van 1759 sprak men te Batavia mening uit, dat het desseyn’ der Engelsen daartoe strekte; nOm, na de Franschen door geweldige “middelen Bergale te hebben doen ruymen, ons meede door allerlei verdrie- telijkheden geweldadige tractementen de negotie zodanig in nauw ste brengen, dat WY eindelijk genoodzaakt werden dat rijk meede te aban- donneererl, mitsgaders hun het spel geheel gewonnen te geeven Geheime [nstructie van de Hooge Regeering Uoor den directeur Bengalen, dd. 14 Februari 1759_ De Enge elsen onder leiding van Clive werden gesteund door den nabab Mir Jafar-chan: 318) Te Batavia besloot men de terugdrin - ging der Nederlanders ongedaan te maken door een coup van belang” rustte daartoe zes schepen uit onder bevel van den luitenant-kolonel Roussel: Men kent de ongelukkige afloop dezer

expeditie Bij nu vol - gende verdragen werd de suppremati e der Engelsen Bengalen erkend bevestigd. Voor enige der voornaamste producten als salpeter opium was in het vervolg de Nederlandse Compagnie afhankelijk van de goed - gunstigheid der Engelsen. (De voornaatste documenten, betrekking hebbende

1. Uit de Overgecomen brieven 1760, 104e boeck, folio 568 en volgende 318) Mir Jafar, een der legerhoofden van Suraj-ud-Dowla_ den nawab van Ben - galer, pleegde, toen zijn meester strijd met de Engelsen was gekomen, verraad door zijn troepen niet laten deelnemen aan slag bij Plassey, zodat Clive den nawab een zware nederlaag kon toebrengen Mir Jafar werd hierop (1757) door Clive tot nawab verheven Daar de druk der Britten hem zwaar was; trachtte hij door intrigues in het geheim ecn Nederlandse strijdmacht Bengalen te kriigen als tegenwicht: Toen Clive de Neder - landse vloot vernietigd had, liet Mir Jafar onmiddellijk een deel van zijn troepen meehelpen Om het Nederlandse legertje verslaan: Vgl G KLERK REUS ’De Expeditie naar Bengale in 1759” , (Indische Gids, 1889 1890). (Cs:) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

het Bengaalsche avontuur vindt men Ovcrgecomen brieven 1760, 10’ boeck; folio 389_574) . Over de vOrm van het nu volgende docurnent worde nog opgemerkt, dat, tOCn tnen het eindelijk eens was geworden, Nederlandse directeur het geheel instrument van een generaal accommodement behoorliik forma’ liet opstellen en aan de Engelsen toezond: Dog Engelsche afgevaardigde “weygerden hetselve aan nemen en aan hunne principalen ter ratificatie ,zenden Zy bleven thans alleen by de prelimiriaire artikelen staan en begeer- ,den derhalven dat dezelve eenlijk zodanig als wederziids in het begin”voorgedragen waaren, zamen ter subsecutive ratificatie teckening snedergesteld vervolgens g’expedieerd zouden worden, Dit verklaart de afwijkenden vorm van het document_

Au nom de la Trinite tres Sainte_

tous ceux, que ces presentes concernent ou en quelque maniere peuvent interesser, soit notoire Le tres noble et tres respectable president et conseil du Fort William 317) et le tres noble et tres respectable directeur et con- seil du Fort Gustavus, 318) dans ces pais ici, temoignants un desir ardent d’assoupir les troubles qui agitent Bengale, d’obvenir aux calamites, Si longt temps eprouvees, de faire cesser, oter et terminer les obstacles et differens surveniis, et de restaurer dans leurs etablissements une tranquillite parfaite, ont pour cette fin nomines, munis de pleins pouvoirs et deputes au lieu destine aux conferen- ces 1 Garhetty, les honorables messieurs, savoir Le tres noble et tres respectable president et conseil du fort William messieurs Richard Becker et

John Cooke, conseillers du gouvernement; Le tres noble et tres respectable directeur et conseil du fort Gustavus messieurs Jean Bacheracht en Jean Charles Kist, mem- bres du conseil politique et de la justice, Lesquels apres s’avoir mutuellement assures de leurs pleins pouvoirs, expedies en bonne forme, et confere des differens objets que leurs principaux ici ont juge necessaires pour etre inseres dans ce present instrument d’un general accommodement, finale- ment sont conveniis, apres une deliberation mure, d’une pacifi- cation, dont est issu heureusement une cessation entiere de toutes les hostilites, tant par mer que par terre, selon les articles, dont le contenu ici suive:

1. Het Engelse hoofdkwartier Calcutta, genoemd naar koning-stadhouder Willem III_ 818) Het Nederlandse fort te Hugli, gerioemd naar de voornaam van Van Imhoff, 190

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Demandes de la part des Anglois_

Reponse

de la part des Hollandois

Messieurs le directeur et conseil de Chintsura 810 don- neront satisfaction suffisante messieurs le president et con- seil du fort William, de insulte offerte au pavillon Brittannique par les commandans des vais- seaux hollandois, et pour Ia detention de plusieurs de nos vaisseaux, qui ont ete saisis et arretes au bas de la riviere, contre les traites et Palliance, qui subsistent entre les deux nations, et pour les autres actes d’hostilites, commis par les dits vaisseaux:

Messieurs le direction et conseil de Chintsura temoig- nent, que comme ils ont tou- jours eu des sentimens paci- fiques, les troubles qui sont entrevenus et ont altere la bonne intelligence entre les deux nations, ne peuvent pas produire, comme ils n’ont pas produit; qu’une douleur sen- sible, et tout ce qui s’est passe en bas par rapport au pavillon Anglois et aux insultes, qui sont commis, est sans leur ordre et & regret, peut etre par des gens d’equipage au premier abord, dans un mal entende- ment des ordres_ avec quelle demonstration ils esperent que messieurs le gouverneur et conseil seront suffisamment satisfaits.

Messieurs le directeur et conseil de Chintsura dedomma- geront et la Compagnie et les particuliers de tous dommages, causes par les commandans de leurs vaisseaux, soit par leur ordre Ou non, et rendront im- mediatement tout nos vaisseaux, munitions et effets, qui peuvent encore rester dans leurs mains_

Comme les vaisseaux hol- landois ont recu aussi une grande perte et dommage, paroit dur dinsister sur le de- dommagement, mais cequi est en effet; sera rendu volontaire- ment On prie messieurs

le gouver- neur et le conseil de reflechir sur cet article equitablement; et en cas gu'on on ne desistera, nous ferons ensorte de les satisfaire_

1. Chinsura was een voorstadje van Hugli; even ten Zuiden daarvan gelegen; waar de Nederlandse vestiging gebouwd Wzs. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-1800.

Arrete Garhetty le Decembre 1759 getekend Richa. Becker geteekend Joh' . Bacheracht en John Cooke_ en J C Kist_

Demandes

Reponse de la part des Anglois Nous nous sommes deja servis de tout notre credit aupres du Nazim 320 et nous continuerons de meme pour Tengager & faire retirer son ar- mee, le moment que les mes- sieurs du gouvernement Hol- landois ont rempli ses ordres: Les articles convenus entre les Anglois et les Hollandois ne peuvent point etre entremeles dans le traite, que le gouver- nement de Hougly 321) doit conclure avec le Nazim comme principal.

de la part des Hollandois. Que messieurs les Anglois etant dans les termes d'un ac- commodement; effectuent que leur allie, le Nawab, s'en re- tourne, 0u au moins qu'il se tienne tranquille dans son camp, sans nous faire aucun tort, et que les articles de notre accom- modement soient accepte par le Nawab comme principal, autant quils le concernent, tant pour le present que pour Pavenir:

Un mutuel oubli de tout cequi s'est passe pendant les troubles qui ont cesse 3 present, de plus une assurance parfaite d'amitie, fidelite et correspon- dance, qui soient entretenus entre les deux nations par les chefs respectables de chacune sans tolerer aucune hostilite de part ni d'autre, sous quelque pretente que ce soit, que chacun fera de son mieux pour entre- tenir cette intelligence; et de contribuer tout ce [qui] pour- roit augmente le bonheur de

Approuve, autant qu'il ne contrevient point 1 Palliance, que nous avons avec le Nazim du pais, pendant que Pamitie subsiste entre nos deux sou- verains en Europe:

1. Nawib Nizim was de titel van den vrijwel onafhankelijken heerser van Ben- galen die in naam een onderkoning der Grootmogols was_ (Cs:) 121) De Nederlanders 192

toutes les deux, sans donner directement ou indirectement du secours ceux qui VOu- droient nuire Pune ou Pautre

Comme on n’a pas agi ni par declaration de guerre, ni par commission, nos troupes et gens de mer ne peuvent etre consideres comme prisonniers de guerre qui soient sujets une capitulation, mais simple- ment comme des arretes tem- porels, de sorte qu’ils doivent etre libres et sortir avec tous les honneurs militaires_

Nous ne regardons point les officiers et troupes hollandoises comme nos prisonniers, mais comme ceux du Nazim nous sommes donc prets a les rela - cher, des que le gouvernement de Hougly ont finis leur nego- tiation avec le Nazim, a Pex- ception de ceux qui veulent entrer dans notre service 0u qui demandent la protection du pavillon anglois Nous n’avons jamais inter- rompu messieurs les Hollan- dois dans leurs justes droits Ou privileges et ne sommes point dans Fintention de le faire.

Qu’on nous laisse dans une possession libre, tranquille et pas diminuee de nos etablisse- mens, commerce, droits et pre- rogatives

Que toutes les personnes, possessions, etablissemens, ter- res, maisons, vaisseaux, bati- mens, tant de la Compagnie qu’ ’aux particuliers, et tout ce qui en depend, soient declares libres, et rendu en presence des deputes expres des deux par- ties, dans Petat quils etoient Les ratifications seront echangees sous 1approbation d. messieurs les directeurs des Compagnies, le plutot qu’il sera possible. Finalement les deux partis seront guarandeurs reciproque- ment de Pexecution des articles precedentes_

Tous les vaisseaux, barques etc”_ dans notre possession, seront restitues, des que nos derandes seront accordees 0u une assurance qu’ils seront, de la part de messieurs le direc- teur et conseil de Hougly.

Accorde.

Nous ne voions pas la ne cessite de cet article OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

193

Onder stond Arrete ce present Garhetty, le 1* Decembre 1759 geteekend Joh’ Bacheracht en J C. Kist

Onder stond Arrete ce present Garhetty, le 3” Decembre 1759 geteekend Richd Becker en John Cooke

Revers

Convenu et arrete que la langue francoise, dont on s’est servi dans quelques exemplaires de ce present traite d’accommodement, et dont on sera oblige de se servir & Pavenir

dans son execution, ne fournira aucun exemple, qui pourroit etre allegue au prejudice des maitres et principaux respectifs des deux parties contractantes, mais qu'on se reglera dans Ia suite selon ce qu'on trouvera a Pegard des principaux des deux parties, qui sont dans le droit, coutume et possession d'expedier et recevoir pareils traites et actes dans une autre langue que Ia francaise; deja observe 0u cequi doit etre observe_ Le present traite et les accessions qui y peuvent intervenir, retiennent la meme vertu et propriete, que si la meme coutiime y avoit ete observee et les articles separes, qu'on y voudroit entre- mettre, conserveront, paraillement la meme efficace, que s'ils etoient inseres dans le traite_ En foi de quoi nous, soussignes, deputes du tres noble et tres respectable president et conseil du fort William, et du tres noble et tres respectable directeur et conseil du fort Gustavus, membres de leurs assemblees respectives, avons signe ce present revers et y fait apposer les cachets de nos armes

Ainsi fait au lieu de nos conferences & Garhetty, le 3* Decem - bre 1759 was geteekend Johs Bacheracht_ Richd Becker_ J C_ Kist John Cooke:

Ratification

Nous, soussignes, acceptons par ces presentes les articles precedentes d'un mutuel et reciproque accommodement, negoties et arretes pour la pacification generale entre les etablissements et sujets de nos maitres et principaux respectifs, par nos deputes extra-ordinaires, savoir d'une part les sieurs Richard Becker et 13 194

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

John Cooke, conseillers du fort William, et de Fautre les sieurs Jean Bacheracht et Jean Charles Kist, membres du conseil politique et de justice du fort Gustavus ici, et les approuvons, confirmons et ratifions au nom et sous 1approbation de nos susdits maitres et principaux en Europe, promettant de faire faire incessament et fidellement executer la restitution mutuelle, stipulee dans les predits articles, pour assoupir toutes les mesintelligences el demeles, survenus jusqu'ici d'Ailleurs et outre cela de faire passer le contenu de cette presente convention, autant qu'il sera necessaire, par une publication solemnelle, 4 la connoissance de tous ceux, qui dependent de nous, afin qu'elle soit, dans tous ses points essentiels, religieusement observee en evitant tout ce qui pourra dans la suite alterer ou troubler Pamitie et le voisinage paisible; qui subsiste 4 present heureusement entre nos etablissemens respectifs, retablie: En foi de quoi nous avons signe et munis ces presentes avec les sceaux de nos deux nobles Compagnies des Indes Orientales, etablies ici:

Aan deese zyde stond: Hier stond Donne a Hougly le 6 Decembre Donne Calcutte, le 8en De- 1759. cembre 1759. Waaronder het zegel der Daaronder het wapen der E Nederlandsche

Maatschappye Engelsche Kompagnie in Too- in rooden lakke, en geteekend den lakke, en geteekend : Ro- A”_ Bisdom, G. L. Vernet; R’ bert Clive, C. Manningham, W_ H: Armenault; M Isinck; G. Frankland, J: Z Holwell, W L. van Schevichaven, S. de Mackett Tho. Boddam, W” _ Hoog en W. Falck: Sumner en W”_ M” Wize: Accordeerd met het originecl, berustende ter Bengaelse Sekretarye, by my, W Falck, sekretaris.

Opgemerkt worde, dat de Hoge Regering Batavia ten zeerste ontstemd was over het gebeurde in Bengalen, wairvan zij de treurige uitslag weet aan der ministers gemeen algemeen) gedrag” In een vergadering van 14 Augustus 1760 besloot zy, de beoordcling daarover te laten aan ,de decisie der Hecren Mecsters Inaar dadelijk de aan de Engelsen toc- gekende schadeloosstelling 322) te brengen ten laste der dienaren; ge- sloten overeenkomst houden voor #nLI van onwaarde” Directeur

1. Ruin 75000 ropias_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

195

Bisdom kreeg ontslag werd vervangen door Taillefert, die het gebeurde moest onderzoeken volledige elucidatie” geven, benevens nalle nuttelooze subjecten Batavia waarts opzenden” .

1. TIMOR

16 Januari 1760. 323

Ook op Timor trachtte de Compagnie in deze jaren voordeel te trekken uit de goud-exploitatie; zoals onderstaand contract bewijst: Alzoo de Tepasser goudgravery, 324, door de Amacoonders ver- rigt, tot dusverre den gewenschten en door haar z0 dikwerf beloof- den goeden voortgang nog niet gehad [heeft], uit oorzaek onder anderen en wel principalijk mede dat deze volkeren naer hare zin- lijkheid gewerkt, en ‘t geen zy nog gevonden voor het grootste gedeelte hebben gesambonijt 325 en ondergeslaegen, Zo is ’t dat het opperhoofd op middelen bedagt zijnde om dit werk naer behoren te bevorderen, door den rijxbestierder Nay Tessoy en alle de nabenoemde tommagoms zig heeft laten opgeven uit hoeveel onderdanen yders campong bestaet, om naer hun eigen opgave een behoorlijk repartitie te maken omtrend degene per- zonen, die dagelijx by de goudgravery door haerlieden zullen gesteld werden, ten einde dit werk in een zulke ordre te brengen, dat d’E. Comp’= daervan voordeel hopen kan, zijnde de veelheid harer onderdanen door de nabenoemde en ondergetekende op de volgende wyze opgegeven, namentlijk : De campongs van Nay Babo en Nay Bisse heeft 300 man Nay Benamy en Nay Pittay heeft 500 Nay Amatorang en Nay Taffuijn heeft 500 Nay Natum en Nay Temelak heeft 400 Nay

Manebait en Nay Benoenoe heeft 200 Nay Tenono en Nay Metkono heeft SC0 Nay Sane en Nay Tefne heeft 200 Nay Semaka heeft 100

Te zamen

2700 koppen

1. Uit de Overgecomen bricvcn 1761, 22ate boeck, afdeeling Timor, folio 150 en volgende: 824) Bij de plaats Tepas 320) Verdonkeremaand_ Maleis semboenji vcrbergen _ 196

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Bij dezen nu komende te blyken dat het gehele getal harer opgegevene te deser arbeid bequame, onderdanen bestaat in 2700 perzonen, So zijn hiervan aen haar twee derde g accordeert tot haer huis- en veldarbeid, en de rijxbestierders benevens de nage- melde tommagons beloven heiliglijk een derde van dit haer volk_ namentlijk 900 koppen, dagelijx in de rivieren te houden en tot niets anders als tot de goudgravery employeeren,

Dus verpligten zig tot zodanigen arbeid dagelijks te leveren de campongs van Nay Babo en Nay Bissee 100 man Nay Natum en Nay Temalak 134 Nay Benane en Nay Pittay 167 Nay Manabait en Nay Benoenoe 66 Nay Amatoran en Nay Taffuin 167 Nay Tenono en Nay Metkono 167 Nay Sane en Nay Teffeney 66 Nay Tenaka 33

Als voren

900 koppen

Wyders nemen deze Amaconers tommagoms aen en beloven heyliglijk; haar volk in de rivieren te zenden zodra als de mousson zulx toelaat en aldaer zo lang zonder uitscheiden te laten werken als ’t de regentijd permitteerd, en vervolglijk jaarlijx voor ver - trek der vaertuigen naar Batavia, te weten het einde van de maand Augustus, van yder hoofd, die als vooren gemeld in de rivieren werken, aen d’E. Comp te leveren ten minsten cen maes goud.

Naer deze repartitie zoude te leveren hebben De campongs van Nay Babo en Nay Bisse Nay Natum en Nay Temelak Nay Benane en Nay Pittay Nay Manbait en Nay Benoene Nay Amatoran en Nay Taffuin Nay Tenono en Nay Metkono Nay Sane en Nay Teffny Nay Senaka

100 maes 134 167 66 67 167 66 33

Komt aan goud 90 thailen of 900 maes OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Degene, die de opsigt op Tepas hebben, de ronde dagelijx benevens den rijxbestierder doende en minder volk by den arbeid vindende als by desen door yder Tommagon is beloofd, z00 neemt den rijxbestierder aen, dezelve aen te houden ‘t beloofde volk aldaer te sturen dierhalven ook de straffen, by zodanige gevallen allenig ten behoeve den rijxbestierder werden gelaten. Een of anderen tommagon Zuimig 320) zijnde ’t beloofde een maes goud per hoofd te leveren, z0 is den rijxbestierder verpligt zulx te suppleeren en zal daervoor verantwoordelijk zijn, dierhal- ven ook in dit geval ten zynen behoeve alle de boetens werden gelaten, die denzelven by alle zulke occagies aen den zuimigen man komt op te leggen. Dog den een of den anderen tommagon zuimig, onwillig of wederspannig zig betonende in leveren van het getal volk en goud, zodat zig aen den rijxbestierder; en hem door denselven Op- gelegde boetens, niet wilde kreunen, neemt den rijxbestierder aen zodanigen ongehoorzamen ter verdere dispositie aen opperhoofd op Coupang in handen te leveren, anders den rijxbestierder daer- voor aensprekelijk en verantwoordelijk zijn: In overigen beloofd het opperhoofd nogmaals aen deze Ama- coonse volkeren, uit naem en vanwegens dE. Comp geleverde goud aen deselve zoals tot dusver, te voldoen en te vergoeden, te weten 2/3 van dien in lywaten of andere goederen, zoals zelver zullen komen te eisschen, blyvende enkeld 1/3 van het gepro- flueerde voor d’E. Comp’ gereserveerd, zonder eenige vergoeding: En opdat dit contract te nauwkeuriger onderhouden werde, z0 is ’t zelve door den rijxbestierder en alle d’Amacoonse tom- magoms aen het opperhoofd alle het vorenstaande nogmaels by handslag beloofd en met eigenhandige ondertekening bekragtigt

Onder stond Coupang op Timor, den 16 January 1760, gete- kend door den rijxhestierder Nay Tessoy, mitsgaders alle de ge- noemde tommagoms_ In ’t midden stond s E. Comp’e cachet; gedrukt in rode Iac- que, en getekend door het opperhoofd H: van Pluskow, en den fiscaal H* Friesendorp: Lager stond Accordeert was getekend W. A_ van Este, gesworen scriba.

1. In verzuim 198

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MXXVI SUMATRA’S WESTKUST_

6-7 Maart 1760. 327

In de zevenjarige oorlog tusschen Engeland en Frankrijk (1756_1763) werd de strijd in het Oosten voornamelijk in Voor- Indie gevoerd, maar ook Archipel hadden beide natics conflicten, met name op de West- kust van Sumatra: Daar had de Nederlandsc Compagnie cen aantal van haar posten in de loop der 18de eeuw of ingekrompen of verlaten; terwijl de Engelsen hun gezag niet onbelangrijk hadden uitgebreid: In de aan vang van 1760 verscheen tcr Westkust cen eskader van twee wel uitgeruste Franse schepen onder bevel van Charles Deodate d’Estaing de

Thoulouse_ grave van Estaing, marquis van Rerisse Chateau-Renault, ondergraaf 828) van Artois Ravel, baron van Stuthun brigadicr van Zijn Majesteyts trouppes_ Deze slaagde het door Engelsen op Natal gebouwde fortje te nemen, doch daar hij het niet blijvend bezetten kon, liet hij het door den nieuwen commandant, den Fransen kapitein Carpentier over dragen aan de inheemse souvereinen; conditie, dat deze het wccr aan de Nederlanders zouden afstaan_ Deze omslachtige procedure was nodig Om voorkomen dat de Engelsen de Nederlanders van zouden beschuldigen, de neutraliteit te hebben geschonden. Niettemin was men Op Padang huiverig om de schen - king aan nemen, liet de beslissing aan de Hoge Regering te Batavia _ Tot de betrokken documenten behoort 19, een Ordre van den Heere dEstaing aan den kapitein Carpentier een Acte van Overgaaf" van Natal door Carpentier aan inheemse souvereinen een nacceptatie' der schenking door genoemde potentaten en 40 een cessie" door genoemde radjas nacceptatie door de Nederlandse Compagnie alle te vinden in de Overgecomen brieven 1761, 28ste boeck; afdeeling 1, folio 109 volgende_ Wij nemen hier alleeen de sub genoemde documenten Op.

Cessie der radja's ten behoeve der Hollanders_

Wy, Dato's-bazaer Radja-putti-katy, Sulthan Bagindo Maha- radja-Lelo, sulthans-raja's van 't land van Natal, verklaeren dat wy uyt handen van de heer Medor Joseph Carpentier ontfangen hebben het fort Natal, door de Franschen over de Engelschen veroverd, en dat wy met eene eenparige vrywilligheyt hetzelve fort Natal in handen van de heer Johan Abraham van Moschel, onderdaan der Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden stel- len, opdat het gemelde fort Natal in eygendom aen de Hollandse Maatschappy toebehoore 't Oorkonde van hetwelke deze op onze gewone wyze hebben onderteekent getekent Dato bazaer radja-putti katty, Sulthan Begindo Martia-lello:

1. Uit de Overgecomen brieven 1761, 289te boeck, afdeeling 1, folio 114 en volgende: 828) Evident de vertaling van vicomte: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-1800.

Acceptatie voor de Nederlandsche Compagnie

In 't jaer 1760, den sesdle Maert des ogtends om agt uuren, verklaren WY, John Abraham van Moschel, resident van Nias_ en Jean Reneke, capitain van Hollandsche vaertuyg de Goudvink; uyt naeme onser meesters, Haer Hoogmogende de Staaten-Generaal, door tusschenkoming der Franschen, dewelke het hun Op die conditie hadden overgegeven, uyt handen van de raja's Dato-bazaar en Begindo Maradja-lello het fort van Natal, door de Franschen op den February 1760 over de Engelschen veroverd_ 328 en be- kennen dat de gemelde Franschen ingevolge de ordres van den graaff de Estaing, dat fort gelaten hebben, voorsien van

ver- scheyde stucken canon en andere amonitien van oorlog gelijk zulx gespecificeerd geworden is in den inventaris van die plaats tot onze defensie, behoud en gebruyk: t'Oorkonde van 't welke wy dit certificaet ten dage en jare als boven onderteekend hebben, om te dienen daer 't gehoord

Gedaen in 't Hollandsche fort Natal, ten dage en jaere als boven was getekent M. T. Carpentier Lager stond Voor accoord Moschel en Fr Reynk, le Chevalier de Chauley de Charlemont_ Ter zyde getekent W. Vigoureux: Onder stond: Voor de translatie getekent S: L Garrison:

Eed van getrouwheyt door de raja's ten behoeve der Hollanders gedaan,

Wy, Rato-bazaer radja-putty katty, Suthan Bagindo Mar- tia lello, raja'$ van 't land van Natal, verklaeren onder eede en zweeren by de alcoran, by de rook van wierook en volgens onze gebruyken, dat wy het fort Natal oprechtelijk in handen van de heer Moschel onderdaen van Haer Hoogmogende, de Staaten- Generaal der Vereenigde Nederlanden, overgeven. Wy sweeren alzo, dat wy hun getrouw zullen zijn en al het- gunt wy hun beloofd hebben, zullen nakomen. Oorconde van 't welke wy alle met hert en hand hebben ondertekent getekent Rato-bazaer raja-putty katy, Sulthan Bagindo martia lello.

328 Hierachter zijn enige woorden uitgevalleri, bv ontvangen te hebben. 200

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Onder stond Natter 331 , den Maert 1760, en daeronder = Voor de translatie S L. Garrison 332-

MXXVII MALAKKA NANING

14 April 1760. 333)

Ook met Naning sloot het Malakse ministerie cen nieuwe overeenkomst: Zie hiervoor no. MXXIII.

Articulen ende conditien, door den WelEdelen Agt- baaren Heer David Boelen, gouverneur en directeur over de stadt en fortresse Malacca, nevens den raad, voorgeschreven aan Siry Radja-Mera, capitain, mits- gaders orang kaya Ketjil, maharadja Nankayo, Moen- bangong en Adika-maharadja, oudstens of ampat soe- kos van Nanning met de omliggende dorpen, en by deselve plegtiglijk aangenomen en beswooren.

Eerstelijk belooven ende sweeren den voorschr_ capitain en de vier oudstens, uyt den naame ende vanweegen de geheele Nanningse gemeente, de Doorlugtige Hoogmoogende Heeren Staaten-Generaal der Vrye Vereenigde Nederlanden als haare

souveraine, Sijn Doorlugtige Hoogheid, den Heere Prince van Oranje en Nassau, stadhouder, capitayn generaal en admiraal van d’Unie, de Edele Hoogagtbaare Heeren Bewindhebberen van de Nederlandsche Oostindische Maatschappy, Sijn Excellentie, den Hoogedelen Grootagtbaaren Heere Gouverneur-Generaal en de Weledele Gestrenge Heeren Raden van India, mitsgaders den Weledelen Agtbaaren Heer gouverneur en directeur dezer stadt en forteresse, nevens den raad item alle bevelhebberen, die over haar gestelt werden, gehouw en getrouw te zijn ende een ieder na uyterste vermogen in alle behoorlyke gehoorsaamheid tot den Nederlandschen Staat te gedragen, als getrouwe onderdanen schuldig en gehouden zijn, sonder gesamentlijk of ieder in ’t by-

1. Versta Natal: 332) Toen De “Estaing de veroverde Engelse ‚possessien” Batavia aan de Hoge Regering liet aanbieden, heeft deze 8 Juli 1760 dat aanbod ‚gede- clineerd” 333) Uit Contractenboek VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602~1800.

sonder teegens denselven Staat iets voor te neemen, directelijk of indirectelijk, maar dese articulen Op nieuws in allen deelen heylig- lijk en punctueelijk te observeeren en na te koomen, haar by over- treeding van eenige derselve gehoorsaam onderwerpende zodanige straffen, als zy na goed regt en justitie, onder ons gebruykelijk_ sullen bevonden werden volkomen verdient hebben, te niet doende alle contracten en verbonden, in praejuditie van dE Com- pagnie met andere volkeren voor deesen gemaakt ofte aangegaan. Ende ingevalle iemand van het volk van Nanning, kinderen van de Manicabers en Maleyers, hun tegen den inhoud van dit contract kwamen te verlopen, ofte de heeren gouverneurs en der- selver officieren, dan wel degeenen, welke deze regeering namaals mogte goedvinden de superieure magt over het Nanningse gebied in handen te geeven, ongehoorsaam waren, sullen den capitijn en oudstens van Nanning gehouden weezen, die ter aanmaning van den gouverneur immediaat over te leeveren, om alhier na verdien- sten gestraft te werden: Den capiteyn en oudstens mitsgaders de inwoonders van Nan- ning, z0 Manicabers als Maleyers, gehouden zijnde van de rijst- velden en alle andere vrugten aan d’E. Compagnie te geeven den thienden, soo is ten aanzien van haarlieder bekende armoede over- eengekomen, dat den capiteyn jaarlijks tot Malacca in persoon, of wel by ziekte als andere ongelegentheyd twee zyner oudstens, aan d’E_ Comp’ zal doen de verschuldigde homage, en tot teeken van onderdanigheid haar telkens aanbieden van de eerstelingen van het gewas een halven coyang nely 334` De vier oudstens ofte ampat soekos zullen ieder Op haar beurt drie maanden in jaar alhier met der woon moeten zijn, welke aanwesende alleen zal dienen om maandelijks aan den heer gou- verneur behoorlijk en getrouw rapport te doen wat te Nanning mogt zijn voorgevallen, t geen de capiteyn gehouden zal zijn tel- kens even voor het

uyteynde der maand hem bekend te maaken: En sal hy wyders dienen om zodanige beveelen van den heer gouverneur na Nanning te expedieeren, als Sijn Edele geraden sal vinden te ordonneeren_ De inwoonders van Nanning met haar woon willende vertrec- ken na Malacca, blyven gehouden aan den sabandhaar alhier %35_ te vertoonen een schriftelijk afscheyd van den capiteyn en met zijn

1. Ecn half last padi: 335) De havenmeester te Malakka: 202

zegul geteekend, gelijk ook die van Malacca, haar ter woon willende begeven na de Nanningse landen, zodanigen afscheyd aldaar hebben te verthoonen, door den sabandhaar geteekend ter ordre van den heer gouverneur of zy zullen aan beyde kanten moeten teruggesonden werden wanneer andersints haar in Nanning en de omher leggende dorpen sal werden toegestaan hun met den landbouw, als planten van betel etc , te mogen erneeren, mits voldoende aan de costumen, gelijk en nevens de andere inwoon- deren, Ook beloven den capiteyn en de oudstens zorge te sullen dragen, dat al den thin, Op Sirimenanting, Soengei Oedjong, Rom- bouw of elders, die streeken uyt, vallende, na Nanning afgebragt, direct herwaards vervoerd en aan d'E. Comp" geleeverd werde waarvoor de leveranciers alhier voor elke bhaar van 300 cattjes sullen genieten agt en dertig Spaanse realen contant geld. De peper, in Nanning en daaronder vallende, die Sy , des begeerende, 336 = sooveel mogelijk sullen moeten aanplanten, beloo- ven zy almeede, wanneer tot een naamwaardige quantiteyt geko- men is, aan d'E. Comp' te sullen leeveren tegens twaalf rijxdaal- ders de bhaar: Den capiteyn, oudstens en de gemeente van Nanning zullen niet vermoogen met eenige buytenlandse natien te handelen nog traffiqueeren, maar gehouden blyven hunne goederen eenlijk af te brengen langs de rivier van Malacca, sonder eenige andere pas- sagie of frequentatie met voorschr. vreemde handelaars langs de rivier Panagie te houden, onder wat praetext ok hetselve zoude moogen weesen, Op verbeurte van lijf en goed. Insgelijks belooven den capiteyn en oudstens, uyt name van de geheele Nanningse gemeente, dat wanneer den hoofdgebieder uyt de regeering komt te treeden, dan wel iets menschelijks mogt overkomen, zy in z00 een geval iemand van de naaste en be- kwaamste zullen voordragen aan den heer gouverneur en raad van Malacca, en die dadelijk herwaards senden, dog voor derselver approbatie geenszints erkennen, maar wel den zoodanigen, die door den heer gouverneur en raad zal verkooren worden, sonder over zoodanige

verkiezing eenigzints te durven murmureeren. En in selver voegen sal by ontstentenis van een der oudstens meede moeten worden gehandeld:

1. Versta : Als de Compagnie dat begeert: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

203

1. Indien eenige lijfeygenen van dE. Comp’” ofte van de inge- zeetenen van Malacca na Nanning en omliggende dorpen en plaat- sen haar door de vlucht koomen te begeeven, sullen den capiteyn en oudstens derselver met alle de inwoonderen, niemant uytgesondert; gehouden weesen de verloopene personen vast te houden en aan- stonds herwaards te brengen, om aan haare meesters overgeleevert te werden, mits genietende tot een recognitie en erkentenisse van voorschr: eygenaars thien rijksdaalders eens, zonder meer_ En indien voortaan hieromtrent gelijk tot ontstichting te veel geschied is de vereyschte toezigt niet gehouden werd, dat eenige weggeloopen slaaf daar ophouden, ofte passagie na Rombouw of elders is verleend, sOo sal zulx Op den capiteyn en d’oudstens na bevinding werden verhaalt; 11. Eenige slaven ofte slavinnen uyt Nanning na Malacca, om Christen te werden, verloopende, sullen de eygenaars van sodanige slaven ofte slavinnen genieten en te goed gedaan werden de geregte helfte van den prijs derselver slaven ofte slavinnen, volgens den taks der expresse gecommitteerdens, ter ordre van den heer gOu - verneur daarop te stellen: 12. Maar die eenig Christen, slaaf of vrye luyden, van Malacca aan Mooren ofte Heydenen verkoopt, ofte deselve, ‘t sy goedwil- Iens dan wel met dwang, aan haar meesters tragten te onttrecken ofte vervoeren, insonderheyd die sodanige Christenen, slaven ofte vrye luyden, laten besnyden ofte met geweld daartoe tragten te beweegen, sullen dadelijk verbeuren hun lijf en goed. 13. En opdat den inhoud van het bovenstaande articul onver - breekelijk nagekomen werde, belooven en sweeren voorschr: capi- teyn en oudstens, in den naame van de gantsche meenigte den Weledelen Agtbaren Heer gouverneur onmiddelijk te zullen resti- tueeren en doen in handen stellen alle sodanige weggeloopene slaven als zy bevinden op Nanning of elders weezentlijk te zijn. 14 Eyndelijk belooven en sweeren by den alcoran den capiteyn en oudstens, uyt den naame van de gantsche Nanningse gemeente, de vorenstaande articulen op approbatie van Haar HoogEdelhee- dens den heere Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, heyliglijk in allen deelen te zullen onderhouden ende doen nako- men ook verbinden zy de overtreeders te leeveren op Malacca aan dE. Comp’ om daar te krygen hunne verdiende straffe, hebbende deesen tot meerdere verzeekering met hunne ge- woone

handteekening bevestigt en met Comp’” zeegel doen drucken: 204

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Onder stond Aldus gedaan en beswooren in raede van politie der stadt en fortresse Malacca, den 14* April anno 1760 was geteekend D Boelen, A_ Lebeck; J. J Visboom, F Tholosan F_ L. Piazzoll, Johan Gilbert, Verbrugge In margine ’s E. Comp zegul, gedrukt in roode lacque, en daaromme geschreven Ter ordonnantie van welgemelden Edelen Agtbaren Heer gouverneur en raad geteekend F L. Piazzoll, secretaris,

Wy, capiteyn ende oudstens, belooven ende sweeren, soo voor ons selven als uyt naame ende vanweegen de gantsche N= [anningse gemeente, de Doorlugtige Hoogmogende Heeren Staten-Generaal van de Vrye Vereenigde Nederlanden, als haar souveraine over_ heid, Sijn Doorlugtige Hoogheid, den Prins van Oranje en Nassau, stadthouder, capitain-generaal en admiraal van d’Unie, d’Edele Hoogagtbaare Heeren Bewindhebberen van de Nederlandsche Oostindische Compagnie, Sijn Excellentie, den HoogEdelen Groot-agtbaren Heere Gouverneur Generaal en de Weledel Gestrenge Heeren Raaden van India, item den Weledelen Agtbaren Heer gouverneur en directeur deser stadt en fortresse, nevens den raad, gehouw en getrouw te zijn, hunne ordres en bevelen, soo reeds gegeven als nog te geven, stipt ende punctueelijk te observeeren, mitsgaders ons in alles voortaan sodanig te gedragen als getrouwe en eerlievende onderdanen en vasalen van dE. Comp’e schuldig en gehouden zijn. Onder stond Accordeerd was geteekend L. Piazzoll_ secretaris

MXXVIII MOLUKKEN_SANGIR-EILANDEN_ 15 Augustus 1760. 337 Bij onderstaande overeenkonst vastgesteld, nadat gebleken was, dat een deel der hoofden niet tevreden was met den regerenden vorst van Taruna, werd vastgesteld, dat zijn dood wcer zal worden teruggekeerd tot de familie van den overleden vorst Dirk Rasaballa_ (Cs.) Alteratie en ampliatie van t verbond van 27 Juny 1757 338 met den koning van Taroena, Zacharias Papa- rang, en syne rijksgrooten ter eenre,

337- Uit Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara 838) Contract MIV,

Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-1800.

205

en den gouverneur en directeur der Molucco’s nevens den raad, gesloten, den 15 Augustus 1760.

Den voormelden koning sal de kroon en rijksbestiering over de ryken Taroena en Calanga 330 blyven behouden tot sijn dood toe, of dat door ouderdom daartoe niet langer in staat mogte wezen_

Tot desselfs opvolger sal geen ander voorgedragen of aan- gesteld mogen werden als den zoon van den jongst overleden koning Dirk Rasaballa, Mattanasa Zacharias Dirk Rasaballa, in- dien er geen wettige reden ter contrarie zijn De rijksgrooten en princen, voornamelijk de daaronder gevon- den malcontenten, beloven voormelde Syne Hoogheid als haren wettigen vorst te zullen erkennen: Den koning belooft daarentegen, die hem tegen geweest sijn, niet alleen daarvan vergiffenis te geven, maar ook zig deswegens nooyt te zullen trachten te wreken, mits sylieden by ’t begaan van eenige ongehoorzaamheid als rebellen sullen aangemerkt en aan de Compagnie overgeleverd werden_ Houd den coning en syne rijksgrooten alle de verdere articulen van ’t in den hoofde dezes gemelde contract, alsof in deze waren geinsereert, beloovende alle deselve door de by deese niet aan- wesende rijksgrooten te zullen doen opvolgen_

MXXIX BENGALEN.

23 Augustus 1760. 340) Nadat in December 1759 overeenstemming Wa5 bereikt met de Engelsen, diende ook met den Nawab Mir Jafar een contract worden gesloten. Directeur Raad van Bengalen zonden in Mei 1760 twee gecommitteerden naar den nawab, die na maanden van moeizaam onderhandelen over onderstaande artikelen het eens werden (Het Rapport der gecommitteerden, Arent Jacob de Wilde Joh: Bacheracht; in de Overgecomen brieven 1761, 8’te boeck folio 715 en volgende). Het contract bevatte, wat de Engelsen, die het garandeerder;, den Nederlanders na hun nederlaag nog gunden: (Cs,) Artikelen, goedgekeurd by de ondergeteekende gede - puteerde[n], aangesteld van den directeur en raad der

1. Kalangan: Zie Corpus V blz. 470. 3+0) Uit de Overgecomen brieven 1761, achtste boeck; folio 770 volgende: Ook in de portefeuille Kol. no. 4464 Q*. Ten slotte komt nog een Engelse ver- taling voOr in de Overgecomen brieven 1788, 7ie boeck; folio 229 e.v. 206

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Nederlandsche Oostindische Comp” in Bengalen, om vanwegen voorschreven Comp” te werden nagekomen, alsmede voorwaardens, hen ingevolge van dien toege- staan door den nawab Jaffer Aly-chan Souja ul Molk Bhadur. De volbrenging der voorschreven artikelen en voor - waardens is Op verzoek byder contracteerende partyen geguarandeert door de respective ondergeteekende[n]_ president en raad van ’t fort William

Den directeur en raad van Chinsura zullen onmiddelijk van Hougly en hunne verdere comptoiren alhier wegzenden alle de manschap, die ’t getal van 125 koppen te boven gaat; hun by vorige tractaten toegestaan, zullende zig deselve Op een hunner te Culpi of Foltha leggende scheepen z0 lange moeten ophouden, totdat ze by eene gemakkelyke gelegentheid Batavia-waards

kunnen ver- voerd werden: Dat byaldien ze eenige nieuwe vestingwerken hebben opge- worpen, of hunne gragten uytgediept, vergroot of verwijd sedert den dag der volvoering van hun laatst met den nabab gesloten tractaat; onmiddelijk tot hunne vorige staat zullen wederbrengen. Dat ingevalle zy getal van hun canon en oorlogsammonitie hebben vermeerdert boven ’t geen zy tot ordinaire gebruik in hunne bezittingen benodigt hebben, zy ’t overschot in zelver Voe- gen zullen doen verzenden als by ’t eerste artikel ten opzigte der manschap is vermeld. Dat ze nooit zullen gedogen meer dan een Europisch schip te gelijk hoger dan Culpi, Folta of Mayapoor te laten opkomen, zon- der daartoe bevorens van den nabab eene uytdrukkelyke vergun- ning erlangt te hebben. De voorschreven gecommitteerdens vanwegens den directeur en raad van Chunsura vernieuwen, bevestigen en ratificeeren mits dezen alle de voorwaardens, by hen aangenomen in tractaat, gesloten tusschen d ’Engelsche commissarissen alsmede den nabab ter eenre, en den directeur en raad van Hougly ter andere zyde op den 3de December 1759, en in ’t byzonder dat gedeelte, ’t welk de militaire magt in Bengale Op 125 Europeesen bepaalt 341)

1. Dit is mij niet duidelijk: Het verdrag van December 1759 is wel met Engelse commissarissen, maar niet met den nawab gesloten. Bovendien wordt daarin het getal van 125 soldaten niet genoemd OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

De voorschreven directeur en raad zullen nu en ten allen tyden wanneer ’t den nabab mogte requireeren, toestaan dat een zyner officieren, verseld met een der Engelsche, hunne manschap en oor - logsvoorraad te Chinsura en verdere comptoiren oversie of indien men tusschen den gouverneur ell raad van ’t fort William en den directeur en raad van Chinsura door eenige andere middelen kan overeenkomen, waardoor den gouverneur en den raad van ’t fort William konde tot desselfs genoegen verzekerd werden van ’t getal hunner manschap en de hoereelheid van derzelver krijgsvoorraad, en hy als vermiddelaar mogte vermogende wesen den nabab een voldoende antwoord te geven omtrend de veiligheid van zijn land, dat alsdan in een alzulk geval de nabab niet verder op de mon- stering zoude insteeren. Des nababs duan, 342) Ray Rayaan Ameed Raay verbind zig plegtiglijk vanwegens den nabab aan den voormelden directeur en raad, dat zodra zy zig de voorgenoemde voorwaardens hebben on- derworpen; in alle hunne regten, vryheeden en prerogatieven, hun by firmans van den Mogol verleend, zullen werden ondersteund_ Dat zy in den aanstaande met geene nieuwe of ongewoone geldafpersingen, hoe genaamt zullen werden beladen, en voor - namentlijk dat ze zullen bevrijd zijn van de betaling eener somma, hun eenige jaren geleden door den souba 313` van Patna voor de privelegien van den salpeterhandel onder den naam van peeskes afgeeischt, 344) doordien ’t niet billijk zoude zijn dat genoemde

directeur en raad zoude continueeren te betalen voor een privelegie, dat ze thans niet meer behouden. 345) 9. Dat ze voor hunne scheepen en vaartuygen zullen hebben een vrye en ongehinderde doortogt, egter met deze uytzondering als by ’t vierde artikel vermelt staat, zomeede over land voor hunne ossen, karren, koelijs, pions, casseds, 346) na hunne gewoonlyke bestemde plaatsen gaande, mits voorzien zijnde met zegul van de Comp dat van den directeur, opperhoofden of andere daartoe

1. Duan of diwan, eerste minister, schatmeester: (Cs) 348) Subahdar, onderkoning: (Cs:) 344) Reeds bij Resolutie van GG: Rade d.d. Juni 1726 was aan de ministers Bengalen opgedragen ,dat swaere servitut te brengen den ouden voet van 6000 ropias, het gebruyk in vorige jaren, dan wel door middelen van industrie daarmede uyt werken, dat voormelde lastpost in ’t geheel konde vernietigt werden” Men was daarin niet geslaagd elk jaar werd het bedrag van dit recht opnieuw bepaald, het beliep soms 30000 ropias 345) De belangrijke salpeterhandel was nl: gchcel aan de Engelsen gekomen: 348) Pions of peons zijn : 10 aanvankelijk inheemse soldaten, 20 later wakers of oppassers_ Casseds zijn lopers of briefdragers GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

gequalificeerde dienaren, zonder eenige belasting van fausdaars, jagierdaars, chokierdaars; derrogas 347) of andere officieren van de regeering onderhevig te zijn 10. Dat ingevolge van verscheide door hun verkregene firmaans den handel van de Nederlandse Oostindische Comp’= in Bengalen, Behaar en Orixa vrY en ongestoord in alle artikelen, hoe genaamd, zal worden gedreven, uitgezondert den salpeterinzaam, welk voor - regt den nawab aan dEngelsche, met uytsluiting van alle andere, heeft toegestaan. 11. Dat de nabab zal ordre geven om de rekening van hunne verstempeling in de munt te Cariem-abaad 348) effen te stellen en ’t saldo, dat blyken zal hen nog te competeeren, uit te keeren. Voorts dat in ’t toekomende hunne bezigheeden in de voorschreven munt voortgang zullen neemen zonder eenige de minste molestatie of verhindering, en dat verders t nette product zonder de minste aan- of agterhouding voortaan zal werden afgelegd

Onder stond Gegeven in ’t fort William, 23 Augustus 1760 getekend A, J de Wilde en Joh” Bacheracht:

Bij de besprekingen in Calcutta was nCn overeengekomen, dat de namens Nederlandsche Compagnie door De Wilde en Bacheracht getekende overeenkomst door den Nederlandsen directeur zou moeten worden gera - tificcerd, wat geschiedde bij onderstaand document:

Adriaan Bisdom, directeur vanwegens d’Edele Nederlandse Oostindische Maatschappye in Bengale, Behaar en Orixa, benevens den raad, doen te weten aan alle en een iegelijk; die het aan-

gaat of eenigerwyze kan aangaan Alzo wy ’t oorbaar en geraden hebben gevonden eene conven- tie met Zijn Excellentie, den heere Jaffer Aly-chan Souja ul Molk Bhadur, na wab der provintien Bengale, Behaar en Orixa, etc”_ etc” etc” aan te gaan, door welke alle sedert eenige tijd gerezene differentien finaal in der minne mogten vereffent worden en wy weder zouden kunnen gevoelen; 840) de vrugten en emolumenten eenes vryen, ongestoorden en onverhinderden handels in deze ge-

1. Fausdar vall Perzisch fotadar, schatkistambtenaar, ambtenraar van de munt jagirdar, erfelijk houder vanl Jandbezit van een recht rentebetaling chokirdar, politiebeamte daroga, hoofd van de plaatselijke politie: (Cs.) 348) Karimabad, andere naam voor Moorshidabad, de hoofdplaats van het nawab- nawabschap- 840) Sic: Waarschijnlijk is bedoeld : ‚genieten’

westen, zoveel als ’t namelijk doenlijk is en de tijdsomstandigheden komen te lyden voorts deze conventie met wederzijdse afgevaar- digden, voorzien met een ampel bevel, op den dag en jare als daarby vermelt staat, in de vorenstaande artikelen en conditien onder vermiddeling en guarantie des respectiven presidents en raad van ’t fort William gesloten, ondergeschreven en getekent is geworden: En vermits den inhoud van voorschreven instrument dic- teerd, dat de acten van ratificatien van d’een en d’andere zyde in goede en behoorlyke forme zullen werden uytgewisselt binnen den tijd van twintig dagen, te rekenen van den dag der ondertekening, z0 is ’t dat we, om overtuigende bewyzen te geven van onze Op- regtheid en om te voldoen ’t geen onze gecommitteerdens voOr ons belooft hebben, de voorschreven conventie in alle hare hoofden, artikelen en voorwaardens generalijk; zoveel in ons is, egter onder approbatie onzer Heeren en Meesters en illibaat 350) den eygendom van derzelver verkregene ware regten, vryheeden en bezittingen alhier, hebben geaggreeerd en geratificeert, gelijk wy dezelve ag- greeren en ratificeeren by dezen, belovende ter goeder trouwe en sinceerlijk dat wy alle t geene aldus daarin overeengekomen, ge- sloten en nu by ons geratificeert is geworden van poinct tot poinct zullen nakomen, onderhouden, en zorge dragen dat by onze onder- horige egalijk, zonder daartegen te doen direct- of indirectelijk; op wat wyze en maniere ’t ook zoude mogen wezen, g’observeerd worde: Ter bekragtiging en kondschap van alle ’t welke hebben wy deze met onze hand ondertekend en ons grootzegul daarby doen stellen_

Onder stond G;egeven binnen

fort Gustavus, ten onzen Nederlandsen hoofdcomptoire Hougly in Bengale, dezen 21 FEur Sep- tember 1760, 351) getekend Bisdom, R H_ Armenault; L’. Zuydland, M_ Isink, J L. van

Schevichaven, S. de Hoog, J.C. Kist en I W Falck Daarnevens Compagnies groot zegel, gedrukt in roode lakke_ Lager Accordeert geteekend Jacob Eilbracht; gesworen eerste clercq:

1. Latijn illibatus onverminderd. 351) Het afschrift met de Engelse vertaling, voorkomende in de Overgecomen brieven 1788, geeft als datum deser ratificatie 20 September. 14 210

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. BENGALEN_

3 September 1760. 852) Het ondervolgende document is een de vorM van een bevel gekleed verzoek van de vrijwel machteloze Grootmogol, Sjah Alam II, Om steun tegen den door hem als rebel heschouwden nawab van Bengalen: De Com- pagnie wa5 niet gezind of bij machte aan het verzoek te voldoen Zij ver - klaarde neutraal te willen blij ven (Cs:)

Translaat Persiaanse 353_ ferman (koninglijk bevel- schrift), verleend door en met het zegul van den koning Cha Alem Bhadur, Op den Weledelen Agtbaren Heer directeur van de Hollandsche Comp” in dato Sep- tember, en ontfangen alhier 354) den 30”ten October 1760. Blijk van edelmoedigheid den gunstwaardige en uytnemende onderdaan en directeur van de Hollander Comp’ zijt op konings gunsten verhopende en weet Dat de vyanden van dit hemels verheven hof door Godes goed- heyd en myne bestendige rijkdom van dag tot dag in decadentie gebragt werden, temeer omdat mijn opregte doelwit eenlijk daar- henen strekt om de ruste onder een iegelijk te doen herleven ; zijnde wyders dezer dagen, volgens de begeerte van dit hoogaanzienlijk hof , mijn getrouwe bediende Mharagia Assed Ussemaan-chan Bhadur paraat, Om ingevolge zyne pligt Jaffer-Alie te straffen, terwijl hy, onderdaan; 355 mede zijn eer en geluk daarin stellende, zig ten mynen dienste bereid zult hebben te toonen en in alle dee- len blyken van dees getrouwe volbrenging, mitsgaders dienvol- gende daarvan Dreuve te geeven door de uytvoering van ’t geen hem door gemelde Mharagia zal te kennen gegeven worden ; want alle degene, die onwillig mogten zijn myne op Godes welbehagen steunende beveelen te gehoorzamen, zullen door myne bestendige rijkdom binnen korten tijd, dat my naar dien oird Op marsch sta te begeven, n verdienste gestraft, mitsgaders van haar leven en besitting beroofd en verdelgt werde en, waarentegen alle brave on- derdanen zig dagelijks meer en meer met myne weldaden zullen vereert werden, welk tot narigt kan dienen. Onder stond : Getranslateerd door was geteekend M”_ Koning:

1. Uit Contractenbock XV (no_ 23) op het Arsip Negara te Djakarta. 353) In het rijk van de Grootmogol was het Perzisch de hoftaal. X5+) Te Hugli: 355) Directeur: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800_

MXXXI SUMATRA’S WESTKUST:

6 October 1760_ 350 `

Den 20* September 1760 arriveerden Padang twee panghulus van Natal, voorzien van een schriftelijke procuratie van alle regenten uit dit landschap, 0m de vroegere contracten met de Compagnie te vernieuwen_ Hun komst was het gevolg van verdrijving der Engelsen door Fransen: Vgl: no. MXXVI) Men was het spoedig cens stelde onderstaande over- eenkomst Op, die 6 October wcrd bezworen_

Contract van koophandel, bondgenootschap en onder- hoorigheid, aangegaan en gesloten tusschen den heer Christiaan Lodewijk Senff, commandeur en opper- gezaghebber vanweegens den Staat en de Generale G’octroyeerde Oostindische Comp’ der Vereenigde Nederlanden op en langs de Westkust van Sumatra, benevens den raad tot Padang, uyt naam van haare hooge principaalen ter eenre en den hoofdregent Baginda Maharadja Lello, dies tweede, radja Darat, en de panghoulou’s van den lande Natter en dies onderhoorige districten ter andere zyde.

Alhoewel de gezamentlyke regenten van Natter zig al in anno 1693 by een solemneel contract aan de Nederlandse Compagnie hebben verbonden gehad 357) en hetzelve ook in anno 1755 nog vernieuwt, 358 2oo zijn deselve egter t’seedert daarvan gediverteert en afgetrokken geworden, gedeeltelijk door persuatien en gedeel- telijk door drygementen van eenige Engelsen, die zig met geweld in haar district hebben terneer gezet en daar zelfs eene vastigheid gebouwt gehad; dus zy tot heeden wel genoodzaakt geweest zijn van de Nederlandse Comp’” zig te vervreemden en in de naeko- minge van haare verbindtenisse by voormelde contracten gebree- kig te blyven_ Maar aangezien eene Fransche krijgsmacht deeze Engelsen nu verjaagd en haar weeder in de geruste bezitting van haer land gesteld heeft, en zy, regenten, hierop te raede geworden zijn zig weder de novo onder de protectie van de Nederlandse Comp te stellen, zoo hebben zy uyt het midden van haar de twee

1. Uit Contractenbock XVII (no. 25) het Arsip Negara te Djakarta: Een provisionele redactie Overgecomen brieven 1762, 28”t0 boeck, folio 349 volgende 357) Voor het contract van 1693 zie Corpus IV, noot 2 op blz. 22. 858) Zie CMLXXXVI (Cs) 212

ponghoulous Dato Senara Pandjang en Radja Lello Trangso met eene schriftelyke procuratie herwaerts na Padang gezonden ten eynde niet alleen van hun voorneemen kennis te geeven, maar ook wegens het gepasseerde in de jongste jaren vergiffenis te verzoe- ken Cn opnieuw weeder een bondig contract aan te gaan. Welker

aanbrengen dan gehoord en vervolgens naeder gere- sumeerd en overwoogen zijnde de articulen, door haar en de ge- committeerde onderkooplieden en raadsleeden, den resident van Ajerhadji, Christiaan Ernst van Seyfferth, den fiscaal M’. Jan Anthony Thierens, en den secretaris Jan Boudewijn ontworpen en in concept gebragt, zoo is daarop met haar een nieuw contract aangegaan en geslooten, Op de volgende conditien en voorwaarden, te weeten Dat aan het gepasseerde in de jongste jaeren niet gedagt, maar alles vergeten en vergeeven, en niemand over eenige oude zaken of gedoentens aangesprooken, veel min dierwegens in zyne per - sOOn, goed of eere benadeelt werden sal. Dat gelijk de gemelde hoofdregenten en haar onderhoorige als een vr en onafhangelijk volk met haare landen en districten uyt eygene wille en beweging zig op ’t nieuw stellen en begeven onder de bescherming en het hoog gezag van de Nederlandsche Comp” zy ook in diervoegen aangenoomen en geconsidereert; en getracteert zullen werden als bondgenooten en vrienden van ge- dagte Compagnie. Dat sy alleen onder d’E. Comp”_ en wel direct onder den commandeur te Padang staan en blyven, en nooyt onder iemand anders, en vooral niet weder onder Baros gesteld zullen werden, zooals by het contract van anno 1693 bedongen geweest is, dewijl zy zig al voor lange der heerschappye van den radja van Baros onttrokken en door de wapenen zigzelven vry gemaakt hebben. Dat haare onderlinge verschillen niet volgens de Neder- landsche, maar volgens haar eygene landswetten en gewoontens afgedaan sullen werden, zoodra dat de resident zig daarmeede zal hebben te bemoeyen_ Dog ingevalle zy de zaake niet onder elkan- deren eens mogten kunnen werden, dat zy dezelve dan eerst voor den resident, en des noods ook vervolgens voor den commandeur te Padang zullen brengen Dat zy zig aan de uytspraak van den commandeur niet alleen volkornen onderwerpen, maar dat ook de hoofdregent Cn pong - houlous ten eersten naar Padang komen sullen indien de comman-

deur het somtijds noodig oordeelen mogte haar in persoon Op te ontbieden: Dat het d’E. Comp’ vry sal staan in haare landen een negotie- comptoir p te regten en zelfs Op een welgelegen plaats eene vas- tigheyd te bouwen, en dat zy en hare onderdancn naar uyterst ver- mogen de behulpsame hand zullen bieden, om dat een en ander spoedig klaar te krygen en tot stand te brengen Dat d’E. Comp” vr en ongehindert haaren handel en negotie in haare landen en districten zal mogen drvven naar evgen wel- behagen, en dat zy de bediendens_ die de E. Comp’ ten dien eynde zenden mogte, alle noodige hulpe en bystand bewysen zullen. Dat zy niet alleen alle landsproducten van goud, camphar, benzuin enz. tegens een civiele prijs alleen aan de Comp en aan niemand anders, zullen verkoopen of buyten hun land ontvoeren laaten, maar dat zy ook hun best zullen doen de producten te vermeerderen_ en insonderheyt de peperculture met nadruk voort

te zetten: Dat zy, zoo als die op Padang; Poulo Chinco en andere plaat- sen, tot een douceur in contant genieten zullen Y rijxdaalder ligt geld per thail, zijnde 1 percento, de thail tot 20 ligte rijxdaalders gerekent; van alle lywaten, die ‘s E. Comp’- wegen daar rerkogt zullen werden, en dat zy zoo min iets meer van d’E. Comple zullen vorderen als dat d’E_ Comp” van haar, onder de naam van gereg- tigheyt of andersints, iets sal eyschen of neemen mogen. 10. Dat deze V rijxd. per thail jaarliix eens door de resident aan den hoofdregent zal betaald en afgegeven, en door hem onder de andere regenten verdeelt werden, zonder dat de resident sig met die verdeeling in minste bemoeyen mag: 11_ Dat zy nooyt eenige vreemde natien, het sy Europeesche of Inlandsche, in hunne districten admitteeren, veel min met deselve eenigen handel of negotie te dryven of met haar correspondeeren zullen, en byaldien somtijds iemand Van haar of haare onder- hoorige zulx onderneemen mogte, dat Sy die by ontdekking niet alleen ten eersten wegjaagen, maar ook desnoods aan d’E. Comp” uytleveren zullen. 12. Dat zy ook de vyanden van dE. Comp’ met levensmiddelen, oorlogsgereedschappen of andere behoeftens geen de minste ad- sistentie bewysen, maar inteegendeel alle vyanden van dE. Comp voor haare vyanden houden en uyt dien hoofde aan deselve geen de minste hulpe of adsistentie bewysen zullen. 214

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

13_ Dat daarenteegen d’E. Comp’ haar teegens haare vyanden ter zee vast en zeeker sal moeten helpen, dog teegens die van de lant- kant niet verder als het de Comp” gelegen komt: 14. Dat als zy iets bemerken of hooren mogten, hetgeen tot nadeel van d’E. Comp’ soude kunnen strekken, zy hetzelve ten eersten aan den resident te Natter ontdekken en bekend maken, dan wel selfs daarvan schriftelijk den commandeur te Padang kennis geven sullen. 15. Dat zy de berglieden, die by d’E. Comp’ ten handel koomen, niet alleen overal in haere districten vriendelijk bejeegenen, maar ook deselve met geenderhande thollen of geregtigheeden beswaren sullen. 16. Dat als zy somtijds in twist mogten geraken met eenige hunner naburen, dat ook bondgenooten en onderhoorige van d’E. Comp” zijn, zy tegens deselve niet ten eersten de wapenen opvatten, maar hunne beswarenissen voor den resident; 0f, zoo uytstel Iyden kan, voor den commandeur brengen en zig aan dies uytspraak en beslissing gedragen zullen: 17 Dat als eenig Europees, Inlander of slaaf van d’E. Comp” zig somtijds onwettig absenteeren en in hunne districten schuylplaats soeken, dan wel daar doorpasseeren mogten, zy denselven niet alleen opvatten maar ook direct aan d’E. Comp’ overleeveren en voor hunne moeyte in contant genieten zullen, als voor een Euro- pees 10 rijxdaalders, en voor een Inlander of slaaf 5 rijxd’ . ligt gelt: 18 Dat zy nooyt een hoofdregent of ponghulu uyt haarselven aan- stellen, maar de naasten, bequaamsten en waardigsten daartoe voordragen zullen aan den commandeur te Padang, dewelke iemand gekoosen en

aangesteld hebbende, door haar als soodanig sal aangenoomen en erkent worden_ 19. Dat als de camanakans 350 voor haar afkomen; 3590 - die als zy selfs aangemerkt en geconsidereert zullen werden. 20. Dat deeze articulen en voorwaarden van weerskanten naauw- keurig zullen worden onderhouden en ten eeuwigen dage stant grypen, ten waere dat Haar Hoogedelens, de heeren der Hooge Indische Regeering te Batavia behagen mogte daarin eenige ver - andering te maaken, en dat zy , panghoeloes, zig tot derzelver nakoominge niet alleen op het kragtigste verbinden, maar ook

1. Verwanten in de vrouwelijke lijn, vnl,. zusterskinderen, die volgens de adat een zekere veregenwoordigende rang bekleden (Cs.) 350*) Dw.z_ hun plaats hun opwachting bij den commandeur Padang ma ken. (Cs:) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

215

aanneemen dit contract door haere principalen, den hoofdregent en de overige panghoulous naeder te zullen laeten teekenen en beeedigen Dog ingevalle zy zomtijds daervan afgaen en haere beloften in een of ander overtreeden mogten, dat zy zig dan onderwerpen zullen aan zodanige billyke straffe, als haer door den heer commandeur te Padang zal opgelegt werden: Aldus gedaan, gecontracteerd en geteekend binnen ’s E. Com- pagnies fort te Padang, den 6”en Octoher 1760 was geteekend L.Senff, H* van Staveren, J: A. Thierens, R_ Palm, J. Boude- wijnsz, G. Challier en J Frederiksz In margine Comp zeegel, gedrukt in roode lacque 380

MXXXII MALAKKA-SIAK 16 Januari 1761_ 301) De 64a November 1759 maakte radja Mohamad, een halfbroeder en vijand van Radja Alam zich door verraad mneester van de Nederlandse post Poeloe Gontong in de Siak-river waarbij vrijwcl de gehele bezetting werd ugemas - sacreert” in totaal 72 personen. Dit naast andere overwegingen was voor de Compagnie aanleiding om Radja Alam pardon te schenken en met zijn hulp haar invloed in Siak te herstellen: Zij rustte een expeditie tegen Mohamad uit, die de 23” November 1760, voor men tegen hen was opgetreden, over- leed. In Siak ontstond nu strijd tussen Mohamad’ zoon; Radja Ismael en een zoon van Radja Alam, genaamd Mohamad Ali. De Compagnie zond nu toch cen troepenmacht naar Siak en herstelde de post op Gontong, nadat zij eerst onderstaande overeenkomst met Radja Alam had gesloten (NETSCHER , o.1. blz . 102 en volgende) Tractaat van altoos-duurende vreede, vriend- en bondgenootschap, onder de gunstige en verhoopte ap- probatie der Edele, Hooge; Indiasche Regeering, door den heer David Boelen, gouverneur en directeur dezer stad en fortresse Malacca, nevens zyne raden, vanwe- gens de Generale Nederlandsche Oostindische Comp” ter eenre, met Jang pertuan Radja Alam, en

in hem voor zyne successeurs, ter andere zyde, persoonlijk aangegaan, geslooten en plegtiglijk hesworen in het jaar 1174, den 9 van de maand umadil Agir, op Vrydag voor de mid-

1. Secretaris Jan Boudewijnsz vertrok in gezelschap van beide panghulus naar Natal, met de in viervoud opgemaakte documenten, Oml door den hoofd- regent en de andere panghulus te laten tekenen beedigen 801) Uit de Overgecomen brieven 1762, 27s1e boeck, afdeeling Malacca I, folio 27 volgende. Gedrukt bij NETSCHER, 0.1. no. XXIII blz. XXXIX en volgende 216

dag omtrent half elf uuren, zijnde na onze tijdreekening den 16 January een duizend seven hondert een en sestig Eerstelijk. Onderwerpt hy, Radja Alam, zig aan d'E. Comp'e en beloofd in een geduursame goede vriendschap met den Johorsen koning te zullen leven. Ten tweeden: Alle vyandelijkheden , door hem, Sait Osman ofte harentwegen gepleegt, zullen ten eeuwigen dagen ophouden. Ten derden. Wanneer Ziac door de magtige hulp der E. Comp' zijn bestuur zal wezen toebetrouwt, zal hy verpligt zijn VOOr be-weese hulp en diensten eerstelijk by herovering te remitteeren alle het geschut ende effecten, welke door den verrader_ Radja Maho- met, uyt de bezetting te Poelo Gontong zijn geroofd wyders schadeloosstelling van zodanige rijxdaelders 6549;41 , als de E Compt van hem, Mahomet; is competeerende; en dan nog vergoe-ding van zodanige schaden, als door het rooven en plunderen van een aanzienelyke quantiteyt lywaten in de Siacse rivier, ten be-drage van ruym 36'4 catjes goud, eenige deser ingesetenen hebben ondergaan, dat gevonden zal moeten worden uyt de effecten, welke van dien verrader zullen werden agterhaald: Ten vierden. Geene doorgravinge van rivieren boven ofte beneden Poelo Gontong, onverschillig waar ook na toe streckende, zullen ooyt mogen werden gemaakt: Ten vijffden. Zal het aan welbehagen van d'E. Comp' werden gedefereert gelaten, om ten eylande Gontong, dan wel op een of meer andere plaatsen in de Ziackrivier, weder een of meer ves- tingen en sterktens, 't zy van steen of houd, na eygen willekeur te extrueeren, waartoe thans by herovering van Ziac Radja Alam vooreerst alle adsistentie verpligt zal zijn te bieden, dat men by provisie weder dadelijk een vesting Op Poelo Gontong krijgt: Ook za1 't de Comp'e vrystaan om de rivier met vaartuygen te laten bekruyschen_ Ten sesden, Indien buyten onze gedagten en verwagting in der tijt mogte gebeuren dat d'E. Comp door dezen of geene, wie hy ook mogte zijn, over de verleende bystand, hulpe en daaruyt voort- gevloeyde successie van Radja Alam in het Ziacse gebied vyande- lijk wierd geattackeert, zo zal hy, Radja Alam, Op de eerste kennis daarvan zijn geheele magt by den anderen moeten brengen, die met d'E_

Comp” vereenigen en dusdanig die betwisters met alle rigeur helpen straffen en tegengaan: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

217

Ten sevenden. Zal geen wol, Iywaten of andere kleeden in de Ziacse rivier mogen werden ingebragt dan alleen die van de Comp cn onder haare passen_ dog wyders met seclusie van alle andere Europeesche ofte Inlandsche natien. Fn zal hy, Radja Alam, alhier op Malacca, dog op geen andere plaatsen, jaarlijks kunnen laten inkoopen voor 40 catjes goud aan lywaten, en binnen Ziac ter verkoop brengen dog buyten dien zullen er geene dier- gelyke koopmanschappen meer voor hem ofte Op zijn naam aldaar mogen werden ingevoerd. Ten agsten. Zullen alle vaartuygen, ook geene uytgezondert, zelfs ook die van Radja Alam_ z00 in- als uytgaande, door de postvat- ting off kruysschers mogen werden gevisiteert_ Ten negenden_ Zal d’E. Comp’ ~ aldaar alleen thol- en lastvry zijn van alle in- en uytgaande koopmanschappen dog buyten des word de geregtigheyd van twee en een half per cento eenemaal ‘t zy van de goederen dan wel van het daarvoor ingesamelt goud tot een regaal gelaten voor den regent, maar benevens nog per catje goud twee mazen aan den tokadoor 382 door dengeene, die hem zal willen gebruyken vOOr zuyveren en bezigtigen van dat mineraal, zal werden uytgerykt. Dog boven dit een en ander zullen er verder geene onkosten off lasten van de aldaar aankomende en vertrec- kende kooplieden mogen geheven werden Ten tienden. Zullen de hoofden van dat moordgespuys in handen en ter discretie van de Comp’ moeten werden overgegeven: Ten elfden. Zal hy zig verbinden alle ‘s E. Comp’ vrienden ook voor de zyne te zullen houden en tracteeren ook derselver vyan- den in allen gevallen voor de zyne te erkennen en helpen tegen- gaan, en dus ook niet ophouden werksaam te zijn tot beveyliging der commercie, waar en wanneer maar eenig[e] rovers zig in dese straat 863- moge komen Op te houden, ten einde men voortaan een volkomen en ongestoorde rust en vreede mag genieten. Ten twaalfden Zal op instantig versoek van Radja Alam, her- komstig uyt een vaderlyke affectie en tederheyd, pardon werden verleend aan zijn zoon, Mahomet Alie, mits denselven zig by de aankomst Van ons esquader in de rivier van Ziac d’E. Comp en Radja Alam dadelijk gehoorsaam onderwerpt en doorslaande bly-

1. Tok is oorspronkelijk een Chinees woord, gebruikt bij het waarderen van goud: Zuiver goud, dus 24 karaats, is goud van 100 tok De tokadoor is de essaycur: 303) Die van Malakka_ 218

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

ken van berouw over zijne begane misdaden betoont; dog anders doende zal hy, even invoegen als de verdere hoofden dier moordenaars de Comp moeten werden inhandigt, dan wel gehandelt na verdiensten Ten dertienden. Zal geen successie by ontstentenis van Radja Alam, dan met overeenkomst en consent Harer HoogEdelens te Batavia werden van effect gehouden en zullen alle de respectieve opvolgers in dat gebied by haare aanstelling verbonden zijn alle deese vorenstaande articulen ter stipte observantie alhier in han- den van den gouverneur en raad plegtiglijk op den alcoran te komen besweeren. Eyndelijk: Beloofd en sweerd hy Radja Alam, Op den alcoran en by alles wat hem heylig en dierbaar is dit contract, hetgeen hy betuygt met overeenkomst en volkomen genoegen, dus zonder eenige weerzin en buyten bedwang als een opregt en welmeenend bondgenoot voor hem en zyne navolgers met d'E Comp' onder approbatie en ratificatie der HoogEdele Indiesche Regeering te Batavia voor altoos en onverbreekelijk te zullen nakomen en op- volgen, zodanig dat, indien hy ofte imand syner successeurs daar- van in 't geringste mogt komen af te wy ken, hy over haar alle de straffe en plage Gods afbid. En zijn van dit contract, t geen door Radja Alan plegtiglijk is beswooren, tot een altoos-durend bewijs gemaakt drie eensluy- dende origineele Nederduytsche en Maleydsche afschriften, onder- teekent en gestempelt met het zegul van d'E Comp' en dat van Radja Alam, waarvan twee berusten by gemelte Compagnie en het derde by den vorst:

Aldus overeengekomen en beslooten, Malacca in 't casteel; den 16 Januari 1761 was geteekend D" Boelen, Lebeck; J. J Visboom, Everh: Cramer, Fk L: Piazzoll, J Gilberts en A' Verbruggen. In margine 's Comp'" zegul, gedrukt in roode lacque: Aer ordonnantie van welmelde WelEdel Agtbaren Heer gouverneur en raad was getekent Piazzoll, secretaris__ 304

1. In een besogne over Malakka, gehouden in Rade van Indie op 28 April 1761 werd bovenstaand contract geapprobeerd geratificeerd: De 12le Maart 1763 tekende radja Mohamad Ali, zoon opvolger van radja Alam, een nacte van acceptatie' waarbij hij het tractaat van 16 Januari 1761 aan- vaardde en bezwoer. Zie NETSE CHER, 0.1,, blz. XLIII: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800,

MXXXIII: MAKASSAR;

Augustus 1761_ 305-

Het optreden van een nieuwen vorst Abdul Kadir, in het rijkje Tello, was aanleiding om het Bongaais verdrag door hem doen bezwercn_ Alzoo den koning van Tello, Sulthan Tapioeding, op den 16 April des jaars 1760 met zijn leeven deese wereld en tegelijk zijn rijk ontruymt heeft; so beloove ik; Sulthaen Abdul Cadir, naar 's lands wijze en wetten en ten overstaen van 's E. Compte

expresse gecommitteerdens, de ondercooplieden den licentmeester Jan Hen- drik Voll en Freederik Willem Hendrik van Blydenberg, verkooren over het district Tello met den resorte van dien, en sweerende heyliglijk en opregtelijk; soo voor mijn zelven, bloedverwanten, rijxgrooten, glarrangs 308 en verdere myne onderdanen; te zullen onderhouden en doen onderhouden in allen deelen en poincten de twee laast gemaakte contracten, te weeten het eerste Op Bongaya anno 1667 en het andere, jongste, onder het groote casteel Sam- boppo in het quartier Jaccatra anno 1669, door de voorige koonin- gen en verdere grooten van Macassarse rijk met d'E. Comp' aangegaan en beswooren, en wel spetiaal de nader bekragtiging van het eerst gemaakte contract Op den 25 van de maand Roemal- lang 387 -) des jaars 1078,of volgens de Nederlandsche reekening den Maart 1668 door Siry Sulthan Harro Narrachit; doenmaals koning van Tello, beswooren. 308) En tot naarkooming van 't zelve heb ik dit met mijn gewoonelyke zignature bevestigt en onder het drinken van kritzenwater op den alkoran heyliglijk beswooren, ter presentie van de ondergeteekende Bonyschen en verdere Goasche en Tellosche rijxgrooten, mitsgaders den heer gouverneur en raad, Aldus gedaan, geteekent en beswooren tot Maccassar in casteel Rotterdam, den 3 Augustus anno 1761 was geteekent Cornelis Sinkelaar, J". Ph_ Rick; Dd Bacheracht; E" J". Beynon, J: H. Voll, Hendrik Wolff en Fredrik Willem Hendrik van Blydenbergh; Ter zyden Comp" zeegel, in roode lacque gedrukt, en daar- onder Ter ordonnantie van den gouverneur en raad was getee- kent J" Smoder eerste geswoorne clercg:

1. Uit de Overgecomen brieven 1762, 31*te boeck, tweede afdeeling, folio 168 366) Glarangs zijn hoofden van adatgemeenschappen. (Cs) 367) lees Ramelan Ramadhan_ (Cs.) 368) Zie contract nT. CCCXVIII (Cs:) 220

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MXXXIV BENGALEN_

10 Augustus 1762, 309

Een klacht van den Nederlandsen directeur over ondervonden afpersin- gen werd met onderstaand document beantwoord, blijkbaar een afschrift van een bevelschrift door den nawab van Bengalen aan enige van zijn groten gezonden_ (Cs:)

Translaat copia Persiaanse Perwanna_ verleend door en met het zegul van den nawab Mier Mhametto Kasi- mahan 370 ` op den Morshidabaadsen naib souba Said Mhamethchan, item de diwans Ragia Nietanend en Perbhoeram, ieder in 't bysonder, dog alle van de na - rolgende inhoude zijnde, alhier ontfangen den 1Oen Augustus 1762.

Bevorens heb ik UE. door dat canaal van den heer nawab en g’agte vriend Sams-ud-Dowlah Bahadur (Van Sittart) 871) ten ernstigsten aangeschreeven om nopens de koopmanschappen en van de vermunting van den voornaamste der kooplieden en voor teeken van vriendschap den directeur wegens de Hollandsche Comp:’ niet teegens het gebruyk te handelen Dog deezer dagen uyt zijn arresdaast 812) vernoomen, dat UE. alsnog een, twee en tien gandas 878) per ropy boven de gewoonte komt te vorderen en buyten des volks Op den wackiel 37 zyner logie gestelt heeft, welke verre van de redelijkheid is, dewijl hy, een koopman zijnde, en by continuatie gebruyck betal len, overzulks eene meerdere af- vord lering ten zynen opsigte geen plaats kan vinden Weshalven UEd: word aangeschreven de daragas 375) van alle plaatsen en ook die aan de munt te recommandeeren, om de gewoone thol te blyven ontfangen, zonder iets meer, als het gebruyck medebrengt; te mogen afvorderen, ’t welk tot narigt kan dienen.

1. Uit het Contractenboek XV (23) op het Arsip Negara Djakarta: 370) Mir Kasim Ali Khan die in 1760 zijn schoonvader Mir Jafar als nawab was opgevolgd (Cs:) 371) Henry Vansittart was Clive’s opvolger als gouverneur. Hij voerde de in- heemise titel Sams-ud-Dowlah Bahadur 0n hem Indische wereld een titel te geven, die gelijkstandig was met die van den nawab. (Cs) 372) Arsdast verzockschrift: 373) 16 anna’$ is een rupee, 20 ganda’$ is een anna- (Cs.) 874) Wakil vervanger Dit heeft hier echter geen zin: 373) Daroga titel van meestal plaatseliike ambtenarerz, bijv de hoofden politie, van de douane, van de accijnzen (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

(Onderstond) getranslateerd door was geteekend) Ms_ Koning: (Nogh onderstond) Accordeert (geteekend) D F_ D Bary, gesworen clercq:

MXXXV MALAKKA-~SIAK.

12 Maart 1763. 376 _

Mohammad Ali_ kroonprins van Siak; verklaart onder ede; het door zijn vader met Compagnie in 1761 aangegane contract 377) accepteren komen:

Acte van acceptatie van het contract en verband, subsisteerende tusschen de Edele Nederlandse Oost- indische Maatschappye en Jang di Pertuan sultan Alam- oedin, tegenwoordigen koning over Siac, onder solem- neele eede gepasseerd en aangenomen door des laatst- genoemden zoon en presumtiven throonopvolger, radja Mohamet Ali, Op den 27en dag van de maand Schabban in het jaar 1176, overeenkomstig met den 128n Maart 1763 .

Ik; radja Mahomet Alie, soon en praesumtiven opvolger van Jang di Pertouan sulthan Allam-oedien, koning over Siac, thans alhier op Malacca aanwesende; en expresselijk herwaarts gekomen tot het volbrengen deser plegtigheid, verklare by desen volkomen genoegen te nemen in het tractaat van vriendschap en verband gesloten in ’t jaar 1174, Op den 9en dag van de maand Joemadil Aggir 378) (dat is den 16* January 1761) , tusschen den Edelen Heer David Boelen; Gouverneur en Directeur der stad en forte-resse Malacca, met den ressorte van dien, benevens zyne raden, van wegens de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie, ter eenre, en voorschreven mynen vader ter andere zyde, als waarvan ik den inhoude zeer wel en duydelijk verstaan hebbe accepteere dierhalven ’t zelve sonder eenige weerzin en uyt vrye en onbe-

1. Uit het Contractenboek VII (no. 15) Op het Arsip Negara te Djakarta. 877) Zie hiervoor, nr_ MXXXII 378) Djumadil achir: 222

dwongen wille, in ’t geheel, met alle deszelfs articulen, soo voor my als myne kinderen, erfgenaamen en opvolgers. Belovende en swerende ik; Radja Mahomet Alie, Op den Alcoran, voor het oog van den Almagtigen God, denwelken hierover tot regter en getuyge aanroepe, dat ik van nu aff en vooral, wanneer in mynes vaders plaatse Op den Siacsen throon kome te succederen, dit contract in allen deelen getrouwelijk sal nakomen, en onverbreekelijk als een getrouw bondgenoot der Nederlandse Compagnie onderhouden, mitsgaders door myne onderdanen stiptelijk doen observeeren, Soo- danig dat indien ik ofte iemand myner successeurs by vervolg daarvan in ’t allerminste mogte komen af te wyken, ik over my en haar alle de straffen en plagen Gods afbid en my daaraan onderwerpe: Voorts is deze acceptatie door my, Radja Mahomet Alie, alhier in vollen raade, Op den Alcoran, plegtelijk bezwooren, waarvan tot een altoosduurend bewijs sijn gemaakt drie origineele Nederduytsche en Maleidse afschriften, ondergeteekend en bestem- peld met het zegul van de Edele Compagnie en dat van my, waar- van twee berusten by de Edele Compagnie en een onder my ac- cepteert: 378) Aldus gedaan, geaccepteerd en beswooren, Malacca, in ’t cas- teel, den 12e Maart anno 1763. Ter zyde (in margine) ’s Compag- nies zegul, in roode lacque gedrukt en daarby geschreven Ter ordonnantie van den WelEd: Agtbaren Heer Gouverneur en raad, (was geteekend) D. Richard, Secretaris_

MXXXVI PALEMBANG_

26 Mei–15 Juny 1763. 380

Het contract, door Paravicini in 1755 gesloten, bevredigde geen van beide partijen geheel. Met een nieuwen resident zond de Hoge Regering een ontwerpcontract; dat 10 Mei 1763 op

Palembang aankwam: Bij de besprekin - gen bleek het niet mogelijk het concept ongewijzigd geaccepteerd te krijgen Na een aantal veranderingen tekenden sultan kroonprins het everwel 15de Juni. Voor de besprekingen zie men het Ertract uyt alhier gehouden Dag-register Overgecomen brieven 1764_ 24ste boeck_

1. Misschien te lezen ressorteert: 380) Uit het Contractenboek VII (no. 15) op het Arsip Negara te Djakarta. Ook in de Overgecomen brieven 1764, 24ste boeck, afd. Palembang II folio 79 e.v Nog in de portefeuille Kol, Archief no. 4464 Q*, alsmede in den bundel Kol Archief no: 5358. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800

223

Acte van renovatie der vorige contracten tusschen de Nederlandse Oostindische Compagnie en de succe- sieve koningen van het Palembangse rijk, nevens nog enige andere articulen van verdrag, thans op ’t nieuw gemaakt en gesloten tusschen den siry sultan Ratoe, den kroonprins als opvolger in het rijk, nevens de aan- sienlijckste grooten van het gemelde rijk ter eenre ende uyt naan en vanwegens Zijn Edelheyt, den HoogEdel- gestrenge Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouver- neur- Generaal, en de Edele Heeren Raden van Neder- lands-India, door gemelde Haar HoogEdelens expresse gecommitteerdens, den oppercoopman en affgaande eerste resident Hubert Jan de Heere, den koopman en aankomende eersten resident Isaic Mens, en den onder- koopman en tweeden resident Johannes Berkhout ter andere zyde:

Eerstelijk werd besloten dat er een altijd-durende vreede zal zijn tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en den sultan van het Palembangse rijk, mitsgaders desselfs successeuren Voorts dat de oude verbonden, die in de jaren 1662, 1678, 1679, 1681, 1691 en 1722, 381) tusschen de gemelde Nederlandsche Com- pagnie en de successive koningen van Palembang gemaakt en gesloten zijn, by deze worden gerenoveert en vernieuwd, en spe- ciaal de t’samentreckking derselve van den 104en September 1755, 382) by het aanwezen alhier van den gewezen commissaris, den oppercoopman Johannes Andreas Paravicini gemaakt, met wederzijdsche hegeerte dat deselve van die kracht en waarde sullen worden gehouden en nagekomen, alsof die alle van woord tot woord in deze waren geinsereerd, voor sooverre deselve door deze nieuwe overeenkomst niet werden verandert en te niete gedaan, wordende daaronder begrepen de ontslaginge van de vaste bepa- ling der peperleverantie van 20.000 picols Ten tweeden verbind sig den sultan, ook den kroonprins, alle de peper, die het Palembangse rijk uytlevert, aan de Nederlandse Compagnie alleen met seclusie van alle andere

Europesche en inlandsche naticn, te sullen verkoopen en leeveren, gesuyvert van alle stoff en vuyligheyt en met een billyken uitslag, 383 gelijk tot

1. Zie voor die verdragen Corbus II, p 209 (1662), III 136 (1678) , 267 (1684) , 546 (1691, IV 536 (1722)- Het contract van 1679 is mjj niet bekend: 382) Hiervoor nr: CMLXXVI 383) Overwicht: 224

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

nu toe in gebruik is geweest; verbindende zig de sulthan dezelve jaarlijks met zyne vaertuygen na Batavia te zenden, en aldaar aan de Compagnie te leveren tegen ses rijxdaelders het picol van 125 : Hollands, in diervoegen als sulks bepaald is bij articul van t contract van t'jaar 1722, en ook Op Palembang in Comp' pakhuysen te bezorgen, nadat den sulthan syne vaertuygen in de westmoesson vertrokken zullen zijn na Batavia, tegens de gecontracteerde prijs van vijff rd' voor gelyke picol. Ten derden, soo verbind sig den sultan heylig en opregt om de culture der peper in sijne landen allesints en na vermogen te bevorderen en uyt te breiden en te doen bevorderen door zyne grooten en onderdaanen, mitsgaders uit den weg te ruymen alle obstaculen en beletselen, die de culture en insaem der peper mog- ten nadeelig sijn en verhinderen: Terwijl de Comp'e van haer kant zig verbind om alle de peper, die het Palembangse rijk oplevert, tegen 3%4 Spaans of rijxd" 5 te Palembang en rijxd' 6 het picol op Batavia te accepteren: Ten vierden wijl de Compagnie om den koning door de ont- lasting van thin soo veel genoegen te geven als immer mogelijk is, en de acceptatie zoo hoog genomen heeft als heeit kunnen geschieden, namentlijk jaerlijks tot een aansienelyke quantiteyt van dertig duyzend picols van 125 f yder, soo neemt den sulthan aan en verbind zig om alleen aan de Comp" met uytsluyting van alle andere natien, jaars 30.000 picols thin van 125 € yder, suyver en onvermengt, zoo Op Batavia als Palembang te leveren, sonder onverhoopte toevallen, en die den sultan Haar Hoog Edelheedens zal dienen te communiceren teegens de vorige prijs van rd. 131 /3 op Palembang en rds" 15 op Batavia. Ten vijffden, tot voorkoming van alle sluykeryen in peper en thin, en inderecten vervoer van die producten, buyten die van de Compagnie, sOo belooft de sultan heylig niet alleen allen morshandel in peper en thin dadelijk te zullen beletten en tegengaan, en na vermogen zOrg te dragen, dat geen peper en thin door sijn onderdaenen of wie het ook Zy, ter sluyk uitgevoerd worden, maar verbind sig ook dat alle vaarthuygen, welke met peper of thin elders buyten Batavia heen willen, door de Compie en den sulthan geconfisqueerd [zullen worden], neemende den koning aan daarvan syne onderdaanen jaerlijks de nodige narigt te geven, opdat yder sig daarna kan gedragen en sig wagten voor schade. Ten

sesde; om die sluykeryen te beter te ontdekken en te weren, so sal het de Compagnie met speciale renovatie van ’t 8 OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

225

articul van t’contract van het jaar 1722, Vry staan, allerwege langs de Palembangse rivier en desselfs uytgangen na zee toe, daar zulks nodig sal wezen, niet alleen vaartuygen te zenden en te houden, maar ook wagthuizen, hetzy aan de wal dan wel op rakkets 884) of houtvlotten te setten, mitsgaders alle aankomende en uytgaande vaartuygen, waarop eenige suspicie soude mogen vallen, te vise- teren, en daarin Op versoek van $ ’Compagnies opperhooid door de sabandhaars 385 _ van den sultan, de behulpzame hand geboden moeten werden, sullende by bevinding van peper of thin, amphioen en lywaten, niet bij de Comp” ingekocht; die vier articulen alsdan ten behoeve van de beide partheyen worden geconfisqueerd. Ten sevenden wyders permitteerd de Compagnie aan den koning sijn ingezetene, behoorlijk met Compagnies passen voor- zien, de vaert na buyten; in diervoegen als deselve van ouds geper- mitteerd geweest, namentlijk bezuiden Palembang direct na Batavia sonder en passant Bantam te mogen aandoen voorts beoosten Batavia en so ver sig Java uitstrekt, wijl de vaert aan de Palembangers toegestaan is om sig van zout, rijst en andere nood- wendigheden in de huyshouding te voorsien, waartoe de vaart; soover sig Java uitstrekt; in allen opsigte voldoende is; mitsgaders bewesten Palembang tot Malakka toe, dog; gelijk de Gouverneur- Generael en de raden van India omtrent deze laatste vaert altoos moderatie en inschikkelijkheyd gebruykt, en dus op verzoek van den vorst gepermitteerd hebben na Siam en op andere plaatsen passen te verleenen, excepto benoorden Siam, SOo is de Compagnie genegen en neemt aan om ten opsigte van de vaart bewesten Palembang in vervolg mede alle inschikkelijkheyd en billijkheyd te gebruyken en permitteerd dus aan de residenten om op versoek van den sultan passen na eenig ander district of plaatsen te ver- leenen, mits die vaart niet tot verbodene plaatsen g’extendeert of onder het een of het ander pretext een verbooden sluykhandel gedaan worden: Nemende de koning aan omn daartegen de noodige voorsieninge te doen en dus geen passen te verzoeken of te laten geven als voor en aan brave handelaars, en voor welker eerlijk gedrag en handel Sijn Hoogheyt kan instaen. Ten agtsten daarentegen sal alle vaart van Palembang na China en van China na Palembang verboden zijn en blyven, en beloofd Zyne Hoogheid dus deselve vaert niet alleen na vermogen tegen te gaan en te beletten, maar ook de jonken, die van China

1. Maleis rakit, bamboevlot 395) havenmeesters_

15 226

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

op Palembang ten handel mogten komen, dadelijk te doen confisqueeren, alsmede syne onderdanen, die de vaart van Palembang, Banca en Bliton naar deswaars 398 mogten ondernemen, met gelyke poenaliteit en een eeuwige gevangenisse straffen, alsmede soo den sultan mogte te hooren komen dat de residenten of eenige dienaren eenige morshandel dreven in thin en peper, zal den sulthan verpligt zijn om daarvan aan Haar HoogEdelhedens per missive ten eersten kennis te geven, ten eynde sulks kan belet worden door de kruysers of die daartoe uytgesonden worden: Ten negenden beloofd Zijn Hoogheyd de zeerooveryen niet alleen na vermogen tegen te gaan en te weeren, en geene van Zoo- danige, dewelke haar daarmede ophouden, in zijn rijk te zullen admitteeren, maar aankomende als dieven en moordenaars te sullen doen ter dood straffen, maar ook ten dien eynde, syne onderdaanen te verbieden, om iets het geringste, hetzy slaven of eenige andere goederen, van deselve te koopen of daarmede eenige onderhande- linge houden, En ontwarende dat zulks contrarie sijn verbod geschied is, de contraventeurs ten scherpsten te straffen, gelijk de Comp’“. sig mede verbind dat geen het minste gewelt of ongelijk aan de onderdaanen van Palembangse rijk; in straat Banca, de rivier van Palembang of elders zal worden aangedaan; met belofte om de overtreders in desen, of de daders van eenig misdrijff, na rigeur te sullen straffen, gelijk de koning insgelijks aanneemt om sijne onderdaanen in diergelijk geval na merite te corrigeren. Ten tienden ; zal van beyde partheyen, soo de Nederlanders als Palembangers, yder heer en meester blyven over zijn eygene onderdaanen en dienaren, en sullen de overloopers; hetzy vrygeboorenen of slaven, wederzijds ter goeder trouwe werden overgegeven, waar het ook dat eenige van s E Comp’e subjecten den Maho- metaanschen godsdienst hadden aangenomen. En ook sal een yegelijk by voorval van ontstaene questien tusschen wederzijdsche onderdanen, sijn eygene na de regtmatigheyd straffen, en geen judicature over den anderen vermogen te oeffenen. Dog over de vreemde natien en coopluydeen, tot Palembang woonende, of met E. Comp licentie aldaar ter negotie als anders aan- komende, voorts nog de bewoonders van de spruyt Songy- ouwer; 887_ gelegen agter s E. Compt logie; zal het opperhoofd van de Nederlandsche Compagnie, gelijk als by de geciteerde tesamentrekking der oude contracten van den 15 Januarij 1691

1. China 887) Compagnies loge lag tussen de Sungai Auer en de Tangga Pandjang: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

bedongen is geweest, %88_ het gezag en gebied hebben, om deselve te regten en in haare saeken voort te helpen, daar het noodig zal zijn. Alle welke poincten en andere articulen dusdanig zijn besloten en op ‘t nieuw uyt de naam en vanwegens de Generaele Neder- landsche Compagnie met den Sulthan Ratoe,

koning van Palem- bang, den kroonprins, genaamt Pangerang Ratoe, nevens de ver- dere rijksgrooten van dat rijk, S00 voor hun als hunne nakomelin- gen en wettige successeuren. Zijnde hiervan drie eensluydende actes in de Nederduytsche en Maleydsche taal gemaakt en door wederzijdsche parthyen met behoorlyke signatuure bekragtigt, omme wyders nog nader door Sijn HoogEdelheyt, den Gouver- neur-Generael en de raden van India tot Batavia, geapprobeert, geratificeert en mede onderteekend en met het groot zegel van de E. Compagnie bekragtigt te worden, ten einde een voor Haar HoogEdelhedens voormeld tot Batavia, een voor den Palembang- schen sultan en een voor'$ Comp" opperhoofden tot Palembang weesen mag: Geschreven en gedaan tot Palembang; binnen het hof van sul- than Ratoe in het jaar van Jesus Christus 1763, Op Woensdag den dag van de maand Juny sijnde den 15e, en na de Mohammedaansche stijl in het jaar 1176, genaamt Ba, den 2" dag van de maand Adjie, 389 middags. (w.g:) H.] de Hecre, Isaac Mens, J' Berckhout: Volgt Compagnies zegel in rood lak en het zegel van den Sultan onder de Maleidsche tekst In Rade van Indie werd bovenstaande Acte van Renovatie op 26 Augustus daaraan volgende geratificeerd.

MXXXVII SUMATRA'S WESTKUST:

5 Juni 1763. 300_

Herhaalde onenigheden tussen de XIII Kotta's en de ,strandvolckeren aan Sutnatra'$ Westkust waren aanleiding dat de commandeur van de West- kust, Christiaan Lodewijk Senff, de hoofden van die Kotta'5 naar Padang ontbood . Slechts van de 13 Kotta's kwamen Op.

1. Zie Corpus III, blz. 546 eV. 389) De maand Hadji of Dzul-Hidjah 380) Uit het Contractenboek XVII (no. 25) op het Arsip Negara te Djakarta 228

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Contract van vreede, vriendschap en koophandel, geslooten tusschen den commandeur Christiaan Lode- wijk Senff, uit naam van den Staat en de Generale Geoctroyeerde Oostindische Compagnie der Vereenigde Nederlanden aan de eene en de gezamentlyke hoofdregenten en inwoonders van de Tigablas Cottas aan de andere zyde_

Alle oude vorderingen, verschillen en oneenigheden zullen vergeeten en vergeeven zijn, Cn niet meer daaraan gedagt, nog van nieuws opgehaalt werden, dog de oude contracten van anno 1724 en 1741 301. zullen in wezen blyven en stand grypen, voorzoverre derzelver inhoud in deesen niet verandert of tegengesproken is. Daar zal tusschen d'Ed. Comp'= haar onderhoorige, de in- woonders van Padang en de gezamenlijke regenten en inwoonders van de Tigablas Cottas van nu voortaan opgerigt worden en tot der eeuwigheid stand grypen eene opregte

vreede, vriendschap en eensgezindheyd, zodanig dat de eene de ander niet zal moogen beleedigen: Maar wel zullen beyde parthyen verpligt weesen, elkander in alle billijkheyd te helpen en bystand te verleenen, tot bevordering van het weerzijds welzijn, en tot onderhouding en aanqueeking van de gemeene ruste. De vyanden van de eene, zullen ook voor vyanden van de andere gehouden en aangemerkt werden_ Ten minste zal de eene niet vermoogen de vyanden van de andere te helpen, of met raad en daad te ondersteunen; maar wel verpligt wesen zijn best te doen om de oorlogende of twistende parthyen te bevreedigen, en de gereezene onlusten in der minne by te leggen. Byaldien een inwoonder van de Tigablas Cottas geneegen mogte weesen in de beneedenlanden te koomen woonen, om op eene eerlyke wyze zijn brood te zoeken, zal hem zulcx niet alleen VtY staan, waar en ter plaatse hy zelfs begeert, maar hy zal ook dezelfde bescherming cn voorregten als een ander inwoonder van de benedenlanden genieten, mits hy zich onderwerpt aan de ge- bruyken en wetten, die hier stand grypen, tot zoverre; dat, als hy dezelve overtreedt of eene groove misdaat daartegen pleegt hy na bevinding van zaaken daarover in boete beslagen, of zelfs met de doot gestraft zal mogen werden, zonder dat de regenten of

1. Het contract van 1724 is mij niet bekend ; dat van 1741 320 eV.

blz_

Cor Fus OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

229

andere inwoonders van de Tigablas Cottas vermoogen zullen zich daartegen te verzetten of de uitvoeringe aan vonnis tragten beletten; Wanneer eenige slaven haaren liifheer in de benedenlanden verlaaten en zig naar ‘t gebergte begeeven mogten, hetzy uit eygene vrye wille, dan wel door opstooking of misleyding van andere, zullen de regenten van de Tigablas Cottas niet alleen die slaaven, maar ook dengeenen, die dezelve vervoerd heeft, opvatten en aan den commandeur terugsenden moeten: En zal in zulken gevalle voor ieder slaaf, die Op die wyse teruggehragt werd, aan haar betaald werden thien swaare rijxdaalders van 60 stuivers ieder, aan goed gangbaar geld. Dewijl de benedenlanden in geheel en alleen onder de magt van de Edele Compagnie staan, zodanig, dat zy voor ’t welzijn van derselver inwoonders zorgen, haar tegens alle overlast be - schermen, en ook de gemeene ruste bewaeren moet, z00 zal het de regenten van de Tigablas Cottas geenzinds vrystaan zich te bemoeyen met hetgeen d’Ed. Comp” daaromtrent goedvinden of in ’t werk stellen mogte, vooral niet met iets, wat de regeering betreft; of dat regenten aangestelt of afgeset, dan wel gantsche negoryen over oproer en ongehoorzaamheid gestraft werden, alzoo min als de Ed: Comp’- of haare onderhoorige vryheid zullen heb- ben , zulke

inwoonders van de Tigablas Cottas in haare bescher- ming te nemen, of derselver zaak zig aan te trekken, die de Voor - melde regenten mogten goedvinden over hun boosdoen te straffen_ Ook zullen de regenten verpligt wezen dezulke, die zomtijds haare bescherming verzoeken, of op eene andere wyze haar tee- gens de Ed. Comp'e of haare onderhoorige in de beneedenlanden opstooken mogten, niet alleen van de hand te wijzen, maar ook ten eersten den commandeur daarvan kennis te geven, en hem, des mogelijk, zelfs toe te zenden de brieven, die aan haar ge- schreeven, dan wel andere teekenen, die ten dien eynde aan haar gezonden zijn. Nademaal de koophandel tot gerief en voordeel van een land strekt, en de conversatie en vriendschap vanl dies inwoonders daardoor ook grootelijks aangequeekt werd, zoo zullen de onder- hoorige van beyde contracteerende parthyen, niet alleen volkomen vryheyd hebben, hunne producten, manufactuuren en benoodigt- heeden van en aan elkander te koopen; te verkoopen en te ver- ruylen naar eygen welbehagen, maar men zal ook alle mogelyke middelen in 't werk stellen, on te maken, dat die onderlinge koop- 230

handel, hoe langer hoe meer tot beyderzijds voordeel uitgebreydt en vermeerdert werde Ten dien eynde zal de Ed. Comp" zorge draagen, dat zy althoos cene goede quantiteyt van lywaaten, zout en yzer hier in voorraad heeft, terwiil de regenten van de Tigablas Cottas zig verbinden, dat zy en haare onderhoorige vooral by geene Engelsche of andere particuliere negotianten te markt gaan, maar alleen van de Ed.Comp of derzelver kooplieden haare lywaaten, zout, yzer en andere benoodigtheden haalen en koopen zullen En dat zy toe- staan, dat alle goederen. die by haare landzaaten bevonden werden van andere dan de Ed. Comp" of haare kooplieden gekogt te zijn, verheurt zullen weezen ten behoeve van dengeenen, die dezelve ontdekt en agterhaalt: 10. Maar aangezien het tot bevordering van eenen onderlingen voordeeligen handel voornamentlijk noodig is, dat alle valsheyd en bedrog, zooveel mogelijk: tegengegaan en het goed vertrouwen gehandhaaft werde;, en men egter uyt de ondervinding weet, dat het in de Tigablas Cottas verscheyde menschen geeft; die het goud vervalschen en selfs valsche munten slaan, z0 zullen de regenten niet alleen zorge draagen, die boosdoenders in den ver- deren voortgang van hun werk te stuyten, en uyt te roeyen, maar de Ed. Comp' zal ook vryheid hebben alle degeene, die eenig valsch goudt of geld in de beneedenlanden brengen en uitgeeven mogten, te laaten vasthouden en volgens de wetten te straffen: 11. Inzonderheyd zullen de regenten van de Tigablas Cottas verpligt wesen de wegen in gebergte na en door haar land open en schoon te houden en de vreemde kooplieden, die dezelve pas- seeren moeten; tegens alle overlast te bewaaren, en haar des noodig alle vriendschap en bystand te bewysen: 12. En dewijl dit zeekerlijk eenige moeyte vereyscht, die vergoe- ding verdiend, en de Ed. Comp' geneegen is alle degeene, die met haar in opregte

vriendschap leeven en tot bevordering van het gemeene welzijn iets in t werk stellen, rykelijk te beloonen, Zo verbindt zig de Ed. Comp'e daarvoor jaarlijx eens, als eene vry willige gift en geschenk te geeven aan iedere negory zwaare rijksdaelders van 60 stuyvers ieder, sonder meer, welk montant hier Op Padang, telkens ten tyde van de vasten, of het Maleidsche nieuwe jaar; 392` in goede munte betaalt zal werden, aan zulke

1. Het einde van de Moslimse vastenmaand, de maand Ramadhan, wordt gevierd met een feest, dat door de Europeanen vaak, doch ten onrechte, nieuwjaar wordt genoemd. (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

hoofden en regenten, als tot dies ontfangst gequalificeerd zullen wezen en ten dien eynde in persoon afkomen: 13. Voorts zullen de regenten, ingevalle tusschen haare onder- hoorige en die van de Ed. Comp' cenige verschillen ontstaan mog- ten, niet vermoogen daarom terstond de vriendschap te breeken, maar zy zullen gehouden wezen, door gecommitterdens van den commandeur haar beklag te doen, ter welker presentie dan het voorval onderzogt en volgens de billijkheyd in der minne afgedaan werden zal. 14, Dog ingevalle zy contrarie dit te werk gaan, of op cene andere wyze de gemaakte voorwaarden overtreeden, dan wel in 't geheel zig vyandig toonen e1 de wegen sluyten mogten, zal het Voor - melde douceur niet alleen niet aan haar uitbetaalt werden, maar de Ed, Comp" zal vryheyd houden alle degeene, die zig van haaren landaart in de beneeden landen mogten hebben ter needer gezet, als eerlooze menschen te verjaagen en alle hare goederen en bezittingen verbeurt te verklaaren_ 15. Alle deese poincten; invoegen voormeldt, bedongen en vast- gestelt zijnde, zullen zonder de minste afwyking heylig onder- houden, en tot meerdere bevestiging van de naarkominge dier belofte, door de contractanten niet alleen eygenhandig ondertee- kend, maar ook solemneel beeedigt werden. 16 Maar aangesien thans niet meer present zijn, die de plegtig- heyd verrigten kunnen, als de hoofden van de volgende vijf nego- ryen, te weeten Solok, Salays, Gouque, Gouw en Pandjacallen, z00 zal dit contract ook maar alleen ten haaren opzigte formeel stand grypen ; dog ten belange van de overige agt negoryen niet als bij provisie en Z0 verre, dat derzelver regenten het voormelde douceur en de verdere voorregten niet genieten zullen; tot zy in persoon afgekoomen zijn en dat contract insgelijx onderteekent en beeedigt hebben. Ook zal dit contract ten regarde van d'Ed_ Comp' van heeden af wel ingaan en standgrypen, dog meede maar by provisie, tot Z0 lange daarop zal verzogt en erlangt wezen de ratificatie en approbatie van Haar Hoog Edelheedens, de Heeren der Hooge Indische regeering te Batavia.

Aldus gedaan, gecontracteert; geteekent en beeedigt, ter presentie van de gezamentlijke raadsleeden, benevens den panglima en de twaalf panghoulous van Padang, in ’t Neederlands Fort te Padang, den 5en Juny 1763. 232

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

(was geteekent) C. L Senff, H: van Staveren, J. A. Thierens, J. Frederiks, B. F. Forcade, J”. J’_ Hes. Ter zyde stond Comp zegul, in roode lacque gedrukt en daar bygeschreeven Ter ordon- nantie van den WelEdele Agtbaare Heer Commandeur en Raad (was geteekent) Forcade, Secretaris.

MXXXVIII; DJAMBI

16 October 1763. 393’

Even als met Palembang wenste Hoge Regering ook met Djambi een nieuw contract te sluiten, vooral omdat de overeenkomst van 1756 niet geheel was uitgevoerd. Onder meer had Djambi het beloofde gezantschap naar Batavia nimmer gezonden: Ook hier had het heel wat voeten aarde ecr het document door den sultan; de pangerans verdere riks - groten was getekend: (Zie de Missive Uun den onderkoopman en residcnt op Djambi, Ajax Fredrik van Solms, Qun Bataviasche regeering dd. 16 Januari 1764).

Acte van renovatie der vorige contracten tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de succes- sive koningen van ’t Jambyse rijk, neevens nog eenige andere articulen van verdrag, gemaakt en geslooten tusschen Zulthaan Anum Sirie Ingalaga, nevens de verdere rijksgrooten van gemelde rijk ter eenre, ende uyt name en vanwegens Zijn Edelheid, den Hoogedelen en Grootagtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Eedele Heeren Raden van Nederlands-India, door evengemelde Haar Hoogedelens resident alhier, den ondercoopman Ajax Fredrik van Solms, ter andere zyde

Eerstelijk werd beslooten dat ‘er een altoosduurende vreede en vriendschap zal zijn tusschen de Nederlandsche Comp’ en den koning van Jamby, mitsgaders desselvs nakomelingen en successeuren, met wede lerzijdse betuyging dat d’oude verbonden, en wel speciaal die Op den 16 Juny 1643 304_ met den commissaris Pieter Soury, den 20e Augustus 1681 353 met den commissaris Francois

1. Uit Overgekomen brieven 1767 , 2l” boeck, folio 507 en volgende 804) Lees 6 July 1643. 305) Lees Augustus 1681.

Tak, dlen 15en Angustus 1683 300 met den commissaris Willem Harting, item den 1Qen September 1711 met den coopman Abraham Patras en den 21” October 1721 met den laastgemelde als com- missaris en afgezant van Hoogstgemelde Haar Hoogedelhedens, alsmede van den Juny 1756 door ‘s Zulthans gesanten, Pan- gerang Nata Witjaya Mancoenagara C.S_ met den opperkoopman en resident tot Palembang, Huybert Jan de Heere en de successive koningen van Jamby gemaakt en geslooten zijn, 397 ` by desen werden gerenoveert en vernieuwt, met wederzijdse begeerte dat deselve van die kragt en waarde zullen blyven werden gehouden en nagekomen, alsof deselve van woord tot woorde desen waren ingelijft, voor sooverre egter deselve dese tegenwoordige nieuwe overeenkomste niet contrarieeren ofte daardoor werden te niet gedaan. Voorts beloovd de Zulthan nevens de gezamentlyke rijks- grooten van Jamby om twee maanden naar ’t teekenen deses con- tracts een aansienlijk gesandschap naar Batavia aan Haar Hoog- edelhedens, de hoge Indiasche Regeering, te zullen zenden, omn te voldoen aan den inhoud van het contract, door Zijn Hoogheits gezanten met de opperkoopman De Heere tot Palembang geslo- ten, alsmede om hoogstdeselve te bidden, dat d’E. Comp” ’t Jam- byse rijk, gelijk bevorens, weer onder hare bscherming gelieft te neemen, gunt d’E. Comp’= insgelijks van den Zulthaan en rijks- grooten van Jamby begeerd, om namentlijk deselve, nevens hare dienaaren en onderdaenen in ‘t door haar opgeregte fort aan de Compe 308 mede te beschermen, deselve daarin te helpen mainc- tineeren en tegens alle geweld en vyandelyke aanvallen te ver- dedigen. En betreffende de schadeloosstelling wegens verlies, dat dE. Comp’” geleden heeft by d’opbrake van haar comptoir alhier door den resident Aalders 899- en welke den Zulthaan nevens de verdere rijxgrooten uyt den jongsten brief van Haar Hoogedel- hedens, den Gouverneur-Generaal en de Raden van India; aan wel- gemelde Zijn Hoogheid, gezien hebben, dat na aftrek van de tot Palembang geconfisqueerde goederen zyner zendelingen nog

1. Lees 11 Augustus 1683. 397) Zie voor deze verdragen respectieveliik Corpus Dipl. 1, blz_ 407 ev:; III, blz_ 275 e.V. 324 e.v. IV, blz. 385 ev. 529 e.V-, alsmede hiervoor; no_ CMXCVL 308) De rivier Kompeh, cen van de delta-miondingen van de Batanghari beneden de stad Djambi 800) Zie de inleiding op het contract van 1756, nO. CMXCVI_ 234

monteeren een somma van f 62.650 of Spaense realen 195781/, zoo bekend den Zulthaan en rijxgrooten gemelde bedragen wezentlijk schuldig te zijn, en beloven dierhalven die schuld, soodra immers mogelijk, te zullen voldoen in welke tusschentijd egter den Zul- thaan en rijxgrooten van hooggemelde Haar Hoogedelens versoc- ken, om deselve behulpsaam te zijn, dat de na Palembang vertroc- kene en in de bovenlanden aldaar zig onthoudende peperplanters ten spoedigste weer van daar na

herwaarts retourneeren, ten eynde t’eerder in staat te geraken om Haar Hoogedelens begeerte in desen te kunnen voldoen: Wat aangaat ‘s E. Compagnies versoek en begeerte van den Zulthaan, om dezelve voor altoos in gerust bezit van ’t reeds voltooide fort aan de Compe te laten en haren resident aldaar te laten blyven resideeren, alsmede te beloven en gestand te doen dat de verplaatsing van s E_ Compagnies logie met desselfs volkome toestemming en goedkeuring is geschied, om redenen de vorige plaats, daar d’oude logie gestaan heeft;, veels te ver van zee is afleggende om een wakend oog te kunnen houden Op de zeerovers en ander slegt volk daar buyten; zo verklaard den Zulthaan nevens desselvs rijksgrooten, dat die voormelde verplaatsing, om redenen gemeld, met derselver volkome toestemming en genoegen is ge- schied en dierhalven ook, en ingevolge Haar Hoogedelens begeerte, voor altoos zal stand grypen Aan de Patchinas gasten 4) staan den Zulthaan en rijxgroten toe en geven deselve volkomen magt, om zonder beletsel of ver- hindering met haare vrouwen en kinderen en al hun huysgezin van boven Op te breken en zig aan de Compe komen ter neder zetten, ten eynde aldaar onder d’ordre en gebied der E. Comp’ te staan, zo als bevorens boven Op Jamby in gebruyk is geweest Almede beloofd hy, Zulthaan, neevens de gezamentlyke rijx- groten, dat dezelve ingevolge s E. Comp’ begeerte alle d’onder- danen van ’t Jambyse rijk niet zullen tegenwesen of beletten; byal- dien deselve genegentheid mogten hebben om almede met hun huysgezin Op te breken en zig by of omtrent ’s E. Comp logie terneder te zetten, terwijl den Zulthaan verzoekt dat het den Gouverneur-Generaal en Raden van India behagen moge, om hem aangaande de verplaatzing zynes dalms 101- by of omtrent de Compe, desselfs oude verblijf te mogen laten blyven bewonen,

1. Versta de bewoners van Petjinain, onderdanen van de Compagnie: Zie noot op blz. 525 van Corpus IV. 401) Dalem of paleis. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

wegens de swarigheden en obstaculen, die deze verplaatsing zou na sig slepen ; belovende daarentegen den Zulthaan en rijksgroo- ten, dat deselve een der princen of rijksgroten zullen benoemen en aanstellen om zig aldaar ‘s Zulthaans wegen ter woon te gaan ter needer zetten, ten eynde met den resident aldaar ’s E. Comp’ en rijks belangen met malkanderen te behertigen en tot wederzijds welzijn te handhaven: En aangaande ‘s E. Compagnies versoek aan den Zulthaan om voortaan geene vreemde handelaars of Jambyneesen met hunne handelvaartuygen na boven te laten vertrecken maar aan de Compe te laten blyven leggen om aldaar hunne handelwharen te demanueeren, dog gemerkt dese plaats voor alsnog geene bewoon- ders heeft om van de handelaars de wharen te kunnen kopen en dierhalven veele swarigheden daaruyt zouden resulteeren, z0 ver- soekt den Zulthaan en rijksgroten den

Gouverneur-Generaal en Raden van India ’s E Compagnies resident aldaar te gelasten om alle voorschreven handelvaartuygen, gelijk bevoorens licentie na boven te verleenen; tot tijd en wylen de Compe zal bevolkt en den handel aldaar gestapuleerd zijn; belovende den Zulthaan ter goe- der trouwe d’uyterste zorg en oplettentheid te zullen laten ge- bruyken, dat d’E. Compagnie ten aansien van haren handel, sodanig als deselve by’ 68e articul van ‘t contract; met Abraham Patras gesloten en bevestigd, gestipuleerd en bepaald staat, daar- door geen de minste schade of nadeel komen te lyden, zullende in gevolge van dien alle handelaars, sonder onderscheid, gelijk van ouds, de visitatie van den resident onderworpen blyven, alsmede de vreemdelingen direct onder d’E. Comp”e en derselver ordres, dog de Jambyneesen onder hoofd, dat den Zulthaan aldaar zynen’t wegen zal plaatsen, sorteeren. Voorts is besloten en vastgesteld dat den Zulthaan en rijx- grooten de bovenlanders, Manicabers en Limoenders; 402) zullen laten waarschouwen en animeeren, om met hunne handelwharen na de Compe te komen afzacken en aldaar ’s E. Comp’” negotie voor hunne producten te ruylen of te kopen en verkopen ’t welk den Zulthaan beloofd dat almede zal geschieden van alle desselvs onderdanen in Zijn Hoogheits onderhorige staaten en landen. Al verders beloofd en verbind zig den Zulthaan nevens de verdere rijksgrooten om alle de bevoorens geruyneerde peper-

1. De bewoners van het stroomgebied van de Limun, een zijrivier van de Tem- besi; zuidelijk van Sarolangun; (Cs) 236

thuynen ten spoedigste te zullen laaten herstellen, de peeper ten eersten aan te planten, dies cultuure soo hier als in de bovenlanden en in andere Zijn Hoogheits onderworpene provintien, ieverig te doen voortzetten, mitsgaders d’uyterste zorg en oplettentheid gebruyken, dat dien korl niet ter sluyk vervoerd maar alleen aan d’E. Compagnie teegens de gestipuleerde prijs by t tractaet van den 21; October 1721, tusschen den Zulthaan Astra Ingalaga en hooggemelde Haar Hoogedelens commissaris en afgezant Abraham Patras geslooten, bekend gesteld, geleverd werde, verzekerende deselve daarenboven aan den Gouverneur- Generaal en de Raden van India by desen Op ’t dierbaarste, dat dit articul niet alleen van haar selvs, maar ook van hunne na komelingen ten allen tyde zal werden nagekomen en agtervolgt; waarentegen deselve Haar Hoogedelens medelyden en medewerking ten aansien deses arti- culs zijn ver wagtende; en ’t versoek by art; 3 hier voormeld, her- halen.

1. Waarentegen den Gouverneur-Generaal en de Raden ran India aan den Zulthaan beloven Jambyse rijk van nieuws onder hare bescherming te neemen en ter goeder trouwe teegens alle geweld en vyandelyke aanrandingen te helpen verdedigen, alsmede Zyne Hoogheid Van de by SO-even gemelde tractaat

met Abraham Patras, art: bepaalde voordeelen op den uytvoer van de peper te zullen laten jouiseeren_

Alle welke nadere poincten dusdanig zijn vastgesteld, besloten en opnieuws bevestigd uyt name en van wegens de Generale Nederlandsche Compagnie met den Zulthaan Anun Sirie Ingalaga, koning van Jamby, nevens de verdere grooten van dat rijk, Soo voor hun als hunne nakomelingen en vettige successeuren_ En weshalven er ook drie eensluydende schriften en actens in de Neederduytsche en Maleytse talen hiervan gemaakt en van weder- zyden met behoorlyke signatuuren bekragtigd zijn; omme wyders nog nader van den Gouverneur-Generaal en Raden van India tot Batavia sodanig g aprobeerd, ondertekend, geratificeerd en met het grootzegul der E. Compagnie bekragtigd te werden, ten eynde cen voor Haar Hoogedelens, de Hoge Indiase Regeering tot Batavia, een voor den Jambysen Zulthaan voormeld en een voor Compagnies resident alhier wesen en verblyven moge

Geschreven en bevestigd tot Jamby binnen het hof van den Zulthaan Anum Sirie Ingalaga in ’t jaar Jesu Christi 1763, den 16de0 dag van de maand October, en na de Mahometaanse stijl in OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

’t jaar 1177, den 69 dag van de maand Rabi Ossanie, 403_ op Sondag ten drie uuren namiddags geteekend F van Solms Ter zyde stond Compagnies zegul, in roode lacque gedrukt. In margine stond Nota Het origineel Maleids van desen was gezegelt met ’t zegel van den koning en rijksgroten, en door deze alle ook getekend.

Ratificatie door de Hooge Regeering, in vergadering van 23 Maart 1764.

Over den inhoud van het tractaat, ’t welk de onderkoopman Ajax Fredrik van Solms den 16 October des voorleden jaars uit naam der Nederlandsche Maatschappy met den kooning en rijks - grooten van Jambi geslooten heeft, zijnde gedelibereerd, en in aanmerking genomen dat gemelde Van Solms de hem in mandatis gegevene poincten op eene redelyke voldoende wyze bedongen heeft; voornamenlijk de schadeloosstelling van het verlies, by de voorige opbraeke van Jambi geleeden; het zenden van een plegtig gezantschap naar herwaards, den privatieven handel der Nederlandsche Compagnie, enz. zoo is goedgevonden en verstaan het even gemeld tractaat by dezen te approbeeren en ratificeeren, mitsgaders van deese ratificatie te doen formeeren eene acte in communi forma, om dubbel naar ambi gezonden te worden, het een voor den koning, het ander voor s Comp comptoir, terwijl een derde afschrift zal gevoegd worden by het hier ontvangen en geseponeerd exemplaar van ’t tractaat

Batavia in ’t casteel, Op dato voorschreven was getekend P A. Parra, L. Hooreman, J: Riemsdijk, J”. Schreuder, H. van Basel, R de Klerk, N. Hartingh, L. Taillefert, M; Romp; MJ TS Hilgers, P. Haksteen, W As Alting en Im_ Will Falck; Secretaris. 404)

1. Bedoel is Rabi’ul-achir. (Cs) 404) Den 2Jea October daaraan verschenen Djambische gezanten in Rade van Indie 238

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MXXXIX_ KOROMANDEL.

23 Januari 1764. 406

Bij onderstaande docutenten werden de oude rechten van de Compagnie in Tandjore bevestigd. Ondanks de dateringen respect; 23 en 24 Januari moet het tweede document, door den vorst zelf verleend, aan het eerste zijn voora lfgegaan_ Dit toch is een gespecificeerd bevel tot uitvoering van VOT - sten caul:

Translaat eener Maratyse takiet-parwanna, 400 luy- dende als volgt

Ingevolgen het bevel van den vorst Thoelaja Maharaasje Sahib werd deese takiet-parwanna gerigt aan de jonkeniers 407 in de landen van Tansjour door Malhaji Ghadderauw. Dewijl het altijd de gewoonte is geweest om voor de doeken en lywaaten, uyt alle kanten van 5 vorstens gebied voor de Hol- landsche Comp’ naar Nagapatnam aangebragt werdende, maar halve thol te neemen, 2o werden U.E. gelast zulx in het vervolg meede zonder fout naar te koomen; teffens zorge dragen dat de Zuyd en Noord door U.E’. gerecommandeerd werden ‘t selve ins- gelijx in agt te neemen_ Moetende ook de dienaaren van d’E. Comp”, derselver coop- lieden en andere, met hare palinquins 408 - of paarden in hunne reyse heen en weder ongemolesteerd, mits vertoonende een das- tek; 409 met ’s Comp’ segul bekragtigd, laaten passeeren met haar goederen, zonder deselve te openen of visiteeren, dan wel te pre- texteeren dat tot haar doortogt eerst ordre moet komen van de soubedaars en hoofdjonkeniers kunnende ook den toevoer, Zoo van granen als andere eetwharen, na Nagapatnam mits de ge- woone thol genietende; in geenen deele belet; nog te Chikil meer bouticquen aangelegd werden. Uyt kragte van gemelde ordre moet dit alles wel in sijn werk gaan zonder dE. Comp’ in het minste molest aan te doen, want de wederspannigen zullen in cas contrair vervallen in de straffe van den duan.

1. Uit de verzameling der Kamer-Zecland, no. 8368, afdeeling V blz, 222 volgende Ook in de Overgckomen brieven 1774, 10”e boeck, folio 709 en die van 1776, 1ld8 boeck; folio 341 verso. 408) Takid parwanna betekenen beide bevelschrift: Tandjore stond onder een Mahratten-dynastie (Cs:) 407) tolgaarders (Cs.) 408) Palankijns of draagstoelen: 1v) Destek; vrijbrief of

paspoort: Zie Corpus IV, noot op blz. 276. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-~1800.

239

Hiervan moeten copyen genomen en ’t origineel aan d’E Comp” weder overgegeeven werden_ Onder stond Sahie Lager Sanarba Sitham Mayalaff, den 20” van de maand Maherasep 4001 - anno 1764, den 23” January Nog lager stond het zegul van Malhayi Ghadderauw, in swarte inkt gedrukt:

MXL: KOROMANDEL_

24 Januari 1764. 410 Zie de inleiding bij het voorgaande document: Cauwl, door den vorst Thoelaja Raja Sahib aan de beste Hollandse Comp’ gouverneur te Nagapatnam _ Christiaan van Teylingen, verleend. Tot confirmeering der cauwls, bevoorens door myne nu zalige voorzaten afgegeeven, werd het jegenswoordige verleend om be- waard te werden en daarop gerust te zijn: Onder stond Soehoersan Arba Sitayn Mayaalaff, den 21 van de maand Rasjep anno 1764 den 240 January NB_ Bovenaan staat het vorstelijk zegul, in swarte inkt ge- drukt, dog de letters, daarin te vinden, zijn niet leesbaar.

MXLI; MALABAAR:

31 October 1764. 411) De verdragen met de vorstjes uit het geslacht Pavenchery, d.d. 13 Januari 1710 (Cor pus IV _ bls. 346 e.v:) en 28 September 1754 hiervoor_ no_ CMLV werden niet nauwgezet nagekomen, waaron op aandringen van den com- mandeur van Malabaar, een nieuwe; beter geredigeerde overecnkomst werd aangegaan: Overeenkomst; waarby de hoofden van de drie fami- lien van Payenchery-Nairo, namens Manattam Parom-

409”) Blijkbaar is hier evenals bij no_ MXL bedoeld de maand Radjab, de 78 van het Moslimse jaar (Cs: 419) Uit de verzameling der Kamer-Zeeland, no_ 8368, afdeeling V, blz. 221, Ook in de Over gekomen brieven 1774, 10te boeck, folio 708. 411) Uit de Overgekomcn brieven 1776, 23”te boeck folio 1082 volgende: 240

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

batto Itty-oeny Coemaren, Panangattoe Itty-oeny Ramen en Oelatoe Itty-oeny Erawy, voor haar selve en derselver erfgenaemen met den EE Agtbaren heer commandeur en oppergebieder deser kuste, Godefridus Weyerman, wegens d’E Nederlandsche Compagnye, vastgesteld hebben de ondervolgende praealable poinc- ten, Om door deselve in het vervolg stiptelijk g’obser- veert en naargekomen te werden, te weeten

Approbeeren, ratificeeren en houden in deesen voor g’inse- reert alle tractaaten en verbintenissen, dog wel voornamentlijk het verbond, in hoofdquartier van het campement tot Chettua, Op den 13”” January 1710 naar de Hollandse reekening, en na de Mal- labaarse stijl den vierden van de maand Magaram 885 met den toenmaligen Edelagtbaren Heer commandeur Barend Ketel en onse voorzaaten geslooten; beloovende deselve volgens dies inhout in alle deelen stiptelijk na te sullen koomen, met onderwerping aan de poenaliteyten, in contrare gevallen daertoe gestatueert Alhoewel wy, Op genoemde Payencherijs-Nairos Manattam Parambatta Itty-oeny Coemaren, Panangatta Itty-oeny Ramen en Oelatto Itty-oeny Erawy, by ola van den 28e September 1754 met den toenmaligen Edelagtbaren Heer commandeur Fredrik Cunes aan d’E. Comp aigestaen hebben de thiendens der gereg- tigheeden van alle de landeryen, geleegen van Chettua af Zuyd- waarts tot Pallepetty, SOO die aan ons als onse vassalen toe- behooren, benevens de helfte van de verdere geregtigheeden en inkomsten van de netten, 412- messen, 418) huysen en disteleer- keetels, item hoofdgelden; soo heeft de ondervinding echter geleerd, dat de wyse van die invordering niet altoos heeft geschieden kun- nen sonder misnoegen en onderlinge twist onder onse familles te verwekken voorts in rype overweeging genomen hebbende dat wY staan onder d’opperheerschappye van d’E_ Compi welkers kragtdadige protectie wy dagelijks meer en meer ondervinden en genieten, en uyt dien hoofde gaarne onse erkentenisse willen be- tuygen en Haar Edele als onsen wettige opperheer doen genieten, sooals dat behoord, alle de voorregten en geregtigheeden, door ons by voorschreven ola van den 28” September 1754 aan d’ E_ Comp” afgestaan, soo staan wy alsnu toe en zijn met welmelde

1. Visnetten 413) De eigenaardig gevormde messen, gebruikt roor het kerven in de bast der palmen waaruit palmwijn bereid werd; 2.8 tijfermessen: De tijferaars be- betaalden, evenals de vissers zeker hoofdgeld: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Zijn Edelagtbare de novo overeengekomen, dat van alle de thuynen en landeryen, item van de verdere inkomsten en geregtig- heeden, als de fanums van hoofdgeld, van de netten, messen huisen en disteleerkeetels, andermaal een generaelen en accuraaten opneem werde gedaan, ten byweesen van drie persoonen uyt onse famille ; edog van welke opneem afgesondert zullen blyven alle sodanige thuynen en landeryen, die persoonlijk beloopen wer- den door het hoofd en de drie familles van Payenchery, tot onderhoud van derselver huysen en famillien, dewelke van het opbrengen der voorschreven thiendens zullen exempt blyven. Dog alle andere onser landeryen en thuinen, onder wat naam zulx ook weesen mag, die Op de naam van cana 415 ” als andersints by andere beloopen werden, sullen in

gelijkstandigheyd der landeryen en thuinen onser vassalen onderworpen weesen aan het heffen der voorsegde contributie: d'Inkomsten deeser thuynen en landeryen; ofte de thiende, die op deselve staat te werden ingevoert, met die verdere landsgeregtigheeden, daarvan komt de helft aan d'E. Comp' toe, en de weederhelfte aan ons familles, werdende de g'exceptueerde landeryen tot onderhoud bepaald in twee duisend Mallabaarse parras 418) zaayens, en de thuynen, waarin de drie familien personelijk resideeren, volgens het voormelde by articul 2 De geregte helfte der voorschreven geregtigheeden, die ons toekomt; sal werden verdeelt in vier deelen; te weeten een gedeelte voor ons hoofd, en d'overige drie deelen ieder een gedeelte voor ons drie familles. Alle dese geregtigheeden zullen ingevordert worden door het volk van ons en dat van d'Ed. Comp' waarvan behoorlijk ver- deeling zal gemaakt werden; ider de helfte_

Aldus overeengekoomen en beslooten te Triporatty op den 31 October anno 1764, weezende na de Mallabaarse steyl den 21- van de maand Julam des jaars 940, ten byweesen van Charcarre Tamban en Alecate Chowoer-namboery Samodaia van Tripo- ratty 417) getekend met eenige Mallabaarse caracters by Manat-

1. Bedoeld is, die persoonlijk bewoond worden: 415} kinam patanam, permanente verpachting van een stuk land tegen cen vaste jaarlijkse pachtsom_ (Cs_ 416) Parra de naam voor een rijstmaat van circa 40 pond= ook voor ecn stuk land, dat zodanige hoeveelheid rijst oplerert: 417) Namboeri, Malabaars rambiaar, is een titel gevcerd door leden van de kaste der Bralmanen_ 242

tam Parambatto Itty-oeny Coemaren, Panengatto Itty-oeny Ramen, Oelatto Itty-oeny Erawy en Manattam Parambatto In margine: Ons present getekend J. B. van der Grijp en H:: Dirksz. Onder stond In mijn kennisse was getekend A_ R Schutz. Lager Voor de translatie getekend van Tongeren, gesworen translateur.

November 1764_ 418-

In aansluiting bij de overeenkomst van 31 October werd een dag later nog het volgende contract getekend:

Nademaal de drie familles van Payenchery-Nairo in den voor - leede jaare, Op ons dierweegens aan hun gedaan requisit, hebben g accordeert dat in derselver districten en onderhoorigheeden's Compagnies-weegen is ingevoert cen tabakspagt van Chettua af tot Palapetty toe_ doch waaronder teffens ook begreepen zijn Comp' tabakspagt tot Chettua, item de landen van Patalil Coilpadoe; beneevens de landen, van den koning Samorijn by &E_ Comp in sequestratie genomen, en waaraan gemelde familles

eigentlijk niet kunnen participeeren, soodat se weegens het aan-deel hunner districten genooten hadden vier duysend fanums_ Maar nademaal die pagt seedert verhoogd is en consequentelijk haar aandeel meede dient te werden vermeerdert, waarom deselve thans komen aanhouden, Soo hebben wy sulx hun wel willen accordeeren cn toestaan, gelijk ’accordeeren en toestaan mits deesen aan gemelde Payencherijs voortaan s jaarlijks uit meer- melde pagt, wanneer de gelden daarvan onder ultimo Augustus sullen weesen binnengekoomen, daarvan tot een vaste tax te mogen genieten een somma van tweehondert rijxdaalders, be- staande in sesduysend en vier hondert Cochimse fanums, waar- meede deselve zich ten vollen gecontenteert houdende, oversulx de Chettuase bediendens, aan wien hiervan copia authenticq ter

1. Uit de Overgekomen brieven 1766, 239ta boeck; folio 1087. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

hand sal worden gesteld, gelast werden aan den inhoud deeser te voldoen. En vermits gemelde familles ons hebben versogt hiervan een geschrift tot bewijs te moogen erlangen, soo hebben wy deesen doen expedieeren en eigenhandig onderteekend, sullende voor- meld niontant van ses duysend vier hondert fanums onder hen, Payencherijs, werden verdeelt in vier gelyke deelen, om daarvan een vierde gedeelte by den hoofd-Payenchery, en de overige drie vierde-gedeeltens genoten te werden door de drie familien, ieder voor een vierde deel. Triporatty, den eersten November 1764 was geteekend Godefridus Weyerman In margine stond ’s Compagnies zegul, in roode lack gedrukt, en daaromme geschreeven Ter ordonnantie van den Edelagtbaren Heer commandeur en oppergebieder, in deesen gemeld was geteekend S C. Saffin, secretaris_

MXLIIL MALABAAR_

November 1764 419 -

Op de 34e November werden ten slotte alsnog enkele wijzigingen ovcreenkomst van 31 October goedgekeurd contractueel vastgelegd: By een schriftelijk overeenkomst door ons, hoofd en de drie familles van Payenchery met de Edelagtbaren Heer Godefridus Weyerman, commandeur en oppergebieder vanweegens d’E_ Nederlandse Comp’- hier ter kuste Mallabaar onder dato 31 Octo- ber jongstleeden aangegaan en geslooten, onder meerder afgestaan en gecedeert zijnde aan ende ten behoeve van Haar Edele, de geregte helfte der thiendens van de klapperthuynen en zaaylanden, staande onder onse jurisdictie, van Chettua af Zuydwaarts tot aan Palepetty, nevens de helfte van de verdere geregtigheeden en in- komsten der visnetten, tyfermessen, huisen, disteleerkeetels ende hoofdgelden, met dien verstande; dat de thuynen, waarin wY per- soonelijk resideeren,

en twee duysend Mallabaarse parra’s zayens aan zaa ylanden, nodig tot ons onderhoud, zullen g’exceptueerd blyven van de contributie. En sedert by ons in aanmerking zijnde genoomen dat de

1. Uit de Overgekomen brieven 1766, 23”te boeck, folio 1085

volgende 244

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

landeryen, gehoorende aan onse tempel Triporatty insonderheyt van diergelyke opbrenging behoorde bevreid te weesen, uyt hoofde de inkomsten daarvan absoluit vereischt werden tot onderhoud van dien tempel, gelijk ook de bezittingen van Charcarre-Tambaan en Addy-Odijs 420, in dit district seer gering en ja selfs niet toe- rykende sijn tot hun levensonderhoud, terwijl beide deselve in veele opsigten behoorden te werden aangemerkt in gelijkstandig- heyd van ons, Payencherijs, als de voornaamste landsstenden: Al hetgunt door ons Op de instantigste wyse aan welmelde Edel- agtbaren Heer commandeur voorgehouden en teffens aangetoond zijnde de noodzakelijkheyd, dat vanweegens d’E. Comp” z0o om- trend deese hooge-stands-personagien als ten aansien van gesi- teerde onse tempel of pagood de vereischte consideratie en atten- tie wierde g’oeffent, zoo heeft Zijn Edelagtbare ten onsen gevalle g’accordeert en toegestaen, dat vijfhondert parra $ zayens van zaaylanden, aan dikgemelde onse tempel toebehoorende, exempt sullen gelaten werden van het opbrengen der thiendens, invoegen ook een hondert parra ’s zayens van saaylanden aan Charkerre- Tambaan; met de klapperthuyn, waarin denselven woonagtig is, en aan de Addy-Oddijs drie klapperthuynen, waarin deselve remo- reeren, 421) mits d’overige landeryen derselve onderworpen blyven het heffen der thiendens: Waarentegen door hoogstgedachte Edelagtbare Heer com- mandeur aan ons vertoond weesende, hoe zeer de conservatie van de ruste en welvaart in deese landen quam te vorderen een stipte eendragt onder onse gesamentlyke familien, en dat onder de lands- nairos een aantal van hondert koppen vooreerst in den wapen- handel g’excerceert en met bequame geweeren voorsien; werden aangehouden onder vier voornaame hooiden, om alle onverwagte aanvallen van buiten te kunnen afkeeren, soo belooven door dit geschrift voortaan alle reeden van tweedragt onder ons exactelijk te sullen vermyden, onder sodanige penaliteyt, als in contrarie geval ons vanweegens dE. Comp sal werden opgelegt, en voorts eerstdaags gemeld getal van eenhondert Nairos byeen te ver- gaderen en daarover als hoofden te verkiesen vier principaalen van deesen lande, namens Cadaquella-caimaal, Nerencotte-nairo, Nayepally-gurrupo en Chernupally-gurropo 422) en deselve na

120 Voorname nairos, verwant met de vorsten 421) Zich ophouden_ 422) Voor caitial of ‚vrijheer’ zie Corpus IV, blz. 602. Nairo is de bekende titel voor leden vanl een militaire kaste Guripo of Goerip een titel voor hoog- geplaatsten Letterlijk vertaald beteekent het woord schermmeester. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

245

s lands costume daartoe verbinden, met toelegging Op onse hoog; tyden Fan Ona en Bio 42 aan ieder hoofd agt en aan ieder gemeen vijf goude fanums, dus een duysend vier en sestig fanums goude ’s jaars, welke fanums genomen sullen werden uit onse aandeel van d’inkomsten der klapperthuynen. En opdat deese manschappen met het nodig geweer mogten werden voorsien, hehben versoek gedaan, en daarop is van Zijn Edelagtbare beloofd, een hondert snaphanen aan ons te sullen laten verstrekken voor betaaling, hetwelk geschieden zal uyt de penningen, voort - vloeyende van de tabakspagt, ons ten aandeel toegelegt. Zijnde eindelijk na het sluyten deses nog bedongen dat de thuynen, waarin de hiervooren genoemde hoofden van een hondert nairos huys- houden almeede exempt sullen worden gehouden van de thienden, met nog twintig parra’s zayens en een stuk zaayland ten behoeve van de eerstgenoemde Cadequella-caymaal, on hen gezamentlijk hierdoor aan te moedigen tot meerder trouwe en yver voor ’s lands welzijn onder de heerschappye van d’E. Nederlandse Compagnie:

Ter oirkonde van

’t welk wy dit geschrift gepasseert en eigenhandig onderteekent hebben op Triponatty, den 3 November 1764, weesende na de Mallabaarse steyl den 22en van de maand Jollom des jaars 940. Onder stond Voor de translatie was getekent : S. van Tongeren, gesworen translateur Lager Accordeert was geteekend S. C. Saffin, secretaris:

MXLIV_ MALAKKA_REMBAU_

20 November 1764. 424-

Het onderstaande is een overeenkomst tot uitlevering van gedeserteerde dienaren der Compagnie:

423 Dit zijn de grote feesten: Ona, of Tirur Ona, was een feest ter herininering aan Vishnu’s,hemelvaart’ en samenvallend met het nielwe jaar- Bio, ook Biu, Bilu Bisu eigenlijk het gebruik van het geren van jaarlijkse geschenken door een vorst aan zijn Nairos voorname onderdanen: Dit geschiedde als regel Op Nieuwjaar zoo vielen Ona Bio samen_ 424) Uit het Contractenboek VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta_ 246

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Separaat articul, ter ordre van de WelEdele Agtb Heeren David Boelen en Mr. Thomas Schippers, af- gaande en aankomende gouverneurs, benevens den raad van Malacca, opgerigt tusschen den boekhouder Jan Hendrik Dinkgreeff, als commissiant vanwegens de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie en voorschreven Haar WelEdelens ter eenre, en radja Hadil, benevens de hoofden der neegen negoryen van Rombouw ter andere zyde welke laatste haar by desen plegtiglijk verbinden

Dat Soo, wanneer na desen weder eenig Europees of Inlan- der, in dienst van de voorschreven Nederlandsche Compagnie zijnde, onder haare jurisdictie mogte schuyl- of verblijiplaats soc - ken, sy deselve sonder onderscheid van rang of persoon, en sonder haar te permitteeren de Mahometaanse religie te omhelsen, Op de eerste kennis van dien sullen in verseekering neemen, daarvan dadelijk aan het Malakse ministerie kennis geven, dan deselve wel versekert directelijk na herwaarts transporteeren en in handen van voorschreven Haar WelEdelens overleveren_ Aldus gecontracteert en besloten tusschen de E. Compagnie en voorschreven radja Hadil, nerens de verdere hoofden van Rombouw, die haar op de by het voorige contract gedanen eed daartoe plegtiglijk verbinden, even of deselve by desen de novo was gepresteert: En ten eynde sulx volkomen blyke, SO hebben zy desen met haare gewoone zeguls en handteekeningen bekragtigt_ Onder stond Lingi, den 20e November 1764. was geteekend) J. H: Dinkgreeff: Nog onder stond Accordeert was geteekend) Lemken, Secretaris

MXLV KOROMANDEL:

Maart 1765. 425

De Zevenjarige Oorlog (1756_1763) had de overmacht der Engelsen be- bewezen; vooral Voor-Indie Om niet geheel weggedrongen worden moesten andere Europese kolonisten elkaar zoveel mogelijk steunen- Onderstaande overeenkomst is een der voorbeelden hiervan. Vele dienaren

1. Uit de Overgekomcn brieven 1769, dertiende boeck, folio 617

volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602 _ 1800.

247

der Nederlandse Franse Coipagnieen liepen naar de Engelse over, die geroutineerd personeel goed kon gebruikcn hoge gages bood: Maar ook tusschen de Franse Nederlandse nederzettingen onderling kwam desertie vaak voor _ vooral van lieden, die iets hun kerfstok hadden: Ondervolgend document is naast elkaar in de Franse en Nederlandse talen gesteld; wij nemen alleen Nederlandse tekst

Nieuwe overeenkomst, gemaakt tusschen mijnheer Jean Law de Lawriston, schildknaap, ridder van de koninglyke en militaire ordre van St Louis, collonel der troupen van Zyne Allerchristelijkste Majesteyt, commissaris van den Koning en de Compagnie, Gouverneur- en Commandeur-Generaal van alle de etablissementen in de Indien Orientales, Praesident van den Hoogen Raad voor de Franse Oostindische Compagnie, present te Karikal, en de Heeren van welmelden Raade, uyt naame van gezegde Compagnie, g'estabileerd in Vrankrijk, ter eenre, en den WelEdelen Heer Christiaan van Teylingen, gouver- neur en directeur der steeden, fortressen en affaires van de Edele Hollandsche Oostindische Compagnie ter custe Cormandel, Orixa etc" , en de Heeren van den Nagapatnamsen Raad, uyt naam en vanweegen de WelEdele Heeren Bewindhebberen van de voornoemde Compagnie van Holland en den WelEdelen Heer Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raaden van India tot Batavia, met approbatie en ratificatie van voormelde Bataviase gouvernement ter andere zyde, om de deserteurs van wederzijds uyt te leeveren, 20 crimineel als civiel.

Eerste Artikul, Tot welstand en behoud van beyde onse compagnien ende gerustheyd onser etablissementen, z0 is er beslooten en onder ons, bovengemelde ondergeteekendens, overeengekomen, dat alle deserteurs, z0 van negotie, militie, zeevaart, ambagtslieden, verbonden in den dienst van beyde compagnien, en andere, van wat natie zy ook mogten zijn, sig fugatief en onder de Fransche of Hollandsche vlagge begeevende, zullen van wederzyde over- gegeeven werden in voorschreven etablissementen deser custe Cormandel, uytgezonderd de inboorlingen of onderdaanen, waar- van de geboorteplaats, door gebrek van preuve of geloofbaare ge- tuygen, door de boeken, registers of zoldy-rolle van die natie, die zy ontvlugt, zal aangetoont zijn, mits die conditie nogthans, dat haar niet alleen pardon, maar ook vervolgens geen molesten of moeyelijkheeden om voorschreven desertie moet werden aan- gedaan: 't Zal nogthans aan voorschr: gebieders vrystaan om VOOr - melde persoonen te versenden_ 248

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Tweede articul. Dat de gouverneurs, commandanten en opperhoofden der onderhoorigheeden van de Fransche en Hollandsche comptoiren ter custe Cormandel zig verpligten, de facto berigt aan elkanderen te geeven van de deserteurs, die sig onder haar prO- tectie of plaatse hebben begeeven, opdat den gouverneur of hoofd van die plaats, waarvan zylieden gedeserteerd zijn, haarlieden kan laten afhaalen, die haar ook moeten overgeleeverd werden, alles op de conditien; hiervooren gementionneerd. 't Derde articul, Dat alle de deserteurs, 't zy Franse of Hollanders, die zig Op Nagapatnam of Pondichery komen te verthoonen, van wat plaetse zy ook mogte komen, 't zy landwaarts-uyt of van elders, moeten aangemerkt werden te komen direct en ingevolge

de hoofdplaatse bereikende, aanstonds overgeleverd werden ’t Vierde articul, Dat de gequeste Majesteyt door misdadigers in de eerste en tweede graad, doodslagers, struykroovers, vadermoorders, vergiftigers, brandstigters en [die] andere misdaaden [hebben] begaan, sonder eenige conditien moeten werden overgegeeven De protectie der vlagge kan haar alleen verleend werden te weeten de voortvlugtige om zig daarmede te beveyligen tegens ca pitaale straffen, die zy zouden verdiend hebben volgens de wet- ten, dog [alleen in dat cas, dat haarlieder misdaden niet als gru- welijk kunnen werden aangemerkt; ’t geen ter decisie of oordeel zal staan aan de prudentie van de heeren gouverneurs te Pon- dichery en Nagapatnam, en haaren raad_ ’t Vijfde articul. Dat voortvlugtige slaven van de een of andere sekse, onse natien wederzijds toebehoorende, by advertissement dat zy slaafs zijn, over en weder zullen gegeeven werden aan haar meesters Op de conditie van pardon. ’t Zesde articul. Daar is van dit tractaat gemaakt twee origineele, waarvan het eene blyven zal in handen van de Fransche Compag- nie Cn het andere in die der Hollandsche Compagnie Aldus gedaan tot Nagapatnam in ’t casteel op den sevenden dag van Maart zeventienhonderd vijf en sestig was geteekend Ch: van Teylingen, H’ Leembruggen, T Canter Visscher_ P J L’ de Filliettaz, H. Bonte; J. D Severin, C”_ Pietersz, J’ Hasel- kamp, D. Vrymoet Tzn en J” van Tessel. 420

1. Het onderschrift van de Franse tekst luidt : Ainsi fait & Karikol, septic eme jour de Mars mil sept cent soixante cing; etait signe Law de Lawris- ton, Surville, Flaurin, Panon, Singfray, Du Laurens Taine Rouland_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-__1800.

MXLVI; TERNATE

Juli 1765. 427)

De 19d4 Maart 1764 overleed de sultan van Ternate, Amir Iskander-muda- De Compagnie wees; haar qualiteit van leenheer , een broeder van den overleden vorst als opvolger aan Deze_ Djalaludin genaamd bijgenaamd Zwaardecroon_ bezwoer 4 Juli 1765 het contract, door sultan-Amsterdam in 1683 met de Compagnie gesloten

Bevestiging en Vernieu- wing van sodanige poincten en articulen, waarop den overleden koning Quitchil Sibory Amsterdam; en alle de Ternaatse rijxgrooten, na verkreegen pardon hunner onvoorzigtigen afval en opgenomen oorlog tegens d’Ed. Comp’= en haare die- naaren, zijn verloren Ternaatse rijk en landen, door Comp regtvaardige wapenen geconquesteerd en ver- overd, wederom van deselve Comp” door hun Hoog- Edelen, den HoogEdelen heer Cornelis Speelman, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de hoogste magt van de Nederlandse Vereenigde G’octroyeerde

Oost- indische Comp” onder dato 7 July 1683, als een leen zijn ingeruymt en overgegeeven, om door hem als koning en de rijxgrooten, elk in hunne qualiteyten, naar de aloude Ternaatse wyze, onder het hoger gezag van de Comp’ geregeert te werden gelijk denzelven op den 17” daaraan, z0 voOr zyne als hunne nakomelingen aangenomen, beeedigt en onderteekend zijn. 428

Nademaal het bestier over het Ternaatse rijk door het afster- van op den 19” Maart anno passato van Zijn Hoogheit Amier Iskandaar Moeda Sjah Mardan, opengevallen en het de Comp” alleen competeerende is een ander koning over hetzelve te ver- kiesen naar haar zin en welgevallen, gelijk by het articul van het voorschreven contract van 1683 wel uitdrukkelijk is terneder- gestelt, mitsgaders uit dien hoofde door den heer gouverneur en raad deeser Moluccos by brief van 10 Mey 1764 van het vOor - schreeve sterfgeval aan de illustre hooge Indische regeering tot Batavia kennisse gegeeven zijnde, het Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen GrootAgtbaaren Heer Petrus Albertus

1. Uit het Contractenboek X (no. 18) op het Arsip Negara Djakarta_ 428} Het contract van Juli 1683 in Corfus III, blz 304 volgende: 250

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

van der Parra, Gouverneur-Generaal, benevens de WelEdele Heeren Raaden van Nederlandsch-India, in de maand December jongstleeden grootgunstiglijk behaagt heeft weeder tot koning van het Ternaatse rijk te eligeeren en aan te stellen de broeder van Zijn overleden Hoogheid, de tegenwoordige eersten regent; prins Zwaardekroon, onder de naam van Paduka Siry Mahatoean Zul- than Sahidoel moeh Tadjo Djalaloedien Sjah Kitchili Zwaarde- kroon, gelijk Sijn Hoogheit dan ok vervolgens, Op den &e dezer maant, in Rade van Moluccos, in presentie van zyne rijxgrooten en princen, daarvoor erkent en verklaart geworden is_ Zoo is’t, dat wy Padoeka Sirie Mahatoean Zulthan Sahidoel moeh Tadjo Djalaloedien Sjah Kitchili Zwaardekroon, benevens alle de naar te noemene rijxgrooten cn princen van ’t rijk van Ter- naten, by desen voor Ons en Onse nakoomelingen verklaaren, in alle syne deelen en leden wel ingezien en overwoogen te hebben de articulen en poincten, by het voorschreven contract terneder- gesteld, ons laten welgevallen derselver inhoud ende belooven en sweeren oversulks ’t zelve in alle zyne articulen, zooals die leggen en door hoogstgemelden koning Siboury Amsterdam aangenomen ende bevestigd, mitsgaders door den jongst overleden koning Amier Iskandar Moeda Sjah Mardan, en de Ternaatse rijxgrooten, den 12e” May 1755 beeedigt en onderteekent zijn, 42- zonder eenige afwykinge volkomentlijk aan te neemen en prompt te zullen naar- koomen en onderhouden, even en in diervoegen, of deselve tegens- woordig voor ons nieuwelijks bedongen en aangenomen waren: houdende dies inhout ten desen VOOr ingelijit: Wyders belooven en sweeren wy, koning en rijxgrooten,

in alle syne poincten en deelen heilig te zullen naarkomen en agter- volgen zodanig contract, als er wegens den ryst- en padiehandel ten eilande Xulla Bessy door den heer gouverneur Marten Lelivelt 2 den Raad deeser provintie met den overleden koning Amiri Iskandaar Djoel Carnaine Saifoedien Kitchili Radja-Laut; op den 48 July 1743 is gesloten, beeedigt, getekent en verzegelt. 430 ` Nog verklaren WY , koning en rijxgrooten; ook te approbeeren en ratificeren t vredens tractaat, welk op den 16en April 1748 tusschen de hiervoren genoemden koning Kitchili Radja-Laut, en den overleden koning van Tidor Miri Bifalalihil Azis Limoehiadin Bilahil Malikil Manaan-Sjah, benevens hunne rijxgrooten, is ge- sloten en gesolemniseert; 431) belovende en zwerende WY, koning

1. Zie hiervoor no_ CMLXXV_ 430) Corpus V, blz. 356 volgende: 481) Corbus V, blz. 463 volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602~1800.

en rijxgrooten, alle de daarby vervat zijnde poincten en articulen zonder de minste afwykinge heylig te zullen naarkomen, cn alle ons vermogen te werk te zullen stellen, wat maar eenigzints tot conservatie van de rust en vreede in de Moluccos zal kunnen strecken. Al verder beloven en zweren WY, koning en rijxgrooten, zon- der eenige de minste vermindering of verandering, in zijn geheel te zullen agtervolgen en hevliglijk te observeeren en naar te komen het contract, in dato 24 Juny 1752, door den toenmaligen gouver- neur en raad deeser Moluccos met den overleden koning Kitchil Ayan Saha van Oudshoorn gesloten, beeedigt en geteekent; con- cerneerende de volkeren van Maquiam, die zig op hetzelve weder onder gehoorzaamheid van de Ternaatse kroon hebben ge- stelt 432 ook beloven WY, koning en rijxgrooten, hun prerogativen te zullen laten genieten even ende in dier voegen als by dat con- tract vermelt staat. Aldus gedaan; bevestigt en vernieuwt; ter vergadering van den Ed. Agtbaren heer Jacob van Schoonderwoert, gouverneur en directeur, mitsgaders den Raad in de Moluccos, ten kasteele Oranje op Ternaten, den 4” July 1765, hebbende hoogstgedagten koning den Paduka Siry Mahatoean Zulthan Sahidoel Moeh Tadjoe Djalaloedien Sjah Kitchili Zwaardekroon, tot meerdere bevesti- ging van dien, den eed op den Alcoraan, in gelyker voegen als sijn overleden broeder Amier Iskandar-moeda Sjah Mardan, den 1Zen May 1755, binnen dit kasteel gedaan heeft, 433) heden ook aan handen van den heer gouverneur gedaan en afgelegd ; gelijk dan ook de rijxgrooten, de princen van den bloede en stenden van het Ternaatse rijk; den goegoegoe Pattilatoe, den hoekum-sen- ghadji Samaja, den quimilaha-marsaoli Baeti, den senghadji Limatousuara, den quimilaha Tomogola Katti, den senghadje Tomadjiko Hatib-Baba, den quimilaha Toma-Ikoe Gafela, den senghadji Malajoetjim Barkatti; den quimilaha Hamadie Masa-hoedoe, den senghadje Tafamutu Barkatti, den quimilaha Pajahe

Tamnoem, den senghadji Malajoe-Knorra, senghadji Itjie, de ngoffomanieras Tabala Lanso en Djiko Mohibat, den senghadji Toboleuw-Salama, den ngoffamanjira Torongara-Ngonadje, de Senghadjis Tokaffi Boetah Baba, en Tofaga Boerini, den priester Djoei Sehe Amieri Jusoef, de imans Djiko Mata-wara, Moti Mahawia, Sirief Sayhan en Torangara Mahawary, mitsgaders de

1. Corbus V, blz. 573 volgende: 433) Zie hiervoor nO_ CMLXXV_ 252

princen van de Koninklijke familie Anoem Saha Taliap, Tahiroe-angsa, Ayan Hary, Haynoen, Hassam, Amirie, Hadana, Tjap: tjika, Djou Nou, Sanghadjis Abdul, Kong en Boediman, 434) te zamen vervangende de overige rijxgrooten, princen van den bloede en stenden des Ternaatsen rijxs, insgelijx den eed Op haare wyze op den Alcoraan afgelegd, en met hunne naamteekening hebben bekragtigt; even ende in dier voegen, als hiervoren by den koning gezegt is, mitsgaders voorts met het rijkszegul is verzegelt geworden, ende vanweegen d'Ed. Comp'= hebben den Ed Agtbare Heer gouverneur en directeur, Jacob van Schoonderwoert; den oppercoopman en secunde, Paulus Jacobus Valckenaar, den man-haften capitain-militair Jan Cornelis van Ossenberch, den coop-man en fiscaal Wolfert Johannes van Lingen, den ondercoopman cn winkelier Johan Georg van Raasvelt, den ondercoopman-dis-pencier August Hendrik Gregory en den ondercoopman en secre-taris Johannes Reevoet; haare handteekening besyden Comp" groot zegul hieronder gesteld. was geteekent J van Schoonderwoert; J: C_ van Ossenberch, W_ J Lingen, J G. Raasvelt; H. Gregory, J Reevoet; Terzyde stond 's Comp' zegul, in roode lacque gedrukt Daaronder stond Ter ordonnantie Van den E_ Agtbaren heer gou- verneur en directeur; benevens den Raad der Moluccos was ge- teekend) J. Reevoet, secretaris

MXLVII: MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

22 Juli 1765. 435_

Toen in het Kwandangse goud gevonden was drong de Compagnie aan, dat een aantal Limbotters zich daar zouden nederzetten om er goud te graven: Dit geschiedde z0 ontstond ecn soort dependance van Limbotto.

Conventie ofte Overeenkomst nopens het nieuwe etablissement der gesamentlyke Limbotters te Quan-

1. Deze lijst van titels namen corrupt; het is mij niet mogelijk de juiste redactie te herstellen. In het terecht brengen van de titulatuur van de onder- tekenaars van contracten met Ternate enz. ligt cen taak voor een jongen Indonesischen geleerde uit de Molukken. (Cs;) 435) Uit het Contractenboek XI (no. 19) op

het Arsip Negara Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800_

dang; getroffen tusschen den E Agtbaren heer Jacob van Schoonderwoert; gouverneur en directeur, benerens den Raad in Molukko, als representeerende Zijn Hoog Edelheyt; den HoogEdelen, GrootAgtbaren heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India, en zulks vanwegen de Generale Nederlandsche Geoctro - yeerde Oostindische Compagnie, ter eenre, En den goegoegoe Jusuf, benevens de quimilahas Tampoliti en Harada, als last en magt hebbende van de beide koningen van Limbotto, benevens hunne rijks- grooten ter andere zyde:

Eerstelijk belooven wY , goegoegoe en quimilahas, in name en vanwegen voormelde koningen, onze principaalen, zo in de oost- als westmoesson, by continuatie de goudmynen door onze onderdanen yverig te zullen laten bewerken en alle het gevonden wordende goud aan den resident voor rekening van de Comp” leveren tegen thien rijxdaalders van 48 zwaare stuivers ider, de reaal zwaarte, mits wel gezuiverd zijnde van alle vuiligheden en andere metalen, navolgens de vorige contracten, die wy mits desen wederom renoveeren en prompt opvolgen zullen, mitsgaders alhier voor geinsereert houden_ Ten tweeden Belooven wy de Tambelders, 488) die na de overrompeling van Bwool wederom tot ons overgekomen zijn en ook blyven moeten; te zullen aanmerken even ende in dier voegen als vrye Limbotters en hun derhalven ook op gelyke wyze plaats vergunnen, Zo om te domicilieeren, als om tuinen te maken tot hun nodig onderhoud, zonder dat het den koningen, nog hunne rijksgrooten ofte nakomelingen, geoorlooft zal zijn hun of eenige van hun oit tot slaaven te maaken, mits egter gehouden blyvende aan den dienst van de Comp even en op gelyke wyze als de Limbotters. Ten derden Belooven wy by verschynen van ’s Comp”” vaar- tuigen, die gebrek van rondhouten ofte andersints [hebben] te gerieven en in ’t generaal daaraan alle mogelijke adsistentie en behulpzaamheid te zullen bewyzen Ten vierden : Zullen de koningen en rijksgrooten gehouden

1. Mij niet duidelijk: Misschien zijn bedoeld Tombulus; lieden wan een der Minahasase stammen of To(m)belo” lieden van een stam van Halmaheira, die als zeerovers iri allerlei delen van het Oosten van de archipel Iwamen.(Cs) 254

zijn, stipt te blyven by hunne voorgaande verbindtenissen, zo met de Comp als de Gorontaalders aangegaan, en derhalven onaf- scheidelijk met laatstgenoemde verknogt blyven, zonder oit of te eeniger tyden aan de eertijdse geschillen meer te gedenken, veel min die Op te halen ofte eenige pretensien daaruit te formeeren:

Ten vijfden Belooft de gouverneur en raad in name van de Nederlandsche Geoctroyeerde Comp” voor Quandang te zullen laten overgaan een boekhouder met een korporaal en ses gemeene militairen, met eenige ammonitie en negotiegoederen, om aldaar Comp’ wegen post te vatten in de benting, die de koning ende rijkgrooten voor hun zullen vervaardigt hebben, mits dat de koning en rijkgrooten bij verschijn van vyanden beloven de Onzen trouwhartig te zullen adsisteren, en niet te verlaten zoo lange een van hen stant houdt; en dat zy voorts aan den boekhouder, die aldaar resideeren zal, by de eysen van vaartuigen ter afhaalinge van rijst als in alle andere gevallen, daar het nodig wezen mogte 4T) Ten sesden Zullen de Tominyse bogtvolkeren van Togian tot Saoesoe onder Limbotto, en van Saoesoe tot Tamelata onder Gorontalo gehoorzaamt blyven, dog de negory Saoesoe aan hun beide gehoren, even en Op die wyze als tot heden toe altoos stant gegrepen heeft: Ten sevenden : Beloven wY, goegoegoe en rijksgrooten, in name van onze principaalen, omtrent het stuk van godsdienst een ieder vryheid te laten, niemant en voornamelijk de by articul twee vermelde Tambelders niet te zullen dwingen tot de Mohamedaanse religie over te gaan, gelijk de gouverneur en raad Comp’= wegen ook belooft; geene Limbotte onderdaenen te zullen nootzaken de Christen-religie te omhelzen, maar een iegelijk de godsdienst, daar hy toe genegen is, zonder eenige verhindering te zullen laten ver - rigten:

Aldus gedaan, en overeengekomen ter gecombineerde ver - gadering van den E. Agtbaaren Heer Jacob van Schoonderwoert; benevens den Raad in Molukko, en den goegoegoe Jusuf met de quimilahaas Tampoliti en Harada, in nate van de koningen, hunne principaalen, en alle Limbotse rijkgrooten, die tot meerder beves- tiging van den inhoud deser den eed op den Alkoran solemnelijk na de Mahometaanse wyze gepresteerd hebben, terwijl van wegen

1. Hier moet wel z0 ongevcer volgen hulp zullen verlenen: (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 800.

255

de Comp’= deese bekragtigt is door de handteekeningen van den gouverneur en raad in Molukko: Onder stond Ternaten, in ’t casteel Orange, den 22” July Ao 1765. was geteekend) J. Schoonderwoert, P. J. Valckenaar_ J C. van Ossenberch, W J: Lingen, J G. Raasvelt, A. H Gregory, J. Reevoet. Ter zyde stond ’s Comp” zegul, gedrukt in roode lacque, en daaronder stond Ter ordonnantie van den EE Agtbaren Heer gouverneur en directeur, nevens den raad der Molukkos was geteekend) J: Reevoet, secretaris.

MXLVIII MALAKKA_PERAK

17 October 1765. L38-

Gouverneur raad van Malakka zonden de 26”te September 1765 den ontvanger Everhard Cramer naar Perak, om te trachten met den koning van dat rijkje een nieuw contract te sluiten, ,zo omtrend den thinhandel als meer andere zaaken”. Cramer slaagde in zijn opdracht; ,na eenige weynige coniercntien debatten’ en onderstaande overeenkomst kwatn Lot stand: (Missive van gouverneur raad vun Malacco Qun de Hoge Regering Batavia &.d 28 November 1765).

Contract en onverbreekelijk verbond tusschen den Paduka Sieri Sulthan Mochamoet-cha, koning van Pera ter eenre, en Everhard Cramer, onderkoopman; ontfanger en licentmeester te Malacca, mitsgaders commissaris en afgezant aan dat hof vanwegens de Nederlandsche G’octroyeerde Oostindische Compagnie ter andere zyde:

Vooreerst sal tusschen Zijn Hoogheyd Padoeka Sieri Sulthan Machamoet-cha en de Nederlandsche Oostindische Compagnie zijn en blyven een opregte, getrouwe en onverbrekelyke confidentie en vriendschap.

Zijn Hoogheyd beloofd ten dien eynde met seclusie van alle andere, z0 Europeesche als Inlandsche natien en volkeren, al den

438 Uit de Overgekomen brieveen 1767 , 26”te boeck, afdeling Malacca 1, folio 25 ev: 256

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

thin die in zijn gantsche koningrijk valt; te zullen leveren en laten leveren aan de Compagnie: Daarvoor beloofd de Comp’= aan Zijn Hoogheyd te zullen betalen 6 361/3 voor de 125 pond, of ronde Spaansche reaalen elf en een derde, en dus voor de bhaar van 375 pond vier en dertig ronde Spaanse reaalen eens, sonder meer. Den koning beloofd en neemt aan den thin, die Zijn Hoogheyd aen de Compagnie zelfs [verkoopt, ten] verkoop te zullen breng- gen beneeden aan haare bezetting 439 en aldaar, soowel als die van alle zyne onderdanen en leveranciers, met Compagnies balans te zullen laten wegen, sonder ooyt, hetzy onder wat pretext het ook mag zijn, daarvan af te wyken: Den koning belooft tegens de sluykeryen van thin alle moge- lyke precautien te zullen laten gebruyken en den uytvoer van dien strengelijk en op poene van confiscatie van vaartuyg en lading laten interdiceeren en verbieden: En zoo het al egter komt te gebeuren dat eenige kwaadwillige menschen dat mineraal clandestien tragten uyt te voeren en aan ymand anders dan de Comp te verkoopen, zo zal by agterhaling van zoodanig een vaartuyg hetzelve ilico en zonder eenige forma van proces met al sijn lading moeten geconfisqueerd worden en het provenue van dien zal moeten gepartageert worden tusschen de koning en de Comp” Alle de vaartuygen (die van den koning en de rijxgrooten daarvan al mede niet uytgesondert) die na buyten willen, zullen verplicht zijn aan de Hollandsche bezetting aan te leggen, om behoorlijk gevisiteert te

worden. En ingevalle by of onder de visitatie van vreemde vaartuygen door het volk daarvan eenige hostile actie werd gepleegt, en dat de perpetranten de handen van de Hollanders weten te ontloopen, z0 belooft de koning zyne onderdanen, eens VOOr te zullen belasten om zulke quaaddoenders te vervolgen en by agterhaling aan den resident over te geeven, gelijk de Compagnie van syne zyde belooid in zulken gevallen van gelyke te doen_ Ook beloofd den koning dat wanneer eenig Europees of Europeesen; Inlander of Inlanders, in dienst van de Comp' zijnde, van haar gedeserteerd of deserteeren en in zijn rijk schuyl houden

1. Perak had de Compagnie een kleine bezetting aan de mond van de rivier, omn de tinuitvoer te controleren_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

deselve aanstonds in verzekering te laten neemen en daarvan dadelijk aan den resident van de Comp" kennis te laten geeven, en voorts sonder uytstel aan hem te laten overleveren mitsgaders niet toe te laten dat sulke persoonen den Machometaanschen Godsdienst omhelsen. 10. Den koning verbind sig wyders om de Nederlandsche bezet- ting aldaar in alle gevallen behulpsaam te zijn en al wat tot nadeel van dezelve mogt ondernomen worden, aanstonds met al sijn magt en efficatieuselijk te zullen weren en tegengaan. En ook voortaan geen permissie meer te verleenen tot het equiperen en in zee zen- den van roofvaartuygen. 11, De Compagnie daarentegen beloofd dat z0 ymand van haare dienaaren aan de onderdaanen van Sijn Hoogheyd eenige overlast; geweld of schade aandoet, die na behooren te zullen straffen en aan een yder goed regt en justitie te doen 12 Wyders is beslooten cn g accordeert, dat dit tractaat vast Cn bestendig sal zijn, blyven en gehouden werden, z0 lange als de mutueele alliantie tusschen de Comp" , den koning en syne suC - cesseuren duuren sal, en datselve sijn kragt en intelligentie hebben sal zooals de eygenschap der woorden sulx medebrengt; ende dat alle hetgeene in dit tractaat g'accordeert en beslooten is, ook geheelijk ende sinceerlijk gehouden, onderhouden en g'observeert sal werden. Dit beloofd den koning zowel als de Compagnie: 13_ Laaastelijk beloofd den koning dit tractaat in selver voegen als de voorige tractaaten alomme daar sulx behoord, sijn gantsch rijk door te laten publiceeren:

Aldus gecontracteerd in het koningrijk Pera in de balay 440 van den laast overledene koning ten eylande Indrasati, den 17 October in den jaare na Christi geboorte 1765 of in het jaar vanl Mahomet 1179, den 29 dag van de maand Rabiel Achil, ter presentie van Radja Bandhara, Orangkaya-bazaar, Tommagom en verdere rijxgrooten_ Onder stond Comp" zegul, gedrukt in rood lak

geteekend Everh: Cramer_ Ter zyde konings tjap, gedrukt in ’t swart, en lager Voor de vertolking en ter ordonnantie van d’Ed. commissaris was geteekend J: HJ Dinkgreeff:

{40) raadhuis_ 258

GENERALE NEDERLANDSCIE GEOCTROYEERDE

Nog onder stond Accordeert Lemken, secretaris: 441)

was geteekend

A F_

1. CEILON.

14 Februari 1766. 442)

Nadat de verhouding lange tijd gespannen was geweest, brak in 1760 een oorlog uit tussen de Compagnie en Radja Singha, de keizer van Kandi. In eerste jaren werden geen grote gevechten geleverd, maar de Compagnic, die onvoldoende toegerust was, bepaalde zich tot ecn guerilla verdediging harer posten: Het verontrustte haar zecr dat de Engelsen met Radja Singha contact trachtten komen dat een Engelse gezant naar Kandi werd gezonden: Mede in verband met het ten eirde lopen van de zevenjarige OOr - Log, die Engeland de vrije hand geven zou, zien we de Compagnie van 1762 een grotere activiteit ontwikkelen: In dat jaar kreeg Lubbert Jan Baron van Eck de leiding van Compagnies zaken op Ceilon hij slaagdc met grote inspanning Kaudi bereiken, ziin opvolger Falck sloot hierop een vrede die Compagnie gezag uitbreidde_ (ZwIER Het verdrag van 1766 tusscken 01. Combagnie en den vorst van Kandi).

Copia Vreedenstractaat, geslooten tussen de Com- pagnie en de gesanten van den koning van Candia, Op den 1400 February 1766.

Kennelijk zy aan een iegelijk; dat Hunne Hoogmoogende, de Doorlugtige Heeren Staeten-Generael der vrye Vereenigde Nee- derlanden en de Doorlugtige Machtige Nederlandsche Oostindi- sche Comp aan d’eene zyde, en Zyne Keizerlyke Majesteit; de Doorlugtige en de Machtige Vorst en Heere, Kiertie Srie Raja Singa, keizer en koning van Kandia, mitsgaders de rijksedelen en hofsgrooten van Syne Keizer- lyke Majesteit aan d’andere zyde, met den anderen overeen- gekoomen zijn om den oorlogh, die tusschen beide moogendheeden ontstaan is, te eindigen en de vreede cn de vriendschap op ’t nieuw

1. In een besogne over de zaken Tan Malakka, gehouden in Rade van Indie op 18 April 1766, werd dit contract door de Hoge Regering geapprobeerd: 1142) Uit de Overgekonmen brieven 1766, 50 boeck, folio 1950 e.y. Over - gekomcn bric;en 1767 ,

14 ’e boeck; folio 206, komt cen gedrukt exernplaar van het tractaat vuor _ dat ondertekend door het gehele Ceilonse ministerie. Vgl ZwIER, o.l. blz: 88 e.V. Verder vindt mer afschriften verzameling der Kamer-Zeeland “O . 8368 afd. 3 B_ folio 31 e.Va de Owergekomen brievcn 1776, 134e bocck, folio 244 ev. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

met elkanderen te sluiten, en zulks Op de ondervolgende artikelen, die tot een onbeweeglijk fundament van den nieuwen vreede en eene onverbreeklyke vriendschap tot wederzeidse genoegen be- raamd zijn, en by deesen vastgesteld worden door de weder- zeidsche daartoe gerechtigde persoonen, te weeten van de zeide der doorluchtige en machtige Compagnie, Op den hoogen naeme van Hunne Hoogmogende, de Doorluchtige Heeren Staeten- Generael der vrye Vereenigde Nederlanden, door den WelEdelen Grootachtbaeren Heer gouverneur en directeur M’. Iman Willem Falck; benevens de heeren leden in den raad van Ceilon, en van de zyde Zyner Keizerlyke Majesteit; den Doorluchtigen Groot- machtigen koning van Kandia, door de daartoe expres gekoomen heeren ambassadeurs, de Hoogaanzienelyke Heeren Rijx-edelen en Hofsgrooten Doembere Ralehamy, groot-dessave van Matele, Pilimi Falauwele Ralehamy, groot-dessave van Saffergam en de drie korles, 443 Angammonne Ralehamy, groot-dessave van Oede- pallate, Miewattere Ralehamy, groot-secretaris van den koning; en Morganime Mohandiram Ralehamy.

Tusschen den koning van Kandia, zyne hofsgrooten en ver- dere ingezetenen aan d’eene en de Hoogmogende Heeren Staeten-Generaal der vrye Vereenigde Nederlanden en de machtige Neder- landsche Kompanie en derzelver ingezeetenen aan d’andere zyde, zal van nu af aan een nimmer verbreekelyke vrindschap gehouden worden_ Z. K. H de kaizar van Kandia en ZM. hofsgrooten erkennen de Doorluchtige Grootmachtige Heeren Staten-Generaal der Ver - eenigde Nederlanden en de machtige Nederlandsche Compagnie voor wettige souverainen en eenigste opperste Heeren van alle de landen, die de Kompanie voor het begin van den tans eindigen- den oorlog p dit eiland bezeeten heeft, te weeten het koningrijk Jaffanapatnam met desselis onderhoorige landen en Wannasche provincien 444) het eiland Manaer met de daaronder gehoorende provincien, tot daar de provincie Putulang hegint _ Kalpetty met het daeronder gehoorende gebied; de Kolombose dessavony het district van Gale _ de dessavony van Mature Batikalo en Trinko- nomale, met de landen, die van ouds onder die plaetzen gehoord

1. Corle, Singhalees korale, is district. De drie korle’$ door Valentijn Correwitte Saffragram en Nandum genoemd, liggen in het binnenland van Kaliture: (Cs.) 14) Het land der WVanias het Ncordwesterlk decl vzn Ceilon, tegenover het eiland

Manar zou volgens Valentijn een door Malabaren bewoonde streck zijn, bos - rijk en oudtijds onder den koning van Jafnapatam vallende: (Cs) 260

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

hebben 445- en ZKM. en de heeren hofsgrooten doen afstand Fan het regt en de pretensie, welke het hof eertijds Op de voor - schreve landen gehad of te hebben gepretendeert heeft_ De koning en zyne hofsgrooten staan daerenboven aan de hoogvermelde Komp' in souverainen en vollen eigendom af alle de zeestranden rondom het eiland, in zooverre de Compagnie dezelven voor den tans eindigenden oorlogh niet reets bezeeten heeft; te weeten aan de Westkant van Kaimelle af tot het Jafnasche gebied toe en aen de Oost van daer het gebied van Jafnapatnam eindigd, tot de rivier de Waluwe toe_ En worden deeze stranden in voegen voorschreven afgestaen ter breedte van een Singaleesche myle landwaert-in, min of meer, naarmaete zich zulx naer de strekking van berge en Of rivieren best zal schikken _ Om de grensen van deese afgestaene landen naeder te bepa- len_ zullen van beide zyden kommissarissen benoemd worden en zal men de meeting beginnen van 't hooge strand van het vaste land af zonder daeronder te reekenen het afgebroken land of de eilandjes als Navikare, Kariandivo, Poliandivo, enz En alsoo 't der Compagnie niet te doen is om zich tot nadeel van Z M's inkomsten te verryken, z00 beloofd ze by deezen jaer: lijx te zullen uitkeeren, zooveel Zyne Majesteits inkomsten van deese tans aen haer afgestaene stranden bedraegen hebben, tot welk einde de voormelde kommissarissen, die de limiten regulee- ren, ook aengaende de inkomsten de nodige schikking maeken zullen_ De Doorluchtige Comple erkend daarenteegen den koning voor souverainen vorst en heer van de overige landen van dit eiland. De Doorluchtige Compagnie zal uit liefde voor den vreede en zuivere geneegentheid, aen den koning wederom geeven alle de landen, die in deezen oorlogh door haere waepenen veroverd zijn ; doch hiervan blyven uitgesonderd de gezamentlyke zeestranden en het land in de plaetsen, binnen het bestek van twee uren gaens aen de zee leggende, als zijnde reets by het derde artikel voor de Comp' bedongen. Alle konings bediendens, hooge en laage onderdaenen, zul- len vryheid erlangen, om zoo uit de Leways en verdere zoutpannen

1. Al deze en de rerder in dit contract genoemde plaatsen en gebieden zijn vinden op Valentijn's grote kaart van Ceyion het Sde deel van zijn werk (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_-1800.

261

om d'Oost, als van Silauws en Putulang 0m de West, zooveel zout te haelcn als hen behaegd, zonder iets aen de Comp of iemand Valn haerentwegen te betaelen. Op diezelve wyze zal de

Compagnie vryheid hebben in de beneedenlanden van den koning, te weelen de dessavony van Saf- fergam, de drie en vier Korles en de seven Korles tot aan gebergte Ballane toe, kanneel te schillen: De koning zal de kanneel, die in de bovenlanden, dat is beoos- ten gebergte Ballane, groeid, door zyne onderdaenen laeten schillen en alleen aan de Compagnie Op Gale, Kolombo of Mature teegen betaling leeveren, mitsgaders voor ieder baal goede en fyne kaneel vijf pagooden 448) ontvangen ieder bael moet 88 pond weegen. 10. Elpenbeen, peeper, kardamon, 447) koffy, areek, 448 wax zal de Compagnie, met uitsluiting van alle anderen, almede teegen betaeling ontvangen voor de volgende pryzen : Voor een pond peeper , met vijf percento overwigt voor de indrooging, vier stuyvers of 1/24 pagood: Voor een pond koffy, met 5 percento overwigt, 2 stuyvers of 1/48 pagood. Voor een ammonam 48 _ goede gedroogde arreek, van 26000 nooten, die vanweegen den koning geleeverd word, drie rijxdael- ders of 1Vz pagood. Voor 100 pond wel gezuiverd wasch 25 rijxdaelders of 12V pagood. 11, Dewijl de Comp” hier nooit in elpenbeen handel gedreeven heeft, en men dus de prysen daervan niet weet, zal dit artikel in vervolg van tijd geschikt worden. 12. En Zoo wanneer de Comp’ in der tijd 450) eenige andere pro- dukten uit konings land mogte noodig hebben, zullen de prysen naar billijkheid worden bepaald: 13. Ook sullen weederzijdse onderdaenen met elkanderen allerley g’oorloofden handel moogen dryven Tot dat einde zullen de Kan- dianen vrY en onverhindert te Kolombo, Gale en op alle andere

1. Een pagode was gelijk aan twee rijksdaalders 21g. licht geld of 4,80, vol - gens Zwier 90 bij de Compagnie f 4,16. (Cs.) Welriekende specerij, ook paradijskorrel genocmd: 44S) Pinangnoten van areca catechu: +8) Een hoeveelheid, varieerende tusschen de 24000 26000 stuks 450) Mettertijd: 262

kantooren moogen koomen en koopen en verkoopen, met diezelfde voorrechten en vryheeden als de onderdaenen van de Comp’ en in zelver voegen zullen Compagnies ingeseetenen in konings land negocieeren, zoodat de beide naatsien voortaan voor eene gehouden zullen worden, zonder dat d’eene eenig voorrecht boven de andere hebbe: 14. Vermits nu het belang van weederzyde in de behartiging van den teeld der produkten van t land en in ‘t teegengaan van slui- king releegen legd, verhind zich de koning zoowel als de Comp” tot beiden, 451) met belofte van weederzijdsche assistentsie En zal het aangehaelde in ’s konings gebied, al behoorde het ook aen een onderdaen van de Comp’ zonder oogluiking ten behoeve van Zijn Majesteits schatkamer verbeurd blyven, gelijk daerenteegen aan de Comp verbeurd z1l worden wat binnen haer gebied word achterhaeld, al waere het aen een van konings onderdaenen toebehorende: 15. Wanneer de koning eenige goederen van buiten ‘s lands be- noodigen mogte; zal d’Compagnie dezelven, z0o ze te bekoomen zijn, voor Zijn

Majesteit bezorgen naer de monsters 16. Daarenteegen verbinden zich ook de koning en hofsgrooten on op Battikaloa en Trinkonomale aen de Comp zoodaenige houtwerken te leeveren; als de Comp' benodigt zal zijn. 17 . Alle gevangenen, zo Europeeers als Maleyers en Sipahis, alle deserteurs en overloopers, z0o van de Europeesche als Tnlandsche milicie, alle rebellen, uit 's Komp" land overgeloopen, zullen ten eersten uitgeleverd Cn het by Hangwelle 452) en elders veroverde kanon van de Comp zal aan haer wederom gegeven worden_ 18 Ook sullen in den aanstaande weederzeidsche overloopers en weggeloopen slaeven ten eersten opgevat en uitgeleverd wor- den voor ieder slaef zal de lijffheer thien rijxdaelders betaelen tot een premie aen dengeenen, die hem opvat en tehuis bezorgd_ 19. Indien een onderdaen van de Comp" in 's konings land eeni- gen moetwil pleegen of zelfs wel lijfstraffelijke misdaeden begaan mogte, zoo zal dezelve van Zijn Majesteits volk opgevat en met de bewysen Fan sijn misdrijf aen de Compagnie overgegeeven worden, die denzulken alsdan behoorlijk straffen cn aan de belee- digde party satisfactie bezorgen zal,

1. Namelijk bevordering van de cultures en tegengaan van de sluikhardel_ 452) Deze vesting had zich 1761 aan de Kandiers moeten overgeven de bezet- ting had vrije aftocht bedongen maar werd vertnoord: (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800

In selver voegen zal de Conpagnie handelen, indien een onder- daen van den koning in 's Komp" territoir eenige moedwril of mis daeden pleegen mogte: 20. Op die wyze zal tusschen heide moogendheeden eene nauwe vrindschan onderhouden worden cn de machtige Compagnie neemd aan, ZKM: en 't heele riik te beschermen teegen allerly geweld van buiten en Zijn Maiesteit en de heeren rijygrooten belooven in zulken gevalle de Compagnie te zullen assistecren met alle vermoogens, t zy waapens, krijgsvolk, draegsvolk en z0 voorts_ Cn daermede te continueeren tot de totale verdryving van den vyand van dit eiland. 21. Dus zullen Zijn K M. of Zijn Majesteits Heeren ITofsgrooten ook met geene andere Europeesche naatsie als met de Heeren Hollanders alleen, eenige korrespondentie houden, veel min con- tractcn sluiten, en verbinden zich om alle vreemde Europeers, die in 't land mogten insluipen, aen de Comp' over te geeven ook met de Inlandsche vorsten geen contracten of correspondentie in nadeele van de machtige Comp'e aan te gaan. 22 Daarenteegen verbind zig ook de Doorluchtige Comp" om nimmer eenig traktaat met een andere mogendheid teegens den koning van Kandia, of tot nadeel van Zijn KM te sluiten. 23_ Tot onderhouding van de onderlinge vrindschap zullen van beide zyden ambassadeurs gesonden werden, die teffens noopens het haalen van zout en karwaet 453- en noopens het schillen van kanneel het noodige voorstellen kunnen en zullen wederzeids ambassadeurs met al zulke eerbewijsing ontfangen

worden, als onder nauwe vrienden en bondgenooten betaemd. En zal het cere- monieel aen beide kanten volkoomen gelijk zijn_ 24 Deese vreedensartikeleen zullen van weerzyden heilig en zorgvuldig onderhouden en naargekomen worden doch byaldien het teegen hoope en ver rwachting gebeurde, dat van de eene party iets gedaan wierd, dat teegen een deser bedingpunten strydig is, of iets nagelaeten, t welk by dit traktaat bedongen word, zoo zal daerdoor nochtans de vreede en vrindschap niet gebrooken zijn, maer de beleedigde party daerover klachtig vallen en reparaetsie versoeken, die dan ook binnen zes weeken bezorgd zal worden_

1. Dit woord, van Tamilse origine; is de naam voor gedroogde vis_ Het komt herhaaldelijk voor in de rantsoenliisten der Compagnie Zie 0.a. Ned. Ind: Plakaatboek VII; blz. 338, 339, 341, 346 etc" 264

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. Doch byaldien in een of andere geval binnen ses weeken naedat de aanmaninge daartoe zal weesen gedaen, geene satisfactie mogte volgen of dat dezelfde geweigerd wierde, 2oo zal de party, die invoegen voorschreven in gebreeke blijft, gehouden worden het traktaat overtreeden te hebben, en de beleedigde party zal het recht hebben haer daerover met de waepens aen te spreken_

Kolombo, den 14* February

1.

Nota. Onder 't exemplaer, dat in 't Singaleesch en Hollandsch geschreeven en door de Heeren Ambassadeurs des Konings van Kandia en de Heeren Commissarissen De Coste en Van An- gelbeek geteekend is, staen de volgende cer- tifikaeten

In Singaleesch

Wy, ondergetekende; Ambassadeurs des Konings van Kandia, verklaeren by deesen, dat wy ter ordre en volgens de begeerte van onsen Koning met de Heeren Godfried Leonhard De Coste, Opper- koopman en groot-dessave van Kolombo, en Johan Gerard van Angelbeek; opperkoopman en secretaris, die daartoe van den Wel- Edelen Gestrengen Heer Gouverneur, M' Iman Willem Falck; gelast zijn, het bovenstaende contract van vreede en vrindschap geslooten hebben, en belooven dat hetzelve van Zijn K. M_ en de Heeren Hofsgrooten geapprobeert en onderteekend, mitsgaders met het zegel van t rijk bevestigd zal worden. Kolombo, dato als voren Was geteekend met vijf Singaleesche handteekeningen van de Kandiasche Ambassadeurs.

In ’t Hollandsch - Aldus gecontracteert en overeengekomen tusschen ons, on- dergeteekende commissarissen vanweegens den WelEdelen Groot- achtbaren Heer M: Iman Willem Falck, gouverneur en directeur, en de Heeren Leeden in den sekreeten raad van Ceilon, en de Hoogaanzienlyke Heeren Ambassadeurs van Zijn Keizerlyke Majesteit; den Koning van Kandia Doembere Ralehami, groot- dessave van Matele, Pilime Talauwele, groot-dessave van Saffer- gam en de drie Korles, Angamme Ralehami, groot-dessave van Oedepalatte, Miwattere Ralehamy, groot-secretaris van den koning en Morgamme Mohandiram Ralehami_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

265

In ’t kasteel Kolombo, den 14” February 49 1766 was ge- teekent G. L_ De Coste en J: G_ van Angelbeek: Onder stond Accordeert was geteekend Joannes Rein- tous, eerste klerk van geheim kommittee: In een besogne over de zaken van Ceilon, gehouden in Rade van Indie op 15 Mei 1766, werd dit vredesverdrag geratificeerd.

1. AMBON- CERAM:

Mei 1766. 454)

Diverse hoofden aan de Zuidoostkust van Ceram hielden zich in de tweede helft van de 18e eeuw wcer met stcces met de sluikhandel bezig in waren, welke volgens de contracten met de Compagnie tot het monopolie van deze behoorden. Zij verkochten clandestien verkregen specerijen aa0 mensen van Celebes in ruil voor lijnwaden opium_ Protesten van den gouverneur van Ambon hielpen niet ; militaire excursies daarhecn hadder, hoewel niet aan- stonds den duur beter resultaat: Kapitein Van den Brink slaagde In, overtreders tot onderwerping brengen: Zij trokken mct hem naar Ambon, waar z1j onderstaande slecht gestelde overecnkomst tekenden (Zie vooral Secrete mssive vun den gouvcreut Fockens secunde Villencuve aan Hunne HoogEdelheedens, d.d. 25 Mey 1766).

Poincten van verdrag, waarop de radja van Wainama, Tjotjo Ternati; benevens desselvs broeder Bodjul, de orangkay van Ceylor, Camelesse, de radja van Quelle- moery, Sedo, en de capitain van Quellibon, 455 - Wines - sela, weder in submissie by de Compagnie werden aan- genomen.

Eerstelijk : belyden en bekennen wy tegens de ordres van de Compagnie, en tegens de contracten, die Haar Edele met den koning van Tidor den 29e Maart 1667 en den 5den May 1700 ge-sloten en aangegaan heeft, 456 gehandelt te hebben; met Op onse stranden en in onse negoryen of districten toe te laten met hunne

vaartuygen verscheyde Westersche natien als Macassaren, Boeginesen, Mandhareesen etc", welke volgens de contracten, door de Compagnie met den koning van Macassar aangegaan den 19deu

1. Uit de Overgekomen brieven 1767 2gate boeck, le afdeeling, folio 211 volgende 455 Werinama, Selor , Kilmuri Kilbon: 456) Genoemde contracten in Corbus Diplomaticum II, blz. 349 IV, blz. 180. 266

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Augustus 1660 en 18" November 1667 457 geen vaertuygen zenden mogen beoosten de Hoek van Iassen, 458 zijnde de Oostkant van Saleyer , nog ook aan de andere zyde benoorden of beoosten Borneo, na Mindanao of de eylanden daaromtrent, op verbeurte van lijf en goed, en dat wy dus daerover en over den gedreven handel met deselve in allerhande zoort van lywaten, die wy tegens massoy _ tripangs en geslokene nagulen en noten hebben getrocqueert, 459 ten hoogsten strafbaar zouden ziin, dog dat wY desweegen uyt enkele gratie alleen van den heer Willem Fockens, gouverneur en directeur deser provintie, in name van de Compagnie Op onse ern- stige beede vergiffenis erlangt en verkreegen hebben, en dat wy uyt dien hoofde ook voortaan niemant voor onsen opperheer er_ kennen of anneemen, als de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en daarom haare ordres ook alleen, die ons in derzelver name door den heer gouverneur en directeur van Amboina in 't vervolg staen gegeven te worden, gehoorsaam en opregtelijk agtervolgen zullen. Ten tweeden neemen wY aan en beloven, dat wy in den aanstaande niet meer, gelijk we bevorens gedaen hebben, op onse stranden of in onse negoryen zullen admitteeren eenige vreemde Europesche of Indiaanse natien, 't zy Macassaren, Mandhareesen, Boutonders, Boegineesen, Salayereesen, Javanen, Balyers of andere volkeren, hoe die ook genaamt zouden mogen weezen, maar dat we dezelve by hunne verschyning afwyzen en des mogelyk in ver- sekering neemen en aan het casteel Victoria op Amboia opbren- gen 0f, in cas van onvermogen; daertoe de hulp en adsistentie van den heer gouverneur en directeur deser provintie versoeken zullen Ten derden beloven wy ten bewyse van onse opregtheyd en ware onderwerping aan de beveelen en ordres van de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie, dat wy alle degeene, die van voorschreven Indiaanse natien nog Op onse negoryen gevon- den worden of zig komen te onthouden, van kant te zullen helpen of in apprehensie neemen en aan den heer gouverneur overleveren, om daermede na desselfs welgevallen te kunnen handelen Ten vierden verbinden wy ons mede geen Papouse swervers meer te zullen toelaten Op onse stranden te verschynen, veel min met deselve eenigen handel te zullen dryven, maer hen integendeel

1. Corpus Il, blz. 171 volgende 370 eV. 458) Kaap Lassa de Zuidoosthoek van het zuidelijk schiereiland van Cele- bes_

(Cs.) 450) Frans troquer ruilhandeldrijven. (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800_

zoeken te vernielen en te berooven van de menschen, die zy uyt de onderhorigheden van Amboina of Banda of van andere oirden van de Compagnie mogten gerooft en weggevoert hebben, gelijk zy nu eenige jaren meer dan ooyt gedaan hebben_ Ten vijfden beloven en verpligten wy ons alle de door ons of onse onderhorige van de Papouen ingeloste geroofde menschen zonder eenig recompens weder te sullen overleveren of doen over - leveren en in vryheyd stellen om weder na hun woonplaetse terug te konnen keeren. Ten sesden verbinden wy ons desgelijks nu en ook voortaen te zullen handelen met alle de slaven of andere personen, die uyt Moluccos, Amboina of Banda weggelopen en tot ons gevlugt zijn of nog komen te vlugten, mits dat we voor ieder slaef een recog - nitie genieten van thien rijxdaelders, om betaelt te worden door dies eygenaer of lijfheer. Ten sevenden beloven en zweeren wy als vyanden te zullen considereeren en aansien alle degeene, die met Haar Hoogmogende, de Heeren Staten-Generael of Generaele Nederlandsche Geoc- troyeerde Oostindische Comp” in vyandschap leven en in geen verbond staen. Ten agtsten beloven wy niet te zullen varen, nog gedogen dat iemand onser onderhorige, ’t zy met groot of kleyn va ertuyg, vare naar eenige vreemde landen buyten de provintie van Am- boyna en Banda gelegen_ Ten negenden zweeren wy ook de Compagnie nimmermeer in haren speceryhandel te zullen onderkruypen, nog ten dien eynde by dag of nagt na de specery eylanden Honimoa, Nussa-laut, Oma, de cust Hitou en Leytimor, of dies onderhorige districten, te zullen varen of onse vaertuygen derwaerts afzenden, veel min toelaten dat (n)iemand der Amboineesen, wie of van waer hy ook zy, die specery, ’t zy nagulen of noten, ten verkoop in onze negoryen aanbrengt, maer dat wy integendeel degeene, die wY weeten of bemerken dat zig daeraan schuldig komen te maken, aan de Com- pagnie zullen aangeven en, des mogelijk, [over]leveren, om die zulke hare welverdiende straffe te doen wegdragen. Ten tienden verbinden wy ons mede om alle specerybomen, hetzy nagul- of noteboomen, zowel wilde als egte, die in onse negoryen of onderhorige districten nu of namaals mogten gevon- den worden, hetzy dan dat ze daar uyt de natuur groeyen of van elders overgebragt wezende met studie aldaer geplant zijn, zelve GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

uyt te roeyen of door Compagnies dienaren, dan wel door degeene die harentweegen daertoe gecommitteert worden, zullen laten uytroeyen. Ten elfden neemen WY elk hoofd voor hooid aan, zo dikwijls een kruysser of eenig ander Compagnies vaertuyg onder ons ter- ritoir verschijnd, dat we ons daerby aan boord zullen vervoegen, ieder voOr zijn district, en by denzelven z0 lang verblyven, 460 ’ totdat onze negory opgenomen en gevisiteert zy,

en dat we daer- enboven aan zodanig vaertuyg alle nodige adsistentie en hulpe zullen bewysen_ Ten twaelfden beloven en verpligten wy ons, wanneer de hongy uytgeschreven word tot het doen derzelve jaerlijks mede met onse corre-corres 461 - aan het hooftcasteel_ en buyten des 20 dikwils by den heere gouverneur te zullen verschynen, als Zijn Edele zal begeeren en ordonneeren_ Ten derthienden of laestelijk : beloven wy alle de vooren- staande articulen heyliglijk te zullen onderhouden Cn doen onder- houden, en bekragtigen, tot bewijs van dien, dezelve met onsen hoogsten eed Op den moshhaf of alcoran_

Aldus met de Compagnie verdragen en overeengekomen te Amboina in ’t casteel Victoria Op het eyland Leytimor, den 6de1 May 1766 was getekent W Fockens en J H, d’Villeneuve. Daaronder Compagnies zegul, in roode lacke gedrukt: Onder stond: Ter ordonnantie van den heer gouverneur en directeur deser provintie, nevens den raad was getekent J. A. Schilling, secretaris_

1. MAKASSAR_SUMBAWA:

18 Mei 1766. 482

Al sedert enkele jaren bestond op het eiland Sumbawa een toestand van onrust door oneni igheid tusschen verschillende hoofden In 1765 maakte de noodzaak om eeti troonopvolger aan wijzen in het eigenlijke koninkrijk Sumbawa de toestand nog ingewikkelder: Namens de Compagnie vertrok de

1. Als gijzelaars: 481) Cora-cora $ of gewapende prauwen: 462) Uit de correspondentie van Makassar naar Batavia ; Arsip Negara Djakarta Makassar 375/9.

269

18de April 1766 de onderkoopman Jan Hendrik Voll, vergezeld O.In: van een Bonischen ‚kiesheer’ uit Makassar naar Sumbawa, waar hij de vrede wist herstellen eIl onderstaand contract doen tekenen_ (Het Rapport van Voll in de Overgekomen brieven 1767, 290 boeck, folio 529 _562).

Origineele Acte van Renovatie, beswooren door de Sumba wa]rese rijksgrooten, ged ateer]t 18 Mei 1766.

Wy, Nene Ranga Kalibla en Nene Dipati, rijxgrooten en voogden over den onmondigen rerkooren jongen koning, mits- gaders alle verdere rijxgrooten orer het land van Sumbauwa, belooven en sweeren heylig en opregtelijk, in naame van den jon- gen verkooren koning, genaamd Mappa Tjo-nga alias Mustafa, zoon

van den jongst overledenen koning van Sumbauwa, Sirie Sulthan Mohamad Djalaloedin, onme de na volgende gespecifi- ceerde poincten heyliglijk na te koomen, namentlijk:

Het bovengemelde rijk van Sumbauwa te zullen onderhouden in alle deelen en poincten, tot den tijd dat den koning den eed zal kunnen afleggen en de regeering aanvaarden waartoe wy belooven Zijn Hoogheyd zelve op Macassar te zullen brengen, om zulx aldaar verrigten_ Dat er onder ons geene de minste parthydigheyd weegens de geschillen, die er tusschen de overleedene koningen, datoe Jerewe en den prins van Taliwang 483 om de kroon van dat rijk gereesen zijn, zal resideeren Zal alle het gepasseerde van weerskanten vergeeven en ver- geetcn, mitsgaders een generaal pardon door het land afgekondigt en aanstonds de wapenen terneeder gelegt werden. Zullen de kinderen van datoe Jerewe alsook Damon Allas en Damon Mapping; 464 ` in submissie komende, aangenoomen, gepar- donneert en in het Trye besit haarer goederen gelaten werden, mits zy belooven in den aanstaande te zullen observeeren helgeene waartoe de wetten van het land haar verbinden, Op poene van na de voorschreven wetten te zullen werden gestraft, als zy zich in het eene ofte andere mogten komen te vergrypen Zullen de contracten by onse vorige koningen en derselver praedecesseuren op verscheyde tyden met de Ed, Compagnie ge-

1. Taliwang, belangrijke vestiging in het westen van Sumbawa nabij straat Alas (Cs_ 484) Damon, datoe(k) nene zijn titels voor hoofden_ 270

maakt, of met haare dienaaren aangegaan, heyliglijk nagekomen en gehoorsaamd werden, voor z0 verre deselve nog in gebruyk zouden kunnen zijn: Zal al hetgeene de verdere overwalsche koningen en bond- genooten, jongst Op den February ten casteele Rotterdam tot Maccassar by renovatie van het laaste gemaakte contract beloofd en aangenoomen hebben, stiptelijk nagekomen en by ons onder- houden werden. Belooven wy omme voor de adsistentie aan het land van Sumbauwa de door de Ed. Compagnie gedaane onkosten te ver- goeden met drie hondert en vijftig kloeke slaaven, dewelke wy aannemen om in vier achtereenvolgende jaaren, beginnende dit loopende jaar met vijftig, te betaalen. Ende ten laasten z0 zijn de voorschreren articulen, opdat deselve des te religieuser werden onderhouden, in presentie van den commissiant, den onderkoopman en sjabandhaar Jan Hendrik Voll, nevens den Bonyschen kiesheer Aroe-Oedjong, alias Latanri; ende den ordinairen sendeling La-audoe, onder het drinken van ’t kritsenwater Op den Alcoran beswooren ende met onse gewoo- nelyke handteekening bekragtigd.

Aldus gedaan, geteekend en beswooren in de negory Sum- bauwa in des konings dalm op heeden, den 18 Mey, anno 1766. Handtekeningen der Sumbawase rijksgrooten in Makassaars schrift_ Was geteekend J. H: Voll

MLII; HINDUSTAN.

Augustus 1766. 485,

Nogmaals worden bij onderstaand document de aloude privilegien der Compagnie Bengalen, Bihar en Orissa bevestigd:

Translaat Persiaensche sennid 408 ten behoeve van de Nederlandsche Oostindische Compagnie verleend

1. Uit het Contractenboek XV, (no. 23) op het Arsip Negara te Djakarta 108) Sennet, Hindostani sanad privilege, gunstbrief. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-*1800*

271

door en bestempelt met het zegul van den nawab Seif- ul-2 Molk, Seif-ul-Daula Seyid Negabit Alichan Bhadur Mohamet Djeuk, 467) in dato den 9en van de maand Ribbiul Awel in ’t zevende jaar der regeering van den koning Sjah Alem, ofte na de Hollandsche stijl den Augustus 1766. 408)

De motseddies 488 _ (amptenaren) , en verdere bediendens, de fausdaars, 470) kerrories controleurs) , zamiendaars (landheeren) prezente en toekoomende in het aerdsche paradijs der soebaschap- pen Bengale, Bihaar en Orissa, moeten weeten Dat vermits, ingevolge de uitmuntende firmans van de voor het geloof gesneuvelde koningen, de voortreffelyke princelyke nisangs 471) en senneds 48) der respective regenten en diwans, is vastgesteld, dat de gomosta 472) van de voornaamste onder de zynen, de generaal en naib 473) van de Hollandsche Compagnie zyne scheepen in de zeehavens aan dc Hoegly, Pipelie en Bellazoor mag brengen en waar het hem begeert, dezelve vertieren den vastgestelden thol van 2V2 percento te Hoegly op een plaats te voldoen, mitsgaders naer dies betaling zyne hooge manschappen en goederen overal vervoeren en verkoopen, en van alle koop- lieden, die hem aenstaan, zyne waren weder inkoopen voorts alzulke dalaals (makelaars) als hy verkiezen zal, in zyne dienst employeeren, en in de soebaschappen, daar de goederen het best en goedkoopst te krygen zijn, dezelve inkoopen en naar de voor - melde zeehavens afzenden, zonder dat by heen-en-weedervaaren om rahdarie (passagegeld) zullen moogen vermoeyelijkt worden, of de vaartuygen zelve geprest, dan wel met meer diergelyke van- wegens de successive koningen verbooden ondervindingen gequelt te moogen worden, gelijk ook niemand in de tijd, dat zy hunne scheepen in de havenen brengen, van hunne eigene nog

gehuurde vaartuygen, het bhaara een impost op het kant) zal moogen VOr- deren, terwijl op dezelve volgens aloude gewoonte Europeezen als opzienders gesteld zullen blyven

167 Saif-ud-daulah, jongste zoon van Mir Jafar_ was nawab van Bengalen enz: Yan 1766 tot 17/0. (Cs: - {68) Datum niet ingevuld, volgens mijn berekening 15 Augustus (Cs.) 480) Modseddy, ambtenaar der kanselarij: 470) Zie boven bij nO_ MXXIX 471) Nisan nishan, gezegeld geschrift: (Cs 472) Gomashta gemachtigde, agent: Omstreeks 1760 in de kanselarij van Hindu- stan ook toegepast Op vertegenwcordigers van Europese naties vgl. HoB- SoN-JOBsox, 384a Woord uit het Perzisch overgenomen_ (Cs.) 473) Naib evcnecns vertegenwoordiger, woord uit het Arabisch overgenomen: (Cs) 272

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

dat wyders van de rijst en tarwe, welke zy tot hun gebruik benoodigen en opkoopen, aan de mierbahr geen tol geeischt; en ook geen dubbelde schatting van de goederen en waaren aan de voormelde Hollandsche Compagnie gevraagt mag worden dat gelijk de dorpen Tjoetjera, sorteerende onder het district Arzah, Bara Negger, gehoorende onder Kalkutta, de bazaar Merzapoer, dependeerende van Bagsbender, van ouds onder de gehoorzaamheyd van de Hollandsche Compagnie geweest zijn tot het opslaen der goederen van de scheepen, item het verzamelen van timmerlieden, smits, koelies, en andere arbeidsluiden, en waar- Foor de vastgestelde pagt jaarlijks word opgebracht; daarvoor ook niet meer mag gevordert, en het tellen van huizen, pressen van volk; en andere diergelyke dingen, ook moet nagelaaten worden, alzoo zy daarvan voortaan geexcuseert blyven. Dat al verder, indien eenige bedienden van de Hollandsche Compagnie of pykaers 474) op ‘s Comp’ scheepen eenige van hunne goederen, behalven die van de Compagnie, steelsgewyze brengen off vervoeren, en de katwal 475) van de Compagnie (die zij fiscael noemen), zulke luiden op die daad komt te agterhalen, geene der amptenaaren of bediendens van het land, dergelijk volk zal moogen protegeeren of toelaten; dat er eenige goederen buiten voorkennis van de Compagnie gekogt (of verkogt) konnen worden dat van het goud, zilver en koper, dat van Hougly te Morsed- abaad, Akker Neggere (Radj Mahal), Ichangier Negger (Dhakka), Aziem-Abaad Pattena) , en andere plaatzen wordt aangebracht, aan de munts darogos, 476) den daarvoor vastgestelden thol van 2V pct: voldaan zijnde, deeze zullen moeten zorgen, dat eerst het mineraal van de Hollandsche Compagnie in siccas 477) word ge- slaagen, opdat y met zekerheid, ten teyde der mousson; haare scheepen konnen depecheeren, en in de affaires en belangen van de Compagnie geene verachtering geleeden mag worden Dat ook de Hoeglyse fausdaer_ nog zijn diewaan 478 of eenige anderen van de

inwoonders van Sinsura, Misiapoer en Baranegger (Bernogoro), als onder de Hollandse Compagnie gehoorende, geen boete zal moogen neemen, of derzelve eenig geweld aandoen, dan

1. Paikar, een woord dat talrijke betekenissen heeft, opgesomd HoBSON- JoBsox, p- 748_ 749. Hier wellicht zeeman_ (CsF 475) Kotwil hoofd der politie 478) Muntmeester_ (Cs Nieuw gemunte zilveren ropia's; Hobson-Jobson, p. 834, 835. (Cs) 478) Diwan betekent hier vertegenwoordiger. (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800

wel hunne bediendens zenden, 0m deese €f geene der rayits 478) te apprehendeeren en naar den Hoeglysen durbaar 4S0_ te brengen, maar alle zaaken, die er voorkomen, aan de decisie van den Hol- landschen directeur moeten overlaaten, die ook zo dikwijls als de fausdaer over dezen of geenen laat klaagen, de zaak behoorlijk moet onderzoeken Zo is 't, dat mits deezen word aangeschreeven, om in nako- ming van de voormelde uitmuntende en hoog gerespecteerde koninklyke firmans en princelijke nisangs, item de senneds der soubas en hunne diwaens met George Louis Vernet, directeur en gomosta van den voornaamsten onder de zynen, de generaal en naib van voormelde Hollandsche Compagnie vriendschap te onder- houden, opdat hy met gerustheid in de hem aenbetrouwde dienst en het aanbrengen van koopmanschappen, item in te koopen en te verkoopen, nog meer als voorheen zijn best mag doen en vigi- leeren, en daardoor ook; na Compagnies gebruik; den handel van particulieren voortgang mag hebben, zonder dat iemand hierom- trend eenig hindernis of beletzel kome toe te brengen of het con- trarie deezer onderneemen_ Ook zal er jaarlijks geen nieuwe senned geeischt moogen worden een iegelijk strekke dit tot naricht en praecise observantie_ Onder stond Verleend den 9* van de maand Ribbieul Awel, in het sevende jaar_ En aan het hoofd 's nawabs zegel met deze omschryving Tidewie Sjah Alem, Bad Sjah Gazie, Seif-uf Molk; Seif-uf Doula, Sayed Negabet Alichan Bhadur Mohamet Djeuk dat is_ De vertrouwde van den voortplanter des geloofs, den koning Sjah Alem het zwaard van het land en het vermoogen den ontzaggelyken held in den krijg, Said Ngabet Alichan Onder stond ; Overgeset door geteekend) Jacob Eilbracht Onder stond Accordeert was geteekend) Pr: Hoff, eerste geswo- ren clercg:

MLIII MOLUKKEN_NOORD-CELEBES.

15 Augustus 1766. 181

Dit document behoeft geen inleiding. Renovatie en ampliatie der contracten, aangegaan, vastgestelt ende besloten tusschen den Edelagtb. Heer

1. Onderdanen boeren_ (Cs.) 480) Durbar, hier vertalen door gerechtshof: (Cs) 481) Uit hct Contractenboek XI (nO. 19) op het Arsip Negara te Djakarta. 18 274

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Hendrik Breton, gouverneur en directeur der Moluk kos, nevens die van zynen Rade, in name ende van- weegen Zijn Hoog-Edelhevd, den HoogEdelen Gestren- gen Groot Agtb. Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-Indie, als representeerende de Gene- raale Neederlandsche Oostindische Compagnie, en den Staat der Vrye Vereenigde Nederlanden, ter eenre, En den g'eligeerden koning van Caydipang en Boe- lang-itam, Jacobus Cornput, met zyne rijkgrooten, ter andere zyde:

Aangezien de leenrijkjes van Caydipang en Boelang-itam door het overlyden van den koning David Cornput, in dato 4 Junij 1763, bereits van een wettig hooft ontbloot zijn geraakt, en om ver-scheyde goede reedenen in Rade van Politie alhier goetgevonden en geresolveert is, die vacante plaats weeder te vervullen met den in den hoofde deezes genoemden prins Jacobus Cornput, gelijk dien prins tot koning over de voormelde rijkjes van Caydipang en Boelang-itam verklaart wordt by deezen, zo is 't dat Zijn Hoog-heyd, ten vollen bewust van Compagnies regt en eygendom op de voorschreeve rijkjes van Caydipang en Boelang-itam, naar het voorbeelt zyner voorouderen aangenoomen en belooft heeft, de onderstaende conditien en voorwaarden stiptelijk te zullen obser-veeren en naarkomen, als

Eerstelijk verklaart den koning en zyne rijkgrooten voor hun en hunne nakoomelingen in alle zyne Doincten heilig en zuiver te zullen onderhouden en naarkomen zodanig contract, als op den 170 Maart 1702, door den koopman David van Peterzon neevens den onderkoopman Jan Walraven de la Fontaine, als expresse gecommiteerdens van den toenmaligen heer gouverneur Pieter Rooselaer, en Raad der Molukkos, met den overleeden koning Willem Cornput is gesolemniseert; beeedigt, geteekend en ver-zegult: 482` Belooft de koning en rijkgrooten volkomen en zonder de minste afwykinge prompt te zullen agtervolgen het contract, door den heer gouverneur Jacob Christiaan Fielat, met den overleeden koning Albertus Cornput sub dato 4 Aug" 1729 , 488-zoomede dat

1. Dit contract van 1702 heb ik niet terug kunncn vinden_ 483) Corpus P:57. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

door den WelEdele Heer Jan Elias van Mylendonk, nevens den Raadt der Molukkos op den 25”” Maij 1750, 484) met den laatst afgestorven koning, David Cornput; aan het kasteel geslooten en zulx en in dier voegen, of alle dezelve in deezen van woorde tot woorde waren geinsereert_ Nog verklaart den koning en rijkgrooten te approbeeren en ratificeeren de acte van reconciliatie tusschen den koning Willem Cornput en zijn onderhoorige rijkstenden van Boelang-itam, Op den 2”” July 1727 , door den gezaghebber der Moluccos Jacob Boner bewerkt 485 _ en wel speciaal de conventie tusschen den jongst affleyvig geraakte koning David Cornput en den koning van Attingola, Adriaan Pattalima, den 16” October 1759 getroffen, 486_ even off die tegenwoordig eerst bedongen en aangenoomen werde, houdende dies inhoud ten deesen voor ingelijft Betuygen en erkennen de koning en zyne rijkgrooten voor hun en hunne nakomelingen op de reykjes van Caydipang en Boelang-itam nooyt het minste regt te kunnen fundeeren, onder wat pretext zulks ook zoude moogen weesen ; waarom ook geen zwarigheyd vinden daarvan opnieuws afstant te doen, gelijk zy wel expresselijk zijn doende by deesen, die en alles wat daaronder behoort aan de Compagnie cedeerende, zonder daarop in vervolg van tijd de geringste actie off pretentie te zullen maaken Overzulk verklaaren den koning en rijkgrooten hunne landen als leenen van de Compagnie te neemen, aanvaarden, houden en bestieren, welk door den koning en rijkgrooten van Caydipang successivelijk by verkiesinge en op het aanneemen van het rijk moet werden geheft ende getildt: Zonder welke omstandigheden geen koning over voorschreeve landen verkozen, nog daarvoor erkend zal worden, alvorens door de Compagnie daartoe aangesteld en in ’t rijk bevestigt is, mogende de rijkgrooten eenlijk by afleyvigheid iemant daartoe voordragen, van wiens bequaamheid, goede wille en genegentheid alsdan vol- komen verseekering moeten doen, van daarop Compagnies nadere despositie af te wagten: Voorts zullen alle geeligeert wordende koningen voor hunne verkiesing ende aenvaerding der regeering deze tegenwoordige

1. Corbus V blz _ 516 en volgende_ 485) Corbus V blz: 19 ev. 18u) Hiervoor MXXII 276

voorwaarden moeten goedkeuren en belooven in allen deelen poinctueelijk te agtervolgen, mitsgaders dezelve onderteekenen en met eede bevestigen_ Wyders en zal den koning niet vermoogen een onchristen tot zyne gemalinne te neemen off trouwen, maar alleen zodanig eene die van de christelijke gereformeerde religie zy. Geene andere dan de gereformeerde religie, zooals die agter- volgens de Dordrechtse synodiale vergadering en de Neederland- sche kerke geoeffent werd, zal den koning nog rijkgrooten in eenigen deele dulden mitsgaders belooren die uit het heiden- off moorsdom tot onze religie zullen willen overkomen, in allen deelen behulpzaam te weezen, zonder

dat die persoon off persoonen eenig leet off schade zal toegebragt moogen worden: 10. Ten welken fine uit dit rijkje en gebiet geweert moeten wOr- den alle roomsgezinde, ook papen, monnikken, priesters, school- meesters of leeken, maar zullen dezelve terstond affwyzen en doen vertrekken, of ook wel by onwilligheyd by den kop doen vatten en gevankelijk naar Ternaaten aizenden, alzo sodanige luiden niet anders dan verwarringe met hun brengen: 11. Ook belooft de koning en zyne rijkgrooten geene Europeaa- nen, 't zij Spanjaards, Portugeezen, Francen, Engelschen, Deenen, Zweeden offte hoedanig en van waar die zouden moogen zijn, ook geen Atchinders, of eenige andere natien, in zyne landen te ont- fangen ofte laten onderhouden, tenzy van een waare Compagnies pascedulle vOOrzien en gesterkt zijnde, ofte anders dezelve naar Maleyo aan dengeenen, die indertijt van Compagnies weegen het gezag aldaar is voerende; te wyzen, dan wel genoegzaam derwaarts brengen. 12 Zullen zig overal toonen vrienden van Compagnies vrienden en vyanden van derzelver vyanden te zijn, ook tot zodanige togten en oorloogen, nevens andere vassallen, de Compagnie ten dien- ste te zijn, als buiten gevaar van hun landen na billijkheydt zal konnen geschieden, waartegen de Ed. Compagnie in alle voorval- lende geleegentheeden en ongemakken, dezelve getrouwelijk en naar vermogen sal helpen en tragten te redden, zooals de noot en tijdsgeleegentheyd vereisschen zal 13. Geen oorlog nog vreede, met wien het weezen mogte, zullen de koning nogte zyne rijkgrooten vermoogen aan te gaan, nogte beginnen, zonder alvorens van de Compagnie daartoe verloff en toestemming erlangt te hebben _ dog door andere aangetast hun OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

zelfs te verwveeren, zonder egter verder iets te onderneemen ter tijd en wyle den heer gouverneur in Ternaten de kennisse daarvan heeft; 14. Blyvende de koning van Caydipang en zyne rijkgrooten ins- gelijks verpligt, iemant der bondgenooten in ongeleegentheid zijnde, of door een ander aangerant wordende, by te staan en alle hulpe toe te voegen, gelijk ook aan de andere kant de bondgenooten verschuldigt zijn de koning van Caydipang en rijkgrooten in zodanige geval na vermoogen by te springen_ 15. Of by geval door storm, zwaar weer, of andersints eenig Compagnies vaartuyg, t zv scheepen, sloepen of mindere hoodems, onder het gebied van Caydipang mogte koomen te vervallen, en eenig gebrek hebben, zo belooit den koning en rijkgrooten haar- lieden alle hulpe en bystand te doen en dezelve naar vermoogen in alles te adsisteeren. 16. De vaart naar Makasser, Amboina, Magindanao zal by de onderdaanen van den koning van Caydipang niet worden onder- noomen, dan alleen met speciaal consent van den EE. heer gou- verneur in Molukko, alswanneer zy ook geene andere als de ge- specifieerde plaats zullen vermoogen aan te doen op poene van] daarover Op het rigoureuste gestraft te worden. 17 . Indien onder Caydipang eenige specerybooomen mogten be- kend zijn, zo

belooft de koning en riikgrooten dezelve aanstonds te doen uitroeien of wel de Compagnie daarvan kennisse te geeren, om door dezelve onder de voet getrapt te worden, vermits nooit gedoogen zullen, dat in hun landen eenige specerybоomen gequeekt, nog aangeteelt worden. 18, Wyders verbinden hun de koning en rijkgrooten om alle zodanige slaaven van Compagnies dienaaren en onderdaanen, als er in der tijd zoude mogen koomen weg te loopen, en naar Cay dipang de vlugt neemen, aan de Compagnie off de lijfheer van dien over te leeveren, mits dat voor ieder levfeigen aan de opbren- gers derzelve zy in contant of kleeden, thien rijkdaelders zal moeten betaald worden. 19. Geen voogelnesjes nog caret zal door den koning van Cay- dipang, deszelfs rijkgrooten en onderdaanen aen eenige particuliere handelaars mogen verkogt worden, dan alleenlijk aan de Compagnie, die ook zodanige voogelnesjes en caret ten reedelyken pryze aanneemen en voldoen zal, waar de koning, rijkgrooten en alle onderdaanen van Caydipang wel expresselijk zullen hebben 278

te letten. on poene van contrarie doende rigoureus naar den inhoud Fan plakkaat gestraft te worden. 20. En nadermaal volgens goede herigten van Manado’s resident; mitsgaders eenigen getuigenis der aanweesende rijkgrooten, te Caydinang en aen de rivier stofgoud ontdekt en daarvan in een klevn bamboesie bereits een wevnig alhier aangebragt is, z0 belooven de koning en zyne rijksgrooten by terugkomst in hun land naar gezegde rivier exact onderzoek te zullen laten doen en van derzelver wezentlyke gesteltheid aan de resident te Manado, dan wel aen de Ternaatze regeering, naar waarheyd en volgens eed van trouwe, duidelijk herigt te doen, met verklaaring, hoeveel _ zoowel in die als alle andere rivieren off meynen, die zy indertijd ontdekken, naar waarschijnl Skheid in een rond jaar gegrave kan worden. Gelijk ook de koning en rijkgrooten zig op ’t kragtigste vet - binden niet alleen de goutprocure iverig voort te setten, maar ook on al het gevonden wordende goud onder het gebied van Cay- dipang en Boelang-itam eenig cn alleen aan de Compagnie, teegen thien rijkdaalders de reaal swaarte, zuiver en schoon te zullen leeveren, en vooral zorge te draagen, dat de Compagnie van dat mineraal niets ontfutselt; nog ’t zelve door haare onderdaanen aan vreemde handelaars verkogt worde, terwijl aanneemen degeenen die zig daaraan schuldig maken, andere ten exempel zonder oog- luiking te straffen dan wel aan de Compagnie over te leeveren_ 21. Laatstelijk belooven de koning en riikgrooten alle hetgeene voorschreeven staat als vroome; getrouwe vassallen en leenmannen van de Compagnie_ in alle deugt en opregtigheid te zullen onderhouden en doen onderhouden, zonder dat om deeze of geene differenten, die zomwylen zoude konnen off moogen ontstaan, eenige verbreking van dit gerenoveert en geamplieert contract zal geleeden worden_ ’t Welk wy in teeken der waarheyd,

namenlijk ik; koning, en presente rijkgrooten met solemneele eede op de Hollandse wyze onder het uitten der woorden van z0 WAARLIJK HELPE MY GOD AL- MAG IG bevestigen.

Aldus gedaan, beslooten, vernieuwt g'amplieert, getekent, verzegult en hezwooren tot Ternaten in kasteel Orange, den 1Se" Augustus 1766 was geteekend) H. Breton, P. J Valckenaar, J. Monsier, W J. Lingen; J:G van Raesveld, N J Gregory, Joh" Reevoet: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

279

Terzijde Compagnies zegul, gedrukt in roode lacke, en daaronder geschreven Ter ordonnantie van den EE. Agtb; Heer gouverneur en directeur, beneevens den raad der Molukkos (was geteekend) Joh" Reevoet, Secretaris_

MLIV CEILON-MADURA_

24 Januari 1767. 487

Tammodaram-pulle, regent voor den in 1766 nog minderjarigen teuver kwam in dat jaar Inl conflict mnet Compagnies resident op Kilkare, Willem Hendrik August Keuneman, ecn knoeier, die omvangrijke particuliere handel dreef met Compagnies prodtcten gelden Keuneman; die den regent vriend wilde houden; verleende hemn een obligatie van 8700 pagoden. Toen de Compagnie weigerde die uit te betalen, legde de regent beslag op cen vaar- tuig van Keuneman vervolgens ook Op eigendommen van de Compagnie Nu greep de Hoge Regering in de ontrouwe resident werd gevarkelijk naar Colombo gevoerd: Gerrit de Vos opperhoofd der Compagnie aan kust van Madura, slaagde met den regent onderstaande overeenkomst aan te gaan Opgemerkt worde, dat op de 240 November van dat jaar de regent door familieleden van den jongen vorst werd vermoord, wat tot nieuwe verwikke- lingen het rijk leidde, waarin ook de Compagnie betrokken werd.

Articulen van overeenkomst, getroffen en gesloten tusschen de Doorluchtige Oostindische Kompenie en Zijn Excellentie, den Heere Jroenikit-pejasie Rauwicotte Segrimoettoe Wisje Regenade Chedoepaddy Catte Theuver_

De machtige Kompenie staat by desen aan den heer Theuver voor hem cn zyne nakomelingen toe, om by alle paarlvisscheryen; die van nu af aan Op de banken, onder de kust van Madure leg- gende en onder het ressort ran Tutukorijn gehoorende, staan ge- houden te worden, twee Trye thonijs 488 te mogen hebben en gedurende den vastgestelden tijd nevens de thonijs van den pagter te laten duiken, Op deselfde wyse bemand van duikers en roeyers, en voorsien van stenen, als die van den pachter; en mids de direksie

1. Uit de Overgekomen brieven 1768, 18 boeck, folio 364. Ook in die van 1776 134e boeck, folio 295 verso e.V: alsmede in de

verzamcling der Kamer-Zeeland n0 _ 8363 , afd. 3, folio 105 verso e.V 458) Een thony een klein open vaartuig, zoals dt docr paarlduikers werd gebruikt: Zie Pieter van Dam' $ Beschryvinge, II, II, glossarium: 280

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

van de visscherye alleen blyve aan de Kompenie en in haren naem &en haere gekommitteerden, sonder dat het Rammunadewaramsche hoff, of iemand vanwegen hetselve sich daarmede bemoeye. Ook zal de Kompenie aan den heer Theuver, indien Zijn Excellentie het versoekt, voortaan in elke volle visschery op de paarlbanken tusschen Manaar en Kalpetty, onder de Ceilonze kust leggende: overlaten vijf tonijs voor denselven prijs, waarvoor de pachter die gemeind heeft, mids dat die thonijs niet sterker bemand zijn als des pagters thonijs, en z0 in dat als alle andere stukken volkomen onderworpen zijn aan de pachtconditien en de wetten en ordres, Op de visscheryen vastgesteld zullende dienvolgende de Theuverheer, ingevalle hy van dese concessie te profiteeren begeerd, het bedragen van die thonijs tc Tutukorijn in kas tellen, de helfte voor en de andere helfte ses weeken naar de visscherye: Daarentegen staat de Theuverheer FoOr sich en zyne navol- gers ten eeuwigen dage aan de Doorluchtige Nederlandsche Kom- penie af het meesterschap van Fambes-cannaal, 489 mits voor sich en zyne onderdanen en hunne vaartuygen de vrye doorvaart door hetselve ten allen tyde behoudende, doch sonder over deselve voortaan te mogen disponeeren ten behoeve van anderen maar zal de Compagnie alleen het recht hebben om daartoe aan vreemde Europeese vaartuygen pascen te verleenen dan wel te weigeren, naar haar welgevallen. Ook word by deezen aan de Komp" vryheid gegeven om haare logie te Kilkare te laten repareeren of van zee af verleggen, om dus van aanspoelen 40_ bevrijd te zijn. Ook zal de Komp' van nu af aan bevrijd zijn van 't betalen van eenige tol, hoe ook genaamd, Foor haare ingebragt of uyt- gevoert wordende koopmanschappen, zodat ze daarvan niets aan den heer Theuver of imand zynentweegen betalen zal.

Aldus overeengekomen en geaccordeerd vanwegen de Door- luchtige Oostindische Kompagnie, ter ordre van den Weledelen Grootagtbaren Heer gouverneur en direkteur van het wijd- beroemde eiland Ceilon met dies onderhorigheden, M. Iman Willem Falck; nevens den raad te Colombo, tusschen het Madu- reesche opperhoofd, den opperkoopman Gerrit de Vos ter eenre

1. Het , kanaal' van Pambenaar of Pembenaar, ook wel de ukil" van Pembenaar genoemd, de doorvaart tussen de vaste kust en het eiland Rammanacoil, het begin van de z-g Adamsbrug: Zie Corpus I[I, blz: 531. 400) Versta = afkalven Vgl. Corbus V, blz. 505 sub ten derden: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800

en den heer Tammodrum-pulle, eerste minister en rijxcancelier van het Marruasche hoff item voogt van Zijn Excellentie, den minderjarigen vorst Jroekit-pijasie Rauwicotte Segremoettoe Wiseje Regoenade Chedepaddy Catte Theuver, en bestierder van saken ten zelven hoove voorts met Compagnies en het rijxzegel van den heer Theuner versegeld sijnde, gesigneerd by gemelte Madureesche opperhoofd De Vos en den rijxcancelier Tammodrum- pulle Tutukorijn den 24” January 1767 was getekent G. de Vos en een Mallabaarse handtekening Onder stond Akkordeert was getekent J Reintous, provisioneel eerste gesworen klerk: Aan bovenstaand contract voegde Gerrit de Vos nog het volgende docu- ment toe, door Hoge Regering genoemd “Acte nopens zeekere pro- messe Ik, Gerrit de Vos, opperkoopman en opperhoofd der custe Madure, belove by desen den rijxcancellicr van het Marruas hoff te Rammenadewaram, den heere Tammodrum-pulle, omme SO lange hy rijxcancellier blijft en te weege brengen zal eene stipte en ongeschondene naarkominge van het kontrakt, op heeden door my met het gemelde Marruasche hoff aangegaan en gesloten, hem, Tammodrum pulle by elke verpagting der paarlvisscherye te Manaar te besorgen twee thonijs, vry van pagt of eenige andere bezwaringen, dog onder desen mids, dat elk deser twee vrye thonijs niet anders sal mogen bemand en met geen meer stenen of duikers voorsien zijn, 491, dan de pagter der visscherye op elk syner thonijs mag gebruiken, en dat zy wyders aan alle ’s Kompagnies ordres en wetten onderworpen blyven, en aan de boeten en verdere straffen tegens de overtreders bepaald: Tot bewijs van welk een en ander desen onder myne gewoone signature en het zegul van d’E. Kompagnie aan gedagte rijxcancel- lier Tammodrum ~pulle verleenen: Tutukorijn, den 24” January anno 1767 was getekend G_ de Vos: In margine stond Compagnies segul, in roden lacque gedrukt Onder stond Akkordeert was getekend G_ W Trek; secretaris. Lager Akkordeert was getekent J. Reintous, provisio- neel eerste gese woren klerk:

1. De duikers daalden in het water af, staande op een zwre kubusvormige steen: Zie Pieter van Dam’ $ Beschryvinge, II, II, blz. 417_418 GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MLV MOLUKKEN_NOORD CELEBES.

23 Februari 1767 492

Nadat Salomon Manoppo, vorst van Bolaing-Mongondo, de 3Oste Augus- [uS 1764 wa5 overleden _ kozen rijksgroten dcn neef van den overledene tot opvolger: Volgens bestaande contracten moest deze keuze door Compagnie worden gesanctionneerd: Door allerlei omstandigheden duurde het 27/2 jaar eer koning Eugenius naar Ternate kon komen, waar hij handen van den gouverneur het volgende lange contract bezwoer

Renovatie en ampliatie der contracten, aangegaan, vastgesteld, besloten ende versegeld tusschen den Edel- agtbaren Heer Hendrik Breton, gouverneur en directeur der Moluccos, nevens die van zynen rade, in name ende vanwegen Zijn Hoogedelheydt, den Hoogedelen Ge- strengen Grootagthaaren Heer Fetrus Albertus van der Farra, Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raaden van Nederlands-Indien, als representeerende de Generaale Neederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der vrye Vereenigde Needer- landen ter eenre, en den g'eligeert koning van Boelang en Mogondo, Eugenius Manoppo, met zyne rijksgrooten ter andere zyde

Nademaal de leenrijkjes van Boelang et Mogondo door het overleyden van den koning Salomon Manoppo sub dato 30 Augustus 1764, van een bestierder ontbloot geraakt en eindelijk op het gereitereert aanschryven deezer regeering den 7en en 8en der gepasseerde maand January den prins Eugenius Manoppo met eenige der voornaemste rijksgrooten alhier 498_ zijn opgedaagt, mitsgaders den 31e derzelve maant, om verscheide redenen in rade van politie goetgevonden ende geresolveerd is, dien prins tot koning over de voormelde rijkjes van Boelang en Mogondo te vetklaaren, gelijk hy daartoe verklaard wordt by deezen, z0o belooft hy, koning, benevens zyne rijksgrooten, tot erkentenisse van de magt en eigendom, die de Compagnie Op die landen heeft; na het voorbeelt zyner vooroud eren de hier ondervolgende articulen en voorwaarden heyliglijk te zullen onderhouden en doen nakomen_

1. Uit het Contractenboek XI (no_ 19) op het Arsip Negara te Djakarta 403) In het kasteel Orange te Malajoe Ternate:

Eerstelijk verklaart de koning en zyne rijksgrootcn voor hun en hunne nakomelingen in alle poincten zuiver te zullen onderhouden en naarkoomen alle zoodanige contracten, als er tusschen de Comnagnie en de koningen van Boelang en Mogondo successivelijk zijn gesolemneert; beeedigt, getekend en verzeguld, en wel principaal dat, welk den 15" Maart 1756, tusschen den Heer Molux Gouverneur, Jan Elias Van Meylendonk, nevens die van zynen rade, en den iongst overleeden koning Salomon Manoppo aan dit casteel gesloten is. ende zulx even en in dier voegen of alle dezelve in deezen woordelijk waren geinsereert_ 404 - Betuigen en erkennen de koning en zyne rijksgrooten VOOI hun en hunne nakomelingen op de rijkjes van Boelang en Mogondo nooit het minste regt te kunnen fundeeren; hetzy onder wat pretext het ook zoude moogen neezen, waarom ook geen swarigheid vin- den daarvan opnieuws afstant te doen, gelijk wel expresselijk zijn doende by deezen, die en alles, wat daaronder behoort; aan d'Ed Compagnie cederende, zonder daarop in vervolg van tijd de geringste actie off pretensie te zullen maken. Overzulx verklaaren

den koning en rijksgronten opnieuw hunne landen als leenen van de Compagnie te neemen, aanvaarden en te bezitten, t welk door de koningen en rijksgrooten van Boe- lang en Mogondo successivelijk by verkiezing en op t aanneenen van ’t rijk zal moeten worden geheft en getilt. 405 - Zonder welke omstandigheden geen koning over voorschree- ven landen verkooren nog daarvoor erkent zal worden, tenzy van en door de Compagnie aangesteldt en in ’t rijk bevestigt wordt, vermoogende de rijksgrooten eenlijk by afleyvigheidt iemant daar- toe voordragen, van wiens goede wille en geneegenheidt alsdan volkoomen verzeekering zullen moeten doen en daarop Compag nies goetvinden en bevestiging afwagten. Zullende wyders alle zoodanige successive geeligeert wOr - dende koningen voor hunne verkiezing en aanvaarding der regee- ring deze tegenwoordige voorwaarden moeten goedkeuren en belooven in allen deelen punctueelijk te agtervolgen, ook dezelve onderteekenen en bezweeren wordende tot voorkoming van alle misverstanden en disputen hierby gevoegt de ampliatie op dit articul, in de jaren 1714 en 1731 met de koningen Jacobus en Franciskus Manoppo voor hun en hunne descendenten gemaakt

1. Het contract van 1756 no CMXCIV. 405) Een leen heffen of tillen een leen aanvaarden_ 284

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

ende aangegaan, 498) te weeten, dat het gebied; jurisdictie of land- streek Fan Boelang zig aan de eene kant niet verder zal uytstrek- ken als tot Pogiaar 497) en van d’andere kant tot Pontak; 498 mits - gaders de verdere landen tot Boeras toe, tot hoeverre en niet verder Manado-waarts de volkeren van Boelang en Mogondo het land om hunne nooddruft van leevensmiddelen te zoeken zullen moogen frequenteeren, zonder voorby Pogiaar, Pontak en Boeras te moogen koomen, gelijk aan de andere kant de Manadose Alfoe- ren genoemde drie landstreeken ook niet zullen moogen passeeren, blyvende dienvolgende Tonsawaan, Ponosacken, en Amoerang 499 ’ met derzelver inwoondren aan Manado onafscheidelijk gehegt Dog iemant der Mogonders ofte andere onderdaanen van Boelangs koning , dan wel de Manadose Alfoeren de voormelde lantscheidin- gen om suffisante redenen willende passeren, zullen zulx niet vermoogen te doen, zonder alvoorens daartoe schriftelyke permis- sie van den Manados resident erlangt te hebben, die hun hetzelve zal moogen toestaan en weygeren na gelegentheid van tijd en zaaken Dierhalven zal de koning van Boelang of zyne nazaaten op de verdere Manadose landen en speciaal de hierboven genoemde negoryen Tonsawan, Ponosackan en Amoerang geen pretensie moogen maken_ De gekozen koning dan, op zodanig een wyze aangesteld weezende, zal door niemant mogen gedetroneert en een anderen in zyne plaatze aangesteld worden, zonder goetvinden en toestem- ming van de Compagnie: In voegen den koning zig ook niet zal vermoogen te onder- staan eenige zyner rijksgrooten, ’t zij

goegoegoe, kaptein-laut of hoeckum, van hunne waardigheden te demoveeren en andere in hunne plaatze te stellen, dan met prealabele voorkennisse en bewil- liging van alsboven. Wyders en zal de koning niet vermoogen een onchristen tot zijn gemalinne te neemen off trouwen; maar alleen zodanig eene die van de Christelyke gereformeerde religie zy_ Geen andere dan de gereformeerde reliegie, zoals die agter: volgens de Dordregtse Sinodiaale vergadering in de Nederlandsche kerken g'oeffent wort, zal de koning, nog rijxgrooten, in eenig

1. Een contract van 1714 is mij niet bekend, dat van 31 December 1731 is afge drukt Deel 126 vlg: (Cs 407- Poigar , zuidwesthoek van de Minahasa. (Cs 40S) Plaats midden in Zuid Minahasa, in de streek van de Rano Apo: (Cs.) 408) Nog thans de zuidelijke districten van de Minahasa. (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

deel en dulden, maar beloovcn alle zodanige, die uyt het heiden- of moorsdom tot onse religie zullen willen overkomen, in alle deelen behulpzaam te weezen, zonder dat die persoon of persoonen eenig leet of schaade zal moogen toegebragt worden. Ook zal de Compagnie, wanneer des geraaden vind, te Boelang en Mogondo en al de daaronder gehoorende negoryen een of meer predicanten, dan wel schoolmeesters, moogen plaatsen, zonder dat deze lieden eenig leet of smaat zal moogen aangedaan, maar integendeel ge- handhaaft en door den koning alomme zodanige ordre gesteld worden, dat zy hunne onderwyzinge Vry en onverhindert met vrugt voortzetten kunnen. 10. Ten welken fine uit dit rijkje en gebied geweert moeten wor- den alle roomsgezinden, ook papen, monnikken, priesters of leeken, beloovende de koning en rijxgrooten, geenzints te zullen gedoogen, dat dezelve een voet aan land zetten, maar hun terstond af te wyzen en doen vertrekken; mitsgaders by onwilligheydt by de kop te vatten, en gevankelijk naar Ternaaten over te zenden, ver- mits die luyden niet anders dan verwerringe met zig brengen: 11, Ook belooft de koning en zyne rijksgrooten geene vreemde Europianen, 't zy Spanjaarden, Portugeezen, Francen, Engelsen_ Zweeden; Deenen of hoedanig genaamt en van waar die zouden moogen zijn, nog ook geen Maccassaaren, Boeginesen, Mandha - reesen, Magindanouwers, Xulokken, Boeroers, 500) Djumaringers of in t generaal alle inlandsche volkeren, die niet onder de Moluk- kas sorteeren, item geen Gorontaalders, nog die van Gorontaals Boelonga, in zyne landen te ontfangen of laten onthouden, tenzy van een ware Compagnies pascedulle voorzien ende gesterkt zijn, maar de Europiaanen af te wyzen naar Ternaten aan dengeen, die alsdan Compagnies wegen het gezag aldaar voert, en in cas van oppositie, even als de inlandsche zwervers, rovers en stroopers, des mogelijk, te apprehendeeren en verzeekert naar Menado of Ternaten te brengen. Gelijk den koning dan ook principaal met den keizer van

Magindanauw geen correspondentie of eenige ver standhouding beginnen of onderhouden mag, ten welken einde het frequenteeren van Boelang en Mogondo aan de Magindanau: wers ten eenemaal verbooden blijft. 12. Zullen zig overal toonen vrienden van Compagnies vrienden en vyanden van derzelver vyanden te zijn; ook tot zodanige togten en oorloogen nevens andere vasalen de Compagnie ten dienste zijn,

B00) Mogelijk corrupt: In art: 10 van no_ MLXIII, dat nagenoeg gelijkluidend is wordt gesproken van Borneoresen; (Cs.) 286

als buiten gevaar van hunne landen naar billikheid zal kunnen geschieden. Waarentegen de Compagnie in alle voorvallende gelegendheeden en ongemakken hun getrouwelijk zal helpen en tragten te redden, zoals de noot en tijdsgeleegendheid vereischt; 13. Geen oorlog nog vreede, hetzy met wien het weezen mogte en zullen de koning en zyne rijksgrooten vermoogen aan te gaan nogte beginnen, zonder alvoorens van de Compagnie daartoe verlof en toestemming te hebben erlangt dog door andere aangetast wordende hun zelfs te verweeren, zonder egter verder iets te onderneemen tot tijd en wyle den heer gouverneur in Ternaten daar kennisse van heeft: 14_ Blyvende de koning van Boelang en Mogondo, neevens zyne rijksgrooten verpligt, iemant der bondgenooten in ongeleegenheid zijnde, off door een ander van buyten aangerant wordende, by te staan en alle hulpe toe te voegen, gelijk ook aan de andere kant de bondgenooten verschuldigt zijn de koning van Boelang en Mogondo, nevens zyne rijksgrooten, in zodanig een geval naar vermoogen by te springen 15. Off by geval door storm, zwaar weer als anderzints eenig Comp' vaartuyg, zy scheepen, sloepen of mindere boodems onder het gebied van Boelang en Mogondo mogten vervallen en eenig gebrek hebben, zo belooft den koning en rijksgrooten hun- lieden alle hulpe en bystand te bewyzen, en naar vermoogen te adsisteeren, 't welk den heere gouverneur by geleegentheid zeer gaarne zal vergoeden. 16. De vaart naar Amboina, Banda, Maccasser, Magindanao of verwaarts het ook zijn mag, zal by de onderdanen van Boelang en Mogondo niet ondernomen worden, dan alleen met speciaal consent van den heere gouverneur in Molukko, alswanneer zy ook geen andere als de gespecificeerde plaats zullen vermoogen aan te doen, op poene van daarover op 't rigoureuste gestraft te worden. 17. Indien onder gebied van Boelang en Mogondo eenige spe- ceryboomen mogten groeien; zo belooft de koning en rijksgrooten dezelve aanstonds te doen uytroeien of wel de Compagnie daarvan kennisse te geeven, om door haar omgevelt en onder de voet gehakt te worden, dewijl nooyt gedoogen zullen, dat in hun landen eenige specerybooomen gequeekt nog aangeteelt worden. 18. Alle Manadoneezen, die uyt

hun land gevlugt zijn en zig thans op de negoryen F’oegiaar, Battay, Sompinus en Mariry ont- OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

287

houden, mitsgaders alle die in ’t vervolg van tijd zig naar Boelang of Mogondo begeeven, belooft de koning behoorlijk te zullen uyt- leeveren en aan hunne hoeccums 501 over te geeven, zoodra die opperhoofden, verzeldt van Comp” gecommitteerdens hun komen afhaalen: En ingevalle die uitgewekene Alfoeren onwillig zijn naar hunne negoryen terug te keeren, dezelve alsdan met geweld uyt die negoryen te verdryven, en vOOr althoos te houden, gelijk zy ook al verder belooven alle leyfeygenen, die van Compagnies die- naaren en onderdaanen de vlugt naar Boelang en Mogondo namen, aan de Compagnie of de wettige leyfheer van dien over te leeveren_ mits dat voor ieder slaaff aan de opbrengers derzelve, zy in contant off kleeden, thien rijxdaelders zal moeten betaalt worden 19. Byaldien den gouverneur ofte den resident te Manado, om een vaartuig, corra-corra of gilalo, ’t zy tot transport van den predicant; ’t bestellen van brieven of wel eenige houtwerken tot het makcn of repareeren van sloepen als anderzints, benoodigt is, zal den koning van Boelang en Mogondo, nevens deszelfs rijks- grooten gehouden zijn de Compagnie in al zulke gelegenheid zoo- veel doenlijk te helpen en genoegen te geeven_ 20. Gelijk de koning en rijksgrooten zig ook op kragtigste ver- binden, niet alleen de goudprocure iverig voort te zetten, maar ook al het goud, dat onder het gebied van Boelang en Mogondo gegraven wort, eenig en alleen aan den resident van Manado, tegen thien rijksder” de reaal zwaarte, zuiver en schoon te zullen leeveren, dan wel aan degeen, die genoemde resident ten dien einde expres afzenden zal, mitsgaders vooral te besorgen, dat door hunne onder- daanen de Comp” niet het minste van dat mineraal ontfutseld en aan vreemde handelaars verkogt wort in voegen zy wyders aan- neemen de contraventeurs zonder oogluiking, andere ten afschrik, te zullen straffen, dan wel zodanige morshandelaars aan de Com- pagnie over te leeveren, onder conditie nogthans, dat niet gehou- den zullen weezen het goud verder dan tot Amoerang te brengen en het aldaar by den commandant, zy tegen lywaten of con- tanten trocqueeren In selver voegen verbinden en verpligten zig den koning en rijksgrooten al het schilpadshoorn en wasch, welk zy of hunne onderdaanen in handen krygen, ten redelyken pryze naar dies valeur aan de Compagnie en aan niemant anders te zullen leeveren 22. Ingevalle de Compagnie oirbaar mogt vinden, om inder-

1. Hoofden, wier rang zonder nadere aanduiding niet valt Op te geven: (Cs) 288

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

tijd, 502_ zy aan strand ofte binnen'slands, onder Boelang en Mogondo gehoorende, vestingen aan te leggen, z0 verzekeren en beloven de koning en rijksgrooten, dat zy ten allen tyden de materialen, die tot de extructie van dezelve benoodigt zijn, uitgezonderd spykers, yzerwerken, en dakpannen, zullen leeveren, alsmede een toereikend getal van volk tot den opbouw van zodanig een vesting, waartoe alsdan een ieder negory een behoorlijk getal zal opbrengen_ 23 Neemen den gouverneur en raadt aan, de naar Menado gere- legeerde princen Damapoly en Marcus Manoppo, Op het verzoek van den koning en rijksgrooten uyt hun bannissement te ontslaan en hun te permitteeren zig metterwoon weeder naar Boelang te begeeven, waarenteegen de koning en rijksgrooten voor de quade gevolgen, die daaruyt zoude kunnen voortvloeyen, altoos respon- sabel blyven_ +9) 24, Laestelijk beloven de koning en rijkgrooten alle hetgeen voor - schreeven staat, als vroome, getrouwe vassalen en leenmannen aan de Compagnie in alle deugt en opregtigheid te zullen onderhouden, nakoomen en doen onderhouden, zonder dat, om deze of geene differenten, die er zoude kunnen ofte mogen ontstaan, eenige verbreking van dit gerenoveert en geamplieert contract zal geleden worden_ 't Geen wy dan in teeken der waarheid, ik koning Eugenius Manoppo en Christen rijksgrooten, met solemneele eede naar de Hollandse en de andere bobato's op de Celebise wyze, bevestigen, en met onze gewoone handteekening bekragtigen, wordende zulks door den heer gouverneur Hendrik Breton, en die van zyne rade mede onderteekendt, mitsgaders met s Comp" groot zegul bezegult

Aldus gedaan, beslooten, vernieuwt, geamplieert, geteekent bezegult en bezwooren; tot Ternaaten, in 't casteel Orange, den 23" February 1767 (was geteekend) H: Breton, P. Valckenaar, H. Monsier, W. J. van Lingen, en J G. Raesveldt.

1. Lees mettertijd: 503) Zie voor deze opstandige prinsen het contract van 1756, no: CMXCIV . OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

1. SUMATRA'S WESTKUST

19 Juli 1767. 504

Het landschap Pasaman, gelegen aan de gelijknamige rivier die bij Sasak ten zuiden van Airbangis in zec stroomt, was van betekenis_ daar het op handelsweg lag van de bovenlanden naar Compagnies kantoren aan kust. In 1766 stelde zich roerige vorst van Klein-_ Pasaman tegen Compagnie ovcrviel enkele harcr posten: Met een kleine Inacht trok resident van Air Bangis, Jan Boudewijnsz, tegen den rustverstoorder wist dezen terug te drijven tot binnen zijn hooiddorp Kinali. Terwijl Boude- wijnsz deze plaats belegerde, vielen een tweetal bondgenoten der Compagnie _ die van Kota-Baru Si-Buluang, van haar af en sloten zich bij den vijand aan:

Boudewijnsz moest zich nu door de vijanden heenslaan bereikte de kustpost Muara Tandjong; met verlies van slechts enkele mannen, maar zijn geheele trein, waaronder eenige kanonnen, ging verloren_ Op verzoek van commandeur rand Padang zond nu Hoge Regering cen exreditie, bestaande uit 100 Europese 200 Boeginese soldaten onder den kapitein Daniel Poppelman uit: Deze versloeg de opstandelingen bezette Kinali_ waarna de commandeur van de Westkust, Hendrik van Staveren, zich naar Muara Tandjong begaf onderstaande overeenkomst sloot:

Articulen van een nader verbondt aangegaan by de regenten van Siboulouang ofte Groot-Passamang ter eenre, en den commandeur Hendrik van Staveren, in name ende vanweegens den Hoogedelen Grootachtbaare en Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Weledelen Heeren Raaden van India, representeerende de Generaale Neederlandsche Oostindische Compagnie, g'octroyeerd by Haar Hoogmoogende, de Heeren Staaten-Generaal der Vereenigde Neederlanden ter andere zyde, met Iman Maharadja Sulthan Lawi Apy Gampong Alam Sinaro Soetan-moedo, als volmagt hebbende van op-gedagte regeering en de daaronder sorteerende in- woonders

Eerstelijk houden Sy, regenten, in volle kragt en waarde het jongst aangegane contract met den geweesene Ayerbangiesche resident Jan Boudewijnsz, in dato 11 September 1765, 505- beloo- vende hetselve in allen deelen heyliglijk te sullen onderhouden navolgens den daarop gedaane eed:

1. Uit de Overgekomen brieven 1768, 1" boeck, folio 367 volgende: Ook in het 27" boeck van die zelfde reeks, afdeeling Sumatras Westcust; II, folio 49 volgende_ 505) Dit contract kon noch het Rijksarchief, noch het Arsip Negara Djakarta teruggevonden worden: 290

GENERALE NEDERLANDSCHE CEOCTROYEERDE

Dat nademaale de Ed. Comp' zig thans een regtvaardige wraake heeft besorgd over het euvel en heylloos bestaan van den geweesene hoofdregent Southang di Kinaly, in het onwettig en gantsch reedeloos aenranden derselve, en daardoor alsnu het ge-heele landschap van Kleyn-Passeman door 's Comp" wapenen is t'onder gebragt, verwoest en van derselver inwoonders ontbloot, zoo verbinden Zy, regenten, sig, als dit landschap naast grensende, haaren beste vlijt aan te spannen tot het weeder byeen-versamelen van alle soodanige thans in wijdafgeleegene bosschen en hoolen omswervende regenten en inwoonders van meergemeld uytgeroeyd landschap, als zig van harten willen verootmoedigen voor d'E Comp' teegens dewelke sylieden zig ondanks, 500) door quaaden raadt, voorgang en dwank van haaren voorgenoemden landheer hebben schuldig gemaakt, ten eynde de vergiffenis te moogen erlangen en alsoo met gemeensamer handt dat landt door verdub belde yver en arheyd

tot een meerder als voorigen vrugtbaerheydt te brengen opdat het aanbieden ‘s jaarlijks van eene ryken oogst, z00 in granen, peeper en wes meer, tot verseekerde bewysen moo- gen strekken van haare onophoudelyke dankerkentenisse aen gedagte Comp voor d’genade, zoo gratieus verworven. Aangesien sy ’s Compagnies vrienden ook voor de haare aan- merken en daarenteegen direct voor vyanden houden die zig open- baer ofte heimelijk teegens dezelve zoeken aan te kanten, Zoo verklaren zy, regenter, eenpariglijk Op de allerplegtigsten wysC , van insonderheid den persoon van Southan di Kinaly en sijn ad- herenten voor erff- en doodvyanden te houden, beloovende opreg- telijk met gemeene magt deesen turbateur van ’t gemeene welzijn van tijd tot tijd in syne schuylhoeken na te speuren en hem leevend off dood in handen van de Compagnie te overleeveren_ Neemen zy, regenten, Op sig, om soo lange het landschap van door de Compagnies gewettigde inwoonders zal ontbloot blyven, hetselve te weeren teegens quaadwillige landloopers, die sig daarin somwyle soude wille ophouden En om in het een en ander te seekerder te gaan, is Op het ver- soek van opgedagte regenten g’accordeert om vooreerst de sterk: tens te Sitoua en Moara Tanjong met eenige Comp’ dienaaren aan te houden, denwelken zy zig verbinden in alle hunne behoef- tens de noodige hulpe toe te brengen. Meermelte regenten te kennen geevende hunne zugt en har

1. Ondanks

tegen hun zin vgl tegen wil en dank OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800

telyke begeerte om neevens andere bondgenooten in een vaster verband zig met d’Compagnie in te wikkelen, en ook aan voor - schreevene nae vereysch en d’intentie volkoomentlijk te voldoen, dog dat sy en haaren inwoonders van alle tyden aff vervreemd sijnde in den ommegang, ook onkundig in de wetten en costumen van de E Compagnie, Sy oversulx vooreerst ter hunner adsistentie versogten om aldaer aan Moara Tanjong ofite Op Sitoua, waar het mooge(n) geraaden gevonden werden, vanweegens de Compagnie te laaten een inlands regent als hoofd over Kinaly, totdat de regee- ring over dat landschap nader door de E. Compagnie gereegeld zy, soo is geaccordeerd aldaar als zoodanig vooreerst te doen ver- blyven den voor de E. Compagnie door betoonde yver welmeenende prins uit het Minangcabosche huys, Radja Paminger Laut Is wyders overeengekomen om in ’t landschap van Siboulouang, als geleegen in de doortogt der Rouwer berghandelaars, 507 met- er-woon aan te neemen eenige cooplieden van Padang, om alsoo de handel tusschen de Rauwers en de Comp te faciliteeren, en opulenter te doen zijn, sullende Sy, regenten, gehouden weesen alles in ’t werk te stellen wat daartoe bevorderlijk kan geoordeelt worden. Conformeeren ZV, regenten, in alles wat de belangens van de Compagnies vordert, met

betrekking op haar en haare landschap, offschoon by deesen niet uitgedrukt mogte weesen, beloovende hetselve ten allen tyden te houden als hier ingelijft, mitsgaders zig gehoorsaam en getrouw in allen beveelen te gedragen: Tot beeter naarkominge en verbintenisse voor haar en haare naekoomelingen van alle het voorenstaande, quamen zy, regenten, op het plegtigste door den eedt zig te verbinden op hun wet- boek, 508 over zig en haaren nasaaten den vloek spreekende, ver- vat in gemelte boek tegens alle meyneedigen_

Aldus nader gecontracteert, becedigt en geteekendt door voor- noemde regenten, aan boord van 5 E Comp" schip IJselmonde, ter rheede voor Moara Tanjong, den 19 Juli 1767 , en na de Maleydsche reekening den 21 dag der maand Saffer na de vlugt van Mahometh, ten overstaan van den affgesant van Minang- cabosche hoff; Radja Paminger Laut, den keyser van Indrapoura, Sulthan Mahamet-scha, den koning van Trousang, Jawalou-alam, den Padangschen ponghulu Soetang Bongsoe, mitsgaders d'voor-

s07) Lieden uit Rau 508) De koran

Rao in het Noorden van Sumatra'$ Westkust 292

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

naamste cooplieden, als Malim Magit, Nachoda Bongsoe, Intje Sleeman en Sampouna Cayo was getekend H. van Staveren; en met het cachet; zo van denselven als van de Generale Neder- landsche Oostindische Compagnie gezegeld, mitsgaders daaronder en als getuygen daarbezyden nog met diverse Maleydsche hand- teekeningen gesigneerd.

1. GORONTALO.

29 Juli 1767. 508 -

Een der beide vorsten van Gorontalo, ketjil Kilat, overleed in 1767. Zijn zoon, door de Comnp als opvolger erkend, trok met een aantal ,rijksraden naar Ternate, waar hij werd beedigd. Daarbij bevestigde hij alle overeen- komsten, door zijn voorgangers met de Compagnic aangegaan_

Bevestiging en vernieuwing van alle zodanige con- tracten, voorwaardens en ver rbintenissen, als er succes- sive tusschen de Generale Nederlandsche Oostindische Maatschappy en de koningen van Gorontalo, benevens hunne rijksgrooten, beraamt en vastgesteld zijn, die thans nader gerenoveert worden door de Ed.Agtbare Heeren Hendrik Breton; algaanden, en Hermanus Munnik, aankomende gouverneur Cn directeur der Moluccas, nevens die van hunnen Rade, in name ende vanwegen den Hoogedelen Gestrengen Grootagtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur- Generaal en de Weledele Heeren Raden van Neder- landsch-Indien, als representeerende de Generale

Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der vtye vereenigde Neederlanden ter eenre, mitsgaders den geeligeert koning van Gorontalo, Wal- lanady, met zyne rijksgrooten ter andere zyde:

Nademaal het de heren gouverneurs en directeurs der Moluc cas benevens die van hunnen Rade, Op den 4den deezer loopende

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

maand July grootgunstelijk behaagt heeft my, kitchil Wallanady, in steede van mijn overleden vader, kitchil Kilat; te verheffen en aan te stellen tot koning en leenheer over de landen van Gorontalo, met den resorte van dien, z0 beloove en zweere ik, koning, met myne presente rijksgrooten, voor iy en myne nakoomelingen, in alle poincten zuiver te zullen nakoomen en doen onderhouden alle zodanige contracten, als er tusschen de Compagnie en de koningen van Gorontalo successive zijn gesolemniseert, beeedigt; geteekend en verzeguldt, en principaal die, welke Op den 25sten Maart 1678 en 2 January 1681 door den heer Moluks gouverneur Robertus Padbrugge, als ook den 9den July 1710 door den heer gouverneur Jacob Claasz, den Zhsten Septembr 1730 door den gouverneur Jacob Christiaan Pielat; den 29sten Maart 1735 door den Ed Heer commissaris Johannes Bernart, den 7den Juny 1737 door den heer Martinis Storm, den 19den Maart 1746 door den heer gouverneur Gerart van Brandwijk van Blokland, met de overledene koningen van Gorontalo nerens hunne rijksgrooten zijn aangegaan. 510)

Nog belove en zweere ik; koning, met myne rijksgrooten_ stiptelijk te zullen agtervolgen mitsgaders in alle zyne deelen te approbeeren en ratificeeren het contract; dat Op den Ilden Decem- ber 1758 tusschen den toenmaligen heer gouverneur Jacob van Schoonderwoert, nevens den raadt der Moluccas en den thans nog in leeven zijnde Gorontaale koning Mono Arfa geslooten; beeedigt, geteekendt en rerseguldt is 511)

Alle welke verbonden, contracten en overeenkomsten, met de ampliatien en aankleve Fan dien ik, Kitchil Wallanady, verklare voor het onderteekenen en bezweeren deezes in allen deelen wel geresumeert te hebben, waaromme die dan ook in selver voegen als in vroeger tyden beslooten en vastgesteld zijn, by deezen aan- neme en bevestige, onder serieuse belofte, dat ik alle dezelve zon- der de minste afwykinge observeeren zal, waartoe my ten deezen met solemneele eede en eigen handteekening op kragtigste verbind.

1. Het contract van 25 Maart 1678 is opgenomen in deel III 129 vlg , dat van 2 Januari 1681 nJj onhekend_ dat Fan 9 Juli 1710 staat in deel IV 368 vlg: (waar in het hoofd abusieveliik staat

Juni) , dat van 26 Sept 1730 in deel V p- 88 vlg-, dat van 29 Maart 1735 in deel 225 vlg , dat van Juni 1737 in deel V p 255 vlg-, dat van 19 Maart 1746 deel 409 vlg: (Cs.) 511) Er waren, als gezegd is, te Gorontalo steeds twee koningen Zie hiervoor nO_ MXIV 294

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Aldus gedaan, vernieuwt; b'eedigt en bevestigt tot Ternaten, int casteel Orange, den 29sten July 1767 was geteekend) H. Breton; H. Munnik; G. J: Valckenaar, W J. van Lingen, J. G van Raesveld, J: W. Wittewaal en Joh: Reevoet In margine 's Compagnies zegul, gedrukt in rood lack; daar- omme Ter ordonnantie van den heer gouverneur en directeur neven den raad_

MLVIII: KOROMANDEL.

28 April 1768. 512)

Het Compagnieskantoor Bimilepatnam was jaren lang een der belang- riikste vestigingen aan de kust van Koromandel, maar het ging 18' eelw hard achteruit Vooral na het einde van de 7-jarige oorlog 1763 was Fet overwicht der Engelsen in Voor-Indie z0 groot, dat de belangen der andere Europeanen in verdrukking kwamen: In 1768 vocrden zij cen doorvoerrecht voor lijnwaden alle streken, waar zij invloed hadden, dcor welke maatregel de Nederlandse Compagnie schade leed: Den 25e1 April 1767 schreven gouverneur raad uit Negapatnam cen brief aan de residenten in Bimilepatnan, tnet opdracht om aan de inheemse souvereinen genoemde plaats met onderhorige dorpen in ,eeuwigdurende pagt" te vragen_ Tukte dit, din moest Iet cerst in 1758 gebouwde maar nu reeds ervallen Nederl-ndse fort hersteld worden Op energieke wijze de handel tot herleving worden gebracht. Bedcelde opdracht ging vergezeld van een ,project-contract' De residenten Bim lepilnam sloten ten slotte 01l - derstaand contract, dat nog al sterk vzn |et prcject afwijkt. (Men vindt het concept in Overgekomen briezen 1768, 1"e bceck, folio 478 volgende).

Translaat Jentiefs 513 _ geschrift; zijnde het door de prinsen van Visianagaram, Visia en Jittaramarasoe met d'E. Compagnie aangegaan en geslooten contract; luy- dende als volgt=

Sarwadarien Amasam Watsara Waaysaga Soedoawadasie Goeroewaram, zijnde volgens onse tijdreekening den 28 April anno 1768, Prinsen van den lande van Calinga, Istrie Visiarama Tasoe Maharasjoe en Istrie Sjittaramarasoe Maharasoe, Soo uyt

naame ende vanweegen Haar Hoogheedens en de Edele Hollandsche Compagnie, als uyt naame ende vanweegen de Edele Hollandsche

1. Uit de Overgekomcn brieven 1769, 7de boeck, folio 3018 en volgende: 613) Gentieis, gentiven zijn niet-Moslimse bewoners van India. (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

Compagnie en Taar Hoogheeden, conform ’t goedgevondene door den Nagapatnamsen gouverneur, den Weledelen Heer Pieter Haksteen en den Eraad aldaar met den onderkoopman Jasper Theodorus Pfeiffer opperhoofd, en boekhouder Jan Visscher , secunde ten comptoire Bimilipatnam etc beraamd, overeengekomen en gecontracteerd Dewijl in den van onheuglyke tyden af gesubsisteerd hebbende vriendschap tusschen Haar Hoogheedens voorzaten en d’E_ Comp” nl eenigen tijd geleeden onlusten gereesen zijn, zoo hebben wy best geoordeeld ter aanhouding eener eeuwigduurende vriendschap dit verbond te vernieuwen en duydelijk hierby terneeder te stellen dat dit contract bestendig zy _

Haar Hoogheedens belooven te zullen doen stand grypen de door den keyser Alemgier Padoecha, 514) de kooningen van Gol- conda en Haar Hoogheedens voorsaaten; aan d’Edele Hollandsche Compagnie successive verleende prevelegien by cauls, sanadoes, parwanna’s en dainatoes, 515) eeven en in diervoegens als bevoorens verleend zijn geworden aan d’Edele Hollandsche Compagnie te Bimilepatnam; om als van ouds te blvven genieten den vryen handel, de thollvryheid der z00 ter zee als te lande uytgevoerd werdende coopmanschappen, ‘t werk dat op de onder d’E. Comp staande bleekeryen, zooals voorheen, onverhindert te verrigten, afstand van de grond, waarop ’t fort te Bimilepatnam is gebouwd, gelijk bevoorens voor althoos aan d’E. Comp ook afstand gedaan is; en aangaande ’t werk van de munt, zoodanig en in diervoegen als althoos verrigt is, ok voortgang te hebben, zooals van tijd tot tijd aan de Hollandsche Compagnie van alle deeze zaaken by geschriften authoriteiten 518 gegeeven zijn, hebbende laaten stand grypen, heeft de Hollandsche Compagnie, daarinne genoegen scheppende, van Haar Iloogheedens voor den tijd van 5 jaaren in pagt g’ accepteerd Bimilepatnam beneevens de rheede van dien en de daaronder sorteerende dorpeen, namentlijk Commerpalium, Chipada, Goediwada, Canserlastalium, Moelakoddoe, Sittiewalasoe, Taggarapoewalasoe, Sircoepilly, Niddygattoe, Cottowalasa, Nerelewalasa, Middy en Nagamaya-palium, mitsgaders de aldaar geheeven werdende thollen etc”, en de zoutpannen, daarinne geleegen item de heeren hunne mangusthuy-

1. Met Alemgier is de grootmogol Avrengzib (1658 *1707) bedoeld, die de reckts opvolger der koningen vanl Golconda*

was (Cs. 515) Alles namen voor schriitelijke privileges of gunstbrieven: 516) Hier in de betekenis Fan rolmachten: 296

nen, 517) alle welke, uitgesondert de manicums 618) der pagoden en Bramineesen en de mangusthuynen, beginnen met primo Juny 1768, en eyndigen met ultimo Mey anno 1773, of volgens hunne tijdreekening beginnende met Sarwadarienama Samwatsaram Moeroegasera Prawesjam, en eyndigende met Nandana Samwatsaram Salvecoerde Jeyasamwatsaramlo Moeroegasera Prewesjam Sarakie, of voor vijf jaaren, en dat jaarlijks zal betaald werden 20.000 ropias en aan custumados 510) 220 ditos, of te samen 20.220 ropias, dewelke voor deese volle vijf jaaren een bedraagen uyt- maakt van 101.100 ropyen, en welke dorpen en geregtigheeden d'E. Hollandsche Comp' beloofd geduurende de pagttijd wel en na behooren te sullen administreeren; mitsgaders de vryheeden der pagooden en Bramineesen te mainctineeren, zonder dat Haar Hoogheedens staande de pagttijd, f 200 lange dezelve onder d'E Comp" zorteeren; met de regeering deezer dorpen zig in eenigen deelen zullen moogen bemoeyen, en omtrend de inwoon- ders derzelve en spetiaal Compagnies kooplieden ende haare, mitsgaders haare volmagten, de pagters, en de haare, item degee- nen die ter dryving van haar negotie gaan en koomen en dus zig voor een tijd onder deselve mogten terneder zetten, zomeede de vreemdelingen en anderen, en, met een woord gezegt, alle degee- nen, die onder 's Compagnies vlag sorteeren, zullen Haar Hoog- heedens in geenen opzigte en onder wat pretext het ook zoude moogen weezen, iets te zeggen hebben, nog door Haar Hoog- heedens hofsgrooten of andere, van de onder deese vlag sorteerende perzoonen iets zal moogen genoomen werden; en dat d'E. Compag- nie alleen judicature zal competeeren van haar wetten teegens degeene, die onder haare vlagge domicilieeren_

Voorts belooven Haar IToogheedens voor de voor eenigen tijd, van d'E. Comp' te Bimilepatnam en meer andere comptoiren zoomede van Compagnies kooplieden en haare bediendens door Haar Hoogheedens, derzelver huyselingen en bediendens, en meer andere, met geweld algekneevelde gelden, dewijl daarvan een notitie opgemaakt en by 't aanweesen van den Weledelen Heer gouverneur tot Bimilepatnam de restitutie van dien begeerd geworden is; item van 't gunt voorschreeven met Haar Hoogheedens

1. De mangus mangga de ook de Indische Archipel hoog geschatte vrucht van Mangifera Indica_ {18) Het woord mankral betekent juweel, wat gecn zin geeft (Cs. 619) Iet Portugese costumado, cen adjectief, dat gewoon of gebruikelijk betekent; het werd Indie als substantief gebruikt, dat gebruikelijke rechten of lasten aanduidt: (Cs:) OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602_1800.

volmagten geredeneerd weezende en daarenteegen ‘t geen volgens derselver annotatie Haar Hoogheedens toequam, niet billijk was afgelangd en dat dE. Compagnie conform Haar Edeles annotatie competeerd, diend gesatisfaceerd te werden, zoo is van weersyden overeengekoomen en daartoe bepaald 20.000 ropias, daarvan ’s jaarlijks 4000 ropias (en dus van de vijfjaarige pagt gemelde 20.000 ropias aan d’ E. Comp’- te restitueeren En als alle ’t gunt voorschreven volgens dat contract ten behoeve der E. Compagnie zal weezen nagekoomen, zullen alsdan alle oude pretentien tus- schen d’E. Compagnie en Haar Hoogheedens ophouden.

Om van de 20.220 ropias na aftrek van gemelde 4000 ditos de resteerende 16.220 ropias af te langen wanneer jaar zijn aan- vang neemt, is men overeengekomen_ 620

De princen belooven om buiten de pagt ingevolge ’t bedongene by dit contract niets mecr te eysschen en wanneer Haar Hoog heedens iets koomen benoodigen, direct aan d’E. Compagnie te sullen schryven, maar niet aan de dorpelingen:

Wanneer Haar Hoogheedens onderdaanen en haar bediendens na Bimilipatnam koomen de vlugt te neemen, za] daarvan ten eersten moeten kennisse gegeeven en met haar middelen en effec- ten weeder overgegeeven werden, gelijk de prinsen belooven zulx meede na te koomen omtrend ’s Compagnies deserteurs, kooplieden en de haare, mitsgaders haar bediendens en meer andere, ZoO- meede de pagters en de haare item haare bediendens en andere, die zig in princen land koomen terneeder te setten, met haare middelen en effecten weeder over te gevn.

’t Kostende van de goederen, die Haar Hoogheedens van d’E Compagnie koomen te requireeren en gezonden mogten werden, zal van de pagt afgetrokken, dan wel in contant betaald werden-

Omtrent de tholl van den handel van d’E_ Compagnie in alle de handelwhaaren mitsgaders de goederen van ’s Compagnies die- naaren en haar bediendens, die door prinsen landen moeten pas- en repasseeren, za] volgens gewoonte laaten doorgaan_

d’E. Compagnie beloofd aan de princen of haare successeuren

1. De bedoeling mnen is overeengekomen het resterende bedrag van 16.220 ropias jaarlijks bij vooruitbetaling te voldoen: 298

jaarlijx af te langen 100 nieuwe Nagapatnamse pagooden en voor nababschap van Siccacol, als ’t tweede jaar g’expireerd is, in ’t derde jaar eens af te geeven 500 ropias, mitsgaders voor de meer en minder bediendens van dat hof 200 ropyen of te zaamen 700

ropyen, alswanneer d’E. Compagnie niet verder zal aangaan ’t geschenk van gemelde nababschap van Siccacol, maar Haar Hoogheedens zullen daarvoor zelver aanspreekelijk blyven:

Dewijl Haar Hoogheedens met aangaan van dit contract van d’E. Compagnie ter leen verzogt hebben 100.000 ropias, zoo is dat montant geaccordeert met een intrest van 3/4 percento ’s maands _ en d’E. Compagnie zal totdat dit capitaal met dies in- trest voldaan is, de pagtpenningen van Bimilipatnam en dies onder- hoorigheeden inhouden of anders de ropyen van den intrest jaar- lijx in contant afleggen, dog nadat deeze gelden in deze vijf jaaren, zoowel t capitaal als intrest; sullen betaald weesen en daarna weeder verleegen zijnde en ter leen versogt werdende, is d’E. Com- pagnie geneegen op voormelde conditie te verschieten 100.000 ropias.

Om deese promesse van duur te doen zijn, zijn wy van weer- zyden in dier voegen overeengekoomen, dog wanneer deeze 5- jaarige pagttijd g’expireert is en Haar Hoogheedens niet genee- gen zijn langer voormelde Bimilipatnam en dies onderhoorigheeden onder d’E Compagnie te houden, zullen in dat geval verpligt weesen om een ander accoord aan te gaan en drie maanden voor de uytgang van de pagttijd te moeten kennis geeven en ingevalle de prinsen geneegen mogten weesen dezelve weeder te verpagten aan dE. Hollandsche Compagnie, zulx te zullen afstaan, en niet geneegen sijnde zal alsdan ’t nog ten agteren staande capitaal met dies intrest van stonden-aan aan d’EJ Compagnie afleggen en ver_ volgens Bimilipatnam met dies onderhoorigheeden onder zigzelven houden.

Tot bevestiging der goede(r) trouwe in dit contract zijn hier- van twee eensluidende igeschriften gemaakt, geteekend en ge- zeegeld, waarvan een onder Haar Hoogheedens en ’t ander onder d’Edele Hollandsche Compagnie zal blyven berusten Aan de regterhand stond de handteekening van de prinsen Visia en Sjittara-marasoe, bestaande in twee merken naast den anderen, waarin duydelijk in de Tellingaasche taale 521 te leesen

1. Versta Telugu: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

zijn deeze woorden, namentlijk Istrivie, beduidende Istrie Visia Bamarasoe en Strisjie, beteekenende Istrie Sjitta Ramarasoe: En daarneevens aan de linkerhand onder den anderen geteekend J.T_ Pfeiffer en Jan Visscher: Onder stond : Voor de overzetting volgens vertaaling van Compagnie Bramine Bolla Preggada Enkaya, in ’t Nederlands comptoir Bimilipatnam den 5 Juny anno 1768. 622) Lager stond Accordeert; J” Ts_ Pfeiffer en Jan Visscher

1. TIDORE CERAM.

12–20 Juni 1768. 523)

Bij contract van 5 Mei 1700 had de Compagnie een strook grond aan de Oostzijde van Ceram aan den koning van Tidore; die daarop aanspraak maakte, Inl leen afgestaan_ Corpus IV_ blz 180 ev. maar veel plezier had zij daar niet van beleefd: Ceram was een broeinest van smokkelaars rovers_ In1767 moest de koning zowel mondeling jegens den gouverneur van Ambon als in een brief aan de Hooge Regeering erkenner; dat een twee- tal plaatsen op Ceram_ Kilmuric Mangclie zijn gezag niet meer erker den, waarom hij de hulp van de Compagnie inriep_ Deze besloot aan onge - wenste toestand een einde maken het leen te trekken, Op ondervolgende stukken bepaalde voorwaarden_

Conditien, aangegaan, besloten en onveranderlijk vastgesteld tusschen den Edel-Agtbaren Heer Her- manus Munnik, gouverneur en directeur, beneevens den raad der Moluccos, en zulks in naam en vanwegen Zijn Hoog-Edelheid, den Hoog-Edelen Groot-Agtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raaden van Neder- lands-India, als representeerende de Generale Neder- landsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der Vereenigde Nederlanden in deze gewes- ten, ter eenre, en Zijn Hoogheid Paduka Sirie Maha Touan Sulthan Muhamad Doenieel Masoedie Djamaloedin-Sjah, ko- ning van Tidor; en zyne rijksgrooten, ter andere zyde_

1. De handtekeningen ontbreken: 523) Uit de Overgekomen brieven 1769, 32*t boeck; afdeeling Secrete papieren; folio 125 Cn volgende: 300

CENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Aangezien Funne Hoogedelheden, de Illustre Hooge Indiasche Regeering, met ontstigting komen te blyken de continueele sluykeryen en morsseryen, door die van Groot-Ceram met de Boeginezen, Maccassaren, Baliers en andere diergelyke soort van ongepermitteerde handelaars in Compagnies privative specery-handel, alsmeede de weerbarstigheid en disobedientie van de Ceramsche volkeren tegen hunnen wettigen lecnheer, Zijn Hoog-heid den koning van Tidore, hetgunt welgemelde Hoogheid reeds in den gepasseerden jaare bewoogen heeft om de twee negoryen Quelemoerie en Mangelie af te staan en ter verdiende straffe als onwaardige onderdaanen over te geeven, En de Nederlandsche Oostindische Comp door het onder- kruipen in voorschreven specery-handel hoe langer hoe meerder gevaar loopt van tot haar groot nadeel die ongepermitteerde han- del te zullen zien toeneemen, en Zijn Hoogheid van Tidore geen vermogen genoeg schijnt te hebben om die volkeren tot hun pligt Cn in den band te houden, door de ver afstand van de landen van Tidore, z0o hebben Hun Hoog Edelheden in Raden van India, ingevolge Hoogstderzelver schryven van den 20 January dezes jaars,

goedgevonden, uit kragte Van de magt, welke by het 5*e ar- ticul van het contract, Op den Mey 1700 met Zijn Hoogheids voorvader Hamsa Faharoedin, koning van Tidore, en zyne rijks- grooten gesloten, 524 om het by gemelt contract afgestaan leenregt op de negoryen, gelegen op Groot-Ceram, beginnende van de Noordkant Van de Hoek van Hote tot aan de Zuidzeide van Wat- toemetten, tot Goram en het klein eilandje Mamoewaka 525) op de volgende conditien, met bewilliging van vederzijdsche contra- henten weder in te trekken, en direct onder de magt en t gezag van d'E. Compagnie te stellen, 5208

Eerstelijk: Dat Zijn Hoogheid_ den koning van Tidore, en zyne rijksgroten van heden af voor hem en zyne nakomelingen voor altoos met een zuivere en ongeveinsde intentie, afstand doende van alle het regt, geen Zijn Hoogheid uit kragte van het voorschr; contract als anderzints gehad heeft op de negoryen, volkeren en landen van Groot-Ceram en het eiland Mamoewaka, en alle hetzelve overgeevende aan de Illustre Compagnie, sig ver- bind om aanstonds daarvan te zullen doen opmaken een acte in debita forma in triplo.

1. Achter sgesloten" verwacht men de woorden hun gegeven is. 525) Manawoka, een der Goram-eilanden_ 528) Ook hier verwacht men} nog iets, b.V. Op de volgende conditien: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

Ten tweden. Dat Zijn Hoogheid aanneemt twee ofte drie van zijn voornaamste rijksgroote by eerste gelegenheid te zenden naar Amboina, om van daar in geselschap van 's Compagnies gecommit- teerdens naar Ceram over te steeken en aldaar alomme, waar het nodig zal gevonden worden, deze acte van afstand ten overstaan van voorschreven gecommiteerdens te doen publiceren, opdat die volkeren weeten moogen, dat zy van onder Zijn Hoogheids koning- lyke magt ontslagen en direct onder de E. Compagnie sorteeren. Ten derden: Dat Zijn Hoogheid belooft en aanneemd alle zyne volkeren op Tidore, 't groot eiland Halamaheira, als daar zijn die van Patani_ Maba en Weda_ 527 ook de bewoonders van 't eiland Gebe, 528 de Papoen en in 't generaal alle zyne onderdanen, te gelasten en te beveelen, zig Op straffe des doods voortaan van alle vaart en handel op roorschreven eiland Ceram en eilandje Mamoewaka te onthouden. Ten vierden. Dat de Comp' in vergelding van Zijn Hoogheids vrywillige afstand van het leenregt op bovengemelde landen en negoryen op Ceram, zig verbind nu en voorts jaarlijks na de aankomst van het secoursschip, aan den koning een geschenk te doen ten bedrage van vierhondert rijksdaalders, welke geldsom geensints als een aequivalent of als penningen van verkoop zullen werden geconsidereerd, maar als een vrindelijk gedenkteken 529 vanwegen de Compagnie tot vaster onderhouding der wedersijdze barmonie en bondgenoodschap Ten vijfden Dat insgelijks d'E.

Compagnie belooft na het teekenen dezes Zijn Hoogheid den koning te schenken en voor altoos te ontheffen van de vergoeding, die de koning ten em porte van rds 49.191 226 volgens contracten gehouden is te voldoen voOr de schade, die de Papoen d'E. Compagnie en haare goede onderdaanen op Amboina, Bouro en andere plaatsen veroorzaakt hebben:

Ten sesden. Dat om de rust en vrede alomme hier in de Moluccos te doen wortel schieten en te bevestigen; op instantie van Zijn Hoogheid de Papoen, de volkeren van Maba, Weda, Pattany en andere onderdanen Fan Tidore zal werden verleend, en 172 het sluiten van dit contract dadelijk verleend word, generaal pardon en amnestie van alles 't geen zy voor dato dezes misdreven hebben,

1. Van oudsher beruchte zeerovers Zie Corpus IV, blz. 543 volgence_ 628) Gebe in het rerlengde van de Zuidoostelijke arm van Halmaleira. 524) In haar missive van 20 Januari roren had de Hoge Regering eeI bedrag van 300 rijksdaalders genoend, maar door enig gemarchandeer had vorst het op 400 weten brengen. GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

mits gemelde volkeren zich voortaan van alle roveryen en on- gepermitteerde vaart en handel onthoud= en, en daarvan in 't geheel afzien, werdende van deze amnestie alleen geexcipieerd als on- waardig dezelve te genieten, het reeds gearresteerde koningje van Saylolo 530) en zijn mede gevange aanhang, alsmede het senghadje van Patanie, Quipay, de capitain van Gita, 531. Dega, en het sen- ghadje van Marieko, 682 Kamiesie, die de koning belooft ten spoe- digsten ter welverdiende straffe te zullen laten arresteeren:

Onder stond Aldus gedaan, gecontracteerd, bezwooren en geteekend in Politicquen Raade tot Ternaten in t casteel Orange, den 12dea Juny 1768 was geteekend onder het Maleidsche af- schrift Zijn Hoogl heid den koning van Tidor, Muhamad Doeniel Masoedie Djamaloedin-sjah, den capitain-lauwt Moehamad, den majoor Prins Kottoe, den secretaris Abdul Rauf, den quimelaha Toegoeboe-Imam, dito Dojadoe Solayman, den ngoffamanjira Tomatjala-Ternate, den quimelaha Panawa Pahoe en den dito Tamadi Mawai Samara: Ter zeide geteekend: Hermanus Munnik; Paulus Jacobus Valckenaar, Wolfert Johannes van Lingen, Fredrik Wedel, Johan George van Raesveld, Johannes Reevoet; Willem Fredrik Kers- seboom en Georgius Everhardus Munnik Lager Compagnies groot zegul, gedrukt in roode lacg, en daarby geschreven Ter ordonnantie van den Weledel Agtb. Heer gouverneur en directeur, benevens den Raad der Muluccos was geteekend Willem Fredrik Kersseboom, secretaris_ Onder stond Accordeert getekend W"_ Fr Kersseboom, secretaris

Acht dagen later teekende de koning nog de in het eerste artikel genoemde acte van afstand, die hier volgt:

Translaat Maleische, met Arabische caracters ge- schreven acte van cessie, overgeleverd door Zijn Hoog- heid Paduka Siri Maha Touhan Sulthan Amiri Mou- hamad Doeniel Masoedie Djamaloedin-Sjah, Cathil Jouhan Joesoef, koning van Tidor en zyne rijksgrooten, zijnde van de volgende context

1. Met Saylolo kan bedoeld zijn Djailolo, vroeger een der vier Molukse vorsten- dommeu_ thans dleel van het Ternataanse rijk: (Cs. 531) Aan de Westkust van Halmaheira, tegenover Makean: 532) Marieko, aan de Westkust van Tidore:

303

Wy, Faduka Sierie Maha Touan Sulthan Amiri Muhamad Doeniel Masoedie Djamaloedin-Sjah, Cathil Jouhan Joesoef; koning van Tidor, benevens onse rijxgrooten, Allen dengenen, die deze zullen zien ofte horen lezen, Heil !

De ongehoorsaamheid van onze onderdanen op de Oostkust van Groot-Ceram heeft, nadat alvorens door ons allerley middelen tot haar verbetering, dog vrugteloos, waren aangewend, te wege gebragt dat wy onse klagten dierwegens uitgestort hebben in de ontfermende boezem van d'E. Compagnies als schut- en scherm- heer van ons en alle onse landen, volgens contracten van den 29 Maart 1667 , gesloten door wylen onsen loffelyken voorzaat Ceyf- oedin, met den Hoogedelen Heer superintendent Cornelis Speelman_ 533 En nademaal onze voorzaten dit contract heyliglijk in alle desselfs deelen hebben onderhouden, z0 heeft welmelde Compagnie, wiens weldadigheid onuitputtelijk is, goedgevonden de luister van Tidor te vermeerderen met het leenregt Op de Oost- kust van Groot-Ceram, blykens contract van den Edelen Heer gouverneur Salomon Lesage, den May des jaars 1700 gesloten met onsen voorvader, den koning Hamsa Faharoedin, zijnde de limiten daarby bepaald ten Noorden van de Hoek van Hote en dus Oost-om tot Hatoemetting incluis_ 533a - En aangezien Zijn Hoog- _ Edelheid, den Hoogedelen Groot- agtbaren Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Neder- lands-India tot Batavia, onze klagten in genade hebben ontfangen, en goedgevonden het voormelde leenregt tans, om de ongehoor- saamheyt van de Cerammers en hunne onderkruipingen in s Com- pagnies privative speceryhandel, in te trekken, Soo is dat Wy Paduka Sierie Sulthan Amiri Muhamed Doeniel Masoedie Djamaloedin-Sjah , Catchil Jouhan Joesoef, koning, mitsgaders onze rijxgroten voor ons en onze naz komelingen tot in eeuwigheid afstand doen van voorschreven leenregt op Groot-Ceram, verklarende by dezen geen het minste regtsgebied meer te hebben of te behouden Op dat geheele land, nog ok niet op de daaromstreeks leggende

eylanden in ’t generaal, zelfs Goram en Mamowakan daar ingesloten, maar alle hetzelve wederom zon- der eenige agterhouding direct onder de magt en beheering van d’E Compagnie te stellen, om daarmede naar haer goedvinden te mogen handelen, hetwelk een zaak is, zo billijk en heilzaam, dat

1. Deel II, 348 vlg: (Cs.) 6330 Corbus IV, 180 vlg: (Cs:) 304

men daarvan getuigen kan dat hemel en aarde daartoe hunne zegen en toestemming geven_ Derhalven willen wy onzen lieve getrouwen, de onderdanen van dit goede land, alwaar wy door genade Gods en des grooten profeet onder de bescherming van welmelde Illustre Compagnie onzen rijxzetel bevestigd vinden, alsmede onze onderdanen van Pattani, Weda, Maba, Gebe, de Papoesche eilanden en alle ande- ren, die onder onze koninglijke heerschappy sorteeren, by deze waarschouwen, zig voortaan van alle ommegang, handel en cor- respondentie met de Cerammers te onthouden, en verbieden by deze Op straffe des doods nu nog [namaals] meer derwaarts te vaaren, ’t zy onder wat pretert ook zoude willen of kunnen voor - wenden. En opdat niemant hiervan onkundig moge blyven, willen en begeeren Wy, dat Op het geheele eyland Ceram deze acte van cessie niet alleen door twee van onze voornaamste rijxgrooten ten over - staan van ’s Compagnies commissianten zal werden gepubliceerd, maar ook in onze overige landen, alomme daar het nodig zal wer - den g’oordeeld, mogelijk den volken bekend gemaakt: En zullen van deze acte werden gepasseert, getekent en ver - zegelt drie afschriften van eenen inhoud.

Onder stond Geschreven op ‘t eyland Doeko Tidore in het paleis Tahoela onder ’t koninglijk zegul op Maandag den 4den dezer maandt Safar in ’t jaar 1182, ofte in het Nederduits den Z0* Juny 1768. Lager Voor translaat was getekent F’ B’. Hemmekam, gesworen translateur. Onder stond : Accordeert was getekend W”_ F: Kers- seboom, secretaris_

1. JAVA SURAKARTA_DJOKJAKARTA_

28 November 1768. 534)

Tussen de drie vorsten van Midden-Java, den suSthunan, den sultan den Mangkunegara, rezen herhaaldelijk moeilijkheden over de grenzen hun- ner gebieden_ Door bemiddeling van den gouverneur vanl Java’s Oostkust; Johannes Vos, kwamen de rijksbestuurders van sunan EI sultan, vergezeld

1. Uit het Contractenboek

(no. 13) op het Arsip Negara te Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800_

van een stoet van priaji$ (ambtenaren) , Semarang bijeen, sloten het hieronder volgende contract; aangaande de verdeling der betwiste desa’s onderdanen: (DE JoNGE, Opkomst XI, blz, 123 met noot) _

Contract wegens den soesoehoenang Pacoeboeana Senopatty Ingalaga Abdoel Rachman Sahidin Panata: gama en den sultan Hamangkoe Boeana Senopatty Ingalaga Abdoel Rachman Sahidin Panatagama Kalifa- tolach, door hunne beyde rijksbestierders, den radeen adipatty Mancoebroodja en Adipatty Danoeredja, ge- assisteert met de gecommitteerde prayayas der weder- zijdse vorsten. 635 ~

De hoofdzakelyke reden deses contracts, sig bevattende ten ijnde Op de expedietste en met de subsisteerende allerwenschelijkste harmonie van wedersyds meest concordeerende wyse den andere in natura en termynen over te geven de plaatsen; dessa’$ of negoryen, die sy van den andere ten onregte zijn possederende, alsmede in de gelijkste graad te verdeelen alle desulke, die sedert de ge- maakte vrede en de by die gelegenheyt bepaalde en beschrevene yder toegekende plaatsen sig hebben opgedaan en alsdoen nog onbewoonde landen waren, des daarvan ook geen mentie gemaakt is, sal men ten strikste de ondervolgende artikels als heylig nako- men en in allen deele in agt neemen, Men zal van beyde zyden in deese geen andere contracten of overeenkomsten, hetzy by geschrifte of monde, by wat gelegent- heid, tijdt of plaatse ook geformeert; in deese tot eenig rigtsnoer ofte gehoudenis agten; maar integendeel na specifique annulatie en cassatie van het jongste ten soortgelyke sujette te Soerakarta tusschen den tommongong Aroembinang en den tommongong Sindoepatty geformeert en van de rijksbestierders Mancoeprodjo en Danoeredja provisioneel bekrachtigd geene in wesen of kracht erkennen, als hetgeen in het boek van Kleppoe 538 ten subjecte voormeld, bekend gesteld staat en tot de landen der jongstvorige rijksbestierders Pringologo en Sidoeradja gehoort heeft; na dato ook nog by de gehoudene conferentie versterkt en alsoo tot heeden gebleven en gerekend is, waaronder dan egter ok de plaats Koe- woe distinctelijk als een appenage aan de vorsten begrepen en gelaten werd_

1. Hier is iets weggevallen, b.V. ngesloten’ 530) Het boek van Klepoe was het register, waarin de oorspronkelijke ver - deling van 1755 was opgenomen, het was tengevolge van het vele door- schrappen veranderen “zeer duister geworden 20 306

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Sullen directelijk van wederzyden de noodige ordres afgevaardigd werden, ten eynde den anderen in te ruymen de plaatsen, landen; dessaas of negoryen, die ahusieve geoccupeert werden en strydende zijn tegen de verdeeling van Java onder de vorsten;

soals daarvan aanteekening by het zoogenaamde boek van Kleppoe is En opdat sulks zonder obstacels ofte eenige inconvenienten geschiede, zal men van byde syden voorsien, dat behoorlyke ge- magtigde daartoe medegegeven worden; die het niet sal ontbreken aan vermogen om sulks Op de pacifiekste wyze te doen effect SOr - teeren en van alle cavillatien vry te houden, so by de overgave als tot eene gedurige possessie strekkende en dat in het een en ander geen traineeringe of delayeeringe, op wat pretexten ook, komen plaats te hebben. Tot welkers vermyding men ook van bevorens genotene inkomsten vice-versa geen rekenschap of uytkeeringe zal behoeven te doen ofte kunnen gevergd werden; maar de inkom- sten eerst ten behoeve van den regten eygenaar na de eerste poassa 537_ en des tegen aankomende moeloet 588= opgebragt en in- gezameld werd_ Zal men by eenig te ontstane duisterheyt, uyt ignorantie voortvloeiende; wegens de waare gelegenheid der plaatsen, dessaas of negoryen, die de een van den anderen komt te requireeren en sig faciel by de minste personeele opneem moeten ontdekken, daar- toe in der minne en ten spoedigste committeeren alsulke personen, die de evengenoemde byde vereysten getrouw sullen komen te beantwoorden_ Zal hetgeen in het laatste van art_ 2 en in het bovengemelde art; vervat is, ten opzigte van eene gelyke verdeeling almede sonder eenige ruyling, het opbrengen der inkomsten, item een spoedigste en minzaamste inruyming met een getrouwe opneming en decisie in voorkomende benoodigde illucidaties ook plaats heb- ben wegens alsulke landen, dessa’s of negoryen, als zig sedert de gesubsisteert hebbende vrede en verdeeling van Java geformeert en opgedaan hebben en des by het boek van Kleppoe niet hebben kunnen bekend gesteld werden, maar alsdoen onder de onbekende, onbewoonde, ja verwoeste landen moesten gesorteert geacht worden_

Werdende wyders den inhoud deses Op de strikste wyze met de zegels der rijksbestierders vanwegen hare vorsten bekrachtigd, 637) Puasa de Mohammedaanse Vastentijd. 538) Het feest van Mohammeds geboortedag: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_-1800.

sig onderling verbindende deselve als heylig te sullen houden en nakomen en ten eersten effect doen sorteeren, als ten volle over- eenkomstig met de hun van hunne vorsten in dese opgedragenen last en qualificatie en met het heilsame concept ter mediatie van Comp’ ~ wegen meest accordeerende. Ten welken einde dese instrumenti te deser plaatse by eene daartoe gehoudene conferentie op hedigen datum is geformeert en als voormeld bekragtigd werd, met onderwerping van regtvaardige straffe jegens alsulke, die sig zouden onderstaan in het groot of klein jegens den inhoud deses als contraventeurs te gedragen en daardoor de heilzame oogmer- ken der vorsten en hooge mediatie illusoir te maken. Zijnde de vorige te Soeracarta gemaakte

contracten met toestemming van wederzijdsche partyen in de conferentie van den secretaris van politie alhier, overgegeven en vervolgens door denselven ver- scheurd en vernietigd

Samarang, den 28 November 1768 was getekend) F, 0. van Stralendorf en Jan La Pro. Ter slinken zyde de cachetten der rijks-hestierders Mancoeprodjo en Mancoeredja 540) , benevens die der gecommitteerde tommongongs van keyzers wegen. Accordeert was getekend) Johannes Vos:

MLXI TIDORE

Mei 1769.541)

Djamal-Oedin-sjah, koning van Tidore; gaf in 1769 de wens kennen om wegens zijn hoge leeftijd zwakte zin oudste zoon als mede-regent mogen aannemen; die dan tevens als troonopvolger zou worden aan- gewezen. De rijksraden gingen daarmee accoord, waarop de prins naar Ter - nate trok 0m daar de goedkeuring van de Compagnie verkrijgen: Dit geschiedde op 9 Mei 1769, nadat hij onderstaand document had bezworen:

Conventie, beraamd, vastgesteld en besloten tusschen den Ed Agtbaaren Heere Hermanus Munnik, gouver- neur en directeur; benevens de Raad in Molucco ende zulx in naam en vanweegen Zijn Hoogedelheid, den

1. Sic, moet zijn Danoeredja. (Cs: _ 541) Uit het Contractenboek X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta 308

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaaren en wijdgebie: dende Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur- Generaal en de Weledele Heeren Raden van Neder- lands-India, als representeerende de Generale Neder- landsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in deeze gewesten ter eenre en Kitchil Garamahongi, zoon des koning van Tidore, geeligeerd tot kroonsopvolger onder den naam en titul van Radja-Moeda en alle de presente rijxgrooten ter andere zyde,

Nademaal Zijn Hoogheid, de koning van Tidore en zijn rijx-grooten door een plegtig en extra-ordinair gezantschap hebben laten communicatie geeven dat hooggenoemde koning van Tidore door ouderdom en ziekte zodanig in kragten begon af te nemen, dat hy niet wel in staat was om de zwaare last des koningrijks alleen te dragen en daarom in zyne rijxraad had geproponeerd en verkregen, dat zynen zoon, ketchil Garamahongi, tot zijn mede-hulper en rijx- en kroonsopvolger was verklaard, geeligeerd en aangesteld, met instantig verzoek om deze electie vanweegen de Ed, Compagnie te approbeeren, Zoo is ’t dat WY, in raade van den 6den deezer_ na rype deli- beratie hebben geresolveerd en gearresteerd deze electie van den prins kitchil Garamahongi tot

kroonsopvolger, onder den naam en titul van Radja Mouda te approbeeren, Op volgende conditien. Vooreerst. Belooven het radja-mouda 542) en de gezamentlyke rijxgrooten nevens hem, dat ingevalle dat de Hooge Indiasche regeering te Batavia mogte goedvinden deeze electie en de door ons daarop gegevene approbatie af te keuren, hetgeen wy echter niet verwagten, dat zy deeze aanstelling van den prins Garama- hongi zullen houden als niet geschied, en zich schikken naar de intentie van welgemelde Hunne HoogEdelheeden. ten tweeden Belooven het radja-mouda en de rijxgrooten voor hem, dat zy van nu af aan, en vervolgens na zijns vaders dood den troon van Tidore beklommen hebbende, zal opvolgen en doen op-

1. Misschien vatte mel het dja van radja CI] het dji van sengadji als verklein- woordvormers Op, beide woorden worden nl; herhaaldelijk voor onzijdig aan- gezien. (Cs:) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

volgen, heiliglijk en zonder eenig exceptie nakomen alle contracten; ver bonden, voorwaarden en alliantien, door prinsen vader, groot- vader en overgrootvaders, van oude tyden af met de illustre Compagnie aangegaan, of die de tegenwoordige koning in ver - volg nog mogt aangaan, even alsof dezelve allen van woord tot woord hier geinsereerd werden ten derden Belooft de kroonopvolger zynen vader, den koning van Tidore, gehouw en getrouw te zullen blyven, alle zyne bevee- len_ met de belangens van het rijk van Tidore en de Compagnie overeenkomende, opregtelijk te zullen gehoorzaamen, nooit, Z00- lang God zynen vader den koning in het leven spaart, naar hooger magt of waardigheid tegen de begeerte van den koning en toe- stemming van de Ed. Compagnie te zullen ambieeren of staan Ten vierden Belooven het radja-mouda en de gezamentlyke rijks- grooten, dat zy zullen op zich neemen en afdoen alle zodanige penningen, die de koning met zynen dood, die God nog lange uit- stelle aan de Edele Compagnie wegens vooruit ontvangene recognitiepenningen mogt schuldig blyven: Ten vijiden Belooven de gouverneur en raad deze verkiezing van kitchil Garamahongi aan de Hooge Indiasche regeering op het kragtigste voor te dragen_ En ingevallen Hun HoogEdelhedens (het) voor de eerste maal zulks mogten wygeren, Op de instantie van de gezamentlyke rijksgrooten, die daardoor hunne liefde voor den koning en prins te kennen geven, hetzelve voor de tweede maal nog eens te besolliciteeren_

Aldus gedaan, gecontracteerd; bezworen en geteekend in politicquen raade tot Ternaten in ‘t Casteel Orange, den 9en Mey 1769, Onder stond (was geteekend_ Hs_ Munnik, Wedel, J: G. Raesveld, G. Munnik; Bs_ Ss. Wentholt: Ter zyde ’s Comp’ zegul,

met roode lak gedrukt; daaronder: Ter ordonnantie van den WelEdelAgtbaaren Heer gouverneur en directeur, benevens den Raad der Moluccos, 544)

1. De ondertekening van den secretaris ontbreekt hier_ 310

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Namen der hiervoren staande radja-mouda en rijxgrooten van Tidore paduka kitjil Garamahongi, kapitain-laut amirol-bahari kitchil Muhamad Djan, major kitchil Kokotoe, secretaris Abdul Rauf, Kitchil Indra Tjaya, Senghadje Looisa Djapunt, quimelaha fala- ramie Singa Abdul Rachim, quimelaha Gogugu Njira, quimelaha Togo-ela Sandiril, quimelaha Binawa-pakoe, quimelaha Kalaode Saaban, ngoffamanjira Moesa Vilakoe, ngoffamanjira toma Tjala Ternate, ngoffamanjira Roem Isnen, quimelaha Tomanjili seng- hadje, quimelaha Tongoway Siliaya, quimelaha Dakiri Djapun, quimelaha Tomaidoe Sanoe, quimelaha Gamoetoehi Hayroedin, hatib Togoroe Hasaly, ngoffamanjira Djawa Lukman, iman Mare Joesof, moedien Abdul Gafur, moedien Orassa, quimelaha Gamoeganiepamarie. 646`

MLXII CEILON-*MADURA*

2 Juni 1769, 548)

Hiervoor, wezen wij er in de inleiding tot no. MLIV Op, dat na de ovCr - eenkomst van 24 Januari 1767 spoedig weer verwikkelingen voorkwamen het rijk van Madura, waarbij ook de Compagnie betrokken werd:. Gerrit de Vos slaagde er In ook thans de vrede te herstellen: Grondslag werd het verdrag van 1767, dat opnicuw gekopieerd werd van onderstaand naschrift voorzien_

Ter geleegentheyd dat de ontstane verschillen tusschen de Doorlugtige Oostindische Kompagnie en Zijn Excellentie, den Heer Catta Theuver Iroenikitpejasie Rauwicolle Segremoettoe Wiseja Ragoenada Chedoepaddy, thans afgemaakt en bygelegt

1. Het is mij niet mogelijk deze veelal verhaspelde en corrupte titels namen verklaren (Cs.) 540) Uit de verzameling van de Kamer-Zeeland, #o . 8368, afd. III, fol. 111. Ook in de Overgekomen brieven 1776 , 13d0 boeck; folio 298 OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

311

zijn, worden ook de bovengemelte articulen van overeenkomst van- wegen Hoogstdeselve Compagnie en Catta Theuverheer; om hei- liglijk van weerszyden nagekomen te worden, bevestigt door het Madurees opperhooid, den opperkoopman Gerrit de Vos en Pietje- pulle, eerste minister en rijxcancellier van het Marruasch hoff, item voogd van Zijn Excellentie, den minderjarigen vorst boven- genoemd voorts deze met ’s Compagnies en het rijxzegel

van den heer theuver zoowel als met de handteekeningen van gemelte opperhoofd en Auwetoe Katta-pulle, afgezant vanwegen meer- melte heer Catta Theuver, door evengemelte eerste minister en rijxcancellier Pietje-pulle bekragtigt

Tutucorijn, den Juny anno 1769 was geteekend G de Vos. Bezyden de naam stond Compagnie zegel, in rooden lacque gedrukt: In margine geteekend met eenige Mallabaarsche karakters en cen cachet van den theuverheer, in rooden lacque gedrukt. Onder stond: Accordeert was geteekend F J: Billing: eerste gesworen klerk:

1. MOLUKKEN_NOORD-CELEBES

Augustus 1769. 547)

Nadat de koningin van Bintauna in 1755 beloofd had de verbreiding van de Christelijke godsdienst niet te zullen tegenwerken, kwamen er toch her - haaldelijk klachtcn van de Christeren binnen over achteruitzetting tegen- werking: In 1766 wendde de regent van de Christennegorij zich tot den gouverneur van Ternate met verzoek om nadere aansluiting aan en bescherming door de Compagnie: Gourerneur Munnik machtigde daarop den resident van Menado een contract met hem sluiten, wat 5 Augustus 1769 geschiedde Dit contract wijkt slechts weinig af van dat van 1755. De Compagnie had dus nu twee overeenkomsten met Bintauna, een mnet het Mohammedaanse een met het Christelijke deel der bevolking:

Verbond en voorwaarden, aangegaan en geslooten tusschen Manado’s resident, Johan Lebregt Seidelman; ter geeerde approbatie van den Weledelen Agtbaaren

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta. 312

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Heer Hermanus Munnik; gouverneur en directeur, benevens den raad der Molucco’$, in name ende van- wegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-Indie als representerende de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der Vereenigde Nederlanden ter eenre, en den regent der Bintaoense Christenen, Salomon Datonsala, nevens syne rijksgrooten ter andere zyde.

Aangezien Haar WelEdele Agtbare, den heere gouverneur en raad te Ternaten evengenoemde Christen Bintaoenders, die aan deze of Noord-Westzyde van de Celebese cust en gebergte wonen, op haar successive gedane doleantien en aanhoudende verzoeken _ van de Mahumetaanse Bintaoenders, die op Gorontalo onder de

bestiering van de koninginne, princes Manilha, hun verblijf houden, gunstelijk hebben gelieven te separeeren, en vervolgens den in den hoofde dezes gemelde resident by gerespecteerde letteren van den 30en Augustus Ao 1766 te qualificeeren omme met gemelden regent, Salomon Datonsala en zyne rijksgrooten, in steede van het sub dato 21 October 1755 te Gorontalo tusschen hem en de genoemde princes Manilha door den toenmaligen resident Thomas Thornton, gesolemniseert 548) een ander contract aan te gaan, z0 geschiet zulx by dezen; Eerstelijk verklaren en keuren gemelde regent en zyne rijks- grooten voor hun en hunne nakomelingen goet, zodanige opdragt van hun Jand en volkeren, als den koning van Terna ten, Zijn Hoogheit Amsterdam, in den jare 1683 aan de Edele Compagnie by geschrift en zegul heeft bevestigt en overgelaten, 540 zonder daartegen ten eeuwigen dage iets te doen of te onderneemen, direct ofte indirectelijk; nog (niet) te gedoogen, dat daartegen door iemand anders iets gedaan ofte ondernomen werde: Overzulx verklaren den regent en rijxgrooten hun land als een leen van de Ed Compagnie te nemen en te bezitten, ’t welk ook successive by verkiezing van een ander regent door denzelve en rijksgrooten zal moeten werden geheft en getilt:

1. Het contract van 1755 is no. CMLXXXIII 540) Zie Corpus III, blz. 310. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Zonder welke omstandigheden geen regent over de Bintaoense Christenen zal worden verkoren, nog daarvoor erkent, tenzy van en door de Edele Compagnie aangestelt, en in het rijk bevestigt is, vermogende de rijxgrooten eenlijk by aflyvigheid iemant daar- toe voor te dragen, van wiens goede wille en genegentheid alsdan volkomen verzekering zullen moeten doen, en daarop Compagnies goedvinden en bevestiging afwagten: Zullende wyders alle successive geeligeert werdende regenten voor hunne verkiesing en aanvaarding der regeering, zodanige acte als deze en daarby vervatte, dan wel andere voorwaarden, moeten onderteekenen ende bezweren, gelijk den presente regent doende_

Den gekoren regent dan op zodanige wijze bevestigt wezende, zal door niemant afgezet en een ander in zyne plaatse aangestelt worden, zonder goetvinden en toestemming der Edele Compagnie. Invoegen zig den regent ok niet zal mogen onderstaan eenige zyner rijxgrooten, ’t zy goegoegoe, capitain-laut of hoekum, van hunne waardigheden te dimoveren, en andere in hunne plaatse aan te stellen, dan met voorkennisse en bewilliging van de Edele Compagnie

Zal den regent niet vermogen een onchristen vrouwe te nemen of te trouwen, maar alleen zodanige, die de Christelyke Gereformeerde religie omhelst. Zullen den regent en rijxgrooten geene

andere dan de Gere- formeerde religie, zoals die ingevolge de Dordrechtse Sinodiale vergadering in de Nederlandse kerken gedeffent wert, in hun rijk mogen dulden

Ten welken einde uit dit rijkje geweert moeten worden alle Roomsgezinden, Spaansche of andere papen, monnikken, priesters of leken, belovende den regent en rijxgrooten geenzints te zullen dulden, dat dezelve een voet aan land zetten, maar hun terstond af te wyzen en doen vertrecken, mitsgaders by onwilligheid by de kop te vatten en gevangelijk naar Manado te zenden, vermits die lieden anders niets dan verwarringe met zig brengen: 10. Belooft den regent en rijxgrooten geen vreemde Europesen, ’t zy Spanjaarden, Portugesen, Fransen, Engelschen, Zweeden, Denen of hoedanig genaamd, en van waar die mogen zijn, nog ook geen Makassaaren, Boeginezen, Magindanauers, Xulokkers, Bor- 314

neoresen, Jumaringers of in generaal alle inlandsche volkeren, die niet onder de Moluccos sorteren Op hun land te admitteeren, maar de Europeanen af te wyzen naar Ternaten aan degene, die alsdan ’t gezag Compagnies wegen aldaar voert; En in cas van oppositie, evenals de inlandse zwervers, roovers en stroopers, des mogelijk te apprehendeeren, en wel verzekert naar Manado of Ternaten te brengen. 11 . Zullende zich Foorts overal toonen vrienden van ’s Comp vrienden en vyanden van derzelver vyanden te zijn, ook tot zoda- nige togten en oorlogen nevens andere vorsten, de Edele Compag- nie ten dienste te zijn als buy ten gevaar van hun land naar billijkheid zal kunnen geschieden, waarentegen de Edele Compag- nie in alle voorvallende gelegenheeden en ongemakken hun ge- trouwelijk zal tragten te helpen en te redden, zooals de nood en tijdsgelegenheit mogt komen te vereischen:

1. Zullen den regent en rijxgrooten geen oorlog nog vreede, hetzy met wien het weezen mogt, vermogen aan te gaan, nog te beginnen, zonder alvorens van de Ed Compagnie daartoe verlof en toestemming te hebben erlangt, doch door andere aangetast werdende, hun zelfs te verweren, zonder egter verder iets te onder- nemen tot tijd en wylen den heer gouverneur in Ternaten daar kennisse van heeft_

2. Blyvende den regent en rijxgrooten verpligt; imand der bond- genoten in ongelegentheid zijnde of door een ander van buiten aangerandt wordende; by te staan, en alle hulp toe te voegen, gelijk ook aan de andere kant de bondgenoten verschuldigt zijn den regent van Bintaoena, nevens zyne riixgrooten in zodanig een geval naar vermogen by te springen.

14 Zo by geval door storm, zwaar weer, als anderzints eenig Compagnies vaertuig, zy scheepen, chialoupen of minder bodems, onder het Bintaoense gebied of daaromtrent mogten Ver- vallen,

en eenig gebrek hebben, zoo belooft den regent en rijx- grooten henlieden alle hulpe en bystant te hewysen en naar ver - mogen te adsisteren, ’t welk de Edele Compagnie by gelegentheit zeer gaarne zal vergoeden:

1. Zal de vaart naar Amboina, Banda, Makkassar, Magindanau, of werwaarts het ook zijn mag, by de Bintaoeners niet mogen ondernomen worden, dan alleen met speciaal consent van den heer gouverneur in Molucco, alswanneer zy ook geen anderen als de OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

gespecificeerde plaats zullen vermogen aan te doen, Op poene van daarover Op het rigoureuste gestraft te werden 16. Indien onder ‘t Bintaoense gebied enige specerybomen mogten groeien, zo belooft den regent en rijxgrooten dezelve aanstonds te doen uitroeien, of wel de Edele Compagnie daarvan kennisse te geven, om door haar omgevelt en onder de voet gehakt te worden_ dewijl nooit gedogen zullen, dat in hun landen enige specerybomen gequeekt nog aangeteeld worden_ 17. Belovende den regent en rijxgrooten alle lijfeigenen, die van Comp” dienaren en onderdanen de vlugt onder hun gebiedt mogten nemen, aan de Ed. Comp’ ofte wettige lijfheer van dien over te leeveren, mits dat voor ider slaaf aan de opbrengers der- zelve, ’t zy in contanten of kleeden, thien rijxdaalders zal moeten betaalt worden.

18_ Byaldien de Edele Compagnie een vaartuig, corra-corra of gelalo, zy ter transport Fan een predikant, het bestellen van brieven of wel eenige houtwerken tot het maken of repareren van chialoupen of anderzints, benodigt is, zullen den regent en rijx- grooten van Bintaoena gehouden zijn de Comp” in al zulke ge- legentheit zoveel doenlijk te helpen en genoegen te geven; 19. Verbinden zig den regent en rijxgrooten vooral op ’t krag- tigste de goudtprocure met meerder ernst, als tot nu geschiet is, voort te zetten, te meer, dewijl met Gorontalo nu niets meer uitstaan hebben, en door de Boelongers niet ontrust worden, belovende derhalven althoos vijftig man in de mynen te houden, en om de vier maanden eens door versche volkeren te laten ver_ vangen, mitsgaders ook alle het gegraven werdende goudt enig en alleen aan de Ed : Compagnie tegen thien rijxdaalders de reaal swaarte zuiver en onvervalscht te zullen leveren en vooral zorge te dragen, dat niet het geringste van dat mineraal ontfutselt, en aan vreemde handelaars verkogt word, maar de contravanteurs zonder oogluiking, andere ten afschrik; te zullen straffen, dan wel zodanige morshandelaars aan de Ed: Compagnie over te leveren. 20. Verbinden en verpligten zig den regent en rijxgrooten in zel- ver voegen alle het schildpadhoorn en was, hetwelk zy of hunne onderdanen in handen krygen, ten redelyken pryze, na dies faveur, aan d’Ed. Comp” en niemant anders te zullen leveren: 21

Beloven den regent en rijxgrooten zorge te dragen, dat den korprael, die ’s Ed: Compagnies wegen Op Bintaoena geplaatst is, 316

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

om het aldaar gegraven werdende goudt in te zamelen, en manschap, althoos van goede woningen te voorzien en dat dezelve ook met een goede sterke pagger omringt zijn, tegen den aanval van alle quaatmenende deugenieten, zo rovers als dieven. Gelijk mede alle dagen twee quartsmannen 560) tot de noodige diensten der bezettingen te leveren, z0 om water te halen als brandhout te kappen, en andere handryking te doen: 22. Gelijk den regent en rijxgrooten mede beloven, telkens wan- neer den posthouder een prau en volk requireert; ’t zy om lywaten, gagies of randsoenen van Manado te halen, dan wel brieven der- waarts, of dan wel Gorontalo- of Quandang- waarts over te bren- gen, die ten spoedigsten te zullen leveren: 23. Ingevalle de Edele Compagnie oirbaar mogt vinden, om in der tijd, instede van de houte benting, een steen fortje op Bin- taoena Op te rigten, zo beloven den regent en rijxgrooten de noo- dige matterialen daartoe, behalven Spijkers, ijzerwerken en dak- pannen, gelijk mede een toereikend getal volck tot den opbouw van zodanigen vesting te zullen leveren. 24. Laastelijk beloven den regent en rijksgrooten alle het gene roorschreven staat, als vrome, getrouwe vasalen en leenmannen, Fan de Edele Compagnie in alle deugt en opregtigheyt te zullen onderhouden en doen onderhouden, zonder dat om deze of gene differenten, die er zouden konnen ofte mogen ontstaan, eenige ver- breking van dit contract zal geleden werden ’t Geen ik, regent Salomon Datonsola en rijxgrooten dan in teeken der waarheit niet alleene met solemneelen eede bevestig, maar ook met onse gewone handtekeningen bekragtigen, gelijk zulx door Manado’s resident; Johan Lebregt Seidelman, in name ende vanwegen, als in den hoofdde dezes gemelt, mede werd onderteekent ende bezegult: Onder stond Aldus gedaan, besloten, onderteekent, bezegult en bezworen tot Manado, op ’s Compagnies logie, den 5” Augustus 1769, (was geteekent) J. L Seidelman. {561 In midden stond Compagnies zegul, gedrukt in roode lak in margine: ons pre - sent (geteekent) de Koning en Johan Christ: Schultz.

1. Herendienstplichtigen: 551) Vermoedelijk dezelfde, die onder andere documenten L gespeld:

Zeidelman wordt OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

317

MLXIV . MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

26 October 1769 662

Gouverneur raad van Ternate waren niet te spreken over de slechte naleving der contracten door die van Limbotto. Zij zonden er in 1769 een commissie hcen, die, mede in verband met een troonvacature_ cen aantal eisen stelde, het hier volg Igende document opgesomd, welke werden aanvaard, waarop het contract in de loge te Kwandang door partijen werd getekend,

Conventie of overeenkomst nopens eene bepaalde goudleverantie enz , getroffen tusschen den capitain- militair Johan Fredrik Wedel, en den ordinair-lieutenant der artillery, Johan Fredrik Dubordieu, beide commis- sianten vanwegens het Moluks ministerie, den Wel- Edele en Agtbare Heere Hermanus Munnik, gouver- neur en directeur, benevens den raad in Ternaten, als representeerende Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Grootagtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raaden van Nederlandsch-India en zulks in name en vanwegens de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie ter eenre en de koningen en rijksgrooten van Limbotto ter andere zyde.

Eerstelijk : Beloven WY, koningen en rijksgrooten, de goudmynen zonder ophouden door een talryke menigte onzer onderdanen in ’t vervolg met meerder vlijt, als zedert onze herwaartskomst van Limbotto geschied is, te zullen laten bewerken, en daaruit jaarlijks voor rekening van de Ed. Compagnie aan den resident alhier te leveren een quantiteit van zevenhondert en vijftig realen stofgoud, wel gezuivert van andere metalen en alle vuyligheid, tegen tien rijksdaalders, van 48 zwaare stuivers ieder; de reaal zwaarte, met gehoudenis, dat wanneer het gebeurde wy in het eene jaar minder als de bepaalde quantiteit kwamen te leveren, hetzelve in het vol- gende jaar door een opulenter leverantie van dat metaal zal werden gesuppleert, waaronder nog begrepen is, dat al het meerder ge- vondene, zonder de minste agterhouding, teffens met de gemelde 750 realen, in maniere als gezegt is, aan den resident zal werden gelevert; onder beding, dat wy zoowel als die van Gorontalo, met soortgelyke lijwaten, en by noodzakelijkheid met een Compagnies 652) Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta 318

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

vaertuig, om de goudmynen te bekruysen en daarvan af te houden alle zwervers ende zodanige, die met de Compagnie in geen ver - bond staan, mogen werden voorzien. Ten tweeden. Beloven wy het nieuwe fortres, onlangs ingevolge Compagnies ordre Op een bergje hier naby gelegen, in allerhaast, naar slegts van solariehout 563 door ons vervaardigt, zoodra den kroonprins Badaroedin Nacki, tot koning aangesteld, van Ternaten zal zijn teruggekomen, met een steenen benting van 14 voeten en twee dito puntten ieder van 17 voeten hoog, mitsgaders met een gragt rondom dezelve, ter diepte van een- en ter breedte van een en een halve roede, alsmede met twee putten daarbuiten, behoor- lijk

gegraven en gemetselt daar de beste gelegenheid is, te zullen fortificeeren en, Zoo spoedig doenlijk is, te voltooyen, mits dat ons van Gorontalo of elders een bequaam metselaar worde toegezonden, om Van dezelve de noodige onderrigting deswege te bekomen En zal de oude residentie, wanneer den resident met zijn onder- hoorige enz in de nieuwe benting *al hebben postgevat, en de Compagnie zulks mogte requireeren, door onze onderdanen om vergehaalt en z00 vervolgens tot de grond toe geslegt word en, en by continuatie alles aanwenden, om onse negory nader by de nieuwe benting Op te rigten. Ten derden Beloven wy alwyders ons in geenerlei maniere met vreemde natien, vyanden van de Compagnie zijnde, te zullen be- moeyen of eenige correspondentie te houden, zoo min als dat wy zullen gedogen, dat iemant van onze onderdaanen zig daaraan schuldig maakt, onder wat naam of voorwendsel zulks ook zoude mogen wezen, maar integendeel te handelen en te doen handelen gelijk getrouwe bondgenooten van de Compagnie verpligt zijn. Ten vierden Belooft den kroonprins, Badaroedin Nacki, uitterlijk in de maand December aanstaande; of somtijds 86+) eerder, na dat de gelegenheid zal vereischen, op Ternaten te verschynen, om aldaar tot koning te werden aangesteld, en nevens de rijxgrooten, die hem zullen derwaarts vergezellen, met de Molukse regeering nopens deese conventie zodanige verdere schikkingen te maken, als tot meerdere bekragtiging van dezelve zal bevonden worden te behooren

Ten vijfden En zullen Wy, koning en rijkgrooten, nog iemant van

1. Waarschijulijk is hier bedoeld lolari of lolarohout, Bruguiera Rumphii BL: (Bruguiera Gynnorhiza Lamk) een strandboshoutsoort: (Cs,) 664) Hier in de betekenis van veventueel’ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

onze onderdaanen ons buiten onze territorien; hetzy te water of te land, nergens heen begeven zonder behoorlyke passe van den resident verzogt en bekomen te hebben_ Ten sesden : Gelijk wy ook in vervolg geen vergaderingen of byeenkomsten meer zullen houden, waarin de Compagnie eenig belang mogte hebben, als ten bywezen van den resident; die van ’s Compagnies wegen alhier resideert Ten zevenden Desgelijks zullen wy ook geen ambtenaren nog andere raadsleeden meer benoemen of aanstellen, zonder den resi- dent immediaat nadat diergelyke aanstellingen geschied zijn, de vereischte kennis deswegen te laten toekomen. Ten agtsten. Beloven wy ook alle vorige contracten, conventien of andere verbindtenissen, die WY, ter verrigting aan Compag- nies diensten, met de Compagnie aangegaan of uit ons zelve heb- ben laten aangaan, in volkomen kragt en waarde te houden en van poinct tot poinct alle getrouw te zullen nakomen en opvolgen, even alsof die van woord tot woord alhier geinsereerd waren en uitgedrukt: Ten laatsten. Beloven Wy , commissianten, der koning en rijk- grooten aan ons gedane instantien by onze heeren en

meesters op het favorabelste te zullen voordragen en teffens kennis te geven van derzelver opregte intensie om de Compagnie in alles getrouw en in hunne bereidwilligheid altoos constant te willen blyven.

Onder stond Aldus gedaan en overeengekomen ter vergade- ring van de commissianten, den capitain-militair Johan Fredrik Wedel, en den ordinairen lieutenant der artillery Johan Fredrik Dubordieu, met de koningen en rijksgrooten van Limbotto, die tot meerdere bevestiging van den inhoud dezes, nevens de gemelde commissianten hunne gewoonlyke handteekeningen hieronder hebben gesteld: Lager Quandang in ’s Comp’e logie, den 26e October 1769, (was geteekend) J: Wedel, en J F_ Dubordieu. In margine geteekend met agt Arabische caracters. Onder stond Accordeert was geteekend_ van de Walle, Sec” 320

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MLXV_ GORONTALO_

November 1769_ 656

Van Kwandang begaven de het vorige document genoemde twee commissianten” zich naar Gorontalo, waar zij, na den resident aldaar hun commissie hebben opgenomen, besprekingen hielden met de radja’s van diverse staatjes _ Het resultaat waren de volgende twee overeenkomsten_

Conventie off Overeenkomst nopens de bepaalde goudleverantie, getroffen tusschen den kapitain-militair Johan Fredrik Wedel, Jan Wittewaal, onderkoopman en Gorontaals resident en den ordinair- lieutenant der artillery, Johan Fredrik Dubordieu, commissianten van- wegens het Molux ministerie, den Weledelen Agtbaren Heer Hermanus Munnik, gouverneur en directeur be- nevens den raad in Ternater, als representeerende Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen GrootAgtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlandsch-India, en zulx in name en vanweegen de Generale Neder- landsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie ter eenre, en de koningen en rijksgrooten van Gorontalo ter andere zyde.

Wy, koningen en rijksgrooten beloven voor ons, de gantsche negory en onze nakomelingen, niet alleen dat wy sullen opvolgen alle vorige contracten en verbintenissen sprekende van het stoff- goud, hetzelve voor gesinsereert houdende, maar thans opnieuw overeengekomen zijn, met de expres daartoe tot hun geschikte commissianten, aan de Ed: Comp”” alhier jaarlijks te leveren eene quantiteyt van realen swaerte een duizend vijff hondert, 667) dus aen waardey rijxdaalders vijfthien duizend, onder deese overeen- stemming dat, wanneer het mogte gebeuren dat wy door een by sonder inconvenient belet werden dat jaar het montant op te brengen, het naastvolgende suppleeren moet, sooveel als er

minder geleevert was_ Zullende ook boven de vastgestelde quantiteyt sOO- veel goud aan de Ed: Compagnie brengen, als by ons gegraven of

1. Uit het Contractenboek XI (no: 19) op het Arsip Negara Djakarta. 567) Versta een hoeveelheid goud, die evenveel weegt als 1500 realen OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602__1800.

gevonden mogte worden, sonder dat iets van hetzelve in vreemde handen mag komen te vervallen. Dit vorenstaande de koningen en rijksgrooten sijnde voor- gehouden, betuygen sylieden alles in ’t werk te stellen, om boven- staande quantiteit goud aan de Edele Compagnie te leveren, dog maken eenige zwarigheit in een vaste belofte daeromtrent aan te gaan. Dus wY ons ver -binden, sonder manquement jaarlijks te leveren twaalf duizend aan waardey off realen twaalf hondert zwaerte:

Aldus gedaan en overeengekomen ter vergadering van de als in den hoofde gemelde commissianten met de Gorontaalse koningen en rijkgrooten, die tot meerdere bevestiging den inhoud dezes met hun gewoonlyke handteekening hebben onderteekent; tot Gorontalo, in ‘t fortres Nassau, den vierden November A” 1769. Was geteekent J Fy Wedel, J Wittewaal, J F Dubordieu_ Terzyde stond getekend met Arabische caracters en daarby ge- schreven Gesteld by zijn Hoogheid Mono Arfa d” by den koning Wallandy ; d” by den goegoegoe Dinen d” by den goegoegoe Bankalien d” by den capitain-laut Gelijnto by den kitchil Arrieff ; gestelt by den kitchil Dessec do bij den marsaoli Boeingo, d” gestelt by den kitchil Halee d” gestelt by den Hillemong ; do gestelt by den do Amoeda ; d” gestelt by den Pagraman: Onder stond Accordeert (was geteekent) B’ van de Walle, Secr

MLXVI: MOLUKKEN_NOORD-CELEBES

November 1769, 558

Zie de Inleiding bij het voorgaande document: Conventie off Overeenkomst nopens de bepaalde goudleverantie en verdere ’s Compagnies bevelen, ge- troffen tusschen den capitain-militair Johan Fredrik Wedel, Jan Wittewaal, onderkoopman en Gorontaals resident, en den ordinair-lieutenant der artillery Johan Fredrik Dubordieu, commissianten vanwegens het

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta. 21 322

Moluks ministerie, den Weledelen Agtbaren Heer Her- manus Munnik, gouverneur en directeur, benevens den raad in Ternaten, als representeerende Zijn HoogEdel- heid, den HoogEdelen GrootAgtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-India, en zulks in name ende vanwegens de Generale Nederland- sche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie ter eenre, en de koningen en rijxgrooten van Attingola, Boe- langa, Bonie, 569 neffens Bintauna ter andere zyde. Wy, koningen en rijxgrooten der drie eerstgemelde negoryen beloven by desen voor ons en de onse, SOo VOOr tegenwoordige als het toekomende, aan de Ed: Compagnie tot Gorontalo, jaar- lijks een ieder te leveren stofgoud, realen een hondert swaerte, dat is rijxdaalders een duisent aan waardig, schoon ende Zuiver, Onder dese overeenstemming, dat wanneer het mogte gebeuren men door opgekomene swarigheden verhindert wierd gemelde tantum ter leverantie te brengen, het volgende jaar dat verbetert zal werden_ Bintauna belooft jaarlijks te leveren realen thien, dat is rijxd" een hondert_ Nog beloven wy de goudmynen Poquatte steedts te on- meren_ 5594 - sonder ophouden, en het volk neffens de opperhoofden in de mynen te doen vervangen, ten einde in staat te zijn ons con- tingent op te brengen Wy zullen met yver van nu aff een begin maken met den opbouw van de steene militaire wagt in dit fortres, en ons schik-ken na Compagnies intentie, leverende twee man tegen die van Bintaoena een, dus het negorytje in Bintaoena altoos maar de helft afwerkt van hetgeen het gedeelte van een ieder uitmaakt, waarin de laastgemelde negory mede toestemt De noodige mast- en andere houtwerken ten dienste van 's Compagnies fortres en chialoupen zullen wy leveren_ Zoo ook contribueeren tot 't lossen en laden der vaertuigen_ Alsmede tot het afhalen van rijst van Manado, 't overbrengen van brieven, naar Ternaten, Quandang en Pariegie, dan wel soda - nige goederen, als de tijdt dat vereischen mogt

1. Men wete, dat dit nict het Bone of Boni van Zuid-Celebes is, maar een gelijknamig landschapje ten Oosten van Gorontalo: 6584) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800_

Maer omdat de omstreeks 560) dit fortres leggende koningen en bondgenooten; een ieder, na rato syne onderdanen, Compagnies diensten mogen dragen, sullen de Attingalders, Boelangers en Bonirezen een man leveren tegen de Gorontaalders thien mannen.

De nu lang ingehoudene quart man 681) beloven de Attingal- ders te sullen geven:

Binnen het verloop van eene maand nemen de kroonprincen aan na Ternaten over te vaaren, om sig Voor den Achtbaren Heer gouverneur te vertonen en aldaar de contracten te vernieuwen

Aldus gedaan en overeengekomen ter vergadering van de als in den hoofde dezes gemelde commissianten, koningen en rijx-grooten, die tot meerder bevestiging den inhoud deses met hunne gewoonlyke handteekening hebben onderteekend. Tot Gorontalo in het fortres Nassau den vierden November een duizend zevenhondert negen en sestig: Onder stond Accordeert was geteekend) van de Walle, secretaris.

MLXVII MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

13 Juni 1770. 682

De erkenning van een nieuwen koning over Limbotto maakte het nodig dat deze naar Ternate kwam om de oude overeenkomsten te bezweren_ Daar de inhoud van tocn gesloten overeenkomst volkomen gelijk is aan de voorgaande, het niet nodig deze , Bevestiging vernieuwing extenso op nemen. De ondertekening beediging geschiedde het kasteel Orange Ternate, 13 Juni 1770,

1. Versta de orntrek van. 561) Quart of quarto herendienstplichtige: 562) Uit het Contractenboek XI (no. 19) Op het Arsip Negara te Djakarta 324

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MLXVIII MOLUKKEN_NOORD-CELEBES.

20 Juni 1770 603

Het optreden van een nieuwen koning in Bone in Noord-Celebes maakte het nodig dat deze naar Ternate trok Otn beedigd te worden_

Renovatie en ampliatie van het contract, aangegaan, vastgestelt, besloten en verzegult tusschen den Wel- Edelen Agtbaaren Heer Hermanus Munnik, gouverneur en directeur, nevens den raad der Moluccos, uit naam en vanwegen Zijn HoogEdelheid, Den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtb Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, benevens de WelEdele heeren Raden van Nederlandsch-India, als represen- teerende de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den Staat der Frye vereenigde Neder- landen, ter eenre en den g’eligeerd koning van Bone, Amirie Iskandar Kitchil Lahay, met zyne rijksgrooten ter andere zyde:

Nademaal den koning van Bone, Amirie Kaharoedien Kitchil Wa-adoe, door deszelfs hoogen ouderdom aan deeze regeering verzoek gedaan heeft om van de bestiering zijns rijks ontslagen en in zijn stede weder aangesteld te moogen werden deszelfs zoon prins Amirie Iskandar Kitchil Lahay, die dan op ‘t aanschryven van deze regeering eindelijk Op den &e dezer_ met eenige der VOOr - naamste bobatassen 584= van dat rijkje, alhier is opgedaagt, mits- gaders den 13” daaraan in rade van politie goedgevonden en

ver- staan is, gemelde prins als de wettigste tot koning over voormeld leenrijkje van Bone te eligeeren en aan te stellen, gelijk hy daartoe geeligeerd en aangesteld word by deezen, zo belove en zweere ik; koning, benevens myne rijksgrooten, tot erkentenis van de magt en eigendom, die de Edele Compagnie p voorschreven land heeft, het contract tusschen voorschreven mijn vader en den toenmaligen heer gouverneur Abraham Abeleven, benevens den raad der Moluccos, Op den 28e November 1757 gesloten, 505’ stiptelijk te zullen onderhouden en doen naarkomen. Wyders belooven en zweeren ik koning, en myne rijksgrooten,

563 Uit het Contractenboek XI (no 19) op het Arsip Negara 584) bobato $ landsgroten. (Cs. 685) Hiervoor , no_ MVII:

Djakarta 326

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Bernardus Sebastianus Wentholt; ingevolge qualificatie van den Weledelen Agtbaren Heer Hermanus Munnik; gouverneur en directeur, nevens den raad der Molucco’s, in name ende vanwegen Zijn HoogEdelheid, den Hoog Edelen Gestrengen GrootAgtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlandsch-India, als representeerende de Generale Nederlandsche Geoctroy- eerde Oostindische Compagnie en den Staat der vrye Vereenigde Nederlanden ter eenre, en den g’eligeert regent van Boelang en Mogondo, Christoffel Manoppo met zyne rijksgrooten ter andere zyde

Nademaal de leenrijkjes van Boelang en Mogondo, door het zigzelve detroneren van den koning Eugenius Manoppo, en het opligten van hem sub dato 27 April a9 1769, gemelte rijkjes zinds dien tijd van een bestierder ontblood geweest zijn, al waaromme haar WelEdele Agtbare, de Edele Moluxe regeering met het jongst aanwezen tot Ternaten van voornoemde regent, om reden de Boelangsche nog Mogondosche rijxgrooten haar aan het dikwerff opontbod met de wettigste tot de vacante kroon niet hebben ge-kreund, als hoofd en bestierder over beide die rijkjes te nomineeren en teffens by gevenereerde letteren van 9 September jongstleden den in den hoofde dezes genoemde resident te qualificeeren, om met voormelde regent, Christoffel Manoppo, en de rijksgrooten van Boelang en Mogondo, instede van het sub dato 23 February 1767 te Ternaten door den verzondene koning Eugenius Manoppo ge- solemniseert; 568 een ander contract aan te gaan, zo geschiet zulks by deezen, en belooft hy, regent, benevens zyne ryxgrooten vooraff, tot erkentenisse van de eigendom, die de Comp op die landen heeft; na het voorbeelt zyner voorouderen, de hieronder volgende articulen en voorwaarden heiliglijk te zullen onderhouden en doen nakomen_

tlm 22 zijn gelijkluidend aan die van contract no: MLV, alleen is het woord ukoning overal door #regent" vervangen; (Cs.) 23_ Gelijk almede zig verbinden den regent en rijxgrooten voor de door den gemelden koning Eugenius Manoppo aan de Edele Compagnie gemaakte schuld van 7547/16 gekartelde dukatons of

1. Zie hiervbor,

1. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_~1800.

1257-19- 569) als eigen debiteuren welk montant beloven ten spoe- digsten te zullen voldoen.

't Geen ik, Christoffel Manoppo en rijxgrooten, dan in teeken der waarheid niet alleene met solemneele eede bevestigen, maar ook met onse gewoone handteekeningen bekragtigen, gelijk zulks den Manados resident, Bernardus Sebastianus Wentholt, in naame en vanwegen als in den hoofde dezes gemelt, mede wordt ondertee- kend ende bezegult: Onder stond Aldus gedaan, beslooten, onderteekent en beze- gult ter negory Boelang den 22en November 1770 was geteekend) B S_ Wentholt: In het midden stond 's Compagnies zegul, gedrukt in roode lak: In margine: Ons present (geteekend) S_ W Lee en I' Jansz_

1. MOLUKKEN_NOORD-CELEBES.

Januari 1771_ 570

Onderstaande Conventie" een der weinige documenten, waarin een klacht Fan inheemsen tegen dienaren der Compagnie, en hun knoeierijen wordt behandeld Meestal gingen dergelijke klachten de doofpot in.

Conventie aangegaan en besloten tusschen den prins Marcus Ponto, regent van Bwool en het hoofd der Tombelders Pieter Marapatty nevens hunne bobatos- sen ter eenre, en den WelEdelen Agtbaren Heer, Her- manus Munnik; gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos, ter andere zyde, in naam en vanwegen Zijn Hoog Edelheid, Den Hoog- Edelen GrootAgtbaren en Wijdgebiedende Heer, Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, benevens de WelEdele Heeren Raden van Nederlands India _

Nademaal den regent van Bwool, Prins Ponto, en het hoofd der Tombelders, Pieter Marapatty, aan ons verscheide klagten hebbende ingebragt tegens de gecommitteerdens, die nu sedert eenige maanden van Marapatty op hun land aankomen, om goud

1. 1257 gulden 19 stuivers: 570) Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara Djakarta. 328

te troqueeren, en wel voornamelijk tegen den bootsman Cornelis Willemsz namelijk dat zy alles hetgeen zy particulier ten handel voeren, als klappers, cadjangs, uyen enz_ ten duursten tegen goud moesten inruylen, alzoo zy van contanten, die weinig of niet aangebragt wierden, ontbloot zijnde, het goud tot dagelijkse uitgave zoowel als hunne onderhoorige, moesten employeeren, en wel voornamelijk dat zy ondervonden hadden, dat den bootsman Cornelis Willemsz. door zijn zwaar laadgewigt, waarmede zij het goud moesten weegen en afgeven, hun te kort gedaan had, 671 wy daar- inne geliefden te voorzien, zoo is het, dat den gouverneur en raad in Molucco, in hunne vergadering Op heden goedgevonden en be- slooten hebben, om met den voorschreven regent van Bwool, Ponto, en het hoofd der Tombelders_ Marapatty, en hunne geza- menlijke bobatossen, in name van de Edele Compagnie aan te gaan deze conventie, belovende voorschreven regenten uit cen zuiver en opregt hart den inhoud daarvan heiliglijk en zonder eenige exceptie te zullen onderhouden, namelijk; Vooreerst Beloven wy Marcus Ponto, prins-regent van Bwool, en Pieter Marapatty, hoofd der Tombelders, ons ophoudende in het district en onder de jurisdictie van Bwool, dat wij ’s jaarlijks aan de Edele Compagnie zullen leveren een vast contingent van agt honderd reaalen zwaarte aan goud, of zooveel meer als Wy en onze onderdanen zullen kunnen magtig werden, zonder iets in het geringste af te geven aan anderen buiten de Edele Compagnie: Ten tweeden Beloven wy dat wy zullen zorgen, dat niet dan goed en oud goud geleverd werde en ten dien eynde aan onze onderdanen gelasten, dat zy al hun goud zullen hebben te brengen voor ons of onze landgrooten, daartoe gecommitteerd, in presentie van Compagnies gecommitteerden, zullende elke reize al het ingezameld goud vullen in een bequame bamboesje, die verzegulen en overleveren met beschryving, hoeveel goud daarin is_ Ten derden Beloven WY, wanneer hier door het smelten of minder gehalte de Edele Compagnie schade zoude koomen te lyden, dat wy ten allen tyden ter requisitie van den heer gouverneur en raad die schaade zullen vergoeden. Ten vierden Beloven wy van onze onderdaanen of bobatossen, welke goud zullen leveren, niet meerder zullen neemen voor onze geregtigheid als een quart rijksdaalder of twaalf stuivers voor ieder

1. Hier is blijkbaar iets weggevallen: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

reaal zwaarte Voor onze moeite en verantwoording voor het te min bevonden wordende

Ten vijfden Beloven wy het goud by de leverantie en ontvangst te zullen wegen met het Compagniesgewigt, ons thans door den heer gouverneur ter hand gesteld, en welks bedragen wy aannemen met goud te zullen voldoen, zoowel als onze oudere debet aan de Edele Compagnie, z00 schielijk onze nog armoedige toestand permitteert.

Ten sesden: Belooft de gouverneur benevens den raad te zullen zorgen, dat de gecommitteerden voortaan een genoegzaam tantun van contanten en duiten cn zilvere specie zullen aanbrengen, opdat de Bwoolnezen voor hun goud contanten erlangd hebbende, weder voor contanten compagnies lywaten en andere benoodigdheden kunnen inkoopen.

Onder stond Aldus gedaan, besloten, getekend, bezegult en bezworen tot Ternaten in ‘t casteel Orange, den &e anuarij anno 1771, was geteekend) H’. Munnik; I G. Raesveld, I F. Wedel, A. Zeidelman; G. C. Meurs_

MLXXI: JAVA -MADURA_

Februari 1771. 672)

In November 1770 overieed de oude Panembahan van Madura (di. West- Madura, Bangkalan} Tjakraningrat: Op voorstel van gouverneur Jan Vos werd besloten een kleinzoon van den overledene tot opvolger benoemen Hij moest onderstaande conditien bezweren: (DE JoNGE, Opkomst XI blz. 158) .

Conditien en voorwaardens, dewelke ik, Pangerang Adipatty Sitjadiningrat; in handen van den Edelen Heer Raad-extraordinair van India en gouverneur en direc- teur deeser custe, Johannes Vos, ende zulks vanweegen Zijn Hoogedelheyd, den Hoogedelen, Hooggestrengen, Grootachtbaaren en Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra Gouverneur-Generaal, en de

1. Uit de Overgekomen brieven 1772, 30*t boeck, afdeeling Java’s Oostkust; folio 27 volgende: 330

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Weledele Heeren Raaden van [de] Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in deese lan- den, by de aanvaarding van het regentschap en sub- alterne gebied van Compagnies eyland Madura met desselfs ap- en dependentien, voor zooverre hetzelve door mynen overleeden grootvader, den Panumbahan Tjacradihingrat, geregeert en beseeten is, hebbe be- swooren; welke conditien en voorwaarden, 5Oo als deselve hierna zullen beschreeven worden, ik by deese beloove en my verbinde ter goeder trouwe en geduu- rende mijn regentschap te zullen nakoomen en te doen nakomen, zonder daarvan in het minste of in het meeste af te wyken_

Aangesien het geheele eyland Madura door den Sousouhou- nang na luyd het contract tusschen de Compagnie en Zijn Hoog Ed. van dato 11 November 1743 573 met alle het regt van eygen- dom; souverainiteid en opperheerschappy aan de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie is afgestaan en gecedeert geworden, en deselve daardoor is getreeden in alle de roorregten en preeminentien, die de vorige Sousouhounangs hebben gehad en geexcerseert; z00 verklaar ik; Pangerang Adipatty Sitjadiningrat, dat ik van deese afstand volkomen onderrigt ben; en dat ik gevolgelijk het voornoemde regentschap Van Madure uit handen van de Generaale Neederlandsche Oostindische Compagnie, als de wettige opperheer van hetselve zijnde, te lecn en tot weederzeggings toe heb ontfangen, zonder dat hetzelve in eenige opsigte op myne kinderen, familie of verdere naastbestaande hereditoir of erflijk is of in vervolg zal weesen, maar dat de Compagnie na welgevallen, als de heer van hetzelve zijnde, daarover kan disponeeren en hetselve geeven aan die het haar behaagt, zonder dat myne kinderen, erfgenaamen of naastbestaande daarteegen iets kunnen te seggen of in te brengen hebben welke doorlugtige Compagnie ik by deese bekenne en erkenne mijn wettige souverain en opperheer en ik vassal en onderdaan te weesen, en my ook verbinde aan de ondervolgende articulen en voorwaarden; Dat ik jaarlijx daarvan in persoon hoomagie zal doen op Batavia ofte Samarang, zoals dat door de Compagnie g’ordonneert zal worden Dat ik geen bezendingen, correspondentien ofte eenige de

1. Zie Corpus V, blz, 363 en 364. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

minste adsistentien zal tollereeren, veel min zelfs excerceeren, met eenige dergeene, die in vroeger tijd zig van deese eylanden en de gehoorsaamheyt der Compagnie door voortvlugting ontrokke hebbe, zooals daar nog in ’t bysonder is sorteerende Wieradinin- grat; overgebleeven en voortvlugtige broeder van mynen jongst overleedene grootvader, den Panumbahan voormeld, maar in tee- gendeel mijn uiterste devoir zal aanwenden om deselve magtig te worden en met derselve adherenten in handen van de Compagnie leeveren, ingevalle die mogte tenteren voet Op Madura te zetten ook ten eersten de Compagnie ter kennisse te brengen als men ontware mogte waar deselve zig nog ophielde en eenige correspon- dentie ofte ingressie ten deesen eylande onderstonde:

Dat ik [geen] armature, equipagie en fortificatie tot nutte deeses lands, dan wel tegens dies vyandige, als met prealabel ad- vies en approbatie ten opsigte van het eerste en op speciaal requi- siet ofte bevel ten reguarde van het laastgemelde, sal aanleggen, oprigten ofte uytrusten, en daarteegen deselve Compagnie altoos ten dienste staan, om met zooveel gewapend volk als zy van my zal komen te vorderen, tot haar adsistentie, waar het ook Op Java

of elders weesen mogte, te velde te trekken en zooveel ’s lands vermogen sulks maar toe zal laten, Op te brengen Dat ik [dit district ten meeste nutte en voordeele van de Compagnie en desselfs onderdanen, waarover ik als hoofd ben gesteld, bestieren zal], en alles in het werk stellen, wat tot ver- beetering van hetzelve noodig is_

Dat ik mijn jaarlijx tribut en contingenten aan de Compagnie zal opbrengen, zooals dat jegenwoordig zig in de na te noemene passe gereguleerd vind, onder gewillig verband ; dat ik; door toe- neemende florisance deeses lands ten opsigte van de hier vallende producten in staat geoordeelt werdende deselve te vermeerderen, my althoos in der billijkheid zoowel daartoe zal laaten vinden en verpligd agten; als nopens de plaatse der leverantie van deselve, die tot heeden als de bequaamste door de E. Compagnie te Grissee is bepaald gebleeven Het tribut myner revenus ende landsproducten, die thans uit dit regentschap opgebragt en geleverd werden, zijn en blyven, invoegen hierboven gesegt is, bepaald op: Vierduysent wigtige Spaanse realen 60 sware stuyvers ider, ofte vijfduysend rijxdaalders Hollands in andere goede gangbaare goude of zilvere munte; 332

Drie duysent takkers 574 Madurees van vier kannen Hol- lands ieder, of twaalfduysent kannen Hollands klapusoly Sestig coyangs groene catjang, en Dertig picols gaaren in soort voor contante, zooals deselve voOr deese cust door de Compagnie bepaald is

Dat ik met myne nabuurige meederegenten Op Sumanap en Pamacassang in rust en vreede leeven, en deselve niet beschaadi- gen, maar de verschillen die ik; zy over de limiten of andersints met haar kryge mogte, aan de uitspraak van de Compagnie over - laaten zal,

Dat ik zonder voorafgaande permissie van de Compagnie nooyt voet Op Java zetten, of my met de zaaken der regenten_ myne overbuuren; nog ook met die van de verdere Compagnies regenten, direct of indirect bemoeyen zal Dat ik geen de minste correspondentie met eenige andere in- landsche vorsten ofte haar onderdaanen, hetzy Compagnies onder- hoorige, dan wel vreemde na buurige of andere volkeren, houden, my met deselve engageren, inwikkelen of verbinden en van het- geene uyt een naar ordre en wetten van de Compagnie gepermit- teerde handel en vaart mag voortvloeyen, althoos sulks ter harer behoorlyke kennis brengen. Ook de passen, daartoe benoodigt; op de van de Compagnie desweegens bepaalde plaatsen requireeren. En versoeke item sulx ook ten stipste observeeren sal van die- geene,

dewelke zig van andere plaatsen mogte onderstaan dit eyland aan te doen dan wel ten handel te koomen, in voege die niet dan na vertooning van behoorlyke Compagnies passen admit- teeren_

1. Dat ik in 't bysonder den invoer [van] amphioen, die niet van de E. Compagnie gekogt is, sal beletten en overgeeven, dan wel doen calangeeren na de ordres van de Compagnie degeene, die zig daaraan koomen schuldig te maeken. Waarvoor de Compagnie aan my beloofd ten reedelyke pryse te zullen betaalen alle de kisten, die mijn volk koomen aan te haalen, welk bedragen de Compagnie my beloofd te laaten behouden als cen recompens van mijn yver in het agterhaalen van deselve. 11. Dat ik my ten opsigte van Compagnies fortres ende desselfs bezettelingen ter deeser plaatse in derselver onderhoud, gerieving

1. Takar

maat. Zie Corbus

noot

op blz. 415. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

333

en alle mogelyke behulpzaamheid ten meeste zal quiten, en con- tinueeren aan deselve te laaten genieten de nodige randsoenen van rijst, lampoly, brandhout, enz , ook vereyschte dienstvolk, met onderwerping weegens het getal aan de magt, die de Compagnie ten deese noodig zal oordeelen.

12 Dat ik van de door de Compagnie anno 1761 zoo hooggunstig mynen overleedene grootvader ende desselfs successeuren indertijd geconcedeerde heffing der in- en uitgaande regten, een allerbeschey: denst gebruyk maken en des zorge dragen sal deselve nooit exce- deeren de desweegens door de Compagnie te deeser custe gemaakte bepaaling item dat de persoonen, die ik daarin zal laten fungeeren, behoorlijk bewijs van kennisdraaging by den heer gouverneur deeser custe hebben, opdat t daartoe geschikte, reedelyke en wel toe te vertrouwene persoonen zijn zullen, die ik ook verpligten zal accurate aanteekeninge houden, cn sulx voor al hetgeene van en na buyten in- en uytgevoert wordt, ten fine sulx by de Com- pagnie gerequireerd, of by my nodig bevonden wordende, te kun- nen nagaan ten deese geen strydigheeden teegens Compagnies ordres en wetten bedreeve werden,

1. Dat ik geen myner onderhoorige ofte eerste bediendens, die eenig naam waardig bestier onder my in dit regentschap excer- ceeren, uit derselver posten zal dimoveeren ofte andere doen suC - cedeeren, als met toestemming en voorkennis van de Compagnie, om by derselver wangedrag of andere mesuses

de Ej Compagnie dientweege klagtig valle en om gepaste satisfactie en correctie na bevinding van zaken in der billijkheyd te versoeken hebbe. 14. Dat ik geen Chineese, Maccassaren, Bougineesen, Maleyers, Baliers of eenige andere buitenlandsche natien in myne onder- hoorige district sal tollereeren of admitteeren, dan met speciale voorkennisse en toestemming van de Compagnie. 15. Dat ik zonder de minste agterhoudentheid of simulatie alle Madureesen, die teegen de dienaren van de Compagnie ofte hare onderdanen mogten delinqueeren, de facto en zoodra sulks in mijn vermogen is, zal overgeeven:

2. Dat ik geen mantries, hoofden of gemeene, die eenig crimineel delict mogten begaan, ’t zy teegens my ofte onder malkanderen, Op mijn prive zal vonnissen of ter executie stellen, maar deselve neevens myne gecommitteerdens na Samarang aan den landraad ter judicature za] zenden, om door denselven na bevinding van 334

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

znaken, volgens de voor dat geregtscollegie door de Compagnie bepaalde wetten teregt gesteld te worden. 17. Eyndelijk en ten laatsten beloove ik dat ik my ook gewillig zal laten vinden byaldien in het vervolg mogte bevonden worden dat in deese het een of ander was uitgelaeten of g’eximeert, dat in deese behoorde plaats te hebben, waaromtrend ik beloove de ordres, die my door den heere Gouverneur-Generaal en de Edele heeren Raaden van Nederlands-India, dan wel door den heer gou- verneur tot Samarang, sullen werden gegeven, met de uitterste vlijt te zullen nakomen en gehoorsaamen

Aldus gedaan, geconditioneerd en b’eedigt op de Mahomitaansche weyse den February anno 1771 was geteekend Johannes Vos, P. Luzac, C_ L. Troppannegao, J N. van Putkamer, A C Mom, R F_ van der Niepoort Lager In kennisse van my was geteekend ~ JA Dreyer, gesworen scriba En ter andere zyde zeegel van den Pangerang Adipatty Setjadiningrat, Samarongs adipatty Soerodimengollo, benevens de Madureese pepatty Mas Aria Mantjanagara, en den demang Raxanagara. En daaronder Voor de vertaling was geteekend C_ P_ Boltze, gesworen translateur Onder stond Accordeert was geteekend Johannes Vos:

MLXXII MOLUKKEN_SANGIR-EILANDEN.

27 Mei 1771. B78)

De diverse rijkjes der Sangir-eilanden stonden dikwijls bloot aan stroop- tochten der bewoners van de Zuidelijke Philippijnen, Mindanao Malae - lan(?). Daarbij hielpen zij elkaar niet, maar ieder dacht alleen aan zichzelf: Gouverneur en raad der Molukken

maakten een ontwerp contract tot samen- werking Op, dat zij de vorsten toezonden. Deze kwamen naar Ternate en bezwoeren het Op 27 Mei 1771.

Conventie ofte Overeenkomst tusschen de respective koningen der Sangirse eilanden en den gouverneur en

1. Uit het contractenboek XI (no: 19) op het Arsip Negara Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_-1800.

raad der Molucco's beslooten en beraamd by besluit deezer regeering dedato 12 Maart 1771, naderhand Op- gemaakt eIl vervolgens door bovengemelde koningen beswooren en geteekend.

De koningen-contractanten, overwogen hebbende de billijk- heid, ook teffens de noodzakelijkheid dat bondgenooten van de Edele Compagnie niet alleen een onderling vriend- en bondgenoot- schap ondlerhouden, maar ook elkanderen; als zulks de nood ver- cischt; in alle gelegentheid metterdaad daarvan blyken geven, en in ver legentheid bystaan, mitsgaders haar bekend zijnde dat de vriendschapsband door eeden en verbonden Op het sterkste werd toegehaald, 20 is 't dat de koningen voormeld op de regtmatige en heilzame aanraading van den heere gouverneur Paulus Jacobus Valckenaer, gouverneur en directeur benevens den raad overeen- gekomen zijn, gelijk zy overeenkomen by dezen dat zy, contractanten, buyten de onderhouding van eene goede en bestendige vriendschap en verstandhouding met den anderen ook bezorgen zullen, dat hetzelve van haare onderhoorigen werde betragt beloovende de contractanten ten dien eynde ook elkanderen in alle nood en verlegenheid by te staan en met alle mogelyke magt te hulpe te zullen komen, voornamentlijk tegens hare erf- ryanden, de Magindanauwers en Malaelangers 577 - Om deeze roofvolkeren, die haar in hunne landen dikwils komen te ontrusten, met des te meer magt af te weeren en van haare eilanden te houden en te verdryven; is het dat zy, contrac- tanten, tot algemeen welzijn by dezen zig verbinden, om wanneer het mogte gebeuren, dat een der Sangirsche koningen door voor - schreven of andere vyanden wierden aangerand, ieder der vijf andere ryken, zonder de minste vertoeving, tot adsistentie vaar- tuigen en manschap derwaards zal moeten zenden, als - van Taboekan 150 nannen en prauwen, Tagulanda 100 do Chiauw 150 do_ Taroena 50 do_ Candhar 50 do. Manganito 50 do. te samen 550 koppen uitmakende; die, wel gewapend

1. Magindanauwers zijn de bewoners wan Mindanao De Malaelangers kan ik niet met zekerheid thuisbrengen_ Ligt hierin misschien Himamaylan op het eiland Negros verborgen? (Cs) 336

cn vereenigd zijnde, gemakkelijk in staat zijn voormelde swervers het hoofd te bieden en te verjagen: En wanneer het mogte gebeuren, dat de een of ander der con- tractanten by dusdanigen vyandelyken aanval, door ziekte of door andere wettige oorzaken niet in staat mogte zijn het bepaalde getal van manschappen of prauwen tot assistentie te leveren, zal hy in Zoo een geval gebonden zijn, om zijn onvermogen te moeten aan- toonen en bewyzen, ten genoegen der overige koningen, zullende 1n cas van onwilligheid als een verbreeker van deze conventie door dit ministerie werden aangemerkt en dieswegens gestraft naar bevinding van zaken. Dit vorensta_ ande beloven de contractanten in alle trouwe en opregtheid te zullen agtervolgen en nakomen_ ten welken einde hetzelve door een ieder van haar met eede bevestigd, geteekend en met haare zeguls bekragtigd is_

Onderstond Aldus gedaan en gecontracteerd tot Ternaten in ’t casteel Orange, den 27en Mey 1771. Lager Compagnies zegul, gedrukt in roode lak Daaromme stond Ter ordonnantie van den WelEdelen Agtb. Heer gouver- neur en directeur, benevens den raad der Moluccos was getee- kend) Bs. van de Walle, secretaris_

MLXXIII MOLUKKEN_SANGIR-EILANDEN,

27 Mei 1771_ 578

Van de gelegenheid werd gebruik gemaakt bij een Nadere Conventie” verplichting op te leggen tot levering van klapperolie het bescher - men van Christenen tegen Mohammedanen

Nadere conventie tusschen de koningen van de San- girsche eilanden, benevens den gouverneur en raad der Molucco s

Overmits de Ed. Compagnie sedert eenige tijd herwaarts zeer schaars van clappersolie tot gebruik in de dagelijksche huishouding

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta OOST-INDISCHE COM PAGNIE 1602-_1800.

is voorzien geweest en de Sangirsche eilanden een genoegzaamen en ruinen voorraad daarvan kunnen uitleveren, z0o is ’t dat de respectieve koningen voormelt op de propositie van dit ministerie hebben aangenomen om zonder werkelyke tegenspoed van slecht gewas jaarlijks ten behoeven van dit gouvernement te leveren eene dusdanige quantiteit van die brandstof, als hieronder gespecificeert staat, met aanwyzinge hoeveel kannen ieder van die rijkjes zich verbind te zullen opbrengen, te weten Taboekan, kannen 1000. Tagulanda 700. Chiauw 700. Taroena 700 . Manganito 400. Candhar 300. Alles Op conditie dat men voor de

10 kannen olie een rijks- daelder zal betaalen, wel te verstaan dat dezelve VOor die prijs hier in ’t casteel zal moeten gelevert werden. Belovende de aannemers bovendien; om in geval dit ministerie geen gelegenheid mogte hebben die vettigheid van hunne eilanden af te haalen, dezelve alsdan met haar eigen praauwen of vaartuigen ’s jaarlijks te zullen overzenden. Terwijl de Edele Compagnie van haar kant aanneemt om alle de olie, die gelevert staat te werden, te zullen voldoen in contan- ten, lywaaten, dan wel in andere Compagnies handelwhaaren, na het welbehagen en de keuze der leveranciers_ Ter dezer gelegenheid verbinden de genoemde Sangirsche landheertjes zich al verder; van altoos te zullen zorge draagen om ingevolge hunne vorige belofte, by resolutie van den 12en Maart dezes jaars vermelt, geene van haare Christene onderdaanen aan Mahumetaanen of heydenen te zullen 679) , zullende cen iegelijk, zonder aansien van persoon, die sig daaraan schuldig maakt, voor de eerste reize verbeuren een slaaf ten behoeve van de Edele Compagnie en voor de tweede reize zijn ampt of bediening, zo0 hy eenig heeft, en daarenboven den tijd van vijf jaaren dienst doen aan Compagnies gemeene wer) ken. Alle hetwelk voorschreeven WY, koningen- contractanten, belo- ven en aanneemen in alle trouwe en opregtheid te zullen agter- volgen en naarkomen. Ten welken einde deze conventie door een ieder van ons in byzonder met zyne gewone handteekening gestaaft; en met solemneelen eede bevestigd is.

1. Hier is een werkwoord weggevallen.

Onder stond Aldus gedaan en gecontracteerd tot Ternaten in ’t casteel Orange, den 27en Mei Ao. 1771. Lager ’s Compagnies zegul, gedrukt in rood lak: Daaromme stond: Ter ordonnantie van den WelEdelen Agtbaren Heer gOu- verneur en directeur, benevens den raad der Moluccos (Was ge- teekend) Bs: van de Walle, secretaris

27 Mei 1771_ 580

De aanwezigheid der Sangirse vorstjes Ternate werd tevens benut om den nieuwen vorst van Manganitu te beedigen . De vader van den jongen vorst had in 1752 het bestuur aanvaard (Corpus V, blz. 564) , en daarbij alle vroegere contracten bezworen Hetzelfde doet nI op zijn beurt de zoon_

Ampliatie van sodanige contracten en verbintenissen als er tusschen de Ed. Compagnie en de koningen van Manganito zijn aangegaan en gesolemniseert; dewelke by dezen werden gerenoveert tusschen den Weledelen Agtbaren Heer Paulus

Jacobus Valckenaer, gouver - neur en directeur, benevens den raad in Molucco, ende sulks in naam en vanwegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Groot Achtbaren Heer Petrus Albertus van der Parra, gouverneur-Generaal, benevens de Wel- edele Heeren Raden van Nederlands-India, als repre- senteerende de hoogste magt en authoriteit van de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in deze landen ter eenre, ende den geeligeerden koning van Manganito, Salo- mon Katiandako, ter andere syde

Aangezien Zyne Hoogheid, den koning van Manganito, Daniel Katiandako, by dit ministery instantie heeft komen te doen om van de regering ontslagen, ende mits zyne hooge bereikte jaaren en lichaams debile constitutie, die waardigheid aan den prince, hoogstdeszelfs zoon, Salomon Katiandako, mogte opgedragen worden, mitsgaders dat by het voorige 581) ministery, om even

1. Uit het Contractenboek XI (no_ 19) op het Arsip Negara te Djakarta 581) Versta genoemde: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

gegevene redenen ter sessie van den &en Maart dezes jaars goed- gevonden is Zijn Hoogheids instantie te bewilligen, ende dus den gemelden prince Salomon Katiandako onder deze navolgende con- ditien en voorwaarden daartoe te eligeeren en aan te stellen, gelijk dien prins dan ook by dezen nader tot koning over gemeld rijkje van Manganito verklaart ende erkent werd_ Soo is ’t, dat Zijn Hoogheid, ook zoo voor hem als zyne rijksgrooten en nakomelin- gen, ter erkentenisse van de magt en eigendom die de Edele Com- pagnie over het rijkie van Manganito is hebbende, naar het VOOr - beelt zyner voorouderen en predecesseuren, aanneemt en belooft te approbeeren, ratificeeren, van waarde te houden en te doen houden sodanige contracten en verbonden, als door Zijn Hoog- heids predecesseuren respectievelijk met de Edele Compagnie suc- cessive zijn aangegaan en beswooren geworden, en belooft over- zulks ook dezelve promptelijk en zonder de minste afwykinge te zullen onderhouden en doen onderhouden, even en in dier voegen, of die tegenswoordig van woorde tot woorde alhier ter neder ge- stelt en door hem Op nieuws bedongen; aangegaan en beswooren waren: Gelijk hy, koning, dan ook zoo voor hem, als zyne rijksgrooten en nakomelingen, tot meerdere bevestiging dit contract, onder het opsteeken der twee voorste vingers zyner rechterhand en het uyten dezer woorden ,Zoo waarlijk helpe my God Almagtig”_ met solemneelen eede nog nader heeft geconfirmeerd en bevestigt:

Onder stond Aldus gerenoveert en geamplieert, mitsgaders bezwooren en geteekent tot Ternaten; in casteel Orange; den 27en Mey Ao. 1771 (was geteekend) P. J. Valckenaar; Beynon, J. F Wedel, G_ C. Meurs, L A, Zeidelman, G. Munnik; Bs. van de Walle.

In margine ’s Compagnies zegul, gedrukt in roode lak: Daar-omme stond Ter ordonnantie van den WelEdelen Achtbaren Heer Gouverneur en Directeur, benevens den Raad der Molucco’s (ge-teekend) Bs_ van de Walle, Secretaris_ 340

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. MOLUKKEN- SANGIR-EILANDEN_

27 Mei 1771, 582 -

Ten slotte beedigde het Moluks mninisterie terzelfder tijd ecn nieuwen koning van Kandahar, wiens vader in 1769spoorloos wa5 verdwenen_ De jonge vorst bezwoer alle contracten, door zijn voorgangers met de Com- pagnie aangegaan

Ampliatie van sodanige contracten en verbintenissen als er successive tusschen de Ed. Compagnie en de koningen van Candhar zijn aangegaan en gesolemni- seert, dewelke by deezen weder worden gerenoveerd tusschen den Weledelen Achtbaren Heer Paulus Jacobus Valckenaer, gouverneur en directeur; benevens den raad in Molucco, ende zulcs in naam en vanwegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen GrootAchtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de hoogste magt en authoriteit van de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie in deze gewesten ter eenre ende den geeligeerden koning van Candhar, Manuel Manahon, ter andere zyde_

Nademaal Zijn Hoogheid Andries Manabon Op den 19den Mey 1769 zig van Candhar na Ternaten begevende, tot heden toe nog niet is opgedaegt, veel min eenig taal of teeken van hem is ge-hoord, dus men moet veronderstellen dat die vorst ’t zy in zee verongelukt dan wel door roovers aangerant Cn OV ermeestert is, door welk inconvenient het rijkje van Candhar dus lange van een wettig koning ontbloot is geweest, waardoor te dugten staat dat de regeering aldaar in verwarring cn confusie zoude kunnen raken, soo is ’t dat de Edele Compagnie daarin hebbende willen voorzien_ noodig geoordeelt heeft een ander koning over dat rijk te verkiesen en aan te stellen, welke keuze op den prince Manuel Manabon, zoon van gemelden vermisten koning Andries Manabon, als de naaste daartoe wesende, inge evolge politique-raadsbesluit van den 8sten Maart dezes jaars te beurte gevallen is, Vermits het cen aloude gewoonte by de Edele Compagnie is dat de door haar aan- gestelde koningen of landsheeren by ’t aanvaarden hunner regeering

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negera te Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

solemneele belofte van getrouwheid afleggen, zoo is ‘t dat hy, Manuel Manabon; in opvolging dezer usantie by dezen plegtiglijk aanneemt en belooft, dat hy zig ten allen tyden als een trouw onderdaan en leenman van de Edele Compagnie zal gedragen; alle de vorige contracten in alle deelen opregtelijk nakomen en doen nakomen, even en Op dezelfde wyze alsof die van woord tot woord hierin geinsereert waren, en waaronder wel speciaal begrepen wer - den die van den jare 1677 tusschen den EdelAgtbaren Heer Gouverneur Robertus Padbrugge Cn Zijn Hoogheid Francisco Macaompo, koning van Taboekan, op den 3den November door gemelde koning en den 7den December van gemelde jaar door de Candharesen geteekend.
583Item die van den jare 1688, den 1Odlen September, tusschen den EdelAgtbaren Heer Gouverneur Joan Ilenric Thim en zijn Hoogheid Datoe Boeisan, koning tot Candhar 584) benevens die van den jare 1704, den 3lsten January, tusschen den EdelAgtbaren Heer Gouverneur Pieter Roselaar en den Candharesen prince Siam Siallam 685 alsmede die van den jare 1716, den &sten October, tusschen den Edel Agtbaren Heer Gouverneur Jacob Bottendorp en den Candharesen prince Johan- nes Carombato, 585- en laastelijk die van den jare 1729, den 3den Mey, tusschen den Ed. Agtbaren Heer Gouverneur Jacob Chris- tiaan Pielat en zynen heer vader, Andries Manabon, aangegaan en gesolemniseert; 586 gelijk hy, koning, z00 voor hem als zijn grooten en nakomelingen, dit contract ook onder het opsteken der twee voorste vingeren zyner regterhand enl het uyten dezer woor - dlen : Zoo waarlijk helpe my God Almagtig’” met solemneelen eede heeft gekonfirmeert en bevestigt:

Onder stond Aldus gerenoveert ende geamplieert mitsgaders bezworen ende geteekend tot Ternaten, in t casteel Orange, den 27sten Mey Ao 1771 ; Was geteekend P. J. Valckenaer, I. Beynon_ J F. Wedel, G C Meurs, L. A. Zeidelman, G. Munnick, Bs. van de Walle. In margine Compagnies zegul, gedrukt in roode lak Daar-omme stond Ter ordonnantie van den Weledel Agtbaren Heer Gouverneur en Directeur, benevens den raad der Molucco’s was geteekend) Bs. van de Walle, secretaris_

1. Corpus III, blz. 83 et volgende: 684) Corpus III, blz 470 e.V. 585) Dit contract kon niet gevonden worden: 588) Corpus V blz 52_55. 342

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MLXXVI; JAVA_MATARAM

28 Augustus 1772 587-

De verhouding tussen den heerszuchtigen Sultan van Djokjakarta prins Mangkunagara werd steeds slechter_ De laatste zocht steun bij den susu- hunan van Surakarta: Onder bemiddeling van de Compagnie kwam tussen beide laatsten het hicr volgende contract tot stand dat nog tussen hen bestaande geschilpunten oploste De

Compagniesambtenaren traden hicr dus net als verdragsluitende partij op Niettemin leek opname van dit contract gewenst (Vgl: DE JONGE, Opkomst dL. XI, p XXXVI XXXVII) (Cs.)

Den Soesoehoenang Pacoeboena Seno Pattij Ingalaga Abdul Ragman Sahidin Panatagama hofhoudende te Soeracarta Diningrat, den wel Edelen Achtbaaren heer Johannes Robbert van der Burg gouverneur en Directeur van wegens de magtige nederlandsche oostindische Comp' over Javas noordoostkust en Pangerang Adipattij Aria Mangcoenagarra, met elkander in conferentie zijnde, heeft gem" Pangerang Aria Mangcoenagarra op speciaale afvraage van den heer Gouverneur voorn. beloofd en betuigd zich steeds omtrend de Comp" en zijne Majesteit den keijzer na pligt en gehoudenisse te zullen gedragen, de ordres deszelven te zullen obedieeren, en op de enkele aankundiging door een van 's vorsten bedienden niet alleen op de ordinaire keijzers dagen te zullen verscheinen, maar zelfs zijne opwagting nevens andere hofsgrooten te zullen maaken Zoo dikwijls den vorst zulks zoude komen te begeeren en zoo meede dat hij pangerang Aria Mancoenagarra, in het vervolg nog in 's Comp" logie nog in 's keijzers craton, zich niet door meer volk en vooral geen gewa pende zoude doen ver_ zellen dan de oude Javaansche gewoonte toelaat en tot zijn honneur en oppassing na Landswijze nodich is Waar tegen den Soesoehoenang voorn :en Fangerang Aria Mancoenagarra, in voorzegde belofte genoegen nemende, beloofde aan hem te zullen afstaan de verzogte districten van Pandjealang en Pamarden op dezelve wijse als hij het landschap Banjoemaas van den vorst onder zijn bestier reeds heeft, dat is als wedono en mits hij Pangerang de presente mindere hoofden buiten wettige redenen en speciaale voorkennisse van den vorst, niet dimoveere of afzette_ Cn ook geen andere nu ofte in het vervolg aanstelle, dan met volle goedkeuring van den keijzer_

1. Uit het Secreet Inkomend Briefboek (Oost Java) no. V.O.C: 3256, op het Algerneen Rijksarchief als bijlage van een brief van den Gouverncur van Java van 28 Aug: 1772. (Cs) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

343

Dit alles over en weeder in onze Presentie plegtiglijk belooid zijnde, geven wij daarvan dit certificaat tot bewijs/ onderstond Soeracarta diningrat den 17 Juli A' 1772/ was geteekend/ Fk_ van Stralendorff; C_ P. Boltze, Radeen AdiPattij Sassra Diningrat cn Adi Pattij Soera Dimongollo 588) = Lager/ Accordeert, was geteekend C Boltze Sr

MLXXVII MOLUKKEN_BANGGAI_ARCHIPEL:

22 April 1773_ 580)

De vorst van Banggai-eilanden was leenplichtig aan den sultan van Ternate: Toen de opstand van sultan-Amsterdam Ternate een leen van de Compagnie werd, kreeg Banggai positie van achterleen_ De Neder - landse ambtenaren drukten dit uit door den vorst van Banggai een nsubal - terne konink” noemen: Toen gouverneur der Molukken het 1773 noodig achtte met Banggai een nieuw uitvocrig contract sluiten; deed hij dit in tegenwoordigheid van cen representant van den sultan van Ternate_ Men zal uit onderstaand document zien_ dat Banggai ook in de toekomst aan Ternate leenhulde zou mnoeten bewijzen.

Renovatie van sodanige articulen en voorwaarden als er met toestemming en bewilliging van de Ternaatsche koningen, kitchil Sibory-Amsterdam en kitchil Radja- lauwt tusschen de Nederlandsche Geoctroyeerde Oost- indische Compagnie de dato 26 January 1689 580) en 9 November 1741 591` en de kitchils Kaloekoboelang en Cassim , subalterne koningen van het rijkje Bangay, Pelim en den ressorte van dien, zijn aangegaan en vast- gesteld, welke thans, als gezegt; in de tegenswoordig- heid van den door Ternaats koning gezonden sabandar Mistaha, weder werden vernieuwd tusschen den onder- koopman Francois Bartholomeus Hemmekam en onder- stuurman Leendert van der Staal, als met toestemming van Ternaats koning Amir Sadihoel Moechtadjoe Djalaloedin-sjah kitchil Swaardecroon, daartoe gequa- lificeert door den Weledelen Agtbaren Heer Paulus

598* De Javaanse ondertekenaars zijn de rijksbestuurder van Surakarta patih van prins Mangkunagara (Cs:) 589) Uit het Contractenboek X (no_ 18) p het Arsip Negara te Djakarta 500) Corbus III, blz. 480 eV: 581) Corpus V_ blz. 325 e.V.

de 344

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Jacob Valckenaer, gouverneur en directeur, nevens den raad der Molucco’s ende zulks in name ende vanwegens Zyne HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Grootagtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representerende Compag- nies Opperste magt in deze gewesten, ter eenre en den g’eligeert subalterne koning over de eilanden van Bangaay of Gape-Pelim 502) en den ressorte van dien, kitchil Bandarea, nevens zyne rijksgrooten ter andere zyde

Eerstelijk : Beloove en zweere zy , koning en rijksgrooten, geene Christenen, hetzy Europeanen of Inlanders, in den dienst van d’Ed. Compagnie, off zonder dienst en onderdanen van dezelve Compagnie, nog ok geen Ternaatse onderdanen, die over begaane misdaden of anders, uyt Treese Voor straffen, haar vlugt tot de landen van Bangay mogten nemen mogen aan te nemen of ont- vangen, veel min herbergen, nog ook geene weggeloopene slafen, maar gehouden zijn dezelve weg - en overloopers aanstonds in

goede verzekering vast te zetten en by eerste gelegenheid aan den heer gouverneur in Ternaten of aan zijn edelagtbare's gekommit- teerden over te leveren, dan wel na Xullabessy 693) aan den resi- dent of aan die van Compagnies wegen daar post vat, te zullen overzenden, sub poene dat die hierin nalatig is, swaar zal werden gestraft terwijl voor iedere overgeloopene en uytgelevert wer- dende slaaff genieten sullen de somme Fan rijksdaalders thien. Ten tweeden Of het geviel dat by ongeluk of anders eenige van 's Compagnies schepen, chialoupen off wat vaertuigen het wezen mogte, desgelijks van die van derzelver burge eren, vrienden en bondgenooten, tegen de stranden van Bangay quamen te ver- ongelukken of schade te lyden, zoo beloove ik; koning , nevens myne rijksgrooten Cn onderdanen, alle mogelyke hulp en bystand in het bergen van de menschen en goederen te zullen bybrengen. Desgelijks ook alle onderdanen van de Compagnie en die van den koning van Ternaten, welke ergens in nood bevonden werden; met ons vermogen daaruyt trachten te helpen en redden. Ten derden Ook beloove de koning nevens zyne rijksgrooten en onderdanen alle de nagul- en notenmuskaatboomen, die in de 592) Zie over Gapi DoRMEYER in Bijdr Kon; Inst: 102, 1943 p. 566 -571. (Cs.) 509) Sula Besi (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

landen van Bangay mogte ontdekt werden, hetzy oud of jong, zonder onderschijt met wortel en al uyt te roeyen, zonder eenige te laten staan off verswygen, Op verbeurte van het leven en de goederen dergeene, die deselve komen te verbergen. En die zulke boomen weet zal gehouden zijn daarvan aan den gouverneur in Molucco off aan Zijn Edelagthares afgesondene kennis te geven, selfs ook van die, dewelke in andere nabygelegene landen en plaat- sen, buy ten het gebied ValI Bangay, ontdekt werden, die wy op order van den heer gouverneur aannemen selfs te laten uytroeyen mitsgaders ten allen tyde lyden en gedoogen, z00 dikmaals als de heere gouverneur de visite zal willen laten doen, wanneer WY aan de ten dien eynde afgesonden werdende gecommitteerden ook beloven de noodige en behulpsame hand te sullen bieden. Waaren- tegen de Ed. Compagnie dan ook belooft en aanneemt een gevoe gelyke belooning te sullen geven. Ten vierden Van gelyken belooft den koning en zyne rijks- grooten, dat byaldien iemand Van de landen van Bangay eenige nagul, notemuskaat of foelie van andere plaatsen aanbragte, alzulke aanbrengers by den kop te zullen ratten in hechtenis zetten en die gevankelijk aan den heer gouverneur der Molucco's of aan de gecommitteerden van Zijn Ed. Agthare overleveren. Ten vijfde Wyders verklaart bovengenoemden koning en alle svne rijksgrooten haarselven mitsgaders hare landen en onder- danen te stellen en te geven in de magt cn onder de bescherming van de Ed. Compagnie; gelijk alle de andere landen van Zijn Hoog- heid, den koning Fan Ternate, onder de Ed. Compagnie over- gegeven zijn_ En zal den koning voorschreven met al syne grooten en

onderdanen, de vrienden en bontgenooten van de Ed. Compagnie moeten erkennen en aansien voor haare vrienden en aan deselve, daar ’t vereyscht; alle hulp en bystand doen desgelijks ook alle Compagnies vyanden voor hare vyanden erkennen en aansien en deselve alle schade aandoen:

Ten sesden Ook belooft hy, koning, mede, van de andere buytenplaatsen geen vreemde gesanten, boodschappen of brieven aan te nemen Ofte te ontfangen, maar die dadelijk aan den heer gouverneur der Molucco’s na Ternaten te zenden opdat alle achter- dogt weggenomen en geen oorzaak van misnoegen gegeven werde Ten sevenden Gelijk mede, off te eeniger tijd eenige Europese natien, hetsy Franschen, Engelschen etc, of ook andere Indiase natien, hetsy Makassaren, Boetonders en diergelyke, Op Bangay in 346

konings landen aanquamen met hare schepen, vaertuygen en persoonen, sonder passe of licentie van de Nederlandse Compagnie en aldaar, hetsy met wil des konings, of tegen syne wille, begeerden en poogden possessie of bezitting te nemen of eenige paggers en vastigheid in hare landen te maken; zoo beloove den koning met zyne grooten zoodanige luyden van zijn land te ver - jagen en afdryven en zulks aan den edelen heer gouverneur der Molucco’s aanstonts bekent te maken, die dan zonder de minste tegensprekinge des konings en zyne grooten hetselve zal verhinderen, beletten en tegengaan en doen sooals de Compagnie in hare eygen landen doet; waartoe dan ook den koning en alle syne onder- danen hare hulpe kragtelijk betoonen zullen. Ten agsten Werd ook verstaan, dat geene vreemde vaartuy- gen van andere plaatsen te Bangay ofte in den ressorte van dien, zullen toegelaten worden te negotieeren zonder des Ed. Compag- nies passe, al z0 weinig als in andere landen van de Ed. Compagnie cn den koning van Ternaten: Ten negenden : Insgelijks zal ook den koning met zyne grooten met niemant eenige oorlog beginnen nog geene vrede maken, sonder weten en toestaan van de Ed. Compagnie maar byaldien iemant Fan de naburen of andere volkeren haar beledigden of aan- tasteden sullen sy sig solang verweeren, totdat het de Ed. Com- pagnie bekent gemaakt is, die haer dan in eene regtvaerdige saek te hulp komen en haer defenderen en beschermen zal.

Ten thienden En ingeval de Ed. Compagnie in de Molucco’s, Celebes etc. mogte komen te orlogen; hetzy tegen wien het ook wezen mogte, z00 beloofd den koning voorschreven met alle syne grooten en onderdanen de Ed. Compagnie in dien oorlog met alle vermogen ten dienste te staan. Ten elfden Daarentegen z00 belooft en verbindt zich de Ed_ Compagnie ook alsdan den koning en alle syne grooten en onder- danen met alle syne landen tegen alle vyanden en geweld en over- last te helpen en te beschermen_ Ten twaalfde Dog zal den koning en zyne onderdanen tot z0o een

oorlog geen oorzaak geven, voornamelijk op en tegen de landen en bondgenooten, staande onder de bescherming van de Ed. Compagnie, hetzy Op Celebes off ergens anders, en dat met malkanders volkeren te voeren als anderszins.

Ten dertienden Byaldien daar eenig verschil ofte questie tus-

schen den koning of zyne raadsheeren ontstond en de zaak in der minne niet konde bygelegt worden; zoo zal daarinne niets feitelijks waargenomen, maar goede aanteekening gehouden werden, om door de Ed. Compagnie en den koning van Ternate of Haar Ed's gecommitteerdens, alles geexamineert; gehoort en onderzogt zijnde, na billijkheid geslecht, gedecideert cn vereenigt te werden Ten veertienden Ook zal den koning nog zyne grooten en alle onderdanen nergens eenige vaertuygen zenden sonder licentie en pas van den heer gouverneur der Molucco's, anders als na Ternaten, dan wel om gewigtige redenen; als by articul gezegt; naar Xullabessy. Ten vijftienden Sal den koning en syne grooten geene nieuwe bobatos' , 't zy goegoegoes, kapitein-laut, hoekoems of senghadjies mogen maken of afzetten, anders als op goedvinden en approbatie van de Ed. Compagnie en den koning van Ternaten_ Ten sestienden Opdat in het toekomende geen ongehoorzaamheid ende verwarringe van die van Bangay aan de Ed. Compagnie en aan Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, meer betoond werde nog voorvalle, soo sal by aflyvigheid en versterff, of ook wel by quaad comportement en afsettinge door de Ed. Compagnie en Sijn Hoogheid, den sultan van Ternate, van den tegenwoor- digen kitchil Bandarea, geen nieuwe koning door de bobatos en grooten van Bangaai gemaakt werden, maar zullen de bobatos eenige uyt haar midden na Ternate aan de Ed. Compagnie en Zijn Hoogheid, den koning, afsenden, het overlyden hares gewesene konings te kennen geven en verslag doen wie het naaste geregtigd, bekwaamst en waardigst tot de functie gerecommandeerd werd, waarop dan den heer gouverneur en Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, met Haar Ed" raden en bobatos van Bangay delibereeren zullen en den koning verkiezen, die de beste daartoe zig opdoet; Ten seventienden Welke nieuw gemaakte koning dan ook een vernieuwd contract met de Compagnie zal aangaan en openbaarlijk met alle behoorlyke eed en respekt den volkeren voor_ gesteld worden Ten agtienden Byaldien den koning van Bangay tegen dit contract als anderszins zig quame onbehoorlijk te gedragen, dan zal zoodanige koning afgeset en in zyne plaats een ander en beter door de Ed. Compagnie en Zijn Hoogheid, den koning van Ter- 348

nate, als boven reeds gesegd is, sonder eenig tegenspreken gesteld werden,

Ten negentienden Zal den koning en zyne rijksgrooten ner- gens in zyne landen rermogen eenige sterkte of vastigheid te maken, sonder licentie en toestaan van den heer gouverneur

Ten twintigsten Maar zal het de Ed. Compagnie vrystaan op de landen, onder den koning voorschreven behoorende, zoodanige vastigheden en krijgsvolkeren te hebben, als het den heer gouvern- ncur goeddunken en noodig vinden zal, tot welkers aanbouw den coning bovengenoemd en zyne grooten met het bezorgen van de noodige materialen en arbeidsvolk alle hulp zullen moeten bewy- zen in zoodaniger roege als met Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, ook bedongen is

Ten een en tw intigsten Het Hollandsch geld of munte zal op de landen Fan Bangaay gangbaar zijn tot in schellingen, dubbel- tjes, stuyvers en duyten inclusief, zooals in Ternate koers heeft en uytgegeven werd:

Ten twee en twintigsten De gewassen dezes lands als rijst, pady enz. en wat diergelijk meer is, neemt de Compagnie aan, zoo- veel de Bangaayers leveren kunnen, van haarlieden te willen koo- pen tot zoodanige prijs als de Ed. Compagnie Op andere plaatsen betaalt.

Ten drie en twintigsten Het schildpadshoorn of caret, paarle- moer, schulpen C1 wax werd expresselijk bedongen dat den koning met zyne grooten en onderdanen aan niemand anders als aan de Ed. Compagnie verkoopen zullen, Op poene van, contrarie doende, swaarlijk gestraft te werden En zal de Ed. Compagnie daarvoor betalen als volgt roor het picol schildpadshoorn van 125 pond rijksdaalders 40, 50, 60 en op zijn hoogst 70, nadat de stukken groot en deugdsaam zijn. Voor het picol wax, rijksdaalders 16; voor het picol paarlemoerschelpen, rijksdaalders 5 tot 6, mits dat dezelve groot en glanzig zijn.

Ten vier en twintigsten Byaldien het de Ed. Compagnie begeert, zal het tot hare verseeckeringe en nakominge van dit contract van Bangay mogen eisschen soodanige personen van qualiteit om tot ostagiers en pandluyden in ’t casteel Orange off op Batavia te houden; zoolang het de Ed. Compagnie goedvinden sal. OosT-
INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800

Ten vijf en twintigsten Belooft gemelden koning ook mits deze aan Zijn Hoogheid, den koning van Ternate, jaarlijksch hom- magium te doen en zoodanige schenkage of tribuut te senden, als gehruykelijk en behoorlijk is. Ten zes en twintigsten Belooft meermelden koning en zyne grooten de Ed. Compagnie en den koning van Ternate, ge- trouw en onderdanig te willen zijn, deselve met al haar vermogen by te staan en haar met hare onderdanen ten dienste van de Compagnie te laten gebruyken. Ten seven en twintigsten Indien het de Ed. Compagnie mogte

goedvinden eene hesetting van militie in de landen van Bangaai te plaatsen, z00 neemt de koning aan, zoodra die Op zijn land zal gekomen zijn, dan wel daarvan kennis krygende, bevorens eene goede en behoorlyke benting, nevens woningen te zullen laten vervaardigen, alsook te zorgen dat ten hunnen dienst gestadig een genoegzaam getal quartsvolk gereed zy om water en brandhout te halen, alsook om andere noodige diensten te verrigten. Ten acht en twintigsten Waarby den koning en zyne grooten ook aannemen alle drie maanden een goed bemand vaartuyg te rerschaffen, ten einde het randsoen, maand- en costgelden als ver - dere benoodigdheden voor gemelde Europeesche bezetting van Ternate af te halen, gelijk den koning met zyne grooten dan ook op alle andere tyden zich verpligten, des door ’s Compagnies die- Haren verzogt sijnde, Op stonds een vaartuig klaar te maken om Compagnies brieven en goederen na Ternate aan den heer gouverneur over te brengen Ten negen en twintigsten Laatstelijk belooft den koning en zyne rijksgrooten alle de vorenstaande conditien en voorwaarden als een getrouw vassal van de Ed. Compagnie en den koning van Ternate in alle opregtigheid te willen nakomen, onderhouden en van zyne onderdanen doen onderhouden_

Aldus gedaan, vastgesteld en besloten, mitsgaders door den koning en rijksgrooten van Bangay op den alcoran beeedigd, geteekend en verseegeld tot Bangay in konings woning, op den 22 April Ao 1773. Was geteekend F B. Hemmekam L. van der Staal 350

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MLXXVIII JAVA’S NOORD- EN OOSTKUST

Juni 1773. 504`

De benoeming van een nieuwen regent in Tjengkalsewu 385) was voor den gouverneur van Java’s Oostkust aanleiding Om uitvoerige voorschriften aan den functionaris op leggen: (Dit contractsvorm gegoten ambtsaan- vaardingsgeschrift van een compagniesregent wordt hier opgenomen als voorbeeld van de vrij talrijke stukken van dit genre; die merendcels zijn weggelaten). (Cs.)

Ik, ondergeschreeven, Martawidjojo, door de benevolentie van de Doorlugtige Generaale Nederlandsche G’octroyeerde Oostindische Compagnie in steede van den Op sijn versoek ontslagen ingeby 598- Tjocrodipo benoemd en g’eligeert wesende tot regent van het district Tjinkelsewoe, onder den titul en eerenaam van ingebey Martowidjojo, verklaare en verbinde my by deesen tot de nakoming van ondervolgende voorwaarden, welke ik beloove getrouwelijk te sullen observeeren en doen observeeren Dat ik de voorschreeven Doorlugtige Nederlandsche Maat- schappye in het regentschap Tjinkelsewoe gehouw en getrouw weesen en den dienst ten beste van deselve en hare onderdaanen met alle

oplettendheid, gehoorsaamheid en iever waarneemen sal, agtervolgens de beveelen, die my van tijd tot tijd sullen worden gegeeven hetsy van Hunne Hoog Edelheeden te Batavia, den heer gouverneur en directeur over deze kust te Samarang, dan wel uit derselver naam door den resident te Joana_ Dat ik so dikwils als het gerequireerd word my sal komen vertoonen te Semarang en selfs te Batavia, om myne eerbied te bewysen aan de Compagnie. Dat ik met boven- of binnenlandsche regenten en hoofden, evenmin als met andere, die niet nevens my onder de Compagnie sorteeren, en vooral met niemand buiten Java geen gemeenschap ofte correspondentie houden sal sonder daartoe erlangde speciale permissie. Dat ik allen clandestienen opkoop van rijst in het dictrict, onder mijn gesag gesteld, en wel insonderheyd dies uitvoer naar

1. Uit de Overgekomen brieven 1774, 25”te boeck, afdeeling Java’s Oostkust, folio 346 volgende 685) Dit regentschap bestaat sinds lang niet meer. Tj is een plaats in het regent- schap Pati: (Cs.) B00) Ngabehi OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

andere dan Compagnies landen, soowel als alle andere ongeper- mitteerde handel en negotie sooveel mogelijk strengelijk tegengaan en sal soeken te weeren, mitsgaders buiten degene die sulks Compagnies weegen word gepermitteerd, niemand ander rijst als tot nooddruft sal laten inkopen, voor dat mijn bepaalde con- tingent van 75 coyangs, welke ik gehouden ben en my verpligte tegen betaling met 597 ryxdaalders Hollands jaarlijks, onder de verbeurte van mijn regentschap uytterlijk voor ultimo October te leveren, ook wesentlijk in Compagnies pakhuisen te Joana sal besorgd en ontvangen sijn. Dat ik, in erkentenisse van de groote gunste, my beweesen, en tot een blijk van myne schuldige trouwe aan de Maatschappy, boven de voormelde 75 coyangs rijst tegen rd” 15 de coyang, jaar- lijks ook de bepaalde 3144 rds Hollands tjatjasgelden 598- opbren- gen, mitsgaders dagelijks tot Comp’ dienst aan de logie tot Joana besorgen en gereed houden sal battoors 599 _ paart, en prauw-mayang 800 maar by het beladen van scheepen ofte andere extra geleegent- heeden sooveel meerder, als van my Comp wegen sullen ge vergd worden_ Dat ik myne onderhoorige selfs steeds tot de bebouwing der landen ansetten, en geene negoryen of dessaas, hoe genaamd, aan Chineesen of andere verhuuren sal, dan na bekomen speciaale per- missie van den heer gouverneur en directeur te Samarang, dog daarentegen aan mijn predecesseur, den ingebey Tjocrodipo, die, als gesegd, op sijn versoek ontslagen is, afstaan en geduurende sijn leevtijd ongestoord of buiten bemoeyenisse van iemand in leen- gebruik laten sal de dessa Passerouang met dies inwoonders, rijst- velden en landvrugten. Wyders beloove ik,

nevens myne pepattijs 817 en jaxas 802 - door de Comp” aan my gegeeven of nog te geeven, geene saken van eenige aangelegenheid; de onderdaanen betreffende; af te doen

1. Niet ingevuld. Zie evenwel beneden, waar de prijs op 15 rds. is gesteld: 608) Tjatja is gezin, tjatja’$ gelden zou men kunnen vertalen door hoofdgelden: 599) Koelies- 800) De majang is het typisch Javaanse visschersvaartuig, lang opcn: 601) Patih’ s Patih is in het algemeen de rechterhand van een vorst of regent: 802) Jaxas, de gebruikelijke spelling voor djaksa’s7 inheemse politieambtenaren Zie ook art: 352

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYCERDE

dan met communicatie en toestemming van den heere gouverneur Cn directeur deser custe, en voorts dat ik alle delinquanten en misdadigers voortaan na de ordre van de Compagnie sal renvoyee- ren aan den landraad tot Samarang, en my eenelijk tevreden hou- den met afdoening van kleine geschillen van weinig belang: Gelijk ik ook in ’t gemeen belove de onderdanen van ’s Com- pagnies volkeren van Tjinkelsewoe, soowel groote als kleene, die onder mijn regentschap gesteld sijn, in alle regt en billijkheyd te behandelen, geen nieuwe lasten Op te leggen, geene van myne mantries; 003 - veel min jaxas of pepattijs, te verstoten, te veron- gelyken ofte verwisselen, sonder voorkennisse en toestemming van de Comp maar dat ik, wanneer iemand van deselve sig on- trouw of onvroomlijk tegens my, of nog sooveel meer, tegens de Comp gedragen mogte, daaraf kennisse te geeven aan den heere gouverneur en directeur Op Samarang:

Eindelijk en ten laasten beloove ik dat my omtrent alle extra-ordinaire voorvallen, waarvan in desen niet speciaal is gesprooken, aan het goedvinden van de Comple sal gedragen en die ordres, die daaromtrent in kas van verandering of andersints mogten gegeven worden, met alle oplettentheyd sal nakomen en doen nakomen door mijn onderhoorige; welke ik alle, sonder onderscheyd, belove na billijkheid te handelen, haar in alles na regtmatigheid Voor te staan, deselve van tijd tot tijd ten dienste van de Compagnie aan te houden en voorts sodanig te regeeren en te lyden, als tot meeste nutte aan de Compagnie dienstig is,

En ten teeken, dat ik den inhoud van dese acte en daarby gedane belofte, mitsgaders verbintenisse, sonder de minste afwy king heiliglyk sal naarkomen en meene naar te komen, mitsgaders onderhouden sonder eenig de minste teegenspraak; heb ik dese acte van verband met mijne eigen hand onderteekend en met mijn zegul verseguld, mitsgaders den inhoud van dien plegtig Op de alcoran beswooren, Samarang, den 3 Juni 1773_ Aldus gedaan, geteekend en gezeguld, mitsgaders den eed, in voegen voormeld;

aan mijn handen afgelegd op heeden, datum als boven was geteekend R van der Burgh_ Onder stond Voor de vertaaling geteekend C. P Boltze, translateur:

1. Samenvattende aanduiding voor lagere ambtenaren (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

353

MLXXIX KOROMANDEL

2 Juli 1773. 84_

Met het Mahrattenrijk van Tandjore ging het in de 18d0 eeuw snel berg- afwaarts- De oorzaken waren vele : ngebrek aan contanten, ongereegeld besticr van de vorst en daeruyt voortgevloeyd willekeurig gedrag der Itln - dere regenten allerweegen, mitsgaders onbesonne onregelmatige depan- sCs_ In 1771 werd de hoofdstad belegerd door den subah; In naam stad- houder van den Grootmogol over de landen van Carnatica, en in de praktijk ona fhankelijk heerser De vorst van Tandjore kocht de inneming en plun- dering met een som van 50 lak miljoen ropieen; in termijnen betalen Natuurlijk moest hij dit geld van alle kanten samenschrapen ook de Compagnie kreeg bevestiging van haar oude voorrechten zelfs uitbreiding daarvan tegen betaling van zeer belangrijke geldsommen De volgende documenten wijzen dit uit.

Translaat eener Marattyse caul, van inhoude als volgd.

Assaracto Gane Maharaasja Raasja Srie Toelaasja Raasja Sahib, van groot vermogen, vorst van Tansjanagaram en heer van Sjoledeesjam; verleend desen caul off giftbrief aan den Weledelen Gestrengen Heer Reijnier van Vlissingen, gouverneur en directeur voor en vanwegen de beste, Hollandsche, Comp'- ter custe Cormandel, in de stad Nagapatnam, Soergoeson Arbasabein Mayalaph anno 1773.

Uyt sonderlinge hoogachting, die ik de Hollandsche Comp toedraage, geneegen zijnde en voorgenoomen hebbende daarvan dadelijk 605 blyken te geeven, soo heb ik aan gedagte Hollandsche Comp geschonken, gelijk ik op de kragtigste en bondigste wyse schenke by deesen, de drie recognitie-eliphanten; bestaande in een getande en twee aliassen, 808) die gemelde Hollandsche Comp" conform de contracten met de glorieuse vorsten van Tansjoer, Egoosje-raaja in den jaare 1676, Sahagie-raasja in anno 1688 en 1709, en Pretappa Singasie-raasja Sahib in het jaar 1741, aan- gegaan en geslooten, 807- verpligt zijn 's

jaarlijks voor recognitie aan het rijk van Tansjoer te geeven en op te brengen _ En dewijl d’E. Comp’” daarenteegens ten blyke haarer erken-

1. Uit de Overgekomen brieven 1774, 104e boeck, folio 710 volgende_ Ook in die van 1775 , 10”” boeck, folio 268 verso die van 1776, Il4e boeck, folio 343 e: en ten slotte in verzameling der Kamer-Zeeland no. 8368 afd folio 225 005) Versta _ door daden; 606) Een alia is een mannetjes olifant, die nog geen slagtanden heeft: 807) Zie Corpus III, blz: 34 ev.; 446 e.v. Corpus blz. 310, het contract van 1709 is mij niet bekend: 23 354

tenisse in recompens tot een gift aan my g’offereerd heeit de somma van 30.000 Portonovose pagooden, soo doen ik by deesen, Soo voor my selve als myne naz komelingen en successeuren in het Tansjoerse rijk; en onherroepelijk afstand van alle regt en pretentie, dewelke het voormelde Tansjourse vorstendom dus lange uyt kragte van de aangehaalde overeenkomst ten opsigte van die recognitie-eliphanten op d’E_ Comp” heeft gehad, in voege dat Haar Eedele dierwegens nooyt iemand, wie het ook Zy, sal mogen moeyelijk vallen, alsoo ik alles wat men indertijd ten dien belange en tot vernietiging deser caul sal willen entameeren, by deesen Foor ongegrond, nul en kragteloos verklare:

Onderstond Wisianamasam Watserom, den 2 July 1773_ Lager Ter order van het hoff was geteekend Hasaratoe Raasja Srie Narsinga-rauw Amanda-rouW, peesjewe of segul- bewaarder 008 Hoesoer-nabies en Soehoer-nabies 008 In hoofd stond ’s vorstens segul, in swarte inkt gedrukt, waarinne in de Marrattyse taale de volgende woorden Srie Karra Wiera Wasienie_ Boven en onder op zyde van de caul stonden, schuyns over elkanderen, de seguls van peesjewe, dog het schrift daarin is on- leesbaar. Nog lager = Den 11 van de maand Rabi Lachar, dat is den 2 July was geteekend Hoesoer-nabies, Palanga-nabies Rabab- haar en Sjoer Sjoedoe: Onder stond Voor de oversetting volgens vertaaling van den bramine Wengeta Souberayer-ayen, Nagapatnam, den 6den July 1773 was geteekend Corn Obdam, gesworen translateur.

2 Juli 1773. 610)

Voor het bezit van een aantal dorpen nabij Negapatnam had de Compagnie jaarlijks een bedrag als “recognitie” aan den vorst van Tandjore moeten be- talen. Die recognitie werd nu afgekocht; evenals de aan genoeidet VOrSL brengen hommage, terwijl men tevens alle bestaande contracten vernicuwde_

1. Peshwa, letterlijk leider , de titel van den eersten minister in rijken der Mahratten 809 Navis nevis betekent schrijver. 010)

Uit de Ozergekomen brieven 1774, 10de boeck; folio 712 volgende. Ook in die van 1775, 10d0 boeck, folio 269 verso en ten slotte in die van 1776, 11d0 boeck; folio 345 ev: OOST INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

355

Translaat eener Marattyse caul, van inhoude als volgd.

Assaracta Gane Maharaasja Raasja Srie Toelaasja Raasja Sahib, dayim dauwlethoe Bisane, passeerd en verleend deesen caul aan den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegens de beste Comp' de Hollandsche, ter custe Cormandel in de stad Nagapatnam, Segoersen Arbasabain Maya Alaff Darrawas Saba Daul dat is anno 1773

By my over "woogen zijnde de instantien, door de Hollandsche Comp' gedaan, en de geneegendheid, die ik deselve toedraage uyt hoofde van de vriend- en bondgenootschap, die althoos tusschen het rijk van Tansjoer en de Hollandsche Comp" gesubsisteerd heeft en alsnog onverbreekelijk onderhouden werd, Soo heb ik aan deselve uyt hoofde van dien voor de ontvang in contant van een somma van 50.000 pardaos; 811) en nog 15.000 pardaos, die ik weegens de in anno 1770 vooruyt genootene recognitiepenningen nog ten agteren ben, te saamen bedraagende 65.000 pardaos off 29.545 nieuwe pagooden, weggeschonken de recognitie, die de Hollandsche Comp volgens de contracten met de succes- sive vorsten van Tansjoer t'seedert den jaare 1658 812) tot den 27 February 618 1741 gemaakt, tot nu toe verpligt is geweest tot een somma van 5000 pardaos 's jaars aan het Tansjoerse rijk op brengen, gelijk ik deselve op de bondigste wyse wegschenke en haar van dies betaaling ontslaan by deesen, renuncieerende dier- halven SoO voor my als myne nasaaten en successeuren in gemelt rijk, onherroepelijk, Voor altoos, niet alleen van alle regt en pre- tentie; die hetselve ten belange van die verpligte tribuutpenningen tot nu toe gehad heeft, maar ook van alle heerschappy en souverai- niteyt, die my als tribuuttreckende vorst van het land gecompe- teerd heeft off voor sooverre g'oordeeld is my deselve te behooren op alle de soo in koop als geschenk, successive aan d'E, Comp' gecedeerde landen, bestaande in 10 oude dorpen volgens de cauls van 1658 en 1674 ses dorpen conform caul van anno 1741 en 15 nieuwe dorpen, volgens koop- en geschenkbrieven, of cauls, van den jaare 1750, 814) doende derhalven van alle hetselve, niets uyt-

1. Oorspronkelijk een Portugese zilveren munt ter waarde van 300 reis_ die vooral aan de Malabaar-kust zeer in trek was. Ook de Compagnie heeft pardao's geslagen 812 Corpus II, blz. 127 en volgende: 813) Er staat January. Zie echter Corbus V, blz. 310 ev. 014) Corbus II, blz. 127 e.V. en 514 eV. Corpus V blz: 310 ev. 502 vlg: 356

gesondert, van nu af aan volkoomen afstand ten behoeve van welmelde Hollandsche Comp'e sonder dat iemand, wie het ook zy, nu off in der teyd daaromtrend, uyt wat oorsaak en Op fondement ran welke reedenen off sustenuen en exceptien het ook soude moogen weesen, gefundeert off admissabel zijn zal, eenige pretentie off beweeging ten nadeele van gedagte Comp" dierweegens te maaken, dewijl ik alle deselve by deesen verklaare voor nul en [van] geener waarde, als zijnde door my in betrecking van een wettig vorst, die dit rijk vanweegen zyne geboorte erffelijk bezit en dus ook bevoegd is met desselvs pra erogativen na welgevallen te handelen, daarvan afstand gedaan, onder dit expres beding nog- thans, dat de successive gemaakte en nog subsisteerende contrac- ten en verbintenissen, voor sooverre de vriend- en bondgenoot- schap betreft; in de volkomenste zin door welmelde Comp zullen g'observeerd en sonder de minste infractie onderhouden moeten werden, oversulx ook stand blyven houden de gewoonelyke eer- bewysingen, item het ontmoeten en beschenken van den vorst in soodaenige geleegendheeden, als zulx altoos plaats gehad heeft, overmits dit alleen de reeden is, die my tot deese afstand bewoogen heeft, waarenteegen ik van myne syde ook heyliglijk beloove wel- melde Comp" nietteegenstaande deese renunciatie, steeds te sullen laten blyven juisseeren van alle de voorregten en praerogativen_ die deselve in 't Tansjoerse rijk successive heeft g'obtineerd en geniet; en wel speciaal de betaaling van maar halve thol, weshalven alle de contracten, privilegien, cauls, en alles wat verder daartoe betrecking hebben mogt; Op het kragtigste confirmeere en bevestige by deesen:

Onder stond Wisianamasam Watserom; den 22 van de maand Any, dat is na onse tijdreekening den 2*en July anno 1773. Lager Ter order van het hoff was geteekend Hasarathoe Raaja Srie Narsinga-rouw Amanda-rouw, peesjewe of segul- bewaarder, Hoesoer-nabies en Soehoer-nabies_ Boven in "t hoofd stond s vorsten segul in swarte inkt ge- drukt; in hetwelke de volgende woorden te leesen zijn : Srie Karre Wiera Wasienie Boven en onder op syde stonden, schuyns over elkanderen;, de seguls van peesjewe, dog het schrift daarin is onleesbaar. Nog lager = Den 11 van de maand Rabi Lahar, dat is den 2404 July was geteekend Hoesoer-nabies, Palanga-nabies en Sjoersjodoe: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

357

Onder stond Voor de oversetting volgens vertaaling van den bramine Wengata Souberayer-ayen, Nagapatnam, den July 1773 was geteekend Corn . Obdam, gesworen translateur.

MLXXXI: KOROMANDEL.

Juli 1773. 815)

Hier volgt nog een koopbrief voor enige plaatsen:

Translaat eener Marattyse koopbrieff, van inhoude als volgd.

Assaracta Gane Maharaasje Raasja Srie Toelaasja Raasja Sahib, dayim dauwlethoe Bisane, passeerd en verleend deesen koopbrieff van Naoer met dies onderhoorigheeden, en Topotorre, aan den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gou- rernelr en directeur vanweegen de beste Compagnie, de Hol- landlsche, ter custe Cormandel, in de stad Nagapatnam, Segoersen arba maya alaff darrawassa badauel, dat is anno 1773_ Naoer net dies onderhoorigheeden en Toptorre, bekenne ik aan Uweled. Gestr. verkogt te hebben voor 75.000 nieuwe Naga- patnamse pagoden. En dewijl ik dese 75.000 pagooden in suyvere contant ontvangen hebbe, zoo kan Uweled. Gestr. alle de voor - deelen van die landen, welke bevoorens aan den vorst hebben gecompeteerd, soo lange son en maan duuren zal; na sig neemen et deselve landen als wettige heer daarvan besitten en bestieren, mitsgaders daarmeede in allen opsigte na welgevallen handelen, rerkoopen en wegschenken, onder deese conditie nogthans, dat alle de privilegien, bevoorens in gedagte landen hebbende gesub- sisteerd, te weeten dewadajum de voorregten der pagooden bramadajum de geregtigheyd der Bramineesen sarwamanium landen waar de geregtigheyd van den landheer geheel en al weggeschonken is en wat dies meer is, na den gebruyke zullen moeten blyven standhouden, invoege dat na aftrek derselve Uweled. Gestr. alle de voordeelen genieten en na Sig neemen kan.

1. Uit de Overgekomen brieven 1774, 10de boeck, folio 715 volgende: Ook in die van 1775, 101e boeck; folio 271, verder in die van 1776, I4d8 boeck, folio 348 eV- alsmede in de verzameling der Kamer-Zeeland no. 8368, afd. V, folio 229. 358

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Ten opsigte van deese koopbriev is niemand bevoegd eenige disputen te moveeren. Onder stond Wisianamasam Watserom, den 228n van de maand Any, dat is na onse tijdreekening den 2 July anno 1773. Lager Ter ordre van het hoff was geteekend Hasarathoe Raasja Srie Narsinga-rauw Amanda-rauw, peesjewe of segul- bewaarder, Hoesoer-nabies en Soehoer-nabies_ Boven in ’t hoofd 5 vorsten segul, in swarte inkt gedrukt, in hetwelke de volgende woorden te leesen zijn: Srie Karra Wiera Wasienie. Boven en onder Op syde, schuyns over elkanderen, stonden de zeguls van peesjewe, dog het schrift daarin is onleesbaar Nog lager Den 11 van de maand Rabie Lahar, dat is den 2 July was geteekend Hoesoer-nabies, Palanga-nabies en Sjoersjodoe: Onder stond: Voor de oversetting volgens vertaaling van den bramine Wengata Souberayer-ayen; Nagapatnam, den 6 July 1773 was geteekend Corn” . Obdam, gesworen translateur

Juli 1773 610 `

Voor een flink bedrag in contant kreeg de Compagnie het eigendomsrecht van een aantal landschappen rondom Negapa tnam_

Translaat eener Marattyse koopbriev, van inhoude als volgd.

Assaracta Gane Maharaasja Raasja Srie Toelaasja Raasja Sahib, dayim dauwlethoe Bisane, passeerd en verleend deesen koopbriev van de ondervolgende Mahanams 818a der soogenaamde Nagapatnamse landen aan den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegen de beste Compagnie, de Hollandse, ter custe Cormandel, in de stad Naga-

1. Uit de Over gckomen brieven 1774 , 10d0 boeck_ folio 717 volgende Ook die van 1775, 10de boeck; folio 272; die van 1776, Il*0 boeck, folio 350 e.V- alsmede in de verzameling der Kamer-Zeeland no. 8368, afd: V, folio 231- 61G0) Het woord mahanam betekent groot; het woord mahinam(a) grote nlaam_ Beide tamilwoorden geven hier geen 2iu1. Het woord moet landschap; gehucht, dorp of iets dergelijks beduiden: (Cs.)

patnam; Segoersen, arbasabain, mayalaff Darrawas, Sabadaal, dat is in anno 1773, te weeten Die eygenste mahanam, dat beduyd die van Kiwaloer, dewelke alhier soodaenig genaamt werd, omdat deselve de hoofdplaats is van de soogenaamde Nagapatnamse landen, of de provintie van die naam ; De mahanam van Cikel De mahanam van Tewoer De mahanam van Simbie Mahadewie De mahanam Fan Pallecoeretjie De mahanam van Magelie ; De mahanam van Kielie-Goedy, en De mahanam van Adie Akkainangelam, makende te samen agt mahanams. Deese agt mahanams met der- selver tollen en andere voordeelen, bekenne ik aan Uweledel Gestrenge verkogt te hebben voor een somma van 360.000 nieuwe Nagapatnamse pagooden: En dewijl ik deese driemaal hondert ses en dertig duysend pagooden in suyver contant ontvangen hebbe, zoo kan Uweledel Gestr alle de voordeelen van gedagte landen als wettige heer daarvan besitten en bestieren, mitsgaders daar- meede in allen opsigten na welgevallen handelen, verkoopen en wegschenken, onder deese conditie nogthans, dat alle de privile- gien, beroorens in gedagte landen hebbende gesubsisteerd, te weeten deuwadayum de voorregten der pagooden brama: dayum de geregtigheyd der Bramineesen sarwamanium landen waarvan de geregtigheyd door den landheer geheel en al weggeschonken is sarwamanium cramangel dorpen welke diezelvde privilegie hebben ardamanium gronden waarvan de helft van ’s landheers inkomsten weggeschonken zijn sjatoer- bagum gronden waarvan een quart

van ’s landheers voordeelen afgestaan is pattoe-cattoe de vastgestelde hoofdgelden roua-coetaga craman dorpen, die eens voor altoos voor een seekere somme gelds ’s jaars verpagt zijn nelloe coetaga craman dorpen, die in selver voegen eens voor Voor een seekere quantiteyt neli s jaars afgestaan zijn deuwa stamma moginie de costumados aan de pagooden competeerende en wat dies neer ZV , na den gebruyke zullen moeten blyven standhouden, invoege dat n2 aftrek derselve Uweledel Gestrenge alle de voor- deelen genieten en na sig neemen kan. Ten opsigte van deese koopbriev is niemand bevoegd eenige disputen te moveeren 360

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Onderstond : Wisianamasam Watserom, den 225 van de maand Any, dat is na onse tijdreekening den 2den July anno 1773_ Lager Ter order van het hoff was geteekend Hasarathoe Raasja Srie Narsinga-rauw Annanda-rauw, peesjewe of segul- bewaarder, Hoesoer-nabies en Soehoer-nabies: Boven in ‘t hoofd stond ’s vorsten segul, in swarte inkt ge- drukt, in hetwelke de volgende woorden te leesen zijn Srie Karra Wiera Wasienie. Boven en onder Op syde, schuyns over elkanderen, stonden de seguls van peesjewe zegelbewaarder dog het schrift daarin is onleesbaar. Nog lager Den 11en van de maand Rabie Lahar, dat is den 2” July was geteekend Hoesoer-nabies, Palanga-nabies en Sjoersjodoe. Onder stond Voor de oversetting volgens vertaaling van den bramine Wengata Souberayer-ayen, Nagapatnam, den 6den July anno 1773 was geteekend Corn’ Obdam, gesworen translateur_

MLXXXIII: KOROMANDEL:

Juli 1773_ 017)

Nog had op dezelfde dag de volgende transactie plaats_

Translaat eener Marattyse koopbriev, van inhoude als volgd:

Assaracta Gane Maharaasja Raasja Srie Toelaasja Sahib, dayim dauwlethe Bisane, passeerd en verleend deesen koopbriev van de mahanam Tierpondy, gehoorende onder de landen van de provintie Catjenam, aan den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegen de beste Comp” de Hollandsche, ter custe Cormandel, in de stad Naga-patnam, Segoersen Arbamaya Alaff Darrawassa Badaul, dat is anno 1773_

1. Uit de Overgekomen bricven 1774, 10’ boeck, folio 720 volgende: Ock in die van 1775, 10de boeck; folio 273 verso die van 1776, 1142 boeck; folio 352 e.V , alsmede in de verzameling der Kamer-Zeeland n0 _ 8368, afd V, blz. 235_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__18000.

De mahanam Tierpondy, geleegen in de provintie Catjenam, bestaande [in] 11 dorpen, met dies thollen en andere voordeelen, bekenne ik aan Uweledel Gestrenge verkogt te hebben voor een somma van 24000 nieuwe Nagapatnamse pagooden. En dewijl ik deese 24000 pagooden in suvver contant ontvangen hebbe, zoo kan UWeledel Gestrenge alle de voordeelen van die landen, welke bevoorens aan den vorst hebben gecompeteerd, 5oo lange son en maan duuren sal, na sig neemen, en deselve als wettige heer daarvan besitten en bestieren, mitsgaaders daarmeede in allen opsigte na welgevallen handelen, verkoopen en wegschenken, onder deese conditie nogthans, dat alle die privelegien, bevoorens in gedagte landen hebbende gesubsisteerd, te weeten dewadayum de voor - regten der pagooden bramadayum de voorregten der Brami- neesen sarwamanium landen waarvan de geregtigheyd van den landheer geheel en weggeschonken is en wat dies meer zy, na den gebruyke zullen moeten blyven stand houden, invoege dat na aftrek derselve UWeledelGestrenge alle de voordeelen ge- nieten en na sig neenen kan. Ten opsigte van deese koopbrief is niemand bevoegd eenige disputen te moveeren_

Onder stond Wisianamasam Watserom , den 22” van de maand Any dat is onse teydreekening den 2” July 1773. Lager Ter ordre van het hoff was geteekend Hasarathoe Raasja Srie Naisenga-rauw Amanda-rauw, peesjewe of zegul- bewaarder, Hoesoer-nabies en Soehoer-nabies: Boven in hoofd stond s vorsten segul, in swarte inkt ge- drukt, in hetwelke de volgende woorden te lesen zijn : Srie Karra Wiera Wassinie: Boven en onder Op de zeyde, schuyns over elkanderen, ston- den de seguls van peesjewe, dog het schrift daarin is onleesbaar. Nog lager : Den 11 van de maand Rabie Lachar, dat is den 2o July, was geteekend Hoesoer-nabies, Palanga-nabies en Sjoersjodoe: Onder stond Voor de oversetting volgens vertaaling van den Bramine Wengate Souberayer-ayen, Nagapatnam, den 6” July 1773 was geteekend Corn”. Obdam, gesworen translateur_ 362

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MLXXXIV SURATTE

18 Augustus 1773. 618)

Onderstaand geschrift bevestigde de vriendschappelijke verhouding van de Compagnie tot Mahratten_ Ik, Martinus Johan Bosman, directeur en hoofdgebieder van de Edele Hollandsche Compagnie te Souratta, verklaare by deesen met Syne Hoogheid den doorluchtigen heer Narren-rouw Perdoen, oppervorst der Marrettas, 619 ’ te sijn gecontracteerd le. Dat gemelde Syne Hoogheid sal verleenen passen of vry geleidebrieven voor alle de scheepen, behoorende aan de Edele Hollandsche Compagnie en haare onderdaenen, navigeerende on- der de Hollandsche vlag aan deese syde van de Indien; van Caep Comorijn tot in de Golff

van Cambait: 620 - 2e. Sodanig dat deselve door geene scheepen of vaartuygen van Syne Hoogheid sullen vermoogen te worden aangetast ofte verhinderd, maar inteegendeel dat onse scheepen sal worden be- weesen door de onderdaenen van de vorst alle hulpe en assis- tentie, welke den eenen vriend en bondgenoot aan den anderen te bewy= sen verschuldigd is 3e. Dat Zyne Hoogheid sulk een bevelschriit aan alle de hoof- den syner zeearmade afzenden en order stellen sal_ dat alle de scheepen en vaartuygen onder de Hollandsche vlagge en aan de Comp' en haare onderhoorigen toekomende, voortaan altoos on- gemollesteerd gelaaten worden. 4e_ Dat Zijn Hoogheid zal bepaalen eene vlag, welke tot ver_ kenning van deselve scheepen van de Edele Holandsche Comp' strekken kan, en die by ontmoeting ten blyke van vriendschap zal worden opgeheesen. Se. Dat Zyne Hoogheid jaarlijks sal verleenen onder sijn segul 20 passen, welke van kragt sullen sijn geduurende den loop van twee jaaren, dat is, dat de scheepen, van Batavia komende, sullen kunnen volstaan met passen, die het vorige jaar verleend sijn_ 6e Dat ten einde men altoos de passen, die men meerder mogt noodigt sijn, kan bekoomen, Syne Hoogheid een qualificatie op

1. Uit het Contractenboek XV (no_ 23) op het Arsip Negara te Djakarta 810) Narayan-Rao 1772_1773 peshwa (in werkelijkheid) heerser over Mahratta' (Cs:) 620) Cambaya: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

deszelfs tjotti of piskaer 621) alhier te Souratta sal geeven, opdat die de gerequireerde passen, onder het zegul van Syne Hoogheid kan afgeven. 7e. En sal ik, ondergeteekende, directeur, hierenteegen 622 verpligt en gehouden sijn, soals ik by deesen beloove, om alle jaa- ren aan voornoemde Syne Hoogheid toe te zenden een present van paarden, ter waarde van 500O ropieen, dan wel deselve somme in gelde of andere goederen, na best overleg, ende sulx tot bewijs van onverbreekbaare vriendschap. In teeken der waarheid heb ik deesen geteekend en met mijtl zegul bekragtigd. Onder stond Souratta, den 18 Augustus 1773 was geteekend) M. J Bosman. Onder stond Accordeerd was geteekend) J. Goverts, junior, eerste gesworen clercg:

MLXXXV_ SURATTE

21 October 1773. 623

Het volgende document is de schriftelijke bevestiging van een in de prak- tijk reeds lang bestaand gebruik: Zie ook Corpus V blz. 65-69 Copia. Vertaaling: Bevoorens wierden de goederen der Hollandse scheepen in de pakhuyzen binnen de stad opgeslaagen, dog na dies heeft Uw Ex- cellentie op mijn gedaan versoek permissie verleend dat de spe- ceryen, zoo wel als de verdere goederen der scheepen, in de lat- thijs 624, in Jengie-Bandar mogten gelost en aldaar opgeslaagen en bewaard werden- Ten

opzigte van welke thans verzoeke dat Uw Excellentie ter bevestiging zulx gunstiglijk met zijn eygen hand- schrift gelieft te onderteekenen:

1. tjottia, misschien inner van de chauth de door de Mahratten geheven af- koopsom voor plundering piskaer, Hindostani peshkar vertegenwoordiger of superintendent (Cs.) 622 Versta hiertegenover. 623) Uit de Overgecomen brieven 1778, waarin het tweemaal voorkomt, en wel 2le boek, folio 329 en 20*te boeck, folio 64 Ook inl het Contractenboek XV (no_ 23) Op het Arsip Negara te Djakarta. 624) Loodsen . De V ersameling der W oorden heeft : ‚Latte is Comp loos tot Suratte, daar goederen leggen’ 364

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Onder stond Den 5d8 der Moorse maand Sabaan, anno 1187 _ of den 21- October 1773. Aan het hoofd deeses staat door den gouverneur eygenhandig geschreeven Met gerustheid kan UWelEdele steeds en voor altoos de speceryen en verdere goederen der scheepen van de Hollandse Comp” in de latthijs op Jengie-Bandar ontlossen. Niemand zal Uw hierinne verhinderen, alsoo t zelve is toegestaan. Nog het zegul van gemelde gouverneur, met de naan Mier Haries Uddhien Emmet-chan, met swarte inkt gedrukt Onder stond Voor de vertaaling en was geteekend W Smit. Accordeerd E’ N’ Wiardi, secretaris

MLXXXVI MOLUKKEN_BOLAANG_MONGONDOW

30 October 1773. 825 ’

Op de Z2ste November 1770 was Christoffel Manoppo als radja van Bolaang-Mongondow geinstalleerd en had hij contracten_ door zijn voOr - gangers met de Compagnie gesloten, bij ede bevestigd. Maar weldra rezen tal van klachten tegen den nieuwen vorst en in 1772 wendden zich de rijks- raden tot den gouverneur der Molukken verklaarden Christoffel niet langer te kunnen erkennen en gehoorzamen: hun rergadering Oude- jaarsdag 1772 machtigden gouverneur rade der Molukken de genoemde rijksraden CCn ander geschikt persoon voor te dragen- Zij noemden als z0 - danig Marcus Manoppo, die daarop door het Moluks ministerie werd erkend beedigd De nieuwe vorst, dien de Compagnie voortaan niet Ineer radja, maar regent noemt, bezwoer een contract; dat wij niet in extenso overnemen daar het vrijwel woordelijk gelijkluidend is aan die van 1767 1770, beide hiervoor hun geheel opgeromen Wij volstaan met de slotpassus_

Laatstelijk beloven de regent en rijksgrooten alle hetgeen voorschreven staat, als vrome en getrouwe vassalen en leenmannen van de Compagnie in alle deugt en opregtigheid te zullen onderhouden; nakomen en doen onderhouden, zonder dat om deeze of geene differentie, die zoude konnen ofte mogen ontstaan, eenige verbreeking van dit gerenoveert en geampliceert contract

zal geleden worden: Geen wy dan in teeken der waarheid, ik, regent Marcus Manoppo, en Christen rijksgrooten, met solemneele eede naar de

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara

Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

365

Hollandsche wyze bevestigen en met onze gewone handteekening bekragtigen, wordende zulx door den heer gouverneur Paulus Jacob Valckenaer en die van zynen rade mede onderteekent, mits-gaders met Compagnies groot zegul bezegult Aldus gedaan, beslooten, geampliceert en bezworen tot Ter- naten in ’t casteel Orange, den 30en October, anno 1773. (Was geteekend) P. J. Valckenaer, J. F Wedel, J: G. van Raesvelt, G. C. Meurs, G. W_ van Renesse, N_ D_ Mol, Fred. Aldr. Beynon.

MLXXXVII KOROMANDEL_

23 November 1773. 628

Nauwelijks had de vorst van Tandjore de 50 lakh ropieen afbetaald, waar- tnede hij oorlog van den Subah van Carnatica had afgekocht, deze laatste begon de strijd opnieuw en kreeg de 171. September de hoofdstad zijn bezit. Het spreekt van zelf_ dat door deze gebeurtenis voorrechten der Nederlandse Compagnie Juli voren met grote geldsommen gekocht, nu geheel problematiek werden_ De nieuwe heerser liet zich evenwel voor vinden de koopcontracten te vernietigen tegen teruggave der daarvoor betaalde gelden:

Contract, aangegaan en geslooten tusschen den Wel- edelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gou- verneur en directeur deezer custe Chormandel met den resorte van dien, nevens den raad te Nagapatnam, uit naam en vanwegen de Generaale Nederlandsche Oost- indische Compagnie, en den Heer Amir oel Oemra Madaroel-Moelk Haphies Machamadoe Moena War- chan Bahadoer, nabab van Tritjenapoly, uit naam en vanwegen Zijn Hoogheid Bandigane Nabab Walaja Amiroel Hindoe Oemdat oel-Moelk Sierasie Dauwla Annawardi-chan Mahadoer Mansoer Jengoe Siephag Saroedaar, de Heer Mahometh Ali-chan, souba van de Carnaticasche beneedelanden, en overwinnaar van het vorstendom van Tansjoer.

Aangezien tusschen Zijn Hoogheid en de Hollandsche Com-pagnie discrepantie ontstaan is, zoo wegens eenige landen, als de recognitiepenningen en eliphanten, die d’E. Comp’ van den over -

1. Uit de Overgekomen brieven 1774, 10l boeck, folio 1056 en volgende: 366

wonne vorst van Tansjoer, Toelaja, gekogt heeft, dog welke koop Zijn Hoogheid; in den hoofde deezes gemeld, niet hebbende willen respecteeren, maar begeerd heeft dat die landen, mits betaalende de daarvoor gegeevene penningen, teruggegeeven en den afkoop van de recognitiepenningen en eliphanten, onder gelyke uitkeering van het daarvoor gegeeven geld, vernietigd zoude werden, en men dus na diverse daarover gehoudene conferentien, uit aanmerking van de vriendschap en intelligentie tusschen Zijn Hoogheid en de Hollandsche Compagnie, van zeer langen tijd afstand houdende,827) beslooten en goedgevonden heeft, Zijn Hoogheid daarin genoegen te geeven, z00 is dierwegens overeengekomen en het daarvan ge- troffen accoord by de ondervolgende articulen vastgesteld Eerstelijk Dat die gekogte landen, bestaande in de provintie van Kiewaloer, en in agt mahanams verdeeld, te weeten van diezelfde naam, Chikel-mahanam, Tewoer-mahanam, Simbiamadewi-mahanam, Pallacoeritje-mahanam, Magelie-mahanam, Kilecoedi-mahanam en Adiakamangalam-mahanam, alsmede de zeedorpen Naoer en Topotorre, mitsgaders de maha- nam van Tripondy, aan Zijn Hoogheid terug en overgegeeven zullen werd en, en daarentegen Zijn Hoogheid aan d’E. Comp”” sal uitkeeren en betaalen de door Haer Edele voor die landen veel betaalde penningen, tot een montant van nieuwe Nagapatnamse pagooden 425.000, te weeten voor de provintie van Kiewaloer n:p 330.000 voor Naoer en Topotorre 75.000 voor Tripondy 20.000

Te samen, als gezegd np.425.000 Ten tweeden. Dat in selver voegen door Zijn Hoogheid zal werden uitgekeerd het bedragen tot den afkoop van de recognitie- penningen en eliphanten besteed en betaald, importeerende pa- gooden 59.545, uitmakende dus te samen, dat Zijn Hoogheid aan d’E. Comp” in het geheel zal moeten restitueeren, een somma van

1. Versta van zeer lange tijd geleden daterende OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

484.545, zegge viermaal honderd vier en taggentig duyzend, vijf-honderd vijf en veertig nieuwe Nagapatnamse pagooden. Ten derden. Dat tot de betaaling van voormelde somma van 484.545 pagooden, zoo door den saukaar 028 Nellaberaam Tarwadi, factoor van Boedirje Deeve, de oudste broeders soon van den be-faamden grootkoopman Deeve Boekenies Casidaas, zoowel als den factoor van het comptoir van M’ Beenfield te Madras, in name Collendeappa-modely, verleend zal werden een obligatie, met belofte om die somma, sonder eenige de minste exceptie, hoe genaamd, te maaken, binnen den tijd van elf agtereenvolgende maanden te betaalen, te weeten 180.000, zegge eenmaal honderd en taggentig duysend pago- den, in de maand Maart

naastkomende, dat is na de Mallabaarse reekening den 10 of 11 April van het aanstaande jaar 1774, 100.000, zegge een honderdduyzend pagoden, in de maand Juny daaraan- volgende, 100.000, zegge een honderdduysend pagoden, in de maand Augustus, en de overige 104.545, zegge eenmaal honderd vier duy- zend vijf honderd vijf en veertig pagoden in de maand October, nevens de daarop verloopene rhenten tegen 829 - ‘s maands t’sedert den 21 October jongstleeden, dat den souba de landen in possessie genomen heeft, tot de volle betaling toe_ Ten vierden. Dat den gouverneur en raad uit naam van de Hollandsche Compagnie aan den souba een schriftelijk bewijs ter handen sullen stellen, ten blyke dat, ingevolge deeze overeen- komste, van de landen van Kiewaloer, Tripondi en de zeeplaatsen Naoer en Topotorre afstand gedaan is, en welk bewijs dus lange, totdat de betaaling van de voorschreven gecontracteerde pennin- gen ten vollen g’effectueerd en geliquideerd zal weezen, Onder de soukaars, die zig voor de voorschreven betaaling verbonden heb- ben, zal blyven berusten, om vervolgens aan Zijn Hoogheid te werden geintrageerd, Ten vijfden. Verbind zig den gouverneur en raad voor en van- wegen d’E. Comp’ dat zoodra de soukaar het eerste termijn van 180.000 pagoden betaalen [zal], de in pand geweest zijnde, dog door de kooppenningen van de voorschreven gekogte landen ge- loste, maar egter binnen de stad verblevene en t’sedert gesegueerde juweelen, aan gedagte saukaars over te geeven waarentegen den

1. Hindostani sahikar, bankier. Zie HoBSON-JOBsOv 620) Niet ingevuld:

souba een quitantie van dies ontvangst aan d’E. Comp’ zal moeten verleenen, en dezelve daarmeede voor alle aan- en namaningen dienaangaande indemneeren. Ten sesden. En dewijl door de voorschreven gecontracteerde uitkeering van het betaalde voor de recognotiepenningen en eli- phanten den afkoop derzelve by deezen vernietigd is geworden, zoo verbind dE. Comp’e zig uit dien hoofde om jaarlijks 3 eli- phanten, als een getande en twee aliassen, nevens 5.000 pardauws in contant te betaalen, te weeten De drie eliphanten zullen door het volk van d’E Comp’ tot in de provintie van Trivaloer gebragt, en aldaar aan het volk of de bediende van den souba overgegeeven, mitsgaders het geld of de voorschreven 5.000 pardauws aan degeene, die met de behoor- lyke quitanties ditheen 630 werd afgezonden, alhier in contant be- taald werden.

Ten sevenden. Zal Zijn Hoogheid daarentegen de Hollandsche Comp” permitteeren de vrye en onverhinderden handel allerwegen in de Tansjoerse landen, sodanig en in diervoegen als onder de successive geregeerd hebbende Tansjoerse vorsten

plaats gehad heeft; en daarnevens by een caul confirmeeren alle de prerogativen of voorregten, door de voorschreven vorsten aan d'E. Comp Ver- leend en toegestaan, mitsgaders by een takiet- parwanna beveelen de onverhinderde afvoer van alle kleeden en lywaten, onder beta- ling van de gelimiteerde halve thol, zoomeede de vrye passagie van Comp' dienaaren, kooplieden en andere, met derzelver palenquins etc" even en in dier voegen als altoos in usantie ge- weest is, gelijk ook 's Comp'e landen sonder eenig het minste empechement doen gaudeeren van het benodigend opperwater, ter besaying etc" van dezelve. Ten agsten. Werd Comp" wegen beloofd en verzeekerd, dat aan Zijn Hoogheid zelve, dan wel aan de zoon Zyner Hoog- heid; die het vorstendom van Tansjoer bestieren zal of de regee- ring derzelve opgedragen zal weezen, alle zodanige eerbewyzingen te doen, als men gewoon is geweest omtrent de vorsten van Tan- sjoer zelve, volgens de aloude costumes, in agt te nemen, en alleen in hun eygener persoon betragt is geworden, dog Voor geen andere, die alleen in hunne naame aldaar regeeren of het bestier zullen hebben; Ten negenden. Is overeengekomen en vastgesteld, dat voort-

aan alle personen, van wat natie dezelve ook zoude mogen weezen, hetsy deserteurs of debiteurs, van (de) een van beide der con trac- teerende parthyen, by ontdecking dan wel by reclame; ten eersten over- en uitgeleeverd zullen werden, zonder dat daaromtrent eenige de minste exceptie zal mogen plaats hebben. Ten thienden: In selver voegen is overeengekomen de hier zijnde vier eliphanten van den Candiasen vorst, die gezegd word [en] tot geschenk aan den ontthroonden vorst van Tansjoer zoude gezonden, dog alhier agterwege gebleeven zijn, en uit dien hoofde Zijn Hoogheid, als overwinnaar van Tansjoer sustineerde dezelve hem te competeeren, over te geeven, mits dat Zijn Hoog- heid daarvan een behoorlyke quitantie voor dies ontvangst aan dE. Comp' zal verleenen en HaarEdele voor alle aanspraake dien- aangaande bevryden: Ten eliden. Uit hoofde de hiervooren vermelde vijf stux prin - cipaale of origineele koopbrieven, neevens de origineele quitantie, naar Batavia verzonden zijn en door deeze contractatie zijnde komen te vervallen, beloofd den gouverneur en raad dezelve van Haar HoogEdelens, de Fdele Hooge Indiase Regeering te zullen terugversoeken, en met de komst der scheepen in Juny of July anno aanstaande aan Zyn Hoogheid doen intrageeren_ Ten twaalfden. Aangezien de overgave en afstand der VOOr - schreven landen, zoowel als de vernietiging van de recognitien, uit hoofde van de onderhouding van de oude vriendschap en tot voorkoming van alle verwydering in dezelve, geschied is, is bedon- gen en overeengekomen, dat indien Zijn Hoogheid resolveeren of goed Ivinden mogte die landen, en wel inzonderheid de zeeplaatsen Naoer en Toppotorre

in het land vanl Tripondy, aan iemand af te staan of over te geeven, hetzelve dan geschieden zoude en moeste aan de Hollandsche Comp en aan geen andere vreemde Euro- peesche natie, zelfs niet aan de een of ander Inlandsche volkeren; z00 als den vorst Pretoppa 631 : by geschrifte van den 23 Maart 1750 meede beloofd en verbonden heeft, dat Naoer aan niemand anders als aan de Hollandsche Compagnie verkogt zal werden. En dat intusschen op de voorschreven aan zee geleegene plaatsen geen andere vlagge dan die van den Souba, of de Moorsche, zal mogen waayen: Ten derthienden: Dat wanneer Zijn Hoogheid zelve, dan wel zyne zoons, geneegen weezen en de gelegendheid presenteeren of

1. Zie dl.

1.

vereysschen mogte om in deeze stad 632_ te komen, alsdan geen Europeese troupen onder wat pretext en hoe gering in getal ook, zal mogen medebrengen, maar wel deszelfs eygene inlandse troupen, ’t zy Mooren, Jentieven of Mallabaaren: En eyndelijk ten veertienden. Dat alle hetgeene hiervoren gecontracteerd staat, door Zijn Hoogheid by een geschrift, hetzy hieronder dan wel apart, in de behoorlyke forma zal werden ge- confirmeerd en geratificeerd En zal voorts van dit contract z0o in het Hollandsch als Persiaans behoorlijk door den heer Madaroel- Moelk en den gouverneur en raad onderteekend, mitsgaders met de wederzijdse gewoonlyke cachetten bekragtigd zijnde, over C1 weder uytgeleeverd werden: Aldus gedaan, gecontracteerd en overeengekoomen tot Naga- patnam in ’t casteel, den 23 November 1773. 033

MLXXXVIII KOROMANDEL_

23 November 1773_ 034 -

De volgende documenten sluiten aan bij het hiervoor gaande contract. Ze werden alle op dezelfde datum getekend beedigd, Cn vormen het 144” artikel bedoelde confirmatien ratificatien;

Aangezien by een tusschen Zijn Excellentie Amiroel Oemra Madaroel-Moelk Haphies Mahamadoe Moenawarchan, nabab van Tritienapaty, uit naam en vanwegen Zijn Hoogheid Bandagane Hazarath Nabab Walaja Amiroel Hindoe Oemdatoel-Moelk Sierasie Dauwla Annawardi-chan Bahadoer Mansoer Tengoe Siephag Savoedaar, de heer Mahometh Ali-chan, souba van de Carnaticase beneedelanden en overwinnaar van het vorstendom van Tansjoer_ en den gouverneur en raad te Nagapatnam getroffen accoord overeengekomen is om de landen, die de Hollandsche

Oostindische Comp’= van den tans gedetroneerden vorst van Tansjoer, Toelaja Raja, gekogt heeft, bestaande in de provintie van Kiewaloer , in agt mahanams verdeeld, mitsgaders de zeeplaatsen Naoer en Topotorre, en de mahanam van Tripondi, aan welmelde Zijn Hoogheid over te geeven, onder het terugontvangen van het daar-

1. Negapatnam 033) Het getal 23 is weggelaten. Ook de ondertekening ontbreekt: 034) Uit de Overgekomen brieven 1774, 104e boeck; folio 1061 verso. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602–1800.

voor betaalde geld, in dier voegen als by het voormeld contract distinct gespecificeerd en gestipuleerd is, zoo verleenen WY, onder- geteekende, gouverneur en raad vanwegen de Hollandsche Oost- indische Compagnie ter custe Chormandel tot Nagapatnam, deesen Jan gedagte Zijn Hoogheid, ten bewyse dat men ingevolge van dien afstand doet van het regt van eygendom, dat men door koop op die landen gehad heeft; zulx by deesen geschied, beloovende mitsdien de naar Batavia gezonden origineele koopbrieven, Zoo daarvan als van de tribuutpenningen en eliphanten, welkers afkoop in selver voegen volgens het voormeld getroffen accoord vernie- tigd is, van daar te ontbieden en in de maand Juny of July van het naastkomende jaar 1774 aan Zijn Hoogheid terug- en over te geeven. Gegeeven en verleend in ’t casteel tot Nagapatnam, ter custe Chormandel, der 23 November 1773, 636-

1. KOROMANDEL.

23 November 1773. 038 `

Zie de inleiding hiervoor, MLXXXVII Contract tusschen den heer Nabab Amiroel Oemra Madaroel-Moelk Rosana Dauwla Haphies Machamadoe Moenawarchan Bahadoer _ Bahadoer Jengoe, uyt naam en vanweegen desselfs vader, Sijn Hoogheyd Badigane Nabab Walaasja Amiroel Hindoe Oemdatoel-moelk Sirasie Dauwla Annawardi-chan Bahadoer Mansoer Jengoe Siephag Saroedaar de heer Mahometh Alichan souba van Carnatica, ter eenre, en den Weledelen Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, goeverneur en directeur ter custe Corman- del met den resorte van dien, nevens den raad tot Naga- patnam, uyt naam ende vanweegen de Nederlandse Oostindische Comp ter andere seyde, om de t’seedert lange tyden herwaards tusschen Sijn Hoogheyd den souba en gemelde Kompte gesubsisteerd hebbende groote vriendschap meer en meer te doen accresseeren,

635 Ook hier is de ondertekening weggelaten: 038) Uit de Overgekomen brieven 1775, 10de boeck; folio 274 verso

volgende 372

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

aangegaan en gesloten, ende sulx uyt hoofde hy met het leeger afgekomen sijnde het casteel Tansjour en de onder dat rijk gehoorende landen overwonnen heeft, te weeten

Eerstelyk bekend en verklaard de Hollandsche Compagnie vanweegen Sijn Hoogheyd den souba een tiep of obligatie van Collende-Moddely, factoor van M’ _ Paul Beinfield 637) te Madras-patnam, en Nelleberaam Tarwaddie van Boederoje, sijnde de oudste broeders-soon van Boekeniestie, ontfangen te hebben, groot 484.545 pagooden, namentlijk 425.000 nieuwe Nagapatna mse pa - goden, die welmelde Comp’= uytgeschoten heeft voor de van de overwonnen Tansjoursen vorst Toelaasja Raasje gekogte landen; bestaande in de provintie Kiewaloer, die agt mahanams inhoud, de seeplaetsen Naoer en Topotorre, mitsgaders de mahanam Tri- pondy, dog van welk bedragen gedecourt of ingehouden sijn een somma van 180.000 pagoden, waarvoor de gemelde vorst bevooren juweelen heeft verpand gehad, en dewelke oversulx thans onbe- swaard gesecureerd sijn, en 59.545 pagoden, door Haar Ed FOOr de afkoop der recognitiepenningen en dito eliphanten betaald. Ten tweeden belooft welmelde Compagnie aan Collende- Moddely, factoor van M’_ Paul Beinfield en Nellaberaam Tar- waddy, factoor van Boediroje, na de ontvangst van 180.000 pago- den te sullen overgeven en entrageeren 638 - de juweelen, die door den vorst bevoorens voor 180.000 pagoden verpand geweest sijn, en welk bedragen naderhand verreekend is, sodanig en in dier voegen als deselve met des vorstens cachet versegeld sijn, en con- form de daarby te vindene notitie van syne schryvers, gelijk Haar Edele ook verklaard van nu voortaan nooyt de minste pretentie Op de voorschreven landen te hebben_ Ten derden En dewijl in de voormelde tiep of obligatie van de factoors van M’_ Beinfield en Boederoje ook begrepen sijn de 59.545 s00 nieuwe Nagapatnamse als Portonovose pagoden, welke de Komp” tot afkoop der recognitiepenningen, ’s jaarlijks 5.000 pardauws bedragende, en dito eliphanten, bestaande in een getande en twee aliassen voor ieder jaar, betaald heeft; soo beloofd Haar Edele die gemelde eliphanten ’s jaarlijks na usantie te Triwaloer te leeveren, en de penningen in kontant te Nagapatnam te sullen

1. Benfield, Engelsman, die in jaren van geldverlegenheid Fan den subah van Carnatica als geldschieter tot grote rijkdom WSt komen_ (Cs.) 038 Meestal intrageeren overhandigen: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

373

afgeeven aan degeene, die de quitantie van Sijn Hoogheyd daar-roor komt te brengen, en de quitantie ontfangen Ten vierden Aangezien de vijf origineele koopbrieven en een quitantie van

Cannagasawea-poele en Narsinga-rauw, die van sodanigen inhoud sijn als de copyen, welke men daarvan aan den serkaar 630 overgegeeven heeft, na Batavia versonden sijn, Soo beloofd d'E_ Comp almeede deselve in de maand Juny of July Tan het aanstaande jaar 1774 aan Collendeappa-Moddely factor van M'_ Paul Beinfield, te sullen ter hand stellen verklaarende Haar Edele buyten de gemelde koopbrieven van voorschreeven landen en recognitie geen andere, nog van den vorst selve, nog van syne ministers, te hebben. Ten vijfden. Sijn Hoogheyd den Souba is door Godsgenade t'seedert lange tijd beheerscher van dit rijk; Karnatika, geweest, en dierhalven sal door Gods seegen op de onder Tansjour gehoo rende plaetsen Naoer en Toppotorre etc" althoos Sijn Hoogheyds eygen vlag waayen. Ten sesden Beloofd de Komp'- het volk van Sijn Hoogheyd, soo inwoonders als andere, die na Nagapatnam mogten komen te rlugten, aan Hoogstdesselfs volk te sullen overgeeven; soo als van- weegen Sijn Hoogheyd ook gepromitteerd werd 's Komp onder- daanen en Europeese dienaaren, die in gebied van Sijn Hoog - heyd komen over te loopen, meede te sullen uytleeveren,

Voorts beloofd d'E. Comp' ook nog sig in alle saaken na de voorige costumes te sullen gedragen, waarentegens Haar Edele vanweegen Sijn Hoogheyd ook toegevoegd werd, dat men van syne syde d'E. Comp'e gunst beweesen en alles meede althoos na gewoonte getracteerd en behandeld worden sal. Aldus gedaan, gecontracteerd en overeengekomen tot Naoer en geteekzend tot Nagapatnam in 't kasteel, den drie en twintigste van de maand November, anno een duysend seven hondert drie en seventig was geteekend van Vlissingen, H". Leem - bruggen, J. E_ G. Haselman; M". Koning; C' . Pietersz , J Appengh, J' van Tessel, Wm _ Duynevelt en J D Simons_ Ter syde stond 's Komp'e cachet in rooden Iac, en daarnevens Ter ordonnantie van den Weledelen Gestrengen Heer gouverneur cn den raad geteekend Willem Duynevelt, secretaris

G69) Dit woord Perzisch sarkar betekent hoofd ; hier van des vorsten administra- tie. Zie HoBSON-JOBsON in voce sircar_ 374

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MXC_ KOROMANDEL

23 November 1773. 840=_

Zie de inleiding hiervoor no. MLXXXVII.

Translaat eener Persiaansche quitantie van inhoude als volgdt. In 't hoofd staat het segul van den Nabab Madar-oel-Moelk, in swarten inkt gedrukt, waarinne de volgende woorden te leesen sijn : Amir-oel-Oemra Madar-oel-Moelk Bahadoer Aangesien het hoff door weegen van de Hollandsche Komp" ontfangen heeft de juweelen, die door den overwonnen Tansjour- sen vorst Toelaasja-Raasja aan Haar Edele voor 180.000 pagooden verpand geweest

waaren, dog uyt de kooppenningen der landen afbetaald en dus onbeswaard geweest sijn, soo beloove ik by deesen voor alle an- en namaning, welke indertijd dierweegens mogte komen te resulteeren, te sullen kaveeren: 641 Anno 1187 , den 8”te0 van de maand Ramoejan, 02) dat is na onse tijdreecquening anno 1773, den 23e November_ Onder stond de gewoone handteekening van den Nabab Madar-oel-Moelk;

MXCI: KOROMANDEL_

23 November 1773. 643)

Zie de inleiding hiervoor,

MLXXXVII

Translaat eener Persiaansche quitantie, van inhoude als volgdt. In ’t hoofd staat het segul van den Nabab Madar-oel-Moelk, in swarten inkt gedrukt, waarinne de volgende woorden te leesen sijn : Amir-oel-Oemra Madar-oel-Moelk Bahadoer_ Aangesien de vier getande eliphanten, die door den koning

1. Uit de Overgekomen brieven 1775, 10de boeck; folio 276 verso. 641) Caveren borg blijven. (Cs) 612) Lees Ramadhan: 043) Uit de Overgekomen brieven, 1048 boeck, folio 277. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

375

van Kandia aan den overwonnen Tansjoursen vorst gesonden sijn, uyt hoofde ik door Godes genade het kasteel en de onderhoorige landen van het rijk van Tansjour overwonnen hebbe, door weegen van de Hollandsche Komp” aan my overgegeeven sijn, soo beloove ik by deesen, ingevalle in der tijd eenige disputen dierwegens ontstaan mogten, daarvoor te sullen caveeren: Anno 1187 _ den 8”ten van de maand Ramoejan, dat is na onse tijdreecquening anno 1773, den 23e November: Onder stond de gewone handteekening van den Nabab Madar- oel-Moelk:

MXCII KOROMANDEL.

23 November 1773. 8441

Zic

inleiding hiervoor , nr. MLXXXVIII_

Translaat eener Persiaansche caul, van inhoude als volgt In ’t hoofd staat het segul van den Souba deser Carnaticase benedenlanden, Sijn Hoogheyd Mahometh Aly-chan; in swarte inkt gedrukt, waarinne de volgende woorden te leesen sijn : Nabab Walaasja Amir-oel-Hindoe Oemoedoes-oel-Moelk Asaph Dauwla Sjaffer Jengoe Bahadoer Siphag Salar Deese caul werd verleend aan de Hollandsche Oostindische Compagnie: Aangezien

ik door Godes genade het kasteel en de onder- hoorige landen van het rijk van Tansjoer overwonnen hebbe, en ik de Hollandsche Oostindische Komp’e gunste toedrage, mits- gaders tusschen my en deselve van oude tijden herwaards vriend- schap subsisteerd, en ik Haar Edele van den beginne van derselver handel af althoos hulpe beweesen hebbe, SOo kan Haar Edele gerust en verseekerd sijn dat, vermits Haar Edele met een opregt hert omtrent het hoff te werk gaat, mitsgaders desselfs vriend- schap betragt; sy steeds myne hulpe genieten, en dat ten opsigte van derselver handel, den thol, en de oude’s Komp” dorpen met betrecking tot het afkomend opperwater alles na de voorige en

1. Uit de Overgekomen brieven 1775, 104” boeck, folio 277 verso. 376

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

althoos geobserveerde gewoontens gereguleerd en behandelt wer- den sal. Anno 1187, den &rten van de maand Ramoejan, dat is na onse tijdreecquening anno 1773, den 23”” November_ Onder stond de gewoone handteekening van des soubas tweede soon, Madar-oel-Moelk:

MXCIII KOROMANDEL:

23 November 1773. 045`

Zie de inle;iding hiervoor, MLXXXVII Het volgende tiging van de oude verdragen tussen de Corp” en Tandjore:

een beves -

Translaat eener Persiaansche dastek; van inhoude als volgt In ‘t hoofd staat het segul van den Souba deeser Carnaticasche benedenlanden, Sijn Hoogheyd Mahometh Aly-chan, in swarten inkt gedrukt, waarinne de volgende woorden te leesen sijn Nabab Walaasja Amir-oel-Hindoe Oemoedoes-oel-Moelk Asaph Dauwla Sjaffer Jengoe Bahadoer Siphag Saler Dit dastek werd verleend op de fausdaars en hauweldaars onder het rijk van Tansjour sorteerende: Nademaal ik door Godes genade het kasteel en de onderhoo- rige landen van het rijk van Tansjour o1erwonnen hebbe, en ik de Hollandsche Compagnie t’seedert langen tyden herwaarts gunste en vriendschap toedrage, mitsgaders Haar Edele ook steeds na myne gunste wenscht, soo is dat ik deesen kome te rer_ leenen. Van de lywaten, die voor de Hollandsche Compagnie aan- gebragt werden, moet, gelijk het van den beginne der vorsten af tot de regeering van den vorst Pretappa Singa toe, althoos gebruy- kelijk geweest is, maar halve thol genoomen en deselve daar- mede gelargeerd werden, sooals het benoodigt opperwater voor Comp” oude dorpen ook na vorige gewoonte

passagie gegeren werden moet Het volk van dE. Comp’, dat in de Tansjourse landen na gewoonte heen en weder reysd, soomede haare byhebbende goe-

045} Uit de Overgekomen brieven 1775, 104e boeck, folio 278. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

377

deren; moeten meede sonder de minste verhindering of beletselen Fry en ongemolesteerd passeeren_ Tot Chikel moeten na den gebruyke bouticquen gesteld wer den denoteerende aan geen meet) _ Observeerd dit alleen althoosduurend bevel, anno 1187 , den 8’ten van de maand Ramoejan, dat is na onse tijdreeckening anno 1773, den 23en November.

Onder stond de gewoone handteekening Fan des soubas tweede zoon Madar-oel-Moelk

1. MALAKKA_PERAK.

20 December 1773. 648_

Het overlijden van den koning van Perak was voor den gouverneur van Malakka aanleiding om een vertegenwoordiger naar dat rijk te zenden; om met den nieuwen vorst de bestaande contracten te vernicuWVCn eil tevens te trachten een verinindering in de prijs van het tin te verkrijgen. Eerst nadat de afgevaardigde, fiskaal Werndly, dreigde het kantoor op te breken, stond men Perak cen kleine vermindering van de tinprijs toe;

Contract en onverbreekelijk verbond tusschen Paduka Sirie Sulthan Alaidin Mantsur Iskandar Moeda Chali- phatur Rahim, koning van Pera en Anthony Abraham Werndly, coopman en fiscaal te Malacca, mitsgaders gecommiteerde en afgesand aan dit hoff vanweegens de Neederlandsche G’octro- yeerde Oostindische Compagnie ter anderen zyde: Art_ Eerstelijk sal tusschen Zijn Hoogheyt Paduka Sirie Sulthan Alaidin Mantsur-sjah Iskandar-moeda Chalipatur Rahim en de Neederlandsche Oostindische Comp sijn en blyven een opregte, getrouwe en onverbreekelyke confidentie en vriendschap. Zijn Hoogheyt belooft ten dien eynde, met seclusie van alle anderen soo Europeesche als Inlandse natien en volkeren, al den thin, die in sijn gansche koningrijk valt, te sullen leeveren en laten leveren aan de Compagnie

1. Uit de Overgekomen brievcn 1775, 29”t0 boeck, afdeeling Malacca, folio 87 en volgende: 378

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

En belooft de Comp”” aan Sijn Hoogheyt te betalen voor ieder bhaar off drie picols, dan wel driehondert vijff en seeventig pond, twee en dertig ronde Spaanse reaalen, eens sonder meer 647 Den

koning belooft en neemt aan alle de thin, soowel van Sijn Hoogheyd selis als van zyne onderdanen; aan de besetting van de Comp' te leeveren, en aldaar met 's Comp" balans en gewigten te weegen, sonder ooyt, hetzy onder wat pretext het ook mag sijn, daarvan af te wyken_ 5, Den koning belooft teegens de sluykeryen van thin alle moge lyke precautien te sullen laten gebruiken, en den uitvoer van dien strengelijk, op poene van confiscatie van vaartuig en laading, te laten interdiceeren.

En soo 't al egter komt te gebeuren dat iemand dat mineraal clandestin tragte uit te voeren en elders behalven aan de Comp te verkoopen, so sal by agterhaaling van sodanig een vaartuig het selve illico en sonder eenige forma van proces met lading en geconfisqueert werden, en het provenue van dien gepartacheert tusschen de koning en de Comp' Alle de vaartuigen, die van den koning en zyne rijxgroten niet uitgesondert, welke willen Op- of afvaren, sullen verpligt zijn aan Comp" besetting aan te leggen om behoorlijk gevisiteert te werden_ 848)

En ingevalle by of onder het visiteeren Fan vreemde vaartuigen door het volk daarvan eenige hostile actie gepleegt wert, en dat de perpetranten de handen van de Hollanders mogten ontkomen, beloofd de koning zyne onderdanen eens voor al te gelasten om deselve te vervolgen en by agterhaling aan den resident over te geeven, gelijk de Compt aan sijn zyde beloofd in sulken gevalle van gelyke te doen. Ook belooft den koning, dat wanneer eenig Europees of in- lander, in dienst van de E.Comp" of wel een slaaf van een Comp" dienaar, komt te deserteeren en soekt in sijn rijk sig schuil Le houden, deselve aanstonds in verseekering te lateen neemen, en daarvan dadelijk aan den resident van de Comp' kennis te laten geeven, en voorts sonder uitstel aan hem te laaten overleeveren,

1. Te voren was de prijs 34 realen geweest Werndly had thans opdracht hoogstens 30 bieden_ 048) De Compagnie had Op Perak geen loge, maar in de mond der rivier een ge- wapend schip voor anker liggen OOST- INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

mitsgaders niet toe te laten, dat soodanig persoon den Mahome taanschen godsdienst omhelse En beloofd de Comp" in selver voegen te handelen als er iemand van Sijn Hoogheids onderdanen tot de Comp' schuil zoekt 10. Den koning verbind sig wyders, om de Neederlandsche beset- ting in alle gevallen behulpsaam te sijn en al wat tot nadeel van deselve mogte ondernoomen werden, aanstonds met al sijn magt en efficatieuslijk te sullen weyren en teegengaan, en ook voortaan geen permissie meer verleenen tot het equiperen en in see zenden van roofvaartuigen. 11. De Comp" daarentegen beloofd dat soo ymand van haare die- naaren aan de onderdanen van Sijn Hoogheyt eenige overlast, gewelt off schaade

aandoet; die na behooren te sullen straffen en aan een ieder goed regt en justitie te doen. 12. Wyders is beslooten en g’accordeert, dat dit tractaat vast en bestendig (d) sal sijn, blyven en gehouden worden, soo lange als de mutueele alliantie tusschen de Comp en den koning en syne successeuren duuren sal, en dat hetselve sijn kragt en intelligentie [sal] hebben, so als de eygenschap der woorden sulx meedebrengt, ende dat alle hetgeene in dit tractaat geaccordeert en beslooten is_ ook geheellijk ende sinceerlijk gehouden, onderhouden en g’obser- reert sal werden_ Dit belooft soowel de koning als de Comp” 13. Laastelijk belooft de koning dit tractaat, in selver voegen als de vorige tractaaten, alomme daar sulx behoort, sijn gansche rijk door, te laaten publiceeren_ Aldus gecontracteert in het koningrijk Pera[op]de baly6+- van Sijn Hoogheyt p het groote eyland, in t jaar van Mahometh 1187 , de 54e dag van de maand Schouwal, op Maandag in de voormiddag, en volgens [de Christelijke rekening in] het jaar na de geboorte Jesus Christi 1773, den 20”” December in presentie van Syn Hoog- heyt Radja Bendahara en alle verdere grooten was geteekent A Werndly Ter syde stond ‘s E_ Comp’ zegul, gedrukt in roode lacke, en daaronder geteekend Werndly. In margine stond konings siap: Onder stond Accordeert geteekent As H. de Wind, eerste gesworen clercq:

1. Raadzaal. Zie Corpus III; blz. 607-608. 380

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. JAVA-VORSTENLANDEN_

26 April 1774. 650 -

De verdeling van Mataram in 1755 was in groote haast en onder moeilijke omstandigheden geschied. Verschillende regenten met name Djokjase rijksbestuurder Danoe Redja hadden bij de uitvoering slechts aan eigen voordeel gedacht: Het voortdurende geharrewar tussen sunan en sultan, vooral ook tussen den laatste en Prins Mangkunagara, verhoogden de moeilijkheden Reeds enige malen had de Hoge Regering aan det gouverncur van Java’$ Noordoostkust opgedragen deze materie opnieuw zorgvuldig regelen_ Enige gouverneurs hebben dit vergeefs geprobeerd, eerst Johan Robert van der Burgh slaagde er In, na “ongeloovlyke hairkloveryen een overeenkomst doen bezweren, die ondubbelzinnig van elk stukje land aangaf, wien het behoorde; Een extract ut de talrijke bij het contract behorende lijsten registers vindt men bij DE JoNGE XI, blz. LIV LV. Zie ook de noot Op blz. 259 aldaar;

Wy, sultan Hamangkoeboewono Senopatie Hingologo Ngabdool Rachman Sajidin Panotogomo Kalifattoelah, hofhoudende te Djokjakarta Adiningrat en soesoehoenan Pakoeboewono Senopatie Hingalogo Ngabdool Rachman Sajidin Panotogomo Kalifatolah_

hofhoudende te Soerakarta Adiningrat, verklaren, belo- Fen en verbinden on5 by deze onderlinge acte Fan over- eenkomst op de solemneelste wyze tot het volgende 051)

Dat wy ten vollen approbeeren de door onze rijksbestuurders raden adipattie Sosrodiningrat C.S ten eenre, en raden adipattie Danoeredjo c.s_ ten andere zyde te Semarang, met voorkennis, toe- stemming en bemiddeling Fan den heer Johannes Robbert van der Burgh, gouverneur en directeur vanwege de Doorluchtige Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Maatschappy ter dezer kuste geformeerde nieuwe accurate lijsten of register der landen, negoryen, dessa'$, tjatja's ofte andere plaatsen, hoe genaamd, die ieder van ons actueel possedeert en bezet; dezelve lijsten of regis- ter overzulks ieder voor zich by deze op het plegtigste bekrach- tigen, en z0o mede de acte, die door onze ministers te Samarang op den 2e November 1773 gepasseerd is, om voor die register ge- voegd te worden. 652,

1. Uit een verzameling kopieen van Contracten met de Vorstenlanden, in bezit van schrijvers dezes_ Ook in het Arsip Negara Djakarta Contractenboek (no. 13). Gedrukt bij DE JOxGE, Opkomst XI, blz. 259. 651) In het contract bij DE JoNGE komen de vorsten in andere volgorde VOOr , de hier gebezigde is de te Djokja gebruikte (Cs. 652) Vgl. DE JONGE, Opkomst XI, noot op blz. 259. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Dat wy als een gevolg daarvan het zoogenaamde boek van Cleppo; 053 of dat waarna de landen bevorens zijn verdeeld geweest; thans vervallen, van nul en geender waarde houdende, elkander over en weer beloven Op de andere landen, hoe genaamd en waar gelegen die by het nieuwe register zijn bekend gesteld, onverschil- lig hoe wy deselve in possessie gekregen, zoomede of den anderen bevorens hebben toebehoord, nu noch nimmer, hetzy uyt hoofde van het opgemelde oude boek, andere redenen ofte oorzaken eenige pretentie maken, ofte vergoeding daarvoor pretenderen, en even- min van bevorens daarover geceteerde 654_ geschillen en disputen nooit weder reppen zullen, alsoo wy die houden als ten onzen vol- len genoegen finaal te zijn beslist en gedetermineerd: Maar dat wy daarentegen elkander over en weer zullen laten in de geruste vreedige possessie van de landen, die wy ieder voor zich volgens de met de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Maatschappy aangegane en nog subsisterende tractaten van vriend- en bondgenootschap als in leen bezitten, en by het nieuwe register specifiek opgenoemd, aan ons van harentwege door den heer gouverneur en directeur, voorwaarts genoemd, zijn toege- wezen, met serieuse belofte, dat wy niet alleen voor zooverre het raadzaam en noodzakelijk oordeelen zal elkanderen tegen uit- heemsch geweld, binnenlandsche vyanden,

rebellen of andere rust- verstoorders byspringen en assisteren, maar bovendien ook zorg dragen dat de een des anderen onderhoorigen geen overlast of molest kome aan te doen.

Dat wy oversulks nog minder zullen gedogen of toelaten het rooven van des anderen landen, onderdanen, dan wel hun vee en goed, maar diegenen, die ook onderstaan des anderen onderdanen tot zich te lokken, hetzy groot, hetzy klein van geboorte, staat of kwaliteit; het geroofde laten teruggeven en na exigentie van sae- ken direct, ten exempel van anderen, doen straffen als ongehoor- zamen, die tegen ons gebod, wil en intentie gezondigd hebben. 5. En eindelijk beloven wY, over en weder, van zulke landen, negoryen, dessa’s en tjatja’$, die by de nieuwe registers niet op genoemd of bekend gesteld zijn, hetzy dezelve verzwegen mogten wezen of nog onbekend zijn, en die nu of in der tijd ontdekt wer- den, zonder de minste tegenspraak of moeyelijkheden te moveren, door die bezitter van is de helft te zullen laten opgeven en een

1. Zie hiervoor, noot 3 bij Contract MLXI 854) DE JoNGE heeft geexteerde 382

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

ieder zijn portie direct achter de register, onder het zegel der rijks bestuurders zal doen noteren en inschryven ten einde 200 omtrent zulke landen ook alle nieuwe differenten en verschillen te prove- nieeren. Ten teeken dat wy voornemens zijn al hetgeen wy in deze beloven en waartoe wy ons verbinden heilig te zullen nakomen en doen nakomen hebben Wy met voorweten en toestemming van den heer gouverneur en directeur, in deze acte meer gemeld, hier- van vier eensluidende actens, om achter een gelijk getal in het Javaansch en Hollandsch geschreven registers gevoegd te worden, met onze handteekening en zegel, nevens onze rijksbestuurders bekrachtigd Djokjakarta Hadiningrat Soerakarta Hadiningrat den 26 April anno 1774. den 26 April anno 1774. Onder stond Met myne voorkennis, Samarang, den 26 April 1774 was geteekend J R van der Burgh: Ter zyde stond ’s E. Comp zegel, gedrukt in roode lak

MXCVI MOLUKKEN_BATJAN:

28 Juli 1774, 055-

Daar de sultan van Batjan oud ziekelijk was en geen zoon had die voor opvolging in aanmerking kwam; wezen gouverneur en raad der Molukken een zijner neven onder den titel Radja Moeda tot opvolger aan_ Deze moest de volgende overeenkomst bezweren:

Conventie en voorwaarden; waarop den Edelagtbaren Heere Paulus Jacob Valckenaer, gouverneur en direc- teur; benevens den raad in Molucco ende zulks in naam en vanweegen Zijn Hoogedelheid, den HoogEdelen Gestrengen, Grootagtbaren en

Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, en de Weledele Heeren Raden van Nederlands-India, als representeerende de Generaale Nederlandsche Oost- indische Compagnie in deese gewesten, den kitchil Iskandar Alam, neef des konings van Batchian, tot troonsopvolger van dat rijk aanstelt en verklaart, onder den titel van Radja-Moeda_

1. Uit het Contractenboek X (no: 18) op het Arsip Negara te Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Vooreerst belooven de radja-moeda en de rijksgrooten voor hem, dat hy van nu af aan en ook vervolgens wanneer hy na den dood van zijn oom, den koning, den throon van Batchian zal heb- ben beklommen, heiliglijk zal opvolgen en zonder enige exceptie nakomen alle contracten, verbonden, voorwaarden en alliantien, zoowel die door zynen oom en deszelfs voorouders van oude tyden af met de illustre Compagnie zijn aangegaan, als die evengemelde tegenswoordige koning in ’t vervolg nog mogt aangaan, even alsof dezelve alhier van woord tot woord waren geinsereerd _ Ten tweeden belooft de troonsopvolger zynen oom, den koning van Batchian, gehouw en getrouw te zullen blyven, alle zyne bevelen, met de belangen van het rijk van Batchian en van de Compagnie overeenkomende, opregtelijk te sullen gehoorsamen, en nooit, Zoo lang God zynen oomn_ den koning, het leven spaart, naar hooger magt of waardigheit, tegen de begeerte van den koning en de toestemming van de Compagnie te zullen ambieren of staan:

Ten derde belooven de radja-moeda en de gezamenlyke rijks- groten, dat zy zullen op zig nemen en afbetaalen alle zoodanige penningen, die de koning met zijn dood, die God nog lang uitstelle aan de E. Compagnie wegens vooruit ontvangen recognitie- pennin- gen en opgenomene koopmanschappen mogt schuldig blyven: Ten vierde neemt de radja-moeda ook aan, om ingevolge het verzoek van zynen oom, den koning, zijn verblijf en woonplaatse te houden op Laboea, 858 ter plaatse van het oude paleis der Bat- chianse koningen, dewijl zulks tot welstand der Batchianse landen en tot nut van ’s Compagnies dienaren verstaan is aldus te be- hooren, Aldus gedaan, gecontracteerd_ besworen en geteekend in poli- tiquen rade tot Ternate in ’t casteel Oranje den 28 July Ao 1774 Was getekend J. Valckenaer, G Meurs, Wedel, J. G_ van Raesveld, Van Renesse, F_ A: Beynon, Hemmekam. Lager stond Ter ordonnantie van den Edelagtbaren Heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos was geteekend) F_ A Beynon.

1. Labuha, aan de baaj van die naam aan de Z.W_ kust van Batjan, rechtstreeks Compagnies gebied De vorst moest dus onder het bereik van het geschut van de Compagniessterkte Barneveld wonen: (Cs.) 384

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MXCVII TERNATE

16 Augustus 1774. 857)

De 28ste Juli 1774 overleed sultan Djalaludin van Ternate, in zijn jeugd prins Zwaardecroon geheten_ Twee dagen later benoemden gouverneur raad der Molukken een jongeren broeder van den overledene_ prins Hairun Saha (ook wel Haroensah genaamd) tot opvolger Hij moest het contract van 1683 daarin later aangebrachte wijzigingen aanvullingen bezweren, wat op 16 Augustus daarna geschiedde

Bevestiging en vernieu wing van soodanige poincten en articulen, waarop den overleden koning Quitchil Sibory Amsterdam en alle de Ternaatsche rijksgrooten, na verkregen pardon hunner onvoorsigtigen afval en opgenomen oorlog teegens de Ed. Compagnie en hare dienaren, zijn verloren Ternaatsch rijk en landen, door Compagnies regtvaardige wapenen geconquesteerd en veroverd, wederom van deselve Compagnie door Haar Hoogedelheden, den Hoogedelen Heere Cornelis Speel- man, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de hoogste magt van de Nederlandsche Vereenigde Geoctroyeerde Oostindische Compagnie, Onder dato 7 July 1683 als een leen zijn ingeruymt en overgegeven, Om door hem als koning, en de rijksgrooten elk in hunne qualiteiten; naar de aloude Ternaatsche wyze, onder het hooger gezag van de Compagnie geregeert te worden, gelijk deselve op den 17 daaraan, Zoo voor zvne als hunne nakome- lingen, aangenomen, onderteekend en beeedigd zijn 858)

Nademaal het bestier over het Ternaatsche rijk door het af- sterven van Zyne Hoogheid Padoeka Sri Mahatoewan Sultan Sahidoel Moch Tadjoe Djalaloedin-sjah Kitchili Zwaardekroon op den 28 July j.1. opengevallen en het de Compagnie alleen com- peterende is een ander koning over hetselve te verkiezen na haar zin en welgevallen, gelijk by het 4de artikel Van het voorschreven contract van 1683 wel uitdrukkelijk is terneder gesteld, mitsgaders uit dien hoofde door den heer gouverneur en raad der Moluccos, ingevolge die magt en op bekomen ordre en qualificatie van de illustre hooge Indiase regeering te Batavia, vervat by eene secreete

057 Uit het Contractenboek X (no_ 18) op het Arsip Negara 038) Corpus III, blz. 304 volgende_

Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

missive van den 12 December 1769, Op den 3Osten der genoemde maand July in rade van politie tot koning en leenman van het rijk Ternate is geeligeert en verkoren de jonger broeder van genoemden overleden koning Kitchili Zwaardekroon, in name Kitchili Hairoen Saha, ende dezelve op denzelfden dag door de Ternaatsche rijksgrooten en prinsen in die hooge waardigheit erkend en verklaard geworden is onder den naam en titel van Padoeka Sri Sultan Mahatoewan Amiri Doel Karnain Iskandar Alim-oedin-sjah Kitchili Hairoen Saha, soo is het, dat WY , gemelde Padoeka Sri Mahatoewan Sultan, benevens alle de naar te noemene rijksgrooten en princen van het rijk van Ternaten, by deesen voor ons en onzC nakomelingen verklaren in alle zyne deelen en leden wel overwogen en ingezien te hebben de articulen en punten, by het voorschreven contract terneder gesteld, ons laten welgevallen der- zelver inhoud ende belooven en sweeren overzulks ’t zelve in alle zyne articulen, zooals die leggen en door hoogstgemelden coning Sibory Amsterdam aangenomen ende bevestigd, mitsgaders door den jongst overleden koning Sahidoel Moch Tadjoe Djajaloedin- sjah Zwaardekroon en de Ternaatsche rijksgrooten op den 4 July 1765 beeedigt en onderteekend zijn, 050 zonder eenige afwijkinge volkomentlijk aan te nemen en prompt te zullen nakomen en on- derhouden, even en in dier voegen of dezelve tegenwoordig door ons nieuwelijks bedongen en aangenomen warem, houdende dies inhoud ten dezen voor ingelijfd. Wyders belooven en zweeren wY , koning en rijksgrooten, in alle zyne punten en deelen heilig te zullen naarkomen en agter- volgen zoodanige contracten, als er wegens den rijst- en pady- handel ten eilande Xulla-Bessy door den heer gouverneur Lelie- velt en den raad dezer provintie met den overleden koning Amirie iskandar Doel Karnain-sjah Oedien Kitchili Radjalaut op den July 1743 is geslooten, geteekend, bevestigt en gezeeguld 680 - Nog verklaren WY , koning en rijksgrooten, te approberen en ratificeren ’t vredenscontract; t welk Op den 16 April 1748 tusschen den koning Kitchili Radja-Laut en den overleden koning van Tidor, Miri Bifalalihil Azis Limoehidin Bilahil Malikil Manaan- sjah, benevens hunne rijksgrooten is gesloten en gesolem- niseert; 661) beloovende en zweerende WY, koning en rijksgrooten, alle de daarby vervat zijnde punten en articulen, zonder de minste

1. Zie hiervbor, no. MXLVIL 0G0) Zie Corpus V blz. 356 en volgende_ 861) Zie Corpus V, blz. 463 ev.

afwykinge heilig te zullen naarkomen, en al ons vermogen te werk te zullen stellen, wat maar eenigszins tot conservatie van de rust en vrede in de Moluccos zal kunnen strekken_ Al verder belooven en zweeren wY , koning en gezamenlyke rijksgrooten zonder eenige de minste vermindering ofte verande- ring in zijn geheel te

zullen agtervolgen, heiliglijk te observeeren en naar te komen het contract; in dato 24 Juny 1752 door den toenmaligen heer gouverneur en raad dezer Moluccos met den overleden koning Kitchil Ayan Saha van Outshoorn geslooten, beeedigt en geteekend, concernerende de volkeren van Macquian, die zig Op hetselve weder onder de gehoorzaamheyt van de Ter naatsche kroon hebben gesteld. 882- Ook beloven wy, koning en rijksgrooten, hen de prerogatieven te zullen laten genieten even en in dier voegen, als by dat contract rermeld staat.

Aldus gedaan, bevestigd en vernieuwt ter vergadering van den Edelagtbaren heer Paulus Jacob Valckenaer, gouverneur en direc teur, mitsgaders den raad der Moluccos, ten casteele Oranje op Ternate, den 16 Augustus 1774, hebbende hoogstgedachte koning, den Padoeka Sri Mahatoewan Sultan Amiri Doel Karnain Iskan- dar Alim-oedin-sjah Kitchili Hairoen Saha, tot meerder bevesti- ging van dien, den eed op den alcoran, in gelykervoegen als zijn jongst overleden broeder Sahidoel Moch Tadjoe Djalaloedin-sjah Kitchili Zwaardecroon, den Juli 1765 binnen dit casteel gedaan heeft, heden ook aan handen van den gouverneur gedaan en af- gelegt, gelijk dan ook de rijksgrooten, de princen van den bloede en stenden van Ternaatsche rijk, den goegoegoe Safioedien, capitein-lauwt prins Mamat; hoekom senghadji Samaya, sabandar Mistaha, den secretaris Ibrahim, kimelaha-Marsaoly Moehiba, senghadji-lima-taoen Masewara, kimelaha-Tomagala-Hamza, ki- melaha Tomaitoe, kimelaha-Tomadi-Wadje, ngofamanjira-Tabala Djooeda, ngofamanjira-Djawa Masideraen, ngofamanjira-torogara Chetia, senghadji-Maleyis Itje, senghadji-kolaba Basmama, seng - hadji Tafamoetoe, senghadji-Maletistjine Berkat; senghadji-Takoso Batahebaba, senghadji-Tabeleenis Imahad, iman-totongara Maha- ware, iman Tomme, hatibie-ngofa Lokman, hatibie-djikoe Masala- baba, hatibi-Itjie, hatibie-Mote Tasalin, prins Tolocco, majoor Ajangari, prins Hasang, prins Ahaal, prins Taha, prins Tjaptika, prins Hairoen, te zamen vervangende de overige rijksgrooten,

1. Zie Corbus V, blz. 573 ev. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

stenden; princen van den bloede des Ternaatschen rijks, insgelijks den eed op hare wyze op den alcoran afgelegd en met hunne naam- teekening hebben bekrachtigd, even en in diervoegen als hiervoren by den koning gezegt is, mitsgaders voorts met het rijkszegel is verzegelt geworden En vanwegen de Ed. Compagnie den E. Agtbaren heer gou- verneur en directeur Paulus Jacob Valckenaer, den coopman en secunde Godfried Carel Meurs, den capitain-militair Jan Frederik Wedel, den koopman en fiscaal Jan George van Raesveld, den onderkoopman en soldyboekhouder Gerardus Willem van Renesse, den onderkoopman en secretaris Frederik Aldrik Beynon en den onderkoopman en winkelier

Francois Bartholomeus Hemmekam_ hare hand Iteekening beseyden ’s Compagnies groot zegul hieronder gesteld. Was getekend = P. J Valckenaer, G_ C. Meurs, J. F Wedel, J: G. van Raesveld, G. W van Renesse, F A_ Beynon, F. B_ Hemmekam: Lager stond Ter ordonnantie van den Edelen-agtbaren Heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos F As Beynon, secretaris_ Onder den inlandsen tekst staan de handteekeningen van den koning en van de rijksgrooten_

MXCVIII MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

November 1774. 683-

Adriaan Pattilima, vorst van Attingola, overleed 1768. De Hoge regent Batavia machtigde gouverneur en raad der Molukken OIT den regent Dirk Bolonkodo tot zijn opvolger benoemen hem eed nemen: Gouverneur raad maakten VaI gelegenheid gebruik het bestaande contract wat te moderniseren, ook in spelling taal

Gerenoveerd eu geamplieerd contract, aangegaan, beslooten en bezworen tusschen der Weledelen Agt- baren Heer Paulus Jacobus Valckenaer, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad in Molucco, in name ende vanwegen Zijn HoogEdelheid, den Hoog Edelen Groot Agtbaren Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur-Generaal, mitsgaders de WelEdele Heeren

1. Uit het €ontractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta 388

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Raden van Nederlands-India ter eenre, ende den alhier aanwezenden regent van Attingola, Dirk Bolonkodo, nevens zyne rijksgrooten ter andere zyde

Alzoo Zijn HoogEdelheid; benevens de verdere Heeren leden der illustre hooge Indiase regering te Batavia den gouverneur en raad der Moluccos by missive van den 27 December 1768 hebben gequalificeert om den regent van Attingola, Dirk Bolonkodo, uit hoofde zyner goede hoedanigheden te verklaren tot successeur van den overleden koning Adriaan Pattilima, en gemelde regent bene- rens zyne rijksgrooten thans aan dit casteel zijn verschenen om na 664) ende usantie in het eminent karakter van koning bevestigd tet worden, zoo heeft deze regering, gezamenlijk met eermelden regent en grooten dienstig geoordeeld, by deze gelegenheit mede te renoveren en na tijdsomstandigheden te amplieren de eertijds aangegane en bezworen schriftelyke verbonden en voorvaarden ende zulks zoowel tot voorkoming van alle verdrietelyke questien en oneenigheden, die tusschen het rijkje van Attingola en deszelfs naburen zouden kunnen ontstaan, als wel inzonderheit met oog- merk om het welzijn van den koning, benerens zyne onderdanen door deze hernieuwing der contracten des te beter te bevorderen en bestendig te maken,

alwaarom WY , koning en rijksgrooten, mits dezen belooven en zweeren, alle de ondervolgende articulen heilig - lijk en onveranderlijk te zullen nakomen en steeds in observantie houden. Eerstelijk verklaren en keuren WY goed voor ons, onze nako melingen en erven_ soodanigen opdragt van land en volkeren, als den koning van Ternaten, Zijn Hoogheid Amsterdam, aan de Edele Compagnie by een gezegult geschrift heeft bevestigd en overgelaten, zonder daartegen ten eeuwigen dage iets te doen of te ondernemen, veel min te gedoogen dat daartegens door iemand anders iets gedaan of ondernomen zal werden, mitsgaders ook dat wy ons alle gezamenlijk, zonder exclusie van iemand onzer onder- danen, buyten de alderminste contestatie gewilliglijk zullen onder werpen aan de gehoorzaamheid van de Edele compagnie; gelijk wY mede helooven ende aannemen, met den Gorontaalschen resident ten allen tijde communicatief te werk te zullen gaan, in voegen onze voorzaten zulks Op den voorslag der afgezondene gecommit- teerden, ten tyde van den heer gouverneur Thim in den jare 1689, reets hebben beloofd en aangenomen 686 `

1. Hier een woord weggevallen, bV gebruyk of gewoonte 085) Het hierop betrekking hebbende docutent heb ik niet kunnen vinden. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

Overzulks wy danverklaren ons land als een leen van de Ed. Compagnie te houden en te bezitten, ’t geen by verkiesing en op het aanvaarden van ’t rijk door alle navolgende koningen moet worden geheft: Zonder welke plegtige verheffing geen koning Op voorschre ven land zal mogen gekozen, nog ook niet daarvoor erkend worden, tenzy van en door de Hollandse Compagnie werden aangestelt en in rijk bevestigd, vermogende Wy _ rijksgrooten, eenlijk iemand daartoe voordragen, van wiens bequaamheid, goeden wille en deug- den wy na beste weten en in gemoede overtuigt zijn, waarna wy de bevestiging en goedkeuring van den voorgedragen persoon van de Compagnie zullen afwachten: Zullende wyders alle zoodanige koningen voor de verkiezing gehouden wezen voorschreven acte van opdragt, zoowel als deze tegenwoordige voorwaarden, goed te keuren, bezweeren en in allen deelen en punten te agtervolgen: Den gekozen koning dan op zoodanigen wyze bevestigt zijnde, zal door zyne grooten of onderdanen nimmer afgezet, veel nin een ander in zyne plaats aangesteld werden, zonder prealabele voorkennisse, goedvinding en bewilliging van de Ed. Compagnie Ik; koning, beloove en zweere van desgelyken heiliglijk, VaLI niemant myner rijksgrooten; ’t zy goegoegoe, capitain-laut of hoe- koem, af te zetten, dan wel andere in derzelver plaats aan te stel- len, dan met voorweten; bewilliging en toestenmen als voren. Voorts engageren WY ons gezamentlijk om op ons land geene andere religie te gedoogen of te oefenen, als de ware Gerefor- meerde Christelijke Godsdienst; zoodanig als dezelve in de Neder-

landsche kerken agtervolgens de algemeene Dordtsche vergadering in den jare 1619 is vastgesteld. Overzulks nemen wy aan, (van) alle Roomsgezinde, Spaan- sche of andere papen, monnikken en priesters, zonder oogluiking uit ons gebied en landen te weeren en byaldien de zoodanige in vervolg buiten ons kennisse en ter sluyks aldaar mogten aan- komen, zullen wy haar ons land ontzeggen en by wederstrevinge met geweld daaruit verdryven, dan wel gevankelijk naar Ternaten opzenden, gemerkt de Roomsche geestelijkheid gewoon is niet dan twist en onrust te verwekken_ Wy, koning Fan Attingola en praesente rijksgrooten, zullen ook nimmer eenige oorlog ondernemen of beginnen; maar eenelijk 390

verwerender wyze te werk gaan, wanneer door de een of ander vreemde natie mogten worden aangetast en overvallen En zullen ons van desgelyken wachten om iemant eenige reden te geven om ons aan te randen Teffens belooven wY ook om by onverhoopte oorlogen by geene Europeaansche mogentheid onze toevlugt te nemen, maar eenelijk te hoopen Op de bescherming van de Compagnie. 10. Geen Europeaanen, ’t zy Spanjaarden, Portugezen, Franschen, Engelschen, Deenen, Zweden of wie dezelve ook zouden mogen zijn, gelijk mede geene Macassaren, Xulokkers, Magindanauwers, Javanen, Atchinders of andere vreemde natien, zullen wy in onze landen ontfangen of dulden, maar by aankonst van zulke vreem- delingen zullen wy ons best doen om dezelve wel gesecureert naar Ternaten over te voeren, ter dispositie van de Molukse regering: 11. Verbinden wy ons gezamenlijk de Edele Compagnie getrou- welijk aan te kleeven en derzelver vyanden als de onze aanmer- kende, alle mogelyke afbreuk te doen, mitsgaders op het eerste opontbod ons steeds ten dienste van de welgemelte onze orer_ heden gereed te houden. Waar-en-tegen de Moluksche regering aanneemt die van Attingola, by onverhoopte ongevallen, alle mogelyke assistentie te zullen bewyzen, na rato zulks naar de om- standigheden van tyden zal kunnen geschieden: 12. Zullen wY, Attingolers, alle mogelyke voorzorge gebruyken, dat onze onderdanen geenen ongeoorloofden handel zullen dryven op de kust van Celebes of elders omtrent Compagnies grondgebied Dog ingevalle echter iemand buyten onze kennisse dusdanigen sluykhandel mogt ondernemen, verbinden wy ons dezelve, wie hy ook zijn mogte, in handen van de Ed_ Compagnie over te leveren, om na verdienste gestraft te werden: 13. Van desgelyken belooven WY als getrouwe en eerlievende onderzaten, om de Compagnie en zyne bondgenooten na ons ver- mogen te zullen assisteren wanneer dezelve vyandelijk mogten worden aangetast en byaldien er eenige vyandelijkheit tegen ons of onze naburen mogt worden ondernomen, verbinden wy ons om hiervan direct aan den resident van Gorontalo kennis te geven: 14. Alle lijfeygenen van Compagnies dienaren en onderdanen, die naar Attingola mogten vlugten, belooven de koning en rijksgroo- ten aanstonds te zullen laten opvatten en aan de eigenaars ter hand

stellen, mits dat voor ieder slaaf aan de opbrengers betaald zal werden de som van 10 rijksdaalders in contanten of lywaten, ter verkiesing van den genieter_ OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602__1800.

391

1. Vervolgens belooven wy ook aan geene onser onderdanen, buiten voorkennis der Moluksche regering, licentie te zullen Ter- leenen, om met groote of kleine vaartuigen te varen naar Amboina, Banda, Makassar, Xullok, Magindanauw ofte elders, onder wat pretext het ook soude mogen zijn 16. Wanneer by geval door storn of andere zeenooden eenige Compagnies schepen, sloepen of andere mindere vaartuigen op plaatsen onder ons gebied mogten komen te vervallen en eenig gebrek hebben, dan zullen wy dezulke alle hulp en bystand doen en dezelve na ons uyterste vermogen, met de noodige behoeften voorzien, hetgeen de Moluksche regering van zyne kant aanneemt voor een behoorlyke prijs te voldoen: 17. Indien onder het gebied van Attingola specerybomen mogt gevonden ofte namaals ontdekt worden, zullen dezelve terstond worden uytgeroeit en deze regering hiervan terstond kennisse worden gegeven; 18. Byaldien den heer gouverneur of Compagnies dienaren tot Gorontalo een vaartuyg, corra-corra Of gelalo, tot de eene of an- dere dienst noodig mogten hebben, Z0o zullen de koning van Attingola en zyne onderdanen gehouden zijn de Compagnie met het vereischte vaartuig te gerieven: 19. Vermits men sedert langen tijd niet heeft kunnen overeen-komen over de bepaling van een vast getal arbeidslieden, die de negory van Attingola tot den Gorontaalschen vestinghouw zoude moeten leveren, belooven de koning en rijksgrooten, dat zy zich voortaan stiptelijk zullen gedragen na den inhoud der conventie, die op den 4 November 1769 is aangegaan, tusschen henlieden en Compagnies gecommitteerden, den capitain-militair Wedel, Goron- taals resident Wittewaal en luytenant der artillerie Dubordieux, in gevolge van dien aannemende om twee man te leveren tot de bouw van gemelde vesting en de daarin staande woningen. 866 Van desgelyken belooven wy mede, omtrent het lossen en laden der vaartuygen, leverantie van houtwerken, afhaal van rijst en andere producten, stiptelijk te zullen agtervolgen den inhoud Van evengemelde conventie, invoegen als zulks by de artikels 4, 5, 6, en 8 is gereguleert 20. Wyders bevestigen wY, koning en rijksgrooten, alsnog deze gedane beloften by evengemelde conventie, waarby wy aan-

1. Zie hiervoor no. MLXVI: 392

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

genomen hebben jaarlijks te Gorontalo aan de Compagnie te zullen leveren eene quantiteit van eenhonderd realen zwaarte stofgoud, schoon, Zuiver, ende zulks op zoodanige conditie. als by het eerste artikel van meermelde conventie is vastgesteld. 21 . Ook zullen wy, contractanten; behoorlyke voorzorge gebrui- ken, dat niemand onzer onderdanen of anderen eenigen sluykhan- del met dit metaal zullen dryven of hetzelve verduisteren, beloo- vende om het goud, dat door onze landgenooten bemagtigd wordt, alleen aan de Compagnie te zullen leveren, voor den gefi- xeerden prijs van 10 rijksdaalders voor ieder reaal, zullende de- zulke, die zig mogten verstouten tegen onze opregte meening te ageeren, alsook degeene die van sluikhandel overtuigt kunnen worden, zonder conniventie in handen van de Ed. Compagnie wer- den overgegeven.

1. Wyders belooven wy om de conventie van den jare 1769 in waarde te houden en alom in onze landen stand te doen grypen; even alsof dezelve alhier woordelijk ware geinsereert:

23_ Laatstelijk belooven wy, koning en rijksgrooten, al hetgeen voorschreven staat, als getrouwe vassallen van de Hollandsche Compagnie opregtelijk te onderhouden en van onze onderhoorigen te doen onderhouden, zonder dat on eenige differenten, die er immer zouden mogen ontstaan, eenige verbrekinge van dit con- tract geleden zal worden.

Waarom Wy , koning en rijksgrooten, hetzelve in teeken der waarheid met solemneelen eede hebben bekrachtigd en bezworen_ zooals den heer gouverneur en de verdere raadslieden hetzelve nevens ons, mede hebben onderteekend.

Aldus gedaan, besloten en aangegaan te Ternaten in ’t casteel Oranje den November 1774.

(wg: P. J. Valckenaer; G_ C_ Meurs_ Wedel, Van Raesveld, G W, van Renesse, F Beynon, Hemmekam_ Verder ondertekend door den regent en zyne rijksgroten) - OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

393

1. SUMATRA’S WESTKUST.

23 Januari 1775. 687)

Sedert een ecuw had de Compagtie een loge op Baros gehad, naar daar doorlopend moeilijkheden gehad met plaatselijke hoofdcn 18cle ecuw ging de handelsomzet geleidelijk achteruit, niet het minst door concurrentie der Engelsen, dlie van Benkulen uit de gehele Westkust voeren; Op advies van den gezaghebber der

Weskust besloot Hoge Regering in 1774 de loge op te heffen zij wilde echter een deur openlaten om eventueel terug kunner komen_ Dit geschiedde door onderstaande overeenkomst

Contract; gesloten tusschen de Edele Nederlandsche Oostindische Compagnie, ter ordre van Zijn HoogEdel- heid, den HoogEdelen, Grootagtbaren, Wijdgebiedende Heere Petrus Albertus van der Parra, Gouverneur- Generaal en de Raaden van Nederlandsch-India te Batavia, en verder volgens aanschryven van den Wel-edelen Agtbaaren Heer Roeland Palm, opperkoopman en gezaghebber, benevens den Raad van Sumatra's Westkust, door den ondergetekende, vaandrig Lodewijk Kaysel, commissiant, en den boekhouder Johannes Leuftink; resident te Baros ter eenre, en den koning of radja van het district Baros ter andere zyde

Den commissiant en resident voormeld, uit naam ende van-weegen haare in hoofde deeses gemelde orerigheid gequalificeerd, geeft by dezen alle 's Edele Compagnies gebouwen, met dies om- paggeringen to Baros staande, over aan den koning van Baros, tot zijn gebruik, onder deese conditie, dat den koning, dan wel zyne opvolgers in der tijd 887") verpligt zullen blyven, als de Nederland- sche Compagnie die gebouwen weder benodigt mogte hebben, ofte genegen wierd haar daar als bevorens te etabliseeren, dezelve dadelijk aan haar weder over te geven. Op welke conditie den koning van Baros de hem aangepresenteerde voormelde gebouwen accepteerd en zig daartoe by desen verbind. Onder stond Aldus gepasseerd tot Baros, Op Sumatra's West- kust, den Z8sten January Ao 1776. Was getekend) Ludwig Kaysel, J: Leuftink

1. Uit het Contractenboek XVII (no. 25) te Arsip Negara 667*) Versta mettertijd

Djakarta: 394

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. PALEMBANG_

25 December 1775. 808

Daar Palembang, ondanks de talrijke overeemkomsten tet de Compagnie steeds doorging een belangrijk deel van zijn peper en tin aan anderen (spe ciaal Chinezen) leveren, liet de Compagnie laatste overeenkoist, dic van 15 Juni 1763, 888) opnieuw bezweren door den susuhunan Nadjam Udin den kroonprins_ sultan Bahar Udin: Daar dit document, dat 25 December 1775 teekenden, mutatis mutandis geliik is aan dat Van 1763. nemen wij het hier niet Op, maar laten slechts de ondertekening en de rati- ficatie van de Hoge Regering volger:

Geschreven en gedaan tot Palembang binnen het hoff van den soesoehoenang Ratoe in ’t jaar Jesu Christi 1775, op Maandag den 25sten dag van de maand Decen) - ber, en na de Mohammmedaanse stijl in ’t jaar 1189, genaamt Dul Achir, den 2den dag van de maand Dul Kadir , middags. Was geteekend W. Carpenter van Westerbeek; IJ: van Stamhorst_ Volgt Compagnies zegel in rood lak, en onder de Maleidsche tekst het zegel van den sulthan.

Ratificatie

De Gouverneur-Generaal, Jeremias van Riemsdijk, en de Raden van India, gezien en geleezen hebbende het contract van handel, vriend- en bondgenootschap, gesloten en aangegaan tus- schen den Padoeca Soesoehoenang Rathoe Achmat Nadjam Oedin, den Padoeka Sirie Sulthan Ratoe Mohammeth Bahar Oedin, be- nevens de verdere grooten van het Palamhangse rijk, by rernieu- wing van het vorige contract van den 15 Juny 1763 ter eenre, en vanweegens de Generale Vereenigde Nederlandsche G’octroyeerde Compagnie de uit haaren name daartoe geautorizeerde koopman en eerste resident Willem Carpenter van Westerbeek en den onder- koopman en tweeden resident IJsbrand Val Stamhorst ter andere zyde, verklaren mits dezen hetzelve, in dier voegen als het lijt, te approbeeren en te ratificeren, gelijk hetzelve g’approheert ende geratificeert werd by dese; beloovende overzulks den inhoude Fan dien Compagnies wegen onverbrekelijk te zullen nakomen en onderhouden, mitsgaders door alle, die onder ’s Compagnies ge- hoorzaamheid sorteren doen naarkomen en onderhouden_ Mits

C68 Uit het Contractenboek VII (no. 15) op het Arsip Negara Djakarta_ 869 No. MXXVIL OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

395

welke wY dit contract door onze ratificatie en approbatie met eygen handteekeninge en het zegel van hooggemelde Compagnie hebben bekragtigt Gedaen in ’t casteel Batavia, in onze vergaderinge, den 14 May 1776. Was geteekend J: van Riemsdijk; R. de Klerck; P. Haksteen, W A. Alting, H. Breton, W_ Fockens, J. J Craan, D. J Smith Volgt ’s Compagnies zegel in rood lak, waaronder Batavia in ’t casteel, den 14 Mai 1776. Ter ordonnantie van Hunne HoogEdelheedens, den Gouver- neur-Generaal en de Raaden van Indie, (was geteekend) Jacob Roeland Thomaszen, secretaris.

MCI MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

Augustus 1776_ F70

Ondanks de conventies, door de Compagnie met de talrijke staatjes van Noord-Celebes gesloten aangaande de levering van stofgoud_ tnet uitsluiting van alle andere _ Europese als andere natit en_ bleef aanvoer van dat edele metaal verre beneden verwachtingen_ Van Compagnies zijde was men overtuigd, dat veel meer goud gevonden werd dan zij ontving, dat dus cen groot deel clandestien werd titgevoerd (tegen hogere hetaling) aan anderen geleverd werd_ deze smokkelhandel zou uitgeweket Makas - saarsc grote; Daeng Manasse, een voorname rol spelen Hij voerde prote hoeveelhcden Kormandeise lijnwaden aan verkcocht die aan de bevolking tegen betaling in goud: Zonder hem openlijk te bestrijden, wat tot verwik- kelingen Makassar zou leiden wilde de Comnpagnie een poging doen om meer goud te krijgen: Het Molukse ministerie zond daartoe een commnissie naar Gorontalo. waarheen ook een aantal vorstjes werden ontboden; ter bespreking van cen en ander Het resultaat was cen neuwe Conventie met Attingola, Bolango (of Bulanga) , Bintauna en Suwawa, alle de Noor delijke arm Tran Celebes gelegen.

Renovatie met eenige punten tot ampliatie van de in den jare 1769 aangegane conventie, 671 wegens de jaar- lijksche goudleverancie, nader vastgesteld, gesloten_ beeedigd en verzeguld, tusschen de onderkooplieden Gerardus Willem van Renesse en Bartholomeus van de Walle, beide als expresse gecommitteerdens vanwegen

1. Uit het Contractenboek XI (no: 19) op het Arsip Negara te Djakarta_ 671) Zie hiervoor no_ MLXVI vlg: 396

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

het Molukse ministerium, benevens den onderkoopman, Gorontaals resident; Nicolaas Dionysius Mol, represen- terende Zijn HoogEdelheid , den HoogEdelen Groot- Achtbaren Heer Jeremias van Riemsdijk; Gouverneur- Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Neder- lants-India, ende zulks in name ende vanwegen de Generaale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en den Staat der vife Vereenigde Nedler- landen ter eenre, en den koning ran Attingola, Dirk Bolonkodo, de kroonprincen Fan Boelanga en Bintaoena, Boeloebolawa en Muhamad Tsayn, met den rijksbestierder 1an Suwawa, Lakieboelang, nevens derzelver wederzijdsche rijksgrooten ter andere zyde:

Eerstelijk beloove ik, koning, WY , kroonprincen en rijks- bestierder, nevens onze wederzijdsche rijksgrooten, voor ons en onze nakomelingen, in alle poincten zuiver te zullen naarkomen en doen naarkomen alle vorige contracten en verbindtenissen, zoo- wel betrekkelijk tot de leverantie van goud, dat in de mynen op onze landen werd gevonden, als anderszins, houdende dezelve alhier voor geinsereerd.

Ten tweeden verbinden wy ons gezamenlijk ’s jaarlijks, zonder eenige ontvlugting ons aangenomen contingent by de conventie van den jare 1769 te zullen opbrengen, te weten Attingola 100 realen zwaarte of 1000 rijksdaalders waardig Boelanga 100 1000 Bintaoena 10 100 Soewawa 100 1000

Bekennende teffens overeengekomen te zijn met in den hoofde dezes gemelde gecommniteerdens Cn resident, dat ten tijd van het bepaalde jaar beginnen zal met 10 Juny en eindigen ulto Mei van het daaropvolgende jaar, ten einde het door ons geleverde goud ’s jaarlijks bytijds aan Haar hoogEdelhedens te Batavia kan ver_ zonden worden. 672)

Ten derden Daarentegen belooven wY , gecommitteerdens en resident, In name voornoemd, dat Haar Hoogheden en rijksgrooten, voor het geleverd wordende goud altoos zullen gerieft worden

1. In verband met de moeson_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

397

van de beste en gewildste lijnwaden, mitsgaders andere koopmanschappen. Ten vierden. Opdat des te beter aan deze onze so solemneel nader aangenomene verbindtenisse werd voldaan, belooven Wy , gezamenlyke dorpshoofden, onder onze onderhoorige kampongs en hoofden de goudleverancie evenals de koningen van Gorontalo te zullen verdeelen, daarvan een speciefique lijst aan den Resident of dengene, die het gezag alhier mogt hebben, over te geven, ten einde te kunnen nagaan, wie nalatig is aan deze onze verbindtenis, omme by bevinding van schuld of trouweloosheid naar Ternate verzonden en aldaar te regt gesteld te kunnen worden: Ten vijfden. Beloove ik; koning, wy kroonprincen en rijks - bestierders benevens onze gezamenlyke rijksgrooten, voortaan niemand, wie het ook zoude mogen wezen, die onder ons gezag sorteren, naar de goudmynen van Paguat 873_ of die van Tomo- kalang, met groote of kleine vaartuigen te zullen laten afvaren of over land gaan, tenzy de hoofden van dien met een behoorlyke passe van de Compagnie zullen zijn voorsien, dewelke ook by retour telkens gehouden zullen zijn dezelve aan den resident of dengene, die alhier het gezag heeft, weder te zullen overhandigen, zonder dat zy bevorens zich zullen mogen begeven naar hare woningen in de negoryen of campongs, ten einde hy kennisse drage en wete, hoeveel manschappen naar de goudmynen afvaren en afgaan, aldaar verblyven en van daar terugkeeren, mits de passen allen gratis door den resident zullen worden afgegeven Ten sesden. Vermits de vaart met kleine en groote opgeboeide vaartuygen naar Tomini en in de contryen daar Daing Manassa zich onthoudt, de Compag gnie 874- voorkomt, doordien er by con- tinuatie allerhande particuliere koopmanschappen over land van Palo, door ongepermitteerde handelaars aldaar werden aangebragt en dus door dien weg het

goud meerendeels werd veralieneerd, z00 belooven wy [dit] aan onse onderdanen Op arbitrale straffe te zul- len verbieden, zullende echter aan Daing Manassa geene blyken van mistrouwen werden gegeven en wy altoos met hem onder schijn van vriendschap tragten om te gaan. Ten sevenden, Zullen alle degeene, die even geciteerde heil- saame bevelen overtreden; by agterhaling als usurpateurs van Compagnies privatieven goudhandel werden aangemerkt en

1. District in Gorontalo, waar het teeste goud moest voorkomen (Cs.) 874) Hier een woord uitgevallen; b.V. verdacht, of suspect: 398

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

zonder aanzien van persoon aan den resident alhier overgegeven, om aan den agtbaren heer gouverneur en raad te Ternate verzon- den te worden

Ten agtsten: Alle de artikelen in de hierboven nader aan- gegane conventie vermeld, belooven WY, gezamentlyke dorpshoof- den en de wederzijdsche rijksgrooten, heiliglijk; naar den woorde- lyken letter, zonder daaraan eene verkeerde uitlegging te geven; te zullen naarkomen en gehoorzamen dierhalven wy tot teeken van onze opregte meening, dezelve met solemneele eede bevestigen en met onze gewoone handteekeningen bekragtigen_ Te Gorontalo in ’t fortres Nassau den Aug: 1776. (wg:) G_ W. van Renesse, B van de Walle, Nicolaas Dio- nysius Mol. Accordeert L. B. Boenes, Secretaris.

MCII MOLUKKEN_LIMBOTTO_

24 Augustus 1776. 876

De beide gecommitteerden (zie het vorige document) trokken naar Lim- botto, waar zij het bestaande contract vernieuwden aanvulden_

Renovatie met eenige poincten tot ampliatie van de in den jare 1769 aangegane conventie, wegens de ’s jaar- lijksche goudleverancie, nader vastgesteld, gesloten, beeedigd en verzegeld tusschen de onderkooplieden Gerardus Willem van Renesse en Bartholomeus van de Walle, beide als expresse gecommitteerdens vanwegen het Moluksche Ministerium, benevens den boekhouder en Quandangs resident, Gerrit Willem de Wolf, repre- senterende Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Groot- Achtbaren Heer Jeremias van Riemsdijk, Gouverneur- Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Neder- lands-India en zulks in name ende vanwegen de Gene- raale Nederlandsche geoctroyeerde Oostindische Com- pagnie en den staat der vrye Vereenigde Nederlanden ter eenre, en den koning Mahomat

Badar Oedien Is- kandar Naki , met de kroonprins Mahomat Laeyja, benevens derzelvers rijksgrooten van Limbotto ter andere zyde.

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800

399

Eerstelijk: Belooven Wy , koning, kroonprins en rijksgrooten, voor ons en onze nakomelingen in alle poincten zuiver te zullen nakomen en doen nakomen alle vorige contracten en verbindtenissen, betrekkelijk tot de leverantie van het goud, dat in de mynen op onze landen wordt gevonden, houdende dezelve alhier voor geinsereert_ Ten tweeden_ Belooven WY, koning, kroonprins en rijksgroo- ten, andermaal s jaarlijks, zonder de minste exceptie of tegenkan- ting, prompt te zullen leveren aan de Compagnie, zeven honderd vijftig realen zwaarte of zevenduizend vijfhonderd rijksdaalders, waardig aan stofgoud, zijnde teffens overecengekomen met VOOr- noemde gecommitteerdens en resident, dat den tijd van het jaar zal beginnen met 1” Juny en eindigen met ulto Mey het jaar daaraan, ten einde het door ons geleverd wordende goud jaarlijks by tijds aan haar HoogEdelhedens te Batavia kan verzonden worden. Ten derden, daarentegen beloven WY , gecommitteerde en resi- dent, in naame voornoemt; dat Haar Hoogheden en rijksgrooten voor het geleverd wordende goud altoos zullen gerieft worden van de beste en gewilste lijnwaden, mitsgaders andere koopman- schappen. Ten vierden Het getal onser onderdanen, dat wy naar de goudmynen ’s jaarlijks afsenden, in verre na het vierde gedeelte van dat onzer broeders, de koningen en rijksgrooten van Gorontalo niet kunnende behalen en dus niet wel in staat zijnde om ons ge- trouwiglijk te verbinden in hoeveel jaren tijds wy de 3100 realen zwaarte zoude kunnen suppleren, dewelke door ons sedert de aan- gegane conventie in den jare 1769, minder zijn geleverd, zoo be- looven WY, koning, kroonprins en rijksgrooten, alle onze uiterste devoir te zullen aanwenden, dat ’s jaarlijks boven ons aangenomen contingent van 750 realen zwaarte, 878) min Of meer, aan de Con- pagnie worde geleverd, opdat WY , evenals voornoemde onze broe- ders, alles zullen kunnen verevenen_ Ten vijfden Belooven WY, koning, kroonprins en rijksgrooten_ omme de hoofden der campons en mindere hoofden, die onder ons gebied sorteren, onder welke wy de leverantie van 750 realen jaar- lijks hebben verdeeld; by nalatigheid, zonder eenige conniventie te gebruiken, te zullen overgeven aan den resident ofte dengenen, die

1. Hier is een getal weggevallen. 400

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

alhier het gezag op Quandang mogte hebben, ten einde na bevin ding van schult of trouwloosheid Ternatenwaarts rerzonden en aldaar teregt gesteld te kunnen worden. Ten sesden Belooven WY, koning, kroonprins en rijksgrooten, voortaan niemant, wie het ook mogte wezen, die onder ons gezag sorteeren, naar de goudmynen, onder ons gebied sorterende, hetzy met groote of kleine vaartuigen te zullen laten afvaren, tenzy de hoofden van dien met een behoorlyke passe Fan de Compagnie zullen zijn voorzien, die ook by retour telkens gehouden zullen zijn denzelve aan den resident, of dengene, die het gezag alhier zullen hebben, weder te overhandigen, alvorens zy naar hare negoryen of campons mogen gaan, teneinde hy kennisse drage hoeveel man- schappen naar de goudmijnen afvaren, aldaar rerblyven en van daar terugkeeren, mits de passen alle gratis, door den resident zullen worden afgegeven. Ten zevende. Belooven WY , koning, kroonprins en rijksgroo- ten, de vaart onzer onderdanen, met groote of kleine opgeboeide vaartuygen, om de West van hier niet verder als onze goudmynen zijn uitgestrekt; dus niet tot na Bwool, Tontoly en Palo of de bogt van Cajelie, Op arbitrale straffe te zullen verbieden, 077’ vermits de Compagnie deze over -_ en weervaart suspect voorkomt en door die weg het goud, dat wy aan de Compagnie verpligt zijn op te brengen, wordt veralieneert. Ten agtsten. Zullen alle degene, die evengeciteerde heilzame bevelen overtreden, by agterhaling als usurpateurs van Compag- nies privatieven goudhandel worden aangemerkt, en zonder aan- zien van persoon aan den resident alhier worden overgegeven, om in handen van den Ed. Agtbaren Heer gouverneur en raad na Ternate verzonden te worden. Ten negenden. Dat dewijl ’t opbreken van dezen post en de verhuizing van Quandang naar onze oude negory Limbotto in deze conjuncture van tijd voor ons bezwaarlijk valt ja veel tot onze ruine soude strekken, Zoo verzoeken WY , koning, kroonprins en rijksgrooten zeer ootmoedig, dat Haar HoogEdelheden, de illustre hoog Indiase regeering te Batavia, met de geeerde order daarom- trent nog twee & drie jaren gelieven in te zien. En ondervindende dat wy in deze drie jaren tijds niet getrouwelijk nakomen onze belofte omtrent voorschreven goudleverantie, z0o belooven wy gezamenlijk, zonder eenige tegenspraak ons te sullen laten wel-

1. Deze lange zin sluit niet: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

gevallen alle schikkingen, dewelke hoogstdezelve ons zullen ge- lieven te maken_

Ten tienden_ Alle artikulen in boven nader aangegane con- ventie vermelt, belooven wy koning, kroonprins en rijksgrooten, heiliglijk naar den woordelijken letter, zonder daaraan eene ver- keerde uytlegging te geven, te zullen naarkomen en gehoorzamen dierhalve wY tot teeken van onze opregte meening, dezelve met

solemneelen eede op den alcoran bevestigen en met onze gewone handteekening bekragtigen: Tot Quandang in ’t fortres Leiden, den 24 Augustus 1776. (wg Gerardus Willem van Renesse, Bartolomeus van de Walle, Gerrit Willem de Wolf_

MCIII: MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

October 1776_ 078

De troonopvolger van het rijkje Bolango verscheen Op Ternate O1 daar beedigd te worden en het gebruikelijke contract te bezweren_

Contract aangegaan, beslooten en bezwooren tus- schen den WelEdelen Agtbaaren Heer Paulus Jacob Valckenaar, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad der Moluccos, in name ende vanwegen Zijn Hoog- Edelheid, den HoogEdelen, Grootagtbaaren, wijdgebie- denden Heere Jeremias van Riemsdijk, Gouverneur-Generaal, mitsgaders de WelEdele Heeren Raaden van Nederlands-India, ter eenre, ende den alhier aanwezenden kroonprins van Boe- langa, Boeloeboelawa, neevens zyne rijksgrooten ter andere zyde:

Alzoo de kroonprins van Boelanga, Boeloeboelawa, wegens zyne goede hoedanigheden reets voor veele jaaren door deeze regeering verklaard is tot successeur van zynen vader, den dies-tijds overleden koning Gobol, en tegenswoordig aan dit casteel is verscheenen om ten bywezen van eenige zyner rijksgrooten in de koninglyke waardigheid bevestigt te werden, z00 zijn de gouver-

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara

Djakarta 26 402

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

neur en Raad der Moluccos met gemelden kroonprins Boeloeboe-lawa en zyne rijksgrooten overeengekoomen, om by die gelegen-heid meede te renoveeren en na tijdsomstandigheden ook tc amplieeren de voorheen geslootene en bezworene schriftelyke verbonden, ten einde zoowel tot voorkoming van alle verdrietige questien en oneenigheden, die tusschen het rijkje van Boelanga en deszelfs nabuuren zouden kunnen ontstaan, als wel inzonder-heid met oogmerk, om het welzijn van den koning, benevens zyne rijksgrooten en onderdaanen, door deeze hernieu= wing der con-tracten des te beter te bevorderen en bestendig te maken Het is om deeze voormelde redenen, dat wY , koning en rijks- grooten, mits dezen beloven en zweeren van alle de ondervolgende artikelen heiliglijk en onveranderlijk te zullen nakomen in obser-vantie houden.

De artikelen 1-6 komen nagenoeg geheel overeen met art 1-6 van contract no_ MXCVIII. Artikel 7-11 komen nagenoeg geheel overeen met art_ 8-12 van contract MXCVIII_ Artikelen 12 en 13 komen overeen met art: 14 en 15 van con- tract MXCVIII. Artikelen 14-16 komen overeen met art; 17–19 van contract MXCVIII.

17 . Wyders bevestigen WY, koning en rijksgrooten, alsnog deze gedane beloften by evengemelde conventie, mitsgaders by de nadere conventie, Op den 5en der jongst verwekene maand Augus- tus de novo aangegaan tusschen ons en de Compagnies gecommit- teerden, de onderkooplieden Gerardus Willem van Renesse en Bartholomeus van de Walle, benevens de Gorontaals resident Nicolaas Dionysius Mol, waarby wy aangegaan hebben jaarlijks te Gorontalo aan de Compagnie te zullen leveren een quantiteit van Een honderd reaalen zwaarte stoigoud, schoon ende zuiver, ende zulks Op dusdanige conditie als by het eerste artikel der con- ventie van den jare 1769 is vastgestelt, ons ver bindende om deze beide conventies te zullen nakomen, in waarde houden en alom in onse landen stand te doen grypen, even als oE dezelve alhier wOOr - delijk waren geinsereerd: Artikel 18 komt overeen met art: 21 van contract no. MXCVIII, Artikel 19 komt overeen met art: 23 van contract no, MXCVIIT OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Alwaarom WY, koning en rijksgrooten, hetzelve in teeken der waarheid, met solemneele eede bekragtigen en bezweeren, zooals den heer gouverneur en de verdere raadsleden, hetzelve nevens ons mede hebben onderteekend. Aldus gedaan, besloten en aangegaan tot Ternaaten, in ’t cas- teel Orange, den 5e October Anno 1776_ Was geteekend: P. J Valckenaar, G. C Meurs, J: G. van Raesveld, en A. de Champaquet Terzyde stond Compagnies zegul, gedrukt in rood lak; en daar- onder Ter ordonnantie van welmelde agtbaaren heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Molukkos (geteekend) de Champaquet, secretaris_

MCIV_ MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

November 1776. 878`

De regent van het Christelijke deel van Bintauna, Salomon Datonsala, wenste wegens zijn hoge leeftijd af te treden: Zijn zoon, Adriaan Datonsala, naar Ternate gekomen, werd daar November 1776 plechtig beedigd. Het door hem bezworen contract; gelijk aan vorige overcenkomsten; nemen wij niet in extenso Op, maar volstaan met de slotalinea de ondertekening:

En het is daarom dat WY, regent en rijksgrooten, het- zelve in teeken der waarheit; met solemneelen eede heb- ben bekragtigt en bezworen, zooals de heer gouverneur en verdere raadsleeden hetzelve nevens ons mede heb- ben onderteekend.

Aldus gedaan, besloten en bezworen tot Ternaten, in ’t casteel Orange, den 8en November anno 1776. Was geteekend J: Valckenaer, G_ Meurs, J: G. van Raesveld, G_ W. van Renesse, A_ de Champaquet en B. van de Walle. Ter zyde stond Compagnies zegul, gedrukt in rood lak, en daaronder Ter ordonnantie van den WelEd Agtbaren heer gou- verneur en directeur, benevens den raad der Moluccos (was getee- kend) A de Champaquet_

1. Uit het Contractenboek XI (no. 19) op het Arsip Negara te Djakarta 404

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

MCV PALEMBANG_

25 December 1776. 080

De in 1774 opgetreden nieuwe sultan; Nadjam-Udin en zijn zoon, kroonprins Bahar-Udin, bezwoeren bij onderstaand docuinent overeen- komsten, door hun voorgangers met de Compagnie gesloten_

Acte van renovatie, Of liever nadere conservatie, der vorige contracten, successive gesloten tusschen de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie en de respective koningen en hofsgrooten van het Palembangse rijk, ter gelegenheid van de verheffing van den Padoeka Sirie Sulthan Ratoe Achmed Nadjam - Oedin tot Soesoehoenang Ratoe en van den kroonprins tot Padoeka Sirie Sulthaan Ratoe Bahar-Oedin

Nademaal de gezamentlyke princen, mantries en onderzaten van het Palembangse rijk hebben goedgevonden in de maand Augustus 1774 den Padoeka Sirie Sulthaan Ratoe Achmed Nad- jam-Oedin te verheffen en aan te stellen tot Soesoehoenang Ratoe van het gemelde rijk, en deszelfs zoon, den kroonprins, te vereeren met den titul van Padoeka Sirie Sulthan Ratoe Bahar- Oedin, z0 is ’t dat Hunne Hoogheden op het aanschryven van de Edele Hooge Indische Regeering van den Isten Juny, met de resident Van Palembang, Willem Carpenter van Westerbeek; en den onder- koopman IJsbrant van Stamhorst overeengekomen zijn om in deeze hunne opnieuw rerkreegene hooge waardigheeden alle de vorige contracten tusschen de vorsten ran het Palembangse rijk en de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Com- pagnie aangegaan en gesloten; nader te confirmeeren, gelijk dezelve nader door Hunne Hoogheeden en voorschreven residen- ten, als daartoe door den Gouverneur- Generaal en de Raden van India te Batavia geautoriseert zijnde, geconfirmeerd worden by deese, zoo en in dier voegen als deselve

contracten zijn gesloten en aangegaan aan het Palembangse hof, den 5den January 1691_ den Zden January 722, den 10den September 1755 en 15den Juny 1763, 881 en wel speciaal het laatstgemelde, wiens inhoud de Padoeka Soesoehoenang Ratoe en den Padoeka Sirie Sulthan Ratoe op de voldoenste wyse althans verklaaren ook voor het ver-

1. Uit het Contractenboek VII (no. 15) op het Arsip Negara te Djakarta: 081) Respectievelijk CorMis III; blz, 546 e.V. IV, blz. 536 e.v. hiervoor no- CMLXXVI en MXXVII OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_*1800*

volg, even als voor deesen, in allen deele altoos stiptelijk te zullen onderhouden enl naarkomen, en wel in ’t bysonder omtrent het stuk der leverantie van thin en peper aan de Compagnie, zooals dlie bij artikel 2, en van het evengeciteerd contract Fan den 15den Juny 1763 is bedongen, namentlijk: alle de peper, die het Talembangse rijk uitlevert tegen 6 rijxdaalders het picol van 125 pond Hollands op Batavia, en tegens 5 rijxdaalders gelyke picol in Compagnies pakhuizen te Palembang en de thin, ter quantiteit ran 30 000 picols & 125 pond ieder, zuyver en onvermengt; zoo op Batavia als Palembang, zonder onverhoopte toevallen tegens den prijs van 131/3 rijxdaalders op Palembang en 15 rijxdaalders op Batavia invoegen de residenten ook van hunne zyde voor Cn vanwege de Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie beloven de stipte nakoming van meermelde contract, en dat alle de peper, die geleverd word en 30 000 picols thin s jaars, buyten onverhoopte toevallen, by de Compagnie zullen worden geaccepteerd en aangenomen tegens de reeds evengezegde bepaalde pryzen.

Aldus gedaan, gerenoveerd en nader geconfirmeerd uyt naam ende ranweegen de Generale Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie met de Padoeka Soesoehoenang Ratoe Achmed Nadjam-Oedin en den Padoeka Sirie Sulthan Bahar-Oedin, nevens de verdere grooten van het rijk, binnen het hof van den Soesoehoenang Ratoe op den 052 1776, om nader door Hun HoogEdelens, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India geratificeert en met het groot zegul van de Compagnie bekragtigd te worden. Ten welken einde hiervan drie gelijkluydende actens zijn gemaakt en door wederzijdsche partyen confirmateurs met derselver gewoonlyke signaturen bekragtigd, een om aan den Padoeka Soesoehoenang Ratoe afgegeven, een om na Batavia gesonden en een om by de resident ter deser comptoire Palembang bewaart te worden. 883)

MCVI TERNATE

8 Februari 1777, (184 `

Celebes Noordelijke arm werd door de beruchte zeerovers van Mindanao herhaaldelijk lastig gevallen: De resident Menado, F B Hemmekam, be-

682 Datum nict ingevuld lees echter 25 December. 683) De ondertekening ontbreckt: 084) Uit het Contractenbock (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta. 406

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

schikte maar over weinig soldaten: Zijn chef, de gouverneur der Molukken, sukkelde eveneens met een tekort aan militairen: Dit bracht hem er toe een overeenkomst aan te gaan met den sultan van Ternate, waarbij deze, tegen een behoorlijke vergoeding, 300 man Alfoersc hulptroepen aan Com- pagnie uleverde" _ Van weerszijden stelde men enkele voorwaarden, die onderstaand document zijn omschreven:

Tractaat wegens de in dienstneming van een bende Ternaatse Alfoeren, gesloten, beeedigd en getekent tus- schen den Agtbaren Heer Dr Paulus Jacob Valcke- naar, 885 _ gouverneur en directeur, mitsgaders den raad der Molucco'$, in naame en vanweegen Zijn HoogEdel- heid, den HoogEdelen Grootagtbaaren Wijdgebiedende Heere Jeremias van Riemsdijk; Gouverneur-Generaal, benevens de WelEdele Heeren Raden van Nederlands- India, ter eenre_ en den Paduka Srie Mahatuwan Sultan Ichhoura Djoer Rachman Wahuwawil Ma-asoeka Alim-Oedin - sjah Kitchiel Hairoen-Saha, koning van Ternaten ende zyne rijksgrooten ter andere zyde:

Eerstelijk verklaaren en beloven WY , koning en rijksgrooten, om aan de Compagnie te zullen leveren een troep van 300 Halma heirase Alfoeren, met zes ten oorlog uitgeruste corra-corras of andere sterke en welbezeilde roeivaartuigen, welke manschap gecommandeert en aangevoert zal worden door ce1 behoorlijk getal van de bequaamste Ternaatse officieren_

Deze krijgsmagt zal bescheiden leggen op Kema en Amoe- rang, dan wel Op Manado of Op andere posten aan de cust Celebes, die het meest voor de aanvallen van de Magindanauwse zijn bloot- gesteld, welkers vyandelyke onderneemingen de Alfoeren daarom met geweld zullen te keer gaan, en de Celebise sterkten en posten; met behulp der Hollandse soldaten voor de woede dezer zeeschui- mers beschermen Op alle zulke plaatsen, als de resident Hemme- kam na tijdsomstandigheden zal oordeelen.

De koning en de rijksgrooten nemen aan, om zoowel de offi- cieren als de gemeene Alfoeren te gelasten van stiptelijk te werk te gaan, na de orders die henlieden door den resident Hemmekam zullen worden gegeeven, buiten wiens bevel en voorkennis geene

1. Van de tientallen malen dat ik deze naan in de archieven der Compagnie tegenkwam, dit de eerste keer dat hij wordt

krijgsonderneemingen in het ressort van Mena- do zullen mogen geschieden, aangezien het dezen resident het best bekent is, op wat manier en Op welke plaatsen de vyand met het meeste voor - deel beschadigt en aangevallen kan worden_ Om welke reden de hulpbenden zig Op de cust van Celebes niet Op de ordres van hun- nen koning, en zelfs niet Op die van den gouverneur der Moluccos zullen mogen beroepen, en veel min aandringen 0111 derselver beveelen voor het onderneemen van de een of andere expeditie te willen afwagten, dewijl men dikwijls ziet gebeuren dat de beste gelegendheeden om overwinning Op vyanden te behalen, door dus- danige verderffelyke uitstellen, voorbygaan of verwaarloost werden.

Van desgelyken is by de wederzijdsche contractanten vast- gesteld, dat de Ternaatse magt zoolang op de cust van Celebes bescheiden zal blyven, als Hun HoogEdelHeeden te Batavia, mits- gaders de Molukse regeering_ zullen goedvinden_ En in steede van de Ternaatse en Alfoerse krijgslieden, die, gedurende dien tijd mogten komen te overlyden of ziek te worden, belooft de koning ten eersten andere gezonde manschap na Manado te zullen zenden; ten einde de krijgsmagt gedurig voltallig blyve:

Beloven de koning en de rijksgrooten om hunne krijgslieden op de nadrukkelijkste wyze en onder bedreiging van de zwaarste straffen te zullen vermanen, om als vrienden met den inlander Op Celebes te leven, zonder iemandt te berooven of met woorden en werken te beledigen, want dit door de gemeenen geschiedende zul- len de officieren aansprekelijk zijn indien ze de misdryven hunner onderhoorigen ongestraft, dan wel oogluikende hebben toegelaten: En wanneer de officieren zelfs zig in dit poinct komen te mis- grypen, zullen deselve nog zwaarder straffen onderhevig zijn, aan- gezien de grootste onheilen uit dusdanige wanorders te dugten staan, behalven dat de contractanten mede orereen zijn gekomen dat Zyne Hoogheit de koning van Ternaten, zyne officieren zal qualificeeren om gezamentlijk met den resident Hemmekam de gemeenen te mogen laten afstraffen die hunne orders weder- streeven of zig aan andere wanbedrijven schuldig maken; mits dat egter alle misdadigers, die moorden en andere zwaare euveldaaden hebben begaan, zullen werden opgezonden, om alhier na de Ter- naatse regten gestraft te werden.

Dan, dewijl Zyne Hoogheit betuigt, dat niettegenstaande zijn goed voornemen, om een strenge krijgstugt door de zynen te doen 408

onderhouden, hy egter niet verantwoordelijk kan zijn voor disorders, die zomwylen door Zyne Alfoerse onderdanen in zyne absentie zouden kunnen werden begaan, zOo zijn de wederzijdsche contractanten; tot voorkoming van alle onverhoopte onheilen_ overeengekomen, dat de Ternaatse hoofden, die de krijgsmagt staan te commandeeren, den eed van getrouwheit mede zullen af- leggen, met belofte van het gedrag hunner onderhoorigen eren vlytig te zullen gadeslaan; alsof den koning daar zelfs tegenwoor dig ware.

Neemt de koning mede op zig om de Alfoeren, voor hun vertrek; behoorlijk en ten genoegen dezer regeering te wapenen met zwaarden, klewangs, assegayen en ander inlands geweer, waarmede dese berglieden 88) gewoon zijn hunne vyanden in den strijd te keer te gaan.

Dog vermits Zijn Hoogheit maar van eene zeer geringe quan- titeit van schietgeweer, buskruit en kogels voorzien is, nemen de gouverneur en raad aan om de corra-corras het noodige geschut, met het daartoe behoorende scherp en buskruit; by te zetten, op conditie, dat de officieren en gemeenen gehoude en zullen zijn de medegegevene wapenen van tijd tot tijd aan den resident Hemmekam te vertonen en aan denzelven te verantwoorden, om te doen zien, dat hetzelve niet absent raake, maar dat er behoorlyke zorg voor deze hoog noodzakelyke goederen werd gedragen.

Geduurende den tijd, dat de Ternaatse krijgsmagt op Manado en dies onderhoorige posten bescheiden zal leggen, beloven de gouverneur en raad; tot onderhoud te zullen laten verstrekken, aan ieder gemeene 50 ponden rijs en maands, en do zout

2 p’ salempoeris bruin blaauw cust 887_ in ’t jaar; en aan ieder der zes of zeven Ternaatse officieren hetzelfde maan- delijks randsoen van rijs en zout, mitsgaders vier p salempoeris bruin blaauw cust in jaar, welk randsoen alle maanden en

1. Het woord Alfoer, Halefuru betekent woest land, bosgrond, randaar 0 hale - furuka na njawa de bosmensen. Het heeft dezelfde minachtende Zin als Toradja, Dajak enz. binnenlander kinkel” . (Cs. 087- Ps is de gebruikelijke afkorting van pees stuks_ Vgl Portugees peca Salempoeris bruin-blauw-cust wil zeggen salempoeris (sarongs of dekens) in bruin en blauw geschilderd, van de kust van Koromandel: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

lywaat stiptelijk alle zes maanden door den resident Hemmekam zal werden verstrekt buiten en behalven dat de gouverneur en raad aannemen om den gemelden resident op ’t kragtigste te Fermanen van Zijn Hoogheits onderdanen beleeft en vriendelijk te behandelen, de oneenigheden, die er somtijds ontstaan mogten,

ten spoedigsten uit den weg te ruimen, enl vooral te beletten, dat er geene vyandelijkheeden van de kant der Menadonezen tegens de Ternaatse krijgslieden werden gepleegd.

1. Daarenboven beloven Zijn Hoogheit en de rijksgrooten, 0mn de bepaalde krijgsbende zowel als de zes corra-corras zoo spoedig doenlijk te zullen byeenzamelen en dewijl op de ingekomen ge- rugten van der Magindanauwers krijgtoerusting in de gepas- seerde maand January reets 130 Alfoeren met twee corra-corraas ter verdediging van Manado zij vertrokken, verklaart Zijn Hoog- heit het resterende getal van 170 man dier berglieden mede in aller ijl de reis derwaarts te zullen laten aannemen, zodra de vier corra - corras voor hun transport ten oor rlog toegerust zullen zijn, waar- mede ten eersten een begin zal werden gemaakt

2. Zijnde ran desgelyken op uitdrukkelijk beding ran Zijn Hoog- heit gearresteerd, dat hy ontheft zal werden van de conditien en beloften, die by dit tractaat zijn gedaan, zoodra de rust op de cust van Celebes herstelt en zyne onderdanen van daar zullen zijn terugontboden ; als na welkers wederkomst deze conrentie met bewilliging en voorkennis van de Illustre Hooge Indiasche Regee- ring, zal werden vernietigt, waarby de gouverneur en raad ver - klaren, dat indien Zijn Hoogheit onverhoopt aflyvig mogte werden geduurende den tijd dat de Ternaatse krijgsbenden nog op Manado bescheiden zijn, het thans gesloten contract alsdan met deszelfs opvolger zal worden vernieuwt, in maniere als zulks in Zoo een geval, na de omstandigheeden van tyden en zaken, het dienstigste zal werden geoordeelt

3. En eindelijk verklaren en beloven de gouverneur en raad, op approbatie van de illustre hooge Indiasche Regeering jaarlijks aan Sijn Hoogheit, den koning Fan Ternaten, te zullen toeleggen en afgeven eene somma van een duyzend rijxdaalders, als een erken- tenis voor het leveren der krijgsbende, welke sommna daarom na rerloop van een jaar, na de teekening deezes en vervolgens praecis alle jaaren aan Zijn Hoogheit zal worden betaalt, zoo lang als de Ternaatse krijgsmagt op Manado of dies onderhoorige posten be- scheiden zal leggen. 410

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Aldus gedaan, gecoontracteert en beslooten, mitsgaders op de Mahometaanse wyze plegtig bezwooren Op het eiland Ternaten, in ’t casteel Oranje, op den &en February van het jaar anno 1777 Was geteekent = P. J. Valckenaar, G C. Meurs, J. G. van Raesveld, G. W van Renesse, A_ de Champaquet en B. van de Walle. Terzyde stond Compagnies zegul, gedrukt in rood lak, en daaronder Ter ordonnantie van den heer gouverneur en raad der Moluc- cos, (getekent) A_ de Champaquet;, secretaris 685

MCVII: MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

10 April 1777_ 030

Ook het nieuw opgetreden vorstje van het Mohammedaanse gedeelte van Bintauna lieten gouverneur raad der Molukken het oude contract her - nieuwen Daar het hoofdzaak gelijkluidend met overeenkomsten, door de andere vorstjes van Noord-Celebes gesloten, nemen wij hier alleen de aanhel een artikel, benevens slotalinea Op-

Contract; aangegaan, besloten en bezwooren tusschen der WelEdel Agtbaren Heere, Dr Paulus Jacob Val- ckenaar, gouverneur en directeur, mitsgaders den raad der Molucco'$, in naame en vanwegen Zijn HoogEdel- heid, den Hoog Edelen Grootagtbaaren Wijdgebiedende Heere Jeremias van Riemsdijk; Gouverneur-Generaal, mitsgaders de WelEdele Heeren Raaden van Neder- landsch India ter eenre ende den alhier tegenswoordige kroonprins van het Mahometaanse district van Bintaoene, Mahomet Zain Boeinga, nevens zyne rijksgrooten ter andere zyde.

En aangezien het rijkje van Bintaoena in twee negoryen ver- deelt is, waarvan de eene aan de qual 6D0) van Gorontalo en de andere aan de overkant van het gebergte geplaatst is, van welke laatste plaats de inwoonders de Christelyke religie voor eenige jaren hebben aangenomen, zoo beloven de koning en zyne grooten van deze menschen nimmer in de oeffening van den Christelyken Godsdienst te zullen hinderen, maar hen zelfs te zullen beschermen

1. Tot 1864 hebben Ternataanse hulptroepen in Minahassa gediend. 089) Uit het Contractenboek XI (no. 19) Op het Arsip Negara Djakarta. 090) Qual is de verbastering van het Maleische kwala of Kuala riviertnond: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

411

tegens een iegelijk, die hen de belijdenis van de christelyke gere- formeerde religie zoude willen beletten Aldus gedaan, geslooten, beeedigt ende verzegelt op het eiland Ternaten in het casteel Orange den tienden dag van de maand April des jaars 1777. Was geteekent P J. Valckenaar, G_ C. Meurs, J:G_ van Raesveld, G. W_ van Renesse, en B_ van de Walle. Terzyde stond Compagnies zegul, gedrukt in rood lak, en daaronder Ter ordonnantie van den WelEdelen Agtbaaren Heer gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos_ Daaronder stond Door indispositie van den secretaris_ Koenes, eerste gezworen clercq:

MCVIII: BANTAM,

29 Augustus 1777_ 601 ~

Na de dood Fan den regerenden sultan van Bantam 1777 zond Hoge Regering te Batavia haar medelid, Hendrik Breton, naar Bantam; met op- dracht Om aan den kroonprins mede te delen, dat zij hemn tot opvolger van zijn vader had verkozen onder het hooger gezag van de Nederlandsche Oostindische Maatschappij" . De kroonprins was over deze mededeling "On - gemeen verblijd" , waarna Breton de verwachting uitsprak dat de nieuwe vorst ,met alle candeur en yver zig die benevolentie zoude tragte waardig maaken" . Tenslotte vaardigde Breton onderstaande acte uit (Het Rapbort van Breton in Overgecomen brieven 1778, 6de boeck, folio 1956 vol- gende Zie ook DE JoNGE, Opkomst XI, blz. 311.

Acte van Investiture, waarby de Generale Nederland- sche Oostindische Compagnie als leenheer van het Bantamsche rijk en den resorte van dien, hetzelve, mits het overlyden van den Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Moehamat Arief D'Zeinoel Asjikien, als een vry, onsplitsbaar en onerflijk leen ter regeeringen Op- draagt aan den uitnemenden Heer Pangerang Rato Aboel Mafachier Mochamad Alie-Oeddin en hetzelve by Zyne Hoogheid in diervoegen met dankbaarheid werd aanvaard.

Het is wereldkundig om welke gewigtige en billyke motiven de Padoeka Sirie Sulthan Aboel Moeali Mochamat Dzeinoel Hala -

1. Uit de Overgecomen brieven 1778, 640 boeck, folio 1978 en volgende: Ook in de portefeuille Kolonizn no_ 4464 Gedrukt bij DE JoNGE , Opkomst XI, blz: 295 volgende_ 412

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

mien in den jare 1752, als toenmalige regent Fan het rijk, nerens de verdere prinsen van het koninglijk huys en de gezamentlyke rijkgrooten, als te saamen het rijk en volk van Bantam represen- teerende, zijn te rade geworden de souvereiniteit van dien, en de onderhoorige landen van Succadana, 602- Lampong Samanca, Calanda, Ligoh en Sino, Silleboe, Pamat, Niboeng en Pagadoengang, Poeti Depaytaan, Tellok, Menanga, Sacampong, Radja Baya, Poegong, Calombayang en Toelang Bauwang UB3 met alle de verdere districten, onder de Lampongs gehoorende _ schoon de opperheerschappy reeds door het regt des oorlogs in de handen der Nederlandsche Compagnie was, ten overvloede solem- nelijk en by een publieke acte in dato 16 April Ao. 1752, G94 aan Haar Edele op te dragen, ten einde de Gouverneur-Generaal en de Raden van Indie Bantam cn de overzeesche provintien voort- aan als eigen considererende, omtrent de regeering van dien zoo- danige nadere order mogten gelieven te stellen, als dezelve zouden dienstig oordeelen om de rust en "reede in hetzelve volkomen en bestendig te maaken.

Dat de Gouverneur-Generaal en de Raaden van Indie, alhoe- wel Bantam, als gezegd, met reeden als een conquest van de Comp” konde worden aangemerkt, nademaal de gansche Bantam- sche natie eenige weinige getrouwe en welmeenende uitgezon- dert door muitzugtige wargeesten opgehitst, met haar in een openbaren oorlog getreeden, en door het geweld harer wapenen tot onderwerping aan de Compagnie en bekentenis van dezelver mis- slag gebragt was, egter de gemelde opdragt en afstand als eene

1. Het landschap Sukadana in West-Borneo. (Cs. 093) AI deze gebieder vormen samen het zuidelijke deel van Sumatra, gemeenlijk de Lampongs of Lampongse Districten genoemd Deel 551 worden deze gebieden, deels anders gespeld, ook opgesomd. (Cs) 084) Zie Corbus blz. 547. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

onwedersprekelyke erkentenis van haar reeds verkregen Opper gezag over het rijk van Bantam, de overzeesche provintien en wat daartoe verder gehoord, opentlijk hebben geaccepteert en wyders zeer gaarne medewerkende ter bereiking Fan het gezegde heil- zaam oogmerk Fan den voornoemden prins-regent, prinsen Fan den bloede en rijksgrooten, en niets meer verlangende als om de voorschreven landen in een florisanten staat te herstellen en con= serveeren; het rijk van Bantam met dies ap en dependentien, als een VTY , onsplitsbaar en onerflijk leen overgeven aan gedagte Zyne Hoogheid, den Padoeka Sirie Sulthan Aboel Moeali Mochamat Wasie Dzeinoel Halamien, die hetzelve sedlert met veel reputatie heeft geregeerd. doch vervolgens uit hoofde zyner toenemende jaren en zwakke lichaamsconstitutie, een- en andermaal verzogt hebbende van het verder torsen van dien last ontslagen te mogen wezen, daarvan ook ontheven is geworden in anno 1753, waarna het bestuur van dat leen wierd opgedragen aan den in hooide dezes eerst genoemde Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Mochamat Arief-Dzeinoel Asjikien. Dan, dewijl deze bra: ve vorst na eene loflyken en tot byzondere satisfactie van de Generale Nederlandsche Maatschappy gestrekt hebbende regering van byna vier en twintig jaaren, Op den 10” van Djoemadiel Achier, of den 15 July deezes jaars_ overleeden en door den Pangerang Ratoe Aboel Mafachier Moehamad Alie- Oeddien, als deszelfs benoemden troonopvolger_ verzoek is gedaan tot de vervulling van den door dat sterfgeval vacant geraakten troon van het Bantamsche rijk, z00 is het dat de Gouverneur- Generaal en de Raaden van Indie, als den Staat der Vereenigde Nederlanden en hare Generale Oostindische Comp’ leenheer van het Bantamsche rijk en dies onderhoorigheden, representeerende, op die instantie gelet en teffens in aanmerking genomen hebbende de goede qualiteiten van den gedagten uitmuntenden heer kroon- prins en troonsopvolger, zijn te raade geworden daarin te bewil- ligen en het voorschreve hierdoor

weder aan de Maatschappy ver- vallen leen in zelver voegen weder uit te geeven en ter bestieringe op te dragen aan welgemelden heer kroonprins en troonsopvolger _ onder den titul van Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohammad Alie-Oeddien, en zulx met alle de hoogheden, vryheden, praero- gatieven en praeminentien, daaraan geaccrocheerd, gelastende en injungeerende dienvolgende den rijksbestuurder, alle de verdere rijksgrooten, prinsen van den bloede en verdere onderdanen van het rijk van Bantam, geene uitgezondert, Zijn Hoogheid in die koninglyke waardigheid te erkennen, en als de zoodanige te respec- 414

teeren en gehoorzamen, gelijk ook aan Comp' ministers en be-dienden, zoo die tegenwoordig zijn als namaals komen mogten, om dezelve daarin te mainteneeren en met raad en daad naar uiterste vermogen te adsisteeren, achtervolgens de orders, daaromtrent reeds gesteld en nog te stellen, doch alles onder en mits de vol- gende bepalingen en voorwaarden.

Dat alle contracten, tusschen de Nederlandsche Compagnie en het rijk van Bantam successive gesloten, wederzijds stiptelijk zullen werden nagekomen, even alsof in deze woordelijk gein-sereert waren

1. Dat van het voormelde leen van Bantam zal uitgezonderd blyven het land, breed zes honderd roeden, langs de rivier van Ontong Java of Sidani_ van de zee tot in 't gebergte, en langs de limietscheiding, [by] contract van Ao. 1747 aan de Compagnie aigestaan 095 - ook het stukje lands beoosten de rivier Songy Dadap inclusive Ao 1752, het eiland Panjang A0 1731 aan de Compagnie in vollen en vryen eigendom overgegaan, G90 met alle inwoonders, Op die landen en dat eiland te vinden, welke onder de souverainiteit van de Compagnie blyven als eigen landen en eigen volk en onderdanen ; item het campong of de gang voor of bewesten het fort Speelwijk op Bantam, den grond benoorden van de boom tot aan de zee, z00 bewesten als benoorden Speelwijk, en den grond van Speeelwijk zelve; met de punt Carrangantoe, ne- vens eenig land, rondom beiden: 097_

III: De sulthan zal jaarlijks homage doen door een expres gezand-schap naar Batavia te zenden met hondert baren peper, de helft witte en de helft swarte

1. De sulthan zal niet vermogen eenige nieuwe fortificatien aan te leggen, als met voorkennisse en toestemming van de Compag- nie, en ook geene correspondentien buiten s lands houden.

V. En zal de Comp’ de extructie van eenige sterktens noodig oordeelende, den sulthan daarvan kennis geven, welke daartoe dan adsistentie zal bezorgen.

1. Zie Corpus V blz. 440 e.F. 696) Het contract van 1731 in Corpus blz _ 109 dat van 1752 in Corpus blz.547 ev_ 897) Vgl het bijna gelijkluidende eerste artikel van het contract van 1752, d1. V, 552. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

1. De sulthan zal onze Europeesche f Inlandsche overloopers weder laten opzoeken en overgeven, alsook alle menschendieven en slavenseducteurs, zonder onderscheid, en zal de opratters voor hunne moeite betalen, hetwelk den commandeur zal bevolen wOr_ den insgelijks te doen VII. De landvrugten, in het byzonder al de peper en wat de Comp verder kan dienstig wezen, zullen haar geleverd worden_ namentlijk de peper tegens vijf Spaansche realen voor ieder picol bruine, en tien Spaansche realen voor ieder picol witte, maar de andere producten tegens ordinaire en ordentelyke pryzen_

2. De Lamponders 698) zullen door den sulthan wel betaald werden.

IX Niemand zal Op Bantam in coffy mogen handelen, en wat de Comp meer zal betaalen, moet exclusief aan dezelve blyven_ X In cas van noodzakelijkheid door buiten- of binnenlandsche oorlogen of onlusten, zal de Comp’e den sulthan adsistentie be- wyzen, zoo verre als zulks hare eigene omstandigheden permit- teeren, ten koste van het rijk; ‘t welk met alle dies onderdanen zal blyven onder de protexie van de Comp’ tegen alle vyanden van binnen en buiten:

XI: Insgelijks zal de sulthan gehouden zijn onder Bantam te houden alle de landen, welke daaronder ooit gesorteerd hebben en hiervoren benoemd zijn, en de Nederlandsche Comp” des gerequireerd wordende, by te staan tegen hare vyanden, met al de magt van het rijk; te water en te lande, gelijk een getrouwe leenman toestaat en betaamd,

XII_ De Chineezen en hunne hoofden zullen blyven sorteeren direct onder de Compagnie.

XIII Die van dezelve Mahomedaans worden, zullen wel meede onder de Compagnie blyven, maar hunne kinderen in het Mahomedaansch opvoedende, zoo komen die onder het rijk; welk ook de hoofdgelden van alle invordert.

XIV, Wetangers of Ooster-Javanen, Maleyers, Baliers, Bougineezen, Macassaren, enz , zullen blyven onder de Compagnie ; en zoo ook derzelver kinderen.

1. Namelijk de leveranciers van peper. 416

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. Als een Wetanger trouwd met een Bantamsche “touw, zul- len de kinderen in dier voegen gedeeld worden, dat de zoons, den vader volgende, Comp’ onderdanen blyven, maar de dogters hare Bantamsche moeder volgen.

2. De sulthan zal jaarlijks, z0 in voldoening van het restant der oude schulden en oorlogkosten, bedraagende f 558.248 1x,als voor de bezetting van het kasteel den Diamant, aan de Nederland- sche Compagnie doen afleggen en blyven betalen twaalf duizend realen van agten, tot de volle betaling toe, en daarna alleen de ongelden van de extructie en het onderhoud der fortjes te Lam- pong, op Poelo Gondy e88_ en elders, daar het in der tijd noodig mogte bevonden worden.

XVII De goudrivieren in het Lampongsche zullen half ten VOOr - deelen van de Comp’ en half ten voordeelen van het rijk blyven, ingevolge van het tweede articul van het tractaat anno 1747 .

XVIII Het getal der suikermolens in het Bantamsche rijk, door de Nederlandsche Compagnie conform het 217 artikel der acte van investiture van den onlangs overleden sulthan 700: eens vooral bepaald zijnde Op vier stuks, zullen daarvan geene meerdere gin - der mogen opgerigt worden.

1. De sulthan zal de vervallene bruggen alomme laten maken, en zoo ook by eenige mogelijkheid de waterloozing tot in Speelwijk laten brengen.

XX Eindelijk zal de sulthan het voorschreve leenroerig rijk van Bantam en den aankleve van dien op een expres ten dien einde beschreven rijksdag plegtelijk aanvaarden, en zig, zoowel als de prinsen van den bloede en rijksraden met eede verbinden alle deze bepalingen en voorwaarden heilig na te komen en de Hoog Mogende Heeren Staten-Generaal, Zyne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prinse van Oranje en Nassauw_ Erf-Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal der Vereenigde Nederlanden, etc”, etce etc” , de Nederlandsche Oostindische Comp” en den Heer Gouverneur-Generaal, nevens de Heeren Raden van Indie, als de Nederlandsche souverain en Compagnie in deeze gewesten representee-

rende, als hare leen en beschutsheer opentlijk te erkennen en hulde te doen, mitsgaders trouwe en gehoorzaamheid te bewyzen, terwijl

1. Het eiland Lagundi in Straat Sunda: tu0) No. CMLIV (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602 1800.

417

by manquement Van dien het leen, met dies ap en dependentien, immediaat en van dat ogenblik af vervalt en wederkeert aan den leenheer of de Nederlandsche Compagnie, gelijk zulx omtrent alle leengoederen van natuur als deze, plaats heeft maar by het nakomnen dezer voorwaarden zal de sulthan zijn leven lang den ttoon blyven bekleeden, gelijk ook de tegenwoordige ministers van het rijk, zulks doende; in hunne ambten zullen continueeren z00 lang het door den sulthan en de Compagnie ten beste van het rijk zullen dienstig oordeelen.

Aldus gedaan, geaccordeerd en besloten in het kasteel den Diamant tot Sourousouang; grootste stad in het koningkrijk Bantam, den 29 Augustus 1777 , en na de Mohamedaansche tijdrekeling Op Vrydag den 26’ van de Maand Redjab in het jaar 1131 was geteekend Hendrik Breton: Ter zyde stond Zijn WelEdeles cachet, gedrukt in rood lak; In margine was geteekend Jan Crans, J” Reynouts, L. N Meybaum, P Ras, P_ Gevers en W. H: Graaf van Byland: Ter zyde stonden Hun Ed”_ cachetten, gedrukt in rood lak Daaronder Accordeert was getekend J: F. Fabricius, eerste gezworen clercq:

MCIX: BANTAM:

September 1777. 701-

In aansluiting op de hiervoor gaande Acte van Investiture vaardigde Breton de 1*to September het volgende manifest uit

Hendrik Breton, Raad-ordinair van Nederlands-Indie, mits gaders commissaris en plenipotentiaris vanl wegen den HoogEdelen Heere Gouverneur-Generaal en de Edele Heeren Raaden van Indie over de zaaken van het Bantamsche rijk, Salut, doen te weten Dat, nademaal door het sterfgeval van den Padoeka Siry Sul- than Aboel Nadsar Mohamaad Arief Dzeinoel Assiekien, koning van het Bantamsche rijk, den troon van Bantam is vacant geraakt, by welmelden HoogEdelen Heer Gouverneur-Generaal en de

1. Uit de Overgecomen brieven 1778, 6de boeck, Iolio 1970 e.V.

27 418

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Edele Heeren Raden van Nederlands-Indie in overweging genomen zijnde de pryselyke en goede hoedanigheden van den Pangerang Ratoe of kroonprins, Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddien, op desselfs instantig versoek; ter betoninge van haare geneegenheid en welmenendheid voor Zijn Hoogheid, hebben goed- gevonden en verstaan hem, kroonprins Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddien, in plaatse van gemelte overledene Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Mohamad Arif Dzeinoel Assakhien, tot koning over Bantamsche rijk te verkiesen en aan te stellen, en zulks onder den titul en naam van Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddien, onder alle hoogheden, vryhe- den, praerogativen en praeminentien, daaraan verknogt, mitsgaders dat Hunne HoogEdelheden bovendien hebben gelieven goed te vinden, dan in den hoofde dezes gemelden commissaris uit het midden hunner vergaderinge te committeeren, om den verkoren Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddin, opentlijk in het bezit van het gansche rijk van Bantam, met alle derselver onderhorigheden, te stellen, voorts Zyne Hoogheid pleg- tiglijk te doen kronen en den volke te proclameeren als haaren ver- koren sulthan, Zoo is ’t dat bovengemelde commissaris by dit manifest den rijksbestierder en alle prinsen van den bloede, mitsgaders alle onderdanen van den Bantamschen kroon niet alleen adverteert van de bovengemelde dispositie, by den Gouverneur-Generaal en de Raden van India genomen, en dat dienvolgende in plaatse van den overledene Padoeka Siry Sulthan Aboel Nadsar Mohamad Arief Dzeinoel Assakien, koning van het rijk van Bantam als haaren sulthan Op de allerplegtigste wyse werd geinstalleert den uitmuntende Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohamad Alie-Oeddin, maar ook gemelde princen en onderdanen uit naame ende vanwegens den HoogEdelen Heere Jeremias van Riemsdijk en de Edele Heeren Raden van Nederlandsch-Indie, gelast by deesen, welgemelden Zijn Hoogheid, den Paduca Siry Sulthan Aboel Mafachier Mohamad Alie-e Oeddin, als haaren wettigen Sulthan te erkennen, eeren; respecteeren en gehoorzamen, gelijk ook alle ’s Compagnies ministers, z0 die present te Bantam zijn als na dato deezes mogte aankomen, Zyne Hoogheid in voormelde hooge en aanzienlyke waardigheid te maintineren en met raad en daad te adsisteeren Onder stond Gegeven in ’t casteel Speelwijk, den Septer- ber 1777 was getekent H. Breton. Ter zyde ’s Compagnies zegul, in rood lak gedrukt, en daar- OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-__1800_

onder Ter ordonnantie van bovengemelden commissaris ge- tekent P. Ras, secretaris, Accordeert J’ F Fabricius, Eerste gesworen clercq:

MCX TERNATE

11 September 1777. 702 -

De 28ste Juli 1774 was de regerende sultan van Ternate, Djalaludinsjah, bijgenaamd kitchil Zwaardecroon, overleden: De Compagnie erkende als zijn opvolger een jongeren broeder, Hairun Saha, die op 16 Augustus dav. alle door zijn voorgangers beedigde contracten bezwoer te zullen nakomen 703) In het jaar 1776 nam hij ,eenige andere naamen eertitelen aan. De voorzichtige gouverneur der Molukken rapporteerde dit aan Batavia hij vroeg en verkreeg toestemming om den jongen sultan de bezworen contrac- ten opnieuw doen beedigen, wat de Ilde September 1777 geschiedde, onder de “Arabische benamingen van Padoeka Siri Mahatoewan Sultan Ichtira Djoer Rachman Wahoewa Sayidoena Alim-Oedin-sjah kitchilli Aroen Saha” _

Het is niet nodig dit contract, dat geen nieuws bevat, Op te nemen. Wij volstaan met de vermelding en verwijzen naar no. MXCVII

1. CEILON_MADURA_

30 December 1777. 704)

In de loop van 1777 ontstond een gespannen verhouding tussen Compag- nies opperhoofd op Tutucorin en dcn vorst van het land, den ,landregent” van Tirnevelho: De oorzaak was cen betrekkelijke kleinigheid. De Parrua (Christen) Jacobus Gomes onderdaan van de Compagnie, een vooraanstaand man onder de zijnen, had zich gewassen bij een put te Melur De Hindoe - manigaar (dorpshooid) was daarover vertoornd en had den man z0 mishan deld, dat hij voor dood bleef liggen: Een aantal Parrua’5 hadden daarover wraak genomen den manigaar op zijn beurt mishandeld, hem werd een OOr afgerukt De landregent eiste hierover voldoening en in afwachting 702) Uit het Contractenboek X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta: 703) Zie hiervoor nO-MXCVII 704) Uit de Overgecomen brieven 1778, 15ue boeck; folio 715 volgende: 420

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

daarvan sloot hij toevoer van levensmiddelen naar en de uitvoer van lijnwaden uit Compagnies gebied ai. De Compagnie liet onderhandelingen door haar resident Manapoer , Keuneman openen: De landregent hield zich stijf kwam met allerlei oude grieven voor de dag: Ook eiste hij over - levering van Gomes {wiens familie zeer gefortuneerd was) voor zichzelf het monopolie voor de invoer van rijst Compagniesgebied, tevens suprematie over Parrua Na zeer lange onderhandelingen kwam 30 Dec 1777 onderstaande overeenkomnst tot stand_ (Secrete brief van het opperhoofd Tutucorijn @an den gouverneur Falck Colombo , d.d. 10 Janwry 1778)_

De zaaken, die tusschen den armane 705 van Tirne- velho en de Kompenie van Tutukorijn dienen behandeld te worden, en waarover de eerste resident van Man- napoer, Keunmann, by den armane op Tirnevelho ge- koomen is met een brief van het opperhoofd van Tutu- korijn, de heer Van Angelbeek, zijn op de volgende wyze afgedaan:

De tuin en het huis Op Mapeloer moeten, zoo als dezelven altoos geweest zijn, ook nu weezen; Wat op armanesche grond meerder gebouwd is, moet weggebrooken worden de meerder genoomen grond van den arnane moet afgegeeven worden_ Ook moeten de muuren en hoogte afgebroken worden_ De weg naar de tuin Mapeloer, die met boomen beplant is, is ook armanees grond. Nopens de zaak van de nelie 700) mag de Kompanie volgens gewoonte tot haar eigen benoodigdheid alleen aanbrengen. Met de nelie, die door partikulieren, ‘t zy over land of over zee; aan- gebragt word, zal de armanee naar welgevallen handelen_ Wijl in de rusie omtrent de waterput op Meloer, zonder den manigaar van de armane te achten, de hand op hem ’t eerst gelegd is T07 en men daardoor zich schuldig gemaakt heeft, zoo moet aan den armane een duisend ’s Komp pagooden tot een boete gegee- Ven worden. En voortaan moeten de Parrua’ s in zaaken van den armanee zich voorzichtig gedraagen_ Aangaande de jagirboomen 708_ te Tutukorijn, mnen moet de geregtigheid daarvan, zooals andere inwooners van ’t land, betaa- len, ook laaten betaalen_

1. Regeering of hof. Zie Corpus 3, blz. 32, noot 4 708) Rijst: 707 Dit is niet waar manigaar had eerst cen Parrua mishandeld. Tu8) Bomen, welker opbrengst toekomt aan den jagheerdar of apanage-houder. OOST-INDISCIE COMPAGNIE 1602 -1800.

421

Behalven de goederen, die volgens gewoonte voor de Kom- penie aangebragt worden; moeten alle andere goederen Van par- tikulieren, die over land of over zee worden aangebragt, volgens gewoonte by den tollenaar aangegeeven en daarvoor tol betaald worden, en met verlof van den tollenaar gelost worden. Als er andere zaaken, behalven deezen, weezen mogten, die niet gewoon of gewoon zijn, zal de Edele Kompenie by den nabab spreeken. Hetgeen WY 709` nu van den armane verzoeken is, dat de belet- zelen op alle plaatsen omtrend ’s Kompenies lijnwaatnegootsie weg genomen worden, en dat daartoe overal ordre aan de ameldaars 710 en manigaars gezonden worden, en dat ook scherpe ordre aan de tollenaars, om voor de lijnwaaten den gewoonen tol te neetnen en dezelven te sjappen, gezonden worde:

Akkordeert W Billing, eerste gesworen klerk

MCXII WESTKUST VAN BORNEO_

26 Maart 1778. {12-

De landschappen Landak Sukadana, aan Borneo’ s Westkust gelegen, die in 1669 door Bantam met Compagnie’s hulp waren veroverd, hadden reede enkele jaren daarna hun vrijheid herkregen, doch naam had de Bantanse sultan nog steeds de opperhoogheid behouden Met lede ogen zagen de macht- hebbers Batavia, dat in deze voor de Compagnie z00 wel gelegen als reel beloovende landen” allerlei Europese en inheemse concurrenten ten handel werden toegelaten: Bij onderstaande overeenkomst stond Bantam 21jn1 rechten op beide landen zogenaamd spontaan aan de Nedlerlanders af. (DE J ONGE Opkoist XI, blz XL volgende)_

Acte van afstand en overgave van de landen Landak [en Succadana] met alle dies onderhoorigheeden op het eiland Borneo, door den Padoeka Siri Sulthan Aboel Mafachier Mochamet Alie-Oedin, koning Fan Bantam;

1. De Nederlanders; dus de Compagnie 710) Ameldaar of belastingambtenaar_ Zie HoBsov- OBSON in voce aumildar 711) Stempelen. 712) Uit de Overgecomcn brieven 1779, 2de boeck, folio 451. Ook in de portefeuille Kolonicn n10 . 4464 Q* Gedrukt bij DE JONce_ Opkomst XI, blz_ 320 volgende 422

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

en de grooten des rijks, aan en ten behoeve van de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie verleend, by de dadelyke 713) overgave van gedachte landen aan Zijn Hoog Edelheid, den Hoog Edelen Groot Achtbaren Heer Reinier de Klerk; Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden, vanwegens welgemelde Doorluchtige Compagnie; in Nederlandsch- India het gebied voerende, en gedachte Compagnie representeerende_

Den Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mochamet Alie- Odien en zyne onderschrevene rijksraden gegronde bekommering dragende voor het te duchtene verval van de Op het groot eiland Borneo leggende en onder de kroon van Bantam gehoorende landen van Landak en Succadana; en zulks uit hoofde van de onmagt om voOr dezelve te zorgen of die te onderhouden, dog wel inzonderheid om dies inkomsten te doen uitleveren, zijn dierhalven de Padoeka Siry Sulthan en rijksraden voormeld, allesints genegen z00 veel mogelijk den meesten welvaart van die landen en volkeren te betragten, te rade geworden als expresse zendelingen aan Zijn Hoog Edelheid, den Hoog Edelen Groot Achtbaren Heer Gouver- neur-Generaal en de Raden van Nederlands-India te Batavia, te zenden den Radeeng Aria Wigya 714) Dinaja, en Aria Wangsa Patie, ten einde aan de Doorlugtige Oostindische Comp” by een vrywillig en volkomen affstand te cedeeren al het regt en de pre - tensie op de landen van Landak en Succadana, met al hetgeen daaronder gehoord, om daarmede van nu af aan en altoos te doen en te handelen naar welgevallen_ En dewijl de Gouverneur-Generaal en de Raden van Indie, bewoogen uit

medelyden en om gedachte landen en volkeren voor hun anderzints te dugten verval en bederf te behoeden, dien Op- dragt met byzondere genegentheid hebben gelieven aan te nemen, tot byzondere satisfactie van den Padoeka Siry Sulthan en rijks- grooten, z0o bekennen en verklaren de Padoeka Siry Sulthan Aboel Mafachier Mochamat Alie-Oedien en de gezamentlyke rijks- raaden by dezen op het plegtigste, de landen van Landak en Suc- cadana op het groot eyland Borneo, met alle derzelver ap- en de- pendentien, en hetgeene hunne landpalen en jurisdictien in zig begrypen, zoomede alle magt, authoriteyd, pretensien en regten, niets uitgezondert, van hetgeen Padoeka Siry Sulthan voormeld,

1. Daadwerkelijke: 714) Lees Wiera: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602~1800.

dan wel eenige zyner successeuren, 71S) Op iets van dien hebben gehad, of indertijd op eenigerhande wyze, hetzy hy of zyne prede- cesseuren, Op iets van dien hebben gehad, of in der tijd op eeniger hande wyze, hetzy hy of zyne successeuren, andersints zoude kunnen gehad hebben, 71e) in vollen eigendom te cedeeren aan de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie, om daar- mede van nu af aan en altoos te doen en te handelen naar wel- gevallen, even en in diervoegen, alsof dezelve nooit onder de Ban- tamsche kroon hadden gesorteerd, geconsidereert de voorschreven landen door de kragtige bystand der wapenen van de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Compagnie in meer dan ecn geval tegen de vyanden van het Bantamsche rijk, en nog laast in den jaere 1699 zijn gemainctineert, Voorts beloven en verbinden zig den Padoeka Siry Sulthan en rijksraaden, omme by eerste gelegentheid naer Landak en Succadana te zullen deputeeren eenige der Bantamsche rijksgroo- ten, om deese acte van afstand overal waar het nodig zal zijn, ten overstaan van ’s Compagnies gecommitteerdens den volke te doen publiceeren en aankondigen, voortaen de Doorluchtige Neder- landsche Oostindische Compagnie zonder afwyking te erkennen voor hunne souveraine Heer en Meesters, en geene andere dan Haar Edeles bevelen te honoreeren, ten einde die volkeren Vol- komentlijk mogen weten, dat zy onder Zijn Hoogheids koninklyke magt ontslagen en thans direct sorteeren onder de Doorluchtige Nederlandsche Oostindische Compagnie, mitsgaders vanweegens dezelve onder den heer Gouverneur-Generaal en de Raden van Nederlands-India. Tot een onverbrekelyke gestandhouding van den inhoud dezer, word deze acte bekragtigt door het koninglijk zegul en de handteekeningen, zoo van den Padoeka Siry Sulthan als rijksraden voormeld, zullende van deze werden geformeerd vier eensluidende actens Aldus afgestaan en overgegeven in het kasteel den Diamant tot Sourousouang, grootste stad in het koningrijk Bantam, den 26 Maart 1778, en na de Mahomedaansche tijdrekening op Don- derdag den 28* van de maand Sapaer, 717) in het jaar 1192. Onder stond Accordeert was

getekend S= F. Fabricius, eerste gesworen clerk 715} Bedoeld zal zijn praedecesseuren Zie beneden; DE JoNGE 0.C , blz. 321 710) Dit staat woordelijk z0 in beide afschriften DE JoNGE geeft deze passus korter. 717) Safar 424

GENERALE NEDERLANDSCIE GEOCTROYEERDE

MCXIII, MALAKKA_REMBAU

11 Augustus 1779 718 .

Na het overlijden van den laatsten regent, den radja-adil van Rembau, ver zochten de penghulu, benevens de vier suku-hoofder, geen nicuwen regent meer te benoemen maar aan hen en-bloc' het bestuur op te dragen. Gouver- neur raad van Malakka gingen daarmee accoord maakten van gelegenheid gebruik een nieuw contract doen tekenen

Contract; aangegaan en geslooten door den gouver- neur en directeur deezer stad en fortresse, Pieter Gerar- dus de Bruyn, en den politiquen raad vanweegen de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie net den panghoeloe en de ampat soekoes Fan Rombau: 719_

Nademaal de panghoeloe en ampat soekoes van Rombouw en dies ressort aan den gouverneur en politiquen raad deezer stad en fortresse verzoek gedaan hebbende, dat in plaatse van den over- ledenen eersten regent radja hadil, geen ander opperhoofd gesteld, maar de bestiering van dat landschap voor altoos opgedragen en geconfereerd mogte worden aan den panghoeloe en de ampat soe- koes, door den gouverneur en raad in dat verzoek gecondiscendeerd en uit dien hoofde noodig geoordeeld is het in den jare 1759 met Dain Cambodia C.S, gesloten contract, Rombou 01 dies ressorti betreffende, 720) , te vernieuwen met zoodanige alteratien en am- pliatien, als de presente tijd en omstandigheden komen te ver - eischen, teneinde tusschen de Generaale Nederlandsche Oost- indische Compagnie en Rombouw eene goede intelligentie te onderhouden en het belang van de gemelde Compagnie zoowel als het welvaren van de Malaccasche en Rombouwsche gemeenten te bevorderen, Zoo zijn de gouverneur en raad dezer stad en fortresse vanwegen de meergemelde Compagnie ter eene, en de hier aan- weezende panghoeloe en twee ampat soekoes van Rombouw, Abdul Ingsaf, Boeijong en Rhae, mitsgaders de gevolmagtigden van de twee overige of daar verbleven ampat soekoes, Gading em Jola, zijnde genaamd Siradjaja en Boesoe, ter andere zyde, met elkanderen op nadere approbatie van Tunne HoogEdelheeden, den Gouverneur- Generaal en de Raden van Nederlandsch-Indie, over- eengekomen omtrent de volgende punten.

1. Uit het Contractenboek VIII (no. 16) op het Arsip Negara te Djakarta 710) De ampat soekoe, letterlijk de vier vierdedelen de naam Van] ccn volks - gemneenschap, die onder vier

hoofden stond: Zie Encyclopaedie Von Nedert. Indie, sub voce soekoe 720) Zie hiervoor, no. MXXIII. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

425

Dat de negen negoryen van Rombouw en hetgene daaronder ressorteert; tot welker bestiering de voorgenoemde panghoeloe en ampat soekoes Op heden in de vergadering van politie deezes gou - vernements zijn geadmitteerd en geauthoriseerd, voortaan altoos zullen worden bestierd door ecn panghoeloe en Vier ampat soekoes, dog dat echter degeene, die by orerlyden van den panghoeloe tot zynen successeur verkoren wordt; als zoodanig niet zal mogen fungeeren nog ook van iemand erkend worden_ roordat hy door den gouverneur en raad in dat ampt geconfirmeerd is, daartoe behoorlijk verzoek doende Dat de panghoeloe en ampat soekoes_ nevens hunne onder- hoorigen, de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie gehouw en getrouw zullen zijn, en zig naar uiterste vermogen in alle onderdanigheid omtrent hoogdezelve gedragen, gelijk het getrouwe nabuuren en vassallen toestaat en betaamt; zonder daar- teegen ooit iets te onderneemen, directelijk of indirectelijk ; voorts dat zy alle Compa gnies vrienden voor hunne vrienden en vyanden VOOr hunne vyanden zullen houden, daaronder in de eerste plaats en speciaal begrypende den koning van Johor en zijne onderdaa- nen, tegen dewelken zy nimmer eenige vyandelijkheden zullen pleegen, onder wat voorwendsel het ook zoude mogen zijn Dat byaldien eenig Europeer of Inlander_ in dienst van de voorschreven Nederlandsche Oostindische Compagnie zijnde, on- der de jurisdictie Van den panghoeloe en de ampat soekoes schuil- en verblijfplaats mogte zoeken, zy hem, zoodra zy er kennis van krygen, zonder regard te slaan Op rang of staat en zonder hem te permitteeren de Mahomedaansche religie te omhelzen, in verzeke- ring zullen nemen en daarvan dadelijk aan den gouverneur en raad te Malacca kondschap doen, of hem naar herwaarts laaten trans- porteeren om in handen van de gemelde Malaccasche regeering overgeleverd te worden. Dat de panghoeloe en ampat soekoes ook aan geenen van hunne onderhoorigen; die suspect zijn van zig met slaavenseductie Op te houden of andere strafwaardige delicten gepleegd te hebben, hescherming zullen verleenen, onder wat pretext het ook zy maar hun ter goeder trouwe uitleveren; wanneer zy van den gouverneur en raad te Malacca of in hunnen naame door den fiscaal deezes gouvernements gerequireerd worden, on na behoorlijk onderzoek hun vry te spreken of de verdiende straf te doen ondergaan: Dat de panghoeloe en ampat soekoes zonder het minste retar- dement zullen doen opvangen en terughrengen niet alleen de van 426

Malacca weggeloopen of weggevoerde en zig elders binnen het gebied van Rombouw nog bevindende slaven, maar ook alle die, welke in het vervolg Op de gezegde wyze daar zouden mogen aankomen, onder deze conditie, dat voor ieder ran de eersten of de tans in de eene of andere van de negen Rombousche negoryen zijnde slaaven, de panghoeloe met de ampat soekoes tot eene premie genieten zal 10 rijxdaalders en de bezitter Van zoodanigen slaaf vijftien rds, dog dat voor ieder van die in het vervolg aankomen betaald zullen worden twintig rds, de helfte voor den panghoeloe met de ampat soekoes en de wederhelfte voor den agterhaaler van zulk een slaaf. Dat daarentegen de Compagnie ook steeds zal doen terug- geven alle kwaadwillige persoonen, welke uit het Rombousche cn dies ressort herwaarts T213 de wijk genomen hebbende, door den panghoeloe en de ampat soekoes zouden mogen worden gerecla - meerd, zoomede de van daar weggeloopen en zich hier ophoudende slaaven, mits dat aan de achterhalers van de laatsten door hunne eigenaars voor ieder betaald worden twintig rds Dat de panghoeloe en ampatsoekoes niet alleen zelfs geene negotie met vreemde Europeers dryven, maar ook zoo veel het in hun vermogen is zorgen zullen, dat die door hunne onderhoorigen niet gedreven wordt_ Dat de panghoeloe en ampatsoekoes het tin van Lingi; Rombouw en Ciling, 722) hetwelk zy of hunne onderhoorigen in- zamelen, zonder de minste agterhouding zullen leveren of doen leveren aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie, die zig verbindt om daarvan jaarlijks eene quantiteit van twee en dertig duizend katties of veertig duizend ponden aan te neemen tot den prijs van zes en dertig ronde Spaanse reaalen voor de baar van 300 katties of 375 pond, mits dat de Compagnie voor ieder baar van hetgene boven de gemelde quantiteit van 40 000 pond jaarlijks geleverd wordt, niet meer zal betalen dan vierendertig Spaanse reaalen, dog evenwel volkomenlijk behouden de magt; die zy vol- gens de vorige contracten gehad en geoefend heeft, om al het tin, dat zy op sluipwegen of sluikplaatsen attrapeeren, dadelijk ten haaren behoeve voor het geheel te confisqueeren en ook de vryheid hebben on by bevinding, dat de thans bedongen prijs Fan zesendertig Spaanse reaalen voor de baar, tot de gelimiteerde quantiteit van 40 000 pond aan de verwachting niet komt te voldoen (te

121} ScL naar Malakka_ 722) Lees Cling: Zie Corpus III, blz. 383 en 496_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

weeten, wanneer daardoor geen aanmerkelyker quantiteit tins, dan nu eenigen tijd afgebragt is, geleverd wierde, of de Compagnie reden hadde van te denken, dat met dit mineraal heimelijke uit- wegen gezogt werden) terug te moogen keeren tot de prijs van vierendertig Spaanse reaalen, zoowel voor de baar van de gemelde 40 O00 pond, als voor het overige Dat de panghoeloe en ampat soekoes uit dien hoofde nimmer meer

gedoogen zullen dat hunne onderhoorigen eenig tin, hoe weinig het ook zy, aan de Silangoreezen 723 - of andere Boeginee- schen verkoopen, tzy voor contant of in ruiling tegen benoodigd- heeden, maar dat zy zulks integendeel met kracht zullen beletten en hunne onderhoorigen trachten te bewegen, om van den handel met die natie geheel en al af te zien en hunne behoeften op Malacca te komen zoeken, terwijl de Compagnie belooft hun daarin alle hulp en bystand te zullen toebrengen 10. Dat de panghoeloe en ampat soekoes ook, ter berorderinge Van cene wederzijdsche geruste passage en trafijk, geene zeeroo- veryen tolereeren, maar dezelve door exemplaire strafoefening weeren en tegengaan zullen, sub poene van by overtreding hunner onderhoorigen in dit opzigt zelfs daarvoor aansprakelijk te blyven. 11. Dat zy mogelijks, wanneer zy somstijds gewaar mogten wOr - den dat eenige kwaadwilligen hier omstreeks preparatien of toe- rustingen tot vyandelyke onderneemingen maken, al hun vermogen zullen inspannen om de zoodanigen daarvan te diverteren en af te leiden door zagte, dog daar niet naar luisterende, door kragt- daadiger middelen. 12_ Dat gene vaartuigen, van wien die ook zijn, uit de noord naar de zuid of uit de zuid naar de noord, Malacca zullen mogen pas- seren; zonder deze plaats alvorens aan te doen om eene pas te haalen Op poene van confiscatie van vaartuyg en lading:

Beloovende de panghoeloe en ampatsoekoes eindelijk; zoo voor zig als voor hunne successeuren in het bestier van Rombouw en dies ressort; hunne voorschreven verbindtenissen heiliglijk te zul- len onderhouden en nakomen, ook doen onderhouden en nakomen , zoo lang de zon en maan haar schijnzel geven, zonder daarvan in het minste af te wyken, gelijk de gouverneur en raad in den naam van de Nederlandsche Oostindische Compagnie mede belooven zig naar dit contract te zullen gedragen, en wanneer die van Rom-

1. Bewoners van Selangore: 428

bouw, Lingi enz , getrouw bevonden worden, dezelven steeds hare gunstige en vaderlyke protectie bewyzen: Ten oorkonde van de waarheid en opregtheid is dit contract door de hier aanwezende panghoeloe, ampat soekoes, gevolmag- tigden in raade van politie, plegtiglijk op den alcoran bezworen, met hunne handteekingen nevens die van den gourerneur en raad, bekrachtigd en met het zegel, zoo van de Compagnie als Fan Rombouw, bezegeld. Zijnde hiervan gemaakt drie eensluidende instrumenten; het cen Om naar Batavia aan de Edel Hooge Indi- sche Regeering gezonden,; het tweede om hier hew aard en het derde om door den panghoeloe en ampat soekoes naar Rombouw mede- genomen te worden:

Gedaan te Malacca in de fortresse den 1l Augustus 1779,_

(w.g:)

G. de Bruyn, A As Werndly, J. A. Schilling, F Lemken, F Thierens, Couperus Johannes Lijnslager_

Ter ordonnantie van den EdHeer gouverneur en den raad_

(wg: F Thierens, Secretaris_

1. MOLUKKEN_SANGIR-EILANDEN

12 November 1779. 724 -

Op de herhaalde klachten der Sangirese vorstjes over overiast, door hen ondervonden van zeerovers van Mindanao zond de gouverneur der Molukken den onderkoopman Francois Bartholomeus Hemmekam heen, die lang op Merado had geresideerd volk taal kende Deze vertrok October 1779 van Ternate en sloot 12 November d.a.v. onderstaande ovcr - eenkomst met de zes Sangirese vorsten_ (Het Secret Dagverhaal vanl Hemmekam Overgecomen brieven 1781, 23*te boeck

Acte van overeenkomst, getroffen door den onder - koopman en Sangirsen commissiant d'E. Francois Bar- tholomeus Hemmekam, ende zulks in name ende van- weegen den WelEdelagtbaaren Heer M'. Jacob Roeland

1. Uit de Overgecomen brieven 1781, 23"t0 boeck (ongepagineerd). Ook in het Contractenboek VIII (nO_ het Arsip Negara te Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _ 800_

429

Thomaszen, gouverneur en directeur, benevens den raad der Moluccos, als representeerende de Nederlandsche Oostindische Comp in deze gewesten ter eenre, en de koningen van Chiauw, Ismael Jacobsz, Tagu- landa, Andries Tamarol, Taboekan, David Johannis Philip, Manganito, Salomon Katiandaho, Candaar, Manuel Manabon nevens kroonprincen van Taroena, Zacharias Dirk Rasabala en Taboekan, Hendrik Daniel Paparang, mitsgaders alle de rijksgrooten van gemelde ses rijkjes ter andere seide.

Aangezien het gerespecteerde Molukse Ministery na luid cir- culaire brieven van den 25 October anno currente, 725_ aan ons, koningen en rijksgrooten, geschreven hebben, gelieven goed te vinden den in hoofde gemelde onderkoopman en oud-Manados resident Hemmekam in commissie herwaards te zenden, ten einde met ons in zodanige onderhandeling te treden en besluiten te nemen, als het belang der E Comp'~ en welzijn onzer landen zal komen te vereischen, z00 is 't dat WY , koningen, kroonprincen en rijksgrooten na rype deliberatie aan handen van gemelde E. com- missiant beloove en aannemen, gelijk wy beloove en aannemen by

dezen, dat wy met het uiteinde van de maand Mei anno 1780 zullen maken gereed te hebben 27 nieuwe korra korras, 726 met zeyl en trail, lang 48 voeten ieder, alle suffisant met kniehouten en Op- langers gemaakt, mitsgaders wel terdeeg met yzere bouwten en speykers voorzien, invoegen dat Op ieder derzelve zal kunnen wer- den gevoerd vijf canons, als een van twee en vier van een pond bals, mitsgaders bemand ieder met vijftig, of te samen met €en duysend driehondert en vijftig weerbaare persoonen, van inlandse wapens voorzien, zullende deze magt door en invoege hieronder distincklijk is aangetoond, worden geconstitueerd, te weeten

man-

korra - man- korra- schappen korras schappen korras

Van Chiauw De negory Ondong Oetoe Toma kko

100 100 50

250

725 Lees 25 September. 728) Cora- cora grote prauwen, 0.1. geschikt voor krijgstochten. (Cs.) 430

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

man-

korra - man- korra- schappen korras schappen korras

Van Tagulanda De negory, waar den koning resideert 100 Haas S0 Minanga 50

200

Van Taboekan De negory, waar den koning resideert 150 3 Tarian Koema : Koeloer 1 Manaloe Saloerang 50

400

Van Manganito De negory waar den koning resideert 150 Lama 100

250

Van Candaar De negoryen Chandaar en Talawe Van Taroena De negoryen Taroena en Sawan Calongan

50

150 50

2000

Teld te samen

1350 27

ten einde daarvan met succes gebruik te kunnen maken ingevalle de Nederlandsche Oostindische Comp’ in den aanstaande jare, dan wel later, mogte goedvinden met een geconjungeerde magt de Magindano’rs te beoorlogen. Ende om deze onze tot die expeditie te comtribueerene man- schappen tegemoet te komen en haar tot hun pligt Op te wakkeren, zoo belooft den commissiant Hemmekam by de Edele Molucse OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

431

regering te zullen bewerken, dat aan haar geduurende den oorlog maandelijks werde verstrekt :

vijftig ponden rijs drie ponden zout, en ses en dertig stuivers

per maant

Ende opdat wy des te prompter deze onze belofte mogen na- komen, zoo bevestige wy zulx met onze gewoone handtekeningen, hetgeen ook door den meermelden commissiant Hemmekam ge schied,

Onder stond Aldus beraamt en besloten te Taboekan in Comp logie, den 12 November anno 1779 was geteekend onder het Hollands Francois Bartholomeus Hemmekam: In margine: Ons present getekend Christiaan Adolf Schram en Johan Fredrik Wiesner_ Mitsgaders aan de andere zyde onder het Maleisch geteekend de koningen van Chiauw Ismael Jacobsz, Taboekan, David Johan- nis Philip, Tagulanda, Andries Tamarol, Manganito, Salomon Catiandaho, Chandaar, Manuel Manabon, den panghoeloe van Taroena, Zacharias Dirk Rasabala en den kroonprins van Taboe- kan, Hendrik Daniel Paparang, nevens de rijksgrooten van Chiauw, te weeten den goegoegoe van Oeloe, Markus Mohonis, hoekum Pieter Tambalat; kapitein-lauwt van Oeloe, Andries Makaboekon, dito hoekum, Thomas Calangie: Van Taboekan den goegoegoe Hendrik Pandjala, dito Jacobus Johannis, kapitein-lauwt Johannis Jacobus, dito Jacobus Zacharias, hoekum Thomas Takalaloeman, dito Andries Diany, dito Abraham Pasie Van Tagulanda, den goe- goegoe Andries Makasamoe, kapitein-lauwt Andries Bastiaan Mapongea, hoekum Pieter Calampoty, dito Hendrik Handoheka, dito Paulus Sasengeen. Van Manganito, den goegoegoe Zacharias Lasoek en den president van Nieuw-Manganito Salomon Mana: Van Chandaar, den hoekum Soeboe: Van Taroena, den goegoegoe van Sawan, Zacharias Pangadahan en Jacob Paparang, van Calon- gan de goegoegoe Hendrik

Manumpiel en Manuel Macadompis, den kapitein-lauwt Cornelis Fatoey, den hoekum Jan Bolompanirie en den dito Franciscus Langadekan. 432

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCXV MOLUKKEN_SANGIREILANDEN

26 Mei 1780. 727

Een nieuw gekozen radja van Taruna (Sangir-eilanden) kwam naar Ternate Om te worden beedigd Om de oude contracten bezweren_

Artikulen en voorwaarden, aangegaan, gerenoveerd en alsnu weder onveranderlijk vastgesteld tusschen den WelEdelen Heer Alexander Cornabe, provisioneel ge- zaghebber, nevens den raad der Moluccos, in naam en vanwegen Sijn HoogEdelheid, den Hoog] Edelen Ge- strengen, GrootAgtbaren, Wijdgebiedenden Heere Rei- nier de Klerk; Gouverneur-Generaal, nevens de Wel-Edele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch-India, representerende de hoogste magt en autoriteit van de Vereenigde Oostindische Compagnie in deze gewesten ter eenre, en den jongst geeligeerden koning van Taroena, Matanoesa Zacharias Dirk Rasaballa, nevens alle zyne presente rijksgrooten ter andere zyde:

Nademaal het bestier over het leenvorstendom van Taroena, mits het afsterven van het koningje Zacharias Paparang, aan den zoon van den in den jare 1756 overleden koning van dat rijkje, den prins Matanoesa Zacharias Dirk Rasaballa, ingevolge van het vastgestelde by gerenoveerd contract in dato 1760, 728) wettig toe- komt, en dus hetzelve aan hem, wijl geene redenen tot het con- trarie Sijn deesen morgen in politieken rade is opgedragen, Z0o belooft en zweert hy, koning, nevens al de tege ens woordige rijks- grooten, tot erkentenis van de magt en eygendom der Ed. Com- pagnie Op deze landstreek, naar het voorbeeld syner voorouderen; de hieronder volgende articulen en voor “waarden, heyliglijk te zu]- len onderhouden en doen naarkomen_ Zie het contract d.d. 27 Juny 1757 , welks inhoud gelijk is als die van deze overeenkomst. 728

Aldus gedaan, gecontracteerd, bezworen en geteekend in poli-

1. Uit het Contractenboek XI (no 19) op het Arsip Negara 728) Zie hiervoor no. MXXVIII_ 728) Het contract van 1757 , zie mede mO- MIV

Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

433

tieke vergadering tot Ternate in ’t kasteel Orange, den 26 Mei 1780. Was geteekend

Alex: Cornabe, J. G. W Heinrichs, Johnson, G W van Renesse, Hemmekam, Johs: Boot, H. A. de Chalmot_

Hierna volgen de handtekeningen van den koning en de rijksgrooten:

MCXVI MOLUKKEN_TIDORE_

17 July 1780. 730

In 1778 brak in de Molukken een reeds lang dreigende opstand uit, waarbij Ternate de Nederlandse zijde hield, doch Tidore Batjan tegen de Com- pagnie verzet kwamen Ze werden daarbij gesteund door beruchte Mindanaose zeeschuimers_ De regering te Batavia zond een troepenmacht heer, die orde herstelde, beide sultans gevangen nam Ia enige tijd naar de Kaap verbande: Voor Tidore wezen gouverneur en raad der Moluk- ken ketjil Gaigira als provisioneel regent aan_ Deze overleed echter reeds in Aprii 1780, waarop nog in hetzelfde jaar de hoge regering een aistam- meling van sultan Saif Oedin, voluit genaamd Said Oel Mahatoewan Amirol Arifin Moehamad Doeniel Mansoeri Badi-Oedin-sjah Ketjil Patra Alam, kortweg sultan Patra Alam genoemnd, tot sultan benoetde In het door hem bezworen contract wordt Tidore; evenals Ternate dit reeds van 1683 af wes, een leenstaat van de Compagnie_ Hier volgt het zeer lange en breedsprakige document;

Acte van investiture, waarby de Generaale Neder- landsche Oostindische Compagnie, als eigenaar van het Tidorsche rijk en den ressorte van dien, hetzelve als een VIY , onsplitsbaar en onerflijk leen ter regeering op draagt aan den uitmuntenden heer Said Oel Mahatoe- wan Amirol Arifien Moehamad Djoeniel Mansoeri Badi-Oediensjah, Ketjil Patra Alam en hetzelve by Zyne Hoogheit in dier voegen met dankbaarheid wordt aanvaard.

Het is by cen ieder, waar de Compagnie gezeten is, en VOOr - namelijk by de vorsten en rijksgrooten der Moluccos bekend, hoe

1. Uit het Contractenboek X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta. 28 434

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

de Compagnie zig in haren handel en wandel omtrent hare bond- genooten altoos stipt gedraagd navolgens de geslotene contracten; waarvan de sedert byna een eeuw overledene koningen van Tidor ten overvloeden ondervinding hebben gehad. Waardoor het de landen van Hun Hoogheden 731 altoos is wel gegaan, soolange de voorzeide vorsten mede van haren kant gehandelt hebben navol- gens de contracten, met de Compagnie

gesloten, en het voorzyde rijk van Tidor sedert Ao 1657, dat den koning Sayf Oedien het eerste mondeling contract by zyne aanstelling tot koning door hulp van de Compagnie met den heer gouverneur Simon Cos 732 en vervolgens in Ao 1667 het eerste schriftelyke contract met den Edelen Heer Admiraal Cornelis Speelman gesloten heeft_ 733- Welke contracten ook naderhand, wanneer de kroon van Tidor door overlyden of afstant van de successive geregeert hebbende vorsten is overgegaan aan hunne successeuren, altoos sijn gere- noveert of vernieuwd, meestal in vrede en rust bestierd en geregeerd geworden, invoege zulks almede by ondervinding is hekend geworden aan den tans alhier 734) sijnde gewezene koning van Tidor, Padoeka Sri Mahatoewan sultan Mahomad Djoeniel Masoedie Djamal-Oedien-sjah, die door hulp en met toestemming van de Compagnie, als uit hoofde van het verbond van Ao. 1667 en de successive renovatien van dien, een lid zijnde der Tidoreesche regering, in den jare 1757 is aangesteld tot koning over het rijk en de landen van Tidor,en dus bovendien; soowel als alle de Tidoreese rijksgrooten, bewust is van de promptitude, waarmede de Compag cie de bepaalde jaarlijksche gelden voor de exterpatie der specery boomen fourneert, zelfs dikwils voor de bestemde tijd en met eene ongehoudene 735 augmentatie by deze en gene gelegenheid, uit diferentie voor de verzoeken van den vorst, en wel in tyden en gelegentheden, dat die seer gebrekkig en nalatig bevonden wierden in het werk der exterpatie Niet alleen dit, maar de Compagnie heeft steeds aan de ver - zoeken der vorsten, hoe ontydig en tegen de gebruyken aanloo- pende deselve nu en dan bevonden wierden, zooveel mogelijk ge- differeerd, om klare blyken te geven van hare vriendschap en wel- menentheid. Soo ook heeft de Compagnie voor lange tyden hare contract- presenten, ontvangende seer geringe geschenken, merkelijk ver- 731) De vroegere koningen van Tidore 732) Corpus II blz_ 102 volgende_ 733) Corpus II, blz. 348 eV. 734) Op Batavia 735) Onverplichte: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

hoogt en verdubbelt, en daarby, schoon de verhooging uit com- plaisance en by temporeele en bysondere gevallen ingevoerd is steeds gecontinueerd, niettegenstaande de ingratieuse behandeling van den koning regtmatige aanlyding ter intrekking en vermin- dering soude hebben gegeven; dan, waartoe de Compagnie nooit heeft willen overgaan, om aan den koning soo min mogelijk dis - plaisir te doen. By het ontstaan van verschillen tusschen de hoven van Tidor en Ternate, heeft de Compagnie ten allen tyde als een getrouw middelaar getragt deselve in der minne en in het vriendelyke te assopieren. En schoon hare pogingen nu en dan weinig gehono- reerd en gerespecteerd wierden, de Compagnie desniettemin blyven volharden in het geven van heilzamen raad en vermanin- gen, om de vrede en eenigheid wederzijds te conserveren, waarvan het Tidorsche hoff meer dan eens blyken heeft gehad, voornamelijk in Ao 1728, toen de

Pattaniers_ na eenige jaren van den koning van Tidor afgevallen en den koning van Ternate toegedaan te zijn geweest, door bemiddeling en hulp der Compagnie weder onder de gehoorzaamheit van Tidor zijn gebragt: 738) En wanneer het is komen te gebeuren dat de Compagnie aan den koning heeft moeten voorhouden syne verpligting tot de on- derhouding der contracten en dat wegens gebrekkig nakomen der- zelve billyke klagten moesten worden gedaan, is daaromtrent alle vriendelijkheit en bescheidenheid in agt genomen, om alle aan- leiding tot verkoeling en verbittering voor te komen, hoezeer men te meermalen heeft moeten ondervinden van hoe geringen invloed dezelve zijn geweest en hoe weinig reflectie op dezelve wierd geslagen. Wanneer men daarentegen aan de andere kant eens in zelver voegen met de contracten en verbindtenisseen vergelijkt het ge- drag, dat de koning, kroonprins en sommige rijksgrooten van Tidor sedert een geruime tijd ten opzigte van de Compagnie ge- houden hebben, dan ontdekt men eerst te regt de klare blyken; dat, soo niet alle, ten minste de principaalste artikelen der geslo- tene verbonden zijn overtreden: Het principaalste punt der extirpatie, op welker getrouwe volbrenging de betaling der recognitie alleen gegrond is. is steeds door alle wegen en middelen vertraagd, hetzy door het niet geven van noodige order, hetzy door mankement aan volkeren, hetzy door onbekwame hoofden, hetzy door het verzwygen of bedekt

1. Corbus V, blz. 32 e,v. 436

houden der plaatsen, waar de meeste specerybomen gevonden wierden, hetzy door het brengen onzer manschappen op moeye- lyke, veraf gelegene en met weinige boomen bezette plaatsen, waardoor men doorgaans weinig effect van die ondernemingen gehad heeft niettegenstaande het nooit gemankeerd heeft aan het geld, dat de Compagnie ingevolge de contracten moet betalen: Alle successive klag ten over verregaande rooveryen en moor- deryen der onder den koning van Tidor gehoorende Papoese onderdanen en alle ernstige verzoeken tot wering derzelve, item vergoeding der geledene schade, zijn steeds in den wind geslagen en als onverschillige kleinigheden behandeld, zonder eenige reflec- tie Op die klagten te slaan ja, de rooveryen Sijn, sOo daartoe niet geanimeerd, ten minste geconniveerd geworden, waardoor dezelve ook sedert eenige jaren regulier ’s jaars zijn ondernomen en met alle wreedheid volbragt_ In zelver voegen zijn de Tidorsche onder- danen van ’t eiland Maba, Weda, Pattanie en ’t eiland Gabe, 737 nimmer in hun sluykeryen van peper tegengegaan geworden, maar veeleer daarin ondersteund en gesterkt, door onthouding van cen groot gede eelte der recognitiepenningen, die dezelve competeerde en door de Compagnie als een recompens voor het uitroeyen der specerybomen aan de volkeren der drie eerstgemelde landen ge- geven wierden, welke onthouding hun aangespoord hebben tot

het zoeken van voordeelen Op eene andere en ongepermitteerde wyze Ja dat in de Tidorsche districten aangehouden en schuil- en woon- plaats verleend is aan smokkelaars en suspecte persoonen, sonder die aan te wysen of volgens de contracten over te leveren. Gelijk al verders den koning, kroonprins en rijksgrooten, tot voltooying van hun kwalijk gezinde en ontrouwe desseynen, tot die uytersten zijn overgeslagen, Om met de openbare vijanden der Compagnie, de Magindanaoers, 739 - te heulen, samen te spannen, brieven en geschenken te senden, onderstant te vragen en aan te bieden, waartoe den koning van Batchan behulpzaam soude wezen, ten einde gesamenderhand te ageren, wanneer de Magindanaoers mogten komen met een groote oorlogsmagt om Ternaten te be- vegten. Ja, ware het mogelijk geweest, de samengevoegde magten van Magindanao, Tidor en Batchan, souden de Compagnie van Ternaten hebben doen vertrekken, dat koningrijk vernietigd of onder hun verdeeld, en dan souden in der tijd 738 de ryken van Batchan en Tidor mede hebben moeten zwichten onder de meer-

1. Bedoeld is Gebe, cen eiland ten oosten van Halmaheira. (Cs.) 738) De bewoners van Mindanao, beruchte zerovers 739) Mettertijd. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

dere magt van den koning van Magindanao. Dit soude geweest zijn het gevolg van het aanmoedigen en inroepen der Maginda naoers, onheilen, die den koning van Tidor, den kroonprins en sommige rijksgrooten op hun land gebragt souden hebben; indien den gouverneut Mr. Jacob Roeland Thomaszen, dit niet voorzien en geoordeeld had, dat nu in volle kracht konde werkzaam sijn het geconditionеerde by het contract van Ao. 1667 tusschen den superintendant en admiraal, de Edele Heer Cornelis Speelman, en den koning van Tidor, Sayf-Oedien, die, benevens de rijksgrooten, hun selven; hare landen en onderdanen, hebben gesteld in handen en onder de bescherming van de Compagnie, als haren schuts- en beschermheer, soodanig, dat indien het te eeniger tijd kwame te gebeuren, dat eenige Europeesche of Inlandsche natien, met of tegen hunnen dank begeerden of poogden possessie in eenige harer landen te nemen, de Compagnie, zonder de allerminste contradictie van iemand, het soude mogen verhinderen of voorkomen: Alle welke handelingen onbetwistbaar aantoonen de kwade ontrouwe van den koning van Tidor, den kroonprins en sommige van zijn rijksgrooten tegen de Compagnie en een volkomen dessein van vyandelijkheden, teneinde, wanneer sy de gelegendheid daar- toe bekwamen, [te rade] soude gevonden hebben met alle magt en met behulp van hunne Magindanaosche en Batchiansche bond- genooten; de Compagnie aan te vallen en voor al de bewesene hulp en trouwe vriendschap gedurende byna 125 jaren te betalen met verraad en vyandschap, schoon de Compagnie tot het plegen van diergelyke handelingen nimmer heeft gelegenheid of reden gege ven, maar hare pogingen altoos

gestrekt hebben om de vorsten te believen, alle beleefdheden en vriendschappen te bewyzer, boven en meer als de contracten vorderden; ten einde altoos by zig zelve gerust te kunnen zijn dat, by onverhoopte opkoming van geschil- len, geen oorzaak daartoe in het gedrag der Compagnie te vinden soude sijn: Dit gedrag en handelwyze van den koning van Tidor, den kroonprins en sommige zyner rijksgrooten, welke niet dan de droevigste en ongelukkigste gevolgen voorspelden, indien men met stil te zitten en die alle aan te zien, sonder daartegen te handelen, deselve maar had laten voortgaan tot alles in behoorlyke order 740) door hun soude sijn gebragt, heeft de Compagnie wel, genoodzaakt, moeten sorgen voor haar eygen veiligheid en welsijn, en dus uit hoofde van het bepaalde by voormeld contract van Ao. 1667 , ge-

1. Disorder? 438

bruik te maken van de magt en de middelen, welke sy aan handen hadde om dit gevreesde en al meer en meer naby komende oor - logsvuur in den beginne te smooren en de vrede en eensgesintheid onder de volkeren der Molukkos als van ouds weder te doen stand houden: Het was nu reeds gebleken, door verscheyde getuygenissen, (en een brief, door wel 159 Tidorsche rijksgrooten en mindere hoofden aan den Gouverneur-Generaal en de Raden van India geschreven, heeft sulks bevestigd), hoe dat het hof van Tidor, in allen opzigte tegen de Compagnie vyandelyk handelde, egter nog maar in het geheim, en sonder daar publiek mede voor den dag te komen, waartoe de tijd nog niet gekomen was Dit moest de Com- pagnie, wilde sy haar eygen welsijn behartigen, beletten in allen deelen en den vyandigen koning, zijn zoon, den kroonprins, en eenige andere voorname rijksgrooten, als de bewerkers van al die onheilen, daarin voorkomen, gelijk ook geschied is door hun te arresteeren en naar Batavia te zenden, als vervallen zijnde van al het regt, dat sy uyt hoofde van de geslotene contracten, bevorens souden hebben kunnen pretenderen op de bescherming, die de Compagnie by het contract van den jare 1667 aan den koning Sayf- Oedien heeft toegezegd, door de verbreking van die en alle andere contracten, 1n voegen men den koning van Tidor, sijn soon, den kroonprins, en eenige andere rijksgrooten, niet meer als vrienden, maar als vyanden heeft moeten aanzien en ze als dusdanig be- handelen. Waarom den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, na al het voorgevallene, dat tot dus verre is aangehaald en dat nog maar cen gedeelte is van hetgeen ten bewyse der verraderlyke gedoentens der Tidoreezen soude kunnen worden bygebragt, genoegsaam regt en magt hebben, om hunne vyanden, den koning van Tidor Padoeka Sri Mahatuan Sultan Mahomet Djoeniel Ma- soedie Djamal-Oedien-sjah, en sijn zoon, den bevorens door de Compagnie erkenden kroonprins, te verklaren, gelijk den Gouver- neur-Generaal en de Raden van India sijn doende by desen, als vervallen van alle regt en eigendom op de landen en volkeren,

sonder daarop ooit eenig regt of pretensie meer te hebben, maar door hun gepleegde vyandelijkheden en de billyke reden, die sy aan de Compagnie gegeven hebben tot het nemen van regtmatige represaille, geworden zijnde, de Compagnie in alle syne deelen en betrekkingen, waarop niemand anders eenige pretentie hoege-naamd kan of mag hebben, ongerekend nog dat den voormelden koning Djamal Oedien en sijn soon, den kroonprins, sijn te rade

geworden de gansche souvereiniteit van ’t koningrijk Tidor en daaronder gehoorende landen, schoon de opperheerschappy en eigendom bereids in handen van de Compagnie was gevallen, als ten overvloede solemneel en by eene publieke akte in dato May 1769 aan de Compagnie Op te dragen, 741) ten einde den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, Tidor en de daar-onder gehoorende landen, voortaan als eigen considererende om -trent de regeering van dien zoodanige nadere order in der tijd mog- ten gelieven te stellen, als deselve soude dienstig oordeelen om de rust en vrede volkomen en bestendig te maken. En gevolgelijk souden de Gouverneur-Generaal en de Raaden van Indien, SOO wel uyt hoofde der eygendom by overwinst, 742) als uit hoofde der eigendom van afstand, de beheering en bestiering van het rijk van Tidor cil daaronder gehoorende landen, konnen opdragen aan die- geene, welke sy goedvonden daarmede te begiftigen Dan,daar het altoos de gewoonte van de Compagnie is geweest en hy zig nimmer kwalijk by bevonden heeft van hunne alliantien en verbonden met de successieve vorsten der Moluccos gesloten; in al sijn deelen na te komen en te doen nakomen, sooals de plicht van getrouwe bondgenooten medebrengt en betaamd, en de Gouverneur-Generaal en de Raaden van India nog indachtig zijn hoeseer de vriendschap en welmenendheid heeft plaats gehad tusschen hunne voorvaderen en den seer beroemden koning van Tidor, Sayf Oedin, SOO hebben den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, ook uyt aanmerking van die oude vriendschap en welmeenendheid geoordeeld, daar nooit gepaster aan te hebben kunnen beantwoorden dan nu, daar den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India, overdenkende de oude glorieuse naam der Tidoreesen en waarmede de Compagnie nu al een reeks van jaren sedert Ao 1657 in continuelen bondgenootschap als goede vrienden heeft geverseerd en in den jare 1667 dezelve volgens het gemaakte verbond met den superintendent en admiraal over de Oostersche provintien, den Edelen Heer Cornelis Speelman, onder hare be- scherming aangenomen heeft, opdat het haar altoos soude wel- gaan, ook niet hebben of willen kunnen goedvinden het koninglijk caracter van Tidor te mortifieeren en te niet doen, maar liever willen

toonen dat hare liefde en genegenheid tot de Tidorse vOr - sten en geslachten, alsmede tot haren welstand, niettegenstaande het voorseide gepasseerde en wat dies meer zy, nog groot

1. Hier is cen deel van de zin in de pen gebleven De ‚publieke acte van Mei 1769 vindt men hiervoor no_ MLXL 742) Overwinning: 440

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

genoeg is, om deselve niet verloren te laten gaan, mitsgaders ook uyt ware zucht tot het welsijn van het rijk van Tidor en daaronder gehoorende landen, goedgevonden hebben dat rijk in sijn volle magt byeen te houden, en hetselve door een der wettige nakomelingen van den voormelden braven koning Sayf Oedien te doen regeeren en bestieren, onder den titel, rang en waardigheid van koning, soodanig als sulx gevoerd is door den tans alhier op Batavia zijnde koning Djamal Oedien, dog als een leengoed van de Compagnie en dus, schoon wel na de oude Tidorsche wyZC , egter onder de hoogere magt en opzigt van de Compagnie En tot welke waardigheid van koning, over het rijk van Tidor en daar- onder gehoorende landen van Maba, Weda, Pattanie, eiland Gebe, de eilanden der Papoen, als Sallawatty, Misoul, Waygama en Waygeeuw, mitsgaders alle de negoryen, Op de vaste wal van de Papoen gelegen, de eilanden Boo en Papa, ’t eyland Poeloe Pisang, t eiland Maitara (of Noorwegen) , en wat verder onder het rijk van Tidor mogte behooren, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India uyt een vryen en onbedwongen keuze hebben benoemd en aangesteld, gelijk zy by deesen benoemen en aanstel- len den prins Patra Alam, onder den door Sijn Hoogheit verkorene naam van Padoeka Sri Mahatuan Sultan Amirie Mohamad Doeniel Mansoerie Badie-Oedien-sjah Kitjiel Patra Alam, en onder de volgende conditien en bepalingen, die door Sijn Hoogheid, de prinsen en rijksgrooten, plegtig erkend, ten vollen toegestaan, met wel- menentheid des herten beloofd en heiliglijk moeten worden nage- komen, waartoe Sijn Hoogheid en al de princen en rijksgrooten, als leenmannen, den eed van getrouwigheid en onderdanigheid zullen afleggen en daaronder begrypen hun beloften, om deze punten en artikelen getrouwelijk en onveranderlijk te zullen na - konen en agtervolgen, mitsgaders dien eed, als het mogte gere- quireerd worden, jaarlijks vernieuwen. Verklaren WY , koning, princen en rijksgrooten, op nieuw, gelijk wy bereids in een brief aan Zijn HoogEdelheid, den Gouver- neur-Generaal en de Edele Heeren Raden van India, geschreven hebben, dat het gedrag van den laatsten koning Djamal-Oedien, welke sig tans Op Batavia bevindt, soo verraderlijk vyandig om- trent de Compagnie is geweest en Soo nadeelig voor het rijk en de landen van Tidor, dat, indien de gouverneur, Mr. Jacob Roeland Thomassen, daarin niet in tijds had voorzien, het oorlogsvuur in volle kracht soude uitgebarsten en de

gedoente den koning Djamal-Oedien, benevens den kroonprins en eenige rijksgrooten, hunnen val bewerkt en regtvaardige oorzaak gegeven hebben dat de Compagnie, vyandschap met vyandschap vergeldende, sig van den koning en kroonprins benevens van eenige rijksgrooten meester gemaakt en dus alle regt gekregen en gehad had, om over die, midden in het plegen van vijandelijkheden gearresteerde personen en derzelver ryken en landen te disponeren na goedvinden en welgevallen al waaromme wy by deesen de Edele Nederlandsche Oostindische Compagnie erkennen voor een wettig heer van ’t rijk van Tidor en alle daaronder gehoorende landen, welke wy by deese alle trouw en gehoorsaamheid belooven en sweeren, Onder renuntiatie van alle regt en eygendom, die wy te samen of een ieder onser souden vermeenen Op dat rijk, land of volk te hebben, voOr ons en voor alle onse nakomelingen, ten eeuwigen dage, als belydende volkomen dat Compagnies, door de gepleegde vyandelijkheden van den koning Djamal-Oedien en zyne en des kroonprins vrijwillige ten overvloede gedane aistand, verkregen regt op het rijk van Tidor en daaronder gehoorende landen, door niemand kan worden tegengesproken of betwist, maar door ons allen wordt erkend.

Bekennen wY, dat het in de volle magt van de Compagnie staat, om ons te onthouden de recognitiepenningen, welke, volgens de contracten, in vergoeding van de uitroeying der specerybоomen aan den koning en de rijksgrooten, gelijk ook aan de hoofden van Maba, Weda, Pattanie, prompt Op hunnen tijd, ja, wanneer daartoe verzoek gedaan wierd, wel voor de verschenen tijd wierden afge- daan, wijl de Compagnie als heer enl evgenaar van ’t rijk van Tidor en de daaronder gehoorende landen, soodanige beschikkingen kan en mag maken, als sal gelieven goed te vinden, en welke wy als getrouwe leenmannen; van de Compagnie, in allen deele zullen nakomen, naar de verpligting die op ons legt_ Daar het rijk van Tidor nu niet meer in bondgenootschap, maar in onderdanigheid met betrekking tot de Nederlandsche Compagnie staat, so vervallen ook van selve alle contracten, door de vorige koningen met de Compagnie voor eeuwigdurend aan- gegaan, gesloten en besworen, in soo verre by gedachte contrac- ten dese en gene articulen en conditien, hetsy uitdrukkelijk, hetsy stilzwygend aangehaald of ingevloeid mogten bevonden worden_ dan wel daaruit te elucideren mogten zijn, tegenstrydig of ver - schillende met den inhoud van het presente contract mogten ziju; en dus belyden WY, koning en rijksgrooten, by deesen uitdrukkelijk 442

en op het allerplegtigste, nimmer uit deselve iets ten onsen voor - deele te kunnen of te sullen pretenderen, maar renuntieren daarvan by deesen op het kragtigste_

Wanneer Sijn Hoogheid door den gouverneur en raad van casteel Oranje, dan wel door derzelver gecommitteerdens, na de omstandigheden zulks komen te vereisschen, als koning word voorgesteld en uitgeroepen en in de regeering komt te treeden, sal Sijn Hoogheid tot nakoming van al hetgeene hiervoren en vervol- gens in deze zal vermeld zijn, alvorens afleggen zoodanigen leen- eed;, als in het slot dezes sal geschreven staan: Waarna de Tido- reese princen en rijksgrooten, de hoofden van Maba, Weda, Pat- tanie en ’t eiland Gebe; de hoofdkoningen der Papoese landen (soo deselve na Tidor vroeg genoeg kunnen worden opontboden) , en andere bevelhebberen, welke by deze plegtigheid vereischt wor - den, aan de Compagnie en aan den koning de eed van getrouwig- heit en onderdanigheit, gelijk het alle goede onderdanen betaamt, moeten afleggen, en deselve, soowel als Syne Hoogheid, jaarlijks renoveren, indien zulks door den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, wordt gerequireerd. Deese regering sal sich uitstrekken over alle landen en eilan- den, waarover den geweesen koning Djamal-Oedien, magt en gezag gehad heeft en dus ook bepaald blyven, in Soo verre als den Gouverneur-Generaal en de Raaden van India in der tijd 743) mogte goedvinden daaromtrent, tot betere bewaring van de rust en vrede in de Moluccos, eenige geringe schikkingen en verande- ringen te maken, waardoor de Ternatanen en Tidoreesen onder- danen minder gelegenheid zouden hebben om met malkander in twist en oneenigheden te geraken, hetgeen dikmaal groote en seer schadelyke gevolgen heeft, waarvan vele exempelen in de Moluc- cos te vinden zijn. Den koning en rijksgrooten behouden de vrye exercitie Van justitie, soo in het civiel als crimineel, over hunne gemeene onder- danen, gelijk als van ouds en na s lands wyze Maar wanneer iemand van de rijksgrooten en subalterne landsregenten eenige crimineele misdaden kwamen te bedryven, sal daarover geene straffe mogen geoefend worden, als met voorkennis en goedvinden van den gouverneur of wie vanwegen de Compagnie Op Ternaten het gezag heeft, die het ook vry sal staan gecommitteerdens in de Tidorsche raad te senden, of selfs daarin te compareren, in welke

1. Versta mettertijd: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 ~1800.

en andere gevallen; soo den gouverneur het noodig oordeelt, den koning en zijn raad binnen het casteel Orange op Ternate te be- roepen, sy aldaar ook sullen verschynen, om over sulke saken of andere belangen als rijks en der Compagnie te handelen: En insgelijks ook over civiele questien, die tusschen de rijks- grooten

over middelen van importantie, ’t sy vaste, erfelijke lands-goederen ofte andere mogten komen te rysen, sonder dat den koning en nog minder iemand van de rijksgrooten voortaan vermogen sal een of eenige van de onderdanen Op eigen autoriteit om het Jeven te brengen, ten ware alleen den koning , en ook niemand anders, het dede aan een publiek misdadiger; die de dood verdiend hadde en welkers straffe geen uitstel konde lyden en anders niet. Wanneer eenige van Compagnies scheepen, barken, chia- loepen, pantjallangs, chiampangs of mindere vaartuigen, van wat soort het ook wezen moge, tegen de stranden der Moluksche eilan- den, dan wel in zee 0f waar het soude kunnen zijn, kwamen schade of zelfs schipbreuk te lyden en te verongelukken, dan zullen alle de Tidoreese volkeren en onderdanen gehouden en verbonden wezen alle mogelyke hulpe tot het bergen van menschen en goe- deren by te brengen en insgelijks alle dienaren, burgers of onder- danen van de Compagnie, die wegens) in nood bevonden worden, met al haar vermogen daaruit trachten te redden, sonder om eenige reden of oorzake hierin gebrekkelijk te zullen handelen_ Alle de specerybоomen, hetzy nagelen- of notenboomen, die in de landen, onder het gebied van den koning van Tidor gehoo- rende, gevonden worden of te vinden sijn, hetsy oude, jonge of uytschietende spruitjes, sonder onderscheid, sullen afgekapt; uitgerukt en ten eenenmaal vernietigd worden, opdat ze niet weder voorkomen of opschieten. Waartoe de jaarlijksche extirpatien op bevel van den gouverneur sullen worden gedaan en daartoe, wanneer sulks van synentwegen wordt aangekondigd, de noodige toebereidselen worden gemaakt, om spoedig vaardig te zijn en het werk met alle accuratesse en naarstigheid aangevangen, voortgezet en voleindigd worde, waartoe den koning en rijksgrooten de daartoe benoodigde volkeren zullen doen geleiden door kundige cn getrouwe hoofden, die zonder agterhouding kennis geven van de plaatsen, waar de meeste specerybоomen te vinden zijn en de bekwaamste wegen derwaarts aanwysen, om sooveel te spoediger het werk aan te vangen en te voleynden; terwijl Zijn Hoogheid en rijksgrooten verder belooven strikte order te zullen stellen, dat er geene plaatsen, waar de specerybоomen te vinden zijn, sullen 444

worden verswegen, Op exemplaire straffe van lijf en goed na bevinding van zaken, al ware het zelfs dat deze plaatsen gelegen waren in een ander district als dat hetgeen onder Tidor behoorende is. Gelijk den koning en de rijksgrooten ook alle moeyten sullen doen, om diegenen der Tidoreese onderdanen, die zig mochten ver- stouten eenige insameling van speceryen te doen, waarmede ver volgens sluikhandel gedre ven soude kunnen worden, dan wel die van andere in te koopen of op hoedanige wyze sy sig ook in eene negotie van dezen aard, hetsy als insamelaars, eigenaars, partici panten of helpers, komen te gedragen, te laten opvatten om tot voorbeeld van anderen gestraft te worden. De koning en rijksgrooten sullen de vrienden en

bondgenooten van de Compagnie erkennen voor en behandelen als de hare en deselve, als het vereischt wordt; alle hulp toebrengen: Desgelijks sullen den koning en rijksgrooten de vyanden van de Compagnie voor hare vyanden erkennen en behandelen en hetsy gezamenlijk met de Compagnie, hetsy alleen, deselve alle schade toebrengen sonder onderscheid wie of waar het wesen mogte en in sodanige opsigte als de gouverneur sal komen te Or - donneren.

1. Mede sullen de koning en rijksgrooten niet mogen ontvangen eenige gezanten, boden, boodschappen of brieven, hetsy van waar, binnen of buiten de Moluccos, of uit welke plaats der wereld, van Europeese of Inlandsche vorsten of mogendheden, die mogten aankomen of aangebragt worden, maar deselve sullen aanstonds aan den gouverneur of wie by zijn absentie het gebied voert; moe- ten worden overgeleverd, opdat alsoo alle agterdogt weggenomen en geen oorzaak tot misverstand gegeven worden_ Gelijk mede geen vreemdelingen, hetsy Europesche of Inlanders, met haar per - sonen of goederen, veel minder met hare schepen en volkeren_ toegang in de landen en zeeen der Moluccos zal mogen verleend worden, maar by verschyning hetselve aanstonds sonder eenige uitstel aan den gouverneur, of wie het gezag voert, bekend maken, ware het ook op de landen en onder het gebied van den koning van Ternaten en Batchean of iemand anders, terwijl sy teffens sullen gehouden wesen Op de order van den gouverneur of die in zijn plaats het gebied voert, dezelve van daar te helpen vertrekken ofte verdryven 11_ Den koning en rijksgrooten sullen niet vermogen ergens OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_ -1800.

eenige besendingen te doen of te laten doen, hetsy aan vrienden of vyanden, aan wien het ook wesen mag, als met licentie van den gouverneur_ 12, Den koning en rijksgrooten sullen ook gehouden sijn om degenen, die den thans alhier 744) zijnden koning Djamal-Oedien hebben aangespoord tot de onderhandeling met de Magindanaoers en het inroepen derzelve, item van de Spanjaarden of Engelschen, dan wel tot het overbrengen van goederen, brieven of boodschap- pen aan dezelve of van haar terug; aan de Compagnie over te leveren om na verdiensten gestraft dan wel gepardonneert te WOr den, als sy goede redenen geven die tot verschooning van hun gedrag kunnen worden aangenomen, om dus het land van de kwalijk gesinde volkeren te suyveren en de goede niet onder een verdachte naam te laten, maar met alle gerustheid hun gepermit- teerde bezigheid te kunnen aanvangen. 13, Den koning en rijksgrooten sullen niet vermogen ergens eenige sterktens te bouwen, sonder toestemming van den gouver- neur of die het gezag voert en welke sulks eenelijk mag permit- teeren, wanneer de nood het ten allersterksten vordert, in ver afgelegene plaatsen. En zoo den

Gouverneur-Generaal en de Raa- den van India, hieromtrent hare goedkeuring mogten wygeren, sullen de sterkten ook aanstonds weder geslecht worden: 14. Dog het sal daarentegen aan de Compagnie vrystaan om aller- wegen, waar het haar ook mogte goeddunken, vastigheden te ex- trueren van soodanige groote, sterkte en omslag, als den Gouver- neur- Generaal en Raden van India, zullen komen goed te vinden, behoudende de Compagnie teffens de vryheid om soodanige forten en sterkten als er nu sijn en onnoodig geoordeelt mogten worden; te demolieeren, waartoe de koning en rijksgrooten, SOo wel wat het bouwen of afbreken betreft, in de landen, onder het bestuur van den koning gelegen, de noodige hulp van manschappen en bouwmaterialen zal moeten fourneren_ 15. Den koning en rijksgrooten zullen geene uitrustingen mogen doen van chialoepen, korra-korras of andere vaartuigen tot ex- peditien, als met toestemming van den gouverneur of die zynent- wegen het gesag voert; ’t sy waarheen het ook zoude mogen wesen, en inzonderheid niet buiten het gebied van Tidor_ En welke afzen- ding des noods ook geweigerd zal kunnen worden; na het belang

1. Op Batavia: 446

en de omstandigheden van zaken, tyden en landen het sal vorderen: 16. Den koning en de rijksgrooten belooven mits dezen in qualiteit van leenmannen, aan de Compagnie in qualiteit als haren leen- en beschermheer; jaarlijks aan den Gouverneur-Generaal en de Raden ran India, tot een bewijs van hare getrouwigheit en gehoorzaam- heid, als een homage nevens hare brieven te zullen zenden 2 slaven, 2 slavinnen_ 10 kakatoeen, 10 loeris met roode hoofden, sonder dat de Compagnie iets meer begeert, als het in de brieven van den koning en rijksgrooten soodanig beschreven sal worden en dat deze lijfeygenen en vogels ter oversending na herwaarts sullen worden overgegeven aan den gouverneur of die het gezag voert op Ternate.

17 . Alle volkeren, die zich op Tidor dan wel op of in de onder het rijk van Tidor behoorende landen mogten bevinden, hetsy Europeesen of Inlanders, gelijk Chineesen, Ternatanen, Batchianders, Javanen, Macassaren, Boegineesen, Mandareesen, Cerammers, Amboinezen, Bandanezen, die van de kust van Celebes, Borneo, of welke natien het ook mogte zijn, de natureele inwoners des lands eenelijk uitgezondert, zullen direct sorteren onder den gouverneur en raad, of wel die hunnentwegen op Tidor by den koning laten resideren, Soo sy aan denzelven hiertoe qualificatie geven en waarmede dus den koning en rijksgrooten niets te doen of te verrigten heeft; sullende dezelve byaldien sy sonder Compagnies pas Op de landen _ onder Tidor gehoorende, mogten aankomen, direct aangehouden, daarvan kennis gegeven aan den gouverneur of die Compagnies wegen het gezag voert, en derzelver order prompt nagekomen worden En byaldien het mogte

gebeuren dat onder de Chinezen ge- vonden wierden, welke tot de leer van Mohamet kwamen over te gaan, zullen deze desniettemin blyven sorteren direct onder de Compagnie invoegen als even voormeld maar wanneer sy hunne by Tidoreesche verwekte kinderen in het Mahometaanse opvoeden, dan zullen die komen onder het rijk van Tidor en na de wetten van het rijk gehandelt worden.

De tractaten door de vorige koningen van Tidor met de koningen van Ternate en Batchian gemaakt, wegens de ongere- geldheden, die door wederzijdsche onderdanen mogten ondernomen worden en hetgeen een ieder der wederzijdsche koningen by Z0o- danige voorvallen verpligt is te observeren, sullen door den nu aangesteld wordende koning en de rijksgrooten stiptelijk nage-

komen en dus ook overgeleverd worden de Ternaatsche Alfoeren, die zig van hunnen wettigen heer afgezondert en onder het Tido- reese gebied gesteld hebben, terwijl den koning en rijksgrooten wyders nog belooven met de koningen van Ternate en Batchian in alle welmenendheid en vriendschap te zullen leven_ 19. Van alle juwelen, goud- en zilverwerken, die tot de kroon van Tidor gehooren, sal door den koning en rijksgrooten een accurate lijst gemaakt worden, waarvan copia aan den gouverneur zal moeten overgegeven worden, om by overlyden van ZH. aan deszelfs successeur te worden overhandigd, conform die lijst, ten einde de pracht van het Tidorsche hoff nimmer kome te vermin- deren. 20. Den koning en rijksgrooten sullen sig in geenen deele onder- staan eenige Compagnies dienaren, tsy Europeese of Inlandse, dan wel vrye burgers, Mardykers, slaven of andere, welke on gepleegde misdaden en daarvoor te verwagtene straf dan wel Om eenige andere redenen na Tidore of de daaronder gehoorende landen zig komen te begeven, sonder toestemming van hun, die sy deswegens verpligt sijn verzoek te doen, aan te houden, veel min te verbergen, maar Op de eerste opeisching behoorlijk doen overgeven, waarvoor; indien het slaven zijn, de gewoonlyke som zal moeten worden betaald.

21 , Ook en sullen sy diegeenen der Christen onderdanen van de Compagnie, welke mogten overkomen om in de leer van Mohamet onderwezen en vervolgens in dat geloot aangenomen te worden, niet mogen admitteeren, herbergen of verbergen, maar hun aan- stonds moeten overleveren Op poene van sware straffe, z00 eenige van de Tidoreese onderdanen hiertegen komen te handelen. 22 By aldien konings onderdanen der Papoese eilanden, continueren in het rooven en moorden Op Ceram, item de Am- bonsche en Bandasche eilanden, dan wel werwaarts Sy ten desen einde gewoon zijn zig te begeven of op nieuw mogten begeven, zal den koning en gezamenlyke rijksgrooten zig ernstig en krachtdadig daartegen verzetten en soodanige middelen te werk

stellen, welke voor het vervolg diergelyke gruwelen zullen doen voorkomen, t sy met overlevering van de hoofden en aanvoerders dier boosdoenderen, on door de Compagnie na bevinding van saken gestraft te worden, dan wel andere middelen te werk stellen, als de tijd en omstandigheden van zaken zullen vereischen: Hetgeen mede plaats zal hebben omtrent de volkeren van 448

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Maba, Weda en Patani, item ’t eiland Gebe, dan wel alle andere Tidoreese onderdanen, welke tegen dit artikel, by hun alle ten volle bekend_ komen te misdoen_

23 . Wyders sullen geen koningen over de eilanden der Papoeen_ dan wel, senghadjies of quimelaha’s over de landen van Maba, Weda en Patani, item ’t eiland Gebe, worden aangesteld, dan met volle approbatie en toestemming van den gouverneur of die van synentwege het gezag voert; en welke, wanneer zy by hunne anstelling op Tidor komen, mede na Ternaten sullen moeten over_ steeken, om hunne trouw aan de Compagnie en gehoorsaamheid aan derselver bevelen by den gouverneur of die het gesag voert by desselfs absentie, te betuigen en te besweeren_ 24. Laatstelijk belooven den koning en rijksgrooten nog in dezen; dat sy buyten al het vorenstaande nog sullen nakomen en doen nakomen soodanige billyke of wenselyke orders, als den gouver- neur of die ’s Compagnies wegen op Ternate het gezag voert; zal aankondigen, hetzy hy zulx doet Op speciaal bevel van den Gouverneur-Generaal en de Raden van India, dan wel uit hoofde de tijd en omstandigheden van saken zouden kunnen vereischen dat hetgeen voormelde gouverneur s00 voor het belang van de Compagnie of het gansche rijk van Tidor, dan wel de geheele Moluccos, noodig oordeelde, met spoed moet worden uitgevoerd en de nood- zakelijkheid niet toelaat deswegens eerst ordres van den Gouver- neur-Generaal en de Raden van India te vragen en af te wagten_

1. De jaarlijkse gewone afbetaalde recognitie-penningen, by aankomst van het schip van Batavia, zullen, als voorheen; door de Compagnie aan den koning en de rijksgrooten worden afbetaald, hoe zeer het regt van eigendom over het rijk en de landen van Tidor, zooals by artikel 2 is vermeld, ook soude kunnen toelaten dat de Compagnie de uitroeying der specerybоomen vorderde als eene belooning voor de ongestoorde inwoning en de bescherming, die de Compagnie aan deze inwoners van hun land en besittingen verleend, En dus beloofd de Compagnie van jaarlijks op de ge- stipuleerde tijd te sullen laten afgeven Rsd. 2800 aan den koning en rijksgrooten van Tidor Rsd. 362V/2 aan de overigheid van Maba Rsd. 387Y2 aan de overigheid van Weda. Rsd. 237Y aan de overigheid van Pattany, mits de senghadjies van de drie

laatstgemelde districten of drie OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

449

der voornaamste quimelaha’$, met een lastbrief, dat geld in casteel Orange op Ternate in persoon komen ontvangen, na ’t 13 articul van het op den 10 December 1734 gesloten contract, opdat een ieder krijgt hetgeen hem van de Compagnie waarlijk wordt toegelegt en sy daardoor des te meer aangemoedigd worden 0n de Compagnie aan te kleven en getrouw te dienen: Dog wanneer bevonden wordt dat onder het uitroeyen der speceryboomen eenige nalatigheid of ontrouw komt plaats te vinden, sal het aan den Gouverneur-Generaal en de Raden van India staan om hierin zulke verminderingen of intrekking der gansche somme, dan wel andere strafoefeningen te bepalen en plaats te doen hebben, als den aard der saaken en omstandigheden zullen vereischen_

1. Wyders belooit den Gouverneur-Generaal en de Raden van India aan den koning en rijksgrooten, van by alle gelegenheden en in allen deelen, het rijk en de landen van Tidor te sullen nemen in de bescherming der Compagnie en in kas van noodzakelijkheid door buiten- of binnenlandsche oorlogen of onlusten, sal de Com- pagnie den sultan assistentie bewysen, zoo verre als zulks haar eigen omstandigheden permitteeren. 27 . Om het rijk van Tidor by aanvaarding van het koningklijk gezag niet belast te laten met de schulden, die den gewezen koning Djamal Oedien by de Compagnie gemaakt heeft, zoo verklaren den Gouverneur-Generaal en de Raden van Indie by dezen, dat sy van den nu aangesteld wordende koning of zijne successeuren niet sullen pretenderen eenige vergoedingen wegens de door den gewezen koning Djamal Oedien voormeld, debet sijnde somme aan de Compagnie; ten bedragen van 5688 17 8 rds_ maar den koning en het rijk uit eene ongehoudene 745_ liberaliteit en suyver welmenentheid daarvan releveren en kwijtschelding vergunnen. 28, En alhoewel den Gouverneur-Generaal en de Raden van Indie onveranderlijk van voornemen sijn het huis van een vriend hunner voorvaderen, den overleden grooten koning Sayf Oedien in waarden en de regeering over Tidor in koninglijk geslacht en nakomelingen te houden, z00 verklaren den Gouverneur-Generaal en de Raden van India nogtans daaraan niet ver bonden te willen wesen, als voor SOo verre zy haar genoegen in een van dies nasaten, ’t sy de soonen van de nieuw aangesteld wordende koning, SOo Sijn Hoogheit by overlyden eenige heeft, hetsy desselfs broeders of neven komen te vinden en dus uit een vrye keuze zullen komen

1. Onverplichte_ 450

aan te stellen, waarin de dan present sijnde princen en rijksgrooten genoegen zullen moeten nemen en zoodanige door de Compagnie verkoorene vorst erkennen en respecteren voor hun wettige koning, mitsgaders alle onderdanigheid en gehoorsaamheid bewyzen. 29. Eindelijk zal den sultan het voorzeide leenroerig rijk van Tidor en den aankleve van dien, Op een expres ten dien einde beschreven rijksdag plegtig aanvaarden en zig, zoowel als de princen van den bloede en andere rijksgrooten met eede verbinden alle deze bepa- lingen en voorwaarden heiliglijk te zullen nakomen en de Hoog- mogende Heeren Staten-Generaal der vereenigde Nederlanden, Zyne Doorlugtigste Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau, Erfstadhouder Kapitein en Admiraal-Generaal der Ver- eenigde Nederlanden etc. etc etc , de Nederlandsche Oostindische Compagnie en den Heere Gouverneur-Generaal nevens de Heeren Raden van India als de Nederlandsche souverein en Compagnie in deze gewesten representerende, als haren leen- en beschutsheer openlijk te erkennen en hulde te doen mitsgaders trouwe en ge- hoorzaamheid te bewyzen, terwijl by manquement van dien het leen met dies ap- en dependentien immediaat en van dat oogen- blik af aan vervalt en wederkeert aan den leenheer of de Neder- landsche Compagnie, gelijk zulks omtrent alle leengoederen van natuur als deze plaats heeft_ Maar by het nakomen dezer Voor- waarden sal den throon blyven behouden, gelijk ook de tegen- woordige ministers van het rijk; sulks doende, in hunne ampten zullen continueren soolang het de E. Compagnie en den sultan ten beste van het rijk zullen dienstig oordeelen_ Tot naarkoming van hetwelk den koning sonder tegensin en met eigen begeeren en toestemming solemnieel moet afleggen den volgenden eed

Ik beloof en sweer, dat ik de Hoogmogende Heeren Staten- Generaal der Vereenigde Nederlanden, Zyne Doorlugtigste Hoogheid, den Heere Prince van Orange en Nassauw, erfstadhouder, Kapitein- en Admiraal- Generaal der Vereenigde Nederlanden etc etc. etc , de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den Heere Gouverneur-Generaal nevens de Heeren Raaden van India, als de Nederlandsche Compagnie en souverein in deze gewesten representerende, getrouw, onderdanig en gehoorsaam sal wesen, het rijk van Tidor en hetgeen daaronder sorteert, hetwelk my nu OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

als leenman wordt geschonken en door my als soodanig aangenomen, met alle iever, oplettendheid en getrouw- heid voor cn vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie te zullen regeren, na de wetten van het voormelde rijk en de bepalingen, die hier voorwaarts gemaakt zijn_ Dat ik alles zal aanwenden wat tot nut en voordeel van gemeld rijk, dat aan myne regering en sorge wordt toevertrouwd, kan uitgedacht en uitgevoerd worden. Dat ik nooit iets met raad of daad zal doen, hetgeen de

Compagnie, derzelver dienaren, burgers, ingezetenen of onderdanen, hetzy in de landen of zeeen, die thans door my ter leen worden aanvaard, of waar het soude mogen zijn, eenige hinder ofte schade kan toebrengen of te gedoogen dat zulks door iemand, hy zy wie hy zy, worde toegebragt; naar ingevallen iets diergelijks my ter ooren mogt komen, sal ik hetselve met al mijn vermogen afweeren en daarvan kennisse geven of doen geven aan den gouverneur of die het gebied voert tot Ternaten, dan wel aan de eerste Compagniespost, die hulp kan toebrengen. Dat ik wyders in zulke en andere gelegentheden, ten besten zal raden en met alle myne kragten bystaan en voorts my en alle de mynen laten gebruiken daar ’t de Compagnie goeddunken en believen sal. Dat ik al de artikelen, in deze begrepen, heilig en getrouw sal onderhouden, ook niets aan anderen open- baren van hetgeen my betrekkelijk tot de Compagnie is ter ooren gekomen en tot nadeel soude kunnen strekken. Dat ik voorts alles sal doen, wat een goed, getrouw en eerlijk leenman en koning betaamt Al hetwelk den koning Op syne wyze Op den alkoran sal moeten bekrachtigen: Gegeven in ’t casteel Batavia op ’t eiland Groot Java, op heden, den 26 February 1780, mitsgaders aangegaan; onderteekend en besworen tot Ternate in casteel Orange den 17 July 1780. Was geteekend Alex: Cornabe, J: G_ W Heinrich; Johnson, Hemmekam, G. van Renesse, Js. Boot; J: H: de Chalmot 452

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Onder den Inlandschen tekst staat de handteekening Van den sultan.

Formulier van den eed voor de Tidorsche rijksgrooten, wel- kers namen en bedieningen daarby bekend gesteld moeten worden, gelijk ook de soodanigen; die geslachtshalven tot den rijksraad van Tidor gehooren en daarin sitting gegeven wordt, alsmede de seng- hadjies en quimelahas van Maba, Weda en Patanie, item ’t eiland Gebe, welkers namen, een ieder Op sijn plaats, hieronder moeten worden uitgedrukt.

Wy belooven en sweeren dat wy de Hoogmogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, Zijne Doorlugtigste Hoogheid, den Heere Prince van Oranje en Nassau, Erfstadhou- der, Kapitein en Admiraal-Generaal der Vereenigde Nederlanden etc. etc. etc , de Generaale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den Heer Gouverneur-Generaal nevens de Heeren Raden van India, als de Nederlandsche Compagnie en Souverein in deze ge- westen representerende, mitsgaders den Padoeka Sri Sultan Amirie Muhamad Doeniel Mansoerie Badie-Oedien-Sjah Kitjiel Patra Alam, koning van Tidor, getrouw, onderdanig en gehoorsaam sul- len wesen, het rijk van Tidore en hetgeen daaronder sorteerd en hetwelk nu als leenroerig wordt aanvaard, door voormelden koning Padoeka Sri Mahatuan Sultan Amirie Muhamad Doeniel Masoerie Badie-Oedien-Sjah Kitjiel Patra Alam en ons als rijksgrooten, voor SOO verre als van ons dependeert en

door ons mogelijk is, met alle iever, oplettendheid en getrouwheid voor en vanwege de Nederlandsche Oostindische Compagnie te zullen helpen regeren na de wetten van het voormelde rijk en de bepalingen, die hier voorwaarts gemaakt zijn_ Dat wij alles sullen aanwenden wat tot nut en voordeel van het gemelde rijk kan uitgedacht en uitgevoerd worden: Dat wy nooit iets met raad of daad zullen doen, hetgeen de Compagnie, derzelver dienaren, burgers, ingezetenen of onder- danen, hetzy in de landen of zeeen, ons ter leen onder onsen koning aanbevolen, of waar het soude mogen zijn, eenige hinder of schade kan toebrengen of te gedoogen dat sulks door iemand, hy sy wie hy sy, worde toegebragt_ Maar ingevalle iets diergelijks ter onser kennisse mogte komen, sullen wy hetselve met al ons vermogen afweeren en daarvan kennisse geven of doen geven aan den gou - verneur of die het gebied voert op Ternaten, en aan onsen koning, gelijk ook aan de eerste Compagniespost; die hulp kan toebrengen OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800_

453

Dat wy wyders in zulke en alle andere gelegentheden ten beste sullen raden en met alle onse kragten bystaan en voorts ons en alle de onzen laten gebruiken daar het de Compagnie sal goed- dunken ende believen Gelijk wy mede alle de artikelen in de acte Fan investiture Legrepen, heylig en getrouw sullen onderhouden, ook niets aan anderen openbaren, van hetgene ons betreflijk tot de Compagnie is te voren gekomen en tot haren nadeel soude kunnen strekken. Voorts sullen wy alles doen wat goede, getrouwe en eerlyke leenmannen toestaat ende betaamt en by vacature van de kroon als wettig koning over het rijk en de landen Van Tidor, erkennen en respecteren; mitsgaders alle onderdanigheid en gehoorzaamheid hewyzen aan die der prinsen, welke door de Compagnie tot onsen wettigen heer en koning zal worden verkoren, dan wel by VOOr - raad verkoren mogte zijn. Al hetwelk wy na onse wyze Op den alkoran bekrachtigen en, ten bewysen van dien, dit met onse namen onderschrijven. Was geteekend door de verschillende rijksgrooten. Ten slotte volgt nog een gelijkluidend eedsformulier voor de ’princen van koninglijk geslagt van Tidor, welke geene zitting in den rijksraad hebben”.

MCXVII MOLUKKEN_BATJAN_

18 Juli 1780. 748)

Voor de toelichting van dit contract zie men n1O_ MCXVI: Het wijkl daarvan slechts onderdelen af, waarom het hier niet extenso wordt opgenomen_ Als Sultan van Batjan wordt erkend Iskandar Alat en wel als leenman_ Aangehaald worden het met Sultan Ali in 1653 gesloten con- tract (Corpus II p. 69 vlg), dat in 1667 met Sultan Alaudin gesloten (Cor- pus II 359) dat van 1682 met dien

vorst (Corpus III 292)_ Afgezet wordt Sultan Mohamad Sjah Oedin: Men vgL. HAGA, Ncderlandsch Nieuw Guinea I, P: 280, 288, 289. (Cs.

Het is bij enz zie no_ MCXVI, p. 433/434 Deze geruste gesteldheid van land en volk in de bijwoning en onder de bescherming van de Nederlandsche compagnie, heeft geduurt tot dat de tans Op Batavia zijnde gewesen koning van Batchian, Mahomat Sjah Oedien, door hulp en met toestemming

1. Uit het Contractenboek X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta. 454

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

van de compagnie, als uithoofde van het verbond, van Ao. 1667 en de successive renovatien van dien een lid zijnde der Bachianse regering in den jare 1741 aangesteld tot koning over het Rijk van Batchian 747) en hetgeen daarbij gehoord, welke al aanstonds vergetende, de weldaad, in dezen aan hem bewezen, bij continuatie getragt heeft de welmenendheid der Compagnie met brutaliteit en halstarrigheid te beantwoorden, niettegenstaande de Compagnie, in strikte nakoming van hare, bij de contracten gedane beloften, de extirpatiepenningen van sevenhonderd rijksdaalders, na het contract van anno 1682 prompt en altoos op den bestemden tijd heeft laten betalen en bovendien uit vrije en onbedwongen wille, hetselve in den jare 1767 met nog driehondert rijksdaalders vermeerdert en dus gebragt heeft tot een somma van eenduijsent rijksdaalders zonder dat eenige beloften of an- deren verbond de Compagnie daartoe genootzaakt heeft, maar zulks eenlijk is geschied uit een ware zucht tot vriendschap en om den koning Sjah Oedien te betoonen, hoe genegen de Com- pagnie is aan het rijk van Batchian. Ongereekend dit heeft de Compagnie Fan langen tijden enz_ zie verder no. MCXVI. p. 434 436 (tot Magindanaoers te heulen) tezamen te spannen, brieven te ontvangen, die zijne Hoogheid volgens de contracten had moeten overleveren, onderstand te vragen en aan te bieden, ter aanranding en verdrijving des mogelijk van de Compagnie. Ja, dat zelfs vreemde Europeezen bij hun tot Kasiroeta 748- geatmeteerd en daar eene sterkte gebouwd heeft, tegen de tractaten aan, waarin zig niet alleen allerhande natien, onverschillig van wat soort, waaronder zelfs vijandelijke Magindanoers hebben onthouden, maar ook een verblijiplaats is geweest van weggeloopene slaven, welke zijn Hoogheid verpligt was over te leveren of terug te senden voor de daarvoor bepaalde prijsen, waar ter plaatse door het slijpen en in gereetheid brengen van wapens, het aanmaken van corra corra $ en andere vaartuijgen, waaronder zelfs na het fatsoen der Magindanaosche roofvaartuigen, alle toestel gemaakt werd tot eenen offensieven OOr - log, want daar er geen vijanden waren, die sijn Hoogheid soude aanvallen en zijn Hoogheid met de Magindanaoers in vriendschap

en briefwisseling was, Z0o behoefden van dien kant geene vrees te zijn en dus ook geene preparatie tot defensie gemaakt te werden_

1. Zie Corpus D. 323, 748) Kasiruta, Noord-Westelijk eiland van de Batjangroep (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

455

Gevolgelijk diende dit alles omn de Magindanaoers te assis- teren, wanneer zij mogten komen met eene groote oorlogmagt, vgl, P. 436 438 tot (te doen stand houden) . Het was nu reeds gebleken door verscheijdene getuijgenessen en de Batchiaanse Rijksgrooten zelve, hebben in hunnen brief aan den kroonprins Iskandar Alam van den 26 Julij 1778, hun getrouwe opregtheid verzekert, omdat sij den aanslag sagen van de tweespalt; die tusschen de Compagnie en den Koning komen moesten door zijn slinksche gedoentens en opositien, als sig niet ontziende de omswervende vijand te noodigen, waarvan zij zelfs verzogten, dat den kroonprins aan den Gouverneur wilde kennis geven, terwijl sij deze verzekeringen nog nader hebben aan- gedrongen bij een tweede brief, geschreven op den Mei 1779, gevolgelijk behoefde men geen meer bewijsen ter aantooning, hoe dat den Coning in alle opzigten, verder 438 440, (tot onder de hoogere macht) en opzigt van de Compagnie en tot welke waardig- heid van Coning over het Rijk Valn7 Batchian en daaronder gehoo- rende landen, den Gouverneur Generaal en de Raaden van India uit eene vrije en onbedwongen keuse hebben genoemd en aange- steld, gelijk sij bij desen benoemen en aanstellen, den Prins Iskan- dar Alam;die bereeds in anno 1774 door de Compagnie aangenomen en erkend is, als een opvolger in het Rijk van Batchian, bij aldien den koning Mahomat Sjach Oedien kwam te overleijden: En welke aanstelling geschiedt onder den door sijn Hoog- heid verkorene naan van Padoeka Serie Sultan Muhamad Liaoedien Mukaram Sjah Alkahim Biawah Mirilah Sjah Kitchel Iskandar Alam en onder de volgende conditien, verder evenals de artikelen tot en met 15 in substantie gelijk aan die van no- MCXVI.

1. Den Koning en Rijksgrooten belooven mitsdeze in qualiteit van leenmannen, aan de Compagnie in qualiteit als haren leen- en beschermheer, jaarlijks aan den Gouverneur Generaal en de Raden van India, als een bewijs van hare getrouwheid en gehoor- saamheid, als een hommage, nerens hare brieven te sullen senden, slaaf of slavin; 2 kakatoeen en 3 loeries met roode koppen Sonder dat de Compagnie iets meer begeert, als dat het in de brieven van den Koning en Rijksgrooten soodanig beschreven zal worden en dat deze lijfeijgen en vogels, tot oversending na 456

herwaarts sullen moeten worden overgegeven aan den Gouver: neur of die het gesag voert Op Ternaten. 17-21 als die van no. MCXVI.

1. Al het goud dat in de mijnen onder het gebied van den Koning sal worden gegraven, zal den Koning aan de Compagnie afstaan, tegen thien rijxdaalders de reaal swaarte van 19 karaten fijn goud in de 24 karaten swaerte, waarna de betaling sal ge- schieden, even als de Compagnie gewoon is te doen aan de Coningen van Gorontalo en andere plaatsen op de Celebesche kust gelegen. En zal de Koning van dit ingezameld wordende goud, niets veralineren of verkoopen, mitsgaders sorgen, dat sulks door andere mede niet geschiedde, maar dat alles van dit metaal komt in handen van de Compagnie, tege ens de voorm . bepaalde prijs:

23 = 24 van no. MCXVI,

1. De thans gewoone jaarlijksche afbetaalde recognitie pennin- gen van een duijsent Rijksdaalders, telkens bij het uiteinde van ieder jaat, waarvan sevenhonderd rijxd" dienen, in nakoming van het contr van 9 Mei 1682 en driehondert rijxd' door den Gouver- neur Generaal en de raden van India in Ao. 1767 nog zijn bijge- voegd, schoon ongehouden en eenelijk uit een verlangen, om den geweesen Koning Mahomat Sjah Oedien te gemoet te komen, zullen als voorheen en in zelver voegen, de door de Cornpagnie aan den Koning en Rijksgrooten worden afbetaald, hoezeer het regt van eigendom over het Rijk en de landen van Batchian, z00 als bij art 2 is vermeld, ook zoude toelaten dat de Compagnie de nitroeijing der specerijbomen vorderde, als eene belooning voor de ongestoorde inwoning en de bescherming, die de Compa gnie aan deze inwoners van hun land en bezittingen verleent. Dog wanneer bevonden wordt, dat onder het uitroeijen der specerij- boomen, eenige nalatigheid of ontrouw komt plaats te vinden, zal het aan den Gouverneur Generaal en de Raaden Fan India staan, om hierin zulke verandering te maken of intrekking der gansche somma, dan wel andere strafoefeningen te bepalen en plaats te doen hebben als den aard der zaken en omstandigheden zullen vereischen_

25 26 van no. MCXVI: 26 = 28 van no_ MCXVI. 27 == 29 van no. MCXVI. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

457

Tenslotte van den eed van den Koning staat Gegeven in 't Kasteel Batavia op het eiland groot Java, op heden den 26 Februari, mitsgaders aangegaan, onderteekend en bezworen tot Ternaten in 't Kasteel Oranje den 18 July 1780. (w.g:) Alex. Cornabe, J. G. W Heinrichs, Johnson, Hemmekam, van Renesse, Boot, de Chalmot:

Onder den eed van de rijksgroten, staan de volgende namen Djoegoegoe Naim, Kapitein laut Maliki, Quimelaha Marsoli Ahajif; Iman Djunai, Kapitein Dayong, Djurutulis Saijdimam_ luitenant Dalyl, do. Heke, Alferes Malim en onder dien van de prinsen van het Koninglijk geslacht Prins Maroean, Prins Aroghia

MCXVIII GORONTALO_

September 1780. 7488

Hernieuwing van nieuwen vorst (Cs.)

contracten met Gorontalo bij het optreden van een

Bevestiging en vernieuwing van alle zoodanige contracten, voorwaardens en verbintenissen, als successive tusschen de Generale Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij en de koningen van Gorontalo, nevens hunne rijksgrooten, beraamd en vastgesteld zijn, die thans nader gerenoveerd worden door den EE Heer Alexander Cornabe, gezaghebber dezer Moluccas, nevens die van zijnen rade, in namen en van wegen syn HoogEdelheit den HoogEdelen Gestrengen, Groot Achtbaren Heere Reynier de Klerk, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raaden van Nederlandsch India, als representerende de Generale Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden, ter eenre, mitsgaders den geeligeerd Koning van Gorontalo, Mohamat Hassan Oedien Kitchil Oenoe, met zijne rijksgrooten ter andere zijde_ Nademaal het Hunne Hoogheeden den HoogEdelen Gestren- gen Groot Achtbaren Wijdgebiedenden Heere, Reynier de Klerk;

748”) Uit het Contractenboek XI, no. 19 blz. 113 Op het Arsip Negara Djakarta: 458

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Gouverneur Generaal nevens de WelEdeleGestr. Groot Achtbare Heeren Raaden van Nederlandsch India, goetgunstig heeft behaagd, den Koning Monoarfa van de Regering over het Rijk van Gorontalo te ontslaan en hier als oud koning zijne dagen te laten eindigen; voorts mij Muhamat Hassan Oedien Kitchil Oenoe, door den EE. Heer Alexander Cornabe, gezaghebber, nevens die van sijnen rade, in deszelfs plaats weder te doen verheffen en aanstellen; tot medekoning en leenheer orer de landen van Gorontalo, met den ressorte van dien, zoo beloove en zweere ik Koning net mijne presente Rijksgrooten, voor mij en mijne nakomelingen, in alle punten, zuiver te zullen nakomen en doen onderhouden alle zoodanige contracten, als er tusschen de compagnie en de koningen van Gorontalo successive zijn gesolemniseert, beeedigd, getee- kend en verzegelt en principaal die, dewelke op den 25 Maart 1678 748) en 2 January 1681, 760) door den Heer Moluks-Gouverneur Robertus Padbrugge, alsook den 9 July 1710 751) door den Heer Jacob Claasz, den 26 September 1730, 752 door

den Heer Jacob Christiaan Pielat, den 29 Maart 1735, 753 door den Ed. Heer Com- missaris Johannes Bernard, den 8 Juny 1737, 754- door den Heer Gouverneur Martinus Storm, den 19 Maart 1746, 766) door den Heer Gouverneur Gerard van Brandwijk van Blokland, met de overledene Koningen van GGorontalo, nevens hunne Rijksgrooten zijn aangegaan_ Nog beloove en zweere ik Koning met mijne Rijksgrooten stiptelyk te zullen agtervolg en, mits in alle sijne deelen te appro- beren het contract dat Op den 11 December 1758, 736 ` tusschen den toenmaligen Gouverneur Jacob van Schoonderwoert, nevens den Raad der Moluccas en den thans nog in leven zijnde Gorontaalsch oud Koning, Monoarfa, gesloten, beeedigt, gezegeld en geteekent is en de nader gesloten contracten nopens de goudleverancie, tus- schen de Koningen en Rijksgrooten van Gorontalo en de gecom- mitteerden, de onderkooplieden Gerardus Willem van Renesse en Bartholomeus van de Walle, in den jare 1776. 7564 Alle welke ver bonden, contracten en overeenkomsten, met de

1. Corbus III, 127_ 750) Mij niet bekend: (Cs.) 751) Corpus IV P. 368. 752) Corpus 88. 763) Corbus V 225. 754) Corpus V_ 255. 755) Corpus V, 409. 750) Hiervoor no_ MXIV 756*) Vgl MCI.

ampliatien en aankleve van dien, ik Muhamat Hassan Oedien Kitchil Oenoe, verklare voor het onderteekenen en bezweeren dezes in allen deele wel geresumeerd te hebben, waarom die dan ook inzelver voegen, als in vroeger tijden, besloten en vastgesteld zijn, bij dezen aanneme en bevestige, onder serieuse beloften, dat ik alle deselve, sonder de minste afwijkinge volvoeren sal, waartoe mij ten deze, met solemneelen eede et eigen handteekening op kragtigste verbinde Aldus gedaan, vernieuwt; beeedigt en bevestigd tot Ternaten, in Casteel Orange, den September 1780.

(w.g) Alex: Cornabe, J: G. W Heinrichs, Johnson, W van Renesse, J. Boot; W. A de Chalmot, Durr. (Was voorts getekend door Koning en Rijksgroten)

MCXIX: MATARAM_DJOKJAKARTA

December 1780_ 757

Contract betreffende rechtspraak enz over wederzijdse onderdanen_ (Cs:_

Contract tusschen de Edele Oost Indische Compag- nie ter eenre met den sultan in de Mattarm Hamingcoe Boeana Senopattij Ingaloga Abdoel Rachman Sahidin Panatagama Kalifatolach, ter andere zijde, waarna men over en weder zig omtrent het overgeven en berigten van crimineele delinquanten stiptelijk houden en ge- dragen zal.

Bijaldien het mogt gebeuren dat bij de Ed. Compagnie een of neer onderdanen van den sultan, uithooide van criminueele delicten in detentie mogten geraken, zoo zal men direct den ge- vangene of de gevangenen examineren, de getuigen en beschul- digers hooren, hunne declaratien doen recolleeren 758 en alle stuk- ken inwinnen wat eenigszins tot completering van den processe noodig is.

1. Uit het Contractenboek XVI Op het Arsip Negara te Djakarta. 768) Recoleren _ het voorlezen van hun in schrift gestelde verklaring aan beklaag- den getuigen_ (Cs) 460

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Even en in zelver voegen verpligt zig den sultan van zijnen kant te doen, ingeval bij Zijne Hoogheijt geapprehendeerd zullen worden, zoodanige delincquanten, welke mogten sorteren onder de judicature van de Compagnie. Voorts dan men vice versa zig wel uitdrukkelijk verbind en verpligt, om wanneer de procedures in zoodanigen staat zullen gebragt zijn, dat daarop ten principaale regt kan worden gespro- ken, zoodanige delinquanten benevens de inget wonnen documenten, ten hunnen laste Op te zenden naar de plaatse daar sij behooren gerigt te worden. Dat men over en weder zig verbindt; om Op zoodanige aan- gekomene gerecolleerde verklaringen en confessien, teegen Zoo- danigen misdadigers, een ieder naarvolgens zijne wetten, regt te spreken, zonder daaromtrent verder in eenige andere of meerdere wijdloopigheden te treden Het bovenstaande zal in alle exactitude geobserveerd en naar- gekomen, mitsgaders over en weder met een welmeenende iever gecontracteerd werden, tot alles wat in deesen voOr een ieder; het regt en de geregtigheid bevorderen en dienstig weezen zal

Aldus gedaan en gecontracteerd den 9 December 1780 of den 13 Bezaar 1706. Lager stond het groot zegel ran de Compagnie te Samarang in rood lak gedrukt en was geteekend J. Siberg: In margine het zegel van den sultan en lager ter ordinantie van den WelEd. Achtb. Heer Gouverneur en Directeur dezer custe wg.) J: M, van Rhijn

1. MATARAM_SURAKARTA EN DJOKJAKARTA_

31 Januari 1781, 750’

Op aansporet van den gouverneur van Java tussen de Rijksbestuurders wan Sunan en Sultan gesloten contract ter bevore dering van onderE linge han- del: (Cs.)

Contract tusschen radeen Adipatty Sasra Diningrat, ter eene en radeen Adipatty Danoeredja ter andere

1. Uit het Contractenbock

no_ 13 blz. 21 op het Arsip Negara te Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

461

zijde, daartoe gelast door de vorsten Hunne Hoogheden den Keizer en den Sultan, respective in kennisse en conformatie der opperhoofden Stralendorf en van Rhijn, teffens daartoe door hunnen superieur den WelEdele Agtb. Heer Gouverneur en Directeur deeser custe Johannes Siberg, geauthoriseerd en gequalificeerd.

Attesteeren en verklaren bij deese; hoeseer wij toegedaan sijn, de goede ordre en beschikkingen te beramen, strekkende tot naam en luister onzer vorsten en den welvaart hunner onderdanen en goede ingezetenen, residerende en negotierende in hunne staten en des aangezien en met een treffend mededoogen beschouwd en overwogen hebben, de schandelijke moord- en roofdaden aan z00 vele negotianten, passanten, selve onderdanen der Ed. Compagnie en onser vorsten sijnde, gepleegd, sonderdat door de deerigerende ondersoeken de daders agterhaald nogte een meerder afschrik tot dato ondervonden wordt; gelijk daarvan nog een verschrikkelijk geheugen iS, de jongst in de Kadoe gepleegde moord aan een schamele huishouding te Tegal, daar den lange in ruste en vrede gewoont en tabak geplant hebbende Chinees Djokoe, met vrouW en dogter van 16 jaren en nog een bij hem vernagtende negociant in tabak, Op de execrabelste wijze van leven en goed beroofd en hunne huijsen in den brand gestoken zijn, onmenschelijke daden, die de zegen Gods van land en Volk weerhouden, niet minder dan die struikrooverijen aan 12 andere Chineezen van Tagal en Peka - longang komende met contanten en koopmanschappen, omtrent den berg Dien 760 - van het meeste hunner bezittingen beroofd_ sonder dat na ondersoek van de booswichten anders ontdekt is dan de daar ter plaatse agter gelatene moordgaffel en piek: Hloog- noodig dan goede maatregelen en voorsi enninge beraamt worden, hiertoe verklaren wij eensgezind en toegenegen te bepaalen en vast te stellen

Dat omtrent den berg Dien en andere best geoordeeld wOr- dende plaatsen digts aan de passagie daar het territoir van de vorsten begint of de weg van Tagal en Pekalongang een of meer wachtplaatsen zullen worden gesteld, daar van ieder der grootste hoofden van den Keizer en den Sultan in de Kadoe verblijf hou- dende een Loera of Bekkel sal worden gesteld, die deselve ver_ trouwen en lesen en schrijven kunnen, om van alle voorvallen notitie en narigt te doen met en benevens een of twee zulks ver-

1. Dieng: (Cs.) 462

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

staande Chineezen, die van wegens de beide opperhoofden daarop te passen gelast zullen worden, onder toezigt en order van den kapitein der Chineezen Natie, Gankeka, in de Kadoe te Manden woon houdende, dan nadien de Edele Heer Gouverneur en Directeur te Samarang, heeft gelieven te beschikken om den koophandel in de vorstenlanden te doen floreeren, dat voortaan de Chineezen en andere goede handelaren sig van passen zullen voorzien, waarop montant der contanten en waarde der coopmanschappen, waar- mede in de bovenlanden sullen gaan handel drijven, bekend staat, met last aan de negocianten om al sulke passen, Op der vorsten territoir komende aan de wachtplaatsen te vertoonen en met reci- pessi en geleide voorsien te worden, tot omtrent de gadong 761 in de Kadoe daar de handelplaats is In allen opsigte sal het voorschreven artikel omtrent de wacht- plaatsen en dies arrangementen geobserveerd en geregeerd worden omtrent de negotie na de Bagaleen op den weg die van s Com- pagnies of ’s vorsten territoir langs rond en elders na en van de Bagaleen gaat. En terwijl tot maintenu van dien en ter bereiking van de heil- same oogmerken in deezen en alle andere gevallen dan ook dien- stig en noodzakelijk is, dat het regt met voortvarendheid en na billijkheid wordt gehandhaafd, SO verbinden wij ons al verder bij deezen om, sonder de minste afwijking kort Cn goed regt te doen, en alles gegrond SOo Op de contracten door de vorsten selfs als op derselver last door de rijksbestierders, ten overstaan der opper- hoofden gemaakt en nog te maken, soodat het regt en directie der straffe overeenkomstig Javaans wetboek en na de contracten ge- volgd worden, dat wijders alle openbaar geweld, off alle op andere zaken tot inbreuk der contracten strekkende, aan den lijve zal worden gestraft en in geenen deele met geldboetens, sonder onder- scheid van persoon of personen sal werden aigemaakt, maar dat de sententies onmiddelijk na ingenomen informatien Op de eerstvol- gende Rijksdag zal moeten worden geprononcieerd, onder weder- zijdsche overgave van de daaders of regt schuldige, dog die op dien tijd nog niet sijnde geapprehendeerd, sal voor de moord van ieder mensch hoofd voor hoofd, over en weder worden geguaran deerd en gedeponeerd een montant van 200 ronde reaalen om voor de helft weder uit te keeren aan dengenen die de daaders sal weten aan te wijzen ofte ontdekken ofte doen aanwijzen te beter te ani- meeren, en langs dien weg alle cruelle off geweldige moord en

roofsugt, soo als jongst in de Kadoe gepleegd tegen te gaan, soo sal teffens een ieder in sijne vorstenlanden afsonderlijk alomme doen bekend maken; dat nog boven het genot der voornoemde 100 ronde realen, voor de ontdekking teffens den naai van den aan- brenger sal worden gescreteerd, dog daarentegen SO en wanneer iemand na dato werd bevonden aan de roovers en

moordpligtige kennisse gehad te hebben en tot het aangeven onwillig is geweest, die sal alsdan als een medestander off daadiger worden aangesien en voorts gestraft tot een exempel en afschrik voor anderen_ Daar de Edele Compagnie der beider vorsten besluit en goed- keuren ingenomen heeft, terwijl een kruisvloot langs de zuidkant van Java geraamd en gedirigeerd is, door Zijne HoogEdelheid den Heere Gouverneur Generaal en de raden van India en den Wel- Edelen Groot Achtbaren Heer Java's Gouverneur, beide Opper- hoofden aan de hoven gelast heeit daartoe convenabelste te doen avanceren en werkstellig maken, so word bij deesen bepaald, dat wij de respective hoofden het digtste aan het zuiderstrand hun district en vermogen hebbende, te doen gelasten goede wagt te hebben en door hun mindere hoofden der afgelegenste negorijen te doen houden, onder strikt bevel van bij eerste Kondschap off het in gesigt krijgen van vaartuigen, ten allerspoedigste sullen hebben bekend te maken aan het digtst gelegene groote hoofd off plaats van Keizer of Sultan, welke Op de zeeroovers bij landinge op te passen gelast en daartoe gearmeerd sijn van ieder rijks- bestierder op zijn grondgebied, om des noodig gezamenlijk en met vereende magt, tegen dat roofgespuis te kunnen reageren en ten einde dat dit in figuur gebragt en in goede order blijve, soo sullen van beide de rijksbestierders, als de opperhoofden sulks noodig achten; een of meermalen in het jaar een klein Commando van een twee goede vertrouwde mantries designeren; om de sendelingen der opperhoofden te versetten, langs de Zuiderstrand om te ver- nemen wat voorgevallen en verrigt is, Soo werden de gemeene man niet gedrukt en de wegen en passagien voor de negotianten sal daardoor ook kunnen beveiligd worden tot in de verste afstand en de dieverijen der vogelnestjes uit s vorsten klippen sal ook in oogenschijn kunnen gehouden en alle smokkelhandel daarin belet worden alzoo die door de vorsten op de strengste straffen ver - booden is en blijft aan niemand vogelnestjes [te hebben dan de bandars 762 _ van de Compagnies klippen en bandars van des vOr - sten klippen.

1. Pachters; (Cs.) 464

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Met geen mindere zucht tot den algemeenen welvaart en den dienst en belangen hunner vorsten, komen de rijksbestierders over- een met eendragtelijken iever, alle groote wegen van en na de hoven Soeracarta en Djokjacarta Adiningrat, een ieder voor het zijne ofte soover maar eenigzins het territoir der vorsten elk af- zonderlijk strekkende is, in beter en sulk een staat te brengen, dat met weinig moeite kan onderhouden werden deselve SOo breed makende, dat sig gemakkelijk twee pedatties kasser 703 of den landman met sijn bouwtuig en den negociant met sijn geladen draagbeesten, sonder verlies en schaade kan passeeren, om den afgelegen steedeling daar en elders met negotie van de stranden te voorsien, daar sij tot nog en vooral in het regen saisoen niet

dan seer bevreesd ter handel op en afgaan gemerkt om het kleine voetpad met hun beesten niet te bederven, door gaten en bosschen hun vee moeten heendrijven, alwaar niet selden verminkt en hun negotie beschadigd en verloren wordt, welke inconvenienten uit den weg geruimd en de groote landpassage en bruggen genoeg- zaam breed gemaakt en met afwateringen aan weerskanten voor- sien worden, soodat het voor een ieder een lust sal wesen de wegen te passeeren en handel en landman sal floreeren, want wat heeft den noesten akker man, indien hij sijn zwaar gewonnen vrugtet, over geen gemakkelijke wegen ter debiet te kunnen af- brengen, om dan dit alles een spoedig effect te bezorgen en een [zaak] van eere te hebben, sal men na de ratificatie deeser daartoe de handen direct aan het werk slaan om voor de komst van den Edelen Heer Gouverneur aan de hoven daarmede eene goede ver- tooning te maken_

Aldus gedaan en gecontracteerd den 31 Januarij Ao 1781 of den van het licht Saphar in ’t jaar Alif 1707_

Met mijn voorkennis (wg) Joh:. Siberg: Ter ordonnantie van den WelEdelen Achtbaren Heer Gouver- neur en Directeur deeser Custe, geratificeerd bij ons ondergetee- kende opperhoofden wg) J: C. van Stralendorff; Jan Matthijs van Rijn.

1. Ossenkar _ (Cs:) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

465

MCXXI MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

26 Mei 1781. 704 -

Na het onderdrukken van een kleine opstand in het rijkje Tontoli werd met den nieuw-aangestelden vorst onderstaand contract gesloten: (Cs.) Bevestiging, vernieuwing en amplicatie van al zoodanige con- tracten, verbonden en voorwaarden, als successive tusschen de Generale Nederlandsche geoctroijeerde Oost Indische maal- schappij en de koningen van Tontolie, nevens hunne Rijksgroo- ten, aangegaan, beraamd en vastgesteld zijn, die tans nader ge- renoveerd en geamplieerd werden, door den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabe, gezaghebber der Molucco’s, nevens die van sijnen rade, in naam en van wegen Sijn Hoog Edelheid den HoogEdelen Gestrengen Groot achtbaren Heer M” Willem Ar- nold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren, Raden van Nederlands India, als representerende de Generale Nederlandsche geoctroijeerde Oost Indische compagnie en den Staat der vrije vereenigde Nederlanden, ter eenre, en den Prins regent vall Tontolie, Kitchiel Djamaloedien met sijne rijks- grooten ter andere zijde. Nademnaal het den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabe, gezaghebber, nevens den raad der Molukko’s, op hope van Hunne Hoog Edelheden, der Hooge Indiase regeering goed- gunstige approbatie, heeft behaagd, alle sedert onzen afval tegen onzen

wettigen heer de Edele compagnie begane misdrijven, edelmoedig te vergeten en de Tontoliereese natie weder in genade aan te nemen, voorts mij prins Regent Kitchiel Djamaloedien te verheffen en aan te stellen tot koning en leenheer over het land en de volkeren va1l Tontolie, met den ressorte van dien, zoo beloove en sweere ik Koning met mijne Rijksgrooten, onder be- tuiging van een waar berouw en leedwezen over Onze voorgaande overtredingen voor mij en mijne nakomelingen, voortaan wederom zuiver te zullen naarkomen en doen onderhouden; zoo- danige verbonden, als er tusschen de Edele compagnie en de koningen van Tontolie, successive zijn beeedigd, geteekend en verzegeld en principaal het contract Op den 20 Maart 1737 aan- gegaan; 766 door den Heer Gouverneur Jacob Strom, 786 met den koning van Tontolie, Kitchiel Aponie, zoomede de nadere

1. Uit het Contractenboek XI no: 19 blz. 643 op het Arsip Negara - te Djakarta: 785) Corpus V, p: 248 768) Ten rechte Martinus Storm (Cs.) 30 466

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

beloften, door evengem” koning gedaan aan Manado’s resident Paur wen, den November d9 1745, 707 op zoowel voor zoover dezelve applicabel zijn gedurende mijn en mijner onderdanen verblijf op Quandang, als wanneer Hunne hoog Edelheden, de Hooge Indiase regeering mogte goedvinden mij te vergunnen om met mijne onderdanen weder naar het land van Tontolie terug te keeren_ Nog beloove en sweere ik koning en Rijksgrooten te Quan- dang, op welke plaats deze Regeering mij, op verzoek en met volkomene toestemming van den koning en rijksgrooten van Limbotto, tot de nadere dispositie Hunner HoogEdelheden, heeft toegestaan domicilium te houden, onder compagnies jurisdictie stil en vreedzaam te verblijven, niet toe te laten dat mijne onderdanen hier en daar verstrooid blijven, mnaar mijn uiterste vlijt tot het bijeen vergaren derzelven aan te wenden, en geen de minste correspondentie, hoegenaamd te houden met de suspecte naties_ die eertijds het land van Tontolie sterk gefrequenteerd hebben, principaal den aanhang van den Boeginees Daeng Massona, de caijleresen en al degene, die bij het verlaten van de negorij Tontolij zijn uitgeweken, ook vooral niet met die van Xullae. 769 Wijders beloove ik Koning en rijksgrooten, en neme aan gedurende mijn verblijf te Quandang, jaarlijksch aan de Edele compagnie te leveren en aan compagnies resident te Quandang voor rd” 10 48 stuivers ieder ter troque te brengen, 300 realen zwaarte aan stofgoud, hetgeen ik door mijne onderdanen, hetzij in de Limbotsche goudmijnen van Ilangatta of Tomallas_ als voordeeligst voor de Tontoliereesen gelegen, zal doen graven, zoo mede tot het lossen van compagnies goederen, die met Compagnies vaartuigen te Quandang worden aangebragt, ter afhaal van rijst voor Compagnies bezettelingen te Menado, tot de reparatie van Compagnies fortres en daarin zijnde opstallen; het leveren van quartojongens, voorts alle verdere noodige Com-

pagnies werken, waartoe de Limbotters hun hebben verbonden, mijn contingent aan manschappen, naar rato te contribueeren. Eindelijk beloove en sweere ik koning en Rijksgrooten, van den mij tans toegewezen verblijfplaats Quandang niet Op te breken en mij naar elders metterwoon te begeven, dan met speciale VOor - kennis en permissie der Moluksche Regering 2Oo mede geen mijner onderdanen, hetzij ter verrigting eeniger affaire of ter afhaal van

1. Corpus V, P. 393. 708) Lieden van Kajeli: (Cs) 708) Sula. (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

landsproducten, naar mijn oude woonplaats Tontolie te licentieren dan met verlof van compagnies Resident te Quandang, of van degene die het gezag, Compagnies wegen, aldaar voert en voor _ sien van een behoorlijke passe. Alle welke verbonden, contracten en overeenkomsten, met de ampliatien en alternatien, ik Kitchiel Djamaloedien verklaare, voor het onderteekenen en besweeren dezes, in allen deelen wel verstaan en begrepen te hebben, waarom dan ook bij dezen aannemen en belooven, alle dezelve, zonder de minste afwijkinge, te zullen ob- serveren, waartoe mij bij deezen met solemnelen eede en eigen handteekening op het krachtigste verbinde

Aldus gedaan, vernieuwd, beeedigd, bevestigd en verzegeld tot Ternate in ’t Kasteel Orange, den 26 Mei anno 1781. (wg.) Alex. Cornabe, J. G W Heinrichs, G. W van Renesse, J C. de Chalmot, G. Durr, W Mertz_ Ter ordonn” te van den WelEdelen agtbaren Heer Gezaghebber en raad der Molukko’s (wg:) G. Durr, secr” (Hieronder volgen de handteekeningen van den Koning en Rijks- grooten:)

MCXXII KOROMANDEL.

14 Juli 1781_ 770`

De 18de Juni 1781 ontving men aan dc kust van Koromandel via Ceilon het bericht van het uitbreken van de oorlog met Engeland: De militaire orga- nisatic der Nederlandse Compagnie was Op het eind der 1840 eeuw zeer ver - waarloosd van verzel tegen Engelsen was behalve aanvankelijk Negapatnam, geen sprake_ Verschillende plaatsen kantoren werden een- voudig door de Engelsen bezet, zoals Sadraspatnam op 29 Juni, Pallecatta op 2 Jaggernaikpuram op I1 Juli_ Op Palicol wist mCn nog erige ,con- ditien” te bedingen. zoals hieronder blijkt:

Contract tusschen William Duff, resident van Made- palum, aan de zyde van de Honorabele Geunieerde Engelsche Oostindische Comp en Gerardus van Haef- ten en Jacques Theodore Vauquet de Tan, aan de zyde Fan de Nederlandsche Comp' voor de factory van Palicol met den ommeslag Van dien.

1. Uit de Overgecomen brieven 1783, 440 boeck, folio 1009_ 468

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Eerstelijk : Alle de Hollandsche heeren, in dienst weesende van de Hollandsche Comp' sullen krijgsgevangenen zijn, en geadmitteerd op haar parool, dat zy directelijk nog indirectelijk tegens den koning van Groot-Brittanien, zijn onderdaanen en bondgenooten, niet dienen zullen, tot tijd en wylen zy het welbehagen van de Honorabele president en leden van de Select-committe van Fort S' George I71) ten haren regarde ontvangen sullen hebben_ Ten tweeden De Nederlandsche Comp" dienaaren so wel als de inwoonders zullen in haar eygendommen en effecten geprotegeerd worden, 2O roerende als onroerende_ Ten derden Alle eygendommen en papieren van de bestieringe, toebehoorende de Nederlandsche Comp" en correspondentie met de Inlandsche vorsten, van wat natien en contreyen het ook zijn, zullen trouwlijk overgegeven worden.

Geteekend aan de zyde van de Nederlandsche Comp" Palicol, den 14 July 1781 door getekend G. van Haeften en J. T. Vauquet de Tan. Geteekend aan de zyde van de Honorabele Engelsche Oost-indische Comp" te Palicol, den 14 July 1781 was getekend William Duff. Onder stond Accordeert was geteekend G. van Haeften:

MCXXIII: MOLUKKEN_BATJAN_

23 Juli 1781. Tr2)

Een der ontevreden Tidorese vorstentelgen Nuku was in verzet gekomen had zich op zgn_ Papuse eilanden tot vorst laten uitroepen. Hij stroopte met zijn roversprauwen alom in de Molukse wateren en het is een bewijs van de achteruitgang van de Compagnie, dat de 4" Engelse zeeoorlog haar dwong hulptroepen te vragen aan haar leenman, den vorst van Batjan_ Vgl HAGA, Nederlandsch Nieuze Guinea [, 302-305. (Cs.)

Tractaat wegens de in dienst neming van drie hon- derd koppen Batchianders gesloten, beeedigt en getee- kend tusschen den WelEdelen Achtbaren Heer Alexander Cornabe, gezaghebber mitsgaders den Raad

Madras:

1. Uit het Contractenboek X (no. 18) blz. 707 op het Arsip Negara te Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

der Moluccos in naame en van wegen Zijn Hoog Edel- heid, Den Hoog Edelen, Gestrengen, Groot Achtbaren, Wijdgebiedenden Heer Mr; Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, nevens de WelEdeleGestrenge Heeren Raden van Nederlands Indie, ter eenre, en den Paduka Serie Maha Tuwan Sulthan Leija Oedien Mukaram Saha Alkain Biawa Mirielah Kitchiel Iskan- dar Allam, koning van Batchian en sijne Rijksgrooten, ter andere zijde.

Eerstelijk beloven wij koning en rijksgrooten, aan de Comp: te zullen leveren, een troep van Drie honderd Batchianders, met ses ten oorlog toegeruste corra corras, of andre sterke en wel hezeilde roeivaartuigen, welke manschap gecommandeerd en aan- gevoerd zal worden door de bekwaamste Batchiansche officieren Deze krijgsmacht zal af- en aanvaren van Batchian naar Oubij Lattas Latta, of Oubij Major tot Boeroe toe, dan wel op andere plaatsen in deze Moluccos, die het meest aan de rooverijen en aan- vallen der Papoen of andere stropende natien, ook aan de sluik- handelaars in specerijen zijn blootgesteld, welker vijandelijke en slinksche ondernemingen de Batchianders daarom met geweld te keer gaan en de Moluksche vaarwateren van deze zeeschuimers en smokkelhandelaars naar best vermoogen zullen zuiveren en schoon houden.

De koning en de rijksgrooten nemen aan, 0m, zoowel de offi- cieren, als gemeene Batchianders te gelasten; van stiptelijk te werk te gaan na de orders die henlieden, door het Op die corra corra’$ door deze regering geplaatst en met een behoorlijk berigtschrift roorzienen Europeaansch Hoofd werd gegeven, buiten wiens bevel en voorkennis geene krijgsondernemingen hoegenaamd, door een van gedagte ses vaartuigen zullen moeten geschieden, aangezien gedagte Hoofd behalven zijn instructie successive met de noodige orders van deze regeering zal worden gemunieerd en hem dus het best bekend op wat manier en Op welke plaatsen de vijand met het meeste voordeel beschadigt en aangevallen kan worden; om welke reden de ged.e hulpbenden hen, ware het zelfs Op Batchian niet op de order van hunnen koning en zelfs niet op die van den Heer Gezaghebber of Gouverneur zullen mogen beroepen en veel min aandringen om dlerzelver beveelen voor het ondernemen van de een of andere expeditie te willen afwachten, dewijl men dikwijls ziet gebeuren dat de beste gelegenheden om overwinningen Op de 470

vijanden te behalen, door dusdanige verderffelijke uitstellen Voor bij gaan of verwaarloosd werden_ Van desgelijken is bij de wederzijdsche contracten vastgesteld, dat deze Batchiansche magt zoolang in dienst zal blijven, als Hun HoogEdelheden te Batavia en de Molucsche Regeering zal goed- vinden, en in stede van diegenen, die gedurende den tijd mogten komen te overlijden

of ziek te worden, beloofd den koning ten eersten andere gezonde manschap te geven, ten einde de krijgs- macht altoos voltallig blijve:

Beloven den koning en de Rijksgroten om hunne krijgslieden op de nadrukkelijkste wijze en onder bedrijging met swaarste straffen te zullen vermanen, om als vrienden te leven met Comp.'$ Bondgenooten, die sij op hun bekruissingen komen te ontmoeten of Op welker landen sij mogten aangieren, sonder iemand te beroven of met woorden en werken te beleedigen want dit door de gemee- nen geschiedende, zullen de officieren aansprekelijk zijn, indien zij de misdrijven hunner onderhoorigen ongestraft, dan wel ooglui- kende hebben toegelaten en wanneer de officieren selfs sig in dit poinct komen te misgrijpen, zullen dezelve nog swaarder straffen onderhevig zijn aangezien de grootste onheilen uit dusdanige wanorders te dugten staan, behalve dat der contractanten heilzaam oogmerk om deze contrijen te beveiligen, door een dusdanig wan- gedrag ten eenemaal verijdeld en te leur gesteld zoude worden, waarteegens de koning aanneemd alle mogelijke voorzorg te ge- bruiken, met sijne opperhoofden te recommandeeren om eenc nauwkeurige krijgstucht onder de gemeene te onderhouden om welke reden de contractanten zijn overeengekomen dat sijn Hoog- leid den koning van Batchian sijne officieren sal qualificeren, om gezamentlijk met den op gede; corra corra het commando en chef voerend hoofd, de gemenen te mogen laten afstraffen, die hunne orders wederstreven, of zig aan andre wanbedrijven schuldig maken, mits echter alle misdadigers, die moorden of andere swaare euvel daaden hebben begaan, zullen worden opgezonden om hier op Ternate te regt gesteld te worden,

Dan dewijl sijn Hoogheid, niettegen staande zijn goed voor - nemen om een strenge krijgstugt door de sijnen te doen onderhou- den, egter niet verantwoordelijk kan zijn voor die [dis]ordres, die somwijlen door sijne onderdanen in sijne absentie zouden kunnen werden begaan, 2oo zijn de wederzijdsche contractanten, tot voor- koming van alle onverhoopte onheilen overeengekomen, dat de OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Batchiansche hoofden die de krijgsmagt staan te commanderen, den eed van getrouwheid mede zullen afleggen, met belofte van het gedrag hunner onderhoorigen even vlijtig te zullen gadeslaan, alsof haar koning daar zelfs tegenwoordig ware

Neemd de koning mede Op zig, om sijne onderdaanen behoor- lijk en ten genoege deezer Regeering te wapenen met swaarden, clewangs, assagaijen en ander inlands geweer_ waarmede zijlieden gewoon zijn hunnen vijanden in den strijd te keer te gaan. Dog vermits zijn Hoogheid betuigt naar van eene geringe

quantiteit schietgeweer, buskruit en kogels te zijn voorzien, nemen de Gezaghebber en Raad aan 0m de Corra Corras het noodige geschut; met het daartoe benodigde scherp en buskruit bij te set- ten; Op conditie dat het daarop bescheidene hooid van tijd tot tijd den opneem zal doen dat alles behoorlijk verantwoord werde en niets absent rake, voorts alle behoorlijke sorge voor deze hoog noodzakelijke goederen werde gedragen_

Gedurende den tijd dat de Batchiansche krijgsmagt in dienst zal wezen; belooven den Heer Gezaghebber en Raad, tot onder- houd te sullen laten verstrekken aan ieder gemeene sestien stuivers contant maands, tot inkoop Fan sagoe, in stede ran vijftig pon- den rijst en drie ponden zout, een stuk salampoeris cust s jaars, en aan ieder der hoofden op ged_ corra corras eens zooveel of 32 stuivers contant s'maands en twee stuks salampoeris cust in t'jaer_

1. Daarenboven belooven zijne Hoogheid en de rijksgrooten om de bepaalde krijgsbenden, Soo wel als de ses corra corras z00 spoedig doenlijk bij een en in gereedheid te sullen brengen; dewijl de toenemende vijandelijkheden der Papoeen en andere rovers, zulks ten hoogsten vereijsschen, zullende ged.e corra corras, Z00 - dra alles bij een en in gereedheid is van hier met het beloofde geschut en ammunitie worden voorzien

2. Zijnde van desgelijken Op uitdrukkelijk beding van sijn Hoog- heid gearresteerd dat hij ontheft zal worden van de conditien en beloften, die bij dit tractaat zijn gedaan, zoodra de rust en veilig - heid in deze vaarwateren hersteld en deze krijgsmagt niet meer benoodigd sal sijn, als waarna deze conventie met voorkennis enl bewilliging van de Illustre Hoog Indiasche regeering zal worden vernietigd, waarbij den Heer gezaghebber Cn raad verklaren, dat 472

indien Zijne Hoogheid onverhoopt aflijvig mogt worden geduu- rende den tijd, dat de Bachiansche krijgsbenden nog in dienst zijn, het tans gesloten contract als dan met desselfs opvolger sal wor - den vernieuwd, in maniere als sulks in z00 een geval, na de om- standigheden van tijden en zaken het dienstigste sal werden ge oordeeld. 12, En eindelijk verklaren en belooven den Heer Gezaghebber en Raad op aprobatie van de illustre Hoge indiase regeering jaar lijks aan sijn Hoogheid den koning van Batchian te zullen toeleg- gen en afgeven, eene somma van een duizend rds. als een erken- tenis voor het leveren der krijgsbenden, welke somma daarom n4 verloop van een jaar na de teekening dezes en vervolgens precies alle jaren aan Zijn Hoogheid zal werden betaald, z00 lang zijne krijgsmagt Op de voorschreven conditien in dienst zal blijven. Aldus gedaan, gecontracteerd en besloten, mitsgaders Op de Mahometaan zijne wijze plegtig bezworen en onder tekend op het eiland Ternaten in t' kasteel Orange op den

23 Julij van het jaar een duizend sevenhonderd cen en tagtig: (was geteekend) Alex: Cornabe, F. B. Hemmekam, J. G. W Heinrich, G W van Renesse, H de Chalmot; G_ Durr, W_ F_ Mertz_ Ter zijde staat s' Compagnies zegel in rood lak en daarnevens Terordonantie van den WelEdelen Achtbaren Heer Gezaghebber neevens den raad der Moluccos, (w-g:) G_ Durr; secretaris_ (Onder de tekst staat het zegel van den Sultan van Batchian, in rood lak, deszelfs handteekening, en die van Djoegoegoe Naim, Kapitein Laut Malik; Hoekoem Atiatoen, Majoor Abdul Halim, Kimelaha Marsaolie Haidjat Singaadji Mardiolie Totoho, Kime-laha Sapangala Bahadien.)

MCXXIV MOLUKKEN__NOORD-CELEBES.

15 Augustus 1781, 774)

Ook het Rijkje Bwool hield zich slecht aan de contracten, voornamelijk wat de lev ering van goud betreft. Het verheffen van ecn nieuwen vorst was aanleiding de bepalingen vernieuwen. (Cs,)

Contract en voor "waarden, aangegaan, vernieuwd_ bevestigd, plegtig bezworen en verzeguld, tusschen den

TT4) Uit het Contractenboek XI no. 19 blz. 615 op het Arsip Negara te Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800

473

WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabe, gezag- hebber nevens den Raad der Molucco's, in name ende van wegen zijn HoogEdelheid, den Hoog = Edelen Ge - strengen Groot Achtbaren Heere Mr Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, nevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raaden van Nederlands India, als representeerende den staat der vrije vereenigde Neder- landen en de Generale Nederlandsche geoctroijeerde compagnie in deze gewesten, ter eenre, en den tans alhier aanwezenden prins van Bwool kitchil Bolomogi- lolmat, met zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Vooraf betuijge ik prins en mijne presente rijksgrooten, in den name en van wegen alle overige Bwolereese rijksgrooten en onderdanen, onze allerzuiverste en opregste dankbaarheid voor de onverdiende consideratie en gunstige consessie door den Wel-Edelen Agtbaren Heer Gezaghebber en raad dezer Molucco'$, in hoope van Hunner Hoog Edelheden geeerde goedkeuring aan ons bewezen, door ons Op ons herhaald en instantig smeeken, ongeacht de vele bedrevene overtredingen, tegen de met de compagnie onzen wettigen leenheer en bondgenoot aangegane en plegtig bezworen contracten, weder in genade aan te nemen en onder een edelmoe- dige vergeving van het gepasseerde, compagnies bescherming en bondgenootschap waardig te achten, weshalve ik prins en mijne rijksgrooten, onder serieuse verzekering van een waar berouw en leetwezen over het

voorledene en om mij en om mijn onderdanen de bewezen gunsten en vooral deze mijne verheffing Op voordragt der Bwolereese rijksgrooten, tot koning en leenheer van wegen de compagnie over het land van Bwool met den ressorte ran dien applicabel zijn, alle zoodanige contracten; voorwaarden en verbonden, als er tusschen de compagnie en de koningen van Bwool successieve zijn gesloten, beeedigd en verzeguld, met namen het verbond op den 20 July 1714, aangegaan met den Heer Gezag hebber Kloek ” en den gewezen koning Marcus Pompa, het contract gesloten op den 29 Maart 1759 met den Heer Gouverneur Schoonderwoert en gewezen koning Jacobus Pompa en zijne rijksgrooten, 776 - met alteratie egter en uitsluiting alleen van het zevende artikel in het eerste en derde artikel in het tweede, als tot welker cessie verloop Van tijd aanleiding heeft gegeven: Wijders beloven en zweere ik koning en Rijksgrooten weder-

1. Contract dat niet is teruggevonden (Cs) 778) Zie no. MXVIII: 474

omn stiptelijk aan de compagnie te zullen leveren vierhonderd realen zwaarte van stoigoud in een jaar en al hetgeen nog boven de quantiteit door onze onderdanen mogt worden gegraven Foor den gestipuleerden prijs van rd 10 het reaal, welk stofgoud, ingevolge Op onze instantie erlangde bewilliging van deze Regering, wij tans wederom ter troque vOOr Comp” koopmanschappen zullen brengen aan den Resident te Menado, ten welken einde ik Koning en Rijksgrooten verders belooven en aannemen, alle onze onder- danen in de goudmijnen van Palella 7777) te verzamelen en te dier plaatse fixum domicilium te laten houden, zonder iemand toe te staan om in onze oude negorij Bwool te verblijven, de mors - handelaars en alle vreemde en verdagte natien, vooral Boeginee- zen, Mandhareezen, Maleijers, Makassaren, Kailireezen, Lombok- kers, Xulohkers 778 van mijne landen te weeren, en alle degeene die zig van onze rijksgrooten of onderdanen aan verboden handel, vooral in stoigoud, of omgang met de voormelde naties schuldig maken, zonder hesitatie over te geven aan Compagnies Resident te Menado, om ter dispositie dezer Regeering opgezonden te worden: Voorts beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten niet te zullen gedoogen, dat eenig zendeling of wie het ook zijn moge die voorgeeft te komen uit naam of met commissie ran de koningen van Boni, Mandhaar, Palo, de keizer van Xulloh, 7v9_ of eenige andere inlandsche vorst op ons land geadmitteerd of hem door oogluiking eenige gezagsoefening, verblijf of handel aldaar toe- gestaan werden, naar bij verschijn van diergelijke avonturiers, dezelve met heusche, dog ernstige protestatien weder doen ver- trekken en bij weigering daarvan ten eersten kennis te geven aan Manado’s Resident, onder wiens directie wij op ons instantig Ver- zoek en ter voorkoming van alle cavelatien met de Limbotters weder als van ouds gesteld zijn Daarentegen belooven de Heer gezaghebber

en Raad, Mana- do’s Resident te gelasten, om de Bwolerezen; in cas van verlegen- heid, na tijdsomstandigheden en vermogen te assisteren, hen met zagtheid en vriendelijkheid te behandelen en voor het goud, het- geen zij hen ter troque brengen, te gerieven met de gewildste aan handen zijnde lijwaten en contanten: Alle welke voorwaarden, contracten en verbonden, ik koning en Rijksgrooten voor het teekenen en bezweeren dezes, verklaare

1. Paleleh (Cs) 778) Suluers_ (Cs:) 779) Sulu: (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

in allen deele wel verstaan en begrepen te hebben, waarom ook bij dezen belove, dezelve heilig te zullen onderhouden en bij mijn aankomst op Bwool, door alle teruggeblevene Bobatossen 180 - doen aannemen en observeeren waartoe ik mij bij dezen met solemneelen eede en eigen handteekening op het plegtigste verbinde_

Aldus gerenoveert, gesloten, gealtereert, bezegeld, ondertee- kend en solemneelijk beeedigt tot Ternate in t kasteel Orange den 15 Augustus 1781. (wg:) Alex. Cornabe_ Hemmekam, J. G. W Heinrichs, G. W van Renesse, de Chalmot, G. Durr Ter ordonnantie van den WelEdelen agtbaren Heer gezag- hebber, nevens den Raad der Molucco’s (w.g.) G_ Durr, secretaris_ w.g: door den Koning en de rijksgrooten)

MCXXV KOROMANDEL

September 1781 781)

De 184e Februari 1781 vcrnam men Negapatnam, dat 3000 ruiters van Hayder Ali-chan het Deense gebied Tranquebare hadden geplunderd en dat zij de Nederlandse limieten naderden: Tal van vluchtelingen zochten be- scherming binnen de stad. Het bestuur knoopte besprekingen aan_ Daar hij door de Engelsen bestreden werd hij vernam dat tussen de Nederlanders en de Engelsen een oorlog was uitgebroken, sloot hij een verbond tot samet- werking tegen de Engelsen_ (Kort verhaal van het voorgevallene te Nagapat- nam, etc’ Overgecomen brieven 1783, vierde boeck, folio 970 e.V.)

Accoord tusschen Zijn Hoogheyd, den Heere Hasa- reth Nabab Hayder Ali-chan Bahador Sahib, en den WelEdele Gestrengen Heer Reynier van Vlissingen, gouverneur en directeur vanweegens de Edele Holland- sche Compagnie, nevens den raad te Nagapatnam, aan- gegaan_

Derwijl in Europa tusschen de Hollanders en de Engelschen

1. Ternataans Bobato’$ landsgroten; (Cs: 781) Uit de Overgecomen brieven, waarin dit document niet minder dan

viermaal voorkoint wel 1781, 15d8 boeck; folio 18 volgende 1782 7d# boeck, folio 241 en volgende 1783, 74e boeck 240 reg , folio 36 volgende 1784, 16*2 boeck folio 298 e.V. 476

oneenigheeden ontstaan zijn en de oorlog gedeclareerd is, zoo zal den heer Nabab geduurende die oorlog, en wanneer de Engelschen Nagapatnam en andere plaatsen mogten attacqueeren, dle Hol- landsche Compagnie te hulp koomen met desselvs troupes, ten eynde de vyanden tegen te gaan en te verjaagen, waardoor de plaatsen van dE. Comp'e ongemolesteerd blyven zullen.

De canons, snaphaanen, loot etc"_ die den heer Nabab nodig hebben zal, zullen de Hollanders van haar zyde aan Hoogstden- zelven voor het waare kostende leeveren_ Dewijl men dit accoord aangegaan heeft omtrend de mutueele vriendschap, zoo zullen de Hollanders tot assistentie van Hoogst- denzelven in den teegenwoordige oorlog, die de Engelschen te lande doen, van hier senden Sipaays, Europeeschen, Maleyers_ canons, ammonitie, goederen etc alles onder commando van Europeesche officieren, zullende de ongelden door de Compagnie betaald worden. Nadat gemelde volk zig met de troupes ran den heer Nabab geconjungeerd zal hebben, zal Zijn Hoogheyd voor haar een goede plaats tot logement moeten bezorgen, en dezelve zullen onder commando van hun opperofficier staan; De zaaken van den heer Nabab dienen door weegen van ge - melde officier gedaan te worden.

Byaldien de Hollanders met de Engelschen weeder in vriendschap raaken, en dierweegens uyt Europa geschreeven word, zullen zy zulx den heer Nabab ten eersten verwittigen en dezelve na Zijn Hoogheyds begeere gedraagen Wanneer de Engelschen Op de eene off andere wyse in de Hollandsche plaatsen mogten aankomen, zullen zy haar ten eersten laaten arresteeren_

Een wakiel en vijff paaren harkars 782_ van den heer Nabab zullen in de stad Nagapatnam, en daarenteegen zal een bequaam Europeesche wakiel van de Compagnie by Zijn Hoogheyd geplaatst worden ; intusschen dient men die menschen van wedlerzyde alle cer te bewysen. Wanneer de gecombineerde Fransche en Hollandsche schee- pen afsonderlijk mogten aankoomen, zullen de Hollanders ten genoegen van den heer Nabab de scheepen van de vyanden weg - jaagen.

1. Wakil, Arabisch, verteg enwoordiger harkara, Hndostani, koerier. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

Indien de vyanden van Tansjour en Tritchinopoly tegen de troupes van Zijn Hoogheyd, welke zig Op Combagonam bevinden, mogten ageeren, beloofd d'E. Comp' van haare zyde van hier n4 derwaarts te zullen zenden 2000 man, zoowel Europeeschen als Sipays en Maleyers, neevens canons en Europeesche officie- ren, ten eynde zig met gemelde volk van den heer Nabab te con- jungeeren en de vyanden te onder te brengen: Als de Engelschen Naga; patnam belegeren mogten, zal den heer Nabab desselvs troupes afzenden On haar weg te jaagen intusschen beloofd de Comp dat by arrivement van gemeld volk van Zijn Hoogheyd goede logies te zullen besorgen.

1. Dewijl Zijn Hoogheyd, den heer Nabab, de plaatsen, die onder Tansjour sorteren, namentlijk de provintie van Kiwaloer, Wedar- mium, Topotorre en Naoer, nevens dies onderhoorige dorpen, aan de Hollandsche Compagnie gunstiglijk heeft afgestaan, zullen Haar Edelens op alle die plaatsen derselver volk stellen, om te beletten dat geen nely 783 off andere provisien aan de vyanden gegeeven worden, Aangaande de ongelden van de detachementen, die d'E.Comp tot assistentie van den Nabab zal zenden, zullen geremedieerd 7847 worden.

2. Nadat uyt Europa en Batavia de Hollandsche scheepen Cn een groot getal manschappen, zoowel Europeesen als Maleyers etc" alhier zullen gekoomen zijn, zullen de Hollanders omtrent de on- gelden nader een accoord sluyten:

3. In het welzijn van Zijn Hoogheyd de Hollanders met een zuyvere hart steeds genoegen scheppende, zullen deselve zig na Hoogstdesselvs begeerte gedraagen_

Aldus geaccordeerd en overeengekomen, Nagapatnam in het casteel, den September anno 1781_ Accordeerd M'_ Stoffenberg secretaris__

1. Rijst: 784) Bedoeld

door ieder vOOr de helft betaald worden: 478

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCXXVI MATARAM_SURAKARTA

October 1781_ 785

De Hoge Regering gaf den Gezaghebber in de Oosthoek door tussenkomst van Gouverneur Siberg last een overeenkomst met de regenten van den Sunan te sluiten over de levering van hulptroeper: Vgl. DE ONGE Opkomst dL. XII_ vlg. (Cs:)

Wij ondergeteekendens ter Seer g'eerde order van den Soe- soehoenang Pacoeboeana Senopatty Inggalaga Abdul Rachman Saidin Panatagama Caliefatolah, hofhoudende te Souracarta en

den WelEdelen Gestrengen Groot Achtbaren Heer Johannes Siberg, Gouverneur en Directeur op en langs Java's Noord-Oost Cust, te same overleght hebbende op welke wijse men gebruik soude kunnen maken van zijn majesteijts mentjanagarasche 78e_ hulptroepen, bij aldien deezen Oosthoek eens vijandelijk mogte werden g 'attacqueert; zoo is ons en om de beijde landen, zoo Fan den Soesoehoenang en de E. Comp. niet ontijdig in rep en roer te brengen, noch door 't opmarcheren van Zijn Hoogheijd volkeren uijt hunne respective districten; die daar door volkeloos raakende zoo wel schade lijden soude als die waar een rersamelt leeger kwam te staan, gevaar voor geruineerd te werden, zoude loopen, onnoodige moeijte en beweging te veroorzaken, mits aannemelijker voorgekome en derhalve ook vastgestelt mits de goedkeuring onser hooge superieuren wegdragende dan Dat ik gesaghebber zoodra de tijding krijge er 't zij van den Oost of Westkant iets vijandelijks naadert; sulk ten eerste aan den Raden Tommongong te Ponogoro en de Tommongongs te Wierasaba en Cadierie sal laate weten

Dat den Raden Tommongong Soeria Coessoera, nu thuijs- waarts keerende, den Tommongong te Wierasaba ordonneeren sal, om Op ontvangst van mijn advies in VOOrSZ geval, dat een vijand nadert; sijne volkeren te versamelen, sulk sal hij Radeen Tommon- gong na Cadierie den Tommongong ook doen aanschrijven en wel sonder als dan eerst mijn brief aan hem Radeen Tommongong naar Ponorogo te senden dat maar tijd verspilt soude weesen: Den Radeen Tommongong Soeria Coessoema sal insgelijks op des gesaghebber eerste advertentie dat er een vijand nadert zijn bepaalt getal van manschap door zijne Majesteijt Op vijftig Tjatjas

1. Uit Contractenboek no. 13 blz. 29 in het Arsip Negara 788) De zgn: buitenlanden van den sunan. (Cs.)

van Een hondert gestelt versamelen en sulx ook aan de andere regenten Fan Ponorogo, Patje, Tjeroeban, Seringat en Balitar Or- doneren.

Zal den Raden Tommongong voorSZ_ regent gelasten Om op) des gezaghebber tweede schrijven en opontbot afte marcheeren, 't zij herwaerts dan wel na de gedesigneerde en aangeschrevene plaats, zoo als hij Raden Tommongong ook zelfs doen zal zonder dat voorsz. regenten voor al die van Wierasaba en Cadierie, daar- toe eerst zijne ordre soude moeten vragen, kennisse van geven, en antwoort inwagten. De redenen dat bij een naderende vijant deze hulptroepen niet direct afkomen sullen, is wijl den gemeene man in Comp district- ten hierdoor mnaar in opschudding soude raaken en verloopen, ook wijl de cituatie alhier te Soerabaija z0o is, dat men niet eens volk van de regenten dezes districts ter defensie soude kunnen plaatsen weegens de smalle lange toepassen door

de modder langs de Soerabaijsche stranden: Dat zoo lang de vesting hier te defendeeren is er ook geen gebruik van des vorsten troepen gemaakt kan werden, en die dan ook een vijand het eerst op dese plaats aansettende niet eerder nodig af te roepen zijn, dan ingevalle wij deze vesting soude m0e - ten verlaten en landwaarts in retireeren, welk onverhoopt geval aansiende komen, den gezaghebber voorschrevene regenten zulx beveelen en hen versoeken sal met hunne troepen af te marcheren, gelijk ieder maar ’t eerst ’t best doen sal om dus wij zooverre land- waarts in retireerende tot dezelve ontmoeten geconjungeert met vereende magt, andermaal een kans te wagen en den vijand tegen te gaan: Soerabaija den 4e October 1781 (w.g:) R. F. d. Niepoort: Mij present (wg:) J F Buse gesw. transl . Onder den Javaanschen tekst staan de zegels van Raden Tommongong Hario Soerio Koesomo, Dipatti Niti Diningrat, Tommongong Randjie Djaijengrono, Tommongong Randjie Djoijodirono, Raden Tommongong Aria Adi, Raden Maas Tom- mongong Ardjo Negoro en Tommongong Astra Negara. 480

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCXXVII: MATARAM_DJOKJAKARTA,

20 October 1781, 787

Een aan het vorige geheel gelijkluidend contract evenwel met eei artikel 5 daaraan toegevoegd werd gesloten met de hoofden van den sultan, den Raden Rongo Djipang de Tumenggungs van Kertosono Djapan (Cs-)

De preambule en de eerste vier artikelen komen mutatis mutandus overeen met die van het vorige contract Genoemd WOr- den in art. 2 behalve de in de toelichting genoemde hoofden ok nog de regenten van Rawa, Calambret en Madiun. (Cs. En sal den gesaghebber sorgen, dat er ingevolge de Hoog g ’eerde ordre van den WelEdele Gestrenge Groot Agtbaaren Heere Gouverneur, rijst en zout gereet is, om aan Zijne Majesteits troepen, z00 dra ter hulpe komen verstrekt te werden Sourabaija den 1Oe_ October Ao. 1781_ (w.g:) R d, Niepoort_ Onder de Javaanschen tekst staan de handteekeningen van zegels van Raden Rongo Prawiro di Redjo, Adipatti Nitti Adiningrat, Tommenggoeng Pandjie Djaijeng Rono, Maas Tommang- goeng Pandjie Djoijo di Rono, Tommengoeng Ardjo Negoro, Tommengoeng Astra Negoro (Ter zijde) Mij present (w.g) Jn: Fk Buse. gesw.

MCXXVIII MOLUKKEN_TIDORE.

November 1781. 788

De hoofden van het Op Halmaheira gelegen deel van hiet rijk van Tidore_ de districten Maba Weda Patani, hadden de zijde van Nuku gekozen (vgl inleiding tot O- MCXXIII), maar waren tot onderwerping gebracht: Zij hadden toen dit contract te sluiten: Vgl. HAGA , Nederlandsch Nieuzu Guinea I, p: 301. (Cs.)

1. Uit het Contractenboek XVI op het Arsip Negara Djakarta 788) Uit het Contraclenboek (no 18) op het Arsip Negara Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

481

Assopiatie contract en voorwaarden, aangegaan, gesloten en beeedigd en verzeguld tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabe, gezaghebber nevens den Raad der Molukko's, in name ende van wegen Zijn HoogEdelheijd, den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtbaren Wijdgebiedenden Heere Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, nevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de hooge overigheid van wegen den Staat der Vereenigde Nederlanden en de g'octroyeerde Oost Indische Compagnie in deze gewesten, ter eenre en de door Sijn Hoogheid Paduka Sri Sultan Saidoel Moehatoar Amirol Arifien Muhamadoeniel Mansoer Badioedien Siach Ketjil Patra Alam, Koning van het Rijk van Tidore, met volkomen approbatie deser Moluksche Regering, op de Negorij Maba, Weda en Pattanij, opnieuw aangestelde hoofden van Maba Senghadje Kasawary, Kimelaha Gotowesi Ibrahim, id Watje Modo, id. Sari; Kapitein Permendang, id. Kanko; van Weda Senghadje Padji, id. Samalo Kaijoe, Kimelaha Kalidea, Kapitein Hajoen van Pattanij Senghadje Doris, Kimelaha Kipawi Abdul, id. Dalim, id. Laksaway. ter andere sijde Eerstelijk Smeken wij hoofden hierboven gemeld, met al onze onderhoorigen den Heer gezaghebber en Raad, Op het allerinstan- tigst en demoedigst tegen de Compagnie en den Koning van Tidore voorts wegens onze veelvuldig begane misdrijven, roof en strooperijen, gedurende de beroertenis, onder betuyging van een waar berouw en leedwezen over dezelve

Tweedens. Belooven en sweeren wij hierbij den door de Compagnie op den troon van Tidor verheven en tans regerenden sulthan Kitchil Patra Alam, te erkennen en houden voor onzen wettigen vorst, hem onder het hooger gezag van de Compagnie als zoodanig Ie erkennen en gehoorzamen, gehouw en getrouw te zullen zijn en al zijne wettige bevelen als gehoorzame onderdanen betaamt; zonder tegenstribbelen te zullen opvolgen. Derdens. Belooven en sweeren wij nooit ten eeuwigen dage meer te zullen overgaan tot zee-= menschenroof of andere, gedurende eenige jaren en vooral bij den laatsten opstand, door ons Op Compagnies en meer andere landen bedrevene strooperijen, zullende

alle degeenen die zich voortaan in deze vaarwaters of Op die onder de provintien Amboina en Banda gehooren aan deze verfoeilijke 31 482

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

misdrijven schuldig maken, aan de Compagnie over leveren, ten einde zonder conniventie als zeeroovers met de dood gestraft mogen werden. Vierdens. Inzelvervoegen belooven en zweeren wij dat door ons aan de Compagnie ter dood straffe zullen overgeleverd worden, alle degenen die onder ons morshandel met vreemde natien of wie het ook zij in specerijen bedrijven, met Compagnies vijanden correspondentie houden of Op eene andere wijze tot prejudice van de Compagnie met dezelve heulen

Vijidens Belooven en sweeren wij, voor verraders, afvalligen en perturbateurs der gemeene rust te houden, den rebel Noekoe, met alle de verdere met her zamenspannende Tidoreesen, Maba-, Weda- en Patanirezen, enz. en nog hem, nog zijnen aanhang niet alleen geen acces of verblijf in onze districten te vergunnen, maar ons uiterst devoir aanwend len, om dien rebel met al zijne aanhangers te verdelgen of des mogelijk inhanden der Compagnie over te geven_

Sesdens. Belooven en sweeren wij, ons op onze door welm: vorst, onzen Koning van Tidor aangewezene woonplaatsen, stil en vreedzaam als getrouwe Compagnies onderdanen te gedragen en met den landbouw en verdere gepermitteerde kostwinningen te geneeren, zullende de inwoonders van Weda gehouden zijn op het gedestrueerde roofnest Pattanij een wakend oog te houden en niet toelaten dat daar voortaan weder roovers, hetzij van den aanhang van Noekoe, dan wel van andere kwade natien komen te nestelen_

Ten sevenden. Belooven en sweeren wij nooit of ten eeuwige dage meer gebruik te zullen maken van de ondersteuning en vriendschap der Papoeen, ter uitvoering van kwade desseinen, maar die natie door alle mogelijke middelen, tot vreedzame gedachten en onder- danigheid tegen de Compagnie en onzen wettigen Koning, den sultan van Tidore over te halen voorts alle nog onder hen schuij- lende gevangene en geroofde Compagnies onderdanen_ vrije lieden en slaven, van wat natie ook mogen wezen uit hun handen zien te bekomen en aan de Compagnie, zonder losgeld over te leveren;

Ten agtsten. Belooven en sweeren wij, zoodra er vreemde natien of andere swervers door ons in onze contrijen ontwaard worden, daarvan ten eersten aan den Heer gezaghebber, dan wel aan den Koning van Tidor, kennis te geven, hen intusschen geene de minste subsistentie bewijzende of verblijf in onze districten ver - gunnende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800_

483

Ten negenden, Wanneer de Compagnie goed vindt, een extirpatie-togt op onze districten te laten doen, belooven en sweeren wij de specerijboomen getrouwelijk te zullen aanwijzen en Compagnies dienaren in dat werk behoorlijk te ondersteunen, ook zoodra eenige vruchten, hetzij in onze dan wel andere bijgelegene districten komen te ontdekken, daarvan aan de Compagnie en onzen Koning ten eersten kennis te geven: Ten tienden. Belooven en sweeren wij niets van groot belang op onze negorijen te zullen ondernemen, dan met voorkennis of op bevel van onzen Koning of op dat van de Edele Compagnie_ Ten elfden. Beloven wij verders geen gehoor ofte ingang te Ver- leenen aan eenig opperhoofd of wie ook zijn mogte, die buiten last van de Compagnie of onzen Koning tot ons mogte komen, nog in ’t geheel, nog ten deele_ Ten twaalfden; Bijaldien er eenig verraad of opstand tegen de Compagnie of onzen vorst den Koning van Tidor mogte gemachi-neerd en bedektelijk worde gebrouwen bij eenig opperhoofd en wij daarvan kondschap erlangen, belooven en zweeren wij hetzelve niet te zullen verbergen; maar zulk pernicieus voornemen; ten eer- sten en zonder uitstel, aan de Compagnie en onzen Koning te openbaren, en naar ons uiterst vermogen te zullen tegen gaan_ Ten dertienden: Of het mogte gebeuren dat eenige Compag- nies of particuliere vaartuigen van Compagnies onderhoorigen, 1n onze contrijen mogten komen te vervallen, die gebrek aan het een of ander hadden, zoo belooven wij dezelve op alle mogelijke wijze, de behulpzame hand te zullen bieden en niet toe te laten, dat aan volk; vaartuig nog goederen eenig nadeel geschiede

Ten veertienden_ Belooven wij onze onderdanen die uitgaan om hunne levensbehoeftens te zoeken, niet overal te laten werven, maar binnen de palen van Konings en Compagnies landen te houden, voorts z0o veel mogelijk, binnen onze distrikten. Ten vijfthienden: Daarentegen belooven de Heer Gezaghebber en Raad dezer Molucco’ $, wanneer zij hoofden hier boven genoemd met hunne onderdanen, alle de voorschrevene articulen; zonder afwijking, naarkomen en zig daar na gedragen, hen Op approbatie Hunner HoogEdelheden de hooge Indiasche Regeering te Batavia, alle hunne veelvuldige misdrijven te zullen vergeven, hen weder in genaden aan te nemen en aan te merken als goede en getrouwe Compagnies onderdanen, gelijk zij de in dezen vermelde hoofden

en onderhoorigen bij dezen op hooge approbatie, als gezegd weder aannemen, met vergunning van volkomen amnestie en van heden wederom af toeleggen de recognitie penningen als van ouds om jaarlijks Cn ter gewone tijd voor hen aan het casteel te worden afgegeven

Ten Sesthienden. Zullen in de acte van amnestie begrepen worden alle de Papoeen, die zig binnen den tijd van drie maanden aan Zijne Hoogheid den Regerende sulthan van Tidor en de Compag nie komen te onderwerpen met al de voortvlugtige Maba- , Weda-_ Pattany- en TTidorezen, die prins Noekoe, den djogoegoe Bahasoean en Hoekoem Tadjoedien vOOr dien bepaalden tijd sullen afsweren dan wel overleveren, behoudende de Compagnie aan haar het regt om buiten de amnestie uit te sluiten, behalve de voorgenoemden nog eenige andere hoofdrebellen, die om hare te lang en veelvuldig gepleegde misdaden op s Com- pagnies landen en onderhoorig- heden verdiend hebben, dat nooit weder in gunst aangenomen werden

Aldus aangegaan, gesloten, beeedigd en verzeguld te Ternate in ’t Kasteel Orange, den 8 November Ao. 1788 W.g.) Alex . Cornabe, Hemmekam; J: G W Heinrichs_ van Renesse, G. Durr, Mertz. Ter ordonn van den WelEd. Heer gezaghebber, nevens den raad der Molucco’s W.g.) G. Durr, Secr”

MCXXXIX KOROMANDEL.

12 November 1781_ 789

De 8’te Juli verscheen een Engelse oorlogsvloot onder admiraal Sir Edward Hughes op de rede van Negapatnam; blokkeerde deze plaats en zette eCn aantal landingstroepen onder generaal Munro ten Noorden Zuiden van de stad aan wal. Deze troepen naderden de stad met loopgraven noch het artillerievuur van de wallen, noch een tweetal uitvallen der bezet- ting konden de aanvallers doen afdeinzen_ De 12le November had capitulatie plaats_ rechterkolom staan de vragen of voorstellen van Hollandse zijde, daarnaast linkerkolom Engelse beslissing

1. Dit document komnt herhaaldelijk voor de Overgecomen brieven wel 1782 740 boeck; folio 2243, 1783 boeck; folio 82 1784, 16de boeck, folio 300. OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602 _1800.

485

Capitulatie voor Nagapatnam

Voorafgaande articul Den Heer gouverneur en raad van Nagapatnam proponeeren aan den Heer Edward Hughes, admiraal van de Engelsche es- quadre in Indien, en den Heer Hector Munro, generaal van de Engelsche armee, Om deese plaats Nagapatnam op den 12” deezer maand over te geeven, en verzoeken intusschen alle vyandelijkheeden te mogen op- houden.

Toegestaan, maar haar wapens te koppelen, haar trommels en vaandels needer te leggen na- dat zy uyt de poort gemar- cheert zijn: ’t Benodigde aan de soldaaten zal haar gefourneerd worden_

De officieren van het guar- nisoen en andere militairen, die Nagapatnam gedefendeerd heb- ben, zullen alle met de gewoonlyke honeurs van den oorlog de poort China uyttrecken, met haare wapens en bagagie, vlie- gende vaandels, slaande tron en brandende lont; nerens twee stukken kanons met dies toehehooren.

Alle officieren en soldaaten, die zig tot krijgsgevangen geeven; zullen onderhouden worden, maar een reekening van de uytgaaven moet gehouden worden om voldaan te worden door Hunne Hoogmoogende of de Nederlandsche Compagnie en zal dit tweede articul op geen andere manier toegestaan wOr - den.

Alle officieren en soldaaten, die zig hier in het Nagapat nams guarnisoen bevinden, zul- len alle op onkosten van de Engelsche Compagnie zoo ge makkelijk mogelijk na Batavia, dan wel na Ceylon, getranspor- teerd worden op Engelsche scheepen

g'Accordeerd, mits dat het Dat gemelde officieren C1 tweede articul toegestaan wordt soldaaten meede zullen neemen alle haare effecten, sonder ge- 486

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

visiteerd te worden; haare be- diendens en slaven. En die getrouwd zijn zullen de vryheyd hebben haare familien meede te neemen_

Toegestaan, buyten de vryheyd van haar persoonen:

Den gouverneur en de lee- den van den politicquen raad_ alle de bediendens van politie en commersie, de kerkenraad, de zeevaard en verdere loon - treckende dienaaren, die in dienst van de Hollandsche Comp" zijn, mitsgaders alle ingezetenen van Nagapatnam, zoowel Europeesen als Inlan- ders, zullen behouden de vrY - heyd van haare persoonen en bezittingen, roerende en onroerende goederen, coopman- schappen en andere efiecten sonder daarin gemolesteerd of eenige hinder toegebragt te worden, om welke reeden, hoe ook genaamd.

Ontoestaanbaar, buyten ver- seekeren aan hun van haar fa- milie, slaven en eygendom

Den heer gouverneur, de leeden van den politicquen raad, alle de bediendens Fan politie en commercie, de ker- kenraad, de zeevaard en ver_ dere loontreckende dienaaren zullen de vryheyd hebben nee- vens haar familien, slaaven en slavinnen, mitsgaders alle haa- re bezittingen na Batavia of Colombo te mogen vertrecken en dat haar daartoe Foor reke ning van de Engelsche Comp" gegeven zouden worden de noodige goede en bekwaame scheepen: De capitaalen, toebehooren-

g’Accordeert; OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

487

de aan de Weeskamer en dia- cony-armen zullen niet worden geconfisqueerd of aangeslaa - gen, als zijnde gelden, die aan onmondige en armen toekomen_ Alle officieren, zoowel als politicque of civiele bediendens van de Comp die genegen mogte weesen hier ter plaatse te verblyven of als een particu- lier inwoonder zig ter neder te setten, zal zulx moeten worden geaccordeerd en haar verleend worden de bescherming van de Engelsche vlag: Alle negotiewhaaren, an munitie van oorlog en artillery- goederen, wapenen, leevensmid- delen en ‘t geene de Comp’ toebehooren en in deese plaatse gevonden werd, zullen ter goe- der trouwe overgeleererd en ontvangen worden volgens een specifique opgaaf van de CO1= missarissen, die daartoe he- noemd zullen worden om de- selve te ontvangen, zullende het dubbel van die specificatie behoorlijk worden overgegeven aan den heer admiraal Hughes en den heer generaal Munro_

Alle inwoonders van Nagapat- nam, die verlangen zullen om als inwoonders te blyven remo- reeren, zullen, den eed van ge- trouwigheyd aan Zijn Britani- sche Majesteyt doende, zulks toegestaan worden, onder de protectie van de Engelsche vlag, maar de militaire wordt zulx gerefuseerd: g’Accordeert_

Ontoestaanbaar

De fortificatien, het gouver- nement, de magazynen en an- dere publicque gebouwen, de Comp” toebehoorende, zullen moeten gehouden worden in haar tegenwoordige staat; son- der dat die zullen mogen WOr den geslegt_ 10. De vrye exercitie Fan de

Toegestaan. 488

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

gereformeerde religie, zoodanig als die in de Nederlandsche kerk in gebruyk is, zal blyven gepermitteerd, en tot oeffening van deselve vergund de kerk_ waarin thans de godsdienst ge- daan word_

g’Accordeert in zoverre als het met onse landregeering be- staanbaar is.

1. De Roomsche kerk en de heydensche tempels zullen be- houden alle voorregten, die zy onder de protexie van de Hol- landsche Comp” tot nog toe genooten hebben

Toegestaan, maar onderworpen de visitatie; in zooverre als het de lands-revenuen raakt ; de andere papieren zullen alle aan de heer gouverneur Van Vlis- singen toegesteld worden.

1. Alle documenten, chartres, resolutien en andere papieren, gehoorende tot het gouverne- ment van Nagapatnam, zullen zonder eenige visitatie aan den gouverneur Van Vlissingen worden g intrageerd, om ze te kunnen meedeneemen, wer_ waards Zijn Ed. zal komen te vertrecken_

Toegestaan.

1. Niemand zal in het gouver- nement gelogeerd worden ge- duurende de tijd van Zijn Ed" verblijf te Nagapatnam, maar de heer Van Vlissingen zal daarin onverhinderd mogen blyven woonen_

Toegestaan.

1. Ingevalle eenige Engel- sche deserteurs zig in het Na- gapatnamse guarnisoen mogten bevinden, zal aan haar pardon verleend worden,

Toegestaan in zooverre als het bestaanbaar is met onze regten, eri SO lang als die persoonen sig behoorlijk gedraagen

1. Alle publicque papieren, no- tarieele of secretarieele actens, welke eenigsints strecken kun- nen tot de sekerheyd van de OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

bezitting, gehoorende aan de inwoonders van deese plaats, zullen gerespecteerd en gecon - serveerd blyven onder berus- ting van degeene, die tegens- woordig die diensten beklee- den; om daarvan na gewoonte gebruyk te kunnen maaken:

Geaccordeert

1. Dat de vendumeester van deese stad, de sequester en de curator ad lites zullen worden gemaintineerd omtrent 't inpal- men van alle uytstaande gel- den, en daarin worden be- schermd door de gewoone reg- ters:

De wagt, die men zal nodig oordeelen bezitting van Naga- patnam te neemen, moet toe- gestaan worden binnen te marcheeren, en de poorten overgelevert te worden een uur nadat de capitulatie geteekend is geworden:

1. Nadat deese capitulatie zal geteekend zijn, zal aan een En- gelsche wagt Fan vijftig man overgegeven worden de poort China, aan dewelke zal moeten blyven een Hollandsche wagt van gelijk getal, terwijl aan de wagten zal belast worden geen Hollandse soldaat na buyten, en geen Engelsche zoldaat na

binnen te laaten gaan, totdat des anderen daags de poorten door de Engelsche troupen zul- len worden beset en overgenomen, zullende het guarnisoen van Nagapatnam zig Zo lang moeten retireeren na de casern, en aldaar hun verblijf houden tot haar vertrek na Batavia of Ceilon, onder aflegging van de gewoone wapens, uytgesondert de officieren, die haar coniman- deeren, welke hun zijtgeweeren zullen moeten houden. 490

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Beantwoord door het tweede articul.

1. Alle dienaren van de Com- pagnie, zoowel van de politie, de militie als de zeevaard, en andere loontrekkende perzoo nen, zullen door de Engelse Comp" moeten onderhouden worden tot zoo lang zy door de schepen van de Engelsche Comp gebragt zullen weesen ter plaatse hunner destinatie 't zy op Batavia of Colombo. 19. Alle de zieke menschen en geblesseerdens, die zig in het hospitaal alhier bevinden; zullen moeten gecureerd en on- derhouden worden door de En' gelsche Comp 20. Aan alle de hulptroupen van den Nabab Hayder Ali- chan Bahador, dewelke in de stad zijn, zal vrye uyttogt ver_ leend worden na Combagonam_ 21 . d'Heeren Joan Daniel Si- mons, Pieter Willem Geeke, Isaic Revnier Simons en Jan Joachim Hast, die in het leeger van den Nabab Hayder Aly zijn, zullen van al de voorreg- ten van deese capitulatie gau- deeren; De volbrenging van al 't geen in deese geschreeven staat en, by wyse van capitulatie geac- cordeerd is, za] getrouwelijk nagekomen en dienvolgende geteekend worden door den heer admiraal Edward Hughes en den heer generaal Hector Munro, nevens de heer gouver- neur Reynier van Vlissingen en raad van deese plaats.

Alle die zieken en geblesseer- dens zullen behoorlijk besorgt worden ; en 't rest deeser articel b'antwoord door het tweede articul.

Toegestaan, mits dat zy haar waapens afgeeven en vertrek- ken na 't leger van Hayder Ali- chan; maar niet na Combago- nam_

Toegestaan, mits dat zy de ar- mee van Hayder Aly-chan ver_ laaten en zig voegen na Naga- patnam of Madras OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

491

Onder stond Nagapatnam, in casteel, den 12eu November 1781 was geteekend R van Vlissingen Seracules Mos- sel, J: E. G. Hazelman, E van Halm, M". Stoffenberg; Fr_ W Bloeme en J: Accama.

Was getekend Edw” Hughes en Hector Munro_

Onder stond Accordeert was geteekend M:. Stoffenberg, secretaris Accordeert D D. van Haak; eerste gesworen klerck_

MCXL_ TERNATE

3 December 1781. {00

Na het overlijden van den koning van Ternatc werd zijn zoon erkend Op de weinig van vroegere afwijkende voorwaarden hier vermeld, (Cs,)

Bevestiging en vernieuwing van zoodanige artikelen en voorwaarden, waarop den overleden Koning Ketchil Sibory Amsterdam en alle de Ternaatsche Rijksgrooten, naar verkregen pardon hunner onvoorzigtigen afval en opgenomen oorlog tegen de Ed. Compagnie en hare dienaren zijn verloren Ternaatsch rijk en landen, door Compagnies rechtvaardige wapenen geconquesteerd en veroverd wederom van deselve Compagnie door haar Hoog-Edelheden den HoogEdelen Heer Cornelis Speelman, Gouverneur Generaal en de Edele Heeren Raden van Nederlandsch Indie, als representerende de hoogste macht van de Nederlandsche vereenigde geoctroyeerde Oost-indische Compagnie, onder dato 7 Julij 1683, 791 als een leen zijn ingeruimd en overgegeven, 0m door hem als koning, en de grooten, elk in hare qualiteiten, na de aloude Ternaatsche wijze, onder de hooge macht en opzigt van de E Com- pagnie geregeerd werden, gelijk dezelve op den 17 daaraan- volgende, z0o voOr haar als haar nakomelingen, aangenomen, beeedigd en onderteekend zijn

1. Uit het Contractenboek X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta. 701) Corpus III, 304. 492

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

En nademaal het bestier over het Rijk van Ternate, door het afsterven van Zijn Hoogheid Sirie Maha toewan Sultan Ichtira Djoerachman Wahuwa Saijidoena Alimoedien Sjah Kitchil Aroensaha, Op den 11 November dezes jaars 1781 is opengevallen en de Compagnie alleen de magt heeft een ander Koning over hetzelve te kunnen en mogen verkiezen naar haar zin en welgevallen, gelijk bij het 4e artikel van voornoemd contract dd, July 1683 wel uitdrukkelijk is ter neder gesteld, mitsgaders den gezaghebber en raad dezer provintie, ingevolge die magt en op bekomen order en qualificatie van Hunne HoogEdelheden te Batavia , vervat bij hoogstderzelver secreete missive in dato 31 December 1779, op den 13 der genoemde maand November 1781, in Rade Fan politie tot koning en leenman van het Rijk van Ternate hebben geeligeerd en verkooren den oudsten zoon van welmelde overleden Koning Aroensaha Patra Kitchiel Aharal, onder de namen Van Padoeka Maha Toewan Sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monawaroes Sadikoel Moharam Saha Patra Aharal, en denzelve op denzelfden

dag, ook van dies rijksgrooten en prinsen in die hooge waardigheid erkend en geproclameerd is geworden, z00 is ’t dat wij Padoeka Sri Maha Toewan Sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monawaroes Sadikoel Moharam Saha Patra Aharal, Koning, benevens alle de naar te noemene rijksgrooten en princen van het Rijk van Ternate, bij dezen voor ons en onze nakomelingen verklaren in alle sijne deelen en leden wel ingezien en overwogen te hebben de articulen en punten bij het voorschr. Contract van 1683 terneder gesteld, latende ons derselver inhoud welgevallen ende belooven en zwee- ren overzulks, zelve in alle sijne articulen, z00 als die leggen en door hoogst gemelden Koning Seborij Ansterdam aangenomen ende bevestigd, mitsgaders door den jongst overleden Koning Paduka Sri Maha Toewan Sultan Ichtira Djoerachman Wahoewa Saijidoena Alimoedien Siah Kitchiel Aroensaha en de Ternaatsche Rijksgrooten en princen Op den 16 Augustus 1774 792 bij het aan- vaarden van het Rijk onderteekend en beeedigd zijn, zonder eenige afwijking volkomentlijk aan te nemen en pronpt te zullen naar- komen en onderhouden, even en in diervoegen of dezelve tegens- woordig door ons nieuwelings bedongen en aangenomen waren houdende dies inhoud ten dezen voor ingelijfd. Uit dien hoofde belooven en sweeren wij Koning en rijks - grooten, ook wederom als van ouds, zonder versuim of nalatigheid ingevolge den inhoud van het 17e articul van meermelde contract aan de Edele Compagnie als onsen leen- en beschermheer te zullen 702) Zie no_ MXCVII: OOST-INDISCHE COMPACNIE 1602 1800.

493

doen manschap en hommage en nevens onze brieven jaarlijks aan den Gouverneur Generaal en raden van India te sullen senden, de daarbij gestipuleerde twee slaven, twee slavinnen, tien cacatoeen cn tien loeris, met roode hoofden, en zulks onder zoodanige voor - waarden, als bij gedacht articul expresselijk staat uitgedrukt: Wijders belooven en sweeren wij Koningen en rijksgrooten vuor ons en alle onze nakomelingen, sonder eenige restrictie ofte afwijkinge te sullen onderhouden en naarkomen en doen onder- houden en naarkomen, het contract, gesloten, bezegeld en beeedigd op den 10 December 1660, 793 ~ tusschen den grootmagtigsten Koning der Ternatanen, Mandar Saha, Saijfoedien, koning van Tidor, mitsgaders Aliewadien, koning van Bachian en den Heer Gouverneur Simon Cos, sampt die van sijnen rade en In gevolge dies inhoud voor altoos af te zullen zien en nooit ofte ten eeuwigen dagen wederom eenige pretentie, hoegenaamd te zullen maken, op de daarbij aan het Rijk van Tidor afgestane landen van Waijsele, Somolla, Gita, Pajahe, Maidie en Wamma, 784) maar gedachte lan- den voor altoos en sonder eenige tegenstribbelingen te laten onder de geruste beheering van den tans regerenden Sultan van Tidor en sijne opvolgers, onder het hooger gezag van de Compagnie, gelijk wij ook volgens den teneur van het derde artikel van over- eenkomst niet zullen beletten maar vrijwillig toestaan, dat de Tidoreezen Zoo lang met

de Compagnie in het Rijk van Ternate eene lijn trekken, hun levensonderhoud als voorheen met visschen en sago kloppen op het groot eiland Moro Tay mogen zoeken, onder zoodanige restrictien als bij ged. artikel duidelijk staat uit- gedrukt: Wijders verklaren wij koning en Rijksgrooten in alle sijne punten en deelen heilig te zullen onderhouden en naarkomen, z0o- danig contract als er wegens den rijst en padie handel ten eijlande Xulla bessy, door den Heer Gouverneur Marten Lelievelt en den raad dezer provintie met den overleden Koning van Ternate Kit- chiel Radja Laut op den July 1743 705 is gesloter, geteekend, beeedigd en verzegeld. Nog verklaren wij Koning en rijksgrooten, ook in allen deele te approberen en ratificeren het vredenstractaat, ‘t welk op den 16 April 1748 7’) tusschen meermelden Koning Radja laut en den toen regerenden Koning van Tidor, Miri Bifalalihil Aris Lemoe-

1. Verloren gegaan, doch zie Corbus II, P 338 noot 2. 794) Delen van Halmaheira. (Cs-) 795) Cor pus V, p: 356. 798) Corpus V, P:463. 494

hidien Billahil Malikil Mana-an Siah, benevens hunne rijksgrooten gesloten en gesolemniseerd, beloovende en zweerende wij Koning en rijksgrooten, alle de daarbij vervat zijnde punten en artikelen, zonder de minste afwijking, heilig te zullen naarkomen en alle onze vermogens te werk te stellen, die maar eenigszins tot Conservatie van de rust en vrede, in de Moluccos zal kunnen strekken. Mitsdien belooven en zweeren wij Koning en Rijksgrooten, bij intercessie van den gezaghebber en raad dezer provintie;, uit den weg te zullen ruimen en in der minne te zullen bijleggen en vereffenen alle maar eenigzins nog hangende geschillen ofte pre- tensien tusschen het Rijk van Ternate en Tidor en ten dien einde binnen dit casteel te zullen leveren alle de onderdanen of slaven van laatst gemeld Rijk en wel speciaal die van Gilly , item Zoo- danige Gitareesen als in den laatsten oorlog te Patany van dat ge- hucht en ook van Gebe zijn vervoerd: Waarentegen de gezaghebber en Raad aannemen Zijne Hoog- heid den Koning van Ternate te doen geworden, al de zich op de landen van Tidore onthoudende of gevangene onderdanen en sla- ven van Ternate. Alverders belooven en zweeren wij Koning en Rijksgrooten, zonder de minste vermindering of verandering in zijn geheel, hei- liglijk te sullen agtervolgen en observeren, het contract in dato 24 Juny 1752 707 - door den toenmaligen Heer Gouverneur Jan Elias van Meijlendonk en den raad dezer Moluccos met den over- leden Koning Kitchiel Ayan Saha van Outshoorn gesloten, beee- digd, verzeeguld en geteekend, concernerende de volkeren van Macquian, die sig op hetselve weder onder de gehoorsaamheit van de Ternaatsche Kroon hebben gesteld, ook belooven wij koning en Rijksgrooten, de daarbij vermeldstaande prerogatieven zonder eenige restrictie of vermindering te zullen laten genieten. Eindelijk belooven en

zweeren wij koning en Rijksgrooten en nemen aan, zonder eenige exceptie, aan de Compagnie te zullen voldoen, opleggen en betalen de agterstallige schuld van den over leden Koning Kitchiel Aroon Saha groot rds 12652.108, zoo mede alle particuliere schulden, die ged. overleden Koning aan de in- gezetenen dezer colonie deugdelijk schuldig is Gelijk ik Koning Patra Kitchiel Aharal om de vrede, een- dracht en het goede vertrouwen, in mijn rijk, meer en meer aan te kweeken en mij van de achting en genegenheit mijner naast-

1. Cor pus

P:573. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

495

bestaanden en onderdanen te verseekeren, aanneme, beloove en zweere, amnestie te zullen verleenen; gelijk dezelve bij dezen door mij wordt verleend_ aan al de princen, princessen en grooten, waarop de haat Fan mijnen overleden vader, wijlen den Koning Aroon Saha gerust heeft of mogt gerust hebben: Aldus gedaan, vernieuwd en geamplieerd, ter vergadering van den Eagtb Heer Alexander Cornabe, Gezaghebber, mitsgaders den Raad der Moluccos, ten Kasteele Oranje op Ternate, den December 1781, hebbende hooggem. Koning Padoeka Sri Maha Toewan sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monawaroes Sadikoel Moharam Saha Patra Aharal, tot meerder bevestiging van dien, den eed Op den alcoran (in gelijkervoegen als zijnen overledenen vader Kitchiel Aroon Saha, binnen dit kasteel gedaan heeft) heden ook aan handen van welm. Heer gedaan, afgelegd, gelijk dan ook de rijksgrooten, de princen van den bloede en standen

hier volgen de namen derzelve) ,

te samen vervangende de overige prinsen van den bloede en standen des Rijks, insgelijks den eed op hare wijze op den alcoran afgelegd en met hun naamteekening, mitsgaders het rijkszegel bekrachtigd hebben even en zoodanig als zulks in den jare 1774 den 16 Augustus bij de inhuldiging van den jongst overleden koning Kitchiel Aroonsaha is geschied ende van wegen de Ed. compagnie, hebben de Edele agtbare Heer Gezaghebber Alexander Cornabe, den Koopman en secunde Francois Bartholomeus Hem- mekam, den kapitein en hoofd der militie Johan Godlob Wilhelm Heinrich, den onderkoopman en soldyboekhouder Gerardus Wil- lem van Renesse, den pl. onderkoopman secretaris van politie fis- kaal en winkelier George Frederik Durr en boekhouder en dispen- cier en essayeur Willem Frederik Mertz, hare handteekeningen bezijden ’s Compagnies groot zegel hieronder gesteld.

(wg:) Alex: Cornabe, F Hemmekam, J: G. W. Heinrich, G_ W van Renesse, G. S Durr, W F Mertz _

Ter ondonn van den WelEdelen Heer Gezaghebber nevens den Raad der Moluccos

(w-g: G F Durr, Secr’_ 496

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCXLI GORONTALO.

24 Januari 1782, 798)

Na de dood van den koning Kitchil Unu (zie no. MCXVIII) werdzijn z00n Mohamad Hassan Oedien Kitchil Ambohinga als vorst erkend Het begin van het met hem gesloten contract geheel gelijkluidend met het juist genoernde (Cs.) Na de woorden ,in den jare 1776” volgt

Aangezien wijders de goudprocure tans jaar Op jaar wederom begind te verflaauwen en den in hoofde dezes genoemden gezag- hebber en Raad, niet onduister is voorgekomen, dat meerdere of mindere leverantie van dat metaal meest afhankelijk is van den yver en de trouw der hoofden, die over de gravers in de mijnen worden gesteld, zoo beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten bij dezen, ik Koning, op verbeurte mijner Koninglijke waardigheyt en wij Rijksgrooten op verbeurte onser ambten en arbitrale COr - rectie bovendien, dat wij geene hoofden over de gravers in de mijnen sullen stellen, dan die bij ons zijn bekend voor mannen van trouw en opregtheid jegens de compagnie die voor hun ver - trek, ten overstaan van den Resident of die het gezag s compag- nies wegen te Gorontalo voert, onder eede sullen verklaren, niet alleen geen morshandel met iemand, hoegenaamd sullen drijven nog oogluikende laten drijven, mnaar te zullen zorgen dat al het goud, hetgeen door hunne onderhoorige werd gegraven, worde gelevert in handen van de compagnie. Dat wij wijders dengenen der opperhoofden, die van pligtverzuim of morshandel kan worden overtuigt, zonder eenige conniventie sullen overleveren in handen van den Resident die gehouden sal blijven hem Op te senden aan het Casteel. Dat wij voorts zorge zullen dragen dat er altoos 1000 gravers in de mijnen ver rbonden sullen sijn, soodra sijn gravers niet vol- tallig sijn, daarvan aan den Resident kennis te geven, ten einde dezelve de behoorlijke vertoogen daartegen bij ons koningen en Rijksgrooten moge doen, blijvende ged. hoofd, die de meerderheid der gravers voor den Resident ver ~borgen houdt, dezelfde straffe van pligtverzuim onderworpen: Dat wij ten vervolge onze hoofden, Op de bovenaangehaalde straffen, zullen gelasten geen andere vaartuigen, van wat natien ook zijn mogen, in de rivieren of ankerplaatsen der goudmijnen, onder wat pretext het ook sijn mogte, te admitteren, dan alleen

1. Uit het Contractenboek XI no. 19 ble. 117 Op het Arsip Negara Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Gorontaalsche of die der kleine negorijen te Gorontalo, dan wel compagnies of voorsien met een passe van den Resident expres naar de geciteerde mijnen en alle degene die van handel net vreemde natien, alware het ook nog zoo gering, kunnen worden overtuigd, of bij dewelke vreemde waren, geen compagnies sortering zijnde, worden gevonden, zullen overgeven aan den Resident, om ter condigne straffe na herwaards te worden gesonden. Dat wij eindelijk alle Gorontaalders, hetzy hoofden of ge- meene, die door compagnies kruis pantjallings, bewesten Lem- boena, sonder pas van den Resident, dan wel onder de Mandha - reesen of Boeginesen worden ontdekt; als swervers en morshan- delaars aan de Ed. Compagnie, in eigendom overgeven Het slot is weergelijk aan dat van no. MCXVIII.

Aldus gedaan, vernieuwt; beedigd en bevestigd te Ternaten, in ’t casteel Oranje, den 24 January Anno 1782_

(w.g:) Alexander Cornabe, G. Hemmekam, J G. W Hein- richs, G W van Renesse, G_ Durr_

(Verder volgen de handteekeningen van den koning en van de Rijksgrooten) .

MCXLII_ TERNATE

6 Maart 1782. 70d-

De door prins Nuku betoonde weerspannigheid, oorlog met Engelsen maakte het nodig ook een aantal onderdanen van den sutan van Ternate in dienst te houden, en wel op de hier genoemde voorwaarden. Het betrof Alfoeren, Heidense bewoners van Halmaheira_ (Cs.

Conventie wegens den afstand van een troep Ter- naatsche Alfoeren, geteekend en verzegeld tusschen den WelEdelen Achtbaren Heer Alexander Cornabe, ge- zaghebber, nevens raad der Moluccos, in name en van wegen Zijne HoogEdelheid den HoogEdelen Gestren - gen Groot achtbaren Wijdgebiedenden Heer Mr. Wil-

1. Uit het Contractenboek X, no. 18 op het Arsip Negara te Djakarta_ 32 498

lem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, benevens de WelEdele Gestrenge Heeren raden van Nederlandsch Indie, ter eenre, en den Padoeka Sri Maha tuan sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monawaroes Saydikoel Moharam Siah Kitchil Patra Aharal, Koning van Ter- naten, zijne rijksgrooten, ter andere zijde.

Eerstelijk verklaren en belooven wij Koning en Rijksgrooten vrijwillig afstand te doen, gelijk wij afstaan bij dezen van alle macht en gezag over een bende Alfoeren van eenhonderd en vijitig koppen, als wij op de door in hoofde dezes genoemde gezaghebber en raad gedane aantooning, wegens de benoodigdheid dier auxel- laeren in de presente hagchelijke tijds conjuncturen, bij de ge- houdene conferentie Op den 17 December van laatstvoorgangen jaar hebben aangenomen en ook naargekomen zijn, ten dienste der E. compagnie binnen dit casteel te leveren Voorts nemen wij koning en Rijksgrooten, uit zucht voor de Nederlandsche Maatschappij, (wier vijanden wij als onze vijanden aanmerken en onder welker bescherming wij dus lange van alle veiligheid gejouisseeerd hebben en altoos hoopen te mogen blijven voort jouisseren) , nog aan boven het voren gemelde aantal van 150, z00 veel andere Alfoeren, met gelijk gezag en autoriteit, zon- der eenige bemoeyenis van onze zijde met derzelver geschillen, ware of voorgewende klagten, aan de Compagnie te leveren, als welmelde gezaghebber en raad, gedurende den oorlog met de Engelschen ook tegens andere vijanden, zullen komen te requi- reren. Op fundament van het voorschr_ zullen gedachte Alfoeren ook verpligt zijn, aan de Edele Compagnie te doen den eed van getrouw- en gehoorzaamheid en zig, voor z00 verre hunnen aard en manieren zulks toelaten en Op dezelve toepasselijk is, moeten gedragen naar den voor de in Compagniesdienst staande Militie beraamden articulbrief, gelijk het den Heer gezaghebber en Raad zal vrij staan, hen in den wapenhandel naar de Europeesche wijze te laten onderwijzen en oefenen en de openvallende officiers- en onderofficiersplaatsen, bij wege van avancement, door andere uit dien troep, die zulks het best meriteeren, te vervullen ; voorts degeene die zig aan grove of ligte misdaden schuldig ma ken, naar gelang derzelver te laten punieeren Indien een of meer dier volkeren, hetzij uit hoofde van eenig misdrijf of andersins mogten komen te deserteren, belooven wij OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602- -1800.

Koning en Rijksgrooten dezelve ten eersten te laten opzoeken en terugbezorgen, Initsgaders hunne landslieden en naastbestaanden, onder bedreiging Van zware straffen; te verbieden; van hun eenige schuilplaats in derzelver gehuchten te verleenen, gelijk wij ook aannemen en belooven het getal dergeene die door incurabele ziekte overleeden of eenig ander voorval aan den Koning mogten komen te manqueeren, door andere hunner landslieden weder voltallig te maken: Daarentegen belooven den Heer gezaghebber en Raad aan voorschr. alfoeren, tot hunne soldy, maandelijks te sullen toeleggen. Aan een capitein 20 rijksdaalders, aan een luitenant 12 aan een vaandrig aan een sergeant rds en 39 stuiv aan cen corporaal en aan een gemeene gagie, 36 stuivers kostgeld,

mitsgaders 40 lb rijst, en drie kannen arak, aan de sergeants, corporaals en gemeenen voorts Op geeerde approbatie van de illustre hooge Indiase Regering; jaarlijksch aan ZH. den Koning van Ternate, een somma van 500 rijksdaalders als eene erkentenis voor het leveren van en afstand van gezag Op gedachte troepen, welke somma, na verloop van een jaar, na de teekening dezes en vervol- gens alle jaren, aan Zijne Hoogheid zal werden betaald, z00 lang die krijgsbende in Compagnies dienst word aangehouden. Zullende bij onverhoopte aflijvigheid van Zijne Hoogheid, den tans Regerenden sultan, gedurende den tijd, dat de Compagnie gedachte bende nog in dienst houd, het tans gesloten contract met sijner Hoogheids opvolger werden vernieuwd en blijven stand grijpen:

Aldus gedaan, gecontracteerd en besloten te Ternate, in casteel Oranje den 6 Maart 1782

(w-g:) Alex Cornabe, Hemmekam, J. G_ W Heinrich G F. Durr, W_ FS Mertz

(onder den inlandschen tekst staan de handtekeningen van den sultan en van de Rijksgroten)_ 500

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCXLIII TERNATE

Maart 1782. B0U

Een afzonderlijk artikel schrijft duidelijk voor dat de te leveren soldaten heiden zouden moeten zijn: (Cs.)

Separaat articul gehoorende tot het contract tusschen de E. Compagnie en den Padoeka Sri Maha tuan Sultan Iskandar Malekiel Moelkiel Monowaroes Saijdikoel Mokaram Siah Ketchil Patra Aharal, koning van Ter- nate en zijne Rijksgrooten, wegens de overgave van een troup Alfoeren in dienst der E. Compagnie: Nog belove ik Koning bij deze het getal dergeenen, die aan den door mij geleverden troup Alfouren, door ziekte, overlijden f eenig ander incident mogten komen te manqueren, voortaan te zullen vervullen met zoodanige, die wezentlijk heidensche alfoe- ren en niet van het Mahomedaansche geloof zijn, vermits zulks 0m de wille der ommegang met de Europesche militairen, met dewelke zij bij onvermijdelijke gelegenheden, somtijds kunnen genoodzaakt worden om aan een en dezelfde bak te spijzigen, dienstig, tot voor rkoming van afkeerigheit; wordt gehouden.

Ternate den

Maart 1782

(wg.) Alex. Cornabe, Hemmekam, J: G W Heinrich; G_ F. Durr, W_ Mertz. (onder den inlandschen tekst staat het zegel van den koning van Ternate, en de handteekeningen van denzelven en van de Rijks- grooten)

1. MOLUKKEN_SANGIREILANDEN.

Maart 1782_ 801

Een nieuw optredende vorst van Tabukan heeft vorige contracten tC bezweren_ terwijl de oorlogstoestand enkele nieuwe bepalingen nodig maakt; (Cs.)

Bevestiging en vernieuwing van alle zoodanige arti- culen, voorwaarden en verbindtenissen, als er succes-

1. Uit het Contractenboek no: 18 op het Arsip Negara Djakarta 801) Uit het Contractenboek XI no. 19 blz. 943 Op het Arsip Negara Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

501

sieve zijn aangegaan, gesloten, gesolemniseerd en be- zworen tusschen de Edele Compagnie en de Koningen Fan Taboekan, die thans nader gerenoveerd, bezworen geteekend en verzeguld worden, tusschen den Wel- Edelen Agtbaren Heer Alexander Cornabe, gezagheb ber der Molucco ’$, nevens die Va/l zijnen Rade, in name ende ran wegens Zijn Hoog Edelheid, den Hoog Edelen Gestreng en, Groot agtb Wijdgebiedenden Heere Mr Willem Arnold Alting Gouverneur Generaal, nevens de WelEdele Gestr Heeren Raden van Nederlandsch Indie, als representerende de Generaale Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie en den staat der Vereenigde Nederlanden in dese gewesten, ter eenre, en den geeligeerden Koning van het leenrijkje van Taboekan, Hendrik Daniel Paparang, nevens sijn Rijksraden ter andere zijde_

Alsoo het leenrijkje van Taboekan, door het overlijden van mijn’ Oom David Johannes Philip, vacant is gekomen en den Wel- Edelen Agth. Heer Alexander Cornabe, gezaghebber nevens den Raad der Molucco’s op hooggeeerde approbatie hunner HoogEdel heden de Hooge Indiase Regeering hebben goedgevonden mij Hendrik Daniel Paparang, op voordragt en instantie van alle Taboekanse prinsen en Rijksgrooten, als de naaste en bequaamste tot de successie in dat Rijkje, waartoe door de Moluksche Regering reeds op den 27 Mei 1771 , onder den titul van jonge Koning ben gedispicieerd geworden, te eligeeren en creeeren tot Koning en leenman van ged, Rijkje van Taboekan, z00 beloove en zweere ik bij desen, met mijne presente Rijksgrooten, niet alleen heijlig en zonder eenige afwijking te zullen onderhouden en naar- komen_ maar ook doen onderhouden en naarkomen, alle zoodanige contracten, voorwaarden en verbindtenissen; als tusschen de Edele Compagnie en mjjne antecesseuren de

Koningen van Ta- boekan, mitsgaders de rerdere Sangirsche Koningen in het gene- raal successive zijn aangegaan bezworen en verzeguld, maar spe- ciaal het Contract aangegaan op den 31 Julij 1697 , 803’ tusschen den WelEd Agtb_ Molukko’s Gouverneur Lesage en sijnen Rade en den Taboekans prins Francisco Matheus Maccampo en Rijksgroo- ten, mitsgaders het verbond gesloten Op den 16 November 1720 804

1. Niet teruggevonden 804) Niet teruggevonden. 502

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

tusschen den Heer Gouverneur Anthony Heinsius en raad der Molucco’s en den geeligeerd Koning Jacobus Marcus Laleno, zoo mede het contract, aangegaan op den 10 Februarij 1724, 805 tus- schen den toenmaligen Heer Gouverneur Jacob Cloek en raad en den Koning Philip Maca-ampo en eindelijk het jongste Contract gesloten op den 18 Mei 1758, 806 tusschen den Heer Gouverneur Jacob van Schoenderwoert en Raad der Moluccos en mijn Oom den aflijvigen Koning David Johannes Philip en sijne Rijksgroo- ten, welker inhoud betuijge mij volkomen bewust te zijn, dezelve derhalve bij deezen vernieuwende en bevestigende, mitsgaders be- tuijgende van zoodanige kracht en waarde te verklaren, alsof hier woordelijk geinsereerd waren_ Nog beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten; de Engel- sche natie, waarmede de Nederlandsche staat tegenwoorig in oor - Jog is, zoo lange dezelve stand grijpt en aanhoudt aan te merken als onse vijanden en bij een ontmoeting of wanneer Op onse landen mogten komen te vervallen als zoodanigen te behandelen, mits- gaders alle schaden en afbreuk toe te brengen, geen de minste hulp of onderstand te bewijzen en allen omgangen wederkeerig met die natie zorgvuldig te vermijden en verbieden, dog daarentegen de fransche natie te erkennen en aan te merken als Compagnies en onse vrienden en hen desnoods bij voorkomende gelegenheid allen onderstand te doen. Inzelvervoegen beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten op het zorgvuldigste te zullen vermijden en aan mijne onderdanen, onder bedreiging der zwaarste straffen te rerbieden, allen omgang en verkeering met de Xulokkers en Mogindanaoers, 807_ welke beide natien wij geen de minste acces in onse havens of contrijen zullen vergunnen_ Eindelijk beloove en zweere ik Koning en Rijksgrooten voort- aan prompt en zonder afwijking te zullen onderhouden de Conven- tie Op den 12 November 1779 808) in name van den Heer Gouver- neur Thomassen en raad, beraamd en gesloten tusschen den toen- maligen Onderkoopman en Sangirsch Commissiant Francois Bar- tholomeus Hemmekam en ons Sangirsche Koningen, wegens de

leverantie; ten dienste der Edele Compagnie van 27 Korra Korra’s enl 1350 weerbare mannen, mitsgaders ons daarbij gestipuleerd aandeel van 8 Corra Corra’s en 400 man, bij retour in het Rijkje

1. Niet teruggevonden. 800) Zie no. MXIL 867) Suluers Mindanoers, beruchte zeerovers_ 808) Zie no_ MCXIV _ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

503

van Taboekan ten eerste in gereetheit te zullen brengen, uit welke 8 Corra corra’$ ik beloove altoos ten minste twee zeilree en met de daartoe benoodigde manschappen reisvaardig en klaar te zullen houden, om op het ontbod en begeerte van Comps. posthouder, ten eersten te kunnen afsteeken, ten overbreng van gewigtige tijdingen en brieven aan dit Kasteel Manado. Alle welke Contracten, voorwaarden en verbintenissen; met derzelver Ampliatien ik Koning en Rijksgrooten bij dezen op het heiligst belooven te zullen onderhouden en naarkomen, waar tot ons bij deesen met solemnelen eede op de gereformeerde wijse, onder het opsteeken der twee voorste vingeren van onse regter- handen en het uiten der woorden ,S00 waarlijk helpe mij God almagtig’ verbinden.

Aldus vernieuwd, bevestigd en besloten, in ’t Casteel Orange op het eiland Ternaten, den & Maart Ao. 1782.

(w.g.) Alex: Cornabe, F_ B. Hemmekam, J: G_ W. Heinrichs, W van Renesse, G. Durr; W_ F Mertz.

MCXLV_ MOLUKKEN_NOORD-CELEBES

15 Mei 1782_ 80d-

Contract gesloten bij de verheffing van een nieuwen vorst van Limbotto, vnl van belang wegens de daarin vermelde goudlevering: (Cs.)

Bevestiging en vernieu wing van alle zoodanige con- tracten, voorwaarden en verbindtenissen, als successive tusschen de Generale geoctroijeerde Nederlandsche Oost Indische Maatschappij en de koningen van Lim- botto, nevens hunne Rijksgrooten zijn beraamd, vast- gesteld en gesloten, die tans nader gerenoveert, bezee - geld, bezworen en geteekent werden door den Wel- Edelen Agtbaren Heer Alexander Cornabe, gezagheb- ber deser Moluccos nevens die van zijnen Rade, in naame en Fan weegen zijn HoogEdelheid, den Hoog Edelen Gestrengen Groot Agtbaren Wijdgebiedenden

8ve) Uit het Contractenboek XI no: 19 blz. 171 op het Arsip Negara te Djakarta: 504

Heere Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdeleGestrenge Heeren Raden van Neder- lands India, als representerende de Generaale Neder- landse geoctroyeerde Oost Indische compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden, ter eenre, mits- gaders den geeligeert koning van Limbotto Mohamat Sirafoedien Kitchiel Telahoenja, met zijne rijksgrootcn ter andere zijde:

Nademaal het den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabe, Gezaghebber der Moluccos, neevens die van zijnen Rade heeft behaagd mij Mohamad Sirafocdien Kitchil Tekahoenga_ (Tilahoenja) , op hooge approbatie hunner HoogEdelheden de Hooge Indiasche Regering te Batavia, te verheffen en aan te stel- len tot med lekoning en leenman over dc landen van Limbotto. Zoo beloove en zweere ik koning met mijne presente rijks- grooten voor ons en onse na komelingen, in alle poincten en arti- kulen zuyver te zullen onderhouden en doen naarkomen, alle zoo- danigc voorwaarden, verbindtenissen en contracten, als tusschen de Ed. compagnie en de koningen van Limbotto successive zijn aangegaan, beeedigt, geteekend, en verzeguld, en principael die dewelke op den 25 Maart 1678 810) en 2 Tanuary 1681 811) den 9 July 1710, 812 26 September 1730, 813 29 Maart 1735 814) en 8 Juny 1737,818) met mijne voorza ten, de overledene koningen van Limbotto hebben aangegaan en zulks voor zooverre dezelven op de tegenswoordige tijdsomstandigheden, nog applicabel zijn of kunnen gehouden werden. Nog beloove en sweere ik koning en rijkgrooten in allen deelen te ratificeren, mitsgaders tot de gevenereerde nadere dispositie hunner HoogEdelheden, de Hooge Indiase Regering te Batavia, stiptelijk te zullen agtervolgen, de conventie of overeenkomst; nopens het etablissement der Limbotters te Quandang, van den 22 July 1765, 818 - door den Heer Gouverneur acob van Schoon- derwoert_ Aangezien wijders de in hoofde dezer welm. Gezaghebber en Raad, uyt aanmerb rking von ons klaarblijkelijk onvermogen, ter vol-

1. Corpus III, 127_ 811) Niet teruggevonden 812) Cortus IV 368 813) Corbus V; p: 88. 814) Corpus V_ P: 225. 815) Corpus V D: 255. 818) No.MXLVII_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_ 1800.

doening aan de door ons; bij aangegaane conventien met de ge wesene commissianten, den kapitein militair J. Wedel en luitenant der Artillerie J F Dubordieu op den 26 October 1769 817) en nader met de geweesene gecommitteerdens, de onder- kooplieden G W van Renesse Cn Bartholomeus ran de Walle in Ao 1776, 818) beloofde leverantie van 750 Realen stofgoud, en op onse eerbiedige vertooning van het geringe aantal der Limbotsche onderdanen in vergelijking van die te Gorontalo. Om ons niet

boven ons vermogen te bezwaren, egter in af- wachting van Hunner HoogEdelheden, de Hooge Indiasche Rege ring te Batavia, hooggevenereerde approbatie, de jaarlijksche, door ons te doene leverantie, Op onse rerseekering, dat wij ons daartoe ermogend vinden, alsnu hebben gelieven te bepalen op 500 Realen en mitsdien voor ZOO verre, alleen ten opzigten dier bepaalde quan- titeit, hebben gelieven te altereren, de voormelde twee conventien, de anno 1769 en 1776. Zoo belooven en zweeren wij, koning en rijksgrooten deze alsnu bepaalde quantiteit van 500 realen, met al hetgeen van dat mineraal bij gelegenheid eener opulente goudprocure door ons en onze onderdanen nog bovendien gevonden of gegraven mogte WOr - den, jaar voor jaar aan de Edele compagnie rast te zullen leveren en aan den Resident voor den bepaalden prijs van 10 Rd" ter troque te brenge en, zonder ons meer op te houden met eenige nieuwe ex- ceptien, onaangezien wij betuygt hebben en bij deezen betuygen, dat ons tot ged" leverantie van 500 realen volkomen in staat bevinden. Daar wijders den in hoofde dezes welmelde Gezaghebber en Raad, klaar is voorgekomen, dat de tegenwoordig jaar voor jaar verflauwende en meerdere of mindere leverantie van stofgoud, meest afhankelijk is van den iever en getrouwheid der Hoofden, die over de gravers in de mijnen werden gesteld. Zoo beloove en zweere ik koning en rijxgrooten bij deesen en zulks ik koning Op verbeurte mijner koninglijke waardigheid en wij rijxgrooten Op verbeurte onzer ampten en arbitrale correctie, boovendien dat wij geene hoofden over de gravers zullen stellen dan die bij ons zijn bekent voor mannen valn goede trouw en Op- regtheid jegens de compagnie, die voor hun vertrek naar de mijnen, ten overstaan van den Resident of die het gezag compagnies wegen te Limbotto heeft; onder eede zullen verklaren, niet alleen geen morshandel hoegenaamd met iemand te zullen drijven nog

1. No. MLXIV 818) No. MCII. 506

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

oogluykende laten drijven, maar te zullen zorgen; dat al het door hunne onderhoorige gegraven wordende goud, worde gelererd in- handen van de compagnie. Dat wij voorts dengenen der opperhoofden, die van pligt- verzuym of morshandel kan worden overtuigd, zonder eenige con- niventie zullen overleveren in handen van den Resident of die het gezag compagnieswegen voert, die gehouden zal blijven, hem op te zenden aan dit Casteel. Dat wij wijders zorge zullen dragen, dat er onophoudelijk 300 gravers in de mijnen zijn, blijvende het hoofd der gravers gehou- den, zoodra zijne gravers niet voltallig zijn, daarvan aan den Resi- dent kennis te geven, ten einde dezelve ter voltalligmaking bij ons koningen en rijxgrooten, de behoorlijke vertoogen mogen kun- nen doen, blijvende een hoofd die de meerderheid der gravers voor deu Resident verborgen houdt, dezelfde straffe van pligtverzuim onderworpen: Dat wij ten vervolge onze hoofden der

mijnen Op de boven- aangehaalde straffen, zullen verbieden andere vaartuygen dan Limbotsche of Gorontaalsche van wat natie ook anders zijn mogen_ in de rivieren of op de ankerplaatsen der goudmijnen, onder wat pretext het ook zijn mooge admitteeren, hetzij dan dat dezelven voorzien waren met een pas van den Resident expres naar de geciteerde goudmijnen Ook belooven wij alle Limbotsche onderdanen, die van handel met vreemde natien, al ware het ook nog zoo gering kunnen WOr - den vertuigd of bij dezelve vreemde lijwaten of koopmanschappen, geen compagnies sorteering zijnde, worden gevonden, zullen over- geven aan den Resident om ter condigne straffe naar herwaarts te worden gesonden. Dat wij eindelijk alle Limbotters, hetzij hoofden of gemeen, die zig verstouten, zonder pas van den Resident; die egter aan de Limbotters gratis zal moeten worden verleend, ten handel of andere verrigtinge van zaken, bewesten of beoosten Quandang of naar eenige andere streken te voeren, als morshandelaars, aan de compagnie in eijgendom sullen overgeven_ Alle welke verbonden, contracten en overeenkomsten, met de ampliatien en alteratien en aankleven van dien, ik Mohamat Sira - foedien Kitchiel Tilahoenja, verklaare voor het onderteekenen en besweeren dezes, in allen deele wel geresumeert en verstaan te hebben, waarom die dan ook in zelver voegen als in vroegere tijden besloten zijn, bij deese aanneeme en bevestige, onder serieuse belofte, dat ik en mijne Rijksgrooten, alle dezelven, zonder eenige OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

507

uitzondering en de minste afwijking zal observeren en naarkomen mitsgaders bij retour in mijn Rijk, door den teruggeblevene eersten koning Naeki en verdere Rijksgrooten zal doen ratificeren en on- derhouden, waartoe ons bij deezen met solemneelen eede en eijgen handteekening op het kragtigste en plegtigste verbinden

Aldus gedaan, vernieuwd, beeedigd en bevestigt te Ternaten in ’t Kasteel Orange den 15 Mei 1782.

(w.g) Alex: Cornabe; J. G_ W Heinrichs W F Mertz, G Durr, G. W_ van Renesse, C_ van Dijk

(Verder volgen de handtekeningen van den Koning en van de rijksgroten)

MCXLVI; MOLUKKEN__SANGIREILANDEN.

20 Juni 1782. 819 -

Het contract met den nieuw optredenden koning Fan Tagulandang grotendeels gelijkluidend aan dat mnet Tabukan gesloten: (MCXLIV) (Cs-

De 2e alinea luidt evenwel:

Het leenrijkje van Tagulanda, door het overlijden van wijlen mijnen Vader den geweesen Coning Andries Tamarol vacant zijnde gekomen en den WelEdele agtbaren Heer Alexander Cornabe, gezaghebber benevens den Raad der Molucco's goed hebbende gevonden om mij Christiaan Tamarol, Op hoog geeerde approbatie Hunner HoogEdelheden, de illustre hooge Indiase Regeering, mitsgaders op voordragt en instantie van alle Tagu- landase Rijksgrooten en princen, in deszelfs plaats wederom te eligeren en creeeren tot Koning en leenman over ged. rijkje van Tagulande, zoo beloove en zweere ik bij desen, met mijne presente rijksgrooten, in allen deelen heilig te sullen onderhouden en zonder eenige afwijkinge doen onderhouden, alle zoodanige Contracten, voorwaarden en verbindtenissen, als er successieve tusschen de Ed. Compagnie en mijne predecesseuren de Koningen van

1. Uit het Contractenboek XI nO. 19 blz. 959 op het Arsip Negara te Djakarta. 508

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Taboekan, 820 _ mitsgaders de verdere Sangirsche Koningen, in het generaal zijn gesloten, aangegaan en bezworen en speciaal het contract aangegaan op den 21 Julij Ao. 1664, 821 ' tusschen den E. Agtbaren Heer Anthony van Voorst, Commandeur over de fortressen en Eylanden in de Molukko' s en den Tagulandas Koning Anthony Bapias, mitsgaders het verband op den 29 Junij Ao. 1684 822` gesloten tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Gouverneur en Directeur over de Molucco'$, Jacob Lobs met den gewezen Koning Philip Anthonisz en Zijne Rijksgrooten, z00 mede de articulen en voorwaarden Op den 17 Augustus Ao. 1724 823 bezworen en verzegeld tusschen den toenmaligen Heer Gouverneur en Directeur Jacob Cloek, nevens den Raad der Molukko's en den prins Philip Jacobus Ratimamkis en Rijksgrooten en eindelijk het jongst geslotene Contract tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Gouverneur Jan Elias van Mijlendonk en den Raad der Molukko' s op den April Ao. 1755 924) en wijlen mijnen vader den Koning Andries Tamarol en Rijksgrooten, welke alle bij dese vernieuwe en bevestige; mitsgaders van zoodanige kragt en waarde verklaare te houden, alsof hier woordelijk geinsereerd waren_ Verder als no. MCXLIV, alleen behoeven slechts 4 kora-kora's en 200 man geleverd te worden:

Aludus vernieuwd, bevestigd, gesloten, bezworen en verzee- geld in t Kasteel Orange op het eiland Ternate dezen 20 Junij Ao. 1782.

(wg:) W. F. Mertz, Alex: Cornabe, G W Hemmekam, J: G. W. Heinrichs, G_ W van Renesse, G. Durr_

Ter ordonnantie van den WelE. Agtb. Heer Gezaghebber, nevens den raad der Molucca’9,

(wg.) G Durr.

1. Te lezen Tagulanda. 821) Niet teruggevonden: 822) Corbus III, 359_ 823) Niet teruggevonden_ 624) No. CMLXXIV. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

50g

MCXLVII MALAKKA_SIAK:

Augustus 1782 825

De Arabier Habib Umar Asagaf, zwager van den sultan van Siak; bezwoer als diens gevoltachtigde het hierbij gaande contract waarin enkele bepa- lingen in verband met de oorlog met Engelsen aangaande een Froe- geren sultan van Siak; voogd van den jongen vorst. Vgl NETSCHER, De Nederlanders Djohor Siak, 137 (Cs.)

Conventie gesloten tusschen Pieter Gerardus de Bruijn, Gouverneur en Directeur dezer stad en fortresse Malacca met derzelver onderhoorige landen, en Zijne raden, van wegen de Generaale Nederlandsche geoc- troijeerde Oostindische Compagnie ter eenre, en den Regent van Rakkan 828 - met dies onderhoorigheden Habieb Oemar Ibeni Mohamat Ba Houzien As Zagaf, gevolmagtigd minister des Konings van Siac, ter an- dere zijde.

Bij gelegenheid dat Habieb Oemar Ibeni Mohamet Ba Hoe- zien As Zagaf, gevolmagtigd Minister van den Koning van Siac Padoeka Seri Sulthan Jhaia Achmat Cha, voor en van wegen den- zelven Koning, plegtiglijk aangenomen en bezwooren heeft het in den jare 1761, Op den 16 van de maand Januarij , 827 _ tusschen de Generaale Neederlandsche geoctroijeerde Oostindische Compagnie en den toenmaligen Koning van Siac geslooten tractaat van vreede, vriend- en bondgenootschap, is de Gouverneur en Directeur dezer stad en fortresse, benevens zijne raaden, met gemelden Habieb Oemar Ibeni Mohamat Ba Houzien As Zagaf, op approbatie en ratificatie van Hunne HoogEdelheden, de Gouverneur Generaal en raaden van Indie te Batavia en den regerenden koning van Siac, ovreengekomen en verdragen Dat de gewezen koning van Siac, radja Mohamet Ali, bene- vens zijne vrienden en magen, zoo lang zij aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie en hunnen wettigen koning getrouw blijven, en zig naar behooren of volgens hunnen pligt gedragen, op geenerlei wijze, onder wat pretext het ook zoude weezen, ver -

1. Uit het Contractenboek VII HO. 15 blz. 255 Op het Arsip Negara te Dja- karta. Ook afgedrukt, naar een kopie in het archief te Malakka bij NETSCHER De Nederlander s Djohor

Sick, 1602_1865 als no. XXVI, XLIV_ 820) Rokan 827) Zie no: MXXXII 510

ongelijkt; vervolgd of geturbeerd, maar integendeel de gemelde radja Mohamet Ali steeds met alle eere en distinctie, gelijk het den prinsen des rijks toekomt, getracteerd, tegen zijne vijanden be- schermd en in de vredige possessie zijner goed eren gelaten, mits- gaders zijne vrienden en magen ook in alle billijkheid voorgestaan zullen worden Dat, nu de Staat der vereenigde Nederlanden en gevolgelijk ook de Nederlandsche Oostindische Compagnie, in oorlog geraakt is met de Engelsche natie, de Koning van Siac, uit kragte van het elfde articul van het voorschreven tractaat van de jare 1761, op het ontbod van den Gouverneur en Zijne raaden, met Siacsche vaartuigen, ten allerspoedigsten zal herwaarts zenden, twintig of meerder gewapende krijgsbenden, ieder van eenhonderd en negen man, bestaande in

capitein, luitenant, vaandrig, sergeanten, corporaals en 96 gemeenen

om in de defensie dezer stad en fortresse tegen de Engelschen, zij te water of te lande, geemploijeerd te worden, Z0o en in dier voegen, als de Gouverneur en Raad het sullen noodig oordeelen: Zullende deze manschappen gedurende den tijd dat zij in Comp” dienst zijn evenals de Maleitsche militairen, maandelijks genieten,

de capitein de luitenant de vaandrig een sergeant een corporaal een gemeen soldaat

rds 15. 12. 10.

5 424.

en verpligt weezen de bevelen, die zij van den Gouverneur en Zijne raden ontvangen, stiptelijk na te komen, dog anders of bij over- treeding derzelver naar de Nederlandsche krijgswetten gestraft worden.

Dat al het tin, hetwelk de mijnen Op Rakkan uitleveren, ner- gens anders als hier gebragt en aan de Nederlandsche Oostindische

511

Compagnie overgelaaten zal worden, tot den prijs van vijf en der- tig spaanse reaalen; voor de baar van 375 8 Ten oirkonde van de opregtheid dezer conventie is dezelve met de handteekening van ’s Konings gevolmagtigd minister, nee- vens die van den Gouverneur en raad, bekragtigd en met het zegel, 2oo van de Compagnie als van den Minister bezegeld, zijnde daarvan

gemaakt drie eensluidende instrumenten, het een om naar Batavia aan de Hooge Indische Regeering gezonden, het tweede om hier bewaard en het derde om aan den Koning van Siac be- zorgd te worden.

Gedaan te Malacca in de fortres den

Augustus 1782,

(wg:) P. G. de Bruijn, A: A_ Werndleij, J A. Schilling, Couperus, F. Thierens, B. B. Hoijnck van Papendrecht:

Ter ordonnantie Fan den Edelen Heer Gouverneur en den raad (wg:) F. Thierens, Secretaris

Onder de inlandse tekst staat het zegel van den Koning van Siac.

MCXLVIII: MOLUKKEN__NOORD-CELEBES.

November 1782. 828

Ook het optreden van een nieuw hoofd van Kaidipang en Bolaang-Itam maakt een contractsluiting nodig: (Cs.

Renovatie der contracten, aangegaan, vastgesteld en besloten tusschen den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabe, gezaghebber der Molukkos, nevens die van zijnen Rade, in naam ende van wegen zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen, Groot Achtbaren Wijdgebiedenden Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch India, als represen- terende de Generaale Nederlandsche geoctrooijeerde Oost Indische compagnie en den Staat der Vereenigde Nederlanden, ter eenre, en den geeligeerd Koning

1. Uit het Contractenboek XI no 19 blz. 455 op het Arsip Negara te Djakerta 512

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

van Kaidipang en Boelangitam, Willem David Corn- put, met zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Aangezien de leenrijkjes van Kaijdipang en Boelangitam, door den vrijwillige afstand van den thans regerenden Koning Jacobus Cornput, vacant zijn geraakt en het den in hoofde gemelden Wel-En.Agtbaren Heer gezaghebber en Raad behaagd heeft, In vol-doening van het instantig verzoek, zoowel van VOOrz Koning als alle rijksgrooten en onderdanen van voorsz. rijkje, den prins Willem David Cornput, in deszelfs plaats weder te verkiezen en verheffen tot koning en leenman over gen. rijkjes, zoo is het dat gem. prins, ten vollen bewust van compagnies regt en eigendom op de voorsz rijkjes van Kaijdipang en Bolang itam, naar het voorbeeld zijner voorouderen aanneemt en belooft; de

onderstaande conditien en voorwaarden, stiptelijk te zullen observeren en naar- komen_ Verklaart de Koning en zijne rijksgrooten voor hun en hunne nakomelingen, in alle zijne punten, heilig en zuiver te zullen onder- houden en naarkomen, zoodanig contract als op den 17 Maart 1702, 829 door den koopman David van Petersom, nevens den onderkoopman Jan Walraven de la Contame, als expresse gecom- mitteerdens van den toenmaligen Heer Gouverneur Pieter Roselaar en Raadt der Molukkos met den vooroverleden Koning Willem Cornput is gesolemniseert, geteekent ende verzegeld: Belooft de Koning en Rijksgrooten volkomen en zonder de minste afwijking, prompt te zullen agtervolgen het contract door den Heer Gouverneur acob Christiaan Pilat met den overleden Koning Albertus Cornput, sub dato Augustus 1729, 830 ’ zoomede dat, door den WelEdelen Heer Jan Elias van Mijlendonk neevens den Raadt der Molukkos op den 25 Mei 1750 831 _ met den laatst afgestorven koning David Cornput, aan dit kasteel gesloten en zulks even en in diervoegen of al dezelve in dezen Fan woord tot woord waren geinsereert: Nog verklaart de Koning en Rijksgrooten te approberen en ratificeren, de acte van reconciliatie tusschen den koning Willem Cornput en zijne onderhoorige rijksstenden van Boelangitam op den 2 Julij 1727 832 door den gezaghebber der Molukkos Jacob

1. Mij niet bekend: (Cs.) 830) Corp. Dipl: V, p. 57 vlg: (Cs.) 631 Corh. Dipl V, 516 vlg: (Cs) 832) Corp: Dipl. V, 19, (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_-1800.

Boncx, bewerkt en wel speciaal de conventie tusschen den jongst aflijvig geraakten koning David Cornput en den koning van Attingola, Adriaan Pattilima den 16 October 1759 833 getroffen, even of die tegenwoordig eerst bedongen en aangenomen worde, houdende dies inhoudt ten desen voor ingelijfd. In zelvervoegen ratificeren de Koning en Rijksgrooten en keuren goed het jongste contract aangegaan Op den 15 Augustus 1766, 834_ tusschen den toenmaligen WelEn Agtb Heer Gouver- neur en Directeur der Moluccos Hendrik Breton en zijne rade en den tans afgaanden koning Jacobus Cornput, houdende dies in- houd voor hier geinsereerd. Overzulks verklaren den koning en rijksgrooten hunne landen als leenen van de compagnie te nemen, aanvaarden en bestieren, welk door den koning en rijksgrooten van Caydipang succes- sievelijk bij verkiesinge en Op het aannemen van het Rijk moet worden geheit ende getilt. Zonder welke omstandigheden geen koning over voorschreven landen verkoren, nog daarvoor erkend zal werden, alvorens door de compagnie daartoe aangesteld en in ’t rijk bevestigd is, mogende de Rijksgrooten eenlijk bij aflijvigheid iemand daartoe voordragen van wiens bequaamheid, goede wille en genegenheid alsdan vol- komen verzekering moeten doen, om daarop Comps nadere dis positie af te wagten Voorts zullen alle geeligeerd wordende koningen voor hunne verkiezing en de aanvaarding der Regering, deese

tegenwoordige voorwaarden moeten goedkeuren en belooven in allen deele punc- tueelijk te agtervolgen, mitsgaders dezelve onderteekenen en met eede bevestigen: Wijders en zal de koning niet vermogen een onchristen tot zijne gemalinne te nemen of trouwen, maar alleen zoodanig eene, die van de christelijke gereformeerde religie zy_ Geene andere dan de gereformeerde religie, zoo als die agter- volgens de Dordtsche synodiale vergadering in de Nederlandsche Kerk geoefent werd, zal de koning, noch rijksgrooten in eenigen deelen dulden, mitsgaders belooven alle zoodanig die uit het heiden- of Moorendom tot onze religie zullen willen overkomen_ in allen deelen de behulpzame hand te wezen, zonder dat die per - soonen eenig leet of schade zal toegebragt mogen werden.

1. No. MXXII 834) No. MLIII; (Cs)

33 514

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. Ten welken fine uit het Rijkje en gebiet geweert moeten werden, alle Roomsgezinde, ook paapen, Monnikken, Priesters, Schoolmeesters of leeken, maar zullen dezelve terstond afwijzen en doen vertrekken of ook wel bij onwilligheit bij de kop doen vatten en gevankelijk naar Ternaten overzenden, alzoo zoodanige lieden niet anders als verwarringe met hun brengen. 11 . Ook belooft de Koning en zijne Rijksgrooten geene Euro- peanen, ’ttzij Spanjaards, Portugezen, Franschen, Engelschen, Deenen, Zweeden ofte hoedanig en van waar die zouden mogen zijn, ook geen Atchinders of eenige andere natien in zijne landen te ontfangen ofte laten onderhouden, tenzij van een waare Con- pagnies pascedulle voorzien ende gesterkt zijn, ofte anders dezelve naar Maleijo aan dengenen, die indertijd van Comps wegen het gezag aldaar is voerende te wijzen dan wel genoegzaam derwaarts te brengen: 12. Zullen sig overal toonen vrienden van compagnies vrienden en vijanden van derzelver vijanden te zijn, ook tot zoodanige togten en oorlogen nevens andere vassalen, de Comple ten dienste te zijn, als buiten gevaar van hun landen, naar billijkheid kan geschieden, waartegen de compagnie in alle voorvallende gelegenheden en on - gemakken, dezelve getrouwelijk zal helpen en trachten te redden, z0o als de nood en tijdgeleegenheit vereijschen zal 13_ Geen oorlog, noch vrede, hetzij met wien het wezen mogte en zullen den Koning, nogte zijne Rijksgrooten vermogen aan te gaan nog te beginnen, zonder alvorens van de compagnie daartoe verlof en toestemming erlangd te hebben, dog door andere aangetast hun zelfs te verweer en, zonder egter verder iets te ondernemen, tot tijd en wijle den Heer Gouverneur tot Ternaten, de kennisse daar- van heeft. 14. Blijvende de Koning van Caydipang en zijne Rijksgrooten, insgelijks verpligt, iemant der bontgenooten in ongelegenheid zijnde of door een

ander aangerant wordende, bij te staan en alle hulp toe te voegen, gelyk aan de andere kant de bondtgenooten verschuldigd zijn, de koning van Caydipang en rijksgrooten in zoodanigen geval naar vermogen bij te springen_ 15. Of bijgeval door ’s Heeren zwaar weer als anderszins eenig comps vaartuig, ’t zij schepen, sloepen of mindere bodems, onder gebied van Caydipang mogten komen te vervallen en eenig gebrek hebben, zoo belooft den koning en Rijksgrooten haarl alle hulp en bijstant te doen en dezelve naar vermogen in alles te assisteren_ OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602 _1800.

515

1. De vaart naar Amboina, Makassar, Magindanao etc. zal bij de onderdanen van den koning van Caydipang niet worden onder- nomen, dan alleen met speciaal consent van den E” Heer Gouver- neur in Molukko, als wanneer zij ook geen andere als de gespe- cificeerde plaats zullen vermogen aan te doen, op poene van daarover op rigoureuste gestraft te worden. 17. Indien onder Caydipang eenige specerijboomen mogten be- kend zijn, z00 belooven de koning en rijksgrooten, dezelve aan- stonds te doen uitroeijen of wel de Compagnie daarvan kennisse te geven, om door dezelve onder den voet getrapt te werden ver- mits niet gedoogen zullen, dat in hun landen eenige specerij- boomen gekweekt nog aangeteelt werden. 18 Wijders verbinden hun de Koning en Rijksgrooten, om alle zoodanige slaven van Compagnies dienaren en onderdanen als er der tijd zouden mogen komen weg te loopen en naar Caydipang de vlugt nemen, aan de Compagnie of de lijfheer van dien over te leveren, mits dat voor ieder lijfeigen aan de opbrengers derzelve, ’tzij in contanten of kleeden, thien rijksdaalders zal moeten betaald worden: 19, Geen vogelnestjes nog caret en zal door den Koning van Caydipang deszelfs rijksgrooten en onderdanen, aan eenige par- ticuliere handelaars mogen verkogt worden, dan alleenlijk aan de compagnie, die ook zoodanig caret en vogelnestjes ten redelijken prijze aannemen en voldoen zal, waar de koning, rijksgrooten en alle onderdanen van Kaydipang wel expresselijk zullen hebben te letten, op poene van contrarie doende, rigoureus naar den inhoud van ’t placaat gestraft te werden. 20. En nademaal volgens goede berigten van den Menado’s Resi- dent, mitsgaders eijgener getuigenis der aanwesende Rijksgrooten te Caydipang in een rivier stofgoud ontdekt en daarvan in een klein bamboesje bereits een weinig alhier aangebragt is, zoo be- looven de koning en zijne Rijksgrooten, by terugkomst in hun land naar gezegde rivier exact onderzoek te zullen laten doen en van derzelver wezenlijke gesteldheid aan den Resident te Menado, dan wel aan de Ternaatsche Regeering, naar waarheid en volgens eed van trouw, duidelijk berigt te doen, met verklaring, hoeveel Z0o wel in die als alle andere rivieren of mijnen, die zij

indertijd ont- dekken, naar waarschijnlijkheid in een ront jaar gegraven kan worden. Gelijk de Koningen en Rijksgrooten zig ook op ’t kragtigste verbinden niet alleen de goud procure ijverig voort te zetten, maar 516

ook om al het goud, dat onder het gebied van Caydipang en Boelangitam gevonden wordt eenig en alleen aan de compagnie, teegen 10 rds. de reaal zwaarte, zuiver en schoon te zullen leveren en vooral zorge te dragen, dat de compagnie van dat mineraal niets ontfutseld, nog ‘t zelve door hunne onderdanen aan vreemde han- delaars verkogt worde, terwijl aannemen degenen die bezig daar- aan schuldig maken, andere ten exempel, zonder ogluijking te straffen dan wel aan de compagnie over te leveren. 21 Laatstelijk belooven de Koning en Rijksgrooten, al hetgeen voorschreven staat; als vroome of trouwe vassallen en leenmannen van de compagnie, in alle deugt en opregtheid te zullen onder- houden zonder dat Om deze of gene differenten, die somwijlen zouden kunnen of mogen ontstaan, eenige verbreking van dit gerenoveerd en geamplieerd contract zal geleeden worden. Welk wij in teeken der waarheit; namelijk ik Koning en presente Rijksgrooten, met solemnele eede, Op de Hollandse wijse; onder het uiten der woorden van “Z0 waarlijk helpe mij God al- magtig’ bevestigen Aldus gedaan, vernieuwd, geteekend, bezegeld en bezworen tot Ternaten in ’t kasteel Orange den November 1782.

(w.g:) Alexander Cornabe, Hemmekam, J. G. W. Heinrich; G. Durr, Mertz, Van Dijk Ter ordonnantie van den WelEdelen Heer Gezaghebber en Raad der Molukkos

(wg G. Durr; secretaris.

1. MALAKKA SIAK

13 Maart 1783. 836

Zie inleiding bij no. MCXLVII (Cs.)

In het jaar der Hegira 1197, den 11 dag van de maand Rabil Auwal, op Donderdag voormiddags, zijnde den 13 Februarij 1783 certificeerd en verklaard Z.H_ Padoeka Sirie Sulthan Iahia

1. Uit het Contractenboek VII nO _ 15 blz 259 op het Arsip Negara Dja - karta_ De datum is die van de bekrachtiging: Ook afgedrukt door NETSCHER De Nederlanders Djohor Siak als nO. XXVII, p XLV OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

Achmat Cha, die zijn Koninglijken zetel en troon heeft in het rijk van Siac Srie Indrapoera daroe Salam Oealkiam, dat het allereerste verbond tusschen zijn Heer Grootvader die te China Polau is overleden, (Z.G.) en den Heer Gouverneur David Boelen, ter dier tijd regent van het vreedzame en gelukkige land en casteel Malacca, en deszelfs raadsleden gesloten en vervolgens vernieuwt Cn bevestigd is door mijn Heer Vader, den ouden koning en niettegenstaande sedert verscheiden Heeren Gouverneurs elkander gesuccedeerd zijn in het bestier van Malacca, nogthans is het zelve altoos onderhouden en onveranderlijk gebleven; tot nu toe dat mijn vriend de Heer Gouverneur Pieter Gerardus de Bruijn en deszelfs Ministers en de raden van Indien, het land en casteel van Malacca regeeren, gelijk ook beide mijn gemelde Heer vader, de oude Koning en mijn jongst orerleden vader, 2.m. Dit contract zal derhalve door mij (die bij de gratie Gods en de medewerking van zijn H. propheet tans tot koning verheven is) mede onveranderlijk onderhouden en met die promptitude nage- komen worden als mijn Heer Grootvader_ die te China Polau over leden is, en mijn Heer vader, de oude koning, hetzelve onderhouden hebben en nagekomen zijn. Ten dien einde hebbe ik mijnen jong- sten broeder, den Grooten Heer Habieb Oemar, zoon van Habieb Moehhamat Ba Houzien Aszagaf Ba Aloei (G.G.) naar Malacca gezonden in het jaar 1196 den 12 dag der maand Sjaban op Maandag, zijnde den 22 Julij 1782, om mijnen vriendt te ontmoeten, onze vriendschap te vermeerderen, te bevestigen en die band naauwer te zamen te trekken. Ten teeken der waarheid dat ik opregtelijk het meergewaagde contract en onverbrekelijke verbond, met mijnen vriend de Com- pagnie zal onderhouden en nakoomen, heb ik deezen met mijn gewoon zegel bekragtigd. Onderstond) getranslateerd volgens opgave van den gezworen tolk Intje Taijer, Malacca in ’t casteel den 13 Maart 1783 door mij getekend_ C G. Baumgarten, Tl Sec” (In margine) voor de opgave (Getd met eenige Maleitsche letters

Accordeert (wg:) C G. Baumgarten. 518

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCLI, MATARAM-DJOKJAKARTA

24 Maart 1783. 830

In de Vorm van een vorstelijk bevelschrift geklede ovcrcenkomst over houding bij kratonplechtigheden enz aan nemen (Cs:

Bevelschrift aan de respectieve gequalificeerde en officieren Van de Ed. Compagnie, mitsgaders hoogere en lagere Ministers van den Sultan, gegeven en gein- troduceerd voor de logie van de Ed. Compagnie alhier in de kraton van ZH. den Sultan_ 837 -

Aangezien ZH, den sultan, ter voorkoming van disorder en onaangenaamheden heeft gelieven goed te vinden dat voortaan het naauwst regard sal worden geslagen Op de situatie der para-

derende militie en arrangement der sitting van Sultan, Ministers en mindere onderdanen, die tans is geordonneerd en ieder sal moeten observeren als zijn Toogheid op een troon; sooop de Lamadoehoer 838) als beneden deselve en de Bangsal Pangra- wil 839 zal gezeten zijn, en VOOrL Eerstelijk Dat een ieder Op sijn aangewesen plaats zal blijven, tot Zijn Hoogheid zig van daar begeeft en dat nienand inkomende of heengaande andere passagie zal nemen, als nu sal zijn aangewesen_ Terwijl een ieder zijn zaak en post observeert; om voortaan alle derangementen te prevenieren: Tweedens. En zal bij komst en vertrek tot en van den vorst door ’s Compagnies onderhoorige geobserveerd worden_ de passage nemen, als eens vooral zal worden aangewesen, wel sorgende dat geen der suite of onderhoorige van den vorst in hun route en trein geincommodeerd of eenige opening tot passagie gerequireerd worde, andere dan die Zijne Hoogheid of Zijne Ministers zal ge- lasten, nergens doordringende opdat geen refuus of andere Onlaan- genaamheden wedervaren_ ten derdens Niemand sal eenige insultatien doen, veel min ver-

1. Uit het Contractenboek XVI 9 op het Arsip Negara Djakarta_ 837) Vzn Djokjakarta (Cs. 838) Lemah-duwur, het ngoko-woord vOOr het meer gebruikelijke Krama-Inggil woord Sitinggil plaats waar de Sultan zich bij grote feesten aan dcn volke vertoont_ (Cs:) 838) Naam van de plaats waar de Sultan zich bij tournooien en tijgergevechten aan den volke vertoont; (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800 .

dragen, maar beleedigd wordende zig in de tegenwoordigheid van den vorst modereren enl op doodstraffe geen wapen aanroeren, maar eenige insulte aangedaan of gemolesteerd wordende sijn heklag hebben te doen aan die waaronder hy sorteert. Dit voorenstaande zal in allen opzigte geobserveerd worden, door de onderdanen van den vorst, omtrent de militie van de E.Compagnie en alle die in functie zijn van wegens deselve, het-zij Foor de logie of de craton, dan wel elders daar ook mogte para- deren. in functie zijn, schildwacht staan ofte hunne diensten te verrigten hebben, zullen moeten worden gerespecteerd vierdens: Dat ’s Ed: Compagnies gequalificeerden en officieren even als des Sultans Ministers, de Bawat 840) voerende, zullen moeten worden gerespecteerd te weten, dat geen officier van de Compagnie en ook s0o de Ministers sullen passeeren, zonder reve- rentie te doen, gelijk ook niet sal mogen door de statie heen te dringen, maar links of regts den weg passerende, aan gedagte Bawatvoerders passage za[geven, zonder echter gehouden te weesen stil te staan, hoewel een dragonder of soldaat verpligt zal zijn, zoo lang de persoon die de Bawat voert, haar sal passeren stil te houden, gelijk de mindere regenten groot en kleine mantries met het afnemen hunner mutsen aan gequalificeerde en een officier sal doen en een mindere dienaar of zoldaat van de vorst even als die van de Compagnie dat zal verpligt en gehouden

weesen. vijfdens: En zal voortaan ook geobserveerd worden dat de gequa- lificeerden of officieren dan wel mindere dienaaren Van de Con- pagnie aan de hoove alhier fungerende en in de nabijheid van den vorst moetende komen en door die sebo of voor den vorst en dus agterwaards sittende Op een ordentelijke wijse zullen moeten wOr - den aangeraakt, op den schouder en passagie g'eijst en niet als met de voet passage maakende door te treeden_ sesdens. Dat wanneer mnen een tandoe met tsinde behangen op weg mogte te gemoeten komen, alwaar de Rijksbestuurders Trouw, dan wel kinderen of familie ran den vorst in sitten, werd verzocht aan opperhoofd, officieren en aan alle verdere 's Compagnies dienaaren, niet door haar statie of djajarans te passeeren, naar ter regter of linkerzijde afwijkende, voorbij te gaan Deze hevelen zijn geintroduceerd van wegens de E Compag nie en sijn Hoogheid den sultan, voor het fortres in de Lama- doehoer aan sultans hof Djocjacarta Adiningrat; Op Maandag den

1. Bawat

staatsieschermn door den vorst

hoge ambtenaren gevoerd: (Cs_ 520

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

24 Maart Ao. 1783, geratificeerd bij het opperhooid Jan Mathijs van Rhijn en Radeen Adipattie Danoeredjo

(Onder stond) In kennisse van mij

(w.g = Abraham Gobius

(lager)

Accordeert (w.g.) M van Rhijn:

1. MOLUKKEN TIDORE

17 December 1783_ 841

De zwakke Sultan van Tidore, Patra Alam; wist zich tegenover den de inleiding Van] no. MCXXIII genoemde Nuku slecht staande houden zodat steeds meer delen van zijn rijk in verzet kwamen en de Nederlandse bezetting hoofdplaats elders werd vermoord: Gezaghebber Cornabe verdacht Patra Alam al of niet ten rechte; van Nuku te steunen: De orde werd op Tidore door Compagnies troepen Ternatalnen hersteld. Patra Alam werd gerangen genomen en afgezet Cornabe trachtte flll het bestuur van het eiland de onderhorigheden gehoorzaamden merendeels Nuku onder lagere hoofden organiseren Op de in dit contract aangegeven wijze: Vgl HAGA, 306-310. (Cs:)

Artikelen en voorwaarden, waarop in den name en van wegen Zijne Hoog Edelheid den Hoog Edelen Gestrengen Groot Achtbaren Weidgebiedenden Heere Mr_ Willem Arnold Alting , van wegen den staat der vereenigde Nederlanden Gouverneur Generaal, en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch India, als representerende de hoogste magt en Souver- einiteit in deze Indische gewesten door den WelEdelen Agtbaren Heer Alexander Cornabe, Gezaghebber over de Moluccos, benevens die van zijnen Rade, van de in- woonders ten eilande Tidore, na derzelver gepleegden afval van en verraad mitsgaders opgevatten oorlog jegens haren wettigen leen- en beschermheer, de ver- eenigde Nederlandsche Compagnie en de landen van Zijne Hoogheid Padoeka Sri Maha toean Sultan Amieri Iskandar Malkiel Moelkiel Manowaroes Saidikoel

1. Uit het Contractenboek X no. 18

Moharam Siach Kietchil Patra Aharal, Koning van het Rijk van Ternaten en daarop gevolgde kastijding van voors. eiland Tidore en dies inwoonders door s Con- pagnies regtvaardige wapenen en die Vail Zijne Hoog- heid welmeld, wederom pardon en amnestie werd Ter- leend en met de Op nieuws door de natie voorgedragene mitsgaders door welm Heer gezaghebber en Raad ijder in zijne qualiteit bevestigde singhadjes ol quimelahas, in name Moertalah Sengadje en Kimelaha over de negorij Soasio kampong Togaboe, Robou Kimelaha Kalaadie, Ismael Kimelaha campong Souknorra, Dan Kimelaha campong Samatto, Robo Kimelaha Campong Daijado, Salamat Ngoffamanjira Roem, Hadji Ngoffa- manjira Dohidoeboe enz. enz , wederom werd aan- gegaan en gesloten een contract van vrede en vriend- schap_

Vermits het thans alomme in deze Molukkos bekend is en den in hoofde dezes welm_ Heer gezaghebber en raad tot derzelver smartelijk leetwesen door het verlies van een aanzienlijk getalCom- pagnies dienaren en meer andere de Compagnie aangedane schaden en nadeel hebben moeten ondervinden, hoe de tans binnen dit cas- teel gearresteerde meineedige Coning Padoeka Sri Sultan Amirie Muhamad Doeniel Mansoerie Radjoedien Siach Ketjiel Patra Alam en de trouwelooze prinsen en rijksgrooten van Tidore, ongeacht het aan wijlen den te Batavia overleden Koning Padoeka Sri Maha tuan sultan Mohamad Djoeniel Masoedie Djamaloedien Siach, den Kroonprins Garamahongie en eenigen der voornaamste rijks- grooten door Hunne HoogEdelheden de Hooge Indiasche Rege- ring gestatueerde voorbeeld, die over derzelver trouwlooze en tot nadeel Fan de Compagnie. mitsgaders ruine van hare etablissemen- ten in de Moluccos strekkende machinatien en

zamenspanningen met Compagnies vijanden, op goede fundamenten en een gegrond regt ran hare waardigheden en amnpten zijn vervallen verklaard geworden, ja zelfs in weerwil van alle genegene hulpe, trouw, vriendschap en bescherming, die het Rijk van Tidor gedurende ruim eene eeuw van de Compagnie bij alle gelegenheden heeft genoten, onaangezien de duure eeden, die de genoemde gearres- teerde Koning Patra Alam en de princen en de Rijksgrooten op den alcoran hebben gesworen, ter gelegenheid dat aan hun Koning Patra Alam, het Rijk Vam Tidor , door Hooggem. Hunne Hoog 522

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Edelheden z00 goedgunstig wederom ter leen opgedragen en hij gelijk als uit het stoff tot den troon is verhevcn geworden, egter als met voeten tredende de met de Compagnie aangegane en heilig bezworene contracten, in naarvolging der schadelijke voet- stappen harer predecesseuren, gem_ Compagnie voor alle genotene weldaden en vriendschap hebben beloond met rerraad en openbare vijandschappen en schoon de Compagnie tot het plegen van dier- gelijke handelwijze nimmer gelegenheid of redlen heeft gegeven, zig echter niet hebben ontzien, om eensgezind met de geheele natie zamen te spannen, met den uitgeweken Rehel Voekoe, schoon zij wel wisten dat hij, Noekoe, Compagnies vijand was en zulks dadelijk hadde betoond door het plengen Van Feel onschuldig bloed van Compagnies dienaren en andere Christenen, het oprokkenen der Cerammers tot afval ran de Compagnie en het pleegen van moord en roof in de clistricten van Amboina, en met dien rebel_ onder het masker van vriendschap met haren bescherm- en leen- heer gemelde Compagnie te beramen het allertrouwlooste en schadelijkste voornemen om de Compagnie in dle Moluccos te ver nielen of daaruit te rerdrijven, het Rijk van Ternaten te overwel- digen en vernietigen, mitsgaders onder hun te verdeelen en On zulks naar wensch te doen gelukken een aan rang makende net den onderkoopman en gezw_ translateur van Dijk, dien de Heer gezaghebber en Raad op verzoek van hun Koning en Rijksgrooten hun met een goed getal Compagniesdienaren en burgers, mits- gaders de noodige amunitie en wapenen hadden aanvertrouwd met een zuiver hart en opregte genegenheid tot demping en onderbren- ging hunner eigen onderzaten de Papoeen en rernieling van den rebel met zijnen aanhang, Op eene troulooze en verraderlijke wijze om het leven te laten brengen en Compagnies geschul, wapenen en amunitie te rooven, daarmede infesterende de landen van den Koning van Ternate en deze wapenen keerende tegen haren eige- naar de Compagnie zelven; voorts tot het plegen Val11 dleze schan- delijke en ongehoorde massacre en roof zig mede te bedienen Van de hulp en bijstand der nog onlangs door Comp ende Ternaatsche wapenen met vele kosten ondergebragte en weder aan de Kroon van Tidor gehechte inwoonders van Maba Weda en Pattanij, ter- wijl inmiddens, de trounlooze, meineedige cn geveinsde Koning en Rijksgrooten zig ran dit gepleegde

gruwelstuk geheel vreemd houdende, VOor den Heer Gezaghebber e1 Raad zorgruldig bedekt hielden eenige kennis van of deel daaraan te hebben gehad zulks brengende ten laste van den rebel Noekoe en de in expeditie gezonden hoofden, schoon van agteren klaar is komen te blijken, OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

dat dit verraad met algemeen overleg en toestemming beraamd zij geworden, en zulks alleen met het slinksche en execrabele oog- merk om de Compagnie zoo lange 011 den tuin te leiden en in een goeden Iuim te houden tot tijd en wijle door het opdagen der door den rebel Noekoe hem toegezegde magt van 14 Engelsche scheepen Cn een ongelooflijk getal roofvaartuigen van alderhande vijande- lijke natien, de tijdl zoude geboren wezen on het masker a0 te ligten en door het bedrijven van openbare vijandelijkheden, der- zelver innerlijke geroelens voor de Compagnie niet langer OOr - deelden bedekt te houden. Vermits het wijders ook niet lang aanliep of deze gelegenheid ter uitvoering van dezelver vervloekte en trouwelooze oogmerken tot ondergang der Hollandsche Compagnie e1 het Rijk van Ter- naten scheen hun toe zig door de opdaging eener talrijke roofvloot te hebben opgedaan en de trouwelooze Koning en rijksgrooten stout geworden op deze magt, niet langer hadden geschroomd openbaar deel te nemen in de moorden, rooverijen en verwoestin- gen gepleegd door hare rebellerende onderdanen aan Comp. onder- danen in Ternaten en het opvangen en vervoeren der meeste in- woonders van het eiland Macquian naar Tidor en zij eindelijk on de maat harer dus verre hedrevene gruwelstukken te doen ver- loopen, mitsgaders de Compagnie volkomen Ov ertuigen van den bitteren haat en afkeer dien zij haar toedragen, waren overgegaan tot het allerschadelijkste e1 ongehoordste schelmstuk; namel den moord aan de arme Europeesche bezettelingen, ter fortres Toho Tobo, 842 menschen die hun nimmer eenig leed hadden gedaan en vele jaren lang den ondankbaren en onmenschelijken Koning en zijne voorzaten als getrouwe lijfwachten hadden gediend, zoo hebben zij Koning, Rijksgrooten en de geheele Tidoreese natie door het plegen van al deze enorme vijandelijkheden tegen haren wettigen leen- en Beschermheer de Nederlandsche Compagnie in het Rijk van Ternaten zonder eenige reden of voorafgegane belee- diging, zig ook zelven op den hals gehaald, de regtvaardige wraak en kastijding, die hun deswegens is overgekomen en gem. Com- pagnie getergd en genoodzaakt 0m represailles te gebruiker, hare magt en wapenen te vereenigen met die Van haren getrouwen bondgenoot den Padoeka Sri Maha toean sultan Amierie Iskandar

Malkiel Moelkiel Monawaroes Saidikoel Moharam Siach Ketchiel Patra Aharal, Koning over het Rijk van Ternaten en welke wapenen door den almogenden God, die de regtvaardigheid handhaaft

1. Fortje nabij de hoofdplaats van Tidore, Soa Sio, waar enige soldaten bezetting lagen. (Cs) 524

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

en de hoosheid niet ongestraft laat, ook zoo zijn gezegend, dat het geheele eiland Tidor daardoor bedwongen en gekastijd is gewor den en met alle de negorijen in assche gelegd, ja de bevorens z0o opgeblazene en wrevelmoedige Koning en overgeblevene Rijks - grooten, nadat een groot gedeelte der rebellerende natie aan het zwaard was opgeofferd, zoo zeer in het naauw zijn gebragt, dat geene andere uitkomst meer ziende, zig Op discretie hebben over gegeven en dezelfde Compagnie, waartegen zij z00 vele vijandelijk heden gepleegd en daardoor moedwillig de eerste aanleiding had- den gegeven tot eenen oor rlog, welke die natie tot op den oever van haren totalen ondergang moest brengen, weder zijn komen smee- ken om genade en vergiffenis Schoon nu de Heer gezaghebber en Raad van wegen de Neder- landsche Compagnie in deze Moluccos volkomen en gegrond regt en reden hadden om uit aanmerking der enorme misdrijven en het execrable voornemen om haren wettigen leen- en beschermheer, de Compagnie, te verdelgen of uit de Moluccos te verdrijven, de geheele Tidoreese natie uit te roeijen, dan wel als een door de wapenen overwonnen volk na zich te nemen en daarmede te handelen als lijfeijgen van de Compagnie, zoo hebben weln. gezaghebber en raad echter uit overdenking der oude vriendschap, die tusschen de glorieuse en getrouwe roorzaten der laatste Koningen en de Hollandsche Compagnie in vroegere tijden een reeks van jaren heeft stand gegrepen, en aangedaan met een innerlijk medelijden en ontferming over de onnoozele en onschuldige wrouwen cn kinderen, nerens degeenen onder de natie, die aan het beramen en uijtvoeren der euveldaden geen deel hebben gehad, mitsgaders om aan alle bondgenooten en vassallen van de Hollandsche Com- pagnie en speciaal de Moluksche Koningen te toonen, dat derzel- ver zugt voor het welzijn en behoud der Tidoreese natie_ uithoofde der oude verbonden, niettegenstaande derzelver afval en gepleegde vijandschap nog groot genoeg is om dezelve niet geheel te laten verloren gaan, aan voorsz_ natie uitgezonderd den trouwloozen Koning en degeenen onder de prinsen, Rijksgrooten en onder- danen, die de hand hebben gehad aan het gepleegde verraad en massacre van Compagnies dienaren op derzelver onderwerping en betuigt waar berouw en leetwesen over het gepasseerde, wel willen schenken pardon Cil amnestie, gelijk dezelve in afwachting van hunne HoogEdelhedens geeerde goedkeuring toezegd en gegeven word bij dezen, voorts om den overgeschoten en in het wild ver- strooiden hoop weder te

brengen onder eene noodzakelijke forn van regeering en order, bij deezen Op geeerde approhatie hunner OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

525

HoogEdelheden welm. en in afwachting van Hoogstderzelven geeerde nadere dispositie aanstellen en bevestigen de in hoofde dezes genoemde, door de natie voorgedragene hoofden over dle negorijen ten voors. eylande Tidore, in stede der gesneuvelde of geaufugeerde gerebelleerde en alle bovenverhaalde onheilen; over de natie gebragt hebbende Rijksgrooten, onder expres beding ech- ter dat na het sluiten van dit traktaat van orde en herstelde rust op het eiland Tidore, waartoe Op intercessie van den Heere gezag hebber en Raad mede toe treed, mitsgaders den Tidoreesen alle het Ternaatsche rijk aangedane beleediging en vijandelijkheden beloofd te rergeten en vergeven, de uitmuntende Heer Padoeka Sirie Maha toean Sultan Amier Iskandar Malkiel Moelkiel Mano- waroes Saidikoel Moharam Siach Kitchil Patra (Alam) Aharal, Koning en de Rijksgrooten van het Rijk van Ternate zij in hoofde dezes geciteerde nieuw aangestelde en ijder in zijne qualiteit tans bevestigde hoofden stipt zullen hebben na te komen en heilig te onderhouden, mitsgaders te doen onderhouden de ondervolgende articulen en voorwaarden: Bekennen en verklaren wij hoofden bij deze dat onze tans binnen het kasteel gearresteerde Koning Patra Alam, nevens alle zijne gewezene Rijksgrooten en hoofden met de geheele natie tegen onzen wettigen leen - en beschermheer, de wijdberoemde Neder- landsche Compagnie zijn opgestaan en dezelve door het plegen van ongehoorde en enorme vijandelijkheden in diervoegen hebben be- leedigd en getergd, dat gedrongen is geworden, de wapenen tegen ons op te vatten, door welken moedwillig aangevangen oorloog aanleiding is gegeven tot het vernielen van vele onschuldige onder- danen en over het eiland Tidor zijn gebragt alle de onheilen, die ons bij dies overwinning door Compagnies en de Ternaatsche ge- combineerde wapenen zijn te beurt gevallen_ Waarom wij ook onder betuiging van ons waar berouw en leedwesen over al het gepasseerde, volkomen erkennen en belijden de regtvaardigheid der straffe en Kastijding ons door de Compagnie aangedaan en daarentegen wederom verklaren on waardig te zijn en geenszins te hebben verdiend de weldaad die ons gemelde compagnie door de zoo gunstig verleende vergiffenis en vrede bewyst, daar zij volkomen regt hadde gehad, om met ons als met de wape- nen overwonnen te handelen naar welgevallen, uit dien hoofde verklaren wij ook bij deze alle dengenen die in de voorschreven opstand zamenspanden met den uijtgewekenen rebel Noekoe en het gepleegd verraad en moorden van Comp’ dienaren deel gehad of haar daartoe de hand hebben geleend, voor rebellen, landver- 526

raders en verstoorders der gemeene rust, met welke wij niet alleen beloven geene de minste gemeenschap meer te zullen houden, maar ook alle degenen die wij van de uijtgewekene of gevlugte konnen agterhalen, over te leveren aan de Compagnie, binnen het Kasteel Oranje, om na verdiensten te werden gestraft. Nemen wij aan en beloven om al het nog onder ons verblevene of verborgene geschut; canons, rantakken, 843 snaphanen en ander schutgeweer nevens ammunitie, zonder uijtstel zullen over- leveren aan de Compagnie ten Kastele Orangie, voorts omver te halen en te demoliseren al onze fortressen, zoogenaamde bentengs of boven-Negorijen en andere vaste schuilhoeken in het gebergte, zonder die immer weder Op te bouwen of te herstellen, zullende de door ons wederom op te bouwen negorijen mnet voorkennis en toestemming dezer Regering wegens de te verkiezene standplaat- sen op de vlaktens aan het strand en geenszins Op hoogten of bergen mogen werden aangelegd, mitsgaders moeten blijven open, zonder steenen muuren of paggers_ Zweeren wij bij dezen plegtelijk en welmenentheid des herten af, den uitgeweken rebel Noekoe, verklarende dien altoos te zullen aanmerken als een moordenaar, landverrader;, verstoorder der gemeene rust en overzulks als een geslagen vijand van ons en de Nederlandsche Compagnie, die ons hare bescherming weder zoo genadig heeft gelieven te vergunnen en belooven hem mitsdien bij agterhaling, levendig of dood, aan de gemelde Compagnie te zullen overleveren, nevens degenen die van zijnentwegen naar Tidor mogten overkomen om ons of onze onderhoorige tegen de Com- pagnie of het Rijk van Ternate weder op nieuw op te rokken, voorts met dien rebel nimmer meer eenige corT= espondentie hoe genaamd te zullen houden, noch gedoogen dat zulks geschiedde of werde ondernomen bij ijemand onzer onderhoorigen, zullende degenen die zich hieraan schuldig komen te maken zonder uijtstel overgeven aan de compagnie evenmin zullen wij gemeenschap of correspondentie houden met of buiten toestemming, verlof of voorkennis ran den Heer gezaghebber of Raad acces te Tidore verleenen aan de naar elders uijtgewekene Tidoresche prinsen en hoofden of onderdanen, dan wel aan de nog oproerige Maba- Weda- Pattanijrezen en Papoeen, over welke natien wij ook buijten bewilliging en last van den Heer gezaghebber en Raad, geen het minste gezag zullen mogen oefenen; nog eenige bezendingen_ groot of klein, naar voors_ districten mogen doen, zullende zig onze

1. rantakken rantaka, klein koperen kanon: (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

gezag onder het hooger opzigt en Directie van den Heer gezag- hebber en Raad der Moluccos vooreerst en tot nadere order alleen bepalen over de onderdanen ten eijlande Tidore, ieder over de negorij waarover hij als hooid is aangesteld en de districten ter kuste Almaheira van Kaijassa, 844) af tot de plaats Ngofamunoh

C1 alle de Tidorezen die buijten deze scheiding en vooral omtrent den landweg van Pajahe naar Weda werden betrapt; als vijanden aangemerkt en als zoodanige werden behandeld. 845) Belooven wij mede heilig geene de minste Correspondentie te houden met of acces te zullen verleenen aan Compagnies vijanden met name Magindanaoers 848` of andere eijlanden, nog aan vreemde Europesche natien, maar dezelve vooral Engelsche, bij verscheen op het eijland Tidor Op te pakken en aan de Compagnie over te leveren, dog daarentegen de Franschen, die aldaar mogten komen te vervallen, als ’s Compagnies bondgenooten alle mogelijke assistentie te bewijsen en des noods te gerieven met alle nood wendigheden behalve specerijen, blijvende de hoofden echter gehouden 01 bij verschijn van een of meer vreemde schepen of mindere vaartuijgen omstrecks Tidor, daar van ten eersten kennis te geven aan den Heer gezaghebber en Raad dezer provintie. Nemen wij wijders aan alle de zich nog Op Tidor bevindende Taranatanen, Maeguianders,847 Batchianders, onderzaten of slaven, mans, vrouwen en kinderen; item alle slaven van Comps_ dienaeren of burgers, ten eersten weder uijt te leveren, zoowel degenen die voor of gedurende den opstand uijtgeweken of gevangen mogten zijn als diegenen die na dezen naar Tidor mogten komen over loopen, zullende diegeene hetzij hoofd of onderdaan, die overtuigd kan werden een slaaf, Compagniesdienaer of vreemd onderdaen te hebben op of aangehouden, naar bevinding van zaeken werden gepunieerd. Aangezien het wijders de Nederlandsche Compagnie, als heer en eigenaar van het Rijk van Tidore en daar ondergehoorende lan- den vrij staat, om daarop zoodanige schikkingen te maken als zij

1. Kajasa, plaats aan de Westkust van Halmaheira, ter breedte van de Noord- kust van Tidore: De copiist heeit de volgende plaatsnaam niet kurnen lezen_ Ongetwijfeld is het begin Ngofa kind van) waarna een naam van een (ouder) dorp volgt ; vgl. Ngofagita_ Cen plaats Makean, gesticht van uit Gita. Ik heb geen plaats ter Westkust van Halmaheira kunnet vinden beginnende met Ngofa eindigende munoh nonah, tussen welke woorden copiist twijfelt: (Cs.) 815) Langs deze weg bereikte mcn het centrum van Nuku’s macht: (Cs:) 646) Zeerovers van de Philippijnen, bondgenoten van Nuku: (Cs.) 817) Bedoeld Makeanners_ (Cs.) 528

za noodig oordeelen of gelieven goed te vinden en welke wij als getrouwe onderdanen verpligt zijn naar ons vermogen in allen deelen na te komen, z0o nemen wij aan en beloven, wanneer den Heer gezaghebber en Raad der Moluccos mogten goed vinden de noodige specerij extirpatien. te laten verrigten ten eijlande Tidor en de daaronder aan de overwal van Almaheira gehoorende districten, daartoe zonder uitstel te zullen laten maken de noodige toebereidselen en te leveren het bepaalde getal manschappen, onder kundige en getrouwe hoofden, die zonder agterhouding

zullen moeten aanwijzen de plaatsen en bekwaamste wegen daar de meeste specerij, hetzij nagel of notenboomen te vinden zijn, om het werk met naarstigheid, spoedigen voortgang en naau wkeurigheid en niet als eertijds maar ten halve te verrigten en voleindigen, zullende de hoofden of onderdanen; die bevonden werden een of meer plaatsen daar specerijboomen staan, al ware het ook Op een ander gebied, te hebben verzwegen, gestraft en aan de doodstraf zonder genade onderworpen zijn, die zich verstouten_ specerij hetzij nagel- of nootenboomen aan te kweeken, de vruchten in te zamelen en daarmede handel te drijven of te laten drijven, zullende de hoofden voor de onderdanen daarvoor aansprakelijk blijven en diegeene die van zulken handel in specerijen kennis dragende, het egter verzwijgen of helpen bedekt houden, niet minder zware straffe ondergaan. Waarentegen de heer gezaghebber en Raad der Moluccos uit aanmerking van de behoeftige staat der tegenwoordige hoofden, deselven op geeerde approbatie Hunner HoogEdelheden de Hooge Indische Regeering, bij provisie zullen toeleggen, jaarlijks de helft der bepaalde recognitiepenningen voor de Rijksgrooten of rds 800 en zulks niet als het gevolg eener verpligting maar uit loutere ontferming, aangezien de Compagnie volkomen regt heeft om de volle recognitiepenningen in te houden van land, hetgeen haar bevorens reets in vollen Eigendom hadde toebehoord en dat zij met de afgevallene inwoonders ten overvloede nog eens door de wapenen heeft ingenomen en overwonnen, door welken moedwillig aangevangen oorlog de Compagnie p zware kosten is gejaagd, die naar regt en billijkheid door de Tidorezen moeten werden vergoed, zullende de overige 800 rijksds. daarom dus lange werden ingehouden tot de volle bekostiging van gemelden jongst gevoerden oorlog zal wezen afbetaald en vergoet al de schade die de Compagnie zoo wel als de ingezetenen dezer provintie daarbij hebben geleden, tot welke betaling en vergoeding wij hoofden ons bij dezen op het plegtigste verbinden OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800_

529

De hoofden, ieder in zijne negorij speciaal en over het geheele eijland in ’t generaal, zullen niet vermogen te oefenen eenige regt- pleging nog ter executie stellen eenig vonnis hetzij cievil of cri- mineel, behalve in kleine, van weinig belang zijnde verschillen, blijvende gehouden alle verschillen en civiele quaestien van belang of importantie te brengen, voor eene door den WelEd. Achtb. Heer gezaghebber en Raad in te stellen landraad, waarin zij egter mede sessie zullen hebben en de questien naar de Moehamedaansche wijze zullen werden afgedaan, ten welken eijnde ook tweemalen in ijdere maand 0p eenen door den Heer gezaghebber te bepalen d2g generaliter aan dit kasteel zullen moeten verschijnen en bij die gelegenheid teffens te ontvangen zoodanige orders en bevelen als welmelde Heer gezaghebber tot welzijn van het land en ten mees- ten diensten van de Compagnie zal bevinden te behooren, aan welke

ordres ook stipt zullen hebben te voldoen Op verbeurte van hare ambten of andere zwaardere straffen naar exigentie van zaken, voorls Crimineele misdadigers zonder uitstel Op te vatten en over te leveren aan de Compagnie om door den landraad waarin de gezaghebber presideren zal, alhier te werden gevonnisd. Wanneer het mogte gebeuren dat eenige van Compagnies schepen, barken, Chialoepen, Pantjallings, Chiampangs of mindere dan wel Burgers- of andere particuliere onder Compagnies juris- dictie sorterende vaartuigen omtrent of tegen de stranden van het eiland Tidor kwamen schade of schipbreuk te lijden en te ver ongelukken, zullen alle de Tidoreesen gehouden sijn om zoodanig noodlijdend vaartuijg, zonder vertoeven te hulp te komen en allen mogelijken onderstand bewijzen tot het bergen van menschen en goederen en voorts alle Compagnies dienaren, burgers of onder- zaten van de Compagnie die ergens in nood werden bevonden;_ daaruijt tragten te redden zonder om eenige reden of oorzaak zig hiervan te onttrekken_ Nog nemen de hoofden bij deze aan en beloven heilig, niemand der te Tidore zich bevindende of uijtgewekene prinsen en rijks- grooten op het eiland Tidore en de onder hun opzigt staande negorijen dan wel in de districten aan de overwal toe te laten eenig gezag te oefenen of bevelen hoegenaamd te geven aan de onder derzelver bevel en toezigt staande Tidoreze onderdanen, nog veel minder een dezer prinsen of Rijksgrooten als hoofd onder welke benaming het ok zijn moge, op eigen goed vinden over haar te verkiesen dan wel te tolereren, dat zulks door de onderdanen werde ondernomen, blijvende op de zwaarste straffen gehouden, om 34 530

zoodra maar komen te ontdekken dat er iets van zoodanigen aart in til mogte wezen of zig iemand dier prinsen of rijksgrooten een aanhang zocht te maken dan wel conspiratie of onrust zocht te ver_ wekken, daarvan zonder uitstel kennis te geven aan den Wel-Edelen Achtb. Heer gezaghebber der Moluccos, om onlusten die daaruit ten nadeele van land en volk zouden kunnen ontstaan in tijds voor te komen, weshalve de hoofden ieder op zijne negorij, ook naauwkeurig zullen hebben Op te letten, dat hare onderhoorige niet naar elders uijtwijken, maar hun bijeen zoeken te houden binnen het district van haar negorijen: 10. Eindelijk nemen wij hoofden aan en belooven zoo voor ons als onze onderhoorige, om met Ternaatse en Batchiaanse onder- danen voortaan weder in vriendschap en eendragt te leven, mits- gaders zorgvuldig te zullen vermijden alle reden of oorzaken, gelegenheid gevende tot verschil of onlusten, blijvende, wanneer eenig verschil tussen bijden mogt komen te rijsen, of de eene of andere partij zich verkort of beleedigd mogte oordeelen, ge- houden onze klagten, zonder uitstel te brengen voor den Heer Gezaghebber dezer provintie, die de zelven, te zamen met zijne Hoogheid den Sulthan van Ternaten, naar regt en billijkheid en in der minne zal zoeken bij te leggen. 11. Daarentegen belooven de Heer Gezaghebber en Raad der Mol- luccos wanneer de hoofden trouw

nakomen en doen nakomen alle de voors: punten en zig alleszins komen te gedragen als getrouwe onderzaten van de Compagnie, dat dan de Tidoreesen bij alle gelegenheden zullen nemen in haar bescherming en in cas van noodzakelijkheid alle de assistentie bewijsen, zooveel als haar ver- mogen zal permitteren_

Aldus gedaan en besloten te Ternaten ten Kasteele Orange den 17 December 1783,

(w.g,) Alexander Cornabe, Hemmekam, Heinrichs, van Renesse, Durr, Mertz OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602_ -1800.

531

MCLIII MATARAM

31 Juli 1784_ 848’

Conventie door den keizer van Surakarta den Sultan van Djokjakarta wegens de verbetering ran wegen bruggen nunne rijken 31 July 1784 gesloten Op aansporer van Nederlandse vertegenwoordigers die rijken. (Cs:} Soerakarta. Djokjokarta_ Ik, Soesoehoenan Pakoe Boe- Ik; Sultan Hamingkoe Boe- wono Senopatti Ingalaga Ab- wono Senopatti Ingalaga Ab- doel Rachman Sahidin Pana- doel Rachman Sahidin Pana- tagama, hofhoudende te Soera - tagama Kalifatolach, hofhou- karta Adiningrat, ontwaard dende te Djokjokarta Adinin- hebbende de slechte toestand grat; ontwaard hebbende de z0o der landwegen als der slechte toestand zoo der land- bruggen over de rivieren, on- wegen als der bruggen over de geacht de dikwerf gegevene be- rivieren, ongeacht de dikwerf velen ter verbetering van een gegevene bevelen ter verbete- en ander en wel principaal bij ring van een en ander en wel mijne conventie op den van principaal bij mijne conventie het licht saphar in het jaar Alif op den van het licht saphar 1707 , 849 zoo is het dat ik van het jaar Alif 1707 z00 is deze acte van conventie bij de- het dat ik deze acte Van con- zcn op het krachtdadigst ver- ventie bij dezen op het kracht- nieuw ofte renoveer, begeeren- dadigste vernieuw ofte reno- de dat de wegen en bruggen , veer, begeerende dat de wegen ten allen nauwkeurigsten zullen en bruggen ten allen nauwkeu- opgenomen, nagezien en verbe- rigsten zullen opgenomen, na- terd worden en daar het noodig gezien en verbeterd worden en geoordeeld zal worden steenen daar het noodig geoordeeld zal bruggen te leggen, dezelve di- worden steenen bruggen te rect aan te maken, die, welke leggen, dezelve direct aan te onder Soerakarta behooren door maaken, die welke onder Djok- ’s Keijzersvolk, die ook de ma- jokarta behooren door sultans- teriaalen; daartoe benoodigd volk, die ook de materialen zullen moeten bijeenbrengen_ daartoe benoodigd zullen moC - Langs den grooten landweg ten bijeenbrengen. Langs den van Soerakarta naar Samarang grooten landweg van Djokjo- moeten beginnen te verbeteren karta na de Cadoe en van daar van Poerbadadie en zullen mij- na Samarang moeten beginnen ne

onderdanen zorgen moeten te verbeteren van Kennenitren 848) Uit het Contractenboek no: 13 blz. 33 op het Arsip Negara Djakarta 848) Zie no. MCXX art, 5 (Cs:) 532

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

dragen goede materiaalen van steen, kalk en hout daartoe te gebruiken. Wijders is mijne be- geerte dat deze mijne orders ten generaal geexecuteerd zijn- de op de wegen en bruggen vast volk gesteld werde, die goede wacht daarover kunnen hebben, om dezelve altoos in goede staat te houden, en op dat des te beter, spoediger aan dit heijlsaam en noodig werk begonnen en met vlijt gearbeid werde, om nog voor de quaade moesson gedaan werk te krij- gen, SO qualificeer ik het Heer opperhoofd Palm mits dezen, om deezen opneem te laten doen, door bequaame Europee- zen, tegelijk met mjjne sende- lingen, die gedurende den ar_ beid het opzigt daarover kun- nen hebben en wel met het ge- meene volk weten on gaan en die vooral zullen moeten zorgen dat er de vaste en noo- dige waterloopen op de wegen zijn, de riolen gemetseld WOT - den om het water Op de rijst- velden aan weerskanten van de wegen te kunnen brengen en afleijden, ook dat overal langs den grooten landweg smalle wegen moeten blijven voor de draagossen, paarden en buffels, die, wanneer op de groote landweg geattrapeerd worden, de boete zullen moeten betalen van cen quartje per draagbeest, hetzij 0S, paard of buffel. En On hun lust tot werkzaamheid op te wekken,

tegen oosten en westen Fan de tuijn Boeloe_ En zullen mijne onderdanen zorge moeten dra- gen goede materialen van steen kalk, en hout daartoe te ge- bruiken_ Wijders is mijne be- geerte dat deze mijne orders ten generaal geexecuteerd zijn- de, op de wegen en bruggen vast volk gesteld werde, die goede wacht daarover kunnen hebben, om dezelve altoos in goede staat te houden_ En op- dat des te beeter en spoediger aan dit heijlsaan en noodig werk begonnen, en met kragt gearbeid worde, on nog voor de quaade moesson gedaan te krijgen, 50 qualificeer ik het Heer opperhoofd van Rhijn mits dezen, om dezen opneem te laten doen door bequaame Europeezen, te gelijk met mijne sendelingen, die gedurende den arbeid het opzigt daarop kun- nen hebben en wel met het ge- meene volk weten on te gaan en die vooral zullen moeten zorgen, dat er de vaste en noo- dige waterloopen op de wegen zijn die met riolen gemetseld zullen worden om het water op de rijstvelden aan weerskanten van de wegen te kunnen bren- gen en afleiden, ook dat overal langs den grooten land- weg Smalle wegen moeten blij- ven voor de draagossen, paar- den en buffels, die wanneer op de groote landweg geattrapeerd wordende, boete zullen moeten betalen van een quartje per OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

zullen diegene wiens werk het draagbeest, hetzij 0S, paard of eerst klaar zal zijn en het best buffels: En om hun lust tot volbragt hebben, de gunst van werkzaamheid op te wekken, den Soesoehoenan daardoor zullen diegeene wiens werk het gewinnen en te verwagten heb- eerst klaar zal zijn Cn het ben En zal men direct na het best volbragt hebben, de gunst uijtwisselen van dit bevelschrift Fan den Sultan daardoor ge met den arbeid beginnen, te winnen te verwagten hebben. weten van de craton te Soera - En zal men direct na het uijt- karta, bij Poerbadadie na de wisselen Van dit bevelschrift kraton bij Djokjakarta bij Ken- met den arbeid beginnen, te nenitren, tegen oosten en wes- weten van de kraton te Djok- ten van den tuijn Boelo. jokarta bij Kennenitren, tegen Ten teeken dat ik begeere de- oosten cn westen van Boelo na ze mijne voorschrevene order, de kraton bij Soerakarta bij zonder de minste uijtstel ofte Poerbadadie. verandering in het allerminste Ten teeken dat ik begeere deze artikel worde geexecuteerd heb mijne voorschrerene order zon - ik hiervan doen maken vier der de minste uijtstel f of ver . eensluijdende actens en dezelve andering in het allerminste ar- met mijn gewoon zegel en tikel werde geexecuteerd, heb- handteekening bekrachtigd be ik hiervan doen maken vier eensluijdende actens en dezelve met mijne gewoone handteeke- ning en zegel bekrachtigd. Soerakarta adiningrat den 31 Djokjokarta, Adiningrat den July 1784 of den 15 van het 31 July 1784 of den 14 van ligt Siam 803 in het jaar Djee het licht Siam in het jaar 1710. Djee 1710. w.g: Palm: (w.g Palm_

MCLIV MALAKKA-*SELANGOR*

6 -13 Augustus 1784 851 `

Nadat de vierde Engelse oorlog aan het prestige van

Nederlanders in Indie zoveel afbreuk had gedaan; meenden verschillende inheemse vorsten zich kunnen doen gelden: De sultan van Djohor Riouw, beleerst door tal vanl Buginesche , Swervers begon een openlijke strijd tegen de Compagnie Buginese vorst van Selangor, van die oorlog profiterende; deed eer

8.0) Siam de Hoogjavaanse naaun voor vastenmaand, gewoonlijk Ramelau genoemd: (Cs. 851) Uit de Overgecomen brieven 1785_ boeck, folio 173 volgende 534

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

aanslag Op Malakka_ Het uit het vaderland overgekomen landeskader onder den commandeur Jacob Pieter van Braam kwam hier zeer van pas_ Van Braam veroverde zowel Selangor als Riouw, zette den vorst van eerst- genoemd rijkje af, en schonk het als leen aan een van Compagnies bond - genoten; Mohamet Ali, oud-sultan van Siak: Met hem sloot Van Braam de volgende overeenkomst Zie NETSCHER, Djohor Siak, p 138 vlg

Tractaat van altoos-duurende, getrouwe vriend- en bondgenootschap tusschen de Generale Nederlandse Oostindische Compagnie en den doorlugtigen vorst Radja Mahomet Aly en zyne opvolger en rijksgrooten, aangegaan en gesloten voor de Ed. Comp' by den Wel- Edelen Gestrengen Heer Jacob Pieter van Braam, com- mandant-en-cheff van de oorlogsmagt der Heeren Staaten-Generaal der Vereenigde Nederlanden in de Oost-Indien, en opgemelden doorlugtigen vorst Radja Mahomet Aly in hooge persoon, geadsisteerd met Radja Said Aly, zijnen presumptiven rijksopvolger en verdere rijksgrooten, in naamen, nevens des konings jongste zoon, Toenkoe Abdol Rachman en de rijksgrooten Panglima Souboe, eerste, Intje Hammie, tweede, Pang- lima Jammie, derde, Soelon, vierde_

Vooraff erkend den doorlugtigen vorst Radja Mahomet Aly, zijn opvolger en verdere rijksgrooten, dat het koningrijk van Selangoor, door de Nederlandsche wapenen overwonnen, en dies koning, Radja Brahima, op de vlugt gedreven en vervolgd ge- worden is, denzelven koning Radja Brahima, daardoor de besche rming van zijn rijk heeft geabandonneerd, en dat daardoor hetzelve koningrijk van Selangoor is geworden een eigendom van de Neder- landers, door het regt des oorlogs wettiglijk verkregen: Dat hij, Radja Mahomet Aly, overzulks voor zig en zijne opvolgers erkend, hetzelve koningrijk als een wettig en onsterffe- lijk leen te ontvangen van deselve Nederlandsche Oostindische Compagnie, om hetzelve te bezitten voor zig en zijne wettige af- stammelingen, ten eeuwigen dagen, onder de navolgende conditien en voorwaarden, dewelke van wederzijden hylig en ongeschonden bewaard zullen moeten blyven_ Den koning, zyne rijksgroten en onderdanen, 't zy dat zy in- boorlingen van Salangoor zijn, off zig in dat rijk nedergezet hebben off by vervolg zig daarin zullen komen ter neder te zetten, verbin- den zig om aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie, als aan haaren beschermheer, gehouw en getrouw te weezen en zig ge- hoorzaam en eerbiedig tegen dezelve en de Hooge Regeering deezer OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

landen te zullen gedragen, zonder tegen dezelve ooit iets, 'zy direct; 't zy indirect, te onderneemen_ 's Compagnies vrienden zullen zy Voor hunne vrienden, en Comp' vyanden voor hunne vyanden houden en als zodanige behandelen, zig overzulks verbindende de Compagnie met alle ver- mogen by te staan, wanneer zulks van hun gerequireerd zal worden._ De Nederlandsche Oostindische Compagnie zal van haaren zyde het rijk van Salangoor beschermen, en den vorst en zyne Op- volgers in hunne regten handhaven, en den voorspoed van hetzelve rijk, zooveel immers mogelijk is en na tijds omstandigheden; bevor- deren. Alle onderdaanen van de Nederlandsche Oostindische Com- pagnie en andere onder haar bescherming leevende, zullen vryelijk op en in alle havenen, rivieren en landen van Salangoor,

en daar- entegen de Op- en ingezetenen van dat rijk op Malacca en dies jurisdictie, vryelijk mogen vaaren en handel drijven, mits niet in de bekende contrabande-goederen_ en zig reguleerende na de wetten, regten en costumen van den lande, en betaalende de ge- regtigheeden, welke van ouds geinstitueerd zijn. Maar zOo iemand niet genegen mogte weezen in elkanders haven off landen eenige koopmanschappen te lossen off te laaden, zullen zonder eenige andere geregtigheid als die van ankerasie te betalen, mogen vertrekken, onder deezen verstande nogtans, dat zy dan binnen den tijd van drie dagen de haven, daar zy ingekomen zijn, moeten verlaten. Dog ingeval van zeenood binnengelopen zijnde, zal een langer verblijff, na bevind van zaken, toegestaan worden; Geene vaartuigen van Salangoor zullen Malacca mogen pas- seeren_ zonder van daar met een paspoort voorzien te zijn. Geene andere Europeese natien als de Nederlanders nog ook geene Chineese jonken, zullen in de havenen nog in gebied van Salangoor;, 't zy ten handel nog om andere redenen, mogen komen nog geadmitteerd worden, maar direct moeten werden afgeweezen, dan enkeld in cas van zeenood off kennelijk gevaar, wanneer daar- in eene uitzondering geduld kan worden. Den koning verbind zig, voor hem en zyne successeuren, al het tin, dat Op Calang, Loekoet en andere plaatsen, onder het ge- bied van Salangoor behorende, ingezameld off van elders daar aan- gebragt word, als een teken van vassalagie aan de Ed. Compagnie te zullen doen leveren, de baar van driehonderd vijff en zeventig

Hollandsche ponden voor zes en dertig ronde reaalen van agten, wanneer hetzelve door s Comp' vaartuigen werd afgehaald; dog voOr agt en dertig gelyke reaalen, wanneer het door 's konings vaartuigen Op Malacca aangebragt en aldaar afgeleverd word: Tot eene spoedige en ruimen aanbreng van dat metaal verbind zig den koning plegtiglijk al ten spoedigsten van zijn vertrouwdste rijksgrooten te zenden na zodanige plaatsen, als waar den smokkel- handel in hetzelve door de vreemde Europeesen sedert eenigen tijd het meeste in swang gegaan heeft, als daar zijn de rivieren Calang en Luigui, Loekoet en andere plaatzen, ten einde dien smokkel- handel zooveel maar eenigszints mogelijk is, tegen te gaan en te weeren_ Het zal aan de Ed. Compagnie vrystaan om ter beryking van het oogmerk, by voorenstaande articul bedoeld wordende, van tijd tot tijd of, zulks goedvindende, altoos, cen gewa pend vaartuig op dezelve plaatsen te zenden en post te doen vatten zonder dat zulks van 's konings zyde als een actie van mistrouw zal aange- merkt worden, terwijl zelve wanneer den koning vermeend het aanweezen van ZO0 een gewapend vaartuig hier off elders nodig te zijn ter weering van den sluikhandel, zig verbind daarom aan den gouverneur van Malacca verzoek te zullen doen, welke dan verpligt zal zijn, een zodanig vaartuig aan handen hebbende en te missen zijnde, ter adsistentie te zenden.
10. Het belang Fan den koning van Salangoor zelve vorderende

om z00 wynig Bougineesen in zijn rijk toe te laten als immers wel voeglijk kan geschieden, de ondervinding de Maleydsche vorsten genoegzaam de onaangename gevolgen geleerd hebbende, zoo ver - bind zig den koning dezelve zooveel mogelijk te zullen weeren; en altans geene posten van aanzien in zijn rijk aan die natie toe te vertrouwen; 11. De weering van zeeroveryen, die reeltijds in deeze straat ge- schieden, een zaak van veel aangelegenheid zijnde, nadien de smalle handelaars daardoor van hunne goederen; vaartuigen, leeven off vryheid beroofd en de wederzijdse onderdanen in hunnen vaart ge- stremd worden, tot merkelijk nadeel en ongerieff van de inge- zetenen der omliggende plaatsen, zoo verbind zig den koning en zyne rijksgrooten, niet alleen om aan geene persoonen, die onder de minste verdenking leggen, dat zig met deeze schandelyke kost- winning van zeerooff generen, schuilplaats in eenig gedeelte Fan zijn koningrijk te geven, veel [min] om eenige bescherming te verleenen, maar daarentegen met al zijn vermogen met en be-

nevens de Ed. Comp” mede te werken om zoodra vernomen word dat zig hier off elders in deeze straat zeeschuimers onthouden, dezelve te helpen vernielen en uit te roeyen door het in zee zenden an welgewapende vaartuigen als anderzints, ten einde het vaar_ water bevyligd en wederzijds onderdanen etl ingezetenen hunnen handel met gerustheid onder bescherming van wederzijdse orer_ heden kunnen en mogen dryven. 12, De Nederlandsche Oostindische Compagnie en den koning ver- binden zig wederzijds wel ernstig zOrg te zullen dragen, dat de onderdanen van den cen tegen den anderen, ’t zy ter zee, ’t zy te lande, geene geweldenaryen (te) plegen, nog verongelykingen off schadens toe (te) brengen; dog indien zulks egter onverhoopt in weerwil van alle genomen roorzorgen, mogt gebeuren, zal den schuldige ten afschrik 1*1n andere, na de strengheid der wetten ge- straft worden, overeenkomstig de begane misdaad, een ygelijk onderdaan door zyne wettige overheid. V erbindende zig den koning verder, ter roorkoming van onaangenaamheden, zyne onder- danen de strikste ordres [te] geeven, dat zy, by ontmoeting van ’s Comp kruisvaartuigen, wanneer een schot, zy met hetzy zonder scherp, gedaan word, na dezelve te moeten gaan om ge- Tisiteerd en niet voOr zeeroovers aangezien te worden. 13, Byaldien ymand van wederzijdsche onderdanen, uit oorzaake Fan eenig gepleegd delict off om andere redenen tot de een off ander der contracteerende partyen overloopt, zal men dezelve wederzijds, na gedaan ontbod, ten eersten uitleveren zonder Z0- danig persoon off perzoonen te verschuilen off agter te houden, was het zelfs ten aanzien van de Christenen; dat zy onder het gebied van Salangoor de Mahometaansche religie mogten hebben aangenomen: 14 Alle de van Malacca weggelopen off geroofde en vervoerde slaaven off dividooren 852) _ die onder het gebied van Slangenoor nu off voortaan gevonden off gebragt mogten worden,

verbind zig den koning te doen overgeven aan dengeenen, die tot de overnee- ming daarvan gequalificeerd is, onder genot Van twintig rijxdaal- ders voor elken slaaff off dividoor; die op deze wyze zal agterhaald en overgegeven worden, gelijk de Nederlandsche Oostindische Compagnie zig verbind hetzelve te doen ten opzigte van die van Salangoor, welke Op Malacca of elders te zijn kunnen worden aan- geweezen, onder gelijk genot van 20 rijxdaalders voor ieder kop.

1. Dividor , eigenliik debiteur, was op het Maleise Schierciland de benaming VOOr pandeling- 538

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Terwijl de beyde hooge contracteerende partyen daarenboven tegen de slavenseductie door strenge wetten de noodige voorzie- ning zullen doen, om dezelve kragtdadiglijk te beletten en tegen te gaan, 15. De ordinaire weg van justitie zal voor een ieder open, en de voortzetting daarvan ter wederzijds VTY weezen, zoodat de onder- danen van beide contracteerende parthyen hunne regten, actien en pretentien volgens de wetten en statuten van ieder land zullen mogen instellen, ten einde daardoor te wederzyde zonder onder- scheid te mogen erlangen zodanige voldoening, als hun wettiglijk zal geoordeeld worden toe te komen, en een ieders goed regt dus bewaard moge blyven. 16. En dewijl vooreerst ter bevestiging CIJ beveyliging van des konings persoon en der hoofdplaats Salangoor door de Nederland- sche Oostindische Compagnie Op verzoek Van den koning zelve een aanzienlijk guarnizoen moet gesteld en onderhouden wOr - den, zoo verbind zig den koning, zooveel mogelijk is, te voorzien in het benoodigde onderhoud van levensmiddelen als anderzints, voor het zelve guarnizoen, zullende het de Comp” vrystaan deeze magt na tijdomstandigheden te vermeerderen off te verminderen, en hetzelve te stellen onder de ordres van zodanig perzoon, als dezelve Compagnie met haare belangens het meest overeenkomen- de zal bevinden, zonder dat de koning zig daartegen zal mogen verzetten_ 17. De koning verbind zig al verders de nodige hulpe van volk als anderzints te verleenen, om de fortificatie-werken welke noodig geoordeeld zijn geworden te bezetten in goeden staat te onder- houden en te verbeteren, na tijds omstandigheden en vereisch Fan zaken, gelijk hy zig mede verbind on, wanneer Compagnies guarnizoen Op Salangoor van geen noodzakelijkheid meer zal ge- oordeeld worden; het geschut; kogels, kruid en verdere ammunitie- goederen tot deszelfs bescherming noodig en alsdan in de vesting- werken gevonden wordende, ter redelyke pryze van de Neder- landsche Oostindische Compagnie over te neemen, ter wederzijds genoegen getaxeerd zijnde: 18_ De vesting Op den bergh en de steene battery p de hoek der rivier zullen door Comp troupes bezet blyven en derselver verdeediging geheel gelaten worden aan den commandant, welke s Ed. Comp troupes commandeerd, onder deezen rerstande nog- tans, dat ingeval van attacque den

koning zig verbind, met en benevens ’s Comp” guarnizoen alle vermogens aan te wenden tot OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_ 1800.

539

afbreuk van den gemeenen vyand, zo0 met versterking van manschappen in de vestigingen zelve, als zulks gerequireerd word, als met byvoeging van volk, wanneer noodig g’oordeeld word tegen den vyand uit te trekken, welk laatste met gemeen overleg tusschen den koning en den commandant van het guarnizoen altoos zal moeten geschieden_ 19. De rijksgrooten zullen by overlyden van den regeerenden koning niemand buiten voorkennisse van den gouverneur en raad te Malacca tot zynen successeur mogen verkiezen en wanneer dezelve daarin toegestemd hebben, zal den nieuw verkoren vorst de regeering over het rijk wel mogen aanvaarden, maar niet in- gehuldigd worden voordat de Edele Hooge Indise Regeering te Batavia hem als koning geconfirmeerd heeft, waarna Zyne Hoog- heid verbonden zal zijn na Malacca te komen, om dit contract dat ten altoosduurende grondslag zal gehouden worden aan te neemen en te bezweeren. 20. Zoo het egter kwame te gebeuren dat den regecrenden koning mogt goedvinden by zyn leeven afstand van de regeering te doen, zal het denzelven VTV staan den opvolger aan de Edele Hooge Indische Regeering, met voorkennisse van den gouverneur en raad te Malacca, voor te dragen, en hoogstderzelver opprobatie erlangt hebbende, zal by den afstand den nieuw verkoren vorst direct mogen gehuldigd en voorgesteld worden. 21 . Eyndelijk, eenige omstandigheden voorkomende, waarvan in deezen niet gesprooken is geworden, en [dewelke] by eene der hooge contracteerende partyen bedenkingen veroorzaakte, verbind men zig over en weder; daarvan door nadere onderhandeling eene vaste bepaaling te maaken, en in der minne alles te determineeren. Beloovende den koning, zynen presumptiven opvolger en rijks- grooten, zoo voor hun zelve als VOor hunne wettige successeuren; de voorschrevene articulen hylig cn ongeschonden te zullen onder- houden en naarkomen, zoo lang de zon en maan hun schijnsel zullen geeven, zonder daarvan in minste off geringste aff te zullen wyken. Gelyk den heer Jacob Pieter van Braam, commandant en cheff der oorlogsmagt van de Staaten-Generaal in de Oost-Indien, in den naam ende vanwegens de Nederlandsche Oostindische Com- pagnie ook plegtiglijk beloofd, zig na deeze articulen te zullen gedragen. Ten oirkonde van de waarheid en opregtigheid is dit contract door den koning, zynen presumptiven opvolger en rijksgrooten, 540

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

plegtiglijk op den alcoran bezwooren, met hunne handtekening , nevens die van den capitein-commandeur, bekragtigd, en met het zegel, zoo Fan meergemelden capitein-commandeur, als van den koning bezegeld. Zynde hiervan gemaakt drie eensluidende

afschriften, z00 in de Hollandsche als Maleidsche taalen, by den anderen gevoegd ; een om naar Batavia aan de Edele Hooge Indische Regeering gezonden te worden het tweede 0n op Malacca bewaard, en het derde om aan den koning affgegeven te worden.

Aldus gecontracteerd aan boord van s Lands schip van oorlog Utrecht; geankerd ter rheede van Salangoor, den Augustus 1784 en volgende dagen, en gesloten, getekend en bezegeld op den 13 Augustus 1784 Onderstond en was getekend J: P_ van Braam: Geteekend in de Maleydsche taale door Radja Mohamet Ali, Radja Said Ali, Toenkoe Abdol Rachman, Panglima Soeboe, Intje Hammi Panglima Jammil en Soelon In margine Zijn WelEdele Gestrenges cachet; in rood lak Daaronder Zijn Hoogheids cachet in rood lak: Lager Na collatie is deeze bevonden te accordeeren met zij" origineel getekend F. R; C. de Winter, secretaris 853 Accordeert D D van Haak; eerste gesworen klerk_

1. MALAKKA_SELANGOR

27 September 1784 854

Zie de inleiding bij no. MCLIV

Acte-obligatoir van den nieuwen koning van Salan- goor, in dato 27 September anno 1784.

Ik, ondergeteekende, Radja Mohamet Alie, by de overwinning van de stad en het koningryk Salangoor door de oorlogsmagt der 853) Een dag later_ den 14den Augustus, vaardigde Van Braam nog een procla - mnatie uit, waarbij kennis werd gegeven van nel optreden van den nieuwen koning: Dit stuk werd #binnen hoofdfortresse Altingsburgh de Hol- landsche binnen Salangoor in de Maleijdsche taale' geproclameerd. Men Findt het in de Overgecomen brieven 1785, 1e boeck; folio 171 volgende Wij achten het niet nodig dit stuk hier op te nemen: 85 | Uit de Overgecomen brieven 1785, 1e boeck, folio 181 en volgende. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

541

Heeren Staaten-Generaal der Vereenigde Nederlanden; en die der Nederlandsche Oostindische Compagnie, onder het bevel van den capitain-commandeur Jacob Pieter van Braam, commandeerende dezelve magten in de Oost-Indien, en chef, door denzelven naamens de Hooge Overigheid geproclameerd zijnde tot wettig vorst en koning van 't zelve rijk van Salangoor_ onder de bescherming van de Nederlandsche Oostindische Comp omme hetzelve rijk voor my en myne wettige erffgenaamen te bezitten als een onsterflijk leen ten eeuwigen daage, Verklaare hiermeede voor my zelve en Voor myne opvolgers en rijksgrooten, dat ik my vrywillig verbinde, alsmeede myne opvolgers en het geheele rijk; zo0 als mij zelve en hun by deeze op het plegtigste verbinde,

omme tot eene erkentenisse, Zo voor de beveiliging als het ongeschonden behoud der hoofd- en andere plaatsen, landeryen en wooningen, als tot vergoeding van een gene- raale plundering, tegen al hetwelke de beste ordre gesteld en ook zorgvuldig gewaakt is geworden aan den gemelden heer capitain-commandeur J". van Braam, en alle zyne onder- hoorigen, welke by de verovering van Salangoor present zijn ge- weest, te zullen doen betaalen in den tijd van drie jaaren, van heeden af te reekenen, een somma van vijf ronde Spaanse reaalen ran agten voor jeder huisgezin, 't zy groot of klein, rijk of arm, dat zig in de gansche uitgestrektheid van hetzelve koningrijk by het uiteinde van het derde jaar ofte Op den 27 September 1787 na der Christen tijdrekening, zullen bevonden worden gezeeten te zijn, beloovende ik, ondergeteekende, te dier tijd, ofte mynen op-volger in geval ik van de regeering afstand mogte gedaan hebben ter goeder trouwe eene zuivere opgaave te zullen doen van de huisgezinnen, welke alsdan in de verscheydene plaatsen en districten, onder het genoemde koningrijk en onder myne regeering zullen gevonden worden, omme daarna de somma te kunnen bereekenen, dewelke alsdan aan den gouverneur en raad van Malakka zal opleggen en betalen, omme dezelve ten voordeele van bovengemelde capitain-commandeur en verdere overwinnaars aan Zijn HoogEdeleGestrenge te doen oversenden, zullende het egter aan den gouverneur en raad van Malakka vrystaan, by twyffeling eener juiste opgaave der huisgezinnen, daarna het nodig onderzoek te mogen laten doen Verbindende tot de volbrenging van het voorgeschreevene myne persoon en opvolgers, met onze bezittingen, en in 't byzon- der het koningrijk van Salangoor zelve, met alle dies onderhoorig- heeden, dit voorenstaande declareerende een rijksschuld te zijn: 542

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Hiervan zijn door my gemaakt en geteekend drie eensluidende afschriften, 20 in de Nederduitsche als Maleydsche taalen, die alle met mijn zegul bezegeld zijn geworden, waarvan cen voldaan zijnde, de andere van geener waarde zal weezen En zal hiervan eene blyven in handen van den heer gouverneur van Malakka, om daarvan Op den vervaltijd het nodige gebruik te kunnen maken eene om Op Batavia by de Hooge Indiasche Regeering te worden geseponeerd, en de derde om door meergemelde capitain-comman- deur J. P_ van Braam, na Europa overgebragt en aldaar vertoond te kunnen worden,

Aldus gedaan, geteekend en bezeguld binnen Malacca, den 27 September des jaars 1784_ na der Christen tijdreekening, ter presentie van den provisioneel fiscaal en secretaris van politie, Francois Thierens en Christiaan Godfried Baumgarten, mitsgaders Dato Dul Pakaroema, radja, en Nachoda Bakeer, dewelke deeze meede ter bevestiging der waarheid ondertekend en bezegeld heb- ben was getekend Thierens, C. G. Baumgarten, en eenige

Arabische characters Ter zyde stonden hunne cachetten, gedrukt in rood lak, en daarnevens het cachet van den sultan. Accordeert D. D van Haak; eerste gesworen klerk:

MCLVI: MOLUKKEN_TIDORE

18 October 1784. 865

In de hoop aan de beroerten Op Tidore een einde maken besloot Indische Regeering tot sultan te verheffen den Batavia gevankelijk ver - toevenden prins Kamaludin, broeder van Nuku Zijn verheffing had evenwel niet tot gevolg dat Nuku in onderwerping kwam: Vgl; HAGA, Nietre Guinea I 311 vlg: (Cs:)

Acte van investiture waarby de Generaale Nederland- sche Oostindische Compagnie, als eigenaar van het Tidorse Rijk en den ressorte van dien, hetselve als een vry, onsplitsbaar en onerfelijk leen ter Regeering Op-

1. Uit het Contractenboek X no. 18 p 495 op het Arsip Negara te Djakjakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

543

draagt aan den uytnemenden Heer Prins Kamal Oedian en hetselve by Syne Hoogheid in diervoegen met dank baarheid werd aangenomen:

De inleiding is aanvankelijk gelijk aan die van Nr MCXVI tot p. 440, benoemd en aangesteld” , dan volgt : den prins Gaijgiera, welke door den Gouverneur Mr. Jacob Roeland Thomaszen en den Raad bereids als regent over de lan- den van Tidor, provisioneel was aan gesteld. Dan deze tot de koninglijke waardigheid benoemden prins Gaijgiera, voor de ontvangst der tijding van dien in de maand April Ao. 1780 op Tidor overleeden sijnde, is in sijnen plaats door de compagnie verkoren en aangesteld deszelfs zoon_ den Prins Patra Alam, die in de maand July 1780 als soodanig is Voor - gesteld en het rijk van Tidor met behulp van den Gouverneur Alexander Cornabe en den Raad heeft bestierd gehad tot in de maand October 1783, wanneer het openbaar geworden is, hoe dese sijne Hoogheid, die alle verpligting aan de Compagnie had, SOO voor sijne benoeming tot de aansienlijke waardigheid van Koning over de landen van Tidor en onderhoorigheden, als voor de waare vriendschap en bescherming, welke de Compagnie Zijne Hoogheid steeds heeft toegedragen en bewesen, Soo verre heeit kunnen afwijken van de gemaakte en plegtig beswoorene contrac- ten, van niet alleen met den vijandelijken prins Noekoe te samen te spannen tot verderf van de Compagnie en den Koning van Ternaten, maar ook de tot welsijn van ’t Tidorse rijk uijtgesondene Commissie onder den onderkoopman van Dijk en verdere Euro- peesen en burgers, om de volkeren der Papoese landen tot onder- werping aan het Tidorse Rijk over te halen, dan wel daartoe te noodzaken, Op eene wreede wijse, soo te Salwattij

als op andere plaatsen te laten ombrengen. Waarna Sijn Hoogheid op de aannadering der vijandelijke vloot van de Prins Noekoe, vereenigd met die van de volkeren van Maba, Weda en Patany, nadat deselve door behulp en aanvoer van eenige Tidoreese rijksgrooten, ’t aan den Koning van Ternaten behoorende eijland Macquian aangevallen en overmeesterd, mits- gaders de daar wonende volkeren en onderdanen van Ternaten gedeeltelijk gemassacreerd en gedeeltelijk gevangelijk weggevoerd, mitsgaders vervolgens alles geruineerd en verbrand hadden, tot die wreedheid heeft kunnen overgaan, om den bij Zijne Hoogheid posthoudenden vendrig Agaats en de verdere Europeese Militairen, die dienden om Sijn Hoogheid te beveiligen tegen alle gewelt en 544

listige aanslagen, welke tegen desselfs persoon mogten onder- nomen worden en om desselfs eer en aanzien bij de Moluccaanen te vermeerderen en die luijster bij te zetten welke de Koningen verheven deed zijn boven alle onderdanen, mede alle te doen 0n ’t leven brengen en hunne lijken selve de begrafenis te weigeren. En hierop de gansche vloot in de Tidorse harenen heeft toe gelaten en als vrienden onthaald, welke vervolgens gesterkt met de Tidoreese vaartuijgen, sig verstout hebben bewijsen te doen om aanval op eijland Ternaten ondernemen, dan waarvan sig hebben geretireerd, toen het geschut Op hun wierd afgevuurd. Gaat men dese gedoentens na en betragt men deselve in hunne ware sin en meening, ras ontdekt men aan alles hoe seer de Compagnie sig moet beklagen, Fan aan desen koning Patra Alam SOo veel weldaden te hebben bewesen, welke met Soo veel af schuwelijk verraad en moordlust zijn beantwoord De Tidoreesen zelve konden dus ook niet anders verwagten dan dat den Gouv Alexander Cornabe, die dus klaarlijk sag, dat de koning Patra Alam en sijne Rijksgrooten, hun bevorens in het geheijm gepleegd verraad nu niet langer kunnende bedekt houden en ook niet noodig oordeelende, omn sulx langer te doen, sig mede souden bedienen van de magt, die hij aan handen had, om sig niet alleen selve te verdedigen; maar ook aan ’s Compagnies publieke vijanden, alle schaden en nadeel toe te brengen, welke in sijn ver _ mogen was_ Deese misdaden sijn dan ook door den Heemel gezeegend geworden, in voegen men kort daarna kwam te bespeuren de over- winningen, welke in diverse geleegendheden p de alsnog sig vijan- dig gedraagende Tidoreesen werden behaald, bij eene derwelke de koning Patra Alam en eenige van de sijnen 1n persoon sijn ge- vangen genomen. Maar hierbij bepaalde sig de regtmatige gramschap der Com- pagnie, welker gewoonte niet de sulke hunner vijanden, die onbekwaam sijn van sig langer te kunnen verdedigen, ook langer te vervolgen, of onweerbare menschen, die sig hebben overgegeven aan hun swaard op te offeren, maar de Compagnie toonde liever aanstonds hoe mededoogend de Nederlanders sig altoos gedragen, selfs tegen hunne vijanden, die nog maar kort bevorens op alle wijsen getragt

hebben hun te verdelgen en dit werkelijk met som- mige der Nederlanders te Salwatty en Soasio ook hadden doen sien_ Het was dierhalven dat van wegen de Compagnie het swaard wierd opgestoken en de Tidoreesen toegestaan, nieuwe opperhoof- den over hun te verkiesen; om navolgens de wetten en gebruijken,

in billijkheid en regtmatigheid over hun te regeeren, totdat des- wegens door de Compagnie nadere order gesteld en bepaling soude sijn gemaakt. De Gouverneur-Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de Raaden van Nederlandsch India, kennisse van al het voormelde in de Moluccos voorgevallene bekomen hebbende en met mede- lijden aangedaan over de ongelukkige staat der meeste landen en onderdanen onder het koningrijk van Tidore gehoorende, mits - gaders begrijpende dat het beter is, dat de gansche Tidoresche volkeren geregeerd worden door eenen koning, dan door vele hoofden; hebben dierhalve al weder sig herinnerd de vriendschap en trouwe eensgesintheid hunner geachte voorvaderen met den seer geachten koning Saijfoeddien, en uijt aanmer_ king van dien, nader besloten, het Koningrijk van Tidor als een leen op te drage en aan een Van desselfs afstammelingen: En onder dewelke sij als de waardigste en die zij vertrouwen aan de Tidoresche volkeren de aangenaamste te zijn, hebben geoordeelt den thans alhier sijnden prins Kamal Oedien, gevolgelijk de keuse Op dezen is gevallen_ gelijk Zijne Hoogheid ook thans door den Gouverneur Generaal en de Raden van India werd verheven en aangesteld tot koning over de landen en volken, welke gehooren onder het koninglijk gebied van Tidore, onder den naam van Padoeka Serie Sultan Calieff atoel Moekaram Sulthan Oelmoe Atlam Sulthan Djoe Haroe Alam Kamal Oedien Ketjilie Aschar_ En welke benoeming en aanstelling den voormelden prins Kamal Oedien, nu sultan Kamal Oedien, ook dankbaarlijk heeft aanvaard, beloovende op regtelijk met welmeenentheid des her- ten, de volgende artikelen in allen deelen te sullen nakomen en doen nakomen: Poincten en artikelen waarop Padoeka Sirie Sultan Calief Atoel Moekaram sulthan Oelmoe Atlam sulthan Djoeharoel Amal Kamaloedien Kitjielie Aschar, het koningrijk Tidore en alle de daaronder sorterende landen en volkeren;, komt aan te nemen van den Gouverneur Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de Raaden Fan India, als in dese landen representerende de Generaale Neder- landsche Oost Indische Compagnie, omme door zijn Hoogheid als Koning na de oude Tidoreese wijze, dog onder cen hooger magt en opsigt van de Compagnie geregeerd te worden_ Verklaren Zijne Hoogheid sulthan Kamal Oedien en de Rijks- grooten, dat door de vijandelijke gedoenten van den Sulthan Djamal Oedier, den kroonprins Garamahongie en eenige rijks- grooten in den jare 1779, sij en niemand anders, de oorzaak ge- weest zijn dat de Compagnie Op eigen behoud bedacht en steu- 35

nende Op de regtvaardigheid harer saeken, die door de zegen des hemels over derselver wapenen ook aan ieder kenbaar geworden is die vijandschap met vijandschap vergeldende, zig van den Koning en kroonprins benevens eenige rijksgrooten meester ge” maakt en dus alle regt gekregen en gehad hebben; om over die wegens het plegen van vijandelijkheden, gearresteerde perzoonen en derzelver Rijken en landen te disponeeren na goedvinden en welgevallen_ 41 waaromme Zijn Hoogheid en Rijksgrooten bij deesen de Edele Nederlandsche Oost Indische Compagnie erkennen voor een wettig heer van ’t Rijk van Tidor en al de daaronder gehoorende landen, welke Zijne Hoogheid en de Rijksgrooten bij dezen alle trouw en gehoorsaamheit belooven en sweeren, onder renunciatie van alle regt en eijgendom, die Zijn Hoogheid en de Rijksgrooten te samen of een ieder hunner soude vermeenen Op dat Rijk, land en volk te hebben, voor hun en voor al hunne nakomelingen ten eeuwigen dage, als beleydende volkomen, dat ’s Compagnies ver - kregen regt op ’t Rijk van Tidor en daaronder gehoorende landen, door de gepleegde vijandelijkheden van den Koning Djamal Oedien, mitsgaders zijne en des kroonprins ten overvloede gewil- lig gedane afstand, door niemand kan worden tegengesproken of betwist, maar door alle de Tidoreesen moet worden erkend. 2 en 3 zijn gelijk aan 2 en van no. MCXVI. Wanneer Zijn Hoogheid door den Gouverneur-Generaal en de Raden van India of hare gecommitteerdens binnen het casteel Batavia voor koning wordt verklaard en aangesteld, sal Zijne Hoogheid tot nakoming van al hetgeen hiervoren en vervolgens in desen sal vermeld zijn, presteren zoodanigen leen-eed, als in ’t slot dezes sal geschreven staan: En wanneer Zijne Hoogheid op Ternaten arriveert en aldaar door den Gouverneur en Raad van ’t casteel Oranje, dan wel door derzelver gecommitteerdens na de omstandigheden sulks komen te vereijssen, aan de volkeren van Tidore als Koning sal werden voorgesteld, sullen der Tidoresen prinsen en Rijksgrooten, de hoofden van Maba, Weda en Pattanij en eijland Gebe, de hoofd-koningen der Papoese eijlanden (so deselve na Tidor vroeg genoeg kunnen worden ontboden) en andere bevelhebberen, welke bij dese plechtigheid vereijscht worden, den eed van getrouwheid en onder- danigheid, Soo als dat alle goede onderdanen betaamt, moeten afleggen, mitsgaders de prinsen en Rijksgrooten bovendien dit contract even en in selver voegen besweren, als Zijn Hoogheid OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

alhier Op Batavia heeft gedaan, om welke redenen men ook bij alle de artikelen de Rijksgrooten heeft bekend gesteld, even of sij selve ’t sij te samen dan wel gedeeltelijk op Batavia waren present geweest: En wanneer den Gouverneur Generaal Cn de raaden van India sulx mogten requireren, sal de eed 5Oo wel door Sijne Hoogheid als door de rijksgrooten en mindere hoofden, jaarlijks

moeten worden gerenoveerd, 5 tlm 11 zijn gelijk aan 5 tlm 11 van no. MCXVI: 12_ Schoon de meeste der Tidorse prinsen en Rijksgrooten, item mindere hoofden, in een allerswaersten graad tegen de Compagnie hebben misdaan, s0o wel in hunnen aansporing van den overleden Koning Djamal Oedien, tot de onderhandeling met de Magin- danaoers en het inroepen derselve, item van de Spanjaards of Engelschen, dan wel tot het overl brengen van goederen, brieven of boodschappen aan deselve of van haar terug, als door hunne booze raadgevingen aan den Koning Patra Alam, oorsaken te zijn geweest van de kwade en verraderlijke gedoentens van gemelden vorst en het vergieten van soo veel bloed der Europeesen, die nim- mer iets hadden misdaan Cn gerust waren Op de woorden van vriendschap, die tot hun wierden gesproken en dus geen de minste denkbeeld hadden, dat men haar Soo wreedelijk soude ombrengen ; soo wilden echter den Gouverneur Generaal en de Raden van India bij deese gelegenheid aan hunnen vriend den Koning Kamal Oedien, die de Regering van het Rijk van Tidor staat aan te van- gen, aan Zijne Hoogheid dat voordeel aanbrengen van bij zijne onderdanen te verschijnen als een vorst met blijde tijdingen, te meer daar het de Compagnie nooit te doen is, om het menschen- bloed te zien stroomen, maar altoos gaarne aan een ieder wil too- nen, hoe wars zij is van alle wreede handelingen en dat het den Nederlanderen tot groot genoegen strekt, wanneer zij gelegentheit hebben Om edelmoedig te kunnen handelen: En het is daarom dat den Gouverneur Generaal en Raden van India bij deesen uijtwisschen en in de vergeetenheid stellen, alle de misdaden die door de Tidorese prinsen, Rijksgrooten, mindere hoofden of gemeenen, tegen de Compagnie mogten zijn bedreven, beloovende Op hunne goede trouwe deselve nimmer te sullen ge- denken of te sullen straffen, maar sig omtrent deselve te sullen gedragen alsof die nooijt waren voorgevallen of bedreven, willende en begeerende den Gouverneur Generaal en de Raden van India, dat van deze amnestie en gegeven wordend pardon, niemand sal 548

werden uitgesloten, hij sij wie hij sij, mits dat de uijtgewekene prinsen, Rijksgrooten, mindere hoofden of gemeenen, sig binnen eene, bij de komst van Zijne Hoogheid op Ternate, door den Gouverneur en Zijn Hoogheid, na omstandigheden van saeken te bepalene tijd, onderwerpen aan de Compagnie en hunnen wettigen vorst; sulthan Kamal Oedien en sig voortaan als getrouwe prinsen, Rijksgrooten, mindere hoofden en gemeene onderdanen komen te gedragen. Moetende de prinsen en Rijksgrooten in Soo vetre Sij daarin betrekking kunnen hebben of sulx hun toegelaten sal kun- nen worden, het door den koning Kamal Oedien Op Batavia be - swooren contract, mede onderteekenen en beeedigen. 13 t/m 26 gelijk aan 13 tlm 26 Fan no. MCXVI 27 . Om het rijk van Tidor bij aanvaardiging van het Koninglijk gesag niet belast te laten met de schulden, die de

gewesene Koningen Djamal Oedien en Patra Alam bij de Compagnie ge- maakt hebben, Soo verklaren den Gouverneur Generaal en de Raaden van India bij desen, dat sij van den nu aangestelden Koning of zijne successeuren niet sullen pretenderen eenige ver - goedingen wegens de door die gewesene Koningen Djamal Oedien en Patra Alam voormeld, debet sijnde somma's aan de Compagnie maar dat sij den Koning en het Rijk, uijt eene ongehoudene libe- raliteit en suijvere welmenendheid, daarvan relereren en kwijt- schelding vergunnen. Als ook VZn de kosten die seer noodwendig in den jongsten opstand door den Koning Patra Alam en de Tidorse rijksgrooten met de volkeren van Maba, Weda en Pattanij tegen de Compagnie hebben moeten gemaakt worden en welke te samen bedragen eene somma van r 25273-30 st die insgelijks het Koningrijk Fan Tidor nog de vorsten die de Compagnie over hetselve sal laten regeren, nimmer sullen worden in rekening gebragt, hoeseer de Compagnie daartoe volkomen regt heeft, als niet uijt sig selve de wapenen hebbende opgenomen, maar daartoe ged = Iwongen is geworden door de moord aan den onderkoopman van Dijk, vervolgens door de moord aan den vaendrig Agaats en eindelijk door dat de vloot va n Tidor en Maba op Ternate vijandelijk heeft willen aanvallen, maar door ons kanon de vlugt heeft genomen_ 28 en 29 gelijk aan 28 en 29 Fan no, MCXVI. Gegeven in 't Kasteel Batavia op 't eijland groot Java, op heeden den 18 October 1784. (wg) W. A, Alting, A Moens, D. J Smith, J. Pelters, A van Stockum; A. Boesses. OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602 1800.

549

Hierna volgen eedsformulieren in substantie gelijk aan die volgend op no MCXVI_

(Hieronder volgt een project van het in acht te nemen ceremonieel bij de openbare aanneming der acte van investiture, door den nieuw verkoren sultan van Tidor)

MCLVI: MALAKKA_DJOHORE_

November 1784. 856

De Buginezen die het rijk van Djohore-Riouw beheersten, maakten van de moeilijkheden, die de 4 Engelse oorlog de Compagnie bezorgder, gebruik 0.a- door het beleg voor Malakka slaan_ Eerst een landeskader van Compagnie door de Regering hulp gezonden wist hen versiaan verdrijven Met den bevrijden Maleisen vorst van Djohore werd daarop door den kapitein ter zec va" Braam het hier volgende contract gesloten_ Vgl. NETSCHER, De Nederlanders Djohor en Siak, D 192. als bijlage XXXII" is het contract van capitulatie daar afgedrukt (Cs.)

Articulen van capitulatie gemaakt tusschen den Wel- Edelen Gestrengen Heer Jacob Pieter van Braam, Commandant der oorlogsmagt van de Heeren Staten- Generaal der vereenigde

Nederlanden en die der Oost- indische Compagnie in Oost Indie, en den doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Serie Sulthan Mahmoet, koning van Johor, Pahan en Riouw en onder- hoorige eilanden, bij de overgave van Riouw, nadat de Bougineezen geslagen, gevlugt en na elders verdreven zijn geworden:

Riouw , door de overwinning die de Hollanders op den 29 October 1784 op de Boegineezen bevogten hebben en de vlugt derselve Boegineezen, des nagts tusschen den 30 en 31 October deze plaats geheel zonder difensie gelaten zijnde, was hetzelve door het regt des oorlogs (die onregtvaardig tegen de Nederlan- ders gevoerd is geworden) aan alle verwoesting en derzelver in- woonders aan alle rampen des oorlogs blootgesteld, dog is daarvan gespaard door de menschlievendheid en goeden wille van den Heer Commandant jegens den Maleijschen vorst en Maleijsche onder-

1. Uit het Contractenboek VIII J1O. 16 blz. 63 op het Arsip Negara karta_ (Cs:_

daanen, en zijn overzulks overeengekomen de volgende articulen van Capitulatie te maken en aan te gaan, welke van beijde zeijden hijlig naargekomen zullen moeten worden Den Commandant sal door sijne troupes en volk possessie nemen van alle de sterktens, welke alsnog op Riouw gevonden en aangelegd sijn; en naar zijn genoegen daarmede doen, hetzij dezelve te houden soo als ze sijn, te verbeteren, te slegten of op al sulke wijze daarmede te handelen als hij sal kunnen goedvinden_ Al het geschut; scherp, kruid en verdere oorlogsbehoeftens in dezelve sterktens of daar buiten gevonden wordende, worden den Commandant in vollen eijgendom toegekend om daarmeede al- meede na goedvinden te handelen. Alle de agtergelaatene en te vindene goederen, dewelke aan de gevlugte Bouginesen toebehoord hebben, sullen sonder agter- houdentheijd getrouwelijk aan den Commandant als wettige prijs- goederen afgeleverd worden, hoe of waar dezelve gevonden worden of zig alhier Op Riouw mogten bevinden_ Daarentegen sullen de agtergeblevene Maleijdsche ingezetenen geruste bezitters blijven van hunne huijzen, goederen en verdere bezittingen, mits dezelve zig niet verrijkt hebben met de agter- geblevene goederen der Bougineesen, bij ontdekking waarvan soodanig een persoon Strafbaar sal gehouden worden_ Den Koning sal in alle titels en heerschappijen hersteld en meede geruste bezitter van zijne roerende C1l onroerende goederen blijven: De Chineesen welke sig door betoonde hulpe aan onze vijan- den, als vijanden gedragen hebben sullen mede in deeze capitulatie begreepen worden en besitters blijven Van hunne goederen en huizen, mits daarvoor aan den Commandant tot teeken van erken - tenisse en dankbaarheid zullen opbrengen en

betaalen eene som van twintig duijsend spaanse reaalen. Den oorlog die de Compagnie (door den Bougineezen onder- koning Radja Hadge onregtvaardig aangedaan sijnde) heeft moe- ten voeren, geene geringe kosten veroorsaakt hebbende, soude dezelve door den Koning op wiens naam deselve gevoerd is _ natuurlijker wijze moeten worden gedragen, 50 niet geheel, al immers ten deelen, over zulks overtuijgd sijnde van de regtvaar- digheid van dezen eisch, Z0o verbindt zig den koning en zijne rijksgrooten, over dit articul eene redelijke conventie met den Heer Commandant aan te gaan en bij afsonderlijke acte te sluijten. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

551

Soomede verbindt sig den koning en sijne rijksgrooten met den Heer Commandant eene reedelijke conventie te sluijten, en voor de bevrijding van plundering en brand, die gewoonlijk het lot des oorlogs zijn, een redelijke somma gelds aan den Commandant te betalen, hetgeene onderling nader sal bepaald worden. Aldus gedaan en geslooten aan boord van het Hollands oor - logschip Utrecht; geankerd voor Riouw, den November 1784

wg:) J: P van Braam_

(rolgen de zegels van den vorst en radja Toea en een zegel in rood lak:

MCLVII: MALAKKA-DJOHORE

10 November 1784, 857 `

Het hiervolgende tractaat was een gevolg van de onder het vorige numiner opgenomen capitulatie: (Cs =

Tractaat van altoosduurende getrouwve vriend- en bondgenootschap, tusschen de generaale Nederlandsche Oost Indische Comp en den doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Serie Sulthan Mahmoet, koning van Johor, Pahan; Riouw en onderhoorige eijlanden_ Aangegaan en geslooten voor d’Ed. Compagnie door den WelEdelen Gestrengen Heer Jacob Pieter van Braam, Commandant en Cheff van de oorlogsmagt der Heeren Staaten Generaal der vereenigde Nederlanden in de Oost Indien: En den op gemelden doorlugtigen vorst Alsoe Pa- doeka Serie Sulthan Mahmoet; in hooge persoon, ge- admiteerd door de na te noemen prinsen en rijksgrooten, in name Radja toea, als eerste, radja Bindhara, tweede, Radja Tommongon, derde en Radja Boensoeh, vierde

Vooraf erkend den doorlugtigen vorst en sijne rijksgrooten, door de herhaalde overwinning, die door de oorlogsmagt van de Staten Generaal der vereenigde Nederlanden en die der Oost- indische Compagnie, onder de orders van den Commandant en Cheff J. P. van Braam over de vereenigde magten der Bougineezen

1. Uit het Contractenboek VIII no_ 16 blz. 67 op het Arsip Negara Djakarta. 552

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

en andere met dezelve verbondene vorsten, zoo op Tollock Capat- tang Salangoor, als nu jongst op den 29 Oct; 1784, alhier voor Riouw bevogten, bevrijd sijn geworden van het drukkend juk van overheering derzelver Bougineezen, hetwelk zij in schijn Van regt als onderkoningen van het Johorsche rijk, maar al te zeer tot ver . klijning van de wettige afstammelingen van het oude koninglijke Johorsche Stamhuis geoefend hebben, waarvoor sij nu en ten eeuwigen dage hunne regtmatige dankbaarheid aan hunne verlos - sers voormeld, sullen en willen erkennen_ Dat het regt des oorlogs, dewelke soo onregtvaardig teegens de Nederlandsche Compagnie, op den naam van den doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Sirie Sulthan Mahmoet; door den gesneuvel- den onderkoning Radja Hadge, begonnen en na deszelfs dood door Radja Alij met veel hevigheid voortgeset is, totdat sijne magt alhier voor Riouw geslaagen en hij met alle de Bougineezen en veele inwoonders van dit Rijk en plaats op de vlugt gedreven, en sig na elders begeven heeft, een volkomen regt van overwinning van dit rijk en plaats aan de Nederlandsche wapenen gegeeven heeft; als buijten eenige mogelijke defensie gelaten sijnde. Dat den doorlugtigen vorst en sijne rijksgrooten erkennende en dankende de menschlievendheijd van den Commandant in hoofde dezes genoemd, om de overgeblevene inwoonders te spaa- ren en het land niet te verwoesten, moeten toestaan dit rijk en plaats tot een eijgendom van de Nederlanders geworden is, door het regt des oorlogs wettiglijk verkregen: Dat den doorlugtigen vorst Alsoe Padoeka Sirie Sulthan Mahmoet, en sijne opgemelde rijksgrooten voor sig en sijne na- komelingen in der tijd, erkennen en verklaaren hetzelve koningrijk en plaats als een wettig en onsterfelijk leen van de nederlanders te ontvangen, om hetzelve voor sig en zijne wettige afstammelin- gen te blijven bezitten, nu en ten eeuwigen dage, onder de navol- gende conditien en voorwaarden, dewelke Fan weederzijden heijlig en ongeschonden bewaard sullen moeten blijven. Daar zal van nu af aan een bestendige vrede, vriend- en hond- genootschap plaats hebben, tusschen de Nederlandsche Oost- indische compagnie en de rijcken van Johor, Pahan, Riouw en onderhoorige Eijlanden; die van beijde zeijden door alle mogelijke middelen sal onderhouden en voortgeset worden; ten eeuwigen daagen, waartoe sig beijde partijen alsnu opnieuw plegtig ver- binden. Ter bereijking van

welk hejjlsaam oogmerk, den koning en sijne rijksgrooten verklaren te vernietigen en buijten alle effect OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

553

of kragt te stellen, seeker contract buijten voorkennisse van de compagnie tusschen het hoff Fan Johor en de Bougineezen geslooten in het 1134 van de propheet; in de maand Hadji, daarna in ’t jaar van de Heghira 1146, den 12 ran de maand Doeleijdam, ook in ’t jaar 1160 van den profeet, den 8”te dag van de maand Seffer en eijndelijk nog in ’t jaar 1166, den dag van de maand Ranmelan_ 958) successierelijk vernieuwd en vermeerderd. hetzelve con- tract door de Bougineezen OD verschijdene tijden en wijze ver- broken sijnde) houdende als nooit geexteerd ofte plaats gehad hebbende: Den koning sijne jonge jaaren en weinige ondervinding in regeeringszaaken erkennende, verklaard sig ten vollen geneegen te zijn, dat hem tot zijne hulp en ondersteuning in het bestier toe gevoegd worde, eene raad Fan regeering welke bestaan zal uit de in hoofde dezes genoemde rijksvorsten en grooten, als radja toea als eerste, Radja Bindhara, tweede, radja Tommogon, derde en radja Boensoeh, vierde, zonder welken raad den koning zig ver_ bindt niets te besluiten nog uijt te voeren, maar alles met hunne voorkennisse en overleg te zullen bestieren en regeeren, terwijl genoemde Rijksvorsten en grooten sig Op de plegtigste wijze Ter_ binden den koning altoos met goede en getrouwe raad en daad bij te staan, de belangens ran het Rijk ten allen tijde 112 best vCr- mogen te behartigen en in bijzonder de vriendschap met de Nederlandsche Compagnie en de onderhouding en nakoming van dit contract met allen ernst te bevorderen; De koning, zijne rijksgrooten en onderdaanen verbinden sig om aan de Nederl. Oostindische con pagnie, als hunne bescherm- heer gehouw en getrouw te weesen, en zig eerbiedig en gehoor- saam jegens dezelve en de hooge Regeering deezer landen te gedraagen, zonder daarteegen ooijt iets te onderneemen ’t zij direct of indirect: Compagnies vrienden zullen zij vOOr hunne vrienden; dog Comp ’s vijanden voOr hunne vijanden houden en als zoodanig behandelen, mitsgaders na vermogen de compagnie bijstaan met vaartuijgen en volk wanneer zulks gerequireerd mogt worden. De Neederlandsche Oostindische compagnie zal van haare zeijde het Rijck van Johor en Pahan beschermen, den vorst en zijne opvolgers in hunne regten maintineren en de posperiteijt van

1. Het contract vafl 1134 (4 Oct: 1722) is te vinden bij NETSCHER p. 59, dat van 12 Dzulkaidah 1146 (17 April 1734) aldaar als bijlage IX, dat van 8 Saiar 1161 (niet 1160, 8 Febr. 1748) als bijlage XV, dat van Ramnelan 1165 (niet 1166, 16 Juli 1752) &ls bijlage XVII (Cs.) 554

hetzelve Rijck, zooveel immers mogelijk naar tijdsomstandigheden bevorderen_ En vermits met dat oogmerk een aanzienlijk garnizoen Fan weegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie, op Riouw gelegd sal worden, zal het haar vrijstaan hetzelve naar goed lvinding te vermeerderen of te verminderen, en onder de orders van Zoo- danigen persoon te stellen, als de Comp: vermeenen zal het met hare belangen meest overeen te komen, zonder dat de koning zich daartegen zal mogen verzetten: De koning verbindt zich om volk te beschikken ter voltooijinge en onderhouding vervolgens in eene goede staat; van de fortifica- tien, die men zal goed vinden op Riouw aan te leggen of te ver = beeteren en aan Comp: garnizoen Voor reedelijke betaa iling te doen leeveren al wat daartoe of tot levensonderhoud van de bezettelin- gen vereischd word, mitsgaders daarenhoven tot goedmaking van de kosten jaarlijks aan de Compagnie te contribueeren seekere somme gelds, te bereekenen na de sterkte van het garnizoen zal weezen, dat noodig geoordeeld word, alhier aan te houden_ De verdeediging van de plaatsen of werken, die door Comp” troupes bezet blijven zal geheel en gelaten worden aan den Commandant van dezelve troupes, onder deezen verstande nog thans dat ingeval van attacque de koning met en benevens Comp. garnizoen alle vermogens zal aanwenden tot afbreuk van den ge- meenen vijand, zoo met verster king van de manschappen in de vestingen, wanneer den Commandant van het garnizoen daarom vraagt, als met bijvoeging van volk; wanneer met gemeen overleg tusschen den koning en den gemelden Commandant noodig geoor- deeld wordt teegen den vijand uijt te trekken: De koning tot merkelijk nadeel van zijn persoon en Tijk onder- vonden hebbende, hoever de heersch- en baatzugt van de Boegi- neezen gaat, zal voortaan aan geenen van dezelven toelaaten zig op Riouw neer te zetten; en zelfs van die er nu gevonden worden aan geene anderen het verblijf gedoogen, als die gebooren zijn of vrouwen en kinderen hebben, dog alle de overigen noodzaken om ten eersten te vertrekken, zonder ook ooijt meer eenigen Bou- ginees tot onderkoning verkiezen, of in eenige andere posten van eer en aanzien te stellen, ongeacht het verbond voor eenige jaren met die natie aangegaan, dewijl hetzelve van haare zeijde openlijk verbroken en hierboven in het 2’ articul door ons reeds als kragteloos aangemerkt en geheel vernietigd verklaard is_ 10. De onderdaanen van de Nederl. Oostindische Compagnie, OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

zullen vrijelijk op en in alle de landen, rivieren en havenen Fan Johor en Pahan, en daarentegen de op en ingezetenen van dat Rijck in zelfdervoegen op Malacca en dies jurisdictie mogen vaaren cn handel drijven, mits zig reguleerende naar de wetten, regten en costumen van de landen en betaalende de geregtigheeden die er van ouds geinstitueerd zijn. 11. Maar zoo iemand niet genegen mogte weesen om in elkanders havens of

landen eenige koopmanschappen te lossen of te laaden, zal hij zonder eenige andere geregtigheijd als die van de ankerage te betalen mogen vertrecken, mits dat hij dan binnen den tijd van dagen de haven verlaaten, daar hij ingekomen is, tenzij door zee-nood binnen geloopen, alzoo hun dan een langer ver blijf naar bevinding van zaaken zal toegestaan worden. 12. De Compagnie zal geene de minste geregtigheid behoeven te betaalen voor goederen, die zij zoude mogen goedvinden met hare eijgene vaartuijgen ten verkoop naar Riouw te zenden En Z0o zullen op Malacca ook geene geregtigheijd subject zijn de Faar_ tuijgen die door den koning of de rijksgrooten van Johor en Pahan herwaarts gezonden worden, mits dat zij ten bewijze daarran het tjap van den dato Bindhara vertoonen kunnen, en dit tjap aan geene andere vaartuijgen gegeven worden als die werkelijk aan den koning en zijne grooten toebehooren_ 13_ Geene vaartuijgen van Johor en Pahan, mitsgaders derzelver onderhoorigheeden zullen ’t zij van daar of Fan eenige bewesten Malacca gelegene plaatsen komende, dat Gouvernement mogen passeeren, zonder van hetzelve een paspoort genomen te hebben 14. De Nederlandsche Oostindische Compagnie en haare onder- daanen, zullen ten allen tijde de vrijheid hebben om in de bosschen of op plaatsen onder het gebied van Johor en Pahan gelegen, Zoo- veel mast- timmer en brandhout te laten kappen, dan wel koopen en uijtvoer en, als zij zullen benoodigd zijn, zonder daarvoor eeni- gen tol of recognitie onderheevig te weezen; 15. Gemerkt de weering van zeeroovеrijen, die veeltijds in deze straat geschieden, een point is van aangelegenheid, om te zorgen dlat de smalle handelaars niet van hunne vaartuijgen, goederen, leven of vrijheid beroofd en de wederzijdsche onderdaanen daar- door in hunne vaart belemmerd worden, z00 verpligten zig den koning en Zijne rijksgrooten om aan geene personen, die onder de minste verdenking liggen, dat zij zich met de schandelijke kost- winning van zeeroof geneeren, schuilplaats in eenig gedeelte van #et koningrijk te geeven, reel min eenige protectie te verleenen, 556

maar daarentegen na hun vermogen met de nederlandsche Oost-indische Compagnie mede te werken, om zoodra vernomen werdt dat zig hier of elders in deese straat zeeschuimers onthouden, dezelve te vernielen en uijt te roeijen, zoo door het in zee zenden van welgewapende vaartuiigen als anderszints, opdat het Vaar water beveiligd moge worden en wederzijdsche onderdaanen en ingezetenen hunnen handel met gerustheid onder de bescherming van elkanders overheden kunnen en mogen drijven. 16. De Nederlandsche Oost Indische compagnie en den koning Van Johor en Pahan zullen reciprocquelijk zorg draagen dat de onderdaanen van de eene partij teegen die van de andere, t’zij ter zee of te lande geene geweldenarijen pleegen nog hun eenige ver-ongelijking of schade toebrengen, dog indien zulks echter onver-hoopt en in weerwil van alle genomen precautien gebeuren mogte zullen de schuldigen ten afschrik van anderen, naar de strengheid

der wetten gestraft worden, overeenkomstig met de begaane misdaad een iegelijks onderdaan door zijne wettige overheijd. Verbindende de koning zig al verder om ter voorkoming Van onaangenaamheden, zijne onderdaanen de strikste orders te zullen geven dat zij bij ontmoeting in zee van s'comp' kruijsvaartuijgen, wanneer een schoot t'zij met of zonder scherp gedaan wordt; im- mediaat bij dezelven moeten komen, ten eijnde gerisiteerd Cn niet voor zeeroovers aangezien te worden. 17. Bij aldien iemand van de wederzijdsche onderdaanen uijt oor - saake Fan eenig gepleegd delict of om andere reedenen, tot de eene of andere van de contracteerende partijen overloopt, zal men denzelven na gedaan ontbod ten eersten uijtleeveren, zonder Zoodanigen persoon te rerschuijlen of agter te houden al was het zelfs ten aanzien van de Christenen dat zij onder het gebied ran Johor en Pahan de Mohamedaansche religie mogten hebhen aangenomen. 18 Alle van Malacca weg geloopen of geroofde en vervoerde slaa ven of dividooren, 858) die onder het gebied van Johor en Pahan nu of voortaan gevonden of gebragt mogten worden, verbind zig den koning te doen overgeeven aan den geenen die tot de over neeming daarvan gequalificeerd is, onder genot van twintig rdl voor elken slaaf of dividoor die Op deeze wijze zal agterhaald enl overgegeven worden, gelijk de Nederlandsche Oostindische con- pagnie zig insgelijks verbindt het zelve te doen ten opzigte Fan die Van Johor en Pahan, welke op Malacca kunnen worden aan- geweezen, mede onder genot van twintig rd" Foor ieder persoon

1. Pandelingen (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Terwijl de beijde hooge contracteerende partijen daarenboven tegen de slavenseductie door strenge wetten de noodige voorziening zullen doen, om dezelve krachtdadiglijk te beletten en tegen te gaan. 19. De ordinaire weg van Justitie zal voor een ieder open en de loop daarvan ter weederzijde vrij weesen, zoodat de onderdaanen van beijde de hooge contracteerende partijen, hunne regten, actien en pretensien volgens de wetten en statuten van ieder land zullen mogen instellen; ten eijnde daardoor ter wederzijde, zonder onder- scheijd te erlangen, zoodanige voldoening als hun wettiglijk geoor- deeld zal worden toe te komen, en een ijders goed regt dus bewaard moge blijven. Geene andere Europeesche natien als nederlanders _ zullen meer in de landen of havens van Johor en Pahan (Riouw daar- onder begrepen) , t'zij ten handel of om andere redenen mogen komen, nog geadmitteerd, maar direct moeten afgewezen worden, behalven in cas van zeenood of kennelijk gevaar, wanneer daarin wel eene uitzondering zal worden geduld. 21 . De Nederlandsche Oostindische compagnie staat daarentegen aan den koning Fan Johor en Pahan toe, de admissie ten handel op Riouw van Chinesche jonken en andere inlandsche vaartuijgen; mits dat zij niet van plaatsen op de kust van Celebes of p het Eijland Borneo

liggende komen, noch belaaden zijn met eenige partijen nagelen, nooten en foelie gelijk ook voortaan geene vaar tuijgen van Palembang of Banca, tin Op Riouw mogen aanbrengen. En zullen de vaartuijgen, welke van de eerstgemelde plaatsen komen of de vermelde verboden articulen van negotie in hebben, met hunne ladingen, ten behoeve van den coning geconfisqueerd en verkogt; dog de specerijen voor de gewoone inkoopsprijs en het pikol tins Voor vijftien rijksd. aan de Compagnie overgelaten worde en. 22. Al het tin dat van andere plaatsen als van Palembang of Banca op Riouw wordt aangebragt, zal de koning aan de compagnie doen leeveren, tot den prijs van zes en dertig spaanse reaalen voor de baar van 375 8 , of de aanbrengers daarmede herwaards ren- voijeeren. 23_ De Compagnie zal altoos of zoo dikwijls zij het goed vindt een of meer gewapende vaartuijgen mogen laten kruijssen of post vatten, daar zij het noodig zal oordeelen om sluijkerijen in ver- boden articulen van negotie teegen te gaan en te beletten, zonder 558

dat zulks van s’conings zijde als eene acte van misvertrouwen zal worden aangemerkt, zelfs zal de koning, wanneer hij vermeent het aanweezen van zoo een gewapend vaartuijg hier of elders ten gezegden eijnde noodig te zijn, daarom aan den Gouverneur van Malacca verzoek doen, welke dan verpligt zal weesen een zoodanig vaartuijg aan handen en te missen hebbende, hetzelve zoo spoedig immers mogelijk te zenden_ 24. Geene vaartuijgen zullen de rivier van Riouw mogen inkomen of daar uijt vertrekken zonder bij comp’ fortresse aan te leggen, om gevisiteerd te worden: En de koning sal verpligt sijn om aan de executie daarvan de hand te houden. 25. Bij overlijden van den Regeerenden koning zullen de rijks- grooten niemand tot zijnen successeur mogen verkiesen dan den wettigen afstammeling van den overleedenen koning en bij gebrek daarvan een der naaste prinsen, afstammelingen van het oude Johorsche huijs, hetwelk echter niet zal mogen geschieden buijten voorkennisse van den Gouverneur en zijnen raad te Malacca en wanneer deze daarin toegestemd hebben; zal de prins die tot koning verkooren is het bewind over het Rijk wel moogen aan- vaarden, maar niet ingehuldigd worden, voordat de Edele Hooge indische regeering te Batavia, hem als koning geconfirmeert heeft; waarna zijne Hoogheijd gehouden sal sijn twee of drie gevol- magtigde Ministers na Malacca te zenden om in zijnen naame dit contract aan te neemen en te bezweren 26. Wanneer eenige gevallen mogten te voren komen, waarvan in deze niet gesproken is geworden, en die overzulks bij eene der hooge contracterende partijen bedenking mogten ontstaan, verbind men zich over en weder daaromtrend door nadere onderhandelin - gen eene vaste bepaling te maken en in der minne alles te deter- mineeren. Beloovende den koning en de rijksgrooten; zoo Voor zig zelve als voor hunne wettige successeuren, de voorschreven articulen heijlig en ongeschonden te zullen onderhouden en nakoomen, Zoo lang zon en maan haar

schijnsel geven, zonder daarvan in het minste of geringste af te wijken_ Gelijk de Heer Jacob Pieter van Braam commandant en cheff der oorlogsmagt van de Staaten Generaal, in de Oostindien in den naam en van wegens de Nederlandsche Oostindische compagnie, ook plegtiglijk belooft zig naar deze articulen te zullen gedragen. Ter oorkonde van de waarheid en opregtheid, is dit contract door den koning en zijne rijksgrooten plegtiglijk op den alcoran OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-__1800

559

bezworen, met hunne handteekeningen nevens die van den capiteijn commandeur bekrachtigt en met het zegel z00 van den meerge- melden captein commandeur, als van den koning en de genoemde Rijksgrooten bezeegeld_ Zijnde hiervan gemaakt drie eensluidende afschriften, z00 in de Hollandsche als Maleidsche taalen, bij den anderen gevoegd, een om naar Batavia aan de Ed. Hooge Indiase regeering gezonden, het tweede om Op Malacca bewaard en het derde om aan den koning afgegeven te worden: Aldus gecontracteerd aan boord van s'lands schip van oorlog Utrecht, geankerd ter reede voor Riouw den November 1784 en volgende dagen, en geslooten, geteekend en bezeegeld den 10 November 1784. (wg) J P van Braam:

(Volgen twee zegels en de handtekeningen van de rijksgroten)_

MCLVIII MALAKKA~REMBAU_

19 Februari 1785_ 880

De verkiezing 19 Februari 1785 van Cen ukoning' van Rembau maakte de acceptatie van het 11 Augustus 1779 gesloten contract door dezen vorst nodig: (Cs.)

Acte van acceptatie van het tusschen de Generaale Neederlandsche Oostindische compagnie en de regenten van Rombouw gesloten contract onder solemneelen eede gepasseerd door Sulthan Achmat Ibeni Radja Baijang verkooren koning van het gemelde landschap met dies onderhoorigheden.

Ik Sultan Achmat Ibeni Radja Baijang, van weegen de Gene- raale Nederlandsche Oostindische compagnie door den WelEdelen Gestrengen Heer Pieter Gerardus de Bruijn, Gouverneur en Directeur der stad en fortresse Malacca, benevens zijnen raad, op de supplicatie van den Panghoeloe, de soekoes en gemeente van de negen negorijen van Rombouw, tot koning van dat landschap en hetgeene daaronder ressorteert verkoren zijnde, verklaar in deze mijne qualiteit mij volkomenlijk te conformeeren met het contract

1. Uit het Contractenboek VIII no. 16 blz. 123 op het Arsip Negara Djakarta. 560

dat op den 11 Aug: 1779 , of in het jaar 1193 den 29 dag van de maand Rajab, 861_ tusschen den welgemelden Heer Gouverneur, benevens zijnen raad , van weegen dc Generaale Nederlandsche Oostindische compagnie, ter eene, en de toen naar herwaarts gekomen Panghoeloe en twee soekoes van Rombouw, Abdul Ingsaf, Boeijong en Rhae, mitsgaders de gevolmagtigden van de twee overige soekoes, Geding en Jola met name Siradjaja en Boesoe, ter andere sijde, is aangegaan en gesloten, van welks inhoud ik duidelijk onderrigt ben, en dat contract derhalven ook, voor Zoo rerre hetzelve nog moet blijven stand grijpen, in zijn geheel, zonder eenige weerzin, maar welgenegen en vrijwilliglijk te accepteeren, beloovende en zweerende op den alcoran, voor het oog van den almagtigen God, die hierover tot getuigen en regter wordt aan- geroepen, dat ik het voorschreven contract heiliglijk zal nakomen, en als een getrouwen vassaal van de Nederlandsche Oostindische compagnie onverbreekelijk onderhouden, mitsgaders door mijne onderdaanen stiptelijk doen onderhouden en nakomen zodanig dat ik bij afwijking van hetzelve Op eenigerlei wijze onderworpen zal weezen aan alle de straffen en plagen, welke mij deswegen zouden mogen overkomen. Zijnde van deze plegtige acceptatie en bezweering derzelve in vollen politiquen rade tot een altoos durend bewijs opgemaakt drie eensluidende Acten, behoorlijk onderteekend en bekrachtigd met het zegel, zoowel van de Nederlandsche Oostindische Compagnie als voor mij, waarvan de eene aan de hooge Indische regeering te Batavia, de tweede hier en de derde onder mij bewaard zal worden_ Actum te Malacca en de fortresse den 19 Februarij 1785. Accordeert met het concept van deeze acte_ wg:) C G. Baumgarten

Onder de Maleidsche tekst staat het zegel van den Sultan.

MCLIX MALABAAR

11 October 1785_ 862

Het hier volgende document een nieuw bewijs Fan de tanende invloed van de Compagnie; Op de kust van Malabaar waren overeenkomsten Inet den vorsten de Christen-inheemsen vaak aan de jurisdictie dier vorsten

1. No. MCXITI: 802) Uit de Over gekomen brieven 1788, 134e boeck, folio 237

volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

onttrokken speciaal onder de bescherming van de Compagnie geplaatst, die ook hun hoofdgelden en andere lasten ontving: Koetsiem (= Cochin) moet de Compagnie zich nu bij neerleggen, dat de Christenen voortaan gelijke lasten aan1 den vorst opbrengen als de Heidenen

Schikkingen, beraamd en vastgesteld tusschen den koning van Koetsiem en den Weledelen Grootachtbaare Heer Johan Gerard van Angelbeek, Raad-extraordinair van Nederlands Indien, gouverneur en direkteur van- weegens de Nederlandsche Oostindische Komp" ter kuste Mallabaar, aangaande de geregtigheeden der tui- nen en landeryen, item zoutpannen, die de Christenen in het land van boovengemelden koning bezitten en in pacht hebben onder de naamen van kana leenpacht nerpattam landpacht; en paneam verpande landen en weegens geregtigheeden op mondbehoef- tens, die hier in de stad werden aangebragt_

Nademaal tot nu toe geene vaste bepaaling gemaakt is van de gerechtigheeden; die den koning van Koetsiem toekoomen van de Christenen, die in zijn land woonen, doch vasallen van de Komp zijn, en uit deeze onzeekerheid dikwils allerly haatlyke disputen ontstaan, zoo hebben hooggedachte koning en de Edele Heer Johan Gerard van Angelbeek; Raad-extraordinair van Neder- lands Indien, mitsgaders gouverneur deezer kuste, goedgevonden tot wegneeming van deeze onzeekerheid en tot voorkooming van alle disputen een vaste bepaaling van alle de voorschreevene ge- rechtigheeden te maaken. Tot dat einde hebben de drie kapitains Ignatio Rodriguez, kapitain van de Toepassen, mitsgaders Baboe Mattai en Andre Pereira, kapitains over de Mallabaarsche Chris- tenen, 863 _ geassisteerd met Komp'e koopman Anta Sitty, met konings eersten minister Gowinda Menon en mindere ambte- naars de wederzijdsche belangen en eischen nauwkeurig onder- zocht en daarvan vervolgens aan Zijn Hoogheid, den koning, en aan den heer gouverneur behoorlijk rapport gedaan, waarop deeze zaak op den derden deezer nader en in 't breede onderzocht en verhandeld is tusschen hooggedachten heer gouverneur zelve en den voormelden eersten minister, die tot dat einde'$ morgens te uur in 't gouvernement verscheenen was ; en is daar eindelijk na veele debatten een vaste bepaaling gemaakt van alle gerechtig- heeden, die de koning voortaan van de Christenen zal heffen. En

1. Zie voor het begrip toepassen C R BoxER, The Tobasses of Timor #Eurasians and native Christians in India Malacca and Batavia (Cs.) 36 562

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

nadat Op alle de bezondere artikelen het goedvinden en de appro- baatsie van Zyne Hoogheid verzocht en verkreegen was, z00 is daarop de volgende konventie geslooten, in geschrift gebragt en

behoorlijk geteekend_ De koning heeft zedert het jaar Koilang 84_ 937, of naar onze tijdreekening zedert 1762, van alle inwoonders, en dus ook van de Christenen, een nieuwe gerechtigheid geeischt van een agtste van de kokos- en andere vruchtdraagende boomen; en drie tiende van het nely-gewas De Christenen hebben deeze gerechtigheid tot nu toe niet betaald, doch thans is met wederzijdsch genoegen vast- gesteld, dat de koning deeze gerechtigheid van de sedert tot nu toe verloopene jaaren niet zal eischen, te weeten van het jaar Koilang 937 tot 959, zijnde: naar de Hollandsche tijdreekening ’t jaar 1762 tot 1784 toe, en dat daarentegen de Christenen dezelve nu voortaan jaarlijx zullen betaalen van alle tuinen en zaaivelden, die zy als kana, nerpattam en paneam bezitten: De betaaling van dit agtste van de voorschreven boomen zal rolgenderwijze bereekend worden Van honderd vruchtdraagende kokosboomen word eerst drie afgetrokken voor bindklappers 865 de overigen worden gesteld op twee fanums aan pacht, en daarop word deeze gerechtigheid bereekent_ De vruchtdraagende areeks- boomen 860- worden gereekend op een quart fanum ider, en de vruchtdraagende soersaksboomen 867_ op agt fanums en van ieder honderd fanums moeten 121/2 fanums aan gerechtigheid betaald worden. Eigene tuinen, hetzy de bezitter dezelven gekocht of van zyne ouders geerfd hebbe, zijn van deeze belasting VrY en betaalen niets_

De gerechtigheid Op de zaaivelden zal in deezer voegen bereekend worden, dat de bezitters van hunne gehuurde zaaivelden jaarlijx drie parras nely van tien parras zaaiens opbrengen. Ook zullen de Christenen gehouden weezen aan Zijn Hoogheid ran het zout, hetwelk zy Op de voormelde kanapattam nerpattam, paneam en boeroepattam maaken; gerechtigheid te betaalen_ waaromtrent tot nu toe de gewoonte geweest is dat een dag voor den koning , een dag voor de koningin, een dag voor den kroonprins

8e+) De Quilon-era: 865) Om van de vezels bindtouw of coir te maken. 8c0) Areek of pinang, areca catechu: 867) Niet de zuurzak (Anona Muricata), maar de nangka (Artocarpus Intregri- folius). (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

een dag voor den paljetter 8e8_ en een dag voor den eigenaar genoomen wierd. Deeze gewoonte word thans afgeschaft en in dies plaats zullen zy jaarlijx voor dertig zoutbeddings zeeven en een halve koeties s68_ zout aan Zyn Hoogheid opbrengen, zonder meer_ Doch eigene zaaivelden van de Christenen, hetzy zylieden die gekocht of geerid hebben, zijn VtY , zoowel van de een ten agt en drie ten tien; als van de zoutgerechtigheid, en betaalen niets Van de landeryen, tuinen en zoutpannen, die door Zyne Hoogheid zelve of door zyne Heidensche onderdaanen aan de Chris - tenen in leenpacht gegeeven zijn, zullen de Christenen voortaan niet meer betaalen dan ‘t geen in het jaar 1775 naar de Holland-

sche, of in ’t jaar 950 naar de Mallabaarsche tijdreekening, in gebruik geweest is, hetwelk by de schriftelyke quitanties en andere papieren behoorlijk zal nagegaan worden _ En om dit eens voor al af te doen en een vaste bepaalinge te maaken, is van weerskanten goedgevonden en beslooten, dat alle de reekeningen van ’t geen de Christenen betaalen moeten, zullen nagezien en daaruit geformeert worden cen vaste lijst; waarna de betaaiing voortaan geschieden zal, mits dat jaarlijx de meerdere vruchtboomen daar bygevoegd en de minderen afgetrokken worden. En hiertoe zullen konings bedienden en de kapitains der Christenen ten huize van Komp’ koopman Anta Sitty dagelijx vaceeren; en indien zich daaromtrend verschillen of zwaarigheeden opdoen, z00 zullen dezelven tusschen den heer gouverneur en den sar “wadikaria-karen 870 onderzocht en afgedaan worden. En als deeze reekening opgemaakt is, Z00 zal ieder Christen een bewijs gegeeven worden van hetgeen hy betaalen moet. Om alle disputen en oneenigheden tusschen de Nairos en Christenen voor te koomen, dewelken veelmaals ontstaan by het invorderen der gerechtigheeden, is overeengekoomen dat de pacht- penningen en gerechtigheeden, hierboven gemeld, voortaan zullen worden ingevorderd niet door de Nairos of andere bediendens van den koning maar door de luitenants of vaandrigs der Christenen en Toepassen; ieder in hun respektive karspel, waar zy woonachtig zijn, die vervolgens deselven nader verantwoorden zullen aan Zyne Hoogheid of dengeenen, die Zyne Hoogheid daartoe ordonneerd, volgens de lijst, die zy ten dien einde van Zyne Hoogheid zullen

1. Titel van ecn der invloedrijkste prinsen 0f rijksraden ter kust van Malabaar_ 882) Misschien bedoeld katti’s_ Een katti catty was een gewichtseenheid van 1/100 pikol ons_ 870) Het Malayalamwoord sarwadhikariakaren, ambtenaar belast met de Konink: lijke Huishouding. (Cs-) 564

ontvangen, zullende by faute van betaaling ’s konings volk geen het minste geweld omtrent de Christenen of hunne officiers mogen pleegen, maar daadelijk daarvan kennis geeven aan de respektive kapitains der Christenen of Toepassen, dewelken dan ten eersten zullen moeten zorgen dat dezelven voldaan worden en by versuin ran gemelde kapitains zal daarvan kennis moeten gegeeven wor - den aan den gouverneur of kommandeur indertijd, 871 die alsdan daarin de noodige order stellen zal_ Het termijn van het invorderen en weder verantwoorden der gerechtigheeden aan den koning is vastgesteld omtrent het geld der boomen van Augustus tot anuari_ en weegens de landeryen van September tot December En als in die bepaalde tijd zulks niet komt te geschieden; zullen de gemelde kapitains door den goeverneur of kommandeur 872- indertyd daarover aangesprooken en voor aanspreekelijk gehouden worden_ De koning beloofd in de pachttuinen van de Christenen geen boomen te zullen laaten

afkappen, ten waare er hooge noodzaak- lijkheid toe weezen mogt; wanneer zulx ook niet geschieden za] dan ten byweezen van de kapitains in iders departement, om de slegte Van de boomen uit te kiezen, 10. Omtrend het aanbrengen van rijst en andere mondbehoeftens hier in de stad is vastgesteld, dat de Christenen daarvan de tol zullen betaalen op het land van Anjekaimaal, 873` te Waipien, Bol- legatte of Paloerty, langs welke plaatsen de rivier loopt ; doch van de rijst, die daar eens vertold is, alsmede van de rijst, die van vertolde nely gestampt is, zal by overbreng naar de stad geen verdere tol betaald worden, speciaal ook niet op de rivier of naast de stad, 11. Voorts is van de zyde van de Kompanie expres bedongen en van Zyne Hoogheid expres beloofd, dat voortaan door Zyne Hoog heid of deszelfs ministers geene Christenen gearresteerd of gevan: gen gehouden, en ook het toesluiten van huizen, het opsteeken van een groene tak of een bosje van groene blaaden, aan een stok vast gemaakt en gesteld ter plaatse daar het arrest gesteld word; meel tegen de Christenen zullen gebruikt worden, maar dat Zijn Hoog-

1. Te dien tijde; 872) Gewoonlijk stond een commandelr aan het hoofd van de Nederlandse bezit- tingen in Malabaar die eershalve in de tweede helft van de 188 eeuw vaak de gouverneurstitel voerde (Cs. 873) Het Malayalamwoord kaimal is eigenlijk een gemeenschap, een lid VaII ECIl gemeenschap die oudstijds als tempelfunctionaris optrad, later een Ian van “standing’ (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

heid zich in alle gevallen aan den heer gouverneur addresseeren zal, die by deesen beloofd en aanneemt Zijn Hoogheid prompt satisfaksie te geeven.

Aldus g’akkordeerd en geslooten, mitsgaders geteekend door Zyne Hoogheid in deszelfs hof te Tripontare en door den Edelen Heer gouverneur binnen de stad Koetsiem in het jaar Koilang 971, den 29” Van Kannymazam naar de Mallabaarsche tijdreekening, of den 11 October 1785 naar de Hollandsche jaartelling, in pre- zentsie van Johan Adam Cellarius en Adriaan Poolvliet, leden uit den politieken raad. En zijn hiervan gemaakt, geschreeven en geteekend drie eensluidende Was geteekend J. G. van Angelbeek_ Ter zyde stond Kompagnies zegul, in rood lak gedrukt. Onder het Mallabaarsche staan eenige karakters, zijnde de handteekening van den koning van Koetsiem, en op zyde Zijn Hoogheids zegul, in rood Iak gedrukt: Lager Ter onzer prezentsie was geteekend J: A. Cel- larius en Adriaan Poolvliet: Daaronder stond Akkordeerd was geteekend Arnold’ Lunel, eerste gesworen klerk_

1. MATARAM_SURAKARTA_

Januari 1786. 874 `

Dit stuk spreekt voor zichzelf

Alzoo Zyne Majesteit den keizer Pakoe Boewono III, met den ondergeteekende als Compagnies opperhoofd aan dit hoff, tot voor- koming van verwydering en inciviliteiten, soo vanweegens Zyne Majesteits onderdanen jegens die Fan de Edele Maatschappy, als wel van de laatste jegens eerstgemelde, overeengekomen is te dien eynde by publieke afiectie Zyne Majesteits onderdanen te gelasten, gelijk dezelve gelast worden mits deze, dat zoowanneer z] Euro- peesche officieren en dus inzonderheid het opperhoofd niogten tegenkomen, zy verpligt zullen zijn om haar toppies of mutsen voor dezelve aff te nemen en die welke neusdoeken dragen, zig met de 874) Uit het Contractenboek no. 13 Op het Arsip Negara te Djakarta: 566

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

hand aan het hoofd te brengen en onder dit saluut voor het opper- hoofd front gemaakt werden, zoomede wanneer Compagnies gequalificeerde persoonen voor hunne deuren zitten of staan zal men in het voorbijgaan ditzelfde salut doen_ Daarentegen worden alle gequalificeerde en mindere dienaren van de Compagnie, Onder Soerakarta bescheyden, door den onder- geteekende als hun opperhoofd bevolen en gerecommandeerd het- selfde als hier boven door Zyne Majesteit den keizer aan desselfs onderdanen is belast, in agt te nemen, terwijl het van zelfs spreekt, dat een passerende den stille staande of zittende eerst groet: En om alle misverstand voor te komen omtrent het reyden met wagens, koetsen of paarden, z00 is de begeerte van Zyne Majesteit den keizer Dat het opperhoofd niet verder zal mogen ryden, ten hove komende, dan tot aan de eerste poort, genaamd Brodjonolo, 875 vandaar zal denzelven moeten afstygen, en te voet naar binnen moeten gaan En desselfs lijfeigenen sullen, wanneer roor het hek van de gladak 875 met de wagen gekomen zijnde, moeten afstygen en te voet naast de wagen loopen De andere gequalificeerde heeren van Soerakarta, wagens gebruikende en ten hove willende gaan, zullen niet verder mogen ryden dan tot voor den troon of de groote pagalarang; 87 sonder jongens agter te laten staan, die, zooals evcn gezegd en zoo dikwijls men de noorder- of zuider passei- baan 875 passeert, sullen moeten afstygen en te voet over deselve moeten passeeren. In selver voegen voor de Europeezen, die ten hove, hetzy hun dienst of iets anders hun noodzaakt daar te komen, te paard zijnde, zullen niet verder mogen reyden dan tot voor den troon of buiten paggalarang_ Hetwelk een ieder zig dan doe strekken tot narigt. Gegeven in de kraton te Soerakarta Adiningrat, den January 1786. w.g Palm, 870 -

1. Voor betekenis van deze woorden, aanduidingen van kratononderdelen, z1e men Tijdschrift van het Bataviaasch Genootschap dl. LVIII P:305, ZIMMERMANN De Kraton van Soerakarta. De gladak is de Noordelijke bui tenpoort de

pagelaran een wachthal voor hoge ambtenaren, de Paseban, een plaats waar men zijn opwachting maakt, bradjanala de Noordelijke bin - nenpoort_ (Cs. 878) Willem Adraen Palm, resident te Surakarta_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_~1800.

567

MCLXI CEILON-MADURA:

25 Februari 1786. 877

Moeilijkheden over het recht parelvisserij de banken tussen Madura Ceilon_ waren ontstaan tussen de Compagnie den rawab van Carnatica: Deze zond als zijn gemachtigde zijn Engelsen adviseur_ James Dott, naar Colombo, waar het volgende traktaat tot stand kwam, dat in liet Frans werd opgesteld

Traite entre la Noble Compagnie des Pais-bas et Son Altesse Wallajah Omer ul Hind Umdat ul Mulek Sura - jah ul Dowlah Anverdien-cawn Behaudar Munsor-jung Sepah Solar, le Nabab de Carnatica, comme Seigneur de Madure et Seigneur-suzerain de Marrua_

Soit notoire a tous ceux, qu'il appartiendra 0u peut appartenir en maniere quelconque, que la Noble Compagnie des Pays-bas et Son Altesse, le Nabab de Carnatica, desirant que Sur la cote de Madure tout reste selon les anciennes usages, coutumes et comme ete etablie cy-devant; pour autant qu'l ny pas ete fait de change ement par ce traite, Sa dite Altesse le Nabab envoye monsieur James Dott, comme Son ambassadeur plenipotentiaire, duement revetu de SOn plein pouvoir, & monsieur Willem Jacob Fan de Graaff, conseiller du Conseil Supreme de Batavia et gouverneur de Ceilon, pour traiter avec lui et qu'en consequence de cela les dits messieurs Willem Jacob van de Graaff et James Dott, sont convenus des articles suivants La peche des perles & Tutucorijn sera affermee publiquement au plus offrant, et le prix pour lequel elle aura ete achetee sera partage entre la Noble Compagnie et le Nabab, comme Seigneur de Madure et Seigneur-suzerain du pays de Marrua, en deux per- tions egales, tous fraix defalques_ Au fermier seront cedes tous les droits quelconques sur le banc ou les bancs, qu'l aura afferme. I1 fera avec les huitres et les perles, qu'il en tirera, cequ'il roudra, et dirigera par consequent cette operation de la maniere la plus libre, et sans que personne ne s'y melera. Tout autre usage ou coutume quelconque, contraire ce qu'on vient d'etablir par cet article, seront revoquees

et abolies_ comme elles sont revoquees et abolies par le present traite_ Avec le basaar des vivres et autres choses semblables, tout restera sur Pancien pied. La peche sera

1. Uit de Overgecomen brieven 1786, 14de boeck; folio 898 volgende: Een Nederlaridse vertaling aldaar, Folio 879 vcrso volgende_ 568

dirigee comme d'usage; et les commissaires que F'on nommera pour diriger la peche, n'auront d'autre commission que de veiller a la surete publique, au bon ordre et pour empecher les abus_ Excepte cequi est dit dans] article precedent, tout restera sur le pied cy devant Tout continuera par consequent de cote d'autre, selon les anciennes coutumes et usages et cequi a ete cy devant etabli: La Compagnie jouira sans interruption de ses prero- gatives et de ses privileges En consequence de cet article general, la Compagnie con- tinuera et se charge de nouveau, pOur autant qu'il est necessaire, de faire liquider le tribut des Parruas de la maniere et sur le pied_ que cet article a ete arrange dans le temps que M'_ Van Angelbeek, actuellement gouverneur de Cochim, fut cheff 4 Tutucorijn FAr- mane 878) de son cote se tiendra avec cela, par rapport aux susdits Parruas, satisfait, sans qu'il leur sera rien demande davantage En consequence encore du susdit second article le privilege exclusif de la Compagnie dans le commerce des toiles dans les pays de Madure et Tirnawelli, comme aussi dans le pays de Marrua, est reconnu et autant quil est necessaire, confirme de nouveau par ce traite_ Le Nabab ne permettra pas, a qui que ce soit; de faire ce commerce dans les susdits districts_ 1'Intention de cet article n'est cependant pas de priver les habitans naturels du pays du commerce en toiles fines, comme ils "ont fait de tous les temps. Cela leur sera libre comme de coutume, pour autant que cela ne soit pas dans ces especes de toiles, que la Compagnie est d'usage de faire acheter pour son commerce. La Compagnie continuera par consequent son susdit commerce librement et sans etre genee dans aucun point: Les marchands de la Compagnie, leurs serviteurs et suppots, seront, comme il est de droit de tout temps, sous la Compagnie, qui de son cote, pour empecher toutes disputes, aura soin que ses marchands, serviteurs et suppots, ne s'occupent que de son susdit commerce avec les manigaars 878) du pays, surtout pour cequi regarde les affaires pecunielles. La Compagnie aura de plus, en general, comme de tous les temps, un commerce libre dans tous les produits quelconques, que les susdits districts fournissent, soit pour son usage & la cote, OU

1. Gebruikelijke aanduiding voor de Regeringsadministratie van Madura; Een tamilwoord, dat letterlijk waarschijnlijk paleis betekent_ (Cs. 870) Dorpshoofden. (Cs: *OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602* 1800.

pour les faire exporter ailleurs, liberte qu’auront de meme les Parruas ou autre habitans_ nonobstant ce traite, dans lequel On tache, autant qu’il est possible, de prevenir dorenavant toute sorte de disputes, il en venoit de naitre, contre toute esperance le regent du Nabab ou ses manigaars ne seront pas en droit de venir, en aucune facon, des voyes de faits quelconques, ni meme gener Je moins du monde la Compagnie, soit dans son commerce Ou autrement. Ils ne pourront de plus gener les habitans, et le regent sera oblige_ en cas qu’il trouve de ne pouvoir arranger les choses avec le chef de Tutucorijn, de representer au Nabab les motifs de mecontente- ment, qu’il pourroit croire aToir, pour que le Nabab puisse S en- tretenir la-dessus avec le gouverneur de Ceilon, afin que les abus_ s’il en soyent redresses Le Nabab ordonnera a s0n regent de la maniere la plus stricte a se conformer en tout a la teneur de ce traite, et la Compagnie de son cote ordonnera son chef Tutucorijn, de s’y conformer de meme, et de tacher de virre, autant que cela peut dependre de lui, en amitie et bonne intelligence avec le regent du Nabab. La peche des chancos 850 continuera detre fait par Ja Com- pagnie comme de tous les temps_ ’Est Unl domaine, qui appartient et qui toujours appartenii 1 la Compagnie_

Les ratifications solemnelles du present traite par le gouver- nement de Batavia et Son Altesse, le Nabab de Carnatica, expediees en bonne et due forme, seront echangees en cette ville de Colomho entre les hautes parties contractantes, dans la plus courte espace qu’il est possible En foi de quoi nous, sousignes, wons signe de notre nain en leur nom et en vertu de nos pouvoirs, le present traite, et y avons fait apposer le cachet de nos armes_

Fait 1 Colombo, le vingt et cinq de Fevrier, Pan mille sept cent quatre vingt et six signe

Js Dott

W. J: van de Graaff.

Accordeert L. van Sitter; eerste gesworen klerk:

1. Waardevolle schelpen. Zie Pieter Vd# Dam’$ Beschryeinge, II, IL, glossarium: 570

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Articles separes_

Les soussignes, Monsieur Willem Jacob van de Graaff, con- seiller du Conseil Supreme de Batavia, et gouverneur de Ceylon, et Monsieur James Dott, ambassadeur plenipotentiaire de Son Altesse le Nabab de Carnatica, etc” etc sont convenus que la langue francaise, employee dans le traite, que les soussignes vien

nent de signer au jour dhui; le vingt et cinq de fevrier dans Pannee mille sept cent quatre vingt et six_ au nom de leur haut constituants ne formera point un exemple, qui puisse etre, alleguer ni tirer en consequence, ni porter prejudice, en aucune maniere et que le present susdit traite ne laissant pas d'avoir la meme force et vertu, que s'il avoit ecrit en langue hollandoise, persanne, 0u toute autre langue. Les soussignes seront encore convenii, que tous ce qui ete regle par le susdit traite, sera provisionellement, et jusqu3 ce que les ratifications entre les hautes parties contractantes auront ete faites et echangees, execute de cote et d'autre. Comme une consequence de Fart 2 on est encore convenu, que si les bancs, nommes vulgairement les bancs devant Manaar Aripo, apres la revisitation que Fon a fait actuellement, se trouvent assez riches, qu'on puisse Y tenir une peche de perles, soit en entier soit en partie, la vente publique se fera aussitot possible, la saison etant trop avancee pour en pouvoir prevenir le Nabab, et que par consequent Fon commencera immediatement la peche avec les thonies 981 -), qui se presenteront pour le monent_ Le produit net en argent sera partage comme il ete dit dans la convention amicale, signee au jour d'hui: Enfin on est conveni de cote et dautre que Mr. Ambas - sadeur Dott proposera a Son Altesse te Nabah, que Ia Compagnie prendra en admodiation tous les droits d'exportation du Nabab sur Ia cote de Madure a un taux, comme ils ont valu cy-devant, d'une annee & Pautre, et dont on conviendra apres que les recherches necessaires ce sujet seront faites_ On est de plus convenu, si le Nabab consent a cet arrangement, que ce bail 882- sera renouvelle de cing & cinq ans_ Enfoi de quoi nous, soussignes, avons signes de notre main ces

1. Vaartuigen der paarlvissers. Zie Pieter von Dam' $ Beschryvinge, Il, II, glossarium_ 532) Pachtcontract. OOST INDISCHE COMPAGNIE 1602 800.

susdits articles separes, et avons fait apposer le cachet de nos armes Fait & Colombo, le vingt et cinq de Fevrier Ian mille sept cent et quatre vingt et six signes Js. Dott: W. J: van de Graaff:

Accordeert B. L. van Sitter, eerste gezworen klerk 883)

MCXLXII, MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

10 Juli 1786 884,

Bij het optreden van cen nieuwen vorst van Parigi wordt op de verplichte levering van goud, dic onbruik was geraakt, weer aandacht geves- tigd. (Cs)

Renovatie, met alteratien en ampliatien van het con- tract en voorwaarden tusschen den Edelen Heer Jan Elias van Mijlendonk, Gouverneur en Directeur nevens den Raad der Molukko's, van

wegen de Generale Neder- landsche Oost Indische compagnie en Kitchiel Majum- ba, koning van Parigie nevens zijne rijksgrooten, be- raamd en vastgesteld op den 5 July d' 1751 885 t gunt nader bekrachtigd, bezegeld en geteekend werd door den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabe, Gouverneur en Directeur der Molucco's, nevens die van sijnen rade, in name en Fan wegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen, Groot agtbaren Wijdge- biedenden Heer Mr Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch India, als representerende de Generaale Nederlandsche geoctroijeerde Oost Indische compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden ter eenre, mitsgaders den geeligeerd koning van Parigie, Paduka Muhamat Badie Oedien Kitjil Maijpoero, met sijne Rijksgrooten, ter andere zijde Nademaal het den WelEdelen agtbaren Heer Alexan-

1. Dit tractaat werd door de regering te Batavia geratificeerd in een besoigne over zaken van Ceilon op 2 October 1786_ 884) Uit het Contractenboek XI no. 19 blz_ 667 het Arsip Negara te Djakarta 885) Corbus deel V_ p:526 vlg: (Cs) 572

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

der Cornabe, Gouverneur en Directeur der Molucco's nevens die van sijnen rade heeft behaagd, mij Paduka Muhamat Badie Oedien Kitjil Maijpoero, op hooge approbatie Hunner HoogEdelheden, de Hooge Indiase regeering te Batavia, in steeden 1an den na het orer- lijden in d" 1779 van FOorn koning Kitjili Majumba, te Parigie wel als koning uitgeroepen, maar hier nimmer ter berestiging in voorschreren waardigheid verschenen Prins Toppo Loppo weder te verheffen en aan te stellen tot koning en leenman van de landen Tan Parigie, met den ressorte vandien, 200 beloove enl zweere ik koning Paduka Muhamat Badie Oedien Kitjili Maijpoero, VOor mij en mijne nakomelingen in alle punten en artikelen zuiver te zullen naarkomen en docn onderhouden het voorm; Op den 5 Julij 1751 tusschen de Edele Compagnie en mijnen rader, den orerleden koning Fan Parigie ge solemniseerd, heeedigd geteekend en rerzegeld verbond en voorwaarden

Aangezien de goudprocure te Parigie tans jaren agtereen heeft stil gestaan en het bij art: 8 van roormeld contract beloofde contingent ran 900 1000 realen swaarte (in plaats waarran waardig moest gestaan hebben) , uit de mijnen van Parigie niet kan worden opgebragt soo beloof ik koning nevens de aanwesende prinsen, SOo mede in naam der Parigeesche Rijksgrooten, bij deesen, aan den Commandant tot Parigie '$ jaarlijks te zullen leveren, driehonderd realen swaarte stofgoud, terwaarde van 3000 rijksdaalders van 48 stuivers ieder, mits daarvoor in ruiling bekomende soodanige lijn- waden als te Parigie sullen wezen gewilt en door de Ed. Compagnie derwaarts zullen worden bezorgd, onder conditie dat koning, prin - sen en rijksgrooten Fan Parigie sig interponeren als borgen voor den ginter bescheiden

posthouder, ten behoei e van de Ed. Com- pagnie ende zulks Foor de waarde der Koophandel, welke direct van Ternate of door den Resident van Gorontalo, ter troque Van stofgoud naar Parigie zullen worden gebragt, op te doene petitien van den posthouder_ mits derzelver waarde uit koopprijs bereekend niet kome te excederen de som van 3000 Rijksds_ holl. roOrI Daar de Compagnie heeft afgezien van den handel in caret en perle d'amourschulpen en daar te Parigie geen wax vald, soo werd het 12e artikel roorsz contract bij deesen gealtereerd, in voege koning, prinsen C1} Rijksgrooten wel geexcuseerd worden van de leverantie van beide eerstgen producten, nog ten aansien van het OOST-IVDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

573

wax in de verpligting blijven, om toe te zien dat alles wat daarvan te Parigie van Palo en elders wordt aangebragt, voor de Com- pagnie worde ingeslagen rds_ 30, picol van 125 ponden wel gezuiverd en in steede van ruim eenhonderd ponden: Alle welke verbintenissen en overeenkomsten, ik Paduka Mu- hamat Badie Oedien Ketjil Maypoero, verklare voor het onder- teekenen en besweeren deses in alle deelen wel geresumeerd en verstaan te hebben, waarom die dan ook inzelvervoegen als te dier tijd besloten en vastgesteld zijn, bij dezen aanneme en bevestige, onder serieuse beloften, dat ik, nevens mijne prinsen en rijksgroo ten deselve zonder eenige uitzondering en de minste afwijking zal observeren en naarkomen, waartoe ons bij desen met solemnelen eede en eigen handteekeningen op het kragtigste en plegtigste ver binden Aldus gedaan, vernieuwd, beeedigd en bevestigd te Ternate in 't Kasteel Orange den 10 Junij 1786. (w.g) Alex. Cornabe, B. Wentholt, J: G. W Heinrichs, G Durr, Bax_

Hierna volgen de handtekeningen van den radja en de rijks - groten.

1. MALAKKA__SELANGOR,

29 Juli 1786. 838

Reeds in 1785 werden de door de Nederlanders op troon geplaatste vorst van Selangor (vgl MCLIV) zowel als de Nederlanders verjaagd door den bondgenoot van de Buginezen, sultan Ibrahim, die zijn oude plaats weer innam Hij zocht hulp bij de Engelsen in Pinang, maar was toen eCI blok- kade van zijn haven door de Nederlanders volgde, bereid het onderstaande tractaat tekenen. Vgl. Journal the Malayan Branch the Asiatic Society 1934. vol: XII part WINSTEDT, History of Selawgor , blz . 8 vlg: (Cs:)

Tractaat van vrede, vriend- en bondgenootschap, op approbatie van Hunne HoogEdelheden, den Gouver- neur- Generaal en de Raaden van Nederlandsch-Indie te Batavia, aangegaan en gesloten door den heer Abra- ham Couperus, provisioneel

opperkoopman en hoofd- administrateur te Malacca, mitsgaders gevolmagtigde 890) Uit de Overgecomen brieven 1788, 5ae boeck; folio 1253 volgende_ 574

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie ter eene, en

den Doorlugtigen Vorst; Radja Ibrahim, soon van Sul- than Salahoedin, benevens de rijksgrooten van Slan- genoor, met naame Asait Sareff Jaffar, soon van Sait Sariff Assan Ibinie Mohamet Monoffar, Dato Pungawa Moeda, Dato Pungauwa Toea, Dato Pungauwa Pema- tang, Dato Pangoeloe Aroe, Dato Pangoeloe Maning- cabo, Orangcaya Kittji, den Siabandhaar Intje Macbob, en Dato Pangoelo Ieram: Dat de doorlugtige vorst; Radja Ibrahim, en de rijksgrooten van Slangenoor, erkennen zullen, gelijk zy op de allereenvoudigste wyze of zonder eenige uitzondering, hoegenaamd, erkennen by deesen, den onwederspreekelyken eigendom en de volstrekte Op- permagt van de Nederlandsche Oostindische Compagnie aan en over het koningrijk van Slangenoor_ in zyne gansche uitgestrekt- heyd, en dat Radja Ibrahim hetzelve koningrijk voor zig en zyne successeuren zal ontvangen, gelijk hy het ontvangt by deesen, als een wettelijk en onsterfelijk leen van de gemelde compagnie, om het in dier voegen te bezitten en te beheeren, onder de conditien en voorwaarden, welke nader zullen worden geexpresseerd Dat Radja Tbrahim en zyne successeuren in het leenmanschap, zoowel als de rijksgrooten en onderdaanen van Slangenoor, ’t zy inboorlingen van het land dan wel zig daar neder gezet hebbende de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de Hooge Regee- ring deezer landen, benevens degenen, die vanwegen hoogstdezelve het gebied te Malacca voeren, gehouw en getrouw zullen weezen, zig omtrent alle dezelven eerbiedig en gehoorzaam gedraagende, zonder daartegen ooit iets te onderneemen, t zy direct of indirect: Dat daar van nu af aan eene bestendige vrede, vriend- en bondgenootschap zal plaats hebben en door alle mogelyke mid- delen gecultiveerd worden tusschen de Nederlandsche Oost- indische Compagnie en het koningrijk van Slangenoor de inge- zetenen van dat rijk; die tegen de Compagnie gerebelleerd, dog daarover berouw en leedweesen getoond hebben, nimmer over hunne meineedig- en wederspannigheyd zullen worden vervolgd of ontrust, mits dat zy voortaan den pligt Fan braave en vreed - zaame vassallen en onderzaten betragten_ Dat de Nederlandsche Oostindische Compagnie den Voor - OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

575

spoed van het koningrijk van Slangenoor, zooveel immers moge- lijk, zal bevorderen, hetzelve tegen zyne vyanden beschermen en den vorst, Radja Ibrahim, gelijk ook zyne opvolgers in het leen-

manschap, by hunne regten handhaaven. Dat daarentegen ook de doorlugtige leenman, rijksgrooten en onderdaanen van Slangenoor Comp” vrienden voor hunne vrien- den en Comp vyanden voor hunne vyanden zullen houden, mits- gaders als zoodanig behandelen en, des noods, de Nederlandsche Oostindische Compagnie bystaan met volk en vaartuigen naar hun vermogen Dat den vorst Radja Ibrahim aan d’Nederlandsche Oostindi- sche Compagnie zal restitueeren, gelijk hy restitueert by deesen, alle Comp’ effecten, canons, mortieren, affuyten, rampaarden, enz, als er thans op Slangenoor nog te vinden zijn volgens door Zijn Hoogheyd daarvan geformeerde en overgegevene specifique notitie_ Dat de onderdaanen van de Nederlandsche Oostindische Compagnie en anderen, onder haare bescherming leevende, Vrye- lijk op en in alle havenen, rivieren en landen van Slangenoor, gelijk ook daarentegen de inge ezetenen van dat koningrijk op Malacca en dies jurisdictie zullen mogen vaaren en handel dryven, dog niet in de bekende contrebande- goederen, mits zig reguleerende naar de wetten, regten en gewoonten van den lande, en betaalende de geregtigheden, welke van ouds geinstitueerd zijn. Maar dat degenen, die niet genegen mogten weezen om in elkanders havens eenige koopmanschappen te Iossen of te laaden, zullen mogen vertrekken zonder eenige andere geregtigheyd, als die van ankerasie, te betaalen, onder deezen verstande nogtans_ dat dezulken binnen den tijd van drie dagen de haven; daar zy ingekomen zijn, zullen moeten verlaaten, tenzy door zeenood bin- nengeloopen, wanneer een langer verblijf, naar bevinding van zaaken_ zal toegestaan worden. Dat geene vaartuigen van Slangenoor Malacca zullen mogen passeeren, zonder daar aan te leggen, om met eene paspoort voor zien te worden. 10. Dat geene andere Europese natien als de Nederlanders, nog ook geene Chinesche jonken in de havenen of onder het gebied van Slangenoor, ’t zy ten handel of om andere redenen, zullen mogen geadmitteerd, maar direct moeten afgeweezen worden, behalven in cas van zeenood of kennelijk gevaar, alzoo men dan wel eenige uitzondering daarin zal kunnen dulden_ 576

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

11 . Dat Radja Ibrahim en zyne successeuren in het leenmanschap, mitsgaders de rijksgrooten Fan Slangenoor verpligt zullen weezen om al het tin, dat daar ingezameld of aangebragt word, aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie te Malacca te doen leve ren, de baar van drie honderd vijf en zeventig Hollandsche ponden Voor agt en dertig ronde reaalen Tan agten, wanneer het gezui verd of tot inktkokers gegoten dog voor het ongesuyvert tin voor zes en dertig reaalen En waneer ’t selve door Comp vaartuigen off haare ingesetenen gehaalt worde, alsdan ses en dertig gelyke reaalen voor d’eerstgemelde en vier en dertig Foor d’laast- gemelde soort zal betaalt worden_ 12. Dat Radja Ibrahim en zyne successeuren in het leenman- schap, mitsgaders de rijksgrooten van Slange enoor_ overtuigd Van de

noodzakelijkheyd der weering van de zeeroveryen, die veeltijds in deese straat geschieden, nadien de smalle handelaars daardoor van hunne goederen, vaartuigen, leven of vryheid beroofd, en de wederzijdsche onderdaanen dus in hunne vaart en handel gestremd worden, tot merkelijk nadeel en ongerief beiden van hun en van de ingezetenen der omleggende plaatsen, aan geene persoonen, die onder de minste verdenking leggen dat zy zig met de schandelyke kostwinning van zeeroof geneeren, schuilplaats in eenig gedeelte van het koningrijk zullen geeven, veel min eenige bescherming verleenen, maar daarentegen met de Nederlandsche Oostindische Compagnie medewerken, om; zoodra vernomen wordt dat zig in deese straat zeeschuimers onthouden, dezelven vernielen en uit te roeyen door het in zee zenden van welgewapende vaartuigen, of andere middelen, opdat het vaarwater moge worden beveiligd, en wederzijdsche onderdaanen hunnen handel met gerustheyd kunnen en mogen dryven: 13. Dat de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de door- lugtige leenmannen, benevens de rijksgrooten van Slangenoor, ook zorg zullen draagen, dat de onderdaanen van den eene tegen die van de andere zyde, ’t zy ter zee, ’t zy te lande, geene gewel- denaryen pleegen, nog elkanderen verongelykingen of schaden toebrengen, dog indien zulks egter onverhoopt en in weerwil Fan alle genomen precautien mogte gebeuren, den schuldigen ten afschrik Fan anderen, naar de strengheid der wetten laaten straf- fen, overeenkomstig met de misdaad terwijl de doorlugtige leen- mannen van Slangenoor, tot vermyding van onaangenaamheden, hunnen onderdaanen de strictste order zullen geeven, om by ont- moeting Fan Comp” kruisvaartuigen, wanneer een schoot, ’t zy

met of zonder scherp, gedaan wordt, by dezelven te komen, ten einde gevisiteerd en niet Voor zeerovers aangezien te worden_ 14_ Dat; byaldien iemand van de onderdaanen der contracteerende partyen uit oorzaake van eenig gepleegd delict, of om andere redenen, tot de eene of andere van dezelve partyen overloopt, men hem na gedaan ontbod ten eersten zal uitleveren, zonder zoo- danige persoon te verschuilen of agter te houden, al was het zelfs ten aanzien van de Christenen, dat zy onder het gebied van Slangenoor de Mahometaansche religie mogten hebben aan- genomen_ 15_ Dat de doorlugtige leenmannen en rijksgrooten van Slangen- oor alle de van Malacca weggelopen dan wel geroofde en ver- voerde slaaven of dividooren; 887_ die onder het gebied van Slan- genoor nu of voortaan gevonden of gebragt mogten worden, zullen doen overgeeven aan dengenen, die tot de overneeming daarvan gequalificeerd is, onder genot van twintig rijksdaalders voor elken slaaf of dividoor, die Op deeze wyze zal agterhaald en overgegeven worden gelijk de Nederlandsche Oostindische Compagnie het- zelve zal doen ten opsigte van die van Slangenoor, welke op Malacca of elders onder dies jurisdictie kunnen worden aan- gewezen, onder een gelijk genot van twintig rijksdaalders

voor ieder, terwijl de beide contracteerende partyen daarenboven tegen de slaafenreductie door strenge wetten de noodige voorziening zullen doen, om dezelve kragdadiglijk te beletten en tegen te gaan_ 16. Dat de ordinaire weg van justitie vOor een ieder open en de loop daarvan ter weederzyde vry zal weesen, zoodat de onder- daanen van beide de contracteerende partyen hunne regten, actien en pretensien volgens de wetten en statuten vanl ieder land zullen mogen instellen, ten einde daardoor ter wederzeide, zonder onder- scheid, te erlangen zoodanige voldoening, als hun wettiglijk zal geoordeeld worden toe te komen, opdat dus een ieders goed regt bewaard moge blyven: 17 . Dat de rijksgrooten van Slangenoor by overleiden van den regeerenden vorst 0f leenman, niemand buiten voorkennisse van den WelEdelen Gestrengen Heer gouverneur en zyne raaden te Malacca tot zynen successeur zullen mogen verkiesen, en dat degene, die verkoren is, de bestiering van het rijk wel provisioneel zal mogen aan- vaarden, maar niet als regent en leenman ingehuldigd worden dan met consent van de Nederlandsche Oostindische

1. Pandelingen.

37 578

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Compagnie, waarna Zyne Hoogheyd verbonden zal zijn naar Malacca te komen, of gevolmagtigde ministers te zenden, om dit tractaat aan nemen en te bezweeren 18 Dat voor het overige de Nederlandsche Oostindische Com- pagnie, zoowel als Radja Ibrahim en zyne successeuren in het leenmanschap, mitsgaders de rijksgrooten van Slangenoor in waarde zullen houden en opvolgen het tractaat, dat Sultan Sala- hoedin, de overleden vader van Radja Ibrahim, voor zig en de gantsche Slangenoorsche gemeente met de gemelde Compagnie te Lingy gesloten heeft Op den 8 January 1758, 888) in zooverre het- zelve door dit tegenwoordig tractaat niet gealtereerd is Beloovende den doorlugtigen leenman Radja Ibrahim en de rijksgrooten van Slangenoor_ Zoo voor zig als voor hunne wettige descendenten en successeuren, dit tractaat in alle zyne articulen heiliglijk en inviolabel te zullen onderhouden en nakomen, Zoo lange zon en maan haar schijnsel geeven, zonder daarvan in het minste of geringste af te wyken: Gelijk mede de heer Abraham Couperus, als gevolmagtigde in den naam en vanwegen de Nederlandsche Oostindische Com- pagnie belooft en aanneemt, zig naar den inhoud der voorschreven articulen te zullen gedraagen

Ter oorkonde van de waarheyd en opregtheyd is dit tractaat door Radja Ibrahim en de rijksgrooten van Slangenoor plegtiglijk op den alcoran bezworen, met hunne handtekeningen, nevens die van den meergemelden heer Abraham Couperus bekragtigd en met het cachet, zoowel van de Nederlandsche Oostindische Compagnie als van het koningrijk Slangenoor bezegeld: Zijnde hiervan

gemaakt drie eensluidende instrumenten in de Hollandsche en Maleytsche taale, een om naar Batavia aan de Edele Hooge Indische Regeering gezonden; het tweede om te Malacca bewaard, en het derde om aan Radja Ibrahim over- gegeven te worden.

Actum in' $ E Comp' schip Java, ten anker leggende voor Slangenoor, den 29 July anno 1786. Onder stond : By indispositie van welmelde gevolmagtigde heer bevelhebber tot het bekragtigen deeses met myne gewoone handtykening volkoomen gequalificeerd was geteekend G L. Velge

888) No. MX OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

579

Terzyde stond 's E. Comp zegul, gedrukt in rood lack; daaronder Ter ordonnantie van welgemelde gevolmagtigde heer bevelhebber was geteekend G. L Velge, secretaris_

1. MOLUKKEN_SANGIREILANDEN.

October 1786. 880 -

Bij de verheffing van Ericus Jacobs, zoon van den overleden vorst Ismael Jacobs van Siau beloofde hij alle vroegere contracten te zullen nakomen, nl_ die van en 9 November 1677 (Corbus III p: 90 vlg), 10 Augustus 1696, 10 September 1703 en 23 Juli 1714 (mij alle drie onbekend), December 1752 (Corpus V p. 592) en 12 November 1779 (hiervoor no. MCXIV. Het contract behelst verder niets nieuws. (Cs)

MCLXV MALAKKA-DJOHORPAHANG enz_

February 1787 . 800

Daar de vorst van Riouw niet bij machte was aan de financiele verplich- tingen te voldoen, die het contract van 10 November 1784 hem oplegde; Wer- den enkele nieuwe bepalingen dienaangaande vastgesteld: Vgl NETSCHER 205 vlg: (Cs:)

Conventie aangegaan en geslooten tusschen den Gouverneur en Directeur van Malacca, met dies onder- hoorigheeden, Pieter Gerardus de Bruyn, van weegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie ten eenre, en den doorlugtigen vorst Padoeka Serie Sulthan Machmoet Chia, koning van Johor; Pahan enz ter andere zyde

Door den Heer Gouverneur en Directeur va/7 Malacca met dies onderhoorigheeden Pieter Gerardus de Bruyn, aan den door- lugtigen vorst en Heer, Padoeka Serie Sulthan Machmoet Chia, koning van Johor, Pahan enz,, die met Zyne drie rijksraaden Radja Bindhara, Radja Tommongon en Radja Indra Boengsoe hier ge-

komen is om den gemelden Heer Gouverneur te ontmoeten en met ZijnwelEd_ te overleggen, hoedanig de bloei en welvaart van het 880) Uit het Contractenboek XI no. 19 bl. 863 op het Arsip Negara Djakarta 890) Uit het Contractenboek VIII 16, op het Arsip Negara Djakarta. Ook afgedrukt door NETSCIIER, Djohore Siak, bijlage XXXIV_ 580

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

gemelde koningrijk, dat de hooggemelde vorst als een wettig en onsterfelijk leen van de magtige Nederlandsche Oostindische Compagnie ontvangen heeft, best soude kunnen bevorderd, dog ook teffens aan de gemelde Compagnie eenige vergoeding beschikt worden van de ongelden der bezetting, welke tot zekerheid en ver dediging van Zijne Hoogheid op Riouw gelegd is. Eenige voorstellen dientwegen aan Zijne Hoogheid gedaan en dezelven rypelijk overwogen Zijnde; hebben beide de gemelde Gouverneur en Koning op verhoopte approbatie en ratificatie van hunne HoogEdelheeden, den Gouverneur-Generaal en de Raaden van Neederlandsch Indie Batavia, zig met elkanderen verdragen en geconcludeerd over en tot zoodanig pointen als bij deezen beschreven zullen worden_ De koning, zich onvermogend bevindende, om jaarlijks eene toereikende somme gelds op te brengen tot onderhoud van de voor- schreven bezetting, gelijk Zijne Hoogheid bij het 7e articul van het tusschen den WelEd, Gestrengen Heer Jacob Pieter Van Braan, commandant en chef van de oorlogmagt der Hoogmogende Heeren Staten-Generaal van de vereenigde Nederlanden in deze gewesten Foor en vanwege de Compagnie door Zyne rijksraaden op den 10 November 1784 geslooten tractaat van rrede, vriend- en bondgenootschap beloofd heeft, 891_ staat derhalven aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie af alle zulke geregtigheeden, als ooit op Riouw geheven zijn, of zouden kunnen geheven worden, teneinde voor de gemelde Compagnie ’t zy by verpagting aan de meest biedende, dan wel by accoord of by collecte, buyten bemoeyenisse van iemand anders, te worden ontvangen, mits dat, n12 de introductie Van zoodanigen ontvangst, de koning en zyne rijksraaden van het bedragen dier geregtigheeden in elk der drie eerstkomende jaren genieten een derde deel, waarvan de eene helit voor den koning zal wcezen en de andere helft voor de vier rijks- raaden, zullende gemelde compagnie den koning en zyne rijks - raaden dat genot langer laaten behouden, indien bevonden wordt dat zy zonder hetzelve niet bestaan kunnen Maar, nademaal tot de heffing van de meergemelde geregtig- heeden voor de Nederlandsche Oostindische Compagnie, volgens de overeenkomste met den koning eerst de noodige arrangementen moeten gemaakt en die heffing overzulks niet dan met het begin van de maand Juli des loopenden jaars 1787 in trein gebragt kan worden, zal de koning al wat gedurende de eerste zes maanden deszelide jaars op den tegenwoordigen voet van invordering ont

691) Zie hiervoor no_ MCLVI: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800

rangen is, na de expiratie van dat halve jaar, ter goeder trouwe opgeven aan Compagnies resident te Riouw, cn vervolgens de helfte Fan dies montant aan denzelven uitkeeren ten behoeven van de Nederlandsche Oostindische Compagnie. Alle inkomende en uitgaande goederen tenzy by dezen speciaal uitgezonderd, zullen bij het passeeren van den boom 802 betaalen vijf ten honderd, volgens de waarde of den verkoopsprijs dier goederen, dog de producten van de plaatsen en eilanden, staande onder Konings jurisdictie, zullen, wanneer zij niet door vreem- dlelingen maar door onderdaanen Van Zyne Hoogheid op Riouw worden aangebragt, eenlijk by den uitvoer de gemelde vijf percent betalen en dus niets by den invoer; onder deze voorwaarde nog- tans, dat by aanwas der welvaart ran Riouw en dies onderhoorig- heeden met den koning weder zal worden overlegd of men op zulke producten, door de onderdaanen van Zyne Hoogheid inge oerd, ook niet eene draagelijke impost zoude kunnen leggen, Omn de Nederlandlsche Oostindische Compagnie verder tegemoet komen omtrent de onkosten, die zy tot hiertoe aan de meergemelde hezetting heeft moeten besteeden De koning en zyne rijksraaden zullen zoo wel als Zyne onder- hoorigen, Compagnies dienaaren en vreemdelingen, den bepaalden tol betaa len, gelijk ok de Compagnie zelf, wanneer zy er andere handelwaaren, als speceryen, amfioen, tin en peeper ten verkoop brengen laat Leevendig vee, versche visch, allerhande vrugten en groenten, z00 ook drooge vis of karwaat, die van de in de straat Malacca gelegen Maleitsche plaatsen wordt aangebragt, zullen den tol in geheel niet subject zijn. Geene van de aankomende of vertrekkende handelaars, ’t zy onderhoorigen van den koning of vreemdelingen, zullen na de in- troductie Fan hetge een in het articul bedongen is, nog aan Z. H_ nog aan iemand zyner rijksraaden of andere grooten, nog aan Com- pagnies resident op Riouw, eenige geschenken behoeren te geeven_ veel min dezelve van hun, onder welke benaming ook; mogen ge- rorderd worden, buiten de vastgestelde tollen en geregtigheeden_ Egter zal het hun vry staan iets aan den koning te ofireren indien het uit eigen motief en ter betooninge hunner eerbied doen willen: De koning zal niet alleen voor de helfte deelen in de kosten van de paalen, die ter vernieuwing Cu rerplaatsinge Fan de Boom

1. Dwz. het tolkantoor: (Cs.) 582

naar Tanjong Pinang geleverd worden, maar ook na voltooying van dat werk de tot onderhoud van dezelve boom benoodigde paalen door zyne onderhoorigen vooruit aan Compagnies resi- dent doen bezorgen, die daarentegen zoowel nu als in het vervolg

het bearbeiden en inheyen van de gemelde paalen voor Compagnies reekening zal bekostigen_ De boom zal door Compagnies volk bewaakt, ’s avonds be- hoorlijk geslooten C11 voor niemand buyten de uyterste noodzake- lijkheid geopend, maar tot s ochtends geslooten gehouden worden_ Soengie Riouw, 893 die onlangs toegedempt is, moet zoodanig blyven, ongeacht de misnoegdheid van degenen, welke bevorens van die spruit gebruik gemaakt hebben, dewijl het algemeen belang hetwelk de toedempinge van dezelve spruit vereischt heeft, voor dat der byzondere persoonen behoort te gaan. 10. Alle voorvallende geschillen onder de aankomende vreemde- linge en, gelijk ook tusschen hun en de inwooners of onderhoorigen van Riouw zullen door Compagnies resident, dog die van de Maleyers en Boegineeschen onder elkanderen, Foor zoovetre zy onderhoorigen van Riouw zijn, door den koning gedecideerd wor- den, zonder dat de eersten zich uit dien hoofde ontslagen zullen mogen reekenen van de gehoudenisse, omn aan den koning te be- wyzen die eerbied en gehoorzaamheid, welke aan zijn verheven caracter onwederspreekelijk toekomt_ En vermits de Chineeschen, schoon op Riouw gezeten en aan den koning onderworpen_ dien zij daarom ook evenals zyne andere onderhoorigen naar hun Fer= mogen moeten ten dienste staan, mits naar de redelijk - en billijk- heid beloond wordende, onder de vreemdelingen behooren, zullen niet alleen over hun vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie capiteins aangesteld, maar ook hunne onderlinge ge schillen; indien Zy niet van aangeleegenheid zijn door hunne capi teins, dog anders door den resident worden beslist. Maar wanneer een Chinees door iemand der onderhoorigen Fan den koning, ’t zy Maleyer of Boeginees beleedigd, verongelijkt of verkort is, zal hy hem by den koning aanklaagen en de koning daarover moeten oordeelen; zonder den klaager naar iemand zyner rijksgrooten over te wijzen, gelyk daarentegen de zoodanige Fan konings onder- hoorigen, die door een Chinees is beleedigd, verongelijkt of verkort; hemn by den capitein der Chineeschen za/ aanklagen, en door hem daarover laten jugeren_ Egter zal degeene, die met de beslissing Va/l den koning of van de capiteins der Chineeschen te onvreden

1. De rivier van Riouw. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

is, van Compagnies resident Op Riouw regt mogen verzoeken, en deze dan verpligt zijn, om de zaak kwalijk gedecideerd zijnde, zulks met concurrentie van den koning te redresseeren of zoo de koning en Compagnies resident het daarin met elkanderen niet eens kun- nen worden, de zaak in questie te stellen aan de definitieve uit- spraak van den Gouverneur te Malakka. 11. De doodstraffen die de koning aan misdadige Maleyers of Boegineeschen, onderhoorigen van Zijne Hoogheid zijnde, oplegt, zullen voortaan, onaangezien haare gelijkvormigheid aan s lands

wetten, niet mogen ter executie gebragt worden, zonder des resi dents voorkennis, terwijl vreemdelingen en Chineeschen, welke zulke straffen verdiend verdiend hebben, met de stukken te hunnen laste herwaarts moeten worden overgezonden_ 12. Op Pahan mogen geene Chineesche of andere jonken gead- mitteerd, maar moeten by aankomst naar Riouw overgewezen worden: 13. De ingezetenen van Riouw zullen omtrent de in- en verkoop ran goederen, die niet verboden zijn, alle de vrijheid en faciliteit genieten, die hun niet geweigert kan worden, zonder dat de koning aan iemand van dezelve, 't zy groot of klein, ooit het voorregt zal toestaan van privatief in eenige soorten van koopmanschappen te handelen. 14_ En om de bewoners van de overige onderhoorige plaatsen ook uit hunnen presenten armoedigen staat op te beuren, zal de koning de producten hunner landen tot reedelyke pryzen laten verkoopen, of hun aanmoedigen om ze zelfs ten verkoop Op Riouw te brengen, zorg dragende dat zij nog in hun land, nog Op Riouw door iemand gekneveld of benadeeld worden: Dan, de koning zal daarentegen ter verbetering tegelijk Fan zijn en zyner rijksraaden bekrompen vermogen, met advies van den laatstgemelden en Compagnies resi dent, elk van die plaatsen zoodanige jaarlijksche contributie Op leggen, als men vermeenen zal billijk en draagelijk te weezen, en daarvan zooreel aan zyne rijksraaden uitkeeren, als tot hun be- staan noodig is. 15. Gemerkt de vier eerste ministers te Riouw , Radja Toea, radja Bindhara, radja Tommongong en Radja Indra Boengsoe, volgens het 3* articul van het voorschreven tractaat van den 10 November 1784, eenlijk wegens de tocnmaalige onbedreven of onervaaren- heid van den koning in zaken van de regeering, aan denzelven tot cencn raad zijn toegevoegd, om Zyne Hoogheid daarin te helpen 584

cn te ondersteunen dog de koning sedert zoodanig in kennis en doorzigt is gevorderd, dat Zyne Hoogheid de meeste zaken nu zelf kan manieeren, verklaart de gouverneur by deezen vanweegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en overeenkomstig met de intentie der Edele Hooge Indische Regeering te Batavia, dat het gemeld 38 articul van het tractaat Zyne Hoogheid in zyne wettige en na tuurlyke auctoriteit van koning, niet verder kan ver- binden, als dat Zyne Hoogheid wel met opzigt tot de aangelegenste zaaken van s lands bestier en belang niets moet besluiten en uit- voeren, zonder voorkennis en overleg Fan zynen gemelden raad, maar dat alle andere zaaken en inzonderheid die, welke geen uit- stel gedoogen of de huishouding betreffen, door Zyne Hoogheid alleen, dan wel met concurrentie van Compagnies resident op Riouw, zooals de omstandigheeden het zullen rereischen, kunnen en moeten worden afgehandeld en uitgemaakt. Ten blyke van de opregtheid deser conventie, die de beide contracteerende partijen belooven heiliglijk te zullen nakomen en doen nakomen, hebben zij dezelve met hunne handteekeningen be- kragtigd en daarboven doen drukken het

groot zegul van de Nederlandsche Oostindische Compagnie en den koning van Johor; Pahan enz. Zijnde hiervan gemaakt drie eensluidende acten de eene O1n naar Batavia gezonde en, de tweede om te Malacca bewaard en de derde om aan den hooggemelden vorst overgegeven te worden: Gedaan te Malacca den February des jaars 1787 . Was getekend P. G. de Eruyn: Onder de Maleidsche tekst staat het zegel van den koning gemeld:

MCLXVI: MOLUKKEN_NOORD CELEBES_

10 Februari 1787. 894 `

Vijftien jaar het sneuvelen van een vorst van het minuscule rijkje Boalemo kwam men tot het besluit met het oog de goudleverantie cen nieuwen koning te verheffen. Hij bezwoer de voorafgaande contracten, die niet worden opgesomd die mij onbekend zijn, zullen nakomen_ Over de verschillende rijkjes in de buurt van Gorontalo rergelijke men B. J_ HAGA, De Limapahalad (Gorontalo) in het Tijdschrift van het Bataviaasch Genoot - schap, 71, 1931 speciaal Bijlage II op p: 224. (Cs.)

80!) Uit het Contractenboek XI no. 19 bl. 655 op het Arsip Negara te Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

585

Contract en voorwaarden aangegaan, gesloten, ge- teekend, besworen en rerzeguld tusschen den Wel - Edelen Agtbaren Heer Alexander Cornabe, Gouverneur en Directeur der Molucco’ $, benevens die van sijnen Rade, in name en Fan wegen Zijn HoogEdelheid, den Hoog Edelen Gestrengen Groot agtbaren Wijd gebieden- den Heer M’ Willem Arnold Alting, Gouverneur Gene- raal, benevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de generaale Nederlandsche Oost Indische compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden, in deese gewesten, ter eenre, cn den geeligeerde koning van Boulemon, Kitchel Piloa, met zijne rijksgrooten ter andere zijde.

Naadien de volkeren ran Boulemon of zoogenaamde Tombel- ders, zedert het ongelukkig sneuvelen van derselven prins Pieter Marpaty, in 1772, sonder wettig hoofd gebleven, daardoor grootelijks verstrooid zijn geworden en het in hoofde gem. Wel- Edele Agtbare Heer Gouverneur en Raad der Molucco’s heeft behaagd, om uit dien hoofde, zoowel als op de instantige beede en voordragt der om voorschreven reden expres aan dit Kasteel opgekomen hier tans presente Rijksgrooten Fazl Boulemon, mij Kitjil Piloa, in steede van voornoemden mijnen gesneuvelden broeder; Op hooge approbatie Hunner HoogEdelheden, de Hooge Indiase Regeering te benoemen en aan te stellen tot koning over voorm. volkeren van Boulemon, zoo beloove en zweere ik koning Kitjil Piloa Eerstelijk, mij en met mijne nakomelingen in allen deelen te zullen naarkomen en doen onderhouden, alle zoodanige

contracten en verbindtenissen als voor dezen tusschen de Edele compagnie en mijne predecesseuren zijn aangegaan, bezworen en verzeeguld, voor zoo ver dezelve op de presente tijds omstandigheden nog applicable sijn en door mij en mijne onderhoorigen kunnen werden nagekomen en onderhouden Tweedens beloove en sweere ik koning met mijne rijksgrooten aan de Edele compagnie ’sjaarlijksch te zullen leveren, een quan- titeit van een honderd realen stofgoud, het reaal gerekend tegen ticn rijksdaalders, schoon C11 welgezuiverd, halende niet minder dan 19 karaten, welk stofgoud door mijne onderhoorigen sa1 wer- den gegraven in de mijnen 1271 Ilangatta of eenige andere naburige goudmijnen onder Quandang, alwaar tans domicilium houden en van waar niet sullen mogen verhuizen naar elders, huiten voorken- 586

GENERALE NEDERLAADSCHE GEOCTROYEERDE

nis en speciale licentie der Moluksche Regering, weshalve de door Ons beloofde quantiteit van een honderd realen goud, met al het- geen nog daarenboven door een ander mogt worden gegraven, Om de nabijheid ook sal werden getroqueerd en gelererd aan Quan- dangs Resident, voor zoodanige compagnies koopmanschappen Clt contanten als aldaar voorhanden sullen nescn_ Derdens overmits wyders in hoofde gem Heer Gouverneur en Raad op de dringende sollicitatie van mij Koning en rijks - grooten, voor compagnies rekening hebben genomen soodanige rijksd” 700, als wij hebben op schuld opgenomen van Quandangs Resident Schae, ter inlossing van een gedeelte onser hier en daar verpande en in schulden geraakte onderdanen, z00 beloove ik Koning en rijksgrooten en verbinden ons bij deese plegtig, dat wij voorsz somma van 700 rijksd’ , bij onse terugkomst aan onze woon- plaats, sonder uijtstel in stoffgoud sullen voldoen en restitueren aan compagnies Resident te Quandang, waarentegen; ten einde den presenten koning, zoo veel te beter in staat te stellen, ter roldoening van sijne verbindtenissen, Gouverneur en Raad ook belooven te zullen difereren aan het instantig rersoek van gem koning en Rijksgrooten , om hunne pogingen aan te wenden bij de koningen van Gorontalo, Limbotto en Bwool, dat de in voorschr_ drie Rijkjes verstrooide en door derzelver koningen aangehouden werdende Tombelders mogen werden teruggegeven en gesteld on- der het gezag van den tans aangestelden koning:

Al welke articulen CI voorwaarden ik koning Kitjil Piloa, met mijne hier presente Rijksgrooten, beloove en aanneme, heilig Cn sonder afwijking te sullen onderhoud en, naarkomen, en doen naar- komen, waartoe wij ons bij desen verbinden met onse handteeke ning en solemnelen eede op den alkoran

Aldus gedaan, besloten, bezworen en verzeguld te Ternaten, in ’t Kasteel Orange, den 10 February 1787.

(w.g.) Alex. Cornabe; B. Wentholt, J. G. W Heinrichs Durr, J”. Bax, D. Ogelwight

(Hieronder volgen de handteekeningen van den Koning en van de Rijksgrooten) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

587

MCLXVII: MATARAM_DJOKJAKARTA.

28 Mei 1787 805 -

Nog steeds bleef de zonderlinge grensregeling tussen1 Compagnie de Javaanse rijken het politietoezicht bemoeilijken: Het hier volgende cOn- tract een poging met Djokja tot een betere regeling tc komen: (Cs.)

Contract gesloten en vastgesteld, tusschen het opper- hoofd Wouter Hendrik Ysseldijk, en Raaden Adipatty Danoe Redja, den eerst genoemde van wegens de Compe. door den WelEdelen Gestrengen Groot Acht- baren Heer Jan Greeve, Raad van Nederlands India, mitsgaders Gouverneur en Directeur op en langs Java’$ Noord Oost Cust Et” Et” Et:, en den laatstgemelden door zijn vorst den Sultan daar toe gelast en geauthori- seert_

Daar de dagelijkse ondervinding leert, dat er niet zelden in den afstand van de hoven en wel het meest op en bij de plaatsen der limietscheijdingen tusschen de landen, opgedragen aan de res- pective vorsten en die dewelke toebehooren aan de doorlugtige Nederlandsche Maatschappije, verschillen ontstaan tusschen de wederzijdse onderdanen, Z0o over zaken, onderlinge negotie en geldleningen, als wel voornamentlijk over die Fan dieverije, over- last en gewelt, uijt welk eerste dikwils zeer schadelijke vergoedinge voor de wederzijtsche regenten proflueeren, en uijt de laast ge- melde te meermalen ontstaan moorden en doodslagen, wijl het althoos onze wederzijdse pligt is, om de goede ingeseetenen, z0o veel mogelijk te bevrijden voor alles wat hun schadelijk kan zijn_ en te zorgen dat alle hinderpalen weggenomen worden, die eenige inbreuk mogte kunnen maken op de gezeegende situatie waarin Java zig thans bevindt; is er invoegen hier bovengemeld onder on5 vastgesteld en beslooten Betreffende den handel tusschen de bewooners van dle stran- den, zoo wel Chineesen als Javanen, en die der bovenlanden, dezelve zal zonder eenige stoornisse als van ouds gedreven worden, mits onderworpen blijvende aan de dienaangaande bij den supe- rieur bereeds vastgestelde bevelen; ten opzigte van smokkelarijen als anderzints, dan wel zoodanige veranderinge als er nog in der tijd hier omtrent mogte worden gemaakt.

1. Uit het Contractenboek XVI op het Arsip Negara

Djakarta: 588

Daar het te meermalen gebeurt dat deese handel gedreren wordt, door dezulken die zig toeleggen op veelerleij zoorl VaII bedriegerijen en daardoor niet zelden de te veel vertrouwende parthij en goede ingezetenen; insteede van voordeel te erlangen van het zijne beroofd, ja zelve de Regent waar onder sorteert aangesproken wordt over pretenties van welkers omstandigheden en toedragt hij ten eenemale onbewust is, zoo is goedgevonden dat Foor Zoo rerre de wederzijdse onderdanen elkanderen in den rerkoop van goederen dan wel toevertrouwing van nog onbetaalde penningen meenen te mogen fieeren, zijlieden daarin niet zullen verhindert werden; dog ingevalle deeze of geene van de parthijen zig koomen te beklagen over wanbetaling dan wel blijken Fan bedriegerijen, de Regenten z00 min van de stranden als die der respective vorsten voorttaan verpligt zullen zijn, zig daar mede te bemoeijen, rec] min te repondeeren, Voor de daar uijt resul terende schaade over en weer ten ware dat gemelde zig beklaagen- de parthijen met goede hewijsen konde aantoonen bevorens over zodanige zaaken bij hem Regent g’addresseert en dies goedkeuring off borgstelling erlangd te hebben, in welk geral hij verpligt zal zijn, de leijdende parthij op eene billike wijse roldoening en her stelling van schaade te besorgen Dat voortaan bij voorvallen Fan onderlinge pretenties, dan wel zaken van twist, of te meerder belang niemand z0o Iin an de stranden als die der vorsten, zig hierover in correspondentie zal mogen inlaten met den regent onder wiens district het VOor- gevallene plaats heeft; maar verpligt zal zijn Fan de kant der bovenlanden zig direct te adresseeren bij den Raden Adipatti, ten einde de zaaken door hem aan opperhooft en door deese Fer volgens aan den Heer Gouverneur bedeelt word, zoo als aan de kant Tan de strandregenten geschieden oet aan den Resident onder wien sorteert, ten einde dese in staat gestelt word meede de Ed. Heer Gouverneur over te onderhouden; in welk geval men vooral zal moeten zorgen dat de pretentie of schade, waarorer men zig ophoud, blijkbaar en voldoende bewijsen is, om Op dien grond billijke vergoeding te kunnen verwagten. Daar egter de dieverijen van buffels, karren; ploegen en andere goederen van minder waarde over en weer te dikwerff plaats heb ben, vooral in de districten boven Joana, en daar b’ooste tot agter Sourabaija toe, dat wilde men Van ieder z00 een geval invormatie innemen en daarover bevoorens naar Samarang of de hoven schrijven, de bezigheden Fan ’t regt hier door niet alleen al te OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

589

zeer vermenigvuldigt maar de zaken ok te lang daardoor zoude opgehouden worden, is hier omtrent goedgevonden in het hier- rooren Vernelde articul omtrent de correspondentie deeze uijtzon- dering te maken, dat de zulken die zig te beklaagen hebben orer dieverijen Van buffels, dan wel andere goed eren van minder

waarde, tot de bebouwing van de landen behoorende, zig ten eersten zullen hebben te adresseeren bij den Regent waaronder sorteert, en deugdsame bewijsen geproduceert hebbende dat zij werkelijk ge- stolen zijn, gem_ Regent als dan gequalificeert zal weesen dient- wegen niet alleen vergoeding van het verloorene te eijschen, maar zelve op dat dergelijke dieverijen z0o veel mogelijk worden tegen- gegaan, te vorderen de helft van de waarde van het gestolene [Oor boete bovendien, te vinden uijt zodanige sources als den Regent waaronder den diefstal is voorgevallen oirbaar vinden zal, en Fer- antwoorden kan, welke afdoening zonder eenige tegenstribbelingen volgende, zoodanigen regent alsdan zal kunnen volstaan met het roorgevallene als eene gepasseerde zaak aan den Rijksbestierder dan wel Resident waaronder sorteert; te bedeelen met overzending der boete, dog tegenstaande of weijgering ontmoetende om het gestolene terug te erlangen, zal hij verpligt zijn invoege als hier boven in Art. drie bepaald is, de zaak met de daartoe behoorende bewijsen aan het regt bekend te maken. Daar het ook niet zelden gebeurt dat er over bovengenoemde diverij dan wel over het elkander betwisten van rijstvelden en het daartoe behoorende water, vooral in landen die onder de geberg tens leggen zodanige twist ontstaat dat het vermoorden van een off ander partheij dikwils het gevolg van is, en dit volstrekt strijt tegens alle goede ordre en directie, zoo zal een ieder onse onderhoorige doen gelasten, dat dengeene die op dergelijke wijse beleedigt word en met goede woorden zijn beleediger niet van zijn gedoente kan detourneren, zig ten eersten zal moeten adres- seren aan het hooft of Bebekel van de negorij waaronder sorteert, ten einde de zaake door deze verder aan den Regent Van het district worde bekend gemaakt; dog zal niemand wie het ook zoude mogen zijn, eenige represailles mogen gebruijken ofte zig zelve regt verschaffen sub poene dat den beleedigde in zoo een geval ten eenmaal verstooken zal zijn van het hem anders toekomende regt, daarenboven aanspreekelijk blijvende voor de straffe en andere onaangenaame gevolgen die uijt zoo een gedoente na ’s lands wet- ten kunnen en moeten resulteren:

Dat indien er sendelingen dan wel handelaars uijt de boven- 590

landen afkomen, en in een negerije onder de stranden behoorende willende overnagten, dan wel van de stranden koomende sulx willen doen in een dessa onder Djokja sorteerende, zij alsdan den Loera of het hoofd van de negorij cen schriftelijk bewijs van hun hoofd door wien zij gezonden zijn, zullen moeten vertoonen, hoe veel de goederen die zij bij zig hebber, waard zijn, en alsdan be stoolen wordende en werkelijk kunnende beeedigen dat die meede gebragte goederen hun dien nagt; en daar ter plaatse, ontvreemd zijn, zij alsdan vergoeding zullen kunnen vorderen Fan het ver loorene van het hooft aan wien zij een schriftelijk bewijs vertoond hebben. Ingevalle het gebeurt dat de wedersijdse

handelaars op Heeren weg, door struijkroovers van het hare beroofd worden, hetzij dat de eijgenaars van de goederen er het leeven afbrengen of niet, zal z00 een handelaar in ’t eerste geval zig moeten Fer- voegen in de naastbij gelegene negerij, en daar over zijn weder- varen klagen, in dewelke dan ten eerste adsistentie sal moeten worden verleend, door na ’s lands gebruijk in ’t rijstblok te stampen enl dusdanig aan omliggende district kennis te doen geeven van het gebeurde; wanneer er vervolgens alle moeijte zal worden aan- gewend ter apprehensie van de roovers, dog sulx binnen den tijd van 40 daagen niet gelukkende, zal het omliggende land verpligt zijn twee derde gedeelte van verlooren te restitueren, en het overige derde gedeelte blijven tot schade van dengeene die berooft is, met b’eediging bovendien van den kant van de beroofde dat hij egte opgave gedaan heeft; en van de kant van het negorijs volk, dat zij volstrekt van den diefstal geen kennis dragen, dog den roover of een van dezelve g’attrappeert wordende en het blijkende dat er het omliggend volk geen deel aan heeft, zal de bestolene zig moeten te vreden stellen met de decisie van het regt Indien bij bovengemelde rooverij doodslag plaats vind, en den daader word binnen de bepaalde tijd niet ontdekt, zal er buijten de voormelde vergoeding van twee derde gedeelte van de waarde door het omliggende land nog moeten betaald worden een hondert ronde matten om door het regt te worden uijtgekeert aan de naaste vrienden van den ongelukkigen dog naderhand den moor. denaar agterhaalt wordende, gerestitueert, en men zal zig moeten tevreden houden met de straffe op den doodslag bepaalt Daar het poinct van de swervende struijkroovers en zooge- naamde Bangsats 888 vooral eene zaak is waarop men bisonder

1. Bangsat, mnaleis schurk (Cs-) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800

attentie dient te vestigen; en het getal deser roovers meer en meer schijnt toe te nemen, zig meest ophoudende Op de grenzen van de respective landen, zoo verbinden wij ons bij dese wel expresselijk om alles in ’t werk te sullen stellen ter apprehentie en tegengang van dit gespuijs, terwelkers eijnde een ieder onser zig verpligt 0m ter plaatse daar de limietscheijdinge zijn, goede wagt te doen houden, overeenkomstig het ten deze opsigte bereids bepaalde bij het bevorens gemaakte contract tussen de Sourakartasch Rijks- bestierder Sosrodiningrat en die van Djokjakarta Danoe Redjo, datum den 31 Januarij 1781 ofte den Se. van ’t ligt Saphar in jaar Alip 1707 , 897_ welk papier zoodanig begrepen zal worden als ware het hier bij voor zooverre sulx tot de tegenwoordig plaats vindende om standigheden betrekking heeft, woordelijk geinsereerd. 10. En alzoo de ondervinding al meede leert, hoe dat de opgevat wordende roovers en andere kwaaddoeners, ’t zij in de hoope van verligting van straffe, dan wel om daar door occagie te hebben om te echapperen, zig dikwils

ten onregten als onderdanen van een off ander vorst, dan wel de Compe opgeven, en dusdanig de straffe bij hun competente regter in gebruijk weten te ontduiken, z00 wordt hieromtrent eens vooral vastgesteld dat bij de op- vatting van quaaddoenders ten eerste informatie zal ingenomen worden, of men Op de plaats waar deese zegt woonagtig te zijn geweest, niet alleen kennis van hem heeft, maar ook of hij zig aldaar een jaar agter elkanderen met woon heeft opgehouden, in welk geval hij reeel als onderdaan van een off andere der magten aangemerkt wordende, zal moeten worden algegeven ter erlanging van straffe dog voormelde getuijgenis niet inkomende, zullen alle dezulke worden aangemerkt als swervers niemand toebehorende en dus straffe ontfangen bij den geene die hun g apprehendeert zonder dat over en weer dezen aangaande eenige navrage zal behoeve te geschieden_ 11. Daar het eijndelijk niet wel doenlijk is, en vooral dese te veel extendeeren zoude Om melding te maken van alle zoodanige geval- len en omstandigheden als er over en weer kunnen plaats hebben, z00 verbinden wij ons generalijk alles te zullen aanwenden dat dienen kan om verwijdering tusschen de wederzijdsche onderdanen weg te nemen, ons houdende aan alle zoodanige gebruijken als bevorens zijn tot stand gebragt, waarbij wij vooral als een voor - naam articul bepalen om te zullen sorgen dat alle verschillen z0o

B97) No. MCXX 592

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

spoedig mooglijk worden afgedaan en ons niet zullen laten af- schrikken goed regt te doen als er (zoo als te meermalen gebeurt) lieden van rang of hooge geboorte aen gepleegde rooverijen, ge- weld ofte andere tegens de orders strijdende gedoentens schuldig zijn, maar zonder aensien van perzoon Op de geschikste wijse de saak sullen afdoen ter voldoening van de parthij die beleedigt is,

Aldus gedaan en gecontracteerd ten Nederlandsche Comptoire Djokjokarta den 25e_ Maij 1789 ofte den 29e_ Fan ’t ligt Roewah in ’t jaer Aliph 1715.

(wg) Wouter Hendrik van Ysseldijk: (lager) Accordeert. wg: F J. Rothenbuhler secr _ Accordeert w.g’) Hk van Ligten. tr_

MCLXVIII MOLUKKEN_NOORD-CELEBES_

26 Mei 1787 . 808’

Het optreden van Palingala, vorst van Bolango (Bulanga), in stede van zijn vader , den overleden Mokusisie, was aanleiding hem het contract van 5 October 1776 (Nr. MCIII) CIl conventics van Noveinber 1769 5 Augustus 1776 (MLXVI en MCI) te doen beedigen. Het contract beslist verder niets nieuws. (Cs.)

1. MOLUKKEN_MAGINDANAO

18? Juni 1787. 80p

Het Philippijnse rijk Magindanao maakte met zijn roofprauwen de waterem in de Grote Oost herhaaldelijk onveilig 0.3. als bondgenoot van Nuku op- tredend: Een vorstje uit het land, mogelijk als spion gezonden, kwam naar Ternate enl sloot mede namens zijn ,keizer" dit contract: Eerst Sep- tember 1789 werd het geheel duidelijk dat men voor de gek was gehouden_ Vgl Gehcime Missive Termate aan den G.G. va) 15 Sept. 1789. (Cs.=

1. Uit het Contractenboek XI no_ 19 blz 483 op het Arsip Negara te Djakarta 800) Uit hct Contractenboek XI no: 19, Ook het Contractenboek X (no; 18) , beide Op het Arsip Negara Djakarta De maand Juni is in beide bronnen genoemd, de datum alleen in het Contractenboek XI met een vraagteken. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

593

Verbond en voorwaarden, aangegaan, vastgesteld, be- swooren en verseegeld cusschen den WelEdel Agtb. Heer Alexander Cornabe, Gouverneur en Directeur, den WelEdelen Heer J. van Halm, Commandant over een eskader 's lands oorlogschepen, luitenant Colonel mitsgaders Capn. van s'lands Fregat Ceres, den Wel- Edelen Heer F_ Meurer, luitenant Colonel en capi- teyn van s'lands Fregat de Lijnx, henevens den raad der Moluccos, in naam en van wegen Zijn HoogEdel- heid, den Hoog Edele Gestrengen Groot Achtb. Wijd gebiedenden Heer Mr: Willem Arnold Alting , Gouver- neur Generaal, benevens de WelEdele Gestrenge Hee- ren Raden van Nederlands India als representerende de Generale Nederlandsche Oostindische Compagnie en den staat der vrije vereenigde Nederlanden in deese ge- westen, ter eenre, en Zijne Hoogheid Padoeka Kitchil Pandjala, Koning van Maloerang en Saringane met zijne presente rijksgrooten, ter andere zijde_

Naardien Hunne HoogEdelh. de Hooge Indiase Tegeering bij hoogstderzelve gevenereerde memorie instructie tot naarigt van den Commandant over s'lands esquader in deese Moluccos, aan den Heer Gouverneur benevens welm. hoofd hebben gelieven te difereren, met welke vorsten en grooten, die met de Edele Com- pagnie nog niet in verbond staan, men nieuwe zoude aangaan, en in hoofde gem. Koning met sijne presente rijksgrooten expres uit zijn rijkje aan het Casteel is opgekomen, om voor hem, sijne na- komelingen en onderdanen; benevens den Keijser van Magindanao en desselfs nakoomelingen en onderdanen, met de E

Nederland- sche Oost Indische Compagnie aan te gaan en te sluiten een vast en altoosdurend verbond van vreede en vriendschap, zoo is het dat de inhoofde gemelde Heer Gouverneur, gecombineerd met de Wel- Edele Gestr. Heeren Hoofden over s'lands esquader bij geheim- commite van den 18 hujus, het versoek van opgem. Koning in deliberatie hebbende genomen, Op de door Zijne Hoogheid daarbij gegevene schriftelijke verzekering, dat door Magindanao's keijser tot het aangaan en sluiten van dit verbond ten reguarde van gem: keijser, behoorlijk gelast en gequalificeerd zij, ter opgem: sessie hebben geresolveerd} om te difereren aan dit versoek en met in hoofde gem. Koning en Zijne presente rijksgrooten, benevens den keijser van Magindanao, zoo voor hun als derselver nakomelingen en onderdanen, in name en van wegen de Oost Indische Compagnie
38 594

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

bij deesen aan te gaan en te sluiten cen vast en altoosdurend ver- bond van vrede en vriendschap Ingevolgen van dien beloofd en zweert den Koning Kitchil Pandjala bij deesen met sijne presente rijksgrooten, dat van nu af aan voor altoos zal standgrijpen en werden onderhouden een vaste en onverbreekbare vrede en vriend- schap tusschen de Edele Oost Indische Compagnie en derselver onderhoorigen en het rijkje van Maloerang en Saringane en dier Koningen en onderdanen, benevens den keijser van Magindanao met desselfs landen en onderdanen, sullende alle voor desen ge- pleegde vijandelijkheden niet meer gedacht, maar in eene eeuwige vergetelheid gedompeld weesen Nemende de Koning en sijne rijksgrooten aan en beloovende bij deesen, dat, zoo na het sluiten en bezweeren van dit verbond en na sijn retour in sijn rijkje nog eenige vijandelijkheden of rove- rijen door zijne onderdanen of die van Magindanao's keijser mog- ten worden gepleegd op Comp: landen of aan haar onderdanen of vaartuigen, dan wel aan de landen of onderdanen van haar vas- sallen of bondgenooten, de overtreeders gestraft en de geleeden schade vergoed zal werden door dengenen die het incumbeert_ Wijders belooven en zweeren de Koning en zijne rijksgrooten bij deesen, zoo voor hun en hunne nakomelingen en onderdanen als den keijser van Magindanao met sijne nakomelingen en onder- daanen, dat hun allesinds en overal sullen toonen vrienden van S'E Compagnies vrienden en vijanden van haar vijanden te zijn; ook wanneer het de nood mogt komen te vereijsschen en het ge- vordert wierd de E. Compie. tegen haar vijanden bij en ten dienste te staan, voor Zoo verre derzelver magt gehengde en naar billijk- heid zal kunnen geschieden, waartegen de E_ Compagnie bij alle voorkomende gelegenheden en periculen van vijanden, het rijkje van Maloerang, benevens de landen van Magindanao, getrouwelijk zal assisteren en na vermogen zal trachten helpen Voor zoo verre de nood en tijdsgelegenheid zal vereijsschen, onder beding echter dat de Koning of keijser tot den oorlog niet de eerste aan- leiding geven en de eerste agresseur geweest zijn,

en die oorlog niet gevoerd worde Op of wegens landen die met de Compagnie in verbond staan of onder haar bescherming zijn Zoo er bij geval door storm, swaar weer of andere zeedesastres eenig Compagnies schip of scheepen, chialoepen of andere mindere vaartuigen voor de eilanden van Maloerang en Sarangane dan wel die van Magindanao of onder dat gebied gehoorende mogten komen te vervallen en eenig gebrek hebben, dan wel op strand raken door ongeluk of storm ; OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_~1800.

595

Zoo beloofde de Koning en Rijksgrooten van Maloerang voor hun CI den keijser van Magindanao die schepelingen alle hulp en bijstand te bewijsen die zij noodig mogten hebben en deselven te voorsien Fan t’ geene se noodig mogten hebben, mitsgaders bij verlies van schip off vaartuig, transport naar hier te besorgen, welke hulpe en bijstand Gouverneur en Raad der Moluccos zeer gaarne zuilen vergoeden_ Den Koning en Rijksgrooten van Maloerang en Sarangane belooven bij deze en nemen aan z0o voor hun als den keijser van Magindanao, aan d.E. Compagnie te leveren het wax het- geene derselver landen voortbrengen tegen rds. 28 het picol van 125 ponden, mits het schoon en gesuijverd sij en gesmolten in steenen van een halff of heel picol, welk wax nevens alle andere gepermitteerde koopmanschappen, die zij met hunl. eijgen vaar- tuigen komen aan te brengen aan dit hoofdcomptoir dan wel de Residentie Manado, hun vrij sal staan te troqueren tegen Comp: lijnwaten, contanten, dan wel andere gepermitteerde koopman- schappen, vivres of benoodigtheeden, mits aan dit hoofdkantoor van andere waren, buiten aan de E Compie. geleverd werdende producten, betaalende de gewone inkomende regten: Eindelijk neme ik Koning van Maloerang met mijne rijks- grooten aan en beloove voor en van wege den keijser van Magin - danao, dat dit contract van vrede en vriendschap door gem. keijser en sijne rijksgrooten nader sal werden bekragtigd en geratificeerd, door zijne daartoe gerolmagtigde en aan dit kasteel over te senden afgesanten: AI het geene voorschreeven staat, verklare ik Koning van Maloerang mnet mijne presente rijksgrooten, z00 voor mij als voor en van weegen den keijser van Magindanao en onse nakomelingen in allen deele te sullen onderhouden en naarkomen en doen onder- houden en naarkomen, waartoe ik mij met mijne en mijner presente rijksgrooten handteekening en den eed op den alcoran plegtig verbinde.

Aldus gedaan, geslooten, beswooren en verseeguld te Ternaten, ten Casteele Orange op den 18(?) Juny Ao. 1787 . W-g.) Alex. Cornabe, A_ J van Halm, F_ Meurer_ S. Wentholt; J. G_ W. Heinrich; F_ G.Durr, Js. Bax, D Ogelwight_ Onder de tekst staan

de merken van Koning Pandjala, Goegoe- goe Roempa, Capiteijn Parang Makadise, Capiteijn Bitjara Manga- ker; Anachoda Lendi: 596

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCLXX BANDJARMASIN_

13 Augustus 1787 900

Nadat de Compagnie zich hoewel ongaarne gemengd had een cen strijd tussen Sultan Nata van Bandjarmasin ecnige hem vijandige prinsen van Pasir , die door de Buginezen werden gesteund, bleef den Sultan niets over dan zich nauw mnet de Compagnie verbinden_ Voor de ingewikkelde voorgeschiedenis van dit tractaat z1C men NOORLAAVDER , Band Jarmasn Combagnie de tweede helft der 1840 eeuw , blz volgende

Tractaat van altoos duurende getrouwe vriend- en bondgenootschap tusschen de Generale Nederlandsche Oostindische Comp’ en den doorlugtigen vorst Padoeka Sirie Sulthan Solehman Said Doelah, 91 koning van het rijk van Banjermassing; aangegaan en geslooten door Christoffel Hofiman, commissiant en gevolmag- tigde vanwegens Zijn Hoog Edelheid den Heere Gouver- neur-Generaal M’_ Willem Arnold Alting, en de Raeden van Nederlands Indie ter eenre, en opgemelden vorst Padoeka Sirie Sulthan Soleh- man Said Doelah in hoogen persoon, neevens Zijn Hoogheids zoon en verkooren throonsopvolger, Sulthan Slehman, Zijn kleinzoon, Sulthan Adam, mitsgaders den rijksbestierder Ratoe Anum Ismael en de verdere ge- zamenlyke radja’s, rijks- en hofsgrooten van het gemelde rijk Banjermassing ter andere zyde_

Vooraf erkend den Doorlugtigen Vorst nevens opgemelde Zijn Hoogheids zoon en kleinzoon, someede den rijksbestierder Ratoe Anum Ismael, mitsgaders de gezamentlyke radja’s en rijks- en hofsgrooten, dat het rijk van Banjermassing door den onlangs gedaanen vyandelyken aanval der Boegineesen van Passir en Poelo Laut, in sulk een kommerlyke toestand is gebragt, dat den koning, kroonprins, rijks- cil hofsgrooten, met reeden bedugt voor de nadeelige gevolgen, welke daaruit voor land C1 volk souden gebooren worden, indien hetzelve roor het geweld der vyandelyke wapenen soude moeten bukken, dus zijn te rade geworden by de

$00) Uit de Overgekomen brieven 1788, 3d8 boeck, folio 603 en volgende. Ook in de portefeuille Kolonien no. 4464 Q*, gedrukt bij NoORLANDER, 0.l blz, 168 volgende: 001) Over deze naam; door de Hoge Regering [CIl olrechte gegeven aan Nata, zie NoORLANDER, blz. 93. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800

Nederlandsche Compagnie hulp en bystandt te zoeken, om dus teegens de overmagt deezer vyanden, waartegen men niet bestand Iras, beschermd en uit het dreigende gevaar gered te worden_ Dat de gemelde Comp dit verzoek ingewilligd en ingevolge 1a1 dien aan den koning en het rijk van Banjermassing dadelijk C1 met de vereiste spoed zulk een toereikende bystand heeft ver- leend, dat door derzelver wa penen den “yand, nd een merkelijk verlies te hebben geleden, is op de vlugt geslagen en genoodzaakt het grondgebied Fan Bandjermassing geheel te ontruimen en te erlaten_ Dat; ofschoon het rijk en de onderdanen van Zijn Hoogheid door dleze Zoo kragtdadige hulp voor ditmaal wel zijn gered uit het gevaar, dat men te dugten had, welgemelde Zyne Hoogheid den Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, nevens den kroon- prins Slehman, nevens de gezamenlyke radjas, rijks- en hofgrooten nogtans in ernstige opmerking en overweging hebben genomen, dat het rijk weder, even als te voren, voor de overwigtige wa penen en aanvallen der vyanden zoude zijn blootgesteld, zoodra de Comp” hare krijgsmagt weder terug ontbieden, en het rijk aan deszelfs eigen kragten zoude overlaten: Dat derhalven het besef hiervan Zijn Hoogheid den Padoeka Sirie Sulthan Solehman, nevens de gezamenlyke radjas, rijks- en hofgrooten heeft doen bedagt weezen en omzien naar zulke mid- delen; als geschikt zouden zijn, on aan het rijk en onderdanen eene meerdere veiligheid tegen buitenlandsche vyanden; mitsgaders een bestendige rust en vreede te bezorgen en te verzekeren_ Dat na rype en herhaalde reri ’egingen Zyne Hoogheid, den Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, den kroonprins Slehman, nevens de gezamenlyke radjas, rijks- en hofgrooten, geen ander middel van genoegzame veiligheid en securiteit is voorge- komen. dan zich te begeven onder de onmiddelyke schut en be- scherming van de gem. Nederlandsche Compagnie en mitsdien zijn te rade geworden, de opperheerschappy over het rijk en onder- danen Van Banjermassing In vollen eigendom aan de gemelde Comp af te staan, te cedeeren en over te geven, on1 onder het oppergezag van dezelre door den Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah en zyne wettige opvolgers, leenroerig te worden be- heerscht en bestierd. Dat ingevolge van dien de aanbieding hiertoe gedaan zijnde, Z00 cer bereiking van het voorschreven oogmerk, namelijk om rijk €11 onderdanen by een bestendige rust en veiligheid te conserveeren, als om zich daardoor eenigermaten te kwyten van de duure ver- 598

pligting en erkentenis voor de gewigtige bystand, hulp en bescher- ming door de gemelde Comp’ zoo getrouwelijk beweezen en verleend, de acceptatie van dit aanbod vervolgens by den Heere Gouverneur-Generaal en de Raden van Indie is geschied en die afstand wyders alhier plegtig is volbragt; volgens de daarvan gemaakte acte en proclamatie_ 902 En dat dus Zijn Hoogheid den Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, den kroonprins

Slehman, Zijn Hoogheids kleinzoon Sulthan Adam, nevens den rijksbestuurder Ratoe Anum Ismael en de gezamenlyke radjas, rijks- en hofgrooten, voor zich en alle hunne nakomelingen in der tijd 903_ by dezen erkennen en Ver- klaren, hetzelve koningrijk van Banjermassing, zoodanig en in diervoege en als hetzelve over het geheel en in alle deszelfs deelen aan de Nederlandsche Compagnie is afgestaan, van dezelfde Comp weeder te ontvangen als een wettig et onsterflijk leen, om door Zijn Hoogheid, den Padoeka Siri Sulthan, voor zich en zyne wet- tige afstammelingen en opvolgers te worden bezeeten en bestuurd, Ju en ten eeuwigen dage, onder de navolgende conditien, dewelke van wederzyde heilig en ongeschonden bewaard en nagekomen zullen moeten worden.

Daar zal nu en ten allen tyden en dagen cen opregte vriend- schap en harmonie resideeren tusschen de onderdanen van de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Comp'e en de volkeren van Banjermassing, om malkanderen in allerlei nood en verlegen- heid getrouwelijk met raad en daad by te staan, elkanders best te bevorderen en schaden af te weeren, even alsof zy een volk waren.

Met dit inzigt en oogmerk neemt Zijn Hoogheid aan en Fer- pligt zich by dezen, om z0o wel alle poincten, articulen en voor - waarden van het contract, sub dato 18 Mei 1747, 001 - als alle Vour - gaande verbintenissen en overeenkomsten tusschen de magtige Nederlandsche Oostindische Compagnie en de vorsten van Banjer- massing successive aangegaan en gesloten, te observeeren, naar te komen en te doen naarkomen, voor zooverre de poincten, daarby vervat, dit tractaat niet contrarieeren, dezelve alle houdende, als het ware by dezen geinsereert, en door Zijn Hoogheid mede aan- gegaan, gesloten, en bezworen te zijn. Tot naarkoming en bevestiging van hetgunt voorschreven is

1. Zie beneden, achter dit tractaat: 0013) Versta mettertijd 004) Zie Corbus blz. 448 ev. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_~1800.

zullen de rijksbestuurders, die in der tijd mogten worden aange - steld, alvorens 2y tot de executie van haar ambt worden geadmit- teerd, te Banjermassing in persoon moeten verschynen, en aldaar in handen van den eersten minister der Ed: Comp' ofte die aldaar vanwegens de Nederlandsche Oostindische Comp" het gezag voert, af te leggen den eed van trouwe en gehoorzaamheid aan de Comp even als zulks aan den vorst geschied, en met gelyke betrekking als tot denzelven. Den Sulthan za] niemand tot rijksbestuurder zyner landen mogen verheffen of aanstellen, dan na alvorens denzelven aan den eersten minister van de Ed. Compl te hebben voorgedragen, die dan ook; ingevalle tegens den voorgedragen persoon niets heeft, maar daarin volkomen

genoegen neemt, daartoe de goedkeuring Hunner Hoog Edelheden te Batavia verzoeken za, gelijk den Sulthan ook in zelfder voegen den rijksbestuurder niet zal mogen afzetten nog verstooten, zonder alvorens de redenen van dien te hebben opgegeven aan den eersten minister van de Ed. Comp' of die het gezag harentwegen op Banjermassing voert, om daartoe insgelijks, het goed vinden en de toestemming Hunner Hoog Edel - heden te Batavia te verzocken, alles OIII tot een openbaar bewijs te dienen, dat de Comp en Banjers inwoonders altoos onafscheide- lijk van elkanderen en als een volk zullen zijn. Het zal de Comp' als beschut- en beschermheer, mitsgaders als wettig bezitter van 't Banjermassingse rijk vrystaan, on overal in hetzelve, waar dlezelve het noodig oordeelt, fortilicatien en sterktens aan te leggen, waartoe den Sulthan belooft en aanneemt, altoos alle mogelyke adsistentie te zullen verleenen_ Ofschoon de Comp" uit hoofde van den gedanen afstand; is geworden souverein heer, eigenaar en bezitter van het gansche koningrijk van Banjermassing, in alle deszelfs uitgestrektheden en grenspalen , z0o begeerd nogthans de Comp' haar territoriaal regt en grondgebied niet verder uitte breiden, als tot de plaatsen, die gelegen zijn aan de stranden van het Oosten tot aan het Wes- ten, dus ook Passir met dies onderhoorigheden, Poelo Laut en wat daaromstreeks gelegen is, Tabanjouw, met de daarby be- hoorende stranden en bovenlanden, de helft van de dorpen Doesson, benevens de Dayakers en Tatas, nevens Mandawie, Sampit, Pam- bocang, Cottawaringin, en wat daarby behoord, terwijl allcs wat verder tot het rijk van Banjermassing gehoord, zal geagt en ge- rekend worden uit te maken het grondgebied, waarvoor de leen- 600

roerige regeering aan den Sulthan en zyne nakomelingen is opgedragen. Ongeacht deze bepaling, zullen alle de op Banjermassing woonende en in land zich ophoudende Chineezen en hunne hoofden, mitsgaders alle andere natien, als Boegineezen, Maccas- saren; Mandhareezen, Baliers, etc". en in een woord alle vreemde lingen en volkeren, geene geborene Banjareezen zijnde, van nl voortaan en altoos direct sorteeren onder de gehoorzaamheid van de Compagnie. Wanneer dit contract tot standgebragt, geteekend en bezworen is, zoo beloofd de Compagnie plegtig, om aan den Sulthan en het Banjareese rijk een openbare blijk te geven van haare welmeenend- heid en erkentelijkheid, en Ontheft den Sulthan van het Banjersche rijk alsdan van de betaling van alle de aanzienelyke onkosten, by de Comp gemaakt in den jongsten oorlog tegen de Bougineezen, ter verdryving derzelver uit het Banjersche rijk: Ingevalle de Comp' met deze of geene natie of mogendheid in oorlog mogte geraken, hetzy met Europeesche of Indische vorsten, zal den Sulthan tot bescherming en mede-adsistentie te Banjermassing gehouden zijn, de Compagnie met alle magt en na uiterste vermogen by te staan en daartoe, des gerequireerd Wor - dende, zooveel

gewapende manschappen onder goede etl ver- trouwde hoofden fourneeren, als noodig en dienstig zal worden geoordeeld, belovende den Sulthan verder op het plegtigste, dat hy met geene vorsten of andere grooten, buiten het territoir van Banjermassing, en zelis Op Banjer niet de strandregenten, die de Comp zoude mogen goed Ivinden aan te stellen, correspondentie zal houden, zendelingen zenden of ontvangen, en ook niet permit- teeren, dat iemand zyner onderhoorigen het cen of ander doet De vorst en het volk verzoeken, dat zich deze hulp bepalen mag op het eiland Borneo. 10. De Sulthan zal nergens in zyne landen en dorpschappen eenige malcontenten, oproermakers, of eenige andere kwaadgezinden tol lereeren, maar daarentegen dezelve in allen opzichte tegengaan en uitroeyen, en die gevangen nemende, als het zyne onderhoorige zijn, aan dezelve een exemplaare straffe oeffenen, dog wanneer die onder de Compagnie sorteeren; aan dezelve uitleveren, hetzy om deze na elders in ballingschap te verzenden, dan wel zoodanig te handelen, als naar onderzoek van zaken zal bevonden worden te behooren. Desgelijks zal den Sulthan verpligt zijn orerloopers, zoo van de Comp’ ~ als iemand anders, Fan wat staat of rang dezelve OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

ook zoude mogen wezen, Op de eerste opeisching over te geven; In gelyker voegen zullen ok nergens in Sulthans landen, negoryen of elders, zoo min als op Zijn Hoogheids residentieplaats of plaat- sen, eenige slaven van Comp” dienaren, dan wel aan andere onder- hoorige toebehoorende, mogen opgehouden, maar by ontdekking van dezelve uitgeleverd moeten worden 11 . In gelyker voegen zal door de Comp’ werden gehandeld war- neer zig deeze of geene malcontenten, dan wel kwaadgezinden van de onderdanen van den Sulthan, zich op Comp’= territoir komt Op te houden en zal de Comp’ dezelve, des begeerd werdende by apprehensie aan den Sulthan uitleveren, ter appliceering aan dezelve van een gepaste straffe: 12. Gelijk de Compagnie het regt van judicature competeert over de Banjareezen; welke zullen sorteeren onder haar directe gehoor- zaamheid, of van hare hoofden en regenten, zoo laat de Comp ook aan den koning en rijksgrooten behouden de rrye exercitie Fan justitie, ZOo in het civiel als crimineel, Toor hunne gemeene onder- danen, gelijk van ouds en na ‘s lands wyze. 13. De Europeanen, Chineezen, Mooren, Boegineezen, Maccas- saren, Mandhareezen, Baliers, etc” ofte eenige andere natien, geene onderdanen van den Sulthan zijnde, tegen Banjareezen, die onder Zijn Hoogheids gebied sorteeren, eenig misdrijf pleegende, zal den Sulthan gehouden zijn zoodanig delinquant aan de Comp uit te leveren, om na deszelfs wetten te worden geronnist, Waar en tegen de Comp’~ aan den Sulthan zal uitleveren dezulke van Zijn Hoog- heids onderdanen, die eenig delict tegen de voornoemde volkeren ofte andere magten hebben begaal; ten einde door Zijn Hoogheid en deszelfs regters gestraft te werden_ 14. Maar ingeval den rijksbestuurder, die zoowel aan

de Com- pagnie als aan Zijn Hoogheid den Sulthan den eed Fan trouw gezwooren heeft, zich aan eenig delict mogte hebben schuldig ge maakt, hetzy tegen de Comp” ofte hare dienaren en ingezetenen, ofte tegen den Sulthan, dan wel tegen zyne onderdanen, zal de zaak van den schuldigen rijksbestuurder door een gelijk aantal onpartijdige persoonen zoo van dle Comp” als van den Sulthan, onderzogt en geexamineerd worden, doch het vonnis niet ter exe- cutie mogen worden gebragt, dlan na bekomene approbatie en qualificatie van den heere Gouverneur-Generaal, en de heeren Raden Van Nederlands Indie, ten welken einde het vonnis met alle de stukken, daarby gehoorende, door den eersten minister Van de Comp’ na Batavia zullen gezonden worden: 602

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. Den Sulthan verbind zich, om van tijd tot tijd de noodige orders aan zijn rijksbestuurder, en die het rerder mogte aangaan, te zullen geven, ten einde niet alleen de wegen en bruggen onder Zijn Hoogheids territoir in een goede ordre te houden, maar 0n1 dezelve ook voor de reizigers en andere te beveiligen tegen rovers en het verslindende gedierte, en ten dien einde overal goede wachten te doen stellen op de plaatsen, alwaar dezelve vereischt worden, zooals in gelyker voegen de Comp’- aanneemt, daartoe onder haar ressort de noodige orders te stellen: 16. Behalven dat aan een ieder der goede ingezetcnen zal vrystaan overal in ‘s Compagnies districten, zoowel als die Van den Sulthan over en langs de gemeene wegen, te reizen en te trekken, zal het ook aan alle particuliere negotianten gepermitteerd zijn, hunne wharen langs de stranden en in de bovenlanden ten Ter rkoop te brengen, zonder daarin Op eeniger wyze te worden gemolesteerd mits echter dezelve van een behoorlijk bewijs of pas voorzien zijn_ waarop bekend staan de goederen, die zy medevoeren, Cn mits dezelve ook niet bestaan in zoodanige goederen, die by de Compt verboden zijn, in welken geral dezelve moeten aangehouden en geconfisqueerd worden, de helft voor de Comp en de helft voor den Sulthan_ 17 . Nu en voor altoos staat Zyne Hoogheid ten eenemaal aan de Comp af alle zoodanige tollen, als dezelve goedvind te heffen in de landen van Banjermassing met den ressorte van dien, dewelke alle voor rekening van de Comp’e zullen worden ingevor- derd tot goedmaking der kosten, welke de Maatschappy, uit hoofde der guarantie en bezetting dezer Janden, tot bescherming Van landen en inwoonders genoodzaakt zal zijn te dragen, Waar en tegen de Comp” aanneemt en beloofd, on aan den Sulthan tot zijn onderhoud en bestaan te zullen uitkeeren de zuivere en geregte helft van hetgeene de gezamenlyke tollen, zonder onderscheid, hetzy by wege van admodiatie of publieke verpagting, jaarlijks zullen komen te rendeeren, en uit welke inkomsten zoomede uit die, welke by de na te melden articulen zullen worden bepaald, door Zyne Hoogheid aan zyne familie

bestuur van de Comp gehooren alle de diamant- en goudmynen van Basson, Molucio, Taboencauw, en waar die in zijn rijk mogten gevonden worden ofte naderhand nog ontdekt worden, met uit- zondering nogthans van de plaatsen, genaamd Donkokanang en Donko Kierie, dewelke begrepen zullen blijven onder de landen waarvan het leenroerig bestuur aan Zijn Hoogheid opgedragen doch buiten welke mede en in gelyker voegen aan de Comp' zullen behooren alle de vogelnestklippen of goas, 406 zoo die landwaards in of aan de stranden gevonden worden niet alleen, maar die verder in de landen mogten zijn, en in der tijd ontdekt worden; geene uitgezonderd van die in het Banjermassingse rijk gelegen zijn, welke alle Zyne Hoogheid verklaard over geven aan de Comp om daarmede naar welgevallen te handelen, en die aan zyne onder- danen zelfs, of wel aan Chineesen, Mooren en andere natien, te verpagten, waarentegen de Comp" zich verbind om aan den Sul- than te zullen uitkeeren, de helft van hetgeen de pagtschat van evengenoemde onderscheidene articulen van diamanten, goud e1] vogelnestjes, jaarlijks zal komen af te werpen, met die voorhe- houding teffens, dat zoo en wanneer de Comp' mogte goed- vinden, om alles wat van het een en andere word ingezameld, ofte een gedeelte van dien_ aan en VOor zich te houden; alsdan de leverancie aan niemand anders, dan aan de Compagnie, zal mogen geschieden: 19. En terwijl door de Comp' aan den Sulthan za] worden uitge keerd de helft van alle in te komen pagtpenningen, z0o zal het aan Zijne Hoogheid overzulks ook niet gepermitteerd wezen, eenige andere belastingen of tollen te heffen, onder wat naam of pretext het ook zoude mogen wezen, Op goederen, die uit de boven- landen afkomen, z00 mnin van die tot consumtie als tot den koop- handel dienen, en uit het rijk Fan Banjer uitgevoerd worden en nog veel minder die te begeeren van goederen, welke voor rekening van de Comp' te Banjerma ssing worden in- of uitgevoerd, als geen tol subject wezende in voegen Zyne Hoogheid opregtelijk beloofd zulks nog voor zichzelfs te doen ofte door anderen te permitteeren, maar zulks te weeren en tegen te gaan, en daarentegen alle de bovenlandsche producten VrY en onbelemmert; hetzy door de Beadjoes,906) Dayakkers of andere volkeren, dan wel Zijn Hoog- heids onderdanen zelfs uit de

bovenlanden na de stranden te laten afvoeren, en aldaar , aan wien zy verkiezen te verkoopen zonder mede ergens aan de stranden daarvoor aan de Compagnie eenige

1. gua Maleis grot; hol, (Cs: 906) Zie voor de Biadjoes de Encyclopaedie Van Nederl. Indie , ceel 1, blz . 557 604

ongelden, of dergelyke te betalen, mits echter geene productcn buiten Banjermassing vervoerd worden, sub poene van confiscatie der goederen, ten behoere van de Comp’ en den koning ieder voor de helft: 20, De Comp” behoud aan zich het regt en de vryheid, om in alle de landen, waarvan het leenroerig beheer aan den Sulthan word gelaten, altoos Vry en onbelemmerd aan te kappen alle z0o - danige zoorten van houtwerken, hetzy ligt of zwaar, dan wel Zoo - danig zy die in der tijd zal oordeelen benoodigt te zijn, terwijl Zijn Hoogheid van zijn kant niet alleen verpligt blijft zulks toe te staan; maar teffens beloofd en aanneemt, die houtkap door zyne onder danen tegens eene te bepalen billyke prijs te doen geschieden, Cnl na mogelijkheid te faciliteeren. 21_ Alle de peeper, die in Zijn Hoogheids landen en districten word gecultiveerd, zal aan niemand anders als aan de Comp’ afgestaan en geleverd worden ook zullen de planters en leveran ciers verpligt en gehouden wezen, alle de peper, die zy inzame len, zonder bemoeyenisse, nog van Zijn Hoogheid ofte eenige zyner onderdanen, direct in Comp’” pakhuis te leveren tegen de prijs van 5Vz Spaansche realen de picol van 125 &’ waarvan 41/2 Spaansche realen aan de leveranciers aanstonds by de leverancie betaald, en de overige een Spaansche reaal door de bediendens van de Comp” ingehouden zullen worden om jaarlijks, of wel by termynen, na het goedvinden Fan Zyne Hoogheid, aan den zelven verantwoord te worden en mede te strekken tot een middel van bestaan, terwijl het voorts aan Zyne Hoogheid zal Frystaan, om vanwegens denzelven twee van zyne onderdanen als gecommitteerdens in Comp pakhuizen te plaatsen, die altoos by de leverantie present zijn, Z0o om daarvan aanteekening, als teffens toezigt te houden, dat de leveranciers door ‘s Compagnies dienaren eerlijk en trouw behandeld worden. Ook verbind en beloofd Zijn Hoogheid zich in geenen deele met het inkoopen of laten inkoopen der peeper te bemoeyen, maar deszelfs aanplanting te vermeerde ren en helpen bevorderen, tot welk einde dan ook de Comp’ M;l goedvinden hare gecommitteerdens met die van Zyne Hoogheid geheele rijk zal kunnen doorzenden, om den staat der cultuur op te nemen ell den landman tot bevordering derzelve 2417 te mo€ - digen. 22. Den aanbreng en handel in speceryen en amfioen zal aan een iegelijk verboden zijn, op de daaromtrent vastgestelde straffe en confiscatie, ten behoeve van de Compagnie en den Sulthan, met

uitzondering nogthans, wanneer den inkoop te Banjermassing uit Comp voorraad is geschied. 23 . Zyne Hoogheid verbind zich wydlers, zoo voor zich als yne successeuren, geene andere Europeesche natie binnen het aan hen in leen opgedragen rijk te zullen admitteeren dan de Nederlanders 24, Tot gerustheid en veiligheid zal de Comp altoos eenige vaar tuigen onderhouden, tot dekking der stranden en zuiver houding der rivieren, en by welke Zyne Hoogheid zich verpligt, altoos eenige vaartuigen te voegen, indien dezelve benoodigd zijn. 25. Op versoek Van Zijn Hoogheid word toegestaan, dat de Chi- neesche wankang %7 jaarlijks te Banjermassing mag ten handel komen, gelijk in vroegere dagen heeft plaats gevonden 26. Alle muntspecien zonder onderscheid, hetzy van goud, zilver of koper, dan wel zoodanig en in diervoegen, als derzelver gestelde waarde is, en op Batavia, Java en andere Comp bezittingen roulleerende zijn, zullen voor altoos in het rijk van Banjermassing en ressorte van dien gangbaar zijn, terwijl den Sulthan aanneemt en belooft, om alle zoodanige specien in de bovenlanden te doen en te laten roulleeren. 27 . Daar de Comp” de opperheerschappij voerd over het rijk van Banjermassing, zoo zal het den Sulthan nooit ofte ten eenigen dage vrystaan, eenige muntspetien, onder wat benaming het ook zoude mogen zijn, te munten, doch daarentegen houd de Compagnie dit regt en de munt aan haar, om Zoo en wanneer het noodig mogt worden geoordeeld, daarvan gebruik te maken 28, In het gantsche koningrijk van Banjermassing zullen geene noten of nagulen mogen gecultiveerd, maar strak uitgeroeid moe- ten worden, hetzy waar men die ook mogte vinden, en waartoe jaarlijks, of wanneer het de Comp’ goedvind, cen commando militairen door het land zal gezonden worden, om zulks na te gaan en ter uitvoer brengen, waartoe den Sulthan verpligt en ge- houden wezen zal, de manschappen met de noodige mantries en volk te adsisteeren. 29. Omtrend de verdere heerendiensten beloofd den Sulthan ten behoeve van Comp’ dienaren, die in de bovenlanden mogten huishouden, zoodanige billyke en gereguleerde beschikking plaats te geven, als het noodwendig gerief Fan dezelve ofte de aldaar resideerende gequalificeerde dienaren en mindere, bevonden zal worden nuttig Cn noodzakelijk te wezen; 807) Chinees zeilvaartuig, kleiner dan een jonk (Cs.)

GENERALE NEDERLANNDSCHE GEOCTROYEERDE

1. Tot conservatie van de vriendschap en eensgezindheid onder elkanderen, zal den Sulthan de noodige beveelen stellen, Zoo aan deszelfs hof- en rijksgrooten en anderen, om zich ten allen tyden beleefd en minzaam te gedragen tegen Compagnies dienaren, en dezelve behoorlyke respect te bewyzen, zooals in gelyker voegen de Compagnie begeert, dat een iegelijk van hare dienaren en inge- zetenen zich vriendschaplijk en minzaam zal hebben te gedragen en te betoonen, tegen des

Sulthans rijksgrooten en anderen, en dezelve insgelijks het behoorlijk respect te doen toekomen. 31. Zoowel als'er aan des Sulthans brieven, die te Banjer- massing aan den eersten minister, als die te Batavia aan Zijn Hoog Edelheid, den heere Gouverneur-Generaal en de Raden van Neder- landsch-Indie worden aangebragt, het behoorlyke honneur met salutschoten zal worden gegeven, z00 zullen ook die, welke aan welmelde Zijn Hoog Edelheid, den heere Gouverneur-Generaal en de heeren Raden van Indie te Batavia, als die van den Banjer-massingsche eerste minister %8_ aan den Sulthan worden gebragt, aldaar in gelyker voegen het behoorlijk honneur genieten te weeten Die van Hun Hoog Edelheden en den Sulthan met 15, die van den eersten minister alleen met schooten. 32 Door dien de gewoonte en het gebruik het mede brengt, dat alle vorsten zonder onderscheid, die met de Nederlandsche Oost- indische Comp" in bondgenootschap zijn getreeden, by optreeding of verkiezing van een nieuwen Gouverneur-Generaal van Neder- landsch-Indie, twee, drie, of meer hunner rijksgrooten als gezanten na Batavia zenden, om aldaar hulde te doen aan den nieuw ver_ koren heer Gouverneur-Generaal, z00 zal den presenten Banjer-massingsche Sulthan en zyne successeuren ook gehouden wezen, by een zulk gemeld voorval den rijksbestuurder, nevens nog twee of drie zyner rijksgrooten na Batavia te zenden, ten einde aldaar aan den heere Gouverneur-Generaal, uit naam van hun vorst, de verschuldigde hulde te doen ; doch ingevalle den nieuw verkoren Gouverneur-Generaal verkiezen mogte on de gezanten van Zijn Hoogheid uit hoofde van het moeyelyke vallende transport n12 Batavia, en andere inconvenienten meer van de ryze na gemelde hoofdplaats te excuseeren, en de hulde te laten geschieden te Banjermassing by den eersten minister, als gevolmagtigde van Zijn Hoog Edelheid, den Heere Gouverneur-Generaal, zoo zal den Sul- than daarin berusten en genoegen nemen, wijl het op die wyze

1. Dat wil natuurlijk zeggen eerste vertegenwoordiger van de Compagnie: (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

zal worden geconsidereerd, als ware de hulde te Batavia geschied: 33. Nademaal de Compagnie niet voornemens is eenige verandering in te voeren aangaande de oude en oorspronkelyke costumes en tot hiertoe geusiteerde regten van de rijksgrooten en onderdanen van Banjermassing by vacature van de koninklyke waardig heid, z00 zal hetzelfde regt van verkiezing blyven standhouden_ waardoor de troon by vacature aanstonds word vervuld, alzoo de Compagnie zich verzekerd houd, dat de kroonprinsen, welke als zoodanig ten genoegen der rijksgrooten en met approbatie der Comp worden aangesteld, daardoor die voorkeur zullen hebben, welke de waardigheid van kroonprins aanduid en aan dezelve verzekerd, te weeten indien er anders, ten aanzien van hun gedrag, geen redenen zijn, om contrarie te handelen. Terwijl in alle gevallen degeene, die verkooren word, hetzy kroonprins of niet,

verpligt en gehouden zal zijn het leenbestuur niettegenstaande de verklaar- de erflijgheid, door zijn gezanten van de Comp te verheffen 908 - en de approbatie van Zijn HoogEdelheid, den Heere Gouverneur- Generaal en de Raden van Indie, te verzoeken Op zyne verkiezing tot de koninklyke waardigheid. 34. Byaldien het tegen de hoop en verwachting kwam te ge- beuren, dat door den Sulthan Slehman Sahidullach, ofte zyne Successeurs, in het vervolg van tijd op dit contract eenige infractie wierd gemaakt, of daartegen aangegaan, zal de Compagnie hier- over van Zyne Hoogheid redenen en rekenschap vorderen en na mate dat zy de verantwoording van Zyne Hoogheid gegrond bevind, van zulke voorhoudingen en vermaningen zoodanig ge- bruik maken, als met het aan haar competeerende regt van opper- heerschappy overeenkomstig en bestaanbaar is_ 35. In zulken gevalle namelijk, wanneer Zijn Hoogheid of des- zelfs troonopvolgers, tegen verwachting in, de verschuldigde gehoorzaamheid en achtervolging van Compagnies beveelen mogten komen te manqueeren, zal het echter aan den eersten minister, die vanwegens de Comp” alhier resideert of het gezag voert, geenzints geoorloofd wezen of vrystaan, Zyne Hoogheid daar over eenige verwytingen te doen, maar gehouden zijn, na verzogte en ver rkrege audientie in Zijn Hoogheids dalm, met be- scheidenheid de noodige vertoogen te doen, en vervolgens van de zaak aan de Hooge Regeering te Batavia kennis geven, zonder dat zich ook iemand anders, van de Op Banjer zijnde Compagnies min- dere bediendens, daarmede zal mogen bemoeyen_

uu”) Aanvaarden 608

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

36 . Laatstelijk verbind zich den Sulthan, zoowel als de Door- lugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie, met cen stipte nakoming aan alle de in dezen vermelde articulen, tot een altoos- durende standhouding van onderlinge vriendschap en eensgezind- heden; dat zy aan weerskanten alles zullen tragten in het werk te stellen, wat tot den bloei en welvaart hunner landen en volkeren behoord of daartoe bevorderlijk zijn kan mitsgaders on van tijd tot tijd, des dienstig en nuttig geoordeeld wordende, met elkande ren zoodanige maatregulen en beschikkingen te beramen over zaken, die zich in het vervolg FanJ tijd komen op te doen en in dezen niet vermeld staan, als tot wederzijds genoegen strekken kan.

Onder stonden drie Maleische zeguls, in rood lak gedrukt Lager Aldus gedaan en gecontracteerd, gelijk boven aange haald, in ’t hof des Sulthans Op de passeban, in tegenwoordigheid der radja’s en kieys 910 , of mantries_ benevens het volk, geteekend en verzeguld door den Sulthan of vorst, deszelfs zoon en kleinzoon, Ratoe Anoem, en eersten of voornaamsten der hoofden: Onder

stond Boemikintjana, den 13 Augustus 1787 was geteekend C. Hoffman; In margine stond deszelfs zegul, in rood lak gedrukt: Daaronder Accordeert geteekend de Elwijk, eerste gesworen klerk

Acte van afstand, cessie en overdragt van de souve raine eygendom en opperheerschappy van en over het koningrijk van Banjermassing door den doorlugtigen vorst Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah_ koning des gemelden rijks, met en benevens de kroon- princen en troonopvolgers, zomede de gesamentlyke rijks- en hofsgrooten, aan en ten behoeve van de Neder- landsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie ge- daan, verleeden en gepasseerd.

1. Kiahi'$, d.z. in Bandjarmasin districtshoofden (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

609

Ik; Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doehlah, erkenne en verklaare by deesen opentlijk, Z0 voor myzelve als regeerende koning cn bestierder van het rijk van Banjermassing, als voor mnijn zoon den kroonprins, Sulthan Slehman, en kleinzoon, Sulthan Adam, zomede mijn rijksbestierder Ratoe Anum Ismael, benevens alle myne verdere rijks- en hofsgrooten, dat ik, met een gevoelig leedweesen aangedaan over de meer en meer toeneemende SOr- gelyke omstandigheeden, waarin mijn rijk zig bevind door de vyandelyke aanslagen, welke daartegen gesmeed en ondernoomen worden, zonder dat het rijk genoegzame kragten besit om daar- tegen zulk een rigourieuse resistentie te bieden, als tot verdediging en bescherming word vereyst dat ik voorts overweegende dat het alleen is geweest de kragt- dadige getrouwe hulp en bystand, welke de Nederlandsche Com- pagnie nL jongst tegen de Boegineesen heeft verleend, waardoor het rijk en myne onderdanen zijn gered uit de gevaarlyke toestand, waarin dezelve zig door den vyand gebragt vonden, en dat dus ik het behoud myner kroon zowel als myne onderdaanen hunne be- zittingen en veyligheyd alleen aan de onverwijlde bystand van de gemelde Compagnie te danken hebbe dat ik wyders in aanmerking neemende dat het gevaar egter maar voOr een tijd afgekeerd en ik; neevens mijn rijk en onder- daanen, weeder Opnieuw aan de overmagt der vyanden geexpo- neerd zouden zijn, zodra de Compagnie mogt komen te besluiten om haar magt; welke zy thans te Banjermassing aan handen heeft, te verminderen en voor een gedeelte terug te roepen, gelijk dit noodzakelijk eerlang zoude moeten geschieden om de groote kos- ten, welke tot hiertoe reeds zijn gemaakt, niet verder te vermeer- deren en dat ik eindelijk mede nog inziende welk een geruste en gezeegende regeering het land en de vorsten van Java onder het wijs en regtvaardig bestier, mitsgaders schut en bescherming van de Nederlandsche Oostindische Compagnie genieten, dus uit er- kentenisse en bezef aan de eene zyde, dat het rijk van Banjermas- sing aan en in zigzelve geen genoegzaam vermogen besit tot het

handhaven van een ongeinterrumpeerde vreedige possessie, en aan de andere kant uit volkomen overtuiging, dat zulks zal strekken tot wezenlijk nut en welzijn van land en volk, na rype delibe ratien daarover gehad en gehouden, zo met mijn bovengemelde zoon en verkoren throonsopvolger, Sulthan Slehman, mijn klein- 200n, Sulthan Adam; mynen rijksbestierder, Ratoe Anum Ismael, beneevens alle verdere rijksraaden en hofsgrooten, best gedagt 39 610

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

hebbe en te raade ben geworden my , nevens mijn rijk en onderdaanen, aan de onmiddelyke beschutting en bescherming van de gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie op te dragen. En het is oversulks dat ik al verder by deze opene acte Ver_ klare en erkenne, z0 voor my als myne successeuren, erfgenaamen en nakomelingen, ten behoeve van de gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie, afstand, cessie en overdragt te doen van alle rijksstaaten_ landen, provincien en eylanden, baaijen, rivieren en kreeken, zo als die immer onder het rijk Fa/7 Banjer massing sorteeren en hebben gesorteert; ofte indertijd daaronder mogten komen te vervallen, welke alle, neevens derzelver ab- en dependentien, mitsgaders het souverain regt; gezag, magt en authoriteyt, zodanig als het door het doorlugtig geslagt der koningen van Banjermassing immer over hare landen en volken beseeten en geexerceert, mitsgaders beseeten en g'exerceert zoude worden over dezulken, welke indertijd daaronder mogten komen te sorteeren, ik; Sulthan Solehman Said Doelah, tans transporteere en overgeeve aan welgemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie, en zulks in handen van den commissiant Christoffel Hoffman; als door Zyne HoogEdelheyd, den heere Gouverneur- Generaal M' . Willem Arnold Alting en de Raaden Fan Nederlands Indie, expresselijk gelast en geauthoriseert om die overdragt en cessie te accepteeren en tc aanvaarden; alles nogtans met dien verstande; dat ofschoon ik, Sulthan Solehman Said Doelah, Z0 voor my als myne successors en erfgenaamen, na deezen geen pretentie of aanspraak kan maken Op de souveraine eigendom en oppermag- tige heerschappy over het rijk Fan Banjermassing, nademaal het- zelve van nu af aan alleen aan de Nederlandsche Oostindische Compagnie toebehoord, als derzelver wel en wettig verkregen eigendom, het gemelde rijk en de koninglyke reg eering over land en onderdaanen egter uit naam en vanwegens gemelde Nederland- sche Oostindische Compagnie door voornoemde commissiant en gevolmagtigde, Christoffel Hofman, weder als een wettig en on- sterflijk leen aan my, Sulthan Solehman Said Doelah, is opgedra- gen, om hetzelve dloor 1y en myne wettige afstammelingen en opvolgers, gelijk mijn zoon, den kroonprins Sulthan Slehman_ mijn kleinzoon, Sulthan Adam, onder het sourerain oppergezag en heerschappy van de gemelde Nederlandsche Oostindische Com- pagnie, mitsgaders onder de beschutting en bescherming Va41 dezelve, te bestieren en te

regeeren: En hebbe ik, Sulthan Solehman Said Doelah, kroonprins Sul- than Slehman, prins Sulthan Adam, rijksbestierder Ratoe Anum OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_~1800.

611

Ismael, mitsgaders de verdere rijkxraaden en hoffsgrooten, ten altoosduurende blijk dat deezen afstand, cessie en overdragt is geschied uit vrye en onbedwongen wille, mitsgaders tot nut en welzijn van land en volk; daarvan doen maken deeze opene acte, en dezelve door de gesamentlyke handteekeningen en zeguls be- kragtigd.

Onder stond : Gegeeven in ’t casteel Batavia op ’t eiland Groot- Java, deesen 1787 . 911 Daaronder Viet reguls, gedrukt in rood lacque, met Maleitse caracters Aldus gedaan en afgestaan; gelijk booven aangehaald, in ’t hoff der Sulthans Op de passeebaan, in teegenwoordigheyd der radjas of pangerans en kieys of mantries, benevens het volk, geteekend en verzegeld door den Sulthan of vorst, deszelfs zoon en kleinzoon, Ratoe Annoem, pangerangs en eerste of voornaamste hoofden, waarvan drie eensluidende 812) Onder stond Boemikintjana, den 13 Augustus 1787 was geteekend C Hoffman: Daaronder Accordeert geteekend L P de Elwijk; eerste gezworen klerk:

PROCLAMATIE

Vanwegen de Doorlugtige Nederlandsche Geoctro- yeerde Oostindische Compagnie word by deezen uit naam en op last van Zijne HoogEd. den Heere Mr_ Willem Arnold Alting, Gouverneur- Generaal, en de Raeden van Nederlands-Indie door my, Christoffel Hoffman, als commissiant CnI expresse gevolmagtigde in deezen aan alle en een iegelijk; die zulks zoude mogen aangaan, bekend gemaakt

Dat wel Igemelde Hunne HoogEdelhedens voor en vanwegens de gemelde Nederlandsche Oostindische Compagnie, door my als hoogstderzelver commissiant en gevolmagtigde, geaccepteerd _ overgenomen en aanvaard hebben den eigendom en opperheer schappy van het rijk van Banjermassing; met dies ap- en depen - dentien, zodanig als hetzelve door den doorlugtigen vorst Padoeka

1. Niet ingevuld. De ongetekende acte was Hofman uit Batavia meegegeven. 012) Deze zin breekt af 612

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Sirie Sulthan Solehman Said Doelah, na voorgaande rijp overleg en beraadslaging met den kroonprins Sulthan Slehman, Zijn Iloogheids kleinzoon, Sulthan Adam, nevens den rijksbestierder Ratoe Anum Ismael, mitsgaders de verdere radjas, rijks- en hofs- grooten, in vollen eigendom aan de gemelde Comp” is aangeboden, afgestaan, gecedeert en overgedragen, met oogmerk

om aan het rijk en de onderdaanen, in de beschutting en bescherming der ge melde Compagnie, een bestendige rust en veiligheid te doen er langen, ten einde door gebrek aan eigen vermogen ter verdeediging niet weder bloot te staan voor het geweld van vyandelyke over magt en de meenigvuldige rampen, die daaruit voor land en volk noodwendig zouden moeten ontstaan En dat welgemelde Hunne HoogEdelhedens, den HoogEdelen Heere Gouverneur-Generaal en de Raaden van Nederlands-Indie, vanwegens de gemelde Compagnie het rijk van Banjermassing weder als een wettig en onsterfelijk leen hebben opgedragen en overgegeeven aan den doorlugtigen vorst Padoeka Sirie Sulthan Solehman Said Doelah; om hetzelve voor zig, Zyne Hoogheid den kroonprins Slehman, Zijn Hoogheids kleinzoon, den Sulthan Adam, en zyne verdere wettige afstammelingen, die indertijd met voorkennis en approbatie van welgemelde Hunne HoogEdelheden tot koningen van Banjermassing mogten worden verkooren en aangesteld, onder het oppergezag en heerschappy van de gemelde Compagnie bestierd en geregeerd te worden; Wordende dierhalven alle en een iegelijk; zowel dienaaren als ingezeetenen van de Compagnie, die zig te Banjermassing bevin- den, als alle radja’$, rijks- en hofsgrooten, mitsgaders alle onder- daanen van de Banjersche kroon, bij deezen gelast en bevolen, om gemelde Zyne Hoogheid, onverminderd deezen afstand en over dragt, voor wettige Sulthan, mitsgaders Zijn Hoogheids zoon Sulthan Slehman, en kleinzoon, Sulthan Adam, Voor wettige throonopvolgers te erkennen, te respecteeren en, zooveel zyne onderdaanen aanbelangd, ook te gehoorzamen, alzo zulks tot wel- zijn, rust en veiligheid, mitsgaders bloey en welvaart van het rijk en de onderdaanen der Banjersche kroon bevonden is aldus te behooren.

Onder stond Gegeeven in ’t kasteel Batavia, Op het eiland Groot-Java, deezen Daaronder vier zeguls, gedrukt in rood lacque, met Maleitsch caracter, Lager Aldus gedaan en geproclameerd, gelijk boven aange- OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

613

haald, in ’t hoff der Sulthans op de passeeban, in tegenwoordigheid der radja’s of pangerangs en kieys of mantries, benevens het volk, geteekend en rerzeegeld door den Sulthan of rorst, deszelfs zoon en kleinzoon, Ratoe Anoem, pangerangs en voornaamste der hoofden; Waarvan drie eensluidende Onder stond Boemikintjana, den 13 Augustus 1787 was geteekend C_ Hoffman. Daaronder Accordeert geetekend L P de Elwijk, eerste gezworen klerk:

Ratificatie van voorgaand tractaat, d.d. 2 October 1787 013

De Gouverneur-Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de raaden van Indie, gesien en geleesen hebbende het tractaat vat) altoosdurende, getrouwe vriend en bondgenootschap, tusschen de

Generaale Nederlandsche Oostindlische Compagnie en den doorlugtigen rorst Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, koning van het rijk ran Banjermassing aangegaan en gesloten door Christoffel Hoffman, commissiant en gerolmagtigde ranweegens welgemelde hooge Indiasche regeering als daartoe expres geauthoriseerd geweest zijnde, ter cenre: ende den opgemelden doorlugtigen vorst Padoeka Siri Sulthan Solehman Said Doelah, neevens zijn Hoogheids zoon en verkooren troonsopvolger, Sulthan Slehman, zijn kleinzoon Sulthan Adam_ mitsgaders den Rijkshestierder Ratoe Anum Ismael en de verdere gezamentlijke radja's, rijks- en hofsgrooten Van het gemelde rijk Banjermassing, ter andere zijde, verklaaren bij desen hetzelve in diervoegen, zooals het ligt en in de Nederduytsche taal uytgedrukt is, te approbeeren CIl te ratificeren, gelijk hetselve dan geapprobeert en geratificeerd wordt by deesen beloovende overzulks den inhoude Fan dien S com- pagnies weegen stipt e1l onverbreekelijk te sullen nakomen en onderhouden, mitsgaders van 's gelyken door alle die onder 's Com- pagnies gehoorsaamheyt sorteeren, te doen nakomen en onder- houden, al waaromme ook dit tractaat van vriend en bondgenoot- schap door onse ratificatie en approbatie, met eygene handteeke- ninge en het groot zegul van hooggemelde Compagnie, hebben be- krachtigd. 013) Uit het Contractenboek IX no: 17 op het Arsip Negara Djakarta: 614

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Gedaan in 't casteel Batavia in onse vergadering den Oc- tober 1787 . (w.g.) W. A. Alting, Moens, D Smith, HS Stockum, Siberg, W_ van der Beke. Ter ordonnantie van hunne HoogEdelheden, den Gouverneur: Generaal en de raaden van Neederlandsch Indien,

(w.g.) P. G_ van Overstraten Secretaris_

1. CEILON_CARNATICA_

Juli 1788 914

Het contract; in 1786 gesloten tussen den gouverneur van Ceilon en den nawab van Carnatica, aangaande de parelvisserij no. MCLXI kon Op den duur genoemden vorst niet bevredigen De Engelsen, die een zeker beschermheerschap over hem uitoefenden, wakkerden die ontstemming aan wezen hem het nadeel, zijn land en onderdanen berokkend door het aan Nederlanders verleende uitsluitend recht tot invoer van lijnwaden In Maart 1788 zond genoemde nawab den Engelsinan James Buchanan naar Ceilon, om een nieuwe overeenkomst voor hein te sluiten. Ook de gouverneur van Madras, Campbell, bemoeide zich met het geval, en deelde den gouver- neur van Ceilon schriftelijk zijn mening mee , Na langdurige zeer moei - lijke onderhandelirgen (zie Overgecomen brieven 1789 , 203te boeck; folio 142-196)) kwam onderstaande overeenkomst tot stand_

Traktaat tusschen de Edele Nederlandsche Oostin- dische Kompagnie en Zijn Hoogheid, de Nabab Walla- jah Ameer ul Hind Umdit ul Mulk Ausuf ud Dowlach Anwar ud Deen Cawa Bahaduer Zuffar Jung Sepah Saubar, souverain van Carnatika, etc” etc”, etc”.

Kennelijk zy een iegelijk die het aangaat of op eenigerhande wyze zoude kunnen aangaan, dat de Edele Nederlandsche Kom- penie en Zijn Hoogheid de Nabab van Carnatica, begeerende dat op de kust van Madure alles zal blijven op een vriendelyke en VOOr weerzyden voordeeligen [staat en volgens de oude gebruyken, zooals bevoorens is vastgesteld geweest; voorzooverre daarin geen verandering gemaakt wordt door dit traktaet, gemelde Zijn Hoog- heid de Nabab heeft gesonden de heer James Buchanan, schild- knaap, als zijn ambassadeur-plenipotentiaris behoorlijk voorzien van zijn volmagt, aan den heer Willem Jacob van de Graaff, Raed-

1. Uit de Overgecomen brieven 1789, 20ste boeck, folio 197

volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

extraordinair van Indien en gouverneur van Ceilon on met hem te handelen. En zijn dienvolgens gemelde heeren Willem Jacob ran de Graaff en James Buchanan overeengekoomen noopens de volgende artikelen _ De Tutukorijnsche paarl- enl sjankoosvisseryen 915) zullen in twee gelyke deelen tusschen de hooge kontrakteerende partyen worden verdeeld:. De sjankoosvissery zal na gewoonte aan de meestbiedende worden verpagt en het zuiver produkt daarvan zal gelijkmatig worden verdeeld. Het zal in de keuze van Zijn Hoogheid de Nabab staan, om tot de paarlvissery zooveel tonies te zenden als de Edele Neder- landsche Kompenie daartoe zenden zal, of toe te staan dat de rissery wordt rerpagt; om de helft van het zuiver bedraegen daar- ran in geld te ontfangen De kontrakteerende partijen zullen de banken volgens ge- woonte laaten visiteeren, en wanneer men die ryk genoeg zal oordeelen om er cen vissery Op te kunnen houden, zal het Opper- hoofd Fan Tutukorijn Zijn Hoogheid de Nabab daarvan kennis geeven, en hy zal van dit advies teevens een kopy zenden aan Zijne Hoogheids agent of landregent te Tirnevelli En Zoo Zijn Hoogheid of Zijn agent na verloop van vijf weeken, gereekent van den dag van voorschreeven bekendmaaking, deszelfs keuze, gelijk hierboven is vermeld, aan het opperhoofd van Tutukorijn niet ver- klaard, zal de Kompenie zulks aanmerken als een toestemming, dat de vissery word verpagt, waarvan de publikatie na gewoonte zal worden gedaan. Zoo Zijn Hoogheid bewilligt, dat de vissery word verpagt, zullen aan den pagter worden afgestaan alle regten, hoegenaamt op de banken; die hy voor dat saizoen zal hebben gepagt. Hy zal met de paarlen en oesters moogen doen wat hy wil, en de vissery bestieren zonder aan eenige hindernis onderworpen te ziju. De koeleuren of vlaggen, die de hooge kontrakteerende par - tyen

gewoon zijn geduurende de paarlvisserye te laaten waa yen, de bazaar van mondhehoeftens en alle andere dingen van (lien aart zullen blyven op den gewoonen voet Uit aanmerking dat Zijn Hoogheid de Nabab zyne onder- daanen toestaat en aanmoedigt on tot de paarlvissery op de ban- ken van Manaar en Aripo 016) te koomen_ zal Zijn Hoogheid als

1. Chancos waardevolle hoorns van schelpdieren: Zie Pieter van Dam Be- Schryvinge, Il, II, glossarium voce. 916) Nabij de kust van Ceilon; dus de facto aan de Compagnie behorende:

vorst van Madure en heer van ’t land van Marrua, Voor zijn aan- deel hebben een kwart gedeelte van het zuiver bedraagen van ge- melde vissery: 6, Het zal in de keuze van Zijn Hoogheid de Nabab staan, on in steede van het bovengemelde kwart gedeelte van het bedraagen der Mannaarse vissery, te zenden zooveel tonies als bedraagd een vijfde van het getal dat de Kompenie daartoe gebruikt, dat is zeggen ses-en-dertig tonies, met vijf steenen of duikers in elk; wanneer de Kompenie houd een volle vissery van een hondert en taggentig tonies met negenhondert duikers Dezelfde proportie zal men houden, wanneer na de visitatie der banken word bevonden dat het getal der tonies moet worden vermeerdert of vermindert, zoodat als de Kompenie vijf tonies zend, de Nabab er een zal mogen byvoegen. Zoo Zijn Hoogheid verkiest om zijn tonies, gelijk hierboven is gemeld, in de Manaarse vissery te zenden, zal degeene die belast is met de bestiering daarvan; digt by zijn wooning tot een teeken van eere en distinktie voor Zijn Hoogheid moogen laaten waayen Zijn Hoogheids vlag, en bovendien by zig mogen hebben een wagt van Sipayen van Zijn Hoogheid, bestaande in een kom- pagnie van vijftig man en niet meer, gekommandeert door een officier, Hy zal voor het overige blyven onderworpen aan de wetten en reglementen van de Ceilonse regeering: Indien na de gehoudene visitatie der Mannaarsche banken de- zelve rijk genoeg bevonden worden tot een vissery, zal men daar- van aan Zijn Hoogheid de Nabab kennis geeven, Op dezelfde wyze als hierboven by het Zde artikel van dit traktaat is gezegt: En wanneer Zijn Hoogheid na verloop van vijf weeken van der dag van zulk een bekendmaaking zyne keuze, gelijk hier voorwaards is gemeld, niet laat bekent ma eken, zal het worden aangemerkt als toegestaan om zijn kwart gedeelte van het provenu der pagt- schat te accepteeren_ Zoo Zijn Hoogheid de Nabab zijn voorschreven aandeel aan tonies tot de Mannaarsche vissery zend_ ingevolge het daarran gegeeven advies, zal degeene, die belast zal zijn met de bestiering van gemelde tonies_ moogen vissen Op welke banken hy goedvind, zonder eenige hindernis of beletzel, hoe genaamt_ 10. De Kompenie zal zonder interruptie blyven behouden het volle en geruste genot van

haaren handel en alle haare voorregten in Zijn Hoogheids landen van Madure en Marrua, Op dezelfde wyze OOST-INDISCHE COMFAGNIE 1602 -1800.

617

en op denzelfden voet, als ze die zeedert lange jaaren gehad heeft, en de vryheid hebben 017 die te vermeerderen wanneer ze zulks goedvind: De meening van dit artikel is egter niet de inwoonders Fan voormelde landen van Madure en Marrua te beletten om te mnoogen handelen in fyne lywaaten of andere zoorten Van goederen, die de Kompenie niet voor haer alleen behouden heeft: 11. De hooge kontrakteerende partyen zijn overeengekomen, dat de zin en waare meening der voorschreven artikelen van het tegenwoordig traktaat door ecn elk van hun zal worden naargekomen in den meest welmenenste en ongedwongenste beteekenis der woorden. En zoo ’er eenige verschillen mogten ontstaan betref fende den handel van de Kompenie of de visseryen, engageeren de hooge kontrakteerende partyen hiermeede hunne goede trouwe, om wederzijds Op de welmenenste wyze de bekwaamste en kragt- dadigste middelen te zullen gebruiken en te werk stellen, om die weg te neemen en zonder eenig uitstel regt te doen_ 12. Is eindelijk verstaan, dat wanneer Zijn Hoogheid zyne toe- stemming tot de artikelen van dit traktaat geeft; en dat ook het Generaal Gouvernement Fan Nederlands-Indien ze goedkeurt, dezelve zoo spoedig mogelijk zullen worden geratificeerd Cnl uitgewisseld door de hooge kontrakteerende partyen: Tot die tijd toe zullen ze by wederzijdsche partyen geagt worden haare volle kragt en waarde te hebben.

Tot bekragtiging hiervan hebben we, ondergeteekenden, uit kragte van het vermoogen, waarmeede wC wederzijds bekleed zijn, dit traktaet met onze handteekeningen in hunnen naam geteekend en daarnevens gesteld het zegel onzer Wz penen. Gedaan te Kolombo, den zevende July anno een duyzend zevenhondert agt en taggentig was geteekend James Buchanan (LZ.) W. J: van de Graaff (L.Z.) Daaronder stond Akkordeert geteekend G Wybrands gesworen klerk: !17)

1. Ter zelfder plaatse, blz. 204 van het traktaat

volgende vindt men ok de Engelse vertaling 618

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCLXXII MOLUKKEN-BATJAN_

23 Juli 1788. 018

Ook sultan Iskandar Alam van Batjan gedroeg zich onbetrouwhaar, dat hij door een neef moest worden vervangen; die de vorige contracten beedigde: (Cs_

Bevestiging en vernieuwing van zoodanige contrac- ten en voorwaarden van 01 ereenkoming waarop den WelEdele Achtb Heer Alexander Cornabe, Gouver- neur en Directeur benevens den raad der Moluccos, als reprezenterende Zijne HoogEdelheid, den HoogEd_ Groot Acht Wijdgebiedenden den Heer Mr_ Arnold Willem Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Heeren Raden van India, ende zulks Van wegen de Generale Nederlandsche geoctroijeerde Oost-Indische compagnie en Rade van politie, den 23 Julij in stede van den naar Batavia opgezonden koning Iskandar Alam, hebben geeeligeerd en aangesteld tot koning en leenman van Rijk van Batchian, den prins Achmat; onder den naam van Mohamad Badaroedien Sah Kitchiel Achmad. En dezelve op denzelfden dag ook van de Rijksgroo- ten en princen in dien hooge waardigheid erkend en geproclameerd is geworden:

Zoo is ’t dat wij Mohamad Badar Oedien sah Kitchiel Achmat, benevens alle de naar te noemene Rijksgrooten en prinsen Fan het Rijk van Batchian, bij deesen voor ons en onze nakomelingen rer- klaren, in alle zijne deelen en leden wel overzien en overwogen te hebben de articulen enl poincten vermeld bij de contracten gesloten met de Koningen Alij, Alawadin Kitchiel Mausin Mallakuldien en rijksstenden van het Rijk van Batchian op den 17 November 1653, 28 January 1656, 12 April 1667 en 9 Mei 1682, bij welk laatst- gemelde contract onder anderen den Koning Allawidien een finale afstand gedaan heeft Vaml de volkeren Fan Hatuwe gelegen op Ceram’s Noordkust, waarop beloofd heeft nooit ofte ooit de minste pretensie te ma ken, z0o mnede dat van den 21 April 1703 met Koning Kitchil Hamza Tarafanoerie en dat van den 28 Julij 1774 met den Kroonprins Iskandar Alam, ende zulks in zoo verre dezelve niet strijden tegens de acte van investiture, gesloten in den

1. Uit het Contractenboek X (no. 18) op het Arsip Negara te Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-*1800*

jare 1780 met en bij de aanstelling van den jongst opgesondlen Koning Iskandar Alam_ 010 Alle welke verbonden en contracten wij Koning en Rijksgroo- ten belooven en zweeren zonder afwijl iking volkomentlijk aan te nemen en te zullen onderhouden even en in diervoege alsof dezelve tegenswoordig door Ons nieu welings bedongen en aangenonen waren, houdende dies inhoud ten dezen voor ingelijfd.

Aldus gedaan, vernieuwd, Overeengekomen en vastgesteld, mitsgaders Op de Mohamedaansche wijze bezworen, onderteekend en verzegeld in ’t Casteel Oranje tot Ternate den 23 Julij 1788. w.g. Alex. Cornabe Wentholt, J. G_ W, Heinrichs, G.

Durr, Mertz_ Bax, J. Ogelwight, Ter ordonnantie van den WelEdelen Heer Gouverneur en Directeur, benevens den Raad der Moluccos_ Wg.) J, Ogelwight Secrs.

MCLXXIII: JAVA-SURAKARTA_

29 September 1788_ 020

Toen nog voor de aanvang van 1788 Sunan Paku Buwono na een langdurig ziekbed stierf, deed de onrustige sultan van Djocja, Atangku Buwono een poging om zich van de opvolging meester te maken: Dit lukte niet enl de kroonprins aanvaardde als Paku Buwono IV het rijk zijns vaders bij welke gelegenheid volgende documenten tot stand kwamen De plechtige bezwering daarvan werd bijgewoond door kapiteins VaI lands eskader Kuvel Lucas: (DE JovGE, Opkomst XII, blz. volgende).

Copia Acte van Verband, door des keizers eerste prins, den Pangerang Adipatty Anom, ten behoeve van de Doorluchtige Geoctroyeerde Nederlandsche Oost- indische Compagnie verleend, en voor dies uitroeping tot Soesoehoenang gepasseerd, mitsgaders naar dies proclamatie Op eene solemnele wyze, en nevens deszelfs

1. Corbus p. 69 (daar November 1653 als dalum opgegeven), p. 359 (12 April 1667), III p. 292 (9 Mei 1682), IV p: 214 (21 April 1703) nos MXCVI MCXVIII Een contract van 28 Januari 1656 is mij niet bekend: (Cs:) 020) Uit de portefeuille Koloniaol Archief no_ 4464 Q* Ook Overgecomen brieven 1789 , boeck, folio 2883-2890. 620

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

hofgrooten, bekragtigd, geconfirmeert en onderteekend, mitsgaders met het segul des rijks bezeguld.

Alzoo het Zijn HoogEdelheid, den Hoog Edelen Heere Gouverneur-Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands-Indie te Batavia, representeerende het hoogst en souverain gebied vanwegens de Doorlugtige Nederlandsche Ge-octroyeerde Oostindische Compagnie, goedgunstiglijk behaagd heeft my, Pangerang Adipatty Anom, te verkiezen en te benoemen tot opvolger in ‘t bestuur van de helft der borenlanden Fan het Java’$ rijk, in stede van mynen overleden rader, den keizer Pa-coeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panata gama, zoo verklare ik mits dezen opentlijk, dat my het voorschre ven rijk niet komt toe te vallen uit kragte ofte vanwegen eenige vermaking, erffenissen ofte geboorte, maar dat ik hetzelve alleen uit gunst en genegendheid ter leen en ter beheering van de Voor - melde Doorlugtige Comp kome te ontvangen en bekenne te ont-vangen op de voorwaarden en conditien, mitsgaders onder Zzoo-danige restrictien en verbintenissen, als het contract, dat tusschen de Oostindische Comp en my op heden aangegaan en

gemaakt is, 921) dicteert en behelst, en ‘t welk ik dus by dezen eil uit kragte van dit geschrift bekenne en verklare te houden in die zelfde waardye, kragt en effect, alsof hetzelve woordelijk in dezen gein- sereerd stond, beloovende heiliglijk en opregtelijk dat contract zoowel als alle verdere verbintenissen tusschen de Doorlugtige Comp’ en my indertijd 922 nog te maken en aan te gaan, ten allen tyden als een eeuwigdurende wet en rigtsnoer in mijn regering getrouw en opregtelijk te willen en zullen onderhouden en doen onderhouden, zonder eenige de minste exceptie, Fan wat natuur die ook wezen mogte, cn dat in dien gevolge Foor mny en myne nakomelingen, wie dezelve ook zijn mogen, nooit ofte ooit geene de alderminste praetensie gemaakt ofte zal mogen worden gemaakt op het rijk ofte de landen, die my thans ter bestieringe worden aan- vertrouwd en die ik bekenne vanwegen de Doorlugtige Oostindi- sche Compagnie uit handen van den heere Jan Greeve, Raad extraordinair van Nederlandsch-Indie, mitsgaders gouverneur en directeur van Java’s Noordoostkust; te ontvangen en ontvangen te hebben, veel minder ook dat ik eenige pretentie zoude maken nogte my in het minste bemoeyen in de regeeringe en het bestuur over de landen en plaatsen, zoo onder den Javasche Sulthan te Djocja-

1. Dit contract volgt hierachter_ 022) Mettertijd OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

carta behoorende, als die door de Oostindische Comp’ en derzelver regenten zelfs hier Op Java gepossedeerd worden, maar dat zich daarentegen mijn gezag en bestuur alleen zal uitbreiden over de helft der Javasche bovenlanden, zoodanig als dezelve by de in de jaren 1773 en 1774 geformeerde nieuwe accurate lijsten of registers der landen, negoryen, dessaes, tjatjas of andere plaatsen, hoe ge- naamd, verdeeld 823- en door wylen mijn vader den keizer bezeten zijn en actueel ook zoodanig aan my worden overgegeven, na luid der daarvan tusschen den Sulthan en mynen overleden vader, den keizer of Soesoehoenang, mitsgaders derzelver toenmalige et presente rijksbestuurders den Radeen Adipatty Sastra Diningrat, CS_ en den Radeen Adipatty Danoe Redjo, C.S_ op den Zden No- vember 1773 en 26 April 1774 gepasseerde en Iet derzelver cachet ten bezegulde en bekragtigde actens van verband en welke gemelde registers en daartoe behoorende of relatie hebbende verbandschrif- ten ik belove in hun geheel te laten standhouden en dezelve Zoo- danig aan te merken, te considereeren en aan te nemen, alsof die door my zelfs en myne rijksbestuurder en verdere hofgrooten waren gemaakt, gepasseerd en bezeguld, met verdere beloften dat ik nooit ofte ooit eenige redenen tot verschillen, tweedragt nog onmin zal zoeken te geven, hetzy met de Compagnie, den Sulthan, ofte iemand van derzelver ingezetenen, hetzy op Java ofte elders_ maar dat ik veel meer naar uiterste vermogen tragten zal de verschillen en oneenigheden, die ‘er somwylen met deze ofte

geene onvoorzicn en onverhoopt mogten ontstaan, uit den weg te ruimen en mitsdien altoos, zoo met de Comp als met den Sulthan en derzelver goede ingezetenen, zOo hier Op Java als elders in goede harmonie, vrede en vriendschap te leven, derzelver welvaren ter harte te nemen enl te helpen bevorderen, mitsgaders dat ik alle rustverstoorders, kwaadgezinden, en dezulken, die eenige reden tot ongenoegen geven, zal tegengaan en_ des noodig geoordeeld werdende, rer- dryven en te onderbrengen ; voorts dat ik allezints mijn rijk; het- welk de Doorlugtige Comp'= my komt op te dragen, zal regeeren

1. Zowel het Arsip Negara te Djakarta als Op het Rijksarchief in Den Haag Aanwinsten 1905, no. XXXIII bevinden zich twee flinke folian- ten , respectievelijk getiteld Register der landen VCH den Soesoehoenang Anno 1773 Register der Landen Votl den Sulthan, opgemaakt Samarang @nn0 1773, Beide delen zijn zowel de Javaanse als Nederlandse taal geschreven, en gezegeld getekend de 24e Norember 1773 door rijksbestuurders Cn voornaamste hofgroten van beide vorsten, alsmede door Comnpagnies opperhoofd te Semarang, Jan Matlhijs van Rhijn, in naam van den gouverneur FFU) Java's Noordoostkust_ Johannes Robert van der Burgh, den gezworen scriba Boltze_ Daar deze documenten elk ongeveer 500 bladzijden beslaan, konden wij ze in onze verzameling niet opnemen. 622

en besturen na de wetten, die strekken konnen tot het meeste nut en den bloei van land en volk; en overzulks dat ik derzelver welvaren in allen opzichte kragtdadig zal helpen bevorderen, met observantie teffens der orders en schikkingen die daartoe, hetzy door den heere Java's gouverneur ofte door Hare Hoog Edelheden, den heere Gouverneur-Generaal en de heeren Raden van Nederlandsch-Indie te Batavia, uit naam ende vanwegen de Doorlugtige Oostindische Compagnie mogten worden gemaakt En dat ik ook zorgen zal en daartoe van tijd tot tijd de noodige orders stellen, dat de producten, die de Doorlugtige Oostindische Compagnie uit het my aanvertrouwd land komt te requireeren, behoorlijk en na de ordere worden geleverd, zonder daarvan aan iemand anders, wie het ook zijn mogte, eenige leverantie te doen ofte daarmede handel te dryven. Dat ik wyders geene zaken, hoe genaamd, die eenige influentie op de belangen van de Doorlugtige Oostindische Comp' hebben, zal ondernemen, veel min die ten uitvoer brengen, nog ook niets van die natuur met mynen rijksbestuurder en verdere hofgrooten beraamen, dan met prealabele voorkennis van het alhier; ter plaatse myner hofhouding, door de Comp'e gestelden opperhoofd, ofte die in zijn plaats als zoodanig mogte fungeeren, ook niet dan met toestemming en volkomen goedkeuring van den heere gouverneur en directeur van Java's Noordoostkust: En ten blyke dat ik al hetgeene waartoe my by deze acte en het Op heden gemaakt

contract kome te ver -binden, heiliglijk en getrou- welijk zal onderhouden en nakomen, heb ik hiervan drie eensluidende [instrumenten] eigenhandig geteekend en met mijn zegul bekragtigd, en belove ik deze acte en het Op heden gemaakte contract na mijn proclamatie of nadat ik als keizer zal zijn uitge- roepen, ook nog nader onder den alcoran te bezweeren, alsook, nevens myne hofgrooten, te zullen bekragtigen, en my dus met a] het voorschrevene te confirmeeren.

Aldus gedaan te Souracarta, den 29 September anno 1788 Onder het Javaansch stond het cachet en de handteekening van den Pangerang Adipatty Anom: Lager Ter presentie van ons was geteekend B. J. van Nyvenheim, G. van Massau, en F. J Rothenbuhler, secretaris_

Ik, Soesoehoenang Paccoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama, bekenne en verklare by dezen my OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

met den inhoud der bovenstaande acte, by my gepasseerd, niet alleen ten vollen te confirmeeren, maar ook belove de contracten, daarby aangehaald, en de beloften, daarby gedaan, heiliglijk te zullen onderhouden en doen onderhouden zonder eenige de minste tegenspraak En tot een ontegenzeggelijk teeken, hoezeer ik ge- negen ben dat alles in diervoegen heilig en opregt te observeeren en naar te komen, heb ik dit geschrift met mijn rijkszegul bezeguld en bovendien eigenhandig, nevens mijn eerste ministers, onder teekend, mitsgaders den inhoud dezer acte, nevens alle voorgaande contracten, verbintenissen en overeenkonsten, tusschen de Neder landsche Oostindische Compagnie Cn de Javasche keizers succes- sive gesloten, voor zooverre in dezelve door het presente contract geen verandering, alteratie of ampliatie is gemaakt, heden onder den alcoran in byzijn van alle myne ministers en hofgrooten, zoo wereldlyke als geestelyke, plegtig bezworen:

Actum te Soeracarta, den 29 September 1788. Onder stonden de zeguls en handteekingen van den keizer Paccoeboeana de Vierde, den Pangerang Ingebey, den rijksbe stuurder Radeen Adipatty Djojoningrat en den tommongong Patma Nagara. Lager Dat deze acte aldus, gelijk vooren staat, door den Soesoehoenang Pacoeboeana etc”,_ etc”, en deszelfs eerste ministers geteekend en bezeguld is, getuigen WY was geteekend Hartzinck; B J van Nyvenheim, G. van Massau en J. Rothenbuhler, secretaris_ Voor de translatie was geteekend W M. Wardenaer _ gesworen translateur.

MCLXXIV JAVA-_SURAKARTA.

29 September 1788. 924

Zie de inleiding bij het voorgaande document

Contract van vriend- en bondgenootschap tusschen de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Comp

1. Uit de portefeuille Koloniaal Archief no. 4464 Q* Ook in de Overgecomen brieven 1789 , 7d0 boeck; folio 2891 volgende Gedrukt bij DE ONGE, Op komst XII_ blz. 133 volgende: 624

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

ter eenre en den Soesoehoenang Pacoeboeana Senopati Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panattagama de Vierde, als leenheer %25- van de helft der bovenlanden van Java, ter andere zyde, uit naam en Op speciale last van Zijn Hoog-Edelheid, den Heere Gouverneur-Gene- raal, Mr_ Willem Arnold Alting, en de WelEdele Ge- strenge Heeren Raden van Nederlandsch-Indie te Batavia, representeerende het hoogste souvereine ge- bied, vanwegen de Generale Vereenigde Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Comp' - in deze landen door den heer Jan Greeve, Raad van Nederlandsch- Indie, mitsgaders gouverneur en directeur over de zaken en plaatsen op en langs Java's Noordoostkust, en plenipotentiaris tot dese vriend- en bondgenootschaps- handelingen, gearresteerd en vastgesteld.

Nademaal Zijn HoogEdelheid, den heere Gouverneur-Generaal en de WelEdele Gestrenge Hleeren Raden van Nederlandsch-Indie te Batavia goedgevonden hebben den praesenten Souracartas kroonprins, Pangerang Adipatty Anom, in plaats van zynen jongst overleden rader te benoemen en aan te stellen tot Soesoehoenang van de helft der bovenlanden van het Javasche rijk, om daarover, dan wel over de provintien, districten, volkeren etc' , dewelke wel- melde zynen vader by de laatste verdeeling tusschen denzelven en den Sulthan Hamingcoe Boeana zijn toegewezen en te beurt geval- len, het gezag te voeren, na de daarvan by de in den jare 1773 door Comp'= wederzeidsche ministers gemaakte accurate lijsten of registers der landen, negoryen, dessaas, tjatjas of andere plaatsen, onder den titul en eerenaam van Soesoehoenang Paccoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidien Panatagama de Vierde, zoo verklare ik, Jan Greeve, Raad van Nederlandsch-Indie, benevens gouverneur en directeur, mitsgaders plenipotentiaris dezer contractie, aan mijn kant, uit naam en vanwegen de Door- lugtige Nederlandsche Oostindische Comp" gemelden Pangerang Adipatty Anom bij dezen te benoemen_ aan te stellen en te erken- nen voor wettig verkoren keizer over de landen, negoryen, dessaas en tjatjas voormeld, welke als een leen aan denzelven worden afge- staan, met het regt van successie VOor zyne wettige erven ingevalle dezelve zich wel gedragen en de Compagnie getrouw blyven en genoegen geven;

1. Versta leenman_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

En verklare ik; Soesoehoenan Pacoeboeana de Vierde, ook by deze op de kragtigste wyze, met de uiterste dankbaarheid en er - kentenisse als een singuliere gunst die waardigheid te ontvangen en Op den voorschreven voet het leenbestuur over de my toegewezen landen en volkeren, aan te nemen Op de hierna te meldene verdere conditien en voorwaarden, welke van beide de contracteerende parthyen zullen worden aangezien en gehouden als een altoosdurende wet, die onverbrekelijk en van wederzyde heiliglijk en opregtelijk zal worden nagekomen. Daar zal dan nu en ten allen dage een oprechte vriendschap en harmonie resideeren tusschen de onderdanen van de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie en de volkeren van Java, om malkanderen in allerlei nood en verlegenheid getrouwelijk met raad en daad by te staan, elkanders best te bevorderen, en schaden af te weren, even alsof zy een volk waren. Tot nakoming en bevestiging van hetgeen voorschreven is, zullen de rijksbestuurders of Radeen Adipattijs, die indertijd mogten werden aangesteld, alvorens zy tot de executie van haar ambt worden geadmitteerd, te Samarang in persoon moeten verscheinen en aldaar in handen van den heer gouverneur en directeur, ofte die aldaar vanwegen de Nederlandsche Oostindische Compagnie het gezag voerd, af te leggen den eed van trouw en gehoorzaamheid aan de Comp’ evenals omtrent haren vorst en met gelyke betrekking als tot dezen. Den Soesoehoenang zal niemand tot rijksbestuurder zyner landen mogen verheffen nog aanstellen, dan na alvorens dezelve aan den gouverneur te Samarang te hebben voorgedragen, die dan ook, ingevalle tegens den voorgedragen persoon niets heeft, maar daarin volkomen genoegen nemende, daartoe de goedkeuring en approbatie Hunner Hoog Edelheden te Batavia verzoeken zal_ Gelijk den Soesoehoenang dan ook in zelver voegen den rijksbe- stuurder niet zal mogen afzetten nog verstoten, zonder alvorens de redenen van dien te hebben opgegeven aan den heere gouverneur en directeur, of die het gezag voerd te Samarang, om daartoe insgelijks het goedvinden en toestemming Hunner Hoog Edel- heden te Batavia te verzoeken, alles om tot een openbaar bewijs te dienen, dat de Compagnie en Java’s inwoonders altoos onafscheide- lijk van elkander en als een volk zullen zijn. Den keizer zal nu nog nooit geene praetentie, hoe genaamd, of om welke redenen ook mogen maken z0o min Op het eiland Madoura als op de stranden en districten, door de Compagnie 40 626

wettig bezeten wordende ingevolge de contracten, tusschen haar en den keizer voor zich en voor zyne erigenamen gesloten, van 1] Novenber 1743 en 18 Mei 1746,029) mitsgaders andere concessien en overeenkomsten meer In zelver voegen verklaard den keizer evenmin regt van aan- spraak te hebben Op de landen, plaatsen, negoryen of volkeren, onder den Sulthan staande en

gehoorende, en beloofd mitsdien daarop ook nimmer eenige praetentie te zullen maken, maar zich ten allen tyde te vreeden te zullen houden en alleen bemoeyen met de regering en besturing van de helft der Javasche bovenlanden; en wel van de plaatsen, negoryen en districten, welke hem by dezen in leen worden afgestaan, in dier voegen als de in den jare 1773 geformeerde registers en de deswegen tusschen den Sulthan EI zynen overleden vader, den Soesoehoenang, op den 26 April 1774, met toestemming en bemiddeling van den toenmaligen gouverneur Van der Burgh gemaakte acte van overeenkomst dic- teeren, die door den praesenten keizer zullen worden geconside- reerd alsof van hem ofte uit deszelfs namen waren geformeerd ende gepasseerd, en mitsdien dezelfde registers en acte Vatl over- eenkomst in hunne volle kragt latende by deze, met standhouding teffens in het vervolg ook voor ofte by degeene, die indertijd den Soesoehoenang mogte komen te succedeeren_ Ingevalle de Comp" met deeze of geene natie of mogendheid in oorlog mogte geraken, hetzy met Europeesche of Indische vorsten, zal den Soesoehoenang gehouden zijn de Comp met alle magt en na uiterste vermogen by te staan, en daartoe, des gere quireerd wordende, zooveel gewapende manschappen onder goede en vertrouwde hoofden fourneeren, als noodig en dienstig zal worden geoordeeld, omme te worden geemployeerd, hetzy te Bata- via of elders Op Java, waar die vereischt worden, en dat wel op zoodanige voorwaarden en conditien, als men door eene weder- zeidsche schikking dienaangaande zal komen te beramen, terwijl de Soesoehoenang daarentegen plegtig beloofd, dat hy met geene vorsten of andere grooten, buiten het territoir van Java, en zelfs Op Java met Comp' strandregenten, corres spondentie houden, zende- lingen zenden of ontvangen en ook niet permitteeren za] dat iemand zyner onderhoorigen het een of ander doet_ Behalven dat den Soesoehoenang beloofd om steeds met den Sulthan en alle die onder denzelve behooren en sorteeren, in alle harmonie en onderlinge vriendschap te leven, zonder ooit eenige

1. Zie Corpus V, blz. 359 ev: en 423 ev. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

voorbedachtelijke 0) redenen tot twist; tweedragt of diergelyke verm yderingen te geven, zal denzelven ook gehouden zijn om in kas van noodzakelijkheid en zoo het met Comp voorkennis en toestemming mogte worden gevorderd, gemelde Sulthan, ingevalle denzelven elders 828 in zyne landen of plaatsen door deze ofte geene malcontenten, dan wel anderen, mogte worden aangevallen ofte ontrust; by te springen en te adsisteeren Zoo er deze of geene onvoorziene verschillen tusschen den Soesoehoenang en den Sulthan, dan wel tusschen eenige hunner onderhoorigen mogten komen te ontstaan, beloofd den Soesoe- hoenang daarvan niet alleen kennisse te zullen geven aan den heere gouverneur en directeur, ofte aan dengeene die Comp"

wegen het gezag Op Java voerd, maar ook zoodanige verschillen aan de billyke en redelyke beslissingen van gemelden heer gouver- neur, dan wel die van Hunne HoogEdelhedens te Batavia, over te laten, als vertrouwende dat hoogstdezelve altoos en by alle voOr - vallen de beste en heilzaamste oogmerken tragten te bedoelen, en niet gedogen zullen, dat eenige verongelyking plaats werd gegeven. Den Soesoehoenang zal nergens in zyne landen en dorp- schappen, eenige malcontenten kramans, tappas 929_ of eenige andere kwaadgezinde tollereeren, maar daarentegen dezelve in allen opzigte tegengaan en uitroeyen, en, die gevangen nemende, als het zyne onderhoorigen zijn, aan dezelve een exemplaire straf oeffenen, doch wanneer die onder de Comp’ of den Sulthan SOr - teeren, aan dezelve uitleveren, hetzy om ze na elders in balling- schap te verzenden, dan wel zoodanig te handelen, als na bevin- ding van zaken zal bevonden worden te behooren. Desgelijks zal de Soesoehoenang verpligt zijn alle overloopers, zoo van de Comp als van iemand anders van wat staat of rang dezelve ook zouden mogen wezen, Op de eerste opeissching over te geven in gelyker voegen er ook nergens in Soesoehoenangs landen, negoryen ofte elders, zoomin te Souracarta zelfs, eenige slaven van Comp” dienaren, dan wel aan andere onderhoorigen toebehoorende, zullen mogen opgehouden, maar by ontdekking van dezelve uitgeleverd worden. 927) Denkbare 028) Versta ergens_ 828) De Overgecomen brieven hebben tapper_ Het Javaanse keraman is oproer- ling = tap(p)a betekent asceet of heilige kluizenaar. Dat deze laatsten hier in een adem genoemd worden met malcontenten oproerlingen vindt daarin zijn oorzaak; dat vele verzetspogingen begonnen met het zich als kluizenaar terugtrekken van een ontevredene_ 628

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

1. Zooals in gelyker voege door de Comp’- zal worden gehandeld, om wanneer zich deze of geene malcontenten, dan wel kwaadge- zinden, Van de onderdanen van den Soesoehoenang (zich) op Comp territoir komt op te houden, des begeerd wordende, by apprehensie aan den Soesoehoenang uit te leveren, ter appliceering aan dezelve van een gepaste straffe 11. Ingevalle den Soesoehoenang OIn wettige redenen deze ofte geene zyner onderhoorige prinsen ofte rijksgrooten in ballingschap begeerd verzenden, hetzy na Ceilon, ofte eenige andere plaats van de Comp” zal den Soesoehoenang, daarom by de Comnp rerzoek doende, de redenen Fan het begeerde bannissement moeten opgeven en teffens gehouden zijn jaarlijks een zekere somme gelds te fourneeren tot levensonderhoud an dezulken die verzonden worden, na derzelver toestant en caracter komt te vorderen, waar- entegen de Comp’- aanneemd_ die bannelingen vry transport nal de plaats hunner ballingschap te bezorgen_ 12 Om Voor te komen de verschillen, die er uit deze of geene misdryven, delicten en andere judicatures tusschen de wederzeid- sche onderdanen, zoo van de Compagnie als van den Soesoehoe-

nang zouden kunnen ontstaan, zullen alle Javanen, die onder Comp ofte derzelver hoofden en regenten gehoorzaamheid SOr- teeren_ en tegen Comp Javanen ofte onderdanen eenig delict hebben begaan, na Comp" goedvinden en na hare wyze teregt worden gesteld en gestraft, zonder dat daarmede in eeniger maniere den Soesoehoenang of zyne ministers zich zullen mogen bemoeyen ; zooals in zelver voegen alle gemeene Javanen die Zijn Hoogheids onderdanen zijn, en onder elkanderen eenig delict mog ten begaan hebben, aan de judicature van den Soesoehoenang en zyne regters overgelaten zullen worden, zonder dat de Comp'" zich insgelijks daarmede zal bemoeyen, met dezen beding echter, dat wanneer een ofte neer van Soesoehoenangs onderdanen in handen van Comp" judicature geraken, en zoo mede van Compagnies ingezetenen of onder dies judicature behoorende, hetzy Javaan of andere, onder des Soesoehoenangs gebied worden opge- vat, die zich aan crimineele delicten hebben schuldig gemaakt, den gevangen of gevangenen direct zullen worden geexamineerd en de getuigen worden gehoord, hunne verklaringen gerecolleerd, C11 dezelve met alle de verdere stukken, nevens den beschuldigde, worden gezonden aan dien, onder wien zij sorteeren: 13. Doch Europeanen, Chineesen of Mooren, ofte eenige andere natie, geene onderdanen van den Soesoehoenang zijnde, tegens OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

Javanen, onder Zijn Hoogheids gebied sorteerende, eenig misdrijf pleegende, zal den Soesoehoenang gehouden zijn zoodanige delinquanten aan de Compagnie uit te leveren, 0m na derzelver wetten te worden gevonnist, waarentegen ook de Comp aan den Soesoehoenang zal uitleveren dezulken 1an Zijn Hoogheids onderdanen, die eenig delict tegens Europees, Chinees, Moor ofte anderen mogte hebben begaan, ten einde woor Zijn Hoogheid en derzelver regters ter straffe te worden gevonnist_ 14 Maar ingevalle den rijksbestuurder die zoowel aan de Comp' als aan Zijn Hoogheid den Soesoehoenang den eed ran trouwe gezworen heeft, zich aan eenig delict mogte hebben schuldig gemaakt, hetzy tegen de Comp" ofte derzelver dienaren en inge- zetenen, ofte tegens den Soesoehoenang dan wel tegen zyne onder- danen, zal de zaak van den schuldigen rijksbestuurder door een gelijk getal onpertydige personen, Zoo van de Comp'e als van den Soesoehoenang, onderzogt en geexamineerd worden, doch het ronnis niet ter executie mogen worden gebragt dan na alvorens bekomen approbatie Fan den heere Gouverneur-Generaal en de heeren Raden van Nederlands-Indie, ten welken einde het vonnis met alle de stukken, daar hygehoorende, door den heere Sama- rangs gouverneur na Batavia gesonden zullen worden. 15. Alle voorkomende crimineele zaken zullen na gedaan onder- zoek zonder noodelooze vertraging of oponthoud, worden afge- daan en aan de schuldig beronden wordende, kort en goed regt worden

geappliceerd, overeenkomstig de wetten Cn orders, z00 by de Compagnie als by den Soesoehoenang na regt en billijkheid gestatueerd, zonder in geenen deelen den schuldige vrY te laten, nog den onschuldigen te veroordeelen: 16. Den Soesoehoenang verbind zich om van tijd tot tijd de 1100- dige ordres aan Zijn rijksbestuurder, en die het verder mogte aan- gaan, te zullen geven, ten einde niet alleen de wegen en bruggen onder Zijn Hoogheids territoir in een goede ordre te houden, maar om dezelve ook voor dle reizigers en andere te beveiligen tegen rovers en t verslindend gedierte, en ten dien einde overal goede wachten te doen stellen Op de plaatsen, alwaar dezelve vereischt worden zooals in gelyker voegen de Compagnie aanneemd daartoe onder haar ressort de noodige orders te stellen: 17. Behalve dat het aan een ieder der goede ingezetenen zal vry staan overal in Compagnies districten, zoowel als in die van den Soesoehoenang, over en langs de gemeene wegen te reizen en te trekken, zal het ook aan alle particuliere negotianten geper- 630

mitteerd zijn hunne waren langs de stranden en in de bovenlanden ten verkoop te brengen, zonder daarin op geenerlei wyze te worden gemollesteerd, mitsgaders dezelve van een behoorlijk bewijs of pas voorzien zijnde, waarop bekend staan de goederen, die zy medevoeren, en mits ook dat dezelve niet bestaan in zoodanige goederen, die by d’ Compagnie verboden zijn, in welk geval dezelve zullen moeten worden aangehouden en geconfisqueerd: 18. De producten, die in Soesoehoenangs landen en districten ge- cultiveerd worden, zullen aan niemand anders als aan de Neder- landsche Oostindische Compagnie worden afgestaan, en mitsdien de leveranciers gehouden zijn, dezelve in de logie of ter gewoner plaatse te Souracarta te leveren, Op die voet als van ouds, waar- voor de Comp” de bevorens bepaalde pryzen door de residenten aldaar zal laten voldoen en betalen, te weten - Voor 1 picol van 130 & cattoene garens, L”A. of 1* zoort Rds 45,10 L’B. of 28 35,10 L”C. of 3” 25,10 L’D of 4’ 21,10 L”E. of 5” 15,10 ronde peper, dubbel geharpte lange staart cardamon 32 En dewijl ‘t de Comp’~ het meest te doen is om de twee eerste soorten of IA en van de cattoene garens, z00 verbind zich de Soesoehoenang van tijd tot tijd de noodige orders te geren tot de leverantie der gemelde zoorten en om dies quantiteit neer CI meer te doen toenemen 19, Aan een ieder der ingezetenen in de bovenlanden zal het vry staan hunne producten en levensmiddelen na de stranden te mogen afbrengen en aldaar , aan wien zy verkiezen, te verkoopen, zonder ergens aan de stranden daarover aan de Comp’ eenige ongelden of diergelyice te betalen; mits echter geene der producten elders 930 anders buiten Java uitvoerende, sub poene van confiscatie der goederen ten behoeve van de Compagnie. 20. Tot het afbrengen na Samarang Van de door s Soesoehoe- nangs leveranciers te

Souracarta aan de Comp” geleverde produc- ten, zal Zijn Hoogheid eens vooral aan den rijksbestuurder of Radeen Adipatty orders geven, om daartoe voor niet, evenals be-

1. Versta ergens_ OOST-INDISCHE COMPAGNTE 1602 -1800

631

vorens, maandelijks een honderd ofte meer battoors; 931 met de behoorlyke hoofden; na rato van de aan handen zijnde quantiteit der producten te fourneeren, die dan ook teffens dienen zullen om by retour van Samarang Compagnies goederen, zoo voor de residenten als Souracarta’s garnizoen, mede te nemen en dezelve over te brengen. 21 . Omtrent de verdere heerendiensten, zoo in het dagelijks four- neeren van battoors aan ‘s Comp loge te Souracarta, mitsgaders aan de residenten en andere gequalificeerde Compagnies-dienaren als in de verdere in gebruik zijnde costumes tot gerief van de die- naren en anderen, beloofd de Soesoehoenang het in alle opzichten op dien voet te laten, als waarin het thans is, en mitsdien het een en ander nu en altoos te laten stand houden, zonder dezelve IT geenen deele te verminderen. 22 Tot conservatie Vanl de vriendschap en eensgezindheid onder elkanderen, zal den Soesoehoenang de noodige beveelen stellen, zoo aan deszelfs hoofden, rijksgrooten en anderen, om zich ten allen tijde beleefd en minzaan te gedragen, tegen Compagnies dienaren; en dezelve den behoorlyken respect te bewyzen, zooals in gelyker voegen de Comp’ ook begeerd, dat een iegelijk van derzelver dienaars en ingezetenen, zich vriendelijk en minzaam zal hebben te betoonen tegens des Soesoehoenangs rijksgrooten en anderen, en dezelve insgelijks den behoorlyken respect te doen toekomen, alles op dien voct als hetzelve door Zijn Hoogheids overleden vader en respectiven opperhoofden gereguleerd ge- worden. 23_ Zoowel als er aan Soesoehoenangs brieven, die er te Sama rang aan den heere gouverneur, als die te Batavia aan Zijn Hoog- Edelheid_ den Heere Gouverneur-Generaal en de Raden van Neder- landsch-Indie worden aangebragt, ‘t behoorlijk honneur met vijf- tien salutschoten za/ worden gegeven, zullen ook die welke Fan welmelde Zijn Hoog] Edelheid, den Heer Gouverneur-Generaal e1 de Heeren Raden Van Indie te Batavia, mitsgaders die van den Samarangs heer gouverneur aan den Soesoehoenang worden gebragt, aldaar in gelykervoegen het behoorlijk honneur genieten, te weten die van Hunne Hoog Edelheden met 15 die van den Sulthan te Djocjacarta met 15 schoten die van den heere Java’$ gouverneur met 11

1. Koelies Zie Corpus V, noot Op blz. 183. 632

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

24_ Doordat het de gehoudenisse en het gebruik medebrengt, dat de vorsten van Java zoowel als andere keizers; sulthans en koningen, die met de Nederlandsche Oostindische Comp” een

bondgenootschap hebben aangegaan, by optreding of verkiezing van een nieuwen Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indie twee, drie ofte meer hunner rijksgrooten als gezanten na Batavia zenden, om aldaar hulde te doen aan den nieuwen verkozen Heere Gouverneur-Generaal, zoo zal den presenten Java's keizer, evenals den sulthan, ok gehouden zijn by een zulk gemeld voorval den rijksbestuurder nevens nog twee ofte drie zyner rijksgrooten, over Samarang naar Batavia te zenden, ten einde aldaar aan den Heer Gouverneur-Generaal uit naam van hun vorst de verschuldigde hulde te doen, in welk geval de Compagnie aanneemd die gezantschappen behoorlijk transport na Batavia en ook wederom retour na Samarang te bezorgen, hetzy met 's Comp'le schip ofte andere bekwame gelegenheid, wanneer het alsdan ook aan Soesoehoenangs gezanten vry zal staan om na het aloud gebruik by hunne reize na Batavia inpassant het kantoor Tagal aan te doen, ten einde aldaar de gewoonlyke eerbied te bewyzen aan het graf van den Soesoehoenang Tagalwangie 932) En ingeval den nieuw verkoren heer Gouverneur-Generaal verkiezen mogte om de gezanten der Javasche vorsten uit hoofde van het moeyelijk vallende transport na Batavia en andere inconvenienten meer, van de reize na gemelde hoofdplaats te excuseeren en die hulde te laten geschieden te Samarang by den heere Java's gouverneur en directeur, als plenipotentiaris van Zijn HoogEdelheid den heere Gouverneur- Generaal, zoo zal den Soesoehoenang; even als den Sulthan, daar- inne berusten en genoegen nemen, wijl het Op die wyze zal worden geconsidereerd, als ware die hulde te Batavia geschied. 25. De Nederlandsche Oostindische Compagnie aan den voorigen Soesoehoenang 's jaarlijks in de maand September uitgekeerd hebbende de helfte van de van ouds gecontracteerde en bedongen gelden, voor de aan de Maatschappy gedane afstand der stranden; zoo verbind zich de Comp om met de uitkeering der contanten voor de helft, ten bedragen van tienduizend Spaansche realen, aan den presenten Soesoehoenang te continueeren, mits den rijksbe- stuurder, uit naam en vanwegens zijn vorst, van den ontvangst een behoorlijk bewijs geve_ 26. Byaldien het tegen hoop en verwachting kwam te gebeuren dat door den Soesoehoenang Pacoeboeana ofte zyne successeurs in

1. Posthume naam van Amangkoerat I. Zie Corpus III, blz. 71.

het vervolg van tijd op dit contract eenige infractie werd gemaakt of daartegen aangegaan; zal denzelven verstooten zijn en blyren van het geheel bezit der landen, provintien en districten, thans aan hem als een leen afgestaan werdende, welke in zulk een onverhoopt geval tot de Comp' - zullen terugkeren, On1 over dezelve in diervoegen te disponeeren, als dezelve na bevinding van zaken geraden oordeelen zal_ Ten welken einde hierby voor geinsereerd _ en als meede door Zijn Hoogheid bezworen gehouden worden alle voorgaande con- tracten, verbintenissen en

overeenkomsten, tusschen de Neder- landsche Oostindische Compagnie en de rorsten van het Sourakar- tasche rijk successive gesloten, FoOr zooverre de pointen, daarby vervat, met dit tegenwoordig tractaat overeenkomen_ 27 . Laatstelijk verbind zich den Soesoehoenang, zoowel als de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie om met de stipste nakoming van alle de in dezen vermelde articulen tot een altoosdurende standhouding van onderlinge vriendschap en eensgezindheden, dat zy aan weerskanten alles zullen tragten in het werk te stellen, wat tot den bloei en welvaard hunner landen en volkeren behoord of wat daartoe bevorderlijk zijn kan, mits- gaders om van tijd tot tijd, des dienstig en nuttig geoordeeld wordende, met elkanderen zoodanige maatregulen en beschik- kingen te beramen over zaken, die zich in het vervolg van tijd mogten komen Op te doen en in dezen niet vermeld staan, als tot wederzeidsch genoegen strekken kan

Aldus gedaan, gecontracteerd en overeengekomen in hof van den Soesoehoenang tot Soerakarta Adiningrat, op den 29 Sep- tember 1788 Onder stond Comp cachet, gedrukt in rood Iak was geteekend Jan Greeve: In margine onder het Javaans stonden de cachetten en han- teekeningen van den Soesoehoenang Paccoeboeana de Vierde, Pangerang Adipatty Mangcoenogoro, Pangerang Ario Mattaram; rijksbestuurder Radeen Adipatty Djoyo Ningrat; Pangerang Ario Poerboyo, Pangerang Ario Pamot, Pangerang Ingebey, Pangerang Mangcoediningrat en Pangerang Poerbo Nogoro. Lager Wy, ondergeteekenden, zijn by het teekenen en zegulen van dit contract present geweest was geteekend Kuvel, E. Lucas, M: J van Nyvenheim, G van Massau, F J: Rothenbuhler, secretaris. En voor de translatie W M, Wardenaer. gezworen translateur_ 634

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

PROCLAMATIE_

Vanweegens de Doorlugtige Nederlandsche Geoctroyeerde Oostindische Compagnie werd by deesen uit naan ende op hooge ordre van Zijn HoogEdelheid, Mr. Willem Arnold Alting, Gouver- neur-Generaal, en de Raaden van Indie , representeerende het hoogste en souverain gebied vanwegens de voormelde Comp” in deesen landen, door den Raad-extraordinair van Nederlands-Indie Jan Greeve, een iegelijk bekend gemaakt, dat opgemelde Hunne HoogEdelheeden goedgevonden hebben om in steede ran den orer- leedene Soesoehoenang Pacoeboeana weder tot keizer en wettige successeur in ’t Javasche rijk te verkiezen en te benoemen den Pangerang Adipatty Anom, onder den naam en titul van zijn vader voormeld, Soesoehoenang Pacoeboeana Senopatty Ingalaga Abdul Rachman Sahidin Panotogama, wordende oversulx uyt naam ende vanweegens welgemelde Hunne Hoog Edelheeden alle hooge en lage ministers, princen en regenten, mitsgaders dlienaeren; ook onderdaanen en ingeseetenen van de E Comp en

speciaal alle ende een ygelijk op Java aanbevoolen, om opgemelden Zijn Hoog- heid voor keyzer en wettige opvolger in ’t Javasche rijk, waarvoor hy by deezen word geproclameerd, te erkennen, respecteeren en zoveel zijn onderhoorige aanbelangt; ook te gehoorzaamen, also opgemelde Hunne HoogEdelheeden zulks tot welzijn van land en volk also bevonden hebhen te behooren_

Onder stond: Souracarta, den 29 September anno 1788 Lager Den gouverneur en directeur van Java’$ Noordoost- kust was geteekend Jan Greeve. Terzyde stond Comp” zegul en daaronder Ter ordonnantie van den heer gouverneur en directeur welmeld was geteekend F*. J . Rothenbuhler, secretaris_ Nog lager stond Accordeert was geteekend de El- wijk; eerste gesworen klerk:

De ratificatie ran bovenstaand contract is te vinden in Contractenboek no. 13 op het Arsip Negara te Djakarta. (Cs.

De Gouverneur Generaal Mr_ Willem Arnold Alting en de raaden van Indie gesien enl geleesen hebbende het contract van altoos durende getrouwe vriend- en bondgenootschap tusschen de doorlugtige Nederlandsche Oost Indische Comp ter eenre, en den Soesoehoenang Pacoeboeana Senopatty Tngalaga Abdul Rachman Sahidin Panatagama de vierde, als leenheer van de helfte OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

635

der bovenlanden van Java ter andere zijde op den 29 September 1788 aangegaan en geslooten door den Heer Jan Greeve, Raad extraordinair ran Nederlandsch Indie, mitsgaders Gouverneur enl Directeur over de saaken en plaatsen op en langs Java’s Noord-Oost Cust en plenipotentiaris als tot dese vriend en bondgenoot-schaps onderhandeling Fan wegens welmelde Hooge Indiase regeering expresselijk g ’autoriseerd geweest zijnde, verklaren bij desen hetzelve Contract in dier voegen soo als het legt eil in de Nederduitsche tale uitgedrukt is, te approberen en te ratificeren_ gelijk hetselve dan ook geapprobeerd en geratificeerd word bij deesen, belovende oversulks den inhoude van dien ’s Comp wegen stipt en onverbrekelijk te sullen nakomen en onderhouden, mits-gaders van gelijken door alle die onder Comp gehoorsaamheid sorteren; te doen naarkomen en onderhouden, alwaaromme ook dit contract van vriend- en bondgenootschap, door onze approbatie en ratificatie met eijgen handteekeninge en het groot zegul Fan Hoog- gemelde Comp” hebben bekragtigd.

Gedaan in Casteel Batavia in onse vergadering den 24 April 1789. (wg: W. A: Alting, Moens, D” J”. Smith, H:. van Stockum, J . Siberg; W_ van der Beke, A_ de Bock; J. H Wiegerman. Terzijde

staat Comp” Groot zegel, en daaronder Ter ordonnantie Van Hunne HoogEdelheeden den Gouver- neur Generaal en de raaden van Nederlands Indie. w.g: G. van Overstraten; Secr,

1. JAVA_DJOKJAKARTA_

31 October 1788_ 033

Nadat de nieuwe Sunan Surakarta geinstalleerd was begaf gouverneur Greeve zich, vergezeld van de kapiteins Kuvel Lucas nog eenige offi- cieren van voor Semarang liggende oorlogschepen van den lande_ naar Djokjakarta, waar de Sulthan na lange besprekingen zijn agressieve plannen ten opzichte van den Sunan opgaf, Zijnerziids drong hij aan Op een rer - klaring, dat de Compagnie na zijn dood zijn zoon als opvolger zou erkennen_ Nadat gouverneur Greeve daaromtrent overleg met Batavia had gepleegd, vaardigde hij Semarang onderstaand document uit.

1. Uit de porteieuille Koloniaal Archief no. 4464 Q*. 636

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Copia acte van belofte en verzekering:

Nademaal de rust, vreede en welvaard van het gezegend Java de Doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie zeer na ter harte gaat; en het behoud der presente constitutie van regering der bovenlanden ter bevordering van dit voor land en volk Zoo heilzaam oogmerk inzonderheid zeer geschikt en dienstig Zy , z0o is ‘t dat ik, ondergeteekende, Raad-extraordinair van Nederlandsch- Indie, als gouverneur en directeur Fan Java’$ Noordoostkust, achtervolgens de authorisatie van Hunne HoogEdelheden, den Hoog Edelen Grootachtbaren Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur-Generaal, en de Edele Heeren Raden van Neder- landsch-Indie te Batavia, by deze acte, ten rersoeke en gerust- stelling van den heer Sulthan Amangcoe Boeana belofte doe C” verzekering geve, dat by overlyden Fan gemelde Zijn Hoogheid op den troon van Djocjacarta door en vanwegen de Doorlugtige Nederlandsche Compagnie geplaatst en als Sulthan geproclameert zal worden Zijn Hoogheids zoon, den tegenwoordigen kroonprins, aan wien overzulks het Djocjakartasche rijk, zooals hetzelve be- staat in de helfte der Javasche bovenlanden, vanwegens de Comp door haren gouverneur en directeur ter besturing en beheersching zal worden opgedragen; conform en op fundament van de con- tracten, welke alsdan aangegaan, geteekend en bezworen zullen worden; Alles nogthans onder deze expresse mits en uitdrukkelyke voorwaarde, dat gemelde kroonprins blijft volharden by een ge- drag, dat overeenkomstig is zoowel met de billyke verwachting van de Comp” als van Zijn heer vader, den Sulthan, en behoorlijk zorge werd gedragen, dat by toenemende zware ziekte van den heer Sulthan daarvan zoo tydig kennis werd

gegeven, dat den gouverneur spoedig genoeg met de noodige magt Le Djocjokarta kan zijn, om de vastgestelde successie ter uitroer te brengen, zonder dat de rust en vreede van Java daardoor gestoord werde_

Onder stond Gedaan te Samarang onder het zegul van de Doorlugtige Nederlandsche Comp den 31 October 1788 was geteekend J. Greeve. In margine stond het Comp" cachet; in roode lak gedrukt_ Lager Accordeert was geteekend W" _ Wardenaer, ge- zworen translateur_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

637

1. BANDJARMASIN.

22 April 1789 _ 034

Door NOORLANDER had. (Cs.)

110 wordt beschreven waarom deze afstand plaats

Een apart articul nog bij 't contract te voegen en op heeden den 8 Maart 1789 goed gevonden door den vorst of Soesoenang en Sulthan Sleeman met den Commis- saris Christoffel Hoffman Het geheele Doessongsche rivier met alle desselvs bogten en rantouen 935 teffens regts en links invallende rivieren en songijs,938_ van 't rivier Pattij afgerekent, tot aan desselfs en der- selver oorsprongen, en Zoo ver de Comp in der tijd mogt goed vinden, word aan de Comp: ten vollen ijgendom, met desselvs inkomen en tollen afgestaan, tot goedma] king der oorlogskosten, zoo teegenwoordig als in aanstaande, en tot onderhoud der vaarthuijge ter dekking van de stranden en rivieren, teffens de volkeren in bedwang te houden, dat ze de orders van de compagnie en den vorst nakomen, en de jaarlijksche hooidgelden opbrengen_ Dog beloofd den Sulthan dat wanneer in of omtrent het Banjersche rijk eenig Oorlog ontstaat, het mag wesen met wien dat wil, dat niet in gebreken zal blijven meede zijn volkeren te senden. Alleenig bedingt den vorst, dat wanneer denselven eenig hout- werk van Doessong mogt benoodigt weesen, hetzelve niet ge- wijgert wordt; maar behulpelijk weesen dat na begeerte ge- leevert wordt. Gelijk wordt bij deesen aan de compagnie afgestaan, de helft der inkomen van de volgende negorijen, gelegen langs groote rivier en desselfs spruijten en rantouen, als Poeloe Anjer, en Banjer Anjer of Branger ook wel Blendion genaamd, met dies tantouen Pocompij, met desselfs onderhebbende het rivier Patty met desselvs rivieren, regts en links Alle deese bovengemelde negorijen staat den Sultan der

helft der inkomen aan de Comp: af, en gelijkstandig met de klijne en groote Bietjos, tot goedmaking der onkosten: Mankattiep met desselvs rantouen en rivieren staat de Comp:

1. Uit Contractenboek IX nO_ 17 blz. 141 Op het Arsip Negara aigedrukt bij NoORLANDER 182, naar cen handschrift Archief bundel 3755 (Cs.) e35) Maleis, rivierbocht: (Cs.) 030) Sungai, Maleis rivier (Cs.)

Djakarta. Ook het Koloniaal 638

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

en den vorst, aan dengeenen, die Ratoe annoem is, of in der tijd mogt worden, voor althoos af, als te dienen Voor een middel van bestaan_ Boemikintjano den 22 April 1789. (w.g.) C. Hoffman:

MCLXXVII: MINAHASSA

Augustus 1790. 937

Sinds de vrede van Parijs, 1784, moesten de Engelsen de Molukse wateren worden toegelaten: Met de Minahassische hoofden werd als voorzorgsmaatregel het verbond vernieuwd: (Cs.)

Renovatie en ampliatie van al zoodanige kontrakten, voorwaarden en verbindtenissen, als successive tusschen de generaale Nederlandsche Oost Indische Compagnie en de gezamenlijke oud-Hoekoems %88 en verdere dorps- hoofden beraamd en besloten zijn, welke thans door den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabe, Gouver- neur en Directeur der Moluccos, met en benevens de WelEdele Gestrenge Heeren Hermanus Hartman en Jan Isac Werner Gobius, kapiteins ter zee in dienst van de Vereenigde Nederlanden etc. etc. etc , in name en vanwege Sijn Ioog Edelheid, den HoogEdelen Gestr Grootachtbaren Heer Mr; Willem Arnold Alting, Gou- verneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren raden van Nederlands India, ter eenre en de gezamen- lijke oud Hoekoems en mindere Manadose dorpshoof-den, ter andere zijde, bevestigd en geamplieerd worden, in maniere als volgt Eerstelijk De gezamenlijke oud Hoekoems en verdere dorpshoofden, doen Op nieuw den eed van getrouwheid aan de Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie, buiten welke sij niemand voor hunnen Heer en Meester erkennen of ooit erkennen willen, ten behoeve van dezelve goed en bloed ten beste hebbende en confirmeren bij deesen alle de met hunne voorsaten en gemelde

1. Uit Cotractenboek XI Io_ het Arsip Negara Djakarta. Het contract 15 naar een der vier het Arsip Negara berustende handschriiten ook afgedrukt door GoDEE MoLSBERGEN, Geschiedenis van de Minahassa tot 1829 140. (Cs) 038)

639

compagnie gemaakte contracten onder belofte eener stipte nakoming derzelve, zoomede van alle artikelen en voorwaarden, welke in dezen staan bedongen en voorgeschreven te worden, navolgens de tot ons volkomen genoegen daarvan ter zitting van de Mina - hasa of landraad 038 _ op den 29 July j.l. prealable gedane advertentie. Ingevolge van dien nemen wij aan en belooven de door welmelde compagnie jaarlijksch benoodigd zijnde rijst te leveren, tegen den vastgestelden prijs van 18 Rd" per last van 3000 ponden te leveren in Compagnies gebruikelijke naten, in twee deelen schoone rijst en een derde deel pady, 940- dog laatstgemelde derde deel afzonderlijk, zoodanig dat geen pady onder de rijst vermengd raake Voorts onderwerpen wij ons voor ons zelve en onze nakome- lingen aan de ten dage van den 29 July roorschr. geannodeerde ordre en desisteren voor eeuwig Van het aannemen van giften, welke voorheen gedaan zijn door particuliere handelaars, met inzigt om de preferentie boven de compagnie te erlangen in de bemagtiging van rijst waartegen ons gepermitteerd geworden is van ged. particulieren te vorderen eene matige belooning, Voor z0o veel brandhout en goemoet 941) als zij benoodigd mogen hebben. In selvervoegen submitteeren wij ons aan zoodanige poenali- teit, als de Ternataansche Regering ons sal gelieven op te leggen, in cas wij wederom mogten komen af te wijken, op wat pretext ook van het 38 artikel van het contract door wijlen den Heer Gouverneur Padbrugge de 1679, 042 waarbij ons tot onderhoud of vernieu wing van het fort of daarbinnen gelegen opstallen, de bezorging Voor niet opgelegd geworden is van kalk, steen, sand, stormpalen, swalpen tot affuiten en wielen, balken, bamboesen, atap, sparren, latten en wat meer, welke bouwmaterialen wij integendeel belooven altoos op eerste requisit, in de benoodigde quantiteiten en vereijschte deugd te zullen leveren, navolgens de daarvan onder ons stand grijpende en beschreven verdeeling, daaronder begrepen de vlagge estok; welke altoos van de vereischte dikte en lengte zal moeten wezen_

930 Het woord Minahassa wordt deze betekenis thans niet meer gebruikt: Men bedoelt mee het geheel van de de bevolking representerende hooiden die samen de landraad vormen: (Cs.) 940) Rijst in de halm: (Cs.) 041) Touw van palmvezels (Cs:) 942) Corpus III, p 174. (Cs._ 640

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Wij oud Hoekoems van Passan, Datahan, Ponosakan en Tonsawan, die vier balken 943 met kleine negorijen onder onze gehoorzaamheid hebben, belooven voortaan, ten dienste van gemeld fort, dagelijksch binnen hetzelve voorm, te bezorgen twee quart

jongens 9+4) en zulks in nakoming van ’t gunt ons geduurende het bestier van wijlen den Heer Gouverneur Padbruggen voorm; opge- legd geworden is, tot een teeken dat wij door compagnies wapenen overwonnen zijn en zullen wij ook voortaan opbrengen ons contingent in de voor de compagnie benoodigde planken en swalpen, tot onderlaag der afuiten en rampaarden, zoomede de overige bouwmaterialen, naar de daarvan gemaakte verdeeling: Over de landweg gezonden wordende brieven en goederen van de compagnie van of na Ternate of werwaards wezen mogt, mogen niet blijven liggen, veel min te zoek geraken, maar zullen door ons oud Hoekoems en verdere dorpshoofden dien het aangaat, bij aanbreng direct opgenomen eI voort worden getransporteerd voor niet en onder onze borgtogt, invoege de bij manquement van goede toezigt absent geraakte goederen, door ons aan de compagnie uit koops vergoed zullen worden en wij wegens onze nalatigheid gestraft; na exigentie van zaken. Uit onze negorijen naar herwaards dan wel naar Ternate ont- boden wordende, zullen wij ons gezamenlijk oud Hoekoems en dorpshoofden, buiten tusschen komende wettige verhindering, zon- der verwijl of tegenkanting bereidwillig betoonen te wezen en aan het opontbod voldoen met ons te vervoegen werwaarts be- geerd word, Op verbeurte van onze ambten en digniteiten. Ook willen wij de straffe des doods ondergaan, alle die zig onder ons vergrijpen mogten aan de persoon van den Resident of aan iemand die hem representeert, hetzij door ons tegen de uit- voering zijner voornemens gewapenderhand te versetten of hem smadelijk te bejegenen met injurieuse bewoordingen, aangrijpingen of gebaarden, die sijn persoon in schijnbaar gevaar kunnen brengen, gunt wij zelve mede Op doodstraffe aan niemand onzer onder- hoorigen zullen toelaten. 9. Op verbeurte onzer ambten en waardigheden en opzending naar Ternate ter dispositie van den Heer Gouverneur en Raad aldaar, belooven en sweeren wij gezamenlijk oud Hoekoems en dorpshoofden, nimmermeer met elkander te zullen machineren,

1. Balk van Minahassisch walak, genealogische cenheid: (Cs:) 044) Herendienstplichtigen OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

invoegen de zaken bij voortaan in deezen lande voorvallende vredes onderhandelingen, assupeatien, decisien over limiet scheijdingen, na onze sinnelijkheid en niet naar die van de compagnie moeten uitvallen_ Wij belooven en sweeren daarentegen, dat wij ons inl zulke en in alle andere gevallen gedragen zullen met de door ons verschuldigde submissie en differentie, aan de altoos billijke uit- spraken van de compagnie, SoO mede aan die van den landraad, zonder iemand die daarin gecondemneerd geworden is, te willen protegeren: 10. Alle aan moord schuldige en andere delinquenten, die dood of lijistraffe verdiend hebben, belooven en sweeren wij oud Hoe- kums en dorpshoofden, met vlijt te zullen naspeuren en bij agter- haling, sonder onderscheid over te leveren aan de compagnie ter

erlanging eener Op hunne misdrijven passende straffe, op verbeurte onser ambten en digniteiten en opzending na Ternate, in nakoming van het 3” articul de dato 10 December 1699, 945_ onder de Regering van wijlen den Heer Gouverneur Lesage. 11. Wijders belooven en sweeren wij gezamenlijk oud Hoekums en dorpshoofden, voor ons en onze nakomelingen van nu af en voor altoos af te zien van het onder sommige onzer nog vigerend ver - foeijelijk misselijk en Gode tergend gebruyk van solemniteiten te vieren, waarbij vrije menschen en somtijds ook wel slaven gedood ende slagofiers worden van een allergruwelijkst bijgeloof, zullende een ieder onder ons die zig daarvan in vervolg schuldig mogte maken, den Resident, zonder eenige oogluiking, aangewezen, door ons geapprehendeerd en aan de compagnie overgegeven worden, sub poene; voor den contraventeur om dezelfde straf te zullen ondergaan, die den schuylgehouden wreedaard, na agterhaling had moeten worden opgelegd 12_ Nadat een of meer moorden zal of zullen weesen begaan in deze of gene negorij, waarvan de dader ergens anders te huis gehoort, zal niemand der oud Hoekums en dorpshoofden mogen onderstaan; om gedurende de recherches, die naar den moordenaar gedaan worden, de plaats sijner geboorte of inwoning vijandelijk aan te tasten of hiertoe eenige preparatien te maken, veel min nog, nadat de moordenaar gevat en ter judicature aan de compagnie zal wezen uytgeleverd, maar zal de oud Hoekoem of dorpshoofden van zoodanige plaats, waar de moord geschied is, stil zitten en te vrede moeten zijn, met de straffe, welke de compagnie zal laten

1. Ten rechte 10 September 1699. Zie Corbus IV P: 163.

volgen op de misdaad en geen represaille mogen gebruiken, zelve niet in cas gebeuren mogte dat de moordenaar al eens ontsnapt was en niet weder te voorschijn kwan, Op verbeurte van ambt en digniteit en opzending naar Ternate_ 13, Om voorschr salutair oogmerk te eerder te kunnen bereiken, worden de oud Hoekoems en dorpshoofden, mitsgaders hunne nakomelingen, in opvolging van gemeld 3* artikul van voren ge citeerd contract van 1699, aansprakelijk gehouden voor iedere moord, die in hunne onderhoorigheid geschiedt, waarvan de dader de handen van de Justitie ontkomt, Op gelijke verbeurte en op- zending: 14. Eindelijk belooven wij gesamenlijke hoekoems, by nadere ver - schyn van ’slands scheepen, in dienst van Hunne Hoogmogenden; de Heeren Staten Generaal der vereenigde Nederlanden, onze wet- tige souverein, ten eersten te zullen zorgen, dat van noodige water en brandhout voorsien en ingeladen werde, dat dezelve scheepen ook mnet zoodanige rondhouten en andere houten geriefd werden, als benoodigd zullen zyn en Zoo vast ten anker komen_ ’t zy hier dan ergens anders onder dezen ressorte, de

equipage VOOr niet te voorsien drie dagen lang met verversching van groente, versch vleesch etc. en gemelde equipage aan de wal komende de noodige loodsen ter lijfberging, immediaat op te slaan en ze Van hoenders, eijeren etc. etc. etc. tegen de gewone prijs te gerieven.

Aldus gedaan, gerenoveerd en geampliceerd te Menado, in fortres Amsterdam, den 5 Augustus A" 1790. (w.g.) Alex. Cornabe, H: Hartman, J. J: Werner Gobius_ Mij present (w.g.) J D_ Schiersteen: In kennisse van mij (w.g:) G. G W_ Greven,

MCLXXVIII: JAVA_VORSTENLANDEN.

28, 29 September en 6 November 1790 en April 1791_ 940

De in 1789 op de troon van Surakarta gekomen susuhunan betoonde niet dezelfde trouw aan Compagnie als zijn vader_ Van de ziekte van den

1. Uit Contractenboek

no. 13 op het Arsip Negara te Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

643

ouden sultan van Djokjakarta maakte hij gebruik prins Mangku Negara tegen hemn Op te zetten Deze prins zowel als de oude sultan hadden Om voor huu nazaten het opvolgingsrecht hun tronen gewaarborgd te krijgen de steun van de Compagnie nodig, wier vertegenwoordiger, gouverneur Greeve, slaagde vrede tussen de drie partijen op de ondervolgende VOOr - waarden tot stand te brengen. Vgl. DE JoNGE, Opkomst XII, XII vlg: (Cs)

Articulen van vergelijk en bevrediging door tusschen- spraak en bemiddeling van de doorlugtige Nederlandse Oost-Indische Comp' in dezen gepresenteerd door haeren Gouverneur, den WelEdele GeA Heere Raad extra-ordinair van Nederlands Indie Jan Greeve, ge- maakt en gearresteerd bij Zijne Hoogheijd den Keijser Pacoeboeana de vierde, ter eenre, en Zijne Hoogheijd den Sulthan Hamengcoeboeana ter andere, voorts ook tusschen Welgem" Heer Sulthan ter eenre en den pange- ran Adipatty Mangcoenegoro ter andere zijde

Alhoewel Zijne Hoogheid den Heer Keijser sig volkomen vrij kend geen de minste reeden of oirsaek gegeven te hebben tot dezen twist als sig in alle opsigten na de contracten gedragen te hebbende, en zijne Hoogheijd den Heer Sulthan ook verklaard geen voornemen gehad te hebben Sijne Hoogheijd den Heer Keijser het minste te hebben willen beleedigen, en met leetwesen te heb- ben vernomen, dat door een gebrekkige uitvoering der orders die Sijne Hoogh ten opzichte van de pangerang Mangcoe Negoro ge- geven had, eenige nadelen aan de landen en

onderdanen van Zijne Hoogh’ den Heer Keijser sijn toegebragt, SO verklaren Hunne Hoogheden egter beijde, dat het een en ander sal worden be- schouwd als vergeten en vergeven te zijn, sonder dat eenige schadevergoeding sal gevorderd of gegeven worden, wijl dit het kragtigste bewijs is van ware vreedelievendheid. Gelijk Hunne Hoogheden den Heere Keijser en den Heer Sulthan op de vreedelievende vermaning van de Comp’ bereids orders hebben gesteld dat alle vijandelijkheden sullen ophouden, SO verbinden Hunne Hoogheeden sig ook nader de ernstigste bevelen te sullen uitvaerdigen om onder de wederzijdsche onder- daenen van nu af aan de vorige rust en vreede te herstellen. Vermits bij nader ondersoek aan de Comp” ten duidelijkste gebleeken is, dat Zijne Hoogheid den Heer Keijser geen het minste oogmerk heeft gehad, om door het geven van de naam van pange rang Mangcoeboemi aan Zijne Hoogheids broeder, Zijne Hoogheid 644

den Heer Sulthan enig ongenoegen toe te brengen, of daar door eenige beleediging te willen aandoen, en Zijne Hoogheid den Heer Keyser ook by dezen expresselyk verklaart sulks daardoor nimmer bedoeld te zyn, z0 berust Zyn Hoogheid den Heer Sulthan als nu in de standhouding van die naam, deselve beschouwende als met goetvinden van Zyne Hoogheijd den Heer Keyser aan Hoogst- desselfs broeder door de Comp” geschonken om dien prins daar- door een bewys van hare toegenegendheijd te geven En vermits het billyk is dat vorsten die met elkander in vriend- schap leeven, ook elkanders welzijn betragten, so beloofd hiermede zijne Hoogheid den Heer Keijser, dat wanneer het Gode behagen sal Zijne Hoogheid den Heer Sulthan het sterfelijk te doen afleg- gen, Zijne Hoogheijd den Heer Keijser als dan alles wat in zijn vermogen is, zal bijbrengen om te samen met de Comp” te zorgen_ dat den Kroonprins pangeran Adipatty Anom Amangcoe Negoro, als den wettig bestemde opvolger, in rust en vreede den throon van het Mattarmse Rijk beklimmen en daarop bevestigd worden zal, en even so min als de Comp” te zullen gedogen dat dit door iemand, hij zij wie hij zij, verhinderd word. In selver voegen beloofd ook den Heer Sulthan voor sig en zijne opvolgers, altoos en in alle gevallen, met sijn gansche ver - mogen, de rust en welvaart van het rijk van Zijne Hoogheid de Heer Keijser te sullen helpen bevorderen_ dus ook met de Comp” te sullen sorgen, dat bij eene onverhoopte throons vacature, de wet- tige opvolging plaats vind, en door niemand verhinderd word; Om voortaan volkomen seker te sijn, dat er niet weder onlus- ten mogen ontstaan die voor land en volk nadeelig konnen worden, beloven en verbinden sig Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan, om niet alleen alle geschillen die er tusschen de wederzijdse onderdanen ontstaan zijn en nog mogten Ontstaan volgens de oude gebruijken door den weg van het regt te sullen doen ondersoeken, en na bevinding beslissen, gelijk de billijkheijd het sal vorderen, sonder den voortgang van het regt te stuiten

ofte doen stil staan, maar ook ingevalle er weder misverstand mogt ontstaan, het welk tusschen hunne Hoogheden, of de wederzijdse rijksbestierders in der minne niet mogt komen gevonden en verevend worden, als dan sig daarover te sullen adresseren aan de Comp” die dan een behoorlijk ondersoek doen, en de saak met alle onzijdigheid beslissen zal, so dat het dan aan Hunne Hoogheden niet vrij sal staan sig selve regt te doen door het plegen Fan vijandelijkheden; maar de saak aan de beschikking en uit- OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

645

spraak van de Comp” sullen overlaten, en sig daaraan onderwerpen tot behoud van rust en vrede. En vermits de ontstane onlusten aan veel quaad volk de gelegenheijd heeft doen waarnemen tot het bedrijven van baldadig - heden en stroperijen, SO belooven Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan ten eersten de noodige schikkingen te sullen maken, om Hunne landen van die vagebonden en rovers te suijveren, door deselve hun wel verdiende straffe te doen onder- gaan, en daartoe onderling bij overleg van Hunne rijksbestierders met elkanders behulp de beste maatregelen te sullen nemen: Daar dan nu met dese bevrediging alle geschillen tot weder- sijds genoegen ten einde zullen nemen, S0 verklaren Hunne Hoog- heden den Heer Keijser en den Heer Sulthan wedersijds opregtelijk genegen te sijn roortaan in alle vriendschap en goede harmonie met elkander te sullen leeven, gelijk van ouds om dus door Hunne vorstelijke voorbeelden ook de vorige eendragt en goede gezind- heijd onder de wedersijdse onderdaen, zodra immer mogelijk te doen herstellen opdat het gansch Java wel mag gaan. Vermits er geen mogelijkheid is, om een juist onderzoek te doen en te bepalen of de onderdanen van Zijne Hoogheid den Heer Sulthan, dan wel de onderdanen van de Pangerang Mangcoe Negoro het eerst aanleiding of oirzaak gegeven hebben tot de wederzijds tegen elkander gepleegde vijandelijkheden. SO zal al hetgeene gebeurd is, gehouden en gerekend worden als met elkander gelijk te staan, dus gepasseerd en vergeten zijn, zonder dat er over en weder eenige vergoeding zal gevraagd worden, maar men sal kunnen volstaan met de ontruiming en teruggave der ingenomene negorijen en dessas 10. Maar om voortekomen dat er in het vervolg niets gebeurd, waardoor de landen en onderdanen van Zijne Hoogheijd den Heer Sulthan en de landen en volkeren van den Pangerang Mangcoe Negoro eenige schade of nadeel komen te lijden, S0 sullen de orders die er door Zijne Hoogheid den Heer Sulthan en door den pangerang Mangcoe Negoro, op Comp” vermaning en begeerte, reeds sijn gesteld, om alle vijandelijkheden te staken nu nader bevestigd en tevens de nodige berelen uitgevaardigd worden om elkander niet te ontrusten; maar als voorheen in die harmonie en goede verstandhouding te leven, welke ter bewaring van de rust en goede order noodzakelijk

is. 11. Nademaal de pangerang Mangcoe Negoro aan de Comp” heeft betuigd seer te wenschen, dat sulk een bevrediging tusschen 646

den Heer Sulthan en hem konde bewerkt worden, van welker geduursame bestendigheid men volkomen seker konde zijn, SO rerklaard zijne Hoogheijd den Sulthan hiermede als nu te sullen laten varen al het misnoegen dat zijne Hoogheid tot hiertoe jegens de pangerang Mangcoe Negoro heeft gehad, sonder gemelde pangerang of zijne kinderen en nakomelingen immer of oit eenig leed toe te brengen_ 12, En opdat het ook moge blijken dat den pangerang Mangcoe- negoro het waarlijk ernstig en opregt meend, so beloofd hij nimmer of ooit iets te sullen doen en ondernemen of te sullen gedogen dat door de zijne gedaan of ondernomen word, wat in eenig opsigt soude kunnen strekken tot benadeeling van den Heer Sulthan, zijn rijk en onderdanen. 13. Voorts beloofd en verbind sig den pangerang Mangcoenegoro tot nadere gestanddoening en bevestiging van het geene hij reeds aan de Comp” versekerd heeft; nimmer iets te sullen doen of onder- nemen;_ en ook niet te zullen gedogen dat door Zijne kinderen of kindskinderen iets geschiede, waar door de minste hindernis soude konnen toegebragt worden aan eene geruste en vreedige throons- opvolging van het Mattarmse rijk bij overleiden van den Heer Sulthan, waartoe door de Comp” bestemd en verkoren is den tegenwoordige Kroonprins te Djocjokarta den pangerang Adipaty Anom Amangcoenegoro 14 Nademaal er van tijd tot tijd veel ongenoegen is ontstaan orer het ophouden van volk dat overloopt; so beloofd den Heer Sulthan_ en de pangerang Mangcoe Negoro beloofd het ook, dat voortaan geene der wederzijdsche onderdanen zullen opgehouden of gedoogt worden dat hun schuilplaats verleend wordt, maar deselve direct ter goedertrouw te sullen uitleveren. 15. En indien het onverhoopt mogt gebeuren, dat den Heer Sul- than vermeend eenige redenen van wettig bezwaar te hebben over de pangerang Mangcoe Negoro of Zijne onderdanen sal zijne Hoogheid van dit beswaar door zijnen rijksbestierder laaten kennis geven aan de rijksbestierder van den Heer Keijser door wien de zaak op bevel van zijn vorst onderzogt en daarin na billijkheid ge handeld sal worden, dog ingevalle den Heer Sulthan vermeenen sal daarinne niet te konnen berusten sal Zijne Hoogheid sonder sijn eijgen regter te worden of eenige geweldpleging te doen, sig met dat bezwaar komen vervoegen bij de Comp”, die dan ondersoek en regt sal doen, wijl dien pangerang direct onder hare bevelen en bescherming gehoord. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

647

1. Daarentegen sal ook den Pangerang Mangcoenegoro, wanneer hij mogt vermeenen door den Heer Sulthan of zijne onderdanen verongelijkt te worden, de zaak bekend maken

aan den rijksbe- stierder van den Heer Keijzer, die met goedvinden van zijn vorst daarover schrijven en voldoening vragen sa | aan den Rijksbe- stierder van den Heer Sulthan, waarna het hem ook vrij sal staan, indien hij in de beslissing niet mogt konnen berusten; sig alsdan direct aan de Comp te adresseren, die dan zijne zaak, na billijkheid cn bevinding voor sal staan, terwijl gem" pangerang sig verbind ook niets te doen of toe te laten dat geschied, als een blijk dat men regter in zijn eigene zaak tragt te zijn.

2. En ondat het zeker moge zijn, dat deese bevreediging bestendig en duursaan sal weesen, SO vinden zijne Hoogheijd den Heer Keijser en Zijne Hoogheijd den Heer Sulthan goed en noodzake- liik; om door hunne Rijkshestierders Djaijaningrat en Danoeredja, in handen van den Heer Gouverneur den eed te doen afleggen roor de getrouwe en opregte nakoming, welke eed Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan beschouwen van diezelfde kragt cn waarde te zijn, als ware die door Hunne Hoogheden zelve geschied:

Gelijk dan ook de Pangerang Mangcoe Negoro volkomen he- reid is, ten blijke van zijn opregte welmeenendheid, den inhoud deses Voor SO verre deselve hem betreft, en dus ook de getrouwe nakoming van dien; bij plegtige eedsweering in handen van den Heere Gouverneur te sullen bekragtigen SO) voor sig als ziine kinderen, kindskinderen en alle hare nakomelingen, terwijl de b'ediging die door den rijksbestierder van den Heer Sulthan sal geschieden, mede sal strekken tot geruststelling en sekerheijd ran gem pangerang en zijne kinderen

Aldus gedaan, overeengekomen en beedigt tot Soerakarta den 28 en 29 September 1790. ('s Comp zegel) wg Jan Greeve Ons present (w.g: F. van Reede tot de Parkeler, W H. van IJsseldijk

Onder den Javaanschen tekst staan de zegels van den Soesoehoenan, de Sulthan en hunne rijksbestierders_ 648

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

(Lager) Ten einde aan de goede trouwe regt te doen, werd hier bekend gesteld, dat dit contract alleen van een verbindende kragt is, roor - soverre dies inhoud Hunne Hoogheden den Heer Keijser en den Heer Sulthan in een onderlinge betrekking aangaat, als sijnde het overige tusschen den Heer Sulthan en den Pangerang Mangcoe Negoro niet tot stand gekomen; en alles gelaten op den ouden voet_

('s Comp" zegel) Soeracarta den 12 October 1790 (w.g) Jan Greeve_ van Reede tot de Parkeler

Vermits door de nadere betoonde bereijdwilligheijd van den Pangerang Mangcoe Negoro, om aan de bemiddeling en de bevelen van de Comp" een billijk gehoor te geven, het tot hiertoe

onbevestigd gebleven gedeelte van het bovenstaand contract alsnu volkomen tot stand gebragt is, en de beediging van hetzelve aan de zijde van den Heer Sulthan begreepen is in den eed bereids door den Rijksbestierder Danoe Redja den 28” September of den 18” van het ligt Soero afgelegd, en van de kant van de pangerang Mangcoe Negoro op heden in mijne handen plegtig geschied is, SO stelle ik zulks alhier bij desen op order en qualificatie van de WelEdele Gestr: Agtb. Heer Jan Greeve, raad extraordinair van Nederlands India, mitsgaders Gouverneur en Directeur dezer custe, bekend en bevestige zulks tot meerdere zekerheijd met Comp” zegul e1 mijne gewone handteekening

Soeracarta den 278 van ’t ligt Saphar in het jaar Djimawal 1717 of den 68 November 1790. (w.g:) F van Reede tot de Parkeler (t Comp” zegel) Ons present wg.) van Boekholtz. S. Faupell: Onder den Javaanschen tekst staat het zegel van den pange- rang Adipatti Mangcoe Negoro

Den Gouverneur Generaal Mr_ Willem Arnold Alting en de raden van Indien, gezien en gelezen hebbende de articulen van OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

649

vergelijk en bevreediging door tusschenspraak en bemiddeling van de Doorlugtige Nederlandsche Oost-Indische Compie, gepresen- teerd door den Heer Raad extra-ordinair van Nederlandsch Indien, mitsgaders Gouverneur Cn Directeur van Java’s Noord-Oostkust Jan Greeve, gemaakt en gearresteerd by Zyne Hoogheid den Keyzer Pacoeboewono de Vierde ten eenre en zyne Hoogheyd den Sulthan Hamingcoeboeana ter andere zyde, voorts ook tusschen welgemelde Heer Sulthan ter eenre en den pangerang Adipatty Mangcoe Negoro ter andere zyde, zoals dezelve door de ryksbe- stierders van Hunne Hoogheden den Keyzer en den Sulthan den 28* September 1790 geslooten en bezworen, voorts naderhand met Hunne vorstelyke zegels bekragtigd zyn, en dewelke door de pangerang Mangcoenegoro voor zooveel hem ten opzigte van de Sulthan betreft, op den 6” November van het gemelde jaar 1790 mede plegtig bezegeld en bezworen zyn, verklaren mits dezen dezelve in diervoege als die gesteld zyn te approberen en te ratifi- ceren, gelyk deselve geapprobeert en geratificeert worde by desen, belovende oversulks den inhoud van dezelve Compe wegen onrer- brekelyk te zullen nakomen en onderhouden, mitsgaders door alle die onder ’s Compie. gehoorzaamheyd sorteren doen naerkomen en onderhouden, mits welke wy dat contract door onse ratificatie en approbatie met eygen handteekeningen en het zegul Fan hoog-gemelte Compagnie hebben bekragtigd.

Gedaan in het Kasteel Batavia in onze rergadering den 18 April 1791. (w.g:) W A. Alting, H van Stockum; A_ Moens, D’ J” Smith, J:. Siberg; de Bock_ J. H. Wiegerman, P. G_ van Overstraten, G. J

Welgevare: Ter zyde staat ’s Comp” zegel en daar onder Terordonnantie van Hunne HoogEdelheeden den Gouverneur Generaal en de Raden van Indie (w-g) PS van de Weert: Secretaris_ 650

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCLXXIX, JAVA_DJOKJAKARTA-*MANGKUNEGARA. November 1790* t047 `

Zie voor de toelichting het vorige nummer_ Acte van den Sulthan voor de Pangerang Mangcoe- ne gara:

Dese zijn de gesegdens van mij Sulthan Amingcoeboeana Sennopattij Ingalogo Abdul Rachman Saidin Panotogomo Kaliefa toelah, hoffhoudende te Djokjokarta, die ik ran mijnen troon geere aan den Ki Depattij Pakoe Negara Mangkoe Negoro) opdat het hem tot een bewijs moge strekken, dat ik van nu af aan voor hem een opregte en welmeenende vriendschap sal hebben, dus ook her- roepe den vloek die ik wel eer over hem en sijne Kinderen tot in het sevende gelid hebbe uijtgesprooken, wijl hij zijn Eed voor mij gedaan heeft en dewelke aan mij gepresenteert is, waarineede ik volkomen te vreede ben, en excuseere ik als nu den Adipattij Pakoe Negara Mangkoe Negoro) met sijne kinderen Cn kindskinderen, met last aan mijne Kinderen en Kindskinderen, dat zij de naam van vijand tusschen Pakoe Negara Mang koe Negoro) als nu sullen vernietigen, en begeere ik dat mijn soon den Kroonprins in eeven- wigt met hem den eed doen sal.

Geschreven Op Zaturdag avond den 28 Saphar in het jaar Djimawal 1717 ofte den 6 Norember 1790. (Onderstond) (w.g: W H. van Ysseldijk: (lager) ons present (w.g,) M. Meurs en Burgermeester. Accordeert, (w.g.) Jc: Fk van Reede tot de Parkeler_

MCLXXX JAVA-SURAKARTA_

11 Januari 1791_ 048 -

Enige van ontrouw verdachte hoofden gaven de onderstaande verklaringen af in handen van Compagnies opperhoofd Surakarta (Cs_

Ik Soedjonopoero alhier te Souracarta, zweere en belove bij deze dat ik voortaan nimmer en nooijt iets kwaads tegen de Com- pagnie sal ondernemen, denken of doen, en ook niemand aanraden

1. Uit het Contractenbock XVI op het Arsip Negara Djakarta_ 048) Uit Contractenboek nj. 13. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

zal, om het minste kwaad tegens de Compagnie te ondernemen_ maar belove en zweere zoveel in myn vermogen is, alles wat kwaad en nadeelig voor de Compagnie mogte zyn, aftewenden en voorte komen_ Den eed die ik opheden in handen Fan het Heer opperhoofd Johan Fredrik baron van Reede tot de Parkeler afleg, zal my dus treffen en de ongunst en straffe ran de Comp zal ik my op den hals haalen; indien ik immer of ooyt deeze myn eed en belofte kone te overtreden.

Beeedigt te Souracarta den 5” van het ligt Djoemadilawal in ’t jaar Djimawal 1717 ofte den 11 January 1791_ (w.g: F van Reede tot de Parkeler_ (’s Comp” zegel) . Een gelijkluidende eed werd afgelegd door Tumenggung Wiroredjo, met toevoeging na de woorden #belove zweere VAnl woorden #OII mn bediening getrouwelijk eerlijk zullen waarneinen en (Cs.)

MCLXXXI MINAHASSA

13 Augustus 1791_ 040 hoofden van de Minahassa, zie

Aanvullende overecnkomst met inleiding tot MCLXXVII Contract en roorwvaarden, aangegaan, gesloten; be- swooren en geteekend door den onderkoopman fiskaal, winkelier en gecommitteerde door de Moluksche regee- ring ter residentie Menado en onderhoorige districten, George Frederik Dirr, in namen en van wegen den WelEdelen agtbaren Heer Alexander Cornabe Gouver- neur en Directeur benevens den raad der Molucco’s,_ mitsgaders den WelEdelen Gestrengen Groot agtbaren Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal, benevens de WelEdele Gestrenge Heeren Raden Van Nederlands India, representerende de geoctroijeerde Oost Indische Compagnie en den staat der vereenigde Nederlanden in deese gewesten, ter eenre, met a] de hoekoems en verdere dorpshoofden van de gesament- lijke boven, beneden en agter negorijen in den land - streek van Manado, ter andere zijde

1. Uit Contractenboek XI no. 19 p:33 het Arsip Negara te Djakarta. Af- gedrukt bij GODEE MOLSBERGEN, de Minahassa tot 1829, 146_ (Cs.) 652

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Vooraf houden wij gesamenlijke hoekoems en dorpshoofden, voor ons en naarkomelingen, alhier voor geinsereerd en geslooten en woordelijk herhaald al zoodanige contracten en verbintenissen, als door onse voorsaten successive met de Ed. compagnie zijn aangegaan en gesloten met namen de contracten tusschen wijlen den Hr_ Gouverneur Padbrugge en de toenmalige Manadose hoe- koems en dorpshoofden, Op den 10 Januarij 1679, voorts den 21 Sep- tember A 1694 met den toenmaligen Resident Stephanus Thierrij, secretaris Pieter Alsteijn, en vaandrig David Haak, met

en be- nevens het contract aangegaan Op den 10 December 1699, onder wijlen den Ir. Gouverneur Lesage; tusschen den capitein Paulus de Brievings en onderkoopman Samuel Hatting en de toenmalige Hoekoems Majoor Soepit, Lonto, Paat; benevens de verdere Mana- dose dorpshoofden en regters, zoo mede het op den 5 Augustus van het vergangen jaar door On5 gerenoveerd, geamplieerd, besworen contract met den actueelen WelEdelen Agtbaren Heer Gouverneur en Directeur Alexander Cornabe en Raad der Molucco'$, benevens de WelEdele Gestr Heeren Hermanus Hartman, Isaak Jan Werner Gobius, kapiteins ter zee ten dienste van den staat der rereenigde Nederlanden, %50) alle welke contracten en verbinte- nissen wij Op nieuw bevestigen en bezweeren, onder serieuse be- lofte, dat daarvan nimmer Op eenigerhande wijze afwijken, maar al het geen wa artoe wij ons daarbij verpligt hebben in allen deele en volgens den woordelijken inhoud, zonder eenige exceptien of tegenstribbeling, heilig zullen naarkomen en onderhouden_ Overmits wij Hoekoems en dorpshoofden, door een lang- durige ondervinding hebben ontwaard, dat het ons ondoenlijk valt om naar den letterlijken inhoude te voldoen aan onse verbintenisse bij voorm. contracten tot de leverantie aan de compagnie Fan 2/3 schoone rijst en 1/3 pady, ijder afzonderlijk gemeten, tegen 18 rds het last van 3000 ponden, in weerwil van onze vermaningen en ernstige waarschou wingen den voor de Ed. Compagnie be- noodigden en aan den Residt te leveren rijst altoos eerst met pady mengen, voor C1l aleer ze dien kor] ter troque of ter verkoop afbrengen en in geheel niet over te halen zijn om de schoone rijst afzonderlijk en de daaronder te mengen derde pady ook apart te meeten, zoo nemnen wij tot wegneming van dit inconvenient en om alle verdere klagten en cavilatien dienaangaande ten eenemaale te doen cesseren, mitsgaders de leverantie van rijst aan de Ed.

D30) Corbus III, 172_ IV 161 CI hiervoor tIO: MCLXXVII Het contract van 1694 is nij niet bekend, vgl_ IV 162 noot 2. (Cs,)

compagnie op een egaalen en vasten voet te brengen, bij deesen aan en belooven, dat wij voortaan aan de compagnie zullen leveren schoone en wit gestampte rijst; zonder eenige pady, stof of andere vuyligheid en zulks het last van 3000 ponden teegen 30 rd' , te meten met compagnies hier ingebruyk zijnde rijstmaat; en te troqueren teegen zoodanige lijnwaten als de Edele compagnie, jaar voor jaar, naar herwaarts zal komen te zenden: Terwijl wij mede voor ons en onze naarkomelingen aannemen en belooven, dat wij naarvolgens aan het geen wij ons goedwillig hebben onderworpen bij art. van het in Ao passato met welm_ Heer Gouverneur Alexander Cornabe, aangegaan contract, in vol - doening aan onsen pligt en gehoudenisse, aan de Edele com- pagnie, als onsen heer en meester altoos de preferentie zullen laten behouden in voors. rijstleveranties Z0o mede in die van wax

en alle verdere producten, die onse landen opleveren of in der tijd mogten komen Op te leveren en waarvan de Ed. compagnie de leverantie mogt komen te vorderen, zullende ons niet gepermitteerd zijn eenige producten aan particulieren te verkoopen voor en aleer de compagnie daarvan ten genoegen voorsien sij en ons voorts naarvolgens gedane beloften bij voorm, contract onthouden, door het nemen van eenige giften of gaven van particulieren, ter erlanging van eenige voorregt in desen boven de compagnie, ons vergenoegende en tevreden houdende met de aan ons toe gestane matige belooning of recognitie; voor zoo veel water en brandhout als gem_ particulieren mogten noodig hebben Betuygende wij gezamenlijke oud Hoekoems en verdere dorpshoofden dat wij alle hierin aangehaalde beschreven artikelen en voorwaarden in haar geheel en zonder eenige vermindering of verkeerde uytlegging, opregtelijk zullen onderhouden, naarkomen en door alle onse onderhoorigen niemand uitgezonderd, zullen doen onderhouden en naarkomen en niet zullen gedoogen, dat dezelve door iemand, wie hij ook wesen moge, worden overtreden, hebbende wij, ten blijke dat zoowel alle vorige als ook deese onse nadere verbintenisse met de Ed. compagnie is geschied uit een vrije en onbedwongen wille, uyt een opregte zugt tot eendragt en welstand van onse landen en volkeren en naarkomelingen, deesen met onse gewone handteekening en solemnelen eede op onse Alphoerese wijse geteekend en bevestigd, gelijk deselve in ons bijzijn van wegen de Ed. compagnie bevestigd is met s comp zeegels en de handteekening van in hoofde gemelden gecommitteerde onderkoopman, fiskaal en winkelier van wegen de Molukksche Regering George Frederik Durr. 654

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

(onderstond) Aldus gesloten; geteekend en besworen Menado in compagnies fortres Amsterdam op den 13 Augustus A” 1791 (wg) G_ Durr. Ter ordre van in hoofde gem. gecommitteerde vanwege de Hr. Gouverneur en Raad der Molukkas w-g:) David Brand, gezw_ scriba_ Accordeert W.g.) D Ogelwight

MCLXXXII PALEMBANG.

31 Augustus 1791. 051

Tegen het einde van de 184e eeuw liet de sultan van Palembang zich niet veel meer gelegen liggen aan de Compagnie. Deze maakte gebruik van het Indie aanwezige eskader van landsoorlogschepen , on zoveel mogelijk haar prestige te herstellen_ De 174* Juni 1791 trok kapitein ter zee A_ Staringh_ opdracht van de regering Batavia, met twee oorlogs - schepen Thetis Swaluw naar Palembang om den sultan te onderhouden over de trage leverantie van peper tin de slechte onderhouding der contracten: Met de Thetis kwam Staringh Juli voor de loge aan; hij begon mocizame besprekingen, waarvoor wij verwiizen naar de Memorie_ door Staringh den 134n October 1791 aan

regering aangeboden, die men vindt in de Overgekomen brieven 1793, 340 boeck, folio 1821 en volgende: Zij leidde tot de volgende overeenkomst:

Acte van renovatie der vorige contracten tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de suc - cessive koningen van het Palembangsche rijk, thans opnieuw hermaakt en gesloten tusschen den Padoeka Sierie Sulthan Rathoe Mohamath Baha-oedien en den kroonprins Pangerang Rathoe, benevens de aanzien- lijkste grooten van het gemelde rijk ter eenre, ende uit naam en van- wegens Zyne HoogEdelheid, den Hoog- Edelen GrootAchtbaren Heer M'. Willem Arnold Alting, Gouverneur-Generaal, en de WelEdele Heeren Raden van Nederlands-Indien ter andere zyde, door den kapitein ter zee, ten dienste van Haar Hoog- Mogende, de Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, Anthony Hendrik Christiaan Staringh,

1. Uit de portefeuille Koloniaal Archief no. 4464 Q". OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

als daartoe door Haar Hoog Edelhedens, de Heeren Gouverneur-Generaal en Raden van Indien expresselijk versogt en gevolmagtigd zijnde, en ten dien einde met zijn onder commando hebbende 's lands fregat Thetis alhier ten anker leggende

Eerstelijk werd er besloten, dat er een altoosdurende vrede en vriendschap zal zijn tusschen de Nederlandsche Oostindische Compagnie en de vorsten van het Palembangsche rijk, mitsgaders deszelis nakomelingen en opvolgers voorts dat de oude verbon-den, die in den jare 1662, 1670, 1679, 1681, 1691, 1722, 1755 en 1763, tusschen de gemelde Compagnie en de achtervolgende koningen van Palembang gemaakt en gesloten zijn, by dezen werden vernieuwd, 852 - en byzonder dat van 25 December 1775, namens Haar HoogEdelhedens; als expresselijk daartoe gelast en geauthoriseerd zijnde, door den te dier tijd aldaar resideerende koopman en opperhoofd Willem Carpenter van Westerbeek, be-nevens den onderkoopman en secunde Isbrand van Stamhorst gesloten, 953 - met wederzijdsche begeerte, dat dezelve van dezelfde kragt en waarde zullen gehouden worden alsof die alle Valn woord tot woord in dezen waren geinsereerd, voOr zooverre dezelve door de tegenwoordige nieuwe overeenkomst niet werden veranderd of te niet gedaan: Wordende daaronder begreepen de nadere be- paling van de leverantie van peeper en thin, en de ontslaging van de vaste jaarlijksche bepaling van 20000 picols [peper] Ten tweeden verbind zich den sulthan en kroonprins Pan-gerang Rathoe alle de peeper, die het Palembangsche rijk uit-leverd, aan de Nederlandsche Compagnie alleen en met uitsluiting van alle andere Europeesche en Inlandsche natien te zullen ver-koopen en leveren, gezuiverd van alle stof en vuiligheid, en met een billyken uitslag, 954 ` gelijk tot nu toe in gebruik is geweest.

Voorts ’s jaarlijks door hunne onderdanen zooveel van dien korl op Batavia te zullen laten aanbrengen, als immer doenlijk zal wezen, om dezelve aldaar aan de Ed, Compagnie te leveren tegen 6 rijxdaelders het picol van 125 pond Hollands, in dier voegen als zulks bepaald is by articul 4 van het contract des jaars 1722, gelijk

1. Deze jaartallen kloppen niet geheel. Bekend zijn en in dit werk opgeno- men contracten van 21 Juni 1641, 20 October 1642, 29 Juni 1662, 20 April- Juli 1678, 19-24 Mei 1681, 15 September 1681, 15-19 Januari 1691, 2 Juni 1722 10 September 1755, 26 Mei-15 Juni 1763. 953) Hiervoor, no. MC_ 054) Doorslag of overwicht. 656

mede wanneer Hunne Hooghedens vaartuigen na Batavia zullen zijn gestevend, alle de alsdan nog overgeblevene of eenig- zints te bemagtigen zijnde peper binnen de logie in de E. Com- pagnies pakhuizen te zullen doen leveren tegens de oude gecon- tracteerde prijs van vijf rijxdaelders het picol voornoemd_ Ten derden verbinden den Sulthan en Pangerang Rathoe zich heilig en opregt, om overal in hun gebied de culture der peeper met allen ernst te zullen bevorderen en vermenigvuldigen, als - mede die ook te doen bevorderen door de grooten en onderhoorigen des rijks, mitsgaders met al hun vermogen uit den weg te ruimen alle zulke beletzelen, welke den aanwas en inzameling van de peeper zoude kunnen nadeelig zijn, of verhinderen, belovende Haar Hooghedens in dit jaar van 1791 aan de Compagnie te zullen leveren 2000 picols peeper van 125 ponden Hollands elke picol, de twee hierop volgende jaren telkens 3000 picols, en het vierde, vijfde en zesde jaar telkens 4000 picols, ofte zooveel meer, als mogelijk is en hare landen opleveren Dan, byaldien aan deze beloofde leverantien niet voldaan word, zal van ieder geleverde picol een rijxdaelder Hollands door de E. Comp afgekort worden, tenzy Haar Hoogheden zullen kunnen aantoonen dat buitengemeene, wezendlijk onafkeerlyke en onvoorziene toevallen hiervan de oorzaak zijn, waarvan men in- tijds den resident zal moeten kennis geven en onderrigten. Welke gegevene redenen met de waarheid overeenkomende en voldoende zijnde, er geene korting van een rijxdaalder Hollands ’t picol plaats zal hebben, zullende men vervolgens na verloopen van die tijd of des mogelijk eerder, deze laatste 4000 picols jaarlijks vermeer- deren, ja al was het tot 20.000 picols en daarboven, verbindende de Ed. Compagnie van haare kant om alle de peeper, welke Hun- ner Hooghedens gebied voortbrengt, gelijk by vorige contracten bedongen is, te zullen accepteeren; het picol van 125 ponden tegens 334 Spaanse realen of rijxdaalders te Palembang en tegen zes rijxdaalders te Batavia_ Dewijl de Ed. Compagnie genegen is, om den Sulthan, zooveel haar vermogen medebrengd, genoegen en blyken van hare ge- negendheid te geven ofschoon door vorige

contracten daartoe ongehouden sijnde zal hy %50_ ’s jaarlijks niet alleen de by de vorige contracten bedongen 30.000 picols, ieder van 125 pond, naar

1. I.e de Compagnic: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800

657

zelfs al de tin, welke het eiland Banca of het gebied van Haare Hooghedens oplevert, accepteeren, waartegen zich den Sulthan C11 Pangerang Rathoe verbinden, om aan de Ed, Compagnie, met uitsluiting van alle andere natien, niet alleen de genoemde 30.000 picols tin van 125 ponden ieder buiten onverhoopte toevallen, dewelke voornoernde vorsten aan Hunne Hoog Edelhedens in tijds zullen moeten communiceeren zuiver en onvervalscht z00 te Batavia als te Palembang te leveren, maar ook al de tin, welke jaarlijks Op het eiland Banca of in de lander, onder Haare Hoog heden gebied staande, gedolven word, en wel in dezer voege: De eerste 20.000 picols tege en den voormaals bedongene prijs van per picol 131 rijxdaalders of 10 realen Spaans op Palembang en 15 rijxdaalders op Batavia. De volgende 10.000 picols tegen 15 rijxdaalders op Palembang en 17 rijxdaalders te Batavia- Dan indien het Palembangse hof 35.000 picols of daarboven in ‘t jaar leverd, zal de E. Comp’e betalen van de eerste tot de laatste picol inclusive 15 rijxdaalders te Palembang en 17 rijxdaalders te Batavia, welke prijsverhooging van de eerstgeleverde 20.000 picols, z00 die ervan op Palembang als te Batavia geleverd zijn, bij de laatste leverantie van de 35.000 picols of daarboven; zal voldaan worden. Daarentegen verbinden zich den Sulthan en Pangerang, om de E. Compagnie, z0o de geleverde tin geen 20.000 picols’$ jaars be- draagd, alsdan rijxdaalder per picol van de werkelijk geleverde quantiteit te zullen laten afkorten Ten vijfden Tot voorkoming Van alle sluikeryen in peeper of tin, en indirecten vervoet dier producten buiten die van de E_ Comp” zo0 beloven den Sulthan en troonsuccesseut_ Pangerang Rathoe, heilig, niet alleen alle morshandel in peeper of tin dadelijk te zullen beletten en tegengaan; alsook naar vermogen zorg te dragen dat geenerlei peeper of tin door hunne onderdanen, wie het ook zy,ter sluik uitgevoerd worde; maar verbinden zich teffens, dat alle vaartuigen, welke met peeper of tin elders buiten Batavia heen willen; door de Ed. Comp” en welgemelde vorsten gezament lijk zullen worden geconfisqueerd. Nemende Hunne Hooghedens aan hiervan jaarlijks de noodige bekendmaking te doen, opdat een ieder der onderdanen zich daarna gedragen en Voor schade wachten kan Ten zesden Den Sulthan en Pangerang Rathoe om een blijk te toonen van haar goede genegendheid cn bereidwilligheid ter 42 658

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

bevestiging van het gemaakte contract met de Ed. Comp' zullen ten sterksten aan alle blanken of Europeese vreemdelingen ver - bieden, zich niet digt by het eiland Banca Op te houden of aldaar aan den wal te komen ook behoud den koning het regt om alle handelaren, die zich aldaar zouden ophouden, zulks ten allersterk- sten te verbieden, en die zyner onderdanen, die dit gebod ongehoor- zaam zijn, ten allerstrengsten te straffen: Ten zevende Om die sluikeryen te beter te ontdekken en te weeren, Zoo zal het de Ed. Comp met speciale renovatie van het 8"te articul uit het contract des jaars 1722 vrystaan, allerwegen langs de Palembangse rivier en deszelfs uitgangen na zee tue, daar zulks noodig zal wezen, niet alleen vaartuigen te zenden en te houden, maar ook wachthuizen, hetzy aan den wal dan wel op rankets 87_ of houtvlotten te zetten, mitsgaders alle aankomende en uitgaande vaartuigen, waarop eenige suspicie zoude mogen va]- len, te visiteeren, en daarin Op verzoek van s Ed. Comp' opper hoofd door voormelde Haar Hooghedens sabandhaars de behulp same hand moeten geboden worden, zullende by bevinding van peeper, thin, amfioen of lywaden niet by de Ed, Compagnie ingekogt die vier articulen alsdan ten behoeven van de beide partyen werden geconfisqueerd. Ten achtsten Wyders permitteerd de Ed. Comp" , aan des Sulthans en Pangerang Rathoe's onderhoorige mits van behoor- lyke Comp" passen voorzien de vaart naar buiten, in dier voegen als deselve van ouds is gepermitteerd geweest, namentlijk bezuiden Palembang direct na Batavia, zonder en passant Bantam te mogen aandoen voorts benoorden Batavia en zoover zich Java uitstrekt, aangezien die vaart aan de Palembangers toegestaan is om zich wan rijst, zout en andere noodwendigheden in de huis- houding te voorzien en waartoe de vaart, in zoover zich Java uitstrekt, volkomen voldoende is; mitsgaders bewesten Palembang tot Malacca toe_ Doch gelijk de Gouverneur-Generaal en de Raden van Indie omtrent deze laatste vaart altoos moderatie en inschik- kelijkheid gebruikt en dus op verzoek van dit hof gepermitteerd hebben naar Siam en andere om dien oord gelegene plaatsen pas- sen te verleenen, except benoorden Siam, z0o is de Ed. Comp genegen en neemd aan, Om ten opzichte van de vaart bewesten Palembang in het vervolg mede alle inschikkelijkheid en billijkheid te gebruiken, en permitteerd dus de residenten, om op verzoek der welgemelde vorsten passen naar eenig ander district of plaatsen

057) Maleis rakit

te verleenen, mits die vaart niet tot verboden plaatsen uitgestrekt, of onder het een of ander voorwendsel door verboden sluikhandel gefraudeerd werde. Nemende Hunne Hlooghedens aan omn daar- tegen de noodige voorzieningen te doen, en dus geen passen te verzoeken of te laten geven, als Voor en aan brave handelaars,

voor welkers eerlijk gedrag en handel die vorsten kunnen instaan Ten negende: daarentegen zal alle vaart van Palembang naar China en van daar naar herwaards verboden zijn en blyven: Belovende dus den Sulthan en Pangerang Rathoe dezelve vaart niet alleen na vermogen te zullen tegengaan en beletten, maar ook de jonken, die van China op Palembang ten handel mogten komen, dadelijk te zullen doen confisqueeren, alsmede hunne onderdanen, die vaart van Palembang, Banca of Bliton naar derwaards mogt ten onderneemen, met gelyke poenaliteit en een eeuwige gevangenis te straifen gelijk ook byaldien de Sulthan en Pange erang Rathoe mogten te hooren komen, dat de residenten of andere Comp' dienaren eenige morshandel dreven in tin of peeper, z0o zullen Haar Hooghedens verpligt zijn inmediaat daarvan aan de Hooge Regering per missive kennis te geven, ten einde zulks kan belet worden door de kruissers of degenen, die daarop uitgezonden worden. 10. Ten tienden beloofd den Sulthan en Pangerang Rathoe de zeeroveryen niet alleen na vermogen te zullen tegengaan en wveeren, en geene van dezulke, die zich daarmede ophouden, op het grondgebied van het Palembangse rijk of hunne landen te zullen admitteeren, maar veel eer alle diergelyke aankomende als dieven en moordenaars met de dood te doen straffen: Maar verbinden zich ten dien einde ook hunne onderdanen te verbieden om iets het geringste, hetzy slaven of eenige andere goederen, van dezelve te koopen of met hun eenige onderhandeling te houden Dan, ontwarende dat zulks echter contrarie het verbod geschied is, de contraventeurs ten sterksten te zullen straffen: Gelijk de Ed. Compagnie zich meede verbind, dat geen het minste geweld of ongelijk aan de Palembangse onderdanen in Straat Banca de rivier van Palembang of elders zal werden aan- gedaan, met belofte om de overtreeders in dezen of de daders van eenig misdrijf naar rigeur te zullen straffen: Even gelijk de Sulthan en Pangerang Rathoe aannemen om insgelijks hunne onder- hoorigen in diergelijk geval na merites te corrigeeren: 11_ Ten eliden zullen beide partyen, zoo de Nederlanders als Palembangers, ieder heer en meester blyven over haar eigene 660

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

onderdanen en dienaren, zullende de overloopers, hetzy vrY-geborene of slaven_ wederzijds ter goeder trouwe werden orer-gegeven, al ware het ook, dat eenige van '$ Comp subjecten den Mahomedaansche godsdienst hadden aangenomen. Ook zal een iegelijk by voorval van ontstane questien tusschen de wederzijdsche onderdanen, zijn eigene na de regtmatigheid straffen, en geen judicature over den anderen vermogen te oeffenen dog over vreemde natien en kooplieden te Palembang woonende of net de E. Comp licentie aldaar ter negotie als anderzints aankomende, voorts nog de bewoners van de spruit Songy Auwer_ 058 gelegen achter Comp' logie, zal het opperhoofd van de Nederlandsche Compagnie, gelijk als by de geciteerde

samentrekking der oude contracten van den 15 January 1691 bedongen is geweest; het gezag cn gebied hebben, om dezelve te regten en in hare zaken Foort te helpen, daar het noodig zal zijn.

Alle welke poincten en articulen dusdanig zijn besloten Cn opnieu= vastgesteld uit den naam en vanwegen de Generale Nederlandsche Compagnie met Padoeka Sierie Sulthan Rathoe Mohameth Baha-Oedien en den kroonprins, Pangerang Rathoe, benevens de aanzienelijkste grooten van het Palembangsche rijk, z00 voor hun als voor hunne nakomelingen en wettige succes- seuren Zijnde hiervan vier eensluidende actens in de Nederduitsche en Maleidsche taal gemaakt en door wederzijdsche contractanten met behoorlyke signature bekragtigd, omme wyders nog nader door Zyne HoogEdelheid, den Heere Gouverneur-Generaal en Raden van India te Batavia geapprobeerd, geratificeerd en mede- onderteekend, mitsgaders met het groot zegel van de Ed. Comp bekragtigt te worden; ten einde er een voor Haar HoogEdelhedens te Batavia, een voor welgemelde Palembangsche vorsten, een voOr den gevolmagtigden en een voor Ed. Comp residenten Palembang wezen moge:

Aldus gearresteerd en geschreven te Palembang; binnen het hof van den Sulthan, in het jaar Jesu Christi 1791, op Woensdag den 31 dag van de maand Augustus, en na de Mahomedaansche stijl in het jaar 1206, de eerste dag van de maand Moharram was geteekend H C. Staringh: Terzyde stond compagnies zegul, gedrukt in rood lak Accordeert geteekend S D. Oldenzeel, eerste gezworen klerk

1. De loge Palembang lag tussen twee riviertjes, de Soengei-Auer Tangga-Pandjang:

Ratificatie door de Hooge Regeering: 859

De Gouverneur-Generaal M’ Willem Arnold Alting, en de Raaden van Indie, gezien eI geleezen hebbende het contract van handel, vriend- en bondgenootschap, gesloten en aangegaan tus- schen de Padoeka Sierie Sulthan Rathoe Mohamat Baha-Oedin en de kroonprins Pangerang Rathoe, beneevens de aanzienlijkstc grooten van het Palembangse rijk, by vernieuwing Fan alle de voorige contracten van den jaare 1662, 1678, 1679, 1681 , 1691, 1722 1755, 1763 en 1775 ter eenre, en vanweegens de Generale Vereenigde Neederlandse G’oc - troyeerde Comp’ uit haare naam daartoe expresselijk versogt en gevolmagtigd zijnde capitain ter zee ten dienste van Haar Hoog- mogende, de Heeren Staten- Generaal der Vereenigde Neederlan- den, Anthony Hendrik Christiaen Staringh ter andere zyde, verklaren mits deezen hetzelve, met deeze bepaa ling, dat de woorden in het tweede

articul in diervoegen als zulx bepaald is by articul van het contract des jaars 1722, voor vervallen zullen moeten gehouden worden, 003 mitsgaders de rolgende alteratien Fooreerst in het slot van het derde articul in deezer voegen En voorts om voor al de peeper, die Hunne Hoogheedens ’s jaarlijks zullen leeveren; roor het toekomende een rijksdaelder meerder te betalen dan tot nu toe heeft plaats gehad en dus te Falembang 6 rijxdaalders en te Batavia zeeven rijxdaalders_ 961 - En ten tweeden, in het zesde articul, dat de woorden Ook behoud de koning het recht om alle vreemde handelaren, die zich op Banca zouden ophouden, zulx ten allersterkste te verbieden, zullen moeten begreepen worden in deezer voegen Ook beloofd de koning alle rreemde handelaaren, die zich op Banca zouden ophouden, zulx ten allersterkste te zullen verbieden, 96* tot welk laatste Hunne Hoogheedens zich by een separaat articul zullen rerbinden en in zelver voegen als het contract onderteekenen en bezeegulen moeten.

1. Uit de Resolutipn van Gouvernenr-Generaal en Rade. Ook in de Overgekomen brieven 1793 , 3*e boeck, folio 1857 volgende D60) Inderdaad bepaalt artikel van het contract van 1722 iets anders dan nu in artikel 2 is vastgesteld. Immers het eerste spreekt van pikoels van 1221/2 pond a 3 riiksdaalders terwijl nu wordt gesproken van pikoels van 125 pond 4 6 rijksdaalders 061` Tegen deze verandering zullen de Palembangers geen bezwaar gehad hebben 962) Het verschil betreft alleen de aanhef_ ,De koning behoudt hct recht’ wordt gewijzigd in “De koning belooft” Inderdaad ecn belangrijke wijziging. 662

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Voorts %88 in diervoegen als het legt te approbeeren en te ratificeeren, gelijk dat contract geapprobeerd en geratificeert word by deezen, beloovende overzulx den inhoude van dien met de voorschreven bepaling en alteratien Comp’ weegen onverbrekelijk te zullen nakomen en onderhouden, mitsgaders door alle die onder Comp gehoorzaamheid sorteeren doen naerkomen en onderhouden, mits welke wy dit contract door onze ratificatie en approbatie met eygen handteekeningen en het zegel van hoog gemelde Compagnie hebben bekragtigt

Onder stond Gedaan in het casteel Batavia in onze vergade- ring den 28’ November 1791 was geteekent W Alting; H van Stockum, Moens, D J Smith, J Siberg; A_ de Bock; Jan Greeve, J H, Wiegerman, G. J Welgevare_ Lager Accordeert was geteekent J: D: Oldenzeel, eerste gezworen klerk:

1. JAVA-*DJOKJAKARTA*

2 April 1792_ 064 .

Toen de eerste sultan van Djokjakarta 24 Maart 1792 was overleden; wist de bekwame gouverneur van Java Noord Oostkust van Overstraten zijn opvolger er toe te brengen een contract aan

te gaan, dat geheel ovcreenkwam met dat hetwelk de nieuwe susuhunan in 1788 had gesloten. Vgl. DE JoNGE dl. XII, p. XXIV_ XXXV 246 vlg: (Cs.)

Contract van vriend- en bondgenootschap tusschen de doorlugtige Neederlandsche Oost-Indische Compe. ter eenre en den Sulthan van de Mattarm Hamingcoe- boeana Senopattij Ingalogo Abdul Rachman Sahidin Panotogomo Kalifatolach de tweede, als leenheer van de helft der bovenlanden van Java, ter andere zijde uijt naen en op speciale last van Zijn HoogEdelheijt den Heere Gouverneur Generaal Mr. Willem Arnold Alting en de WelEdele Gestrenge Heeren Raaden Van Neder- lands Indie te Batavia, representeerende het hoogste souveraine gebied van weegens de generale vereenigde

1. Dit ‚voorts” sluit aan by de woorden verklaren mits deezen hetzelve drie alinea’$ hoger _ 08+) Uit het Contractenboek XVI op het Arsip Negara Djakarta: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

663

Nederlandsche geoctroijeerde Oost-Indische Compe. in deze landen, door den Heer Mr_ Pieter Gerardus Fan Overstraten, Raad van Nederlands Indie, mitsgaders Gouverneur en Directeur over de zaaken en plaatsen op e1 langs Java’s Noord Oost Cust en plenipotentiaris tot dese vriend- en bondgenootschap handelinge gear- resteerd en vastgesteld.

De 27 artikelen van dit contract zijn gelijk aan die van no: MCLXXIV.

Aldus gedaan, gecontracteerd en overeengekomen in het hof Fan den Sulthan te Djokjokarta Adiningrat op den 2e April Ao. 1792. (’s Compe. zegel) W.g; P. G. van Overstraten; W. H. van Ysseldijk; Hamell, B. J. Nijvenheim, Fk: Jb. Rothen- buhler_ voor ’t translaat. (w.g.) Wm. Wardenaar, gezw_ Onder den Javaanschen tekst staan de zegels en handteeke- ningen van den Sulthan, den Pangeran Ingabehi, dcn Pangeran Ario Mangkoe Boemi, den Pangeran Notto Coessoemo, den Raden Adipattij Danoe Redjo, Raden Tommongong Sosro Diningrat, Tommongong Mangoon Dipoero, Tommongong Notto Joedo, Tommongong Danoe Koesoemo en Pangeran Diepo Koesoemo.

MCLXXXIV MOLUKKEN_SANGIREILANDEN

26 Juli 1793_ 865

Het rorstje van Kandahar_ dat in 1793 zijn voorganger verving, moest vroegere contracten hevestigen. (Cs._

Ampliatie van zoodanige contracten en verbindtenis- sen, als er successive tusschen de Ed. Compagnie en de Koningen van Kandhar zijn aangegaan en gesolemni- seerd, welke bij deesen weder worden gerenoveerd tusschen den E.Agtb. Heer Johannes Ekenholm, pl. gesaghebber, benevens den raad der Molukkos ende

1. Uit het Contractenboek XI no: 19 op het Arsip Negara

Djakarta. 664

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

zulks in naam ende van wegen Zijn HoogEdelheid, den HoogEdelen Gestrengen Agtbaren Heere, Mr: Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlands India, als representerende de hoogste magt en authoriteit van de Generaale Nederlandsche Oost Indiesche Compagnie in deese landen, ter eenre, ende den geeligeerden Koning van Kandhar, Johannes Carembotoe, ter andere zijde.

Nademaal Zijne Hoogheid Manuel Manabon in den Heere ontslapen is, zoo is ’t dat de Edele Compagnie noodig geoordeelt heeft een ander Koning over dat Rijk te verkiesen en aan te stellen, welke keuse op den prince Johannes Carembotoe, als de naaste daartoe wesende, ingevolge politieken Raads besluit van den 20 dezer te beurt gevallen is en vermits het eene aloude gewoonte bij de Ed. Compagnie is, dat de door haar aangestelde Coningen of landsheeren bij ’t aanvaarden hunner Regering, solemneele beloften van getrouwheid afleggen, zoo is ’t dat hij, Johannes Carembotoe, in opvolging deser usantie, bij deser plegtiglijk aanneemd en be looft, dat hij zich ten allen tijde als een trouw onderdaan en leen- man van de Ed. Compagnie zal gedragen, alle de vorige Contracten in allen deelen opregtelijk nakomen en doen nakomen, even cn Op dezelfde wijze alsof die van woord tot woord hierin geinsereerd waren en waaronder wel speciaal begrepen worden die van de jaren 1677, tusschen de E.Agtbaren Heer Gouverneur Robertus Padbrugge en Zijne Hoogheid Francisco Macarompo, Koning van Taboekan, op den 3 November door gem. Koning en November van gem. jaar door de Kandhareesen geteekend, item die van den jare 1688, den 15n. September tusschen den Ed, Agtbare Heer Gouverneur Johan Hendrik Thim en Zijne Hoogheid Datoe Boisan, Koning van Candhar, benevens die Fan den jare 1704, den 31 Januarij, tusschen den Ed. Agtbaren Heer Gouverneur Pieter Ro- selaar en den Candhareesen prince Siam Si-Alam, alsmede die van den jare 1716, den 8 October, tusschen den E. Agtbaren Heer Gouverneur Jacob Bottendorp en den Candhareesen prins Johan- nes Carembotoe, mitsgaders die van den jare 1729 den 3n_ Meij, tusschen den Ed. Agtbaren Heer Gouverneur Jacob Christiaan

Pilat en den Koning Andries Manabon Cn1 laatstelijk die van 27 Meij 1771, 866 tusschen den Ea. Agtbaren Heer Gouverneur Paulus Jacob Valckenaar en den jongst overleden Koning Manuel

DGG) Corbus III 83, 470 (1704

1716 onthreken), V p.52

Mo. MLXXXII. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 .1800.

665

Manabon aangegaan ende gesolemniseerd, gelijk hij Coning, zoo voor hem, als rijksgrooten en nakomelingen, dit Contract ook onder het opsteeken der twee voorste vingeren van Zijne regter-hand en het uiten deeser woorden ,z00 waarlijk helpe mij God almagtig met solemnelen eede heeft geconfirmeerd en bevestigd,

Aldus gerenoveerd en geamplieerd, mitsgaders bezworen tot Ternater, in het Kasteel Orange, den 26 Julij Ao. 1793_ (w.g _ J, Ekenholm; J. G. W_ Heinrichs, G_ Durr, D. J van Dockum, D Ogelwight Hieronder de handteekeningen van den Radja en een goe- goegoe.

1. BANTAM-PALEMBANG_LAMPONGS_

18 December 1793_ 0671

Ondanks alle vroegere besprekingen regelingen bleven de onenigheden uSSCn Bantam @Il Palembang over de grensscheiding van heider gebied de Lampongs voortduren_ In 1793 werd te Batavia een nieuwe poging tot herstel der rust gedaan_

Contract, gesloten door de heeren Raaden-ordinair Adriaan de Bock en Jan Hendrik Wiegerman; als com- missarissen van de Edele Hooge Indiasche Regeering, daartoe expres geauthorizeert; en bywezen van den koopman Jacobus van den Bogaard, geweezen admini- strateur te Bantam en g’eligeerd opperhoofd te Palem- bang, met de gezanten van den koning Fan Bantam, den Kearia 068- Niti Nagara en Tommongong Sala - wienta, en de gezanten van den koning van Palembang: Kedemang Souto-Widjojo, Ingnaby 99_ Sidja Dita, als door hare vorsten by brieven aan de Edele Hooge In- diasche Regeering daartoe gequalificeerd ter finale afdoening der in den jaare 1792 ontstaane geschillen en hostiliteyten, gepleegd in de Lampongsche districten door den Palembangs Dangeran Ady Widjaja, en ter finale bepaling der grenzen tusschen de Lampongse en

967 Uit het Contractenboek 064) Kiahi Aria_ 908) Lees ngabehi:

(no. 9) op het Arsip Negara

Palembangse districten, zooals een en ander breedvoe- rig verhandeld is by de successive over en weeder gewisselde brieven, door bovengenoemde vorsten aan de Hooge Regeering deezer landen geschreeven. Nadat nu de wederzijdsche geschillen rypelijk overwogen en tot een einde gebragt waren, hebben voornoemde gezanten, 20 van Bantams als Palembangs vorst, tot weederzijds genoegen en dat der heeren commissarissen, gecoontracteerd als by deezen Dat den Bantamschen vorst by deezen afstand doet van de pretentie, van de door den Palembangs pangeran Ady Widjaja ge- roofde goederen en gelden, ten bedrage van 4336 Spaansche realen, mits den koning van Palem bang Van de beroofde een en negentig Lamponders ter goeder trouw zoveele terugzende, als nog agter- haald konnen worden, en dat gemelde Bantams vorst; omdat Zyne Hoogheid, den koning van Palembang, gemelde pangeran Ady Widjaja van zijn ampt heeft afgezet; wijl hy huiten Zijn Hoogheids weeten cn tegen ‘s konings zin en wil, zig naar het Lampongse had begeeven, zig met die gegeerene satisfactie voldaan houden_ Waar- teegens den Koning van Palembang meede volkomen voor altoos afstand doet van alle pretensie op de negorijen Goenon Batin, Korto Jaja, Bazaar en Nagara Batin in de Lampong Toulangse Bouwangse districten geleegen, 970 en dezelve in volle possessie laat aan den Bantams vorst, z0 als zulks reeds door heeren con- mnissarissen De Haaze en Duquesne in 1738 is overeengekomen en vastgesteld met de gezanten van den koning van Bantam en Palembang, en vervat in de memorie of instructie voor Comp’ en konings gecommitteerdens door de Hooge Regeering den 12 Julij 1738 verleend Cn waarom in die tijd tot conservatie Fan konings van Bantams regt van eigendom op de Lampongse Toulang Bauwangse landen reeds een bezetting van weegens de Comp’ gelegt is_ 971 En werd tevens gestatueerd, dat de grensscheiding tusschen de bezittingen van den koning van Bantam en den koning Vahl Palembang zal bepaald blijven, zoals die van aloude tijden bekend en door de koningen van Bantam bezeeten is en waarin hij zelfs in den jaare 1682 met Comp wapenen is gemaintineerd teegen zyne vijanden, 972) zullende dezelve beginnen met de kleine berg

1. De Tulang-Bawang rivier vormde de grens tussen de Lampongs Palem - bang: De bedoelde dorpen zijn Gunungbatin, Kata-djawa, Negeribesar Negarabatin_ 071) Zie ook het contract Tn Sept: 1738 in Corpus blz_ 270 eV. 072) Zie Cortus IV, 336_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 -1800.

aan de regterzijde van de rivier Arrochan 973 en na de zeekant zekere tanjong of uithoek; genaamd Lagon Katawi 974) , welke berg en uithoek alsnu en voor altoos voor de grensscheiding tusschen de Lampong-Toulangbawangsche en Palembangsche districten zullen gehouden moeten worden, zonder dat de koningen van Palembang eenige hoegenaamde pretensien op de districten, bin- nen deeze grensscheiding leggende, zullen kunnen ofte mogen maken. En daar er telkens door het pleegen Tan hostiliteiten en rove- rijen in de Lampongse districten, disputen 2n oneenigheeden ont staan_ die niet anders dan ten uitersten nadeelige gevolgen n2 zig kunnen sleepen, z00 is meede in ’t vervolg om dezelve zoveel mogelijk tegen te gaan Cn uit den weg te ruimen, ten genoegen der wederzijdsche gezanten door heeren commissarissen gecon - tracteerd Eerstelijk dat geen Lampongder_ onder het Bantamsche gebied hoorende, zal vermoogen eenige peepertuinen of rijstvelden aan te leggen in de districten onder het gebied van Palembang, of zal verpligt weezen zijn contributie of zogenaamde tjoeke 97 te be- talen aan den koning Fan Palembang en vice versa die van Palem- hang niet in de districten van den koning van Bantam, of zal insgelijks verpligt zijn zijn contributie aan den koning van Bantam op te brengen. Ten tweeden zal geen Lamponder zig vermogen nederzetten in de Palembangse districten, zonder voorkennisse of hewijs te hebben van den daar zijnde Bantamschen regent of ’s Comp” resident, en vice versa geen Palembanger in de Bantamsche dis- tricten, zonder meede bewijs Van hunne hoofden te vertoonen. Ten derden alle overlopers, drossers of zwervers_ hetzij uit de Lampongsche districten na Palembang of uit de Palembangsche districten na Lampong zig begeevende, zullen als zij geen bewijs kunnen verthonen van hunne hoofden of regenten, aan weers- kanten direct worden opgevat en aan Comp resident of hoofden worden overgelevert, om dezelve na bevinding van zaken na de hoofdplaats over te stuuren. Ten vierden zal om alle knevelarijen en malversatien voor te komen, geen Palembangse 978 geld op crediet aan den Lam-

1. Air Ogan_ 974) 975) Tjukai (Maleis) pachtschat: (Cs.) 076) Lees Palembanger. 668

pongders mogen voorschieten en 20 insgelijks geen Lamponder aan een Palembanger, omdat uit deeze geldopschietingen de meeste onenigheeden tusschen de Palembangers en Lampongders geboo- ren worden, hetgeen ook mede een van de grootste oorzaken is geweest, dat in deeze laatste tijden die onaangename geschillen zijn voortgesproten: Ten vijffden En z0 het mogte komen te gebeuren, dat hetzij door een Palembanger of Lamponder eenige vexatien Op deezes of geenes territoir gepleegd wierden en zoodanig een, na het ge- dane fait gepleegd te hebben, weeder na zijn eigen territoir zogt te ontvlugten, zal het hoofd of regent van die plaats, waar zodanig een na

toegevlugt is, op aanklagte en bewijs van dle regent of resident van de plaats, waar het fait gepleegd is, verpligt zijn ZO- danige vexateur Op te pakken, en over te leveren aan die regent of resident, op wiens territoir hij zodanig fait gepleegt heeft, om daar na ’s lands costumen gestraft te worden Ten zesden En daar in de bovenlanden door huwelijken als anders de Lampongders aan de Palembangers en vice versa ver- bonden worden cn daardoor mede een melange komt, waardoor verscheyde Palembangers zig in de Lampoongs nederzetten en ook verscheyde Lampongders in het Palembangsche en hierdoor ook rele disputen ontstaan, word by dezen mede gecontracteert; dat namentlijk een Palembanger een Lampongse vrouw trouwende, zoo hij zich niet in het Lampongse nederzet onder den koning Tn Palembang zal blijven, en een Lampongder met een Palembangse vrouW trouwende, z0 hij zich niet in het Palembangse nederzet, onder den koning van Bantam, en dat vice versa, sullende de as- CI descendenten onder dat gebied gehooren, waaronder zij geboren zijn. Aldus gedaan en gecontracteerd tot Batavia, hoofdstad van ’t eyland Groot-Java, in de tuin van heeren heemraden dese 18 De cember 1793 Hebbende hetzelve ter bekrachtiging en naarkoming met onze handteekening onderteekend en met onse gewone signature daar- nevens verzegeld. w.g.) de Bock: J: A. Wiegerman, (terzijde H.Ed” zegel) Ten mynen byweesen_ wg:) J. d. Boogaart: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

669

MCLXXXVI MOLUKKEN_SANGIREILANDEN

27 Februari 1794_ 877

Ook de vorst van Manganitu moest bij zijn optreden (in dit contract niet opgesomd) , bezweren. (Cs:.

oude contracten

Ampliatie van soodanige contracten en verbindtenis - sen als tusschen de Edele Compagnie en de Koningen van Manganitoe zijn aangegaan en gesolemneerd, den- welken bij deesen weder worden gerenoveerd, tusschen den WelEdelen Agtb. Heer Johannes Ekenholm, provi- sioneel gezaghebber, benevens den Raad der Molukko’s_ ende zulx in naam ende van wegen Zijn HoogEdelheid den Hoog] Edelen Groot Achtb. Heer Mr. Willem Ar- nold Alting, Gouverneur Generaal, benevens de Wel- Edele Heeren Raden van Nederlandsch India, als repre- senterende de hoogste magt en autoriteit van de generaale Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie in deese landen; ter eenre en den geeli- geerden Koning van Manganitoe Manuel Mocodompis_ bijgenaamd Lokon, ter andere zijde.

Aangezien Zijn Hoogheid Salomon Katjandaho, voor eenigen tijd in den Heere ontslapen is, zoo hebben voorn_ prov. gezag hebber, nevens die van sijne raaden goedgeronden, de Koninglijke waardigheid in desselfs steede op te dragen aan den Manganitoes prins Manuel Mocodompis voorn , werdende dezelve dus als z00-danig, Op verzoek der gezamenlijke rijksgrooten en onderdanen als Koning over ’t Rijkje van Manganitoe aangesteld en geeligeerd, naarvolgens Raadsbesluit van den 31 Januarij deeses jaars 1794. Zoo is ’t dat Zijn Hoogheid over zulks, ook zoo voOr hem als zijne Rijksgrooten en nakomelingen, ter erkentenisse van de magt en eigendom, die de Compagnie over het Rijkje van Manganitoe is hebbende, naar het voorbeeld sijner voorouderen en predeces- seuren aanneemt en belooft te approberen, ratificeren, van waarde te houden en doen houden, zoodanige contracten en ver bonden, als door Zijn Hoogheids predecesseuren, respectievelijk met de Ed. Compagnie successive zijn aangegaan en bezworen geworden en belooft overzulks ook dezelve promptelijk en zonder de minste afwijkinge te zullen onderhouden en doen onderhouden, even en in diervoegen of die jegenswoordig van woord tot woord alhier ter

1. Uit het Contractenboek XI op het Arsip Negara Djakarta 670

nedergesteld en door hem op nieuws bedongen, aangegaan Cn bezworen waren_ Gelijk hij Koning dan ook, zoo VOOI hem als Zijne Rijksgrooten en nakomelingen, tot meerder bevestiging dit contract onder het opsteeken der twee voorste vingeren van de regterhand en het uyten deser woorden ,Zoo Waarlijk helpe mij God Almagtig’ met solemnelen eede nog nader heeft geconfirmeert en bevestigd

Aldus gerenoveert en geamplieerd, mitsgaders bezwooren en geteekend tot Ternaten in ’t Casteel Orange den 27 Februarij 1794_

w.g:) Johs. Ekenholm, J: G_ W. Heinrichs, D_ van Dockum, Ogelwight, Raesfelt, Jansen

Ter ord

van den Heer gezaghebber en Raad

(w:= D. Ogelwight

Een twist ontstaan tussen de vorsten en onderdanen van de rijkjes Bolaang- Mongondou Bintauna over huri rechten op zekere goud- sago- en eieren- leverende gebieden werd door den Compagnies resident te Menado der minne beslecht. (Cs >

Acte van assopiatie en overeenkomst, aangegaan en gesloten tusschen de gevolmagtigden van Z.H. den Koning van Boelang en Mogondo, Manuel Manoppo, den prins Johannes Paputungan, capitein Radja Ste - phen Josef en schrijver Johannes Delapangan, ter eenre en den Regent van Bintaoena, Adriaan Datonsalam en zijne Rijksgrooten ter andere zijde, over en ter zake van het frequenteren der aan de rivier van Sankap gelegen landen en de goudmijnen van Gamboeta, toe- behoorende aan het Rijkje van Boelang en Mogondo, ten overstaan en door bemiddeling van den onderkoop man en Resident alhier George Frederik Durr, ter ge-

1. Uit het Contractenboek XI no_ 19 Op het Arsip Negara

Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

eerde approbatie van den WelEdelen agtbaren Heer Johan Godfried Budach, Gouverneur en Directeur be- nevens den raad der Molucco’$, in name en van wegen Zijn HoogEdelheid, den Hoogedelen Gestrengen, Groot achtbaren Wijdgebiedenden Heere Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur Generaal en de WelEdele Gestrenge Heeren, Raaden van Nederlandsch India.

4lz00 sedert vele jaren herwaarts altoos oneenigheden en verschillen hebben stand gegrepen, tusschen het Rijk van Boelang en Mogondo en die van de landwaarts in gelegen Christen Negorij Bintaoena over de limiten eI het vrugtgebruik van de landen en stranden gelegen aan de rivier Sankop en de goudmijnen van Gam- boeta, welke verschillen sedert 1760 en vervolgens tot dato heden ook altoos meer of min gaande zijn gebleven, zoo is het dat weder- zijdsche partijen, ter voorkoming van verdere onlusten en daaruit te dugten dadelijkheden bijeengekomen in het fort Amsterdam ter residentie alhier door intercessie en bemiddeling van in hoofde gemelden Resident zijn overeengekomen op de volgende artikulen die zij over en weder belooven te zullen naarkomen en onder- houden. Eerstelijk belooft de regent van Bintaoena benevens zijne rijksgrooten voortaan niet te zullen gedoogen, dat iemand van haar onderhoorige of onderdanen eenige sagoe kloppen, tuinen maken Op, of eenige andere vruchten of producten hale of weg - neme van de landen of stranden aan de rivier van Sankop, beneden- waards, Op de landen of binnen de scheiding van Boelang, zoo mede Op de eilanden, gen” poeloe Tiga, tenzij hij daartoe eerst verlof hebbe ver= sogt en erlangd van dien rijksgroote of hoofd, die de koning van Boelang aan de rivier Sankop geplaatst heeft omn het opsigt over zijne stranden, landerijen, sagoebosschen aldaar te houden en na erlanging van die permissie van den geklopten sagoe,

gegraven eijeren 979 of andere producten aan gem, hoofd of opzigter van welm_ koning Fan Boelang afgeve de ordinaire of gewone tiende of magotjo, terwijl de vaart Op en neerlangs de gem rivier hun door de Boelangers nimmer zullen mogen wOr - den belet_ Inzelver voege zullen de Bintaoeners geen goud mogen gra- Fan in de goudmijnen van Gamboeta, dan na vooraf gegeven kennis aan gem. opzigter of hoofd, dog van het gegraven wordend

1. De maleo (Megacephalon Maleo) begraaft zijn Op hoge prijs gestelde eieren zandhoopjes aan het strand: (Cs) 672

goud geen tiende of magotjo behoeven af te geven, omdat hetzelve aan de Ed. compagnie moeten leveren: 2” Indien eenige Bintaoense onderdanen hun mogten onder- winden, om in vilipendi van deze conventie en tegen vooraf be - komen waarschuwing aan, steelsgewijs en zonder gevraagd en erlangd verlof sagoe te kloppen in of producten te halen van de genoemde onder Boelang en Mogondo behoorende landerijen, zoo zal het gemeld hoofd of opzigter vrijstaan die sluijkers Op te pak- ken en aan zijnen koning, voorts ZH. dezelven aan compagnies Resident alhier over te leveren ter erlanging eener condigne cOr - rectie onder verbeurte van de gestolen producten en daartoe ge bruikte gereedschappen_ 3” Zullen daarentegen de volkeren en onderdanen van Boelang en Mogondo, onder een gelijk verbond staan, ten opzigte der lan- derijen van Bintaoena en Op dezelve niets mogen planten of weg- halen, zonder vooraf versogte en verkregen permissie van den regent of zijne tot opzigt daarover gestelde hoofden, mitsgaders onder betaling van eene gelijke recognitie als waartoe de Bintaoe- ners verpligt zijn, en zal de Regent en zijne Rijksgrooten, teegen de Boelangsche en Mogondose onderdanen teegen den inhoud van deze conventie aan ter sluijk de Bintaoense landen frequenterend in zelver voegen mogen handelen als van de Bintaoeners boven gezegd is, terwijl voor het overige te zamen in goede harmonie en vriendschap zullen leven. Bovengem _ overeenkomst of conventie, tot welker sluiting wij ondergeteekende gecommitteerdens van den koning vatn Boelang en Mogondo, verklaren speciaal en volkomen gemagtigd te zijn, belooven wij, zoowel van de zijde van Boelang en Mogondo als die van Bintaoena, voor ons en onze nakomelingen en onderdanen in allen deele te zullen onderhouden en naarkomen en doen onder houden en naarkomen, ter bevestiging van welke beloften wij dezelve benevens den Resident en onze Rijksgrooten, met onze handteekeningen hebben bevestigd. (onderstond) Aldus gedaan, geasopieerd, en overeengekomen te Menado in ’t fort Amsterdam deezen 14 July A” 1795. (In het midden) Ten mijnen overstaan (w.g.) G. F Dirr (In margine ons present (wg:) J. B. Weijdemuller en D Der Kinderen, Accordeert wg:) J G. Schoe_ secr OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

673

MCLXXXVIII CEILON 26 Augustus 1795_ 980 De stichting van de Bataafsche Republiek en haar alliantie met Frankrijk was voor de Engelse Company aanleiding Om gewapend met door den Prins van Oranje te Kew uitgegeven brieven een troepenmacht naar Ceilon zenden Het eerst capituleerde de bezetting Fanl Trinkonomale Men vindt deze geschiedenis uitvoerig behandeld G. NIJPELS, Hoe Nederland Ceilon verloor_ (Cs:

1. Het guarnisoen zal morgen nademiddag om uur door de bresch uitmarcheeren, met OOr - logseere slaande trom en vlie- gende vaandels, en zal haare wapenen nederleggen op het glacis van het fort ; alle offi- cieren; zoo Europeeschen als Oosterschen zullen hunne wa- pens behouden: De krissen der Malaiers zullen in een kist in- gepakt worden, om aan hun, wanneer zij naar hun vader- land terug mochten gezonden worden, terug gegeven te WOr - den, als zijnde hunne eigene wapenen, die zij nimmer zullen willen verliezen_

Het garnizoen zal heden avond bij zonsondergang op de ver- zogte wijze uitmarcheren, maar de Redoute de Kavalier op de flank van de bresch en het bastion Zeeburg moet di- rect overgegeven worden aan de Britsche troepen. Met de krissen der Malaiers zal zoals verzogt is gehandeld worden en alle de officieren en gemeenen zullen aangemerkt worden als krijgsgevangenen:

De ammonietsie en andere goederen de kompie toebehoo- rende zullen overgegeven WOr - den aan die, daartoe van wegen de Bevelhebbers van Zijne Britsche Majesteit benoemd worden_ De Europeesche officieren zullen niet tegen hun wil naar Europa gezonden worden_ De goederen Zoo van het guarnizoen als particuliere zal een ieder mogen behouden

Toegestaan:

Toegestaan.

Toegestaan:

0s0) Overgenomen uit NIJPELS p 54 vlg-, aanwezig in de contractenverzameling te Colombo:

43 674

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

De politique bedienden van de Kompie zullen zich naar een ander plaats van ’t eiland Io - gen begeeven De zieken en geblesseerden zullen behoorlijk behandeld worden_

Het staat niet in de magt der Britsche kommandeerende of- ficieren om dit artikel toete- staan.

Zeekerlijk.

Het guarnizoen zal niet aan represailles onderworpen zijn. De kommandant verzoekt permissie om de papieren be- trekkelijk de beleegering met een politique bediende van de Kompie aan het Gouvernement van het eiland te zenden_

Toegestaan_

Kopijen der papieren moeten aan de Britsche Bevelhebbers ter hand worden gesteld.

MCLXXXIX CEILON_

31 Augustus 1795. 981

Vijf dagen Trinkonomale viel het fort Oostenburg nabij Trinkonomale Ook hiervoor wordt naar NIJPELS verwezen _ (Cs:)

Le Commandand du fort d'Oostenburg rend le dit fort 3 Sa Majeste Brittannique sous les conditions suivantes

La garnison du fort d'Oos- tenburg se rend prisonniers de guerre les officiers garde- ront leurs epees_ Le capitaine Weerman et le lieutenant Zellman, ingenieur, demandent la permission de rester ici pour arranger leurs affaires celles des officiers:

Granted.

These officers will be permit- ted to remain a reasonable time for the arrangement of their affairs_

981) Uit de Contractenvereameling in het archief Colombo_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

675

Les proprietes des officiers et soldats seront assurees Les soldats seront prison- niers de guerre, et delivres pour etre transporte ils ne seront pas forces pour prendre service, et ceux qui ne VOu - dront pas s'engager seront transportes en Europe au temps convenable. Les Malays seront bien trai- tes, et ne seront pas forces de prendre service ni comme mi- litaires, ni comme matelots_ Le magazinier, son assistant et le secretaire demandent la permession de rester ici pour arranger leurs affaires__

Granted,

Granted.

Granted_

These gentlemen will be allow- ed reasonable time for the arrangement of their affairs, but are to be considered pri- soners of war_ Granted.

Tous les articles de la capi- tulation de Trinconomale, quoi- que pas contenus dans celle- ci, seront etendues aussi sur la garnison d'Oostenburg autant convenable. A quatre heures cet-apres- midi, la garnison marchera dehors, tambours battant et mettra bas les armes Tous les munitions, les ma- gazins, papiers, et proprietes publiques seront delivres au Commissaire nomme de la part de Sa Majeste Britannique Fort d'Oostenburg; ce 31 Aout 1795, G Hoffmann.

The garnison will march out at 0'clock this afternoon in the manner required by this article. But detachment of the British Army must be put in possession of the Waterpass Gate at 2 0'clock this afternoon and proper persons will be ap pointed by captain Hoffmann to point out the magazine etc. that guards may be posted for their security. Peter Rainer_ J: Stuart 676

GENERALE NEDERLAVDSCHE GEOCTROYEERDE

MCXC_ CEILON_

28 September 1795_ 982

Nog geen maand val van Oostenburg viel ook het belangrijke Jaf- napatnam even roemloze wijze in Britse handen_ Ook hiervoor z4j naar NIJPELS verwezen_ (Cs.)

Voorafgaande Articul

De heer Kommandeur en Raad van Jafnapatnam proponeeren aan den heer Collonel Stuart om deze plaats op den 30 deeser maand over te geeven en ver - zoeken intusschen dat geene vijandelijkheden gepleegd wOr- den. De officieren, onderofficie- rel en gemeenen van het gar- nisoen, zoo infantery als artil- lery en sipais alhier, zullen met alle gewoonlijke honeurs van den oorlog de poort uittrekken met haare wapens en bagasie, vliegende vaandels, slaande trom en brandende lond, ne- vens twee stukken kannons met dies toebehooren en ze zullen een vrije aftogt moeten hebben naar Kolumbo.

De poort moet overgegeven worden aan de Engelschen op heden te uuren en moet het garnisoen na buiten trekken met de gewone honeurs en de wapens strekken op de glasis.

Toegestaan uitgenomen de twee veldstukken en dat de militairen niet na Kolumbo mogen retireeren, maar als krijgsgevangenen zig ovCr_ geven_

Alle officieren, onderofficie- ren en gemeenen zoo infantery als artillery en Sipais, die zig hier in het Jaffanas garnisoen en op de buytenposten bevin- den, zullen alle op kosten van de Engelsche Komp z0o ge makkelijk mogelijk na Kolum- bo mnoeten getransporteerd worden;

Vervalt.

1. Uit de contractenverzameling in het Archief te Colombo. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

677

Dat gemelte officieren, on- derofficieren en gemeene infan- teristen, artilleristen en sipais zullen medeneemen alle haare effekten zonder gevisiteerd te worden. De kommandeur, de leeden ran den politiken raad, alle de bediendens van politie en kom- mersie, de kerkenraad, de zee- vaard en verdlere loontrekken- de dienaaren, die in dienst van de Hollandsche Komp. zijn, mitsgaders alle burgers en in- gezeetenen van Jafnapatnan, zoowel Europeesen als Inlan ders; zullen behouden de vrij heid van haare persoonen en bezittingen, roerende en on roerende koopmanschappen en andere effekten, zonder daarin gemollesteerd of eenige hinder toegebragt te worden on wel- ke reden hoe ook genaamd. De heer kommandeur, de leeden van den politiken raad, alle de bediendens Fan politie en kommersie, de kerkenraad_ de zeevaard, en verdere loon- trekkende dienaaren, alsmede burgers en andere ingezetenen, zullen de vrijheid hebben met haare vrouwen en verder fami lie, slaaven en slavinnen mits- gaders alle haare besittingen na Kolumbo te moogen ver- trekken. Dat aan de heer komian- deur, de leeden van de Politie CIl andere dienaaren van de Komp tot hun vertrek voor

Toegestaan

Toegestaan:

Toegestaan, mits den comman- dant daartoe speciale permis- sie geeft

Gepermitteerd mits buyten woonende tot nader order van Madras
678

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

rekening van de Engelsche Comp moeten gegeven worden voor de nodige goede en be- quame vaartuigen_ 083) Dat aan de vrouwen_ kinde- ren en bedienden van den heer kommandeur, de leeden van de Politie, militairen en andere dienaaren zonder onderscheid zullen, daarom versoek doende, voor de reekening van de En- gelsen vaartuigen moeten WOr - den gegeven om na Kolumbo te kunnen vertrekken en mede te neemen hunne besittingen: De kapitaalen, toebehooren- de aan de weeskamer;

de dia - kony-armen, de sequestratie- en de vendupenningen van parti- kulieren zullen niet worden ge- confisqueerd of aangeslagen en aan de kommissarissen, die wij zullen stellen om deselve te administreeren, zal de behulp- zaame hand moeten worden geboden in administreeren en innen van derselve.

Op de voet van Art: 6

Gakkordeerd onder het gezag van den commandant.

De weesen, zoowel jongens of mijsjes, die door de diakonij onderhouden worden, zullen ten koste van de Engelsche Comp; na Kolumbo overge- bragt worden_ 10.De dienaaren van de Komp-, burgers en andere ingesetenen dezer plaatse, waaronder be- greepen zijn de Mallabaaren, z0o Christenen als heidenen,

Gewijgert.

G’akkordeerd, uitgenomen het fort:

1. In verband met het antwoord op dit punt komt het mij VOOr, dat hier iets is uitgevallen. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

679

die geneegen mogten zijn hier ter plaatse te verblijven of als een particulier inwoonder zig ter neder te zetten, zal zulx moeten worden g ’akkordeerd en aan haar alle verleend wOr- den eene ongestoorde inwoo- ning, neering en broodwinning en de volle eygendom en zee- kerheid van alle haare besit- tingen. 11. Alle kontanten en effekten van d’E. Komp-, waaronder be greepen zijn ammonitie en wapen-goederen, zullen onder inventaris worden overgegeven aan de kommissarissen; die tot den overneem van alle deeze effekten zullen worden be- noemd en aan hen ter hand ge- steld werden het dubbele van deeze inventaris_ 12. De fortificatie, het koni- mandement, de magazijnen en andere gebouwen, de Komp toebehoorende, alsmede de hui- sen en wooningen der ingesete- nen buiten het casteel_ zullen moeten gehouden worden naar de tegenwoordige staat, zonder dat die mogen worden geslegt. 13. De vrije exercitie Fan de Gereformeerde Religie, zodanig als die in de Nederlandsche Kerk gebruikelijk is, zal blijven gepermitteerd en tot de oeffe- ning van dezelve vergunt wer den de kerken in het kasteel en St. Joan, waarin tans de Godsdienst gedaan word _ 14, Alle dokumenten, charters,

G’akkordeerd.

G’akkordeerd z0 verre het par tikulieren betreft_

Gakkordeerd_

Gewijgert alle publicque pa” 680

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

resolutien en andere papieren en archiven, gehoorende tot het kommandement Jafnapat- nam, zullen zonder eenige Vi- sitatie aan den heer komman- deur Raket worden g’intra - geerd, om te kunnen medenee- men werwaarts Zijne Achtb. zal komen te vertrekken_

pieren zullen worden overge- geven aan dien de komman- dant tot derzelver ontvangst zal benoemen

1. Niemand zal in het huis van den heer kommandant in de stad mogen woonen zoolang dezelve hier is; en wijl een partikuliere huis is zal daar- over niemand mogen disponee- ren dan de eygenaar van zelve. 16. Alle publike papieren, no- tarieele of secretarieele aktens, welke eenigsints strekken kun- nen tot de zekerheid van de besitting, gehoorende aan de ingeseetenen van deeze plaats, zullen gerespekteerd worden en geconserteerd blijven. 17 . Nadat deeze overeenkomst zullen geteekend zijn, zal aan de Engelsche wagt van 25 man overgegeven worden de poort van het kasteel, aan dewelke zullen moeten blijven een Hol- landsche wagt van gelijk aan- tal terwijl aan die wagten za] belast worden geen Holland- sche zoldaaten na buyten en geen Engelsche zoldaaten na binnen te laaten gaan, zullende het guarnisoen van Jafnapat- nam moeten verblijven in hun- nen ordinairen kasernen tot haar vertrek na Kolumbo, on-

Toegestaan.

Toegestaan.

Nadat de Art. zullen ondertee- kend zijn, zal aan de troupen van Zijne Majesteit de poort moeten overgegeven worden volgens het hoofdartikel. De officieren mogen behouden hunne degens, maar zij zullen evenzo als het guarnisoen als krijgsgevangenen geconside- reerd worden. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

681

der aflegging van de gewoone wapens, uitgesondert de offi- cieren die haar kommandeeren, welke hunne sijdgeweeren zul- len moeten houden 18 Alle de VOOrSZ. Comps_ dienaren zullen door de Engel- sche Comp. onderhouden Wor den tot hun vertrek na Ko- lumbo.

Gewijgert

1. Alle zieke dienaaren van de Komp., die zig in het hos- pitaal alhier bevinden, zullen moeten gekureerd en onder- houden

worden door de Engel- sche Konp. en hersteld zijnde op kosten der Engelschen na Kolumbo gezonden worden: 20. De negotie- bedienden moe- ten hier blijven om de negotie- boeken te sluyten dat geschied zijnde, moeten de boeken naar Kolumbo gezonden werden. De volbrenging van al het geen in deze geschreeven staat en bij wijze van overeenkomst g'akkordeerd is, zal getrouwe- lijk nagekomen en dienvolgen - de geteekend worden door de heer collonel Stuart, nevens den heer kommandeur Mat- theus Petrus Raket en den Raad van deeze plaatse_ Jafnapatnam den 28' Zepten - ber 1795.

Toegestaan, uitgenomen het verzenden naa Kolumbo.

De bedienden kunnen blijven, maar de boeken mogen niet naar Kolumbo gezonden WOr - den:

(geteekend M P. Raket, C Schreuder, G_ Frankena, J: C van Sprang, T Williamsz_, Tyken;, J. van Ebbenhorst en J B. van Hek 682

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

In margine geteekend J Stuart; commanding His Britanish Majestys Troops on the Island of Cijlone: etc. Akkordeerd J: B. van Hek, sekretaris

MCXCI MALABAAR

19-20 October 1795. 984

De 8"te Juli 1795 kreeg men kust van Malabar via Madras be - richt van de omwenteling in het vaderland en de stichting van de Bataafsche Republiek. De 29ute dierzelfde maand lardde een sterk Engels detacherent onder leiding van luitenant-kolonel Petrie Aikotte, trok naar Cochin: Petrie stelde den Nederlandsen commandeur Van Spall voor _ hem Cochin onderhorigheden over leveren Op grond Tan de brieven van Kew de Nederlandse civiele ambtenaren zouden dan hun functies gehandhaafd blijven, onder Engelse militaire leiding: Van Spall weigerde stelde zich in staat van defensie; doch de Engelse macht was overwegend sterker 19 October bood Van Spall capitulatie aan. Nadat Petrie enkele condities gewijzigd had, vond 20 October de capitulatie plaats (zie de hierop betrekking hebbende documenten de Overgekomen brieven 1797-1798, 0,[. Committe 58, blz. 175 volgende)

Capitulatie, voor Koetsiem, g'eischt:

Voorgaande artikel.

De heer commandeur en raad van Koetsiem proponeeren aan den heer George Petrie, majoor van t 77ut0 regiment en komman- dant van het detachement der Koninglyke en Honorabele Com- pagnies troupen in Indien; om dese plaats Koetsiem op den 20

dezer maand over te geven, en verzoeken dat intusschen alle vyandelijkheeden mogen ophouden. De officieren van het guarnisoen en andere militairen, die Koetsiem gedefendeert hebben, zullen alle met de gewonelyke honneurs van den oorlog de Nieuwpoort uittrekken met haare wapens en bagasie, vliegende vaandels, slaande trommels en bran- dende lond, nevens twee stukken kanons met dies toebehoren. Alle officieren en soldaten, die zich in 't Kosiemse gaarnizoen bevinden, zullen alle Op onkosten van de Engelsche Comp" Zo

1. Uit den bundel Oostindisch Committe, 58, blz. 189 verso

volgende: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

683

gemakkelijk mogelijk na Batavia, dan wel na Ceilon getransporteerd worden op Engelsche scheepen: Gemelde officieren en soldaten zullen medenemen alle hare effecten, zonder gevisiteerd te worden, haare bediendens en slaven_ En die getrouwd zijn zullen de vryheid hebben haare familjen mede te nemen. De heer commandeur en de leeden van den politiquen raad alle de bediendens van politie en commercie, de kerkenraad, de militie, zeevaart en verdere loontrekkende dienaren, die in dienst van de Hollandsche Compagnie zijn, mitsgaders alle ingezetenen van Koetsiem, zowel Europeeschen als Inlanders, zullen behouden de vryheid van haare perzonen en bezittingen, roerende en onroerende koopmanschappen en andere effecten; zonder daarin gemolesteerd of eenige hinder toegebragt worden, on1 welke reeden; hoe ook genaamd: Onder het vorenstaande vierde art_ is mede begrepen den alhier zich in de stad bevindende onderkoopman en resident Fan Porka, Johan Andries Scheidt; die alhier tot 't houden der negotie- boeken is g'employeerd, aangaande de vryheid van persoon en goederen. En moet aan hem na de overgave van s E. Comp effecten geschied is, toegestaan werden na zijn residentie te mogen vertrekken, om aldaar zijn dienst te presteeren _ De heer commandeur; de leeden van de politiquen raad, alle de bediendens van politie en commercie, de kerkeraad, de zee - varende en verdere loontrekkende dienaaren zullen de vryheid hebben nevens haare familien, slaven en slavinnen, mitsgaders alle haare bezittingen na Batavia of Kolombo te mogen vertrek- ken. En zal aan haar daartoe voor rekening van de Engelsche Comp gegeven worden de nodige goede en bekwane scheepen. De kapitalen, toebehorende aan de Weeskamer en Diakony- armen zullen niet geconfiskeerd of aangeslagen worden] , als zijnde gelden, die aan onmondige en armen toebehoren_ Aan alle officieren, zowel als politieke en civile bediendens van de Comp', die genegen mogten wezen hier ter plaatse te ver- blyven of als een particulier inwoonder zich ter neder te zetten, zal zulks moeten worden geaccordeert en haar verleend worden de bescherming van de Engelsche vlag: Alle

negotiewharen, ammunitie van oorlog en arthillerie- goederen, wapenen, levensmiddelen en al ‘t geen de Comp’ toe_ behoord en in deeze plaats gevonden word _ zullen ter goeder 684

trouwe overgeleverd en ontvangen worden volgens een specifique opgaaf aan de commissarissen, die daartoe benoemd zullen worden om dezelve te ontvangen, zullende ‘t dubbel van die specificatie behoorlijk worden overgegeven aan den majoor Petrie_ 10. De fortificatie, ’t commandement; de magazynen en andere publieke gebouwen, de Comp” toebehoorende, zullen moeten ge- houden worden in haar tegenwoordigen staat, zonder dat die zul- len mogen worden geslecht 11. De vrye exercitie van de gereformeerde religie, zodanig als die in de Nederlandsche kerk gebruikelijk is, zal blyven gepermit teerd en tot oeffening in dezelve vergund de kerk, waarin thans de godsdienst gedaan word_ 12, Het konvent te Warapolie en alle andere Roomsche kerke, mitsgaders de Heidensche tempels zullen behouden alle voorrech- ten, die zy onder de protexie van de Hollandse Comp’e tot nog toe genooten hebben. 13 Alle Toepassen en Inlandsche Christenen, zomede de Ben- jaanen, %85_ zilversmeeden, wassers, schilders en schoenmakers, die onderdanen en vasalen van de Nederlandsche Comp’ zijn, zullen behouden hunne eygendommen, en ook alle voorrechten en be - scherming, die zy van gemelde Comp altoos gehad en genoten hebben. 14 Alle documenten, charters, resolutien en andere papieren gehorende het commandement van Koetsiem, zullen zonder eenige visitatie aan den heer commandeur Van Spall worden gemana- geerd, 986 om ze te kunnen medenemen werwaards Zijn Ed, zal komen te vertrekken: 15. Niemand zal in kommandement gelogeert worden gedu - rende de tijd van Zijn E’s verblijf te Koetsiem, maar de heer Van Spall zal daarin onverhindert mogen blyven wonen 16. Ingevalle er eenige Engelsche deserteurs zich in t Koetsiemse garnizoen mogten bevinden, zal aan haar pardon verleend worden_ 17 . Alle publieke papieren, notarieele actens, welke eenigsints strekken kunnen tot de zeekerheid van de bezittingen, gehorende aan de inwoonders van deze plaats, zullen gerespecteerd en ge- conserveerd blyven, onder berusting van degeene, die tegenswoor- dig die diensten bekleeden, om daarvan na gewoonte gebruik te kunnen maken

1. Hindoese kooplieden. 08r) Ter hand gesteld: OOST-IVDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

18 De vendumeesteren van deze stad, de sequester en de kurator ad lites zullen worden gemaintineerd in ‘t inpalmen van alle uit- staande gelden, en daarin worden beschermt door de gewone rechters. 19. Nadat deze capitulatie zal getekend zijn, zal aan een Engel- sche wacht van 50 man overgegeven worden de

Nieuwpoort, aan dewelke zal moeten blyven een Hollandse wagt van gelyke getal, terwijl aan de wachten zal belast worden geen Hollandse soldaten naar buiten, en geen Engelse soldaten naar binnen te laten gaan. Den volgenden dag zullen alle de poorten door de Engelsche troupes worden bezet en overgenomen, en zal het guarnizoen van Koetsiem zig z0 lang moeten retireeren na de kasernen en aldaar hun verblijf houden tot haar vertrek naar Batavia of Ceilon, onder aflegging van de gewone wapens, uitgezonderd de officieren, die haar commandeeren, welke hunne zygeweeren zullen moeten houden. 20, Alle dienaren van d'E. Comp' zowel van de politie, de militie, als zeevaard en andere loontrekkende personen, zullen door de Engelsche Comp' moeten onderhouden worden tot Zo lang zij door de scheepen van de Engelsche Comp" gebragt zullen wezen ter plaatse hunner destinatie_ hetzy op Batavia of Kolombo. 21 . Alle de zieken en geblesseerden, die zich in 't hospitaal alhier bevinden, zullen moeten gecureerd en onderhouden worden door de Engelsche Comp"*

De volbrenging van al 't geen in deese geschreven staat, en by wyze van capitulatie geaccordeerd is, zal getrouwelijk nage- komen en dienvolgende getekend worden door majoor George Petrie en den heer commandeur Jan Lambertus van Spall, nevens den raad van deze plaats, in de stad Koetsiem den 19 October 1795 wis getekend Jan Lambertus van Spall, Pieter Joseph de Kan, Johan Adam Cellarius, Johan Andries Scheidt, Arnoldus Lunel en Cornelis van Spall

Die nacht Om uur ontving men als antwoord Op deze voorstellen volgende voorwaarden der Engelsen:

Praeliminaire artikel.

Het garnizoen van Koetsiem zal wezen krijgsgevangen, en het fort zal overgegeven worden aan Zyne Groot-Brittannische Majesteit morgen middag om twaalf uur, Op welke tijd de Baay- 686

poort en de Nieuwpoort overgelevert zullen worden aan zodanig detachement; als de heer Majoor Petrie zal ordonneeren on bezit daarvan te nemen Het garnizoen zal uitmarcheeren zoals verzogt is, en 't geweer nederleggen op de esplanade, wanneer zy als krijgsgevangen moeten terugkeeren. Kan niet toegestaan worden: Over het garnizoen zal gedis- poneert worden zoals de commandant-en-chef zal aanwyzen_ Toegestaan, uitgezondert ten opzichte van de slaven, een naam, onbekend in Britsche landen. Alle privaat eigendommen zal heilig wezen: Den commandeur zal behoorlijk tijd vergund worden Omn zijn zaken in ordre te brengen, maar hy zal moeten aangemerkt wor - den als krijgsgevangen_ Dit is al in de tweede artikel beantwoord, De fondsen; in dit artikel benoemd, zullen behoren aan Zyne Groot-Brittanische Majesteit, zoals degeene, die daartoe door hem

gemachtigd zijn, zullen aanwyzen_ Alle de inwoonders, die verkiesen te blyven en den eed van getrouwigheid aan Zyne Groot-Brittannische Majesteit willen af- leggen, zullen in alle opzichten behandelt worden als Britsche onderdanen. Alle dingen, die in dit artikel vermeld zijn, zullen getrouwelijk overgegeven worden aan zodanige perzonen als de majoor Petrie zal benoemen, om vervolgens daarover te disponeeren, gelijk Zyne Groot-Brittanische Majesteit zal aanwyzen_ 10. Over ’t fort van Koetsiem en alle publieke gebouwen zal ge- disponeerd worden zodanig als de commandant-en-chef of de commanderende officier voor die tijd zal goed vinden. 11. Toegestaan, 12 De Britsche regeering protegeerd over alle religie-excersitien. 13. Beantwoord in het 4d8 en 8”te artikel. 14, Alle publieke documenten en paspoorten moeten overgeleverd worden aan de personen die benoemd zijn om dezelve te ontvan- gen, maar de heer Van Spall zal autentique copyen hebben van zodanige papieren, als er op eenige wyze betrekking hebben op hemzelve, gedurende zijn bestier van Koetsiem OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800

1. Beantwoord in het tweede 16. Alle dezerteurs zullen positief overgegeven worden. 17 . Beantwoord in het 144e artikel. 18. Alle inwoonders, die in Koetsiem blyven, zullen onderworpen zijn aan de Britsche wetten_ 19. De poorten van ‘t fort van Koetsiem zullen in hezit genomen worden door een detachement Britsche troupen morgen middag om 12 uur_ Het garnizoen zal gelogeerd worden z0 gemakkelijk als de omstandigheden zullen toelaten, tot tijd en wijl dat daar- over volgens artikel gedisponeerd word_ De officieren zullen hunne degens behouden. 20. De majoor Petrie is in begrip, dat hy de vryheid niet heeft om tot een zodanige gagement te treden voor reekening van de Honorable Comp’ Laatste gedeelte van dit artikel is beant- woord in het 2d6 artikel. 21. Toegestaan: De majoor Petri consenteerd in een stilstand van wapenen tot vier uur morgens, op welke tijd de heer Van Spall zich declareeren moet of hy voormelde artikelen van capitulatie zal accepteeren: Onder stond In het kamp voor Koetsiem, den 19 October 1795, nagts om half elf uur was getekend George Petrie, majoor van het 77”t8 regiment, commandeerende voor Koetsien_

Na rijpe overwegingen werd besloten de voorwaardeni van den Engelsman aan nemen_ tot welk einde hem onderstaand decument werd toegezonden.

De door UwE. gezondene artikelen van beantwoording op de door ons voorgeslagen capitulatie tot de overgave van de ves- ting Koetsiem, worden by deze door ons geaccepteerd en zal in- gevolge van dien morgenmiddag twaalf uur de overgave gedaan worden_ Wy hebben de eer te sijn, mijnheer, UwerWeledele zeer ge hoorzame dienaren was getekend Jan Lambertus van Spall,

Pieter Joseph de Kan, Johan Adam Cellarius, Johan Andries Scheidt, Arnoldus Lunel en Cornelis van Spall In margine Koetsiem, den 20 October 1795, s morgens drie uur, 688

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

MCXCII GORONTALO_

14 December 1795_ 987

Het optreden van een nicuwen (tweeden) koning van Gorontalo bracht de gebruikelijke bevestiging der contracten zijnerzijds mee (Cs,

Bevestiging van alle zoodanige contracten, voorwaardens en verbindtenissen als er successive tusschen de Generaale Nederlandsche Oost Indische maatschappij en de koningen van Gorontalo, benevens hunne Rijksgrooten beraamd en gesloten zijn, die thans nader gerenoveert worden door den WelEdelen Achtbaren Heer Johan Godfried Budach, Gouverneur en Directeur der Moluccos, in naam en van wege Zijn HoogEdelheid, den Hoog Edelen Gestrengen, Groot Achtbaren Heere Mr. Willem Arnold Alting , Commissaris en Gouverneur Generaal, benevens de Wel-Edele Gestrenge Heeren Raaden van Nederlands India, ter eenre, mitsgaders den geeligeerden tweeden koning van Gorontalo Alimoedien Iskandar Djajena Zainbohinga, 0n zijne rijksgrooten ter andere zijde Nademaal het in hoofde dezes gemelden Gouverneur der Moluccos, benevens die van zijnen rade, gunstigst behaagd heeft mij Alimoedien Iskandar Djajena Zainbohinga, in stede van den overleden koning Ambohinga te verheffen en aan te stellen tot tweeden koning en leenheer van de landen Gorontalo, met den ressorte van dien, z0o beloove en sweere ik koning met mijne rijksgrooten, voor mij en mijne nakomelingen, in alle poincten zuiver te zullen nakomen, alle zoodanige contracten als successive tusschen de compagnie en de koningen van Gorontalo, zijn aan- gegaan, beeedigd, geteekend en verzegeld. Nog beloove en sweere ik koning met mijne Rijksgrooten, stiptelijk te zullen agtervolgen mitsgaders in allen deelen te ap- proberen en ratificeren, het besluit van de Molukse Regering in dato 25 April 1789, van welks inhoud ons een authentiek afschrift geworden is, door onzen gewesen sendeling Djoegoegoe Kitjiel Pilaboeta, bovenal submitteer ik koning Alimoedien Iskandar Djajena Zainbohinga met mijne rijksgrooten mij zelve aan het genoteerde in het contract van den 24 January 1782 %88 en ver klaren ons zelve dezes volgens te wezen vervallen van onse waar digheid en ambten, ook arbitraal corrigibel, ingevalle wij de goud-

987 Uit het Contractenboek XI no. 19 blz_ 125 op het Arsip Negara “rb) No. MCXLI; (Cs.)

Djakarta OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602-_1800.

procure niet met allen ernst komen te behartigen en daarop geen goede ordre stellen, zoodanig dat aan het gecontracteerde contingent, volkomen worde voldaan.

Aldus gedaan, beeedigd en geteekend te Gorontalo, in het fort Nassauw den 14 December Anno 1795.

(wg;) J Bax: (Verder volgden de handteekeningen van den Koning en van de Rijksgrooten)_

MCXCIII CEILON

15 Februari 1796. 089

Ook Colombo viel weldra in Engelse handen: Voor omstandigheden waaronder zie men weer het werk van NIJPELS. (Cs. 090)

Preliminair Artikel

Answer to the Preleminary Article.

De heer Johan Gerard van Angelbeek, Raad-ordinair van Nederlandsch-Indien, Goever- neur en Direkteur van de Nederlandsche bezittingen op het eiland Ceilon, bied aan den

Major Patrick Alex. Agnew, Adjutant-General of the Bri- tish troops in the Island of Ceylon, by virtue of the pO- wers, delegated to him by Co-

1. Uit het Archief te Colombo, Dutch Archives no. 3424. Aigedrukt bij NYPELS, 79 vlg _ 990) Bij het persklaar maken van dit werk viel mij Op, dat enkel enige capitulatie-overeenkomsten betrekking hebbende Ceilon Malabaar zijn bijeen_ gebracht, terwijl die aangaande andere streken (Kaapstad, Padarg, Amboina, Banda. Malakka ellz. ontbreken: Leest men inleiding tot deel der serie, dan komt men tot de conclusie dat bedoeling is geweest contracten enz met Aziatische vorsten gesloten te verzamelen_ andaar dat ik niet tracht de andere contracten met Engelsen in 1795 volgende jaren gesloten achterhalen . Vermoedelijk zijn die met Ceilon Malabaar door Stapel slechts als voorbeclden bedoeld. Overigens dien vermelden, dat ongetwijfeld zeer uitgebreide koloniale afdeling van het Alg_ Rijks - archief nog meer contracten over de tweehonderdjarige periode 1596-1798 zijn vinden, maar het is vaak zoeken naar naa lden in een hooiberg: Ook zijn nog ongepubliceerde contracten op Ceilon aanwezig: Te goeder tijd za] een suppletnentdeel moeten worden uitgegeven: (Cs.) 690

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

heer Kolonel Stuart en Kapi- tein Gardner , kommandanten van de Engelsche armee, het kasteel Kolumbo na verloop van drie dagen Op de volgende kondietsien over te geven.

lonel James Stuart, comman- ding the British Army , and Allan Hyde Gardner Esq , Captain of his Majesty’s ship Heroine and senior officer of the Naval Force before Colum- bo, consents to admit of the fort of Colombo on the under- mentioned terms, provided the capitulation is signed this eve- ning and the fort is delivered to the British troops tomorrow morning at ten 0’clock in the manner stipulated in the follo- wing articles_ Ist, Granted.

Onder deeze kapitulaatsie zullen de stad Gale en de for- tresse Kaliture met alle daar- toe gehoorende landen, domai- nen en regalien van de Edele Oost- Indische Nederlandsche Komp mede begreepen wee- zen, en de goeverneur zal aan den kommandeur en raad te Gale en den kommandant van Kaliture order uitvaardigen, tot de daadelijke overgave, na- volgens den inhoud van deeze kapitulaatsie: Het Kasteel met al desselfs ap- en dependentsien zal over - gegeven worden met alle artil- lery, ammunietsie, wapenen, goederen, provisien en met alle andere effekten van de Komp , met de daartoe gehoorende plans en memorien betrekkelijk de fortifikaatsien, ter goeder trouwe, en zonder iets te ver_ zwijgen of achter te houden_ En wijl de negootsie boe-

Znd. Granted The surveys of the districts of the island of Ceylon and its coasts, with all other public plans to be in- cluded.

One year, Or eighteen

ken, zoowel hier te Kolumbo als ook te Gale, twee jaar ten achteren zijn, zoo zal de over- gave geschieden navolgens de restanten, die werkelijk in wee- zen zijn. En aan de negootsie- bedienden alhier en te Gale zal een billijk termijn bepaald WOr - den, om de boeken op te maa- ken, en deeze bedienden met hunne suppoosten en assisten- ten zullen geduurende dien tijd de gasie en emolumenten ge- nieten, die voor hunne dien- sten bepaald zijn. De baazen ran de smits , kuipers- en huis- timmerwerf en d’opziender van de wapenkamer en de baas van de pannebakkerij hebben alles bij aanbesteeding hunne reke- ningen zullen dus door onze negootsiebedienden geexami- neerd en geliquideerd, mitsga- ders door de Engelschen be- taald worden, waartegen ge- melde baazen en opzienders de aan hun verstrekte materialen moeten verantwoorden_ Alle sekretarieele papieren zullen mede getrouwelijk over- gegeven worden, doch aan den Goeverneur van Angelbeek zul- len van de gemeene en sekreete resoluutsien, die geduurende zijn kort bestier genomen zijn, en niet naar Nederland en Ba- tavia hebben kunnen gezonden worden,

gevidimeerde kopijen afgegeven worden, om zich no- pens zijn gehouden gedrag in de maneance van zaaken te kunnen verantwoorden;

months, if absolutely neces- sary, shall be allowed for the purpose of the arranging the books, during which tine reasonable salary shall be paid to the servants of the Dutch Company necessarily employed in this department: The ac- counts of the artizans shall be examined and liquidated.

Granted. 692

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

De retoeren en verdere koopmanschappen van de Komp , die hier gedeeltelijk in de ter rheede liggende schepen Berlicum en D'Eensgezindheid gelaaden en gedeeltelijk in par- ticuliere huizen opgelegd zijn, zoowel als die zich te Gale be- vinden, zullen mede ter goeder trouwe overgegeven worden door de kommissarissen, die de Heer Goeverneur daartoe zal benoemen, aan den Heer Ma- joor Agnew, die door de regee- ring van Madras tot het over- neemen Van dezelven benoemd en geauthoriseerd is

All merchandize, stores and public property of every des criptions, either laden on board of the ships, now anchored under the guns of the fort, deposited in public stores or distributed in the houses of individuals, as well as all pu blic property placed in siri- lar manner at Gale, Calitura or any other part of the island of Ceylon, depending on these Governments, shall be deliver- ed by the commissaries who shall be named by the gover- nor Van Angelbeek to Major Agnew, the agent appointed by the Government of Madras [o receive them in three weeks from this date. As Mr. van Angelbeek has assured the officers, comman- ding His Majesty' s naval- and landforces before Columbo, that a refusal to comply with the demand contained in the 6th article will be attended with the total ruin of the cO- lony, they consent tot the fol- lowing arrangenent regarding the papercurrency of this is- land, provided the public pro- perty of the Dutch Company is found to be conformable t0 the statement contained in this article: The English Govern - ment ofCeylon #ill take up the promissary notes of the Dutch Government which are still in circulation (provided they do not exceed the sum of fifty thousand Pounds Ster-

Doch wijl de Komp in de laatste jaaren van haare die- naaren en ingezetenen geld op interest genoomen en bij ge- brek aan baar geld kredietbrie- ven ten bedraagen van circa vijf lak rijxdaalders, waarvan echter ruim de helfte in haare kas is, uitgegeven heeft, met belofte, van dezelve te zulle realiseeren, en wijl ook ver- scheide bedienden gasie en emolumenten bij de Komp te goed hebben, waarvoor zij geen andere hypotheek hebben , als de effekten van de Komp, zul len daaruit de voorschreven schulden

betaald en de krediet- brieven gerealiseerd worden, hetwelk te minder bedenking kan veroorzaaken, doordien dle retoeren alleen, wanneer de OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_-1800.

693

fijne kaneel het pond maar op drie ropijen, de peper, het kan- dijl op 100 ropias, kardamom het pond op eene ropij en de lijnwaaten en de overige goe- deren op inkoop gerekend worden, omtrent vijf en twintig Iak ropijen en alle de schulden gasien en krediet- brieven, die in handen van de gemeente zijn, niet over de ses lak To - pijen beloopen zullen. De ko- pere doedoes zullen gangbaar blijven voor een stuiver,

ling) and issue certificates for the amount; bearing an interest of three pro cent per annun, payable half-yearly, which cer- tificates shall be in force SO long as the districts of Ceylon, extending from Matura to Chi- lau, shall be in possession of the English, and no longer _ Should these districts he re- stored to the Dutch, the res - ponsihility of payment will necessarily revere to them, in which event the original notes of the Dutch Government shall be restored to the pro - prietors in exchange for the certificates granted by the British Government. The of - ficers, commanding the British forces, are not authorised to provide for the payment of the arrears due to the servants of the Company this must be left to the future determination of His Britannic Majesty The copper coin of the island must find its own ralue in the course of exchange 7th. Granted, “ith exception of all military and naral stores; which in erery instance must be deemed public property_

Alle partikuliere eigendom- men en bezittingen , niets uit- gezonderd, zullen aan de eige naars vrij en onverminderd Ferblijven: Waaronder ook de pennin- gen van de Weeskamer of het collesie, hetwelk de goederen van onmondige kinderen admi- nistreerd, en die van de dia- konij, die de gelden tot onder- houd van de arnen onder zich heeft; expres begreepen WOr -

&th, Granted, with exception of the ships, which must be dee- med public property. 694

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

den, alsmede de twee ter rheede liggende schepen Berlicum en d’Eensgezindheid_ die aan par- tikulieren in Holland toebehoo- ren en door de Komp gehuurd zijn, blijkens de bewijzen, die geproduceerd zullen worden: 9 Het garnisoen zal met alle militaire honneurs uitmarchee- ren, Op de esplanade de gewee- ren Op het kommando van haar eigene officiers koppelen en weder naar haare wachten kee- ren De officiers behouden hunne zijdgeweeren ; de kle- wangs en kritsen van de Ma- laitsche onderofficiers en ge- meenen zullen in kisten weg - gesloten en henlieden bij ver- trek en als zij aan aan de wal gezet worden, teruggegeeven worden: 10. De Europeesche officiers,

onderofficiers en gemeenen van het naatsionaale bataillon en het gedeelte van het Wirtem- bergsche regiment, dat zich daarbij bevindt; alsmede van de artillery mitsgaders van de marine zullen met Engelsche schepen van hier vervoerd worden naar Batavia of naar Europa, naar hunne verkie- zing en zullen hunne vrouwen en kinderen nevens de noodige bedienden en goederen mede mogen nemen geen der offi- ciers zal echter tegen zijn wil van hier vervoerd worden, wijl veelen hier hunne bezittingen hebben en getrouwd zijn. En ingevalle eenigen van hen van

9th_ Granted.

1Oth. The European officers noncommissiond: officers and privates as well of the Dutch battaillion 2s of the regiment of Wirtembergh, the artillery, engineers, and marine, must be considered as prisoners of the war and a5 such they will be treated with that attention_ which the British Gorernment has ever shewn to those whom the fortune of war has placed in its power_ The whole shall be sent to Madras_ Such of the officers a5 desire to return to Ceylon for the rca- sons, mentioned in this article, will have perrnission to do SO on giving their parole of honour not to serve during the present OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

695

hier willen vertrekken, zoo zal hun daartoe eenigen tijd gelaa - ten worden om hunne zaken te vereffenen om te gaan waar ze willen, onder verband op hun woord van eere, in dezen OOr - log teegen de kroon van Enge- land niet te zullen dienen voor zij uitgewisseld zijn. 11. Wijl zich in ons garnisoen eenige gebooren Franschen be- rinden, z0o zullen deselven naar de Fransche eilanden overgevoerd worden, indien zij dit begeeren: 12 De Malayers, die niet ver- kiezen hier te blijven, zullen neevens hunne wijven en kin- deren naar ’t eiland Java met Engelsche schepen gebragt worden;

war against the English. Those who may desire to return Europe, shall be permitted to do SO on the same conditions, hut without any claim on the British Government for pay or allowances of any descrip- tion.

Ith. The French of the gar- nison will be considerd 25 pri- soners of war, and sent to Madras

12th. The Malay troops shall be sent from hence with their wives and children to Tuticorin and from thence by easy mar- ches to Madras. They shall be subsisted while they renain prisoners and if not taken into the British service shall at convenient time be sent to the island of Java, at the expence of the British Government: 13th. The Military officers, European and Native, shall receive the pay, allowed to them in the Dutch service. The non-commiond. and

privates will be subsisted according to the regulations of the British Government for prisoners of war; none shall be forced to enter the serrice of Great Bri- tain against their consent:

1. Deze transporten zullen geschieden op kosten van de Engelschen en tot dien tijd toe zullen alle deeze militairen, Z0o Europeeschen als Malaiers_ hunne gasie en emolumenten blijven genieten, zooals in Komp" dienst heeft plaats gehad. Niemand van deeze mi- litairen zal ged wongen of ook mnaar gepersuadeerd worden in den dienst Fan Zijne Majesteit of ook van de Honorable En- gelsche Komp. over te gaan_ 14 De Sipais en Mooren, die

14th. Granted. 696

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

in dienst zijn, zullen vrijheid hebben naar hunne geboorte- plaats en wooning terug te keeren. 15_ De Singaleesche Laskorijns zijn uit hoofde van hunne kasta soldaaten en burgers en poli- tieke dienaaren zijn, volgens de koloniale wetten, verplicht ge- weest, de wapens tot defensie op te vatten, dit zal hen dus niet tot eenige prejudietsie strekken_

15th Granted.

1. De Goeverneur Van Angel- beek, de kommandeur van Gale, Fretz, en alle andere bedienden van de polietsie en kommercie_ voor Zoo verre die niet tot het effenstellen van het achterstal- lige negootsie werk volgens Art. VOOrZ eerst in hunne funktsien moeten blijven, zul- len vrijheid hebben, hier te Ko- lumbo, Gale of andere plaatsen dat eiland als partikuliere per- zoonen te verblijven, dan wel zich naar elders te begeven. In het eerste geval zal hun een konvenabel middel van bestaan toegevoegd worden naar een ieders rang en qualiteit: In het laatste geval zullen zij hunne goederen moogen medeneemen, zonder daarvoor iets aan pacht of andere benaaming te betaa- len, doch alsdan zal het middel van bestaan cesseeren_ 17 . De respektive vendumees - ters, zoo hier als te Gale, zullen bij de invordering van uit- staande penningen gemainti-

16th Granted with this excep- tion that a5 the commanders of the British forces before Co- lumbo are not authorised to grant the subsistence required, this subject must be referred to the decision of the Gorern- ment of Fort St. George:

17th Granted for all balances, now outstanding: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

neerd worden bij het recht van preferentsie, hetwelk door de Komp. aan hunlieden is toege staan. 18. De eerwaarde predikanten en verdere kerkelijke bedienden zullen in hunne ampten bij de gereformeerde gemeente kon- tinueeren, onder het genot van dezelve gasie en emolumenten als zij van de Komp: gehad hebben:

18th. Granted under the same exception, annexed to the l6th article:

1. De burgers en verdere in- gezeetenen zullen hunne brood- winning moogen voortzetten_ en alle voorrechten en vrijheden genieten, als de onderdaanen van Zijne Koninglijke Majes- teit

19th: Granted.

1. De inlandsche bedienden, zoo van de porta als in andere diensten, alsmede van de ma- habadde zullen in hunne posten blijven _ z00 lange zij zich be- hoorlijk gedragen. 21 . De Oostersche prinsen, tommogoms en andere grOO- ten, die zich hier als staatsban- nelingen bevinden en maande- lijks onderhoud genieten, zul- len bij dat genot gekontinu- eerd word en, navolgens de lijs- ten, dlie daarvan zullen inge- leeverd worden.

ZOth: Granted, subject to such regulations, as the British Government may hereafter judge necessary_

21st. Granted while they re- main in Ceylon.

1. Alle notarieele akten, als testamenten_ koop- en gifte- brieven, obligaatsien, borgtog- ten enz. zullen in volle waarde blijven de protokollen van de beamptschrijvers, waarbij de-

22nd. Granted. 698

zelven geregistreerd zijn, zul- len tot dat einde bewaard wor - den bij kommissarissen, die men daartoe van weerszijden zal benoemen.

1. Alle civile processen, die voor den Raad van Justietsie litispendent zijn, zullen door denzelven Raad naar onze wet- ten afgedaan worden_ 24. De deserteurs, die zich hier bevinden, zullen gepardonneerd worden. 25 De bovenstaande artikelen van de kapitulaatsie zullen ter goeder trouwe naargekoomen en door de onderteekening van de heeren kommandanten van zijn Majesteits zec- en land- macht, de kolonel James Stuart en de kapitain Allan Hyde Gardner geapprobeerd en ge- konfirmeerd worden en bijal- dien daarin eenige duisterheid mogt ontdekt worden, z0o zal dezelve ter goeder trouwe Op- gehelderd worden en indien daarover

twijfelingen mogten ontstaan, z00 zullen dezelven op het gunstigste voor de be- leegerdens uitgelegt worden: 26. Het garnisoen zal volgens art_ morgen ochtend om 10 uuren uitmarcheeren, wanneer de Delftsche poort aan een de- tachement Fan de Britsche troepen zal overgegeven wor- den. Goeverneur Van Angel- beek zal een officier benoemen om aanwijzingen te doen van de kruitkelders, posten en pak-

23rd. Granted, but they must be decided in twelve nonths from this date.

24th. All deserters from the English service must be un - conditionally given up_ 25th. Granted.

26th The garnison shall march out according to the 9th. article at 10 0’clock to-morrow mor ning, when the gate of Delft shall be delivered to detach- ment of the British troops. The Governor Van Angelbeek will order an officer to point out the powder magazines, posts and public stores, that OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 1800.

699

huizen, opdat wachten daar voor tot zekerheid mogen ge- steld worden en om de order in garnisoen te houden. Kolumbo, den 15en Februari 1796. J: G. van Angelbeek;

guards may be placed for their security and the preservation of order in the garnison: Done in Columbo this 1Sth day of February 1796_

P. As Agnew, Adjt: Gen.

Approved and confirmed by Js Stuart: As H. Gardner:

En wijl de Gouverneur betuigde geen betere voorwaarden te hebben kunnen bedingen, z00 werd met eenparigheid van stemmen geresolveerd dezelve aan te nemen en daarop de vesting over te geven, Aldus geresolveerd in het kasteel van Kolumbo, ten dage maand en jare voorschreven G. van Angelbeek; C van Angel- beek, D_ C van Drieberg, J. Reintous, B. L. van Zitter, A_ Sam- lant; J: Vollenhove, D. D_ von Ranzow, Issendorp, G. Hofland. (Onderstond) Akkordeert, C. Conradi.

MCXCIV . MOLUKKEN_BANGGAIARCHIPEL:

5 Maart 1796_ 901 -

Het vorstje van Bangai, dat sinds 1782 Inet den sultan van Ternate zijn eigen rijksgroten over hoop lag, werd bijlegging der oude kwesties nagenoeg gelijke voorwaarden in zijn waardigheid hersteld. (Cs.

Renovatie van zoodanige artikelen en voorwaarden, als met toestemming en bewilliging van de Ternaat- sche Koningen Kitchil Saborij Amsterdam en Kitchiel Radjalauwt, tusschen de Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indische Compagnie; de dato. 22 Januarij 1689 en 9 November 1741 en de kitchiels Koeloekoeboelang en Cassiem, subalterne Koningen van het Rijkje Bangaij;

1. Uit het Contractenboek X (ro: 18)

het Arsip Negara te Djakarta: 700

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Pelim en de ressorte van die, zijn aangegaan en vastgesteld_ 092 dewelke thans met toestemming an Ternaats koning Serie Maha Tuan Sultan Amirie Iskan- dar Malkiel Mulkiel Manowaroes Saidikoel Moharan Sjach Kitchiel Patra Aharal, nader bekragtigd, geze- geld en geteekend werden, door den WelEdelen Agt- baren Heer Johan Godfried Budach, Gouverneur en Directeur der Molukkas, nevens die van zijnen rade, in naam ende van wegen Zijne Hoog Edelheid den HoogEdelen Gestrengen Groot Agtbaren Wijdgebieden- den Heer Mr. Willem Arnold Alting, Gouverneur en commissaris Generaal en de WelEdele Gestrenge Hee- ren Raaden van Nederlands India als representeerende de generaale Nederlandsche geoctroyeerde Oost Indi- sche Compagnie en den staat der vrije vereenigde Neder- landen, ter eenre mitsgaders den subalternen Koning over de eilanden van Bangaij of Gape Pelim en de res- sorte van dien, Kitchiel Bandarea, nevens zijn rijks - grooten ter andere zijde.

Nademaal de Koning van Bangaaij Kitchiel Bandarea, die in Ao. 1773 tot Koning over dat rijkje en den resorte van dien ver- koren is, en het contract tusschen de Edele Compagnie en dat Rijkje subsisterende gerenoveerd en beeedigd heeft; in het jaar 1782 zijn Rijkje en de Regeering verlaten en in stilte over Mak- kassar naar Batavia vertrokken is, van waar Hunne HoogEdel heden de Hooge Indische Regering goedgevonden heeft, hem wederom naar Ternaten te laten overgaan, met aanschrijven om hem met discretie en na gesteldheid van zaken behandelen, deezen Koning echter eerst in Ao. 1784 alhier aangeland en bij zijn arrivement voor Zijne Hoogheid den Koning van Ternaten verscheinende, wiens vasal hij is_ heeft hij zich niet gedragen gelijk het Foor een vasal behoorde te wezen waardoor deze regering deszelven zeer spoedige herstelling in zijn Rijkje [niet] heeft kunnen beschikken, omdat de uitspraak over hem aan Ternaatse hof gevallen was, 0m al daar te moeten verblijven tot tijd en wijlen de tusschen hem Koning en zijne Rijksgrooten gerezene geschillen zouden wezen onderzogt en bijgelegd. En vermits zoowel Zijn Hoogheid den

Koning van Ternate, door desselis gecommitteerdens met en benevens de hier aanwezende rijksgrooten Fan Bangaij hebben doen verklaren; dat alle voornd. gereesene geschillen, waren

1. Corpus III p:480 (26 Janari 1689) en

1. (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 800.

701

hijgelegd en dat versoek kwamen te doen, dat den Koning in zijn Rijkje hersteld mogt worden, gelijk denzelven hereids door Ternaats Koning hersteld was, z0 in Rade Van politie op den 25 Februari 1796, omdat den Koning sedert de jare 1782 van de Regering af- of ontslagen is geweest, goedgevonden en verstaan, alvorens dat denzelven naar zijn Rijkje als Koning weder terug keert, dien Koning nevens de al alhier aanwesende Rijksgrooten van Bangaij te laten vernieuwen en beeedigen de contracten dewelke subsisteren tusschen de Edele Oost Indische Compagnie en het Rijkje van Bangaij, met soodanige alteratien als hier onder ermeld staan.

1-22 naar de inhoud geheel, naar de vorm nagenoeg gelijk aan art. 1_22 van 9 November 1741.

1. Daar de Compagnie heeft afgezien van allen handel in caret en paarlemoerschelpen, z00 werd dit artikel bij dezen gealtereerd, invoegen de Koning met zijne grooten en onderdanen wel geex- cuseerd worden van de leverantie dezer beide producten, dog ten aanzien van het wax in verpligting blijven om alles wat te Ban- gaaij en den ressorte Van dien werd aangebragt aan niemand anders dan aan de Compagnie zal mogen verkocht worden, tegen 16 rijksdaalders het picol Van 125 lb mits hetzelve zuiver en van groote steenen is_ zoo als bij vorige contracten bedongen werd. 24 26 gelijk aan 24–26 van het genoemde contract 27 . Indien het de Edele Compagnie mogte goedvinden eene bezet- ting van militie in de landen van Bangaai plaatsen, zoo neemt den Koning aan, zoodra die op zijn land zullen gekomen zijn, dan wel daarvan kennis kriigende, bevorens eene goede en behoorlijke benting nevens woningen te zullen laten rervaardigen, als ok te zorgen dat ten hunnen dienste gestadig een genoegzaam getal quarts volk gereed zij, om water en brandhoud te halen, alsook om andere noodige diensten te verrigten. 28 en 29 gelijk aan 28 en 29 van het genoemde contract.

Aldus gedaan vernieuwd, vastgesteld en beslooten, mits- gaders door den Koning en rijksgrooten van Bangaaij op den Alkoran beeedigd, geteekend en verzegeld, tot Ternaten in ’t Cas- teel Oranje den Maart Ao. 1796.

Tebbende de hier aanwesende rijksgrooten vervangen de 702

andere Bobatos of grooten, die hier niet present zijn en hunne personen en dezen gerepresenteerd.

(wg:) Budach; S. G. W. Heinrich; van Dockum, Jansen, Schae:

1. JAVA_SURAKARTA

Maart 1797_ 903 -

Terwijl vele bezittingen buiten Java verloren gaan, houdt men zich in Vorstenlanden bezig mnet het herzien van bepa iingen de ,eerbewijzin- gen (Cs.)

Daar Zyne Hoogheid den keizer Pacoeboeana IV, en het ondergeteekende opperhoofd aan Hoogdeszelfs hof eene nieuwe bepaling verkiezen te maken, tot instandhouding van de eer-bewyzingen van s Ed. Compagnies onderdanen aan het hoff van Z. H. den keizer voormeld, zoo wordt dienaangaande by deze eene schikking gemaakt als volgt 18 de Heer opperhoofd en tweede Resident, zullen zoowel in functie als buiten dienst zynde, overal met de wagen mogen komen. 28 de officieren, zoowel Capiteins, luitenants als vaandrigs, item cornets zullen almede te paard of in eene wagen rydende op de passeerbaan mogen komen, dog niet verder als benoorden de plaats daar de groote stukken staan en zullen dezelve niet te paard of in eene wagen mogen komen, bezuid, beoosten en bewesten de groote Canons of by de lamadoehoer en ook niet by het bazaarhuis aan de zuidkant en insgelyks zullen ook de wagtmeesters en min- dere dienaaren te paard op de passeerbaan mogen komen, mits dezelve exerceeren of in monteering met dies houwer of zydgeweer zyn, dog anders zal zulks niet mogen geschieden, gelyk mede de burgers daar komende van een zydgeweer voorzien zullen moe- ten zyn. 3” Geen slavenjonges of dienstdoende inlanders van Euro- peanen; zullen in eene wagen of te paard op de passeerbaan mogen

1. Uit het Contractenboek

no: 13 Op het Arsip Negara

Djakarta_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

703

komen, buiten en behalve zy hunne Heeren volgen, wanneer zy te paard of op de wagen, hunne heeren volgen kunnen. De dragonders zullen in Compagnie dienst zynde, Om Z.H. den keizer na elders te volgen of op het piquet van maandag, donderdag en zaterdag of in cas van zaken op de passeerbaan en in den daln, die eenige verschrikking veroorzaken, hetzy brand ofte andere gevallen te paard over de passeerbaan mogen ryden tot aan de plaats alwaar het geval exteert. 5” Geen inlandersche bediendens,

als Boegineezen, Makas- sareezen of huns gelyken zullen, z0o min als de Chineezen, Moo- ren en andere natien met een open payong over hun hoofd over den passeerbaan mogen gaan, als wanneer het regent. Ingeval Zyne Hoogheid den keizer zich gezeten op den troon of onder de pagelaran, dan wel zich Op de passeerbaan of in den grooten tempel bevindt, op wat dag zulks ook zyn mag, zoo zal niemand, wie het ook zyn moge van buiten de poort van den passeerbaan mogen indringen en degene die binnen is zal ook niet eerder buiten mogen gaan, als nadat s vorsten onderdanen den in- en uitgang weder geopend zullen hebben. Ingevalle by dag of by nacht iets mogt voorvallen en zulks vindt plaats binnen de buitenmuur van s vorsten kraton, alsdan zal de adjudant die door het heer opperhoofd gezonden word, om te onderzoeken wat er gebeurd is, te paard mogen ryder, tot by de plaats alwaar het geval plaats vindt_

Aldus gedaan te Soerakarta adiningrat op donderdag den 3” van het licht Poeasa in het jaar Alif 1723, of den 2 Maart 1797.

Wg:_ B J: van Nyvenheym:

MCXCVI; BANDJARMASIN.

Juli 1797 _ 094

De oorlog met Engeland maakte het aan autoriteiten Batavia niet mogelijk de zo krachtige politiek van een tien jaar vroeger ten aanzien van Bandjarmasin voort zetten De door haar voor een onderzock naar de

1. Uit het Contractenboek no_ XX no 17 het Arsip Negara te Djakarta Ook in het Archief van de Aziatische Raad te ’s-Gravenhage onder no_ 275_ Afgedrukt bij NoORLANDER , bijlage p: 183. 704

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

slechte verhoudingen derwaarts gezonden van Boekholz sloot dit contract dat een grote stap terug ten aanzien van vorige betekent: De Regering keurde het goed, ofschoon het als onvoordelig kentnerkte, om erger voorkomen_ Men vergelijke NoORLANDER, hooidstuk III. (Cs:)

Separaat contract en overeenkomst, aangegaan en Op gunstige goedkeuring, van Hunne HoogEdelheden, de HoogEdele Groot Agtbare Gestrenge Wijdgebiedende Heeren Mr; Sebastiaan Cornelis Nederburg, Simon Hendrik Frijkenius, Mr. Pieter Gerardus van Over- straten, Johannes Siberg, Commissarissen Generaal over geheel Nederlandsch India en Cabo de goede hoop, in deze landen aanwezig en Zijn HoogEdelheijd Den HoogEdele Groot Agtbare Gestrenge wijd- gebiedende Heere Mr_ Pieter Gerardus van Overstra - ten, Gouverneur Generaal,

Beneevens

De WelEdele Gestrenge Heeren Raden van Nederlandsch India etc_ etc_ etc. geslooten en vastgesteld tusschen de doorlugtige Nederlandsche Oostindische Compagnie, ter eener, en de Sulthan Sleeman Said Doellah, Koning vaul het Rijck van Banjermassing, in hooge persoon benevens Zijn Hoogheids zoon Sulthan Adam mitsgaders den Rijkshestierder Ratoe Anum Ismael, en verdere Radjas en Hofgrooten deeses Rijks, ten andere zijde door Francois van Boekholtz, Gouverneur en Commissaris Fan hun voormelde Hunne Hoog Edelheedens, representeerende Hoogdezelve het hooge en souveraine gebied der Nederlandsche Oostindische Compagnie van wegens het volk Vanl Neerland, in deeze gewesten. Alzoo den Sulthan van Banjermassing door verscheide onaan- gename gebeurtenissen, dewelke van tijd tot tijd door de E_ Con- pagnies en s vorsten onderdaanen, in de landen zijn gepleegt geworden en waardoor niet alleen de inkomsten der hoofdgelden, niet meer na behooren zijn voldaan geworden, maar ook zelfs de peepercultuure, de eenige voorname middel van vergoeding voor de groote uijtgaven, dewelke de Edele compagnie tot behoud van de vorst en zijn famillie in de laatste oorlog teegen de Pangrang Amir heeft opgeofferd en nog jaarlijk voor zijn bescherming be- steed, meer teruggaat dan in welvaart toeneemt, versogt heeft om de administratie over de bij het laatste in den jare 1787 en daarna OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800_

705

door de Commissaris Hofman, gesloote contracten aan de E. compagnie aigestaane landen en de invordering der inkomsten die daar voor de Compagnie uit voortvloeijen te moge hebben, zig verbeeldende dat die landen VOOr de teegenwoordige hier aanweezig zijnde Europeesen te verre zijn uitgebreid en daardoor de noodige opzigt en ordres daarin komt te manqueeren en de plaatshebbende nadeelen worden voortgebragt, het beeter voor de peper- cultuure, volk en land zoude zijn, dat het bestier daarvan alleen aan Zijn Hoogheid, als den aard van land en volk beeter dan wij in onze teegenswoordige staat kennende, wierd toevertrouwd, zoo is het dat ik niet alleen na een omzigtig onderzoek en rijpe over_ weeging, maar wel voornamentlijk door volkome overtuiging van den slegten toestand waarin die landen en cultures vervallen zijn en dat het bestier daarover op die voet niet langer kan blijven, zonder eerdaags voor een totaal verval en disorder, ja verlies van het geheele land blood te staan; beslooten heb op voornoemde hooge approbatie deze overeenkomst met den meerm_ vorst aan te gaan, en opdat beeter aan de intentie van weerzijdsche contrac- terende partijen zal kunnen voldaan worden, de navolgende arti- culs vastgesteld, als De Nederlandsche Oostindische Compagnie en de Sulthan van Banjermassing erkennen en bevestigen, dat het Contract door den Commissaris Hofman in de jaaren 1787 geslooten en uijt naam Fan de E. Compagnie met dezen vorst aangegaan, 085 beneevens

de verdere afzonderlijke contracten en overeenkomsten; te voren of dlaarna geslooten, van wat naam, aard of inhoud die ook moogen wezen en niet strijdig met deze, zullen zijn en blijven in hunne rolle waarde, kragt en verband als die immer geweest zijn, zonder dat aan dezelve de minste inbreuk door deze overeenkomst zal kunnen geschieden. De Edele compagnie cedeert en staat daarenteegen, behou- dens alle regten hierboven gezegd, af aan den Sulthan van Banjer de administratie enl beheering der in het Rijck van Banjer de compagnie in eigendom toebehoorende landen daarbij begre- pen, als, de invordering der hoofdgelden 28 het aanleggen en afschaffen van landthollen, mits dezelve niet strijdig zijn tegen het 19” articul van het contract van 1787 en teegen de voorregten van den vrijen handel van de Edele com- pagnie door het geheele land,

1. No. MCLXX

45 706

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

3’_ de voordeelen der vogelnestjes, de opzigt over de peeperculture, en alles wat onder die naam van administratie behoort en kan begrepen worden, en zoals dat, voor dit contract, door den resident is beheerd geworden, om het op de voet voorzegt te bestieren voor den tijd van jaren, ingaande met den July 1797 _ zonder dat de compagnies opper- hoofden alhier zig (buijten de aan de Chineesen verpagte Ban- derijen, die aan de compagnie onafscheidelijk blijven) daarmede zullen mogen bemoeijen, dan alleen communicerender wijze, in- geval eenige zaken van aanbelang in voorvielen: De Sultan van Banjermassing zal in den tijd van 3 jaren, dat de administratie van d’E. Compagnies landen aan hem worde over- gegeven, (buijten het regt dat d’E. compagnie op Passir en Poelo Laut heeft) vrijstaan om de hoofden van de negorijen af te zetten_ nieuwe aan te stellen en daarmede te handelen als het zijn Hoog- heid voordeeligste en beste voor land en volk zal vinden te be - hooren.

De Sulthan benevens de rijksbestierders en radjas en alle die eenig bestier in het land van Banjer hebben, belooven, guaran- deeren en verbinden zig bij de aanvaarding van deze administratie op de plegtigste wijze en op de gansche vernietiging van deze overeenkomst, in So verre dat de E. compagnie deze zal kunnen houden als van nul en geene waarde en even of die niet was aan- gegaan, ingeval er iets door de vorsten aan quaam te ontbreken, als eerstelijk dat zij de landen van d’E. compagnie naar haar beste kennis en tot voordeel van land en volken zullen beheeren, onder- houden en alle zorg daarvoor dragen, alsof het haar eijgen land en volk was_ de peper cultuure met alle magt en kragt te bevorderen en dit art, z0 te helpen bevoordeelen, uit te breiden en vermeerderen, dat de E, compagnie door eene jaarlijks toeneemende leverantie daarvan de blijken van voordeel

ondervind. De Hooftgelden en andere inkomsten die daar zijn opgelegt op een billijke en de minst drukkende wijze, in te vorderen, en d’E compagnie daarvan ’s jaarlijks uijt te keeren een somma van 3622 Rds. Sp_ 4 60 St”” ijder, hetzij dat zulks door de vorst uijt de negorijen ontvangen word, dan niet en zonder dat daar eenige exeptie van wat aard die ook kan zijn, Op zal moogen nog kunnen gemaakt worden. Dat de betaling zal worden voldaan in termijnen van Sp” 1207.20 ijder termijn, het eerste termijn ingaande met primo OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_-1800.

707

Julij en eijndigen met ulto October, en zo voort, totdat de volle betaling in 3 termijnen en in 12 maanden ten volle geschied is_ terwijl de vorst zig verbind om de gelden die zijn aandeel van de banderijen en de geleeverde peper zal uijtmaken, daarvoor te laate dienen. En om alle moeilijkheid voor te komen, die zig van tijd tot tijd door de invordering der Hooftgelden heeft opgedaan, en niet min- der zoude opdoen in het invorderen der agterstallige schulden, wanneer de vorst de administratie der landen is overgegeven, ver- bind zig de vorst om alle agterstallige schulden die de differente negorijen aan deE. Compagnie nog debet zijn, alvorens deze ad- ministratie aanvaard word te vereffenen, volgens hierbij gevoegde reekening courant en het bedragende daarvan langzamerhand uijt de negorijen op 20 een zachte wijze in te vorderen, dat het volk daardoor alleen niet te veel gedrukt word, maar door een goede behandeling in voorspoed en welvaart zal toenemen. D’E Compagnie houd aan zig de administratie, om alleen door de Resident te worden beheerd, de pagten die aan de Chi- neezen verpagt zijn, als de amphioen pagt, de Boom pagt, speel- bord, den pagt der Tjoe, t’ maken der waskaarsen, mits daarvan uijt te betalen aan den vorst de helft der pachtgelden, z0 bij het contract van den commissaris Hofman op art_ 17 bedongen is, welken aandeel echter zal moeten dienen in mindering van het montand dat de vorst ’S jaars uijt de hooft- en andere gelden aan d’E. Compagnie moet uijtkeeren. DE. Compagnie houdt ook aan zich het volle souvereine ge- bied over de zeeen en rivieren, door het geheele rijk en al wat onder die naam kan begrepen worden, item forten, batterijen, die reeds exteren en nog zullen gemaakt worden, Tabengouw met dies omtrek van een half uur in ’t rond, Ook het aanleggen van nieuwe forten, batterijen, Op alle plaat- schen door het Rijck, zoo als bij het contract van 1787. staat uit- gedrukt; schoon die ook aan de vorst ter administratie over- gegeven zijn. En als een bizonder art, houd d’E. Compagnie, des noodig oordeelende, aan zig het sluijten der communicatien tusse alle rivieren door het geheele Reijck Terwijl de vorst daar nog en boove belooft, om in geval d’E Compagnie mogt goedvinden, de Logie bij Tatas op te breeken; en die op een beeter en voordeeliger plaats in de Rivier of elders te leggen, daarin alle hulp en bijstand te bewijzen, terwijl het tot 708

beter bescherming van de volkeren van Banjer , teegen de aan- Fallen Fan buitenreijcksche vijanden, zal gedaan worden_ De thuijn op Boemikintjana word door de vorst aan d'E. Com- pagnie in vollen eijgendom afgestaan om daar tot een vaste woning van de Residenten en Europeese als die boven bij de vorst zijn, te dienen in grooten en breedten zo als die nu is, zonder dat de vorst die weeder terug zal moogen neemen, nog verklijnderen, dan met voorkennis van de Residenten en overeenkomst om die op een geleegen plaats te verleggen. 10. De Chineezen, Mooren, Boegineezen en alle natien, geen Banjareesen zijnde, blijven onder E. Comps en Residenten admini- stratien en gebied, schoon die ook woonen in die landen die aan de vorst tot beheering zijn afgestaan, en het art. daarvan bij het contract van den Commissaris Hofman gemaakt, blijft daarvoor in volle kragt 11 . DE. Compagnie neemt Op zich om door haar residenten hier aan de Ratoe Praboe te doen betaalen een somma van 300 Rds. Sp 's jaars tot voldoening van door de commissaris Hofman, aan haar toegelegde inkomsten, uit de Negorijen Sampit en Mandawei. 12 DE. Compagnie verbind zich nadat de 3 jaaren van de ad- ministratien der landen zullen g'ijndigt zijn, on een of meer com- missarissen hier te zenden ter opneeming en onderzoek van de ad- ministratie en bestier van de Vorst in de tijd dat Zijn Hoogheijd de landen onder zig gehad heeft, en om alsdan weder opnieuw een contract aan te gaan, overeenkomstig de bevinding ran saaken. 13. En laatstelijk om alle ondersoeken en naspeuringen Fan Ter- scheide voorgevallen onaangename zaken en gebeurtenissen, die cr sedert eenigen tijd in het rijck van Banjer zijn voorgevallen, en die bij nader onderzoek en ontdekking nog meer onaangenaam- hede zoude kunnen voortbrengen, meijde, word door de E Com- pagnie zowel als door den vorst van Banjermassing dat alles geheel als vergeeten en vergeeve gehouden, met beloften dat zal ge- zorgd worden om die in het vervolg voor te komen, en met samen- gespannen kragten te werken tot alles wat kan strekken tot Compagnies en vorsten welvaard en genoegen, om daardoor de bejjde natien als een en onverdeelbaar te doen zijn en altoos te doen blijven. Boemie Kintjana den 6 July 1797 . (Volgt het zegel Van de compagnie, van van Boekholtz als commissaris en zes zegels van den Sulthan en rijksgrooten)_ OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602_1800.

Als getuigen bij het teekenen van dit contract, (w-g) As W. Jorissen, W Bloem_ A Dietz.

Aldus gedaan, gecontracteert en geteekent op de Passeerbaan Foor het hof van den Sulthan te Boemi-Kintjana, den July A" 1797, in presentie Fan den Sulthan Sleeman Said Doellah en den Commissaris van Boeckholtz, Sulthan Adam en Ratoc Anum Ismael, en daarbij als guarandeur Hun Hooghedens vader de

Panumbahan Ratoe, benevens de verdere radjas en mantries ran het geheele Rijk van Banjer, waarvan drie gelijkluijdende af schriften zijn gemaakt, op gelijke wijze geteekent en verzeeguld, Cn waarvan een behoort aan Hunne HoogEdelhedens, Heeren Commissarissen Generaal, een aan Hunne HoogEdelhedens, de Hooge Indiasche Regeering en een voor den Sulthan van Banjer-massing benevens nog drie copia afschriften als, Een aan den Heer Conmissaris over de zaken van Banjer, F Fan Boeckholtz , Een aan den Resident, Een aan den Ratoe Anum Ismael. Accordeert (w.g.) Win Bloem

Het contract werd door de Hooge Indiasche Regeering geratificeerd op 20 November 1797.

MCXCVII JAVA–SURAKARTA.

31 Augustus 1797. 0da `

De verhouding tussen de onderdanen van de Compagnie en die van den sunan gaf telkens aanleiding tot moeiliikheden dit contract een poging tot afdoende regelingen dienaangaande komen_ Voor het rechte begrip raadplege men het artikel Vorstenlanden van dr. G. RoUFFAER in Adat - rechthundel XXXIV in het bijzonder VIII Rechtswezen _ (Cs.

Contract gesloten en vastgesteld tusschen den opper- koopman en eerste Resident aan het hoff van den keizer, Barend Jan van Nieuwkerken gen Nyvenheym en den Soerakartaschen ryksbestierder den Raden

1. Uit het Contractenboek

n0 13 op het Arsip Negara te Djakarta 710

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Adipatty Mangcoe Prodjo, de eerstgenoemde door den Heer Gouverneur en Directeur van Java’s Noord-Oost cust &a: &a. &a, Johan Fredrik Baron van Reede tot de Parkeler en de laastgen. door zyne vorst de keyzer, daartoe gelast en geauthoriseerd:

Wat aangaat als er een onderdaan van de stranden gehoo- rende onder de Comp” een proces heeft tegens een van s keyzers onderdanen, ofte ’s keyzers onderdanen tegens die van de Comp” z00 zal zulks afgedaan worden, gelyk luid in het contract van Gianti, 997) en zullen de voor dien tyd gemaakte papieren van geene waarde zyn. En als er onderdanen van den prins Prang Wedono 9987 met die van de Compagnie, of die van de Compagnie tegens die van voorm prins stryden zal zulks meede afgehandelt worden na de contracten Op Salatiga geformeert en de voor dien tyd gemaakte papieren zullen van geene nut zyn: Zo er onderdanen van den keyzer stryd hebben met die van de Comp” zullen de Prayais of zendelingen van Souracarta her- waarts

komen, en als met den fiscaal van den landraad Carta Bassa daarover gehandeld en deeze Carta Bassa de zaak afgedaan heeft; z0o zal hy Carta Bassa na de uitdeeling der straffen van den Samarangsen Hoge Priester (of Pongoeloe) kennis moeten geven aan den Maas Demang Oerawan te Souracarta ook zal mede op die wyze moeten afgedaan worden als Comp” strandonderdanen stryd hebben tegen die van Souracarta_ wanneer er zendelingen van hier derwaarts moeten overgaan om met den fiscaal Maas Demang Oerawan over de zaak te handelen en als de straffe door den Solo’s Hoge Priester (of Pongoeloe) uitgedeelt is, zal voormelde Maas Demang Oerawan aan den fiscaal alhier Carta Bassa kennis moeten geven_ Zoo er onderdanen van den keyzer dan wel van de Compagnie in de negoryen van beyde kanten vernagten, zullen dezelve ten huyze van den Loera gaan en deze niet huys zynde, zal zulks by de oudste dan wel by de Priester van de negorye geschieden, en dezelve zullen dan een nagt de wacht houden, als deze onder- danen negotianten zyn, egter als het dienstdoende onderdanen zyn, is daar geen tyd toe bepaald en zal het negorys volk Op hun moeten passen, en zoo dezelve bestolen, en de dieff daarvan ont-

1. No. CMLXIX (Cs.) 008) d.w.Z_ van het Mangkunegara’se rijk (Cs.) OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800

dekt word, z00 zal zulks voor het regt komen, maar z0 den dieff niet bekend word zoo moet de hospes van het huys zig getroosten met de vergoeding te doen van de helft en zal hy met den toe- behoorder moeten zweeren als den Hospes van het huys zal moe- ten zweeren dat hy van de dievery geen kennis draagt, en den toebehoorder dat geen meerder goed opgegeven heeft als inder- daad verlooren is, egter zoo den dieff na verloop van tyd ontdekt word_ zal het goed door den regter weder uitgekeerd worden, zulks zal alleen geschieden als de luyden by de oudste of Loera dan wel by de priester van de negory logeeren dog als dezelve by het gemeen van de negory vernagten, en hetgeene voormelt is voorkomt hen, alsdan za] den man van het huys alleen een eed moeten ondergaan Vervolgens zoo de luyden by de Loera, de oudste of priester, dan wel by het gerneen van de negorye vernagten en worden door het negory’$ volk bewaakt, zoo zal het gansche negorys volk de verlorene goederen onder een eed moeten rergoeden; en Zoo Caliewons dan wel hooger onderdanen van de vorst of die van de stranden onder de Comp’ vernagten in de negoryen, z00 zullen deeze meede ten huyze ran den Loera gaan, en die niet ’huys zynde by de oudste of priester van de negorye dewelke dan hunne huyze ten volle aan de onderdaanen van den vorst moeten over- geven en het gantsche negorys volk zal de wagt des nagts moeten houden en wanneer zy in de negorye bestoolen worden, z00 zal het volk alleen een eed moeten afleggen zonder vergoeding Fan het goed te doen, maar als het verloorene goed gevonden werd, alsdan zal s vorsten onderdanen

den dieff eyschen en deze niet opgebragt wordende, zal de toebehoorder van het huijs gevleugelt en aan het regt overgelevert worden: Ook zal het negorys volk in de boete worden gecondemneert van 25 matten; als er een onder- daan van de vorst by hun door dieven &” vermoord worden, en rervolgens 1312 ronde matten als hy alleen gekwetst is, en sullen het negorys volk een eed moeten doen of zy ook somtyd mogten weeten wie de misdaader daarvan is, dit alleen zal plaats hebben als de negory 25 tjatjas groot is, en als den dader naderhand ge- vonden word, zoo zal het voorm geld weder uytgekeerd worden, maar anders zal zulks aan de regters van beyde zyde toebehooren, en den toebehoorder van het huys door een dieff &” vermoord of gekwetst werdende, zal dengeene die daar vernagt, met zyn gevolg een eed afleggen of hy ook weet wie de dader daervan is, en zal hy ook vergoeding moeten doen van het verloorene goed, mits dat den toebehoorder een eed doet van niet meer opgegeve te GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

hebben als eijgentlyk waar is, en dit afgedaan zynde, zal van het geval aan het regt kennis moeten gegeven worden_ De Handelaars en reijzigers, onderdanen van Souracarta zynde, en zig van daar na Samarang begevende, zullen moeten vernagten te Bojolalie, Salatiga en Oenarang, gelyk zulks ook zal moeten plaats vinden ingevalle die van Samarang na derwaerts gaen, zulk een negotiant zal by zyn arrive aldaar zyne by sig hebbende goederen ter bewaring aan den Demang moeten over- geven, en deze moet dan die goederen cen dag en nagt doen be- waken, dog de eijgenaar van het goed zal mede gehouden zyn om de wagt daarby te houden, ingevalle het goed dan tog mogt gestolen en de daader bewezen kan worden, z0 zal in dien geval de zaak zyn voortgang hebben, dog hy de daader niet wetende op te geven, en den huysman by het invallen Fan dieven in zyn huys zwaar gewond wordende, dan wel zyn leven verliesende. sal er dan geene vergoeding van het land mogen g’eijscht worden, dog is de eijgenaar van het huis niet zwaar gewond zoo zal deze vergoeding eijschen van het land wel mogen plaats vinden, egter zal die vergoeding in zoo een geval naar het goed = vinden van den regter vermindert worden, zoodanig als zy het zullen besluyten_ Gebeurt het egter dat de goederen gestolen worden, zonder dat de daarby wagt hebbende volkeren gewaar werden, z00 zal het land verpligt weezen de vergoeding volgens den inhoud dezes te moeten doen: In selver voegen zal ook moeten gehandelt worden met de heen en weeder ryzende personen en ook met de onderdanen die in dienst zyn, en door hunne overigheden afgezonden worden, zonder te bepalen de dagen van dezelver vernagting moeten zy wel bewaakt worden, egter hunne kleeren en verdere equipagie aan den Demang in bewaring gegeven worden en die goederen onder deszelfs bewaring gestolen wordende, zal in voegen voor - waards genoteerd is, vergoed worden_ Wanneer er hooiden in de negoryen passeeren met een groot gevolg en deeze ontneemen het goed van het negorysvolk dan vrel van anderen, z00 zal den toebehoorder onder een eed

aan het Hoofd dan wel aan het regt kennis moeten geven, dewelke zig dan met de vergoeding moeten getroosten. Zo er onderdanen van de Compagnie het zy Chinezen of Javanen, op de grond van Soeracarta dan wel op eijgen grond van de Comp of een onderdaan van Soeracarta op de grond van dle Comp dan wel op eijgen grond van Suracarta, hetzy Chineezen

of Javanen, van hun goed door struikroorers beroofd worden; Zoo zal den mishandelde direct in de naastby leggende negorye loopen 0n7 hulp te vragen, wanneer het negoryvolk na de plaatse daer het geschied is, moeten gaan om de daders op te zoeken en die niet ontdekt wordende, zal het negorys volk in drie deelen het goed moeten vergoeden, gelyk als boven goedgevonden is_ met de hetaling der dood en quetsing door de strand of Souracarta, en zal de rondom liggende negorysvolkeren, mede by moeten leggen tot de betaling, egter sal de plaats daer sulks gebeurd is eindelyk aan de order van het regt moeten voldoen en daarenboven zal het geheele negorysvolk moeten beeedigt worden of zy het sonis- tyds zelve uitgevonden hebben en het rondom leggende volk zullen meede beedigen of zy er ook van mogte weeten Ingevalle een reiziger, hetzy Javanen of Chinezen des mor- gens nog donker zynde voor zes uuren van zyn vernagts plaats vertrekt en hy onderweg beroofd wordt en de roover kunnende opgeven, zoo zal de zaak zyn verdere voortgang kunnen hebben, dog die booswigt niet kunnende bewezen worden, verliest het regt Fan zyn aanklagte zonder vergoeding te mogen eijschen van het land, egter begeeft hy zig by dag op reijse en hy Op weg berooft wordende_ zal de zaak in dien geval zodanig beslist worden, als hiervoren gemeld is, daarentegen moet hy zorgen dat hy op de behoorlyke tyd van den dag van zyn vernagtplaats opbreekt om nog by tyds op de haltplaats te kunnen koomen, zonder door den donkeren avond overvallen te worden, dog word hy over zes ure nog onder weg zynde beroofd en hy de roover weet Op te noemen, zal de zaak zyn voortgang kunnen hebben, egter dat niet kunnende bewyzen, zullen de geroofde goederen Foor verloren gehouden worden, zonder het regt te kunnen hebben om vergoeding van het land te kunnen eijschen. Dog komt hy nog Voor zes uuren ’s avonds op de vernagtplaats, en is voor dien tyd beroofd gewor- den, z00 zal de zaak navolgens het hiervoren genoteerde verhan- deld worden; Ook is hierop eene bepaling gemaakt; dat z0 van de onder- danen Fau de stranden geld te eijsschen hebben van de onderdanen Fan Solo en het bedraagt niet meer als 25 matten 0f minder, z0 zal den toebehoorde zig niet aan het groote regt mogen adresseren mnaar eenelijk gaan bij den fiscaal Carta Bassa, die zulks dan met den Maas Ingabeij

Oerawan moet afhandelen, dewelke dan mede zulks met den Carta Bassa mnoet afmaken, als onderdanen Fan Solo zijn die pretentien hebben Op de strandonderdanen: 714

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

Ook als er vorstenonderdanen zijn die elkander schuldig zijn, ofte goed ter bewaring hebben gegeven, dan wel aan elkander goed verpand hebben, z00 zal er geene aanhouding van goed of plundering mogen geschieden, en zoo zulks plaats mogt hebben, zoo sal het goed dat aangehouden of geplundert is, door het regt wederom gegeven worden, ook zal dan het proces vernieuwd zijn en als zulks bereids aan het regt is bekend gemaakt zoo zal het proces in 40 dagen uitgemaakt moeten worden of zal het regt in de boete van 20 matten gecondemneert en dit geld onder de beide regters verdeelt moeten werden, en als het regt hindernisse heeft, hetzij door het veel werk of ziekte van een regent, z0o zal den fiscaal van de plaats daar het voorvalt, aan den anderen daarvan kennis geven moeten, egter zal zulx dan binnen de 40 dagen moeten geschieden of anders blijft de boete van 20 matten in waarde, als s vorsten onderdanen elkanders goed, omdat schuldig zijn, ophouden en deeze is de debiteur niet, zoo zal den aanhouder gecondemneert worden in de boete van 30 matten, Ook zullen geene sig onderstaan om iemand op de passer vast te binden die rusie over zijn debet met zijn crediteur heeft, of zal 30 matten boete moeten betalen, welk geld dan onder de twee reg- ters gedeelt zal werden. Alle processen als deselve bereids aan het regt bekend zijn, en den eerste klager verlaat hetzelve, z00 zal hij zulks verlooren hebben, en zoo dengeene die verklaagt is geworden, agterblijft zal zijn helft; waaronder hij hoord, hetzij groot of kleijn; als hij maar hoven de drie jonge rijstvelden bezit; 25 matten boete geld moeten betalen, en als hij minder dan drie jonge rijstvelden bezit; z0o zal zulks door het regt uitgekeerd worden; zullende deze boete de beide regters toebehooren en blijft hij altoos een drosser die door de eerste klager in het regt opgezogt word, en die bij bevinding door de klager dan wel door zijn eijgen Hooid gevleu- geld weder bij het regt moet gebragt worden en wanneer zulx door zijn eijgen Hoofd geschied zoo zal de 25 matten weeder aan hem uitgekeerd worden maar anders niet Ook als een onderdaan door de cen of ander verklaagt word, en hij alvorens door het regt geroepen is geworden, weg- loopt; zo zal de Loera of Hoofd van hem daarvoor aangetast wor- alen, e1 als hij de drosser in geen 40 dagen kan leveren z0o zal hij gecomdemneert worden in de boete van 20 matten, mits dat zijn rijstvelden drie jongs groot zijn, dan wel meerder en als het min- der is z00 zal daar bij den drosser altoos opgezogt worden: OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602__1800.

Als er een onderdaan van de stranden na Solo is gedrost; zoo zullen Cf zendelingen van de stranden op Souracarta moeten komen, wanneer den drosser door de Solosche onderdanen afgegeven moet worden en z0o de zendelingen bereids aldaar zijn aangekomen en de gedroste ontslipt hun aldaar weder zoo zal den regter 20 matten moeten betalen, wanneer hij dan ook nog de drosser moet laten opzoeken, en als de zendelingen binnen den tijd van veerthien maanden Op Souracarta koomen; zal den drosser overgegeven moeten werden, maar als de 14 maanden om zijn, alsdan zal een drosser van de Compagnie op Solo een onderdaan blijven. Ook zal op die wijse afgehandelt worden, als onder- danen van Solo na de stranden gedrost zijn. Wat aangaat als een in de negorije vermoord word, ’t zij op een tandakspel of wel uit dieverij of overspel, zoo zal dit niet aan den regter mogen bekend gemaakt worden, dog zulks plaats vindende, zoo zal er een boete moeten betaald worden van 20 matten hetwelk aan beijde de regteren toebehooren: Als er een onderdaan van Solo Op de Comp” of een onderdaan van de Comp” op de Solosche grond vermoord word, en dat buijten de stad, en de daader is niet bekend, zoo zal het negorij’s volk een hondert ronde matten moeten betalen aan een Javaan en het cen Chinees zijnde, zoo zal het negorijs volk twee hondert ronde mat- ten betalen, welke penningen moeten betaald worden, als de 40 dagen van het geval om zijn, en zij de dader niet kunnen ontdek- ken zullende deeze boete dan onder de twee regteren moeten gedeeld worden, ook zal zulks afgedaan worden, als het binnen de stad van Solo of van de Comp gebeurt. 10. Zoo er ook iets te procedeeren valt, hetzij dat het omtrent de struikroovers of iets anders is, z00 zal hetzelve binnen de 40 dagen aan de regteren moeten bekend gemaakt worden, of geld zulks anders over de 40 dagen niet, ook zullen de getuijgen bij elkander moeten zijn wanneer het geval bekend word gemaakt: 11. Zoo er goed van iemand mogte gestoolen zijn en zulks Op de passer door de toebehoorder gevonden wordende en dengeene die het in handen heeft bekend dat hij het op de passer gekocht heeft, z00 zal het goed door den regter bewaard worden, wanneer dan den toebehoorder met den geene die het in handen heeft, zig met elkanderen bij de Tondo %9= van de passer adresseeren, en deeze met een eed kunnen betuijgen, dat de in handen gehad hebbende het goed op de passer gekocht en hij daarvan tholle ontfangen

1. Tondo, Javaans, marktmeester. (Cs) 716

heeft zoo zal die gekocht heeft, hetzelve wederom krijgen, maar z00 de Tondo zulks niet kan beeedigen, alsdan zal degeene die het goed bekend op de passer gekogt te hebben, een eed moeten doen, en deeze zulks niet willende doen, zal het goed aan den toebehoor der weder gegeren worden, mits dat hij een eed afleid dat hem het goed waarlyk toebehoort, en als dan daar iets tegen heeft zal den regter het goed behouden_ 12 Als er een regent of

cen van s vorsten famillie procedeert_ z00 zullen die procureurs mogen aannemen. 13_ Zoo er onderdaan van Solo een misdaad op de grond van de Comp” begaan heeft, hetzij roven &” waarop geene straffe des doods staan, zoo zal den regter van de Comp” den onderdaan Vanl Solo mogen straffen; gelyk meede afgedaan zal worden als zulks op Souracarta plaats vind. 14 Zoo er een Solosche onderdaan met een VrOUW Fan de stram den getrouwt is, en deeze met elkanderen woorden hebben, zoo zal den Solosche priester zulx uitmaken, en zal meede zulks af- gedaan worden als het op de stranden gebeurt, en als een Solosche vrouw getrouwt is met een man van de stranden, en deeze Vrouw verlaat haar man zoo zullen de Solosche regteren de VIOuw weder aan haar man uitkeeren, zulks zal ook geschieden als er zoo een geval op Solo plaats vind_ 15. De Heer opperhoofd van Nijvenheijm en den Raden Adipatty Mangcoe Prodjo te Souracarta, benevens dies regenten hebben met hun allen goed gevonden, ten sterksten te verbieden, dat geen onderdaan van de stranden die reeds een vrOUW Fan de stranden heeft, zig zal onderstaan nog een daarbij te nemen van de Solosche gronden, en z00 iemand bereids rijstvelden van de stranden heeft, zoo za hij ook geenzins onderstaan ook nog grond van Solo daarbij te pagten _ en z00 zulks plaats mogte vinden, z0o zal den fiscaal van Solo Maas Demang Oerawan verpligt zijn Om Zoo een overtreder der orde aftegeven aan den fiscaal alhier, zoo hij daarom rerzoekt en zal het goed zoo een snaak bij de strandvrouw heeft, Carta Bassa toehehooren, ook zal zulks afgehandelt worden als zoo een geval op Souracarta plaats vind, omdat zij over de orders ran de regteren getreden zijn_ Wanner een priay Cliwong op het land of de hoofdplaats komt, zal dezelve gedurende zijn aanweesen aldaar moeten be- waakt worden dog hij moet aan het land zyne aan zig hebbende kleeren vertoonen en ook zijne meede brengende goederen, welke hij ter hewaring aan hetzelve moet overgeeven, word hun die

egter gestoolen en de dieff beweezen, zal de zaak zijn voortgang hebben, dog hij de daader niet wetende op noemen, zal hem door het land de volle waarde van de gestolene goederen vergoed worden, zonder eenige vordering van eed Wanneer den Boepatty of regent of daarenboven, hetzij van Souracarta dan wel die van de stranden zig na de hoofdplaats hegeeft en bij zijn aanwezen aldaar bestoolen werd, en hij de dader weet Op te geeven, zOo zal de zaak voortgang kunnen hebben, dog de dieff niet kunnen aanwijzen zullen de gestolene goede eren Voor verlooren gehouden worden, zonder het regt te kunnen hebben, on vergoeding van het land te vorderen_ 16. Zoo er onderdanen van de stranden door den Compe na Sou- racarta gezonden, en dezelve aldaar Fan hun goed bestoolen wor- den, zoo zal den regter van de stad het goed vergelden, mits dat de bestolene een eed afleggen en den toebehoorder van het huijs almeede om of hij er somtijds ook van mogt weten, almede zal z0o een geval alhier

afgehandelt worden, als zulks plaats mogt vinden. 17 . Zoo een Op de tandakspel vermoord mogt worden, Zoo zal de klaager geen regt krijgen, omreden wijl zulx vergeleken word bij de honden die over een loopse teef rusie krijgen, eenelyk zal degeene die de tandakspel gehouden heeit in de boete geslagen worden van 20 ronde matten en zal zulks ook meede verhandelt worden, als twee mannen het met een vrouwsperzoon houden, en deze krijgen met elkander ruzie of vermoorden elkanderen, want zulx word mede vergeleken bij de honden die over het vast leggen vegten. 18. En z00 er onderdanen van den vorst of die van de Comp", dat Calangers zijn, trouwens met Javaansche vrouwen, z0o zullen de nakomelingen als het jongens zijn van hun geslagt blijven, maar als het meijsjes zijn zal zij Javanen blijven _ egter als vorsten onderdanen die gen worden Gesah Gajah, hetwelk zijn Baliers, Balemboangers trouwen, z00 zullen hun kinderen als 't meijsjes zijn in haar geslagt blijven, maar de jongens zullen Javaan zijn: 19. Als er vorstenonderdanen zijn die in de gevangenis zitten, en deze daaruit drossen, zonder hare straffe ontfangen hebben, Z00 zal degeene die daarbij de wagt gehad heeft gecondemneert wor- den, in de boete van 50 ronde matten, egter als het meer dan drie persoonen zijn die uitgebroken zijn, zal de boete meerder bedra - gen, en zoo dezelve door degeene die de wagt gehad hebben, weder gerat worden, zal de regter de boete weder uitkeeren en

de quaaddoenders straffen, dog wanneer de quaaddoenders door andere opgevat worden zal den opvatter daarvoor 25 matten van de boete krijgen en het restant blijft dan voor het regt: 20. Zoo er onderdanen van de Comp" dan wel van den Keijzer zijn, die met een vrouwspersoon uit de stad gedrost zijn, zoo zal er binnen een jaar tijd gewag van gemaakt moeten worden, wanneer zij dan naderhand in de stad weder gevonden word, weder aan den toebehoorder moeten werden afgegeven, edog als het jaar gepas- seert is en er word na hem niet gezogt, z0o zal hij een onderdaan blijven van de geene in welkers plaatse hij is komen woonen, maar bij de opvatting zullen zij deze straffe moeten ondergaan, als een Caliewon zijnde, zal hij op zijn eijge plaats waar hij sebat 20 dagen sitten, zonder kris een mantrie zal als even 20 dagen in een pagger op de passeerbaan alle dagen in de zon gebonden staan, en dat s morgens van 8 tot 12 uuren, en zoo het Bebekkels of minder zijn zoo zullen die 16 dagen lang alle morgen in de zon gebonden worden van 8 tot 12 uuren middags, en als het vrijmans zijn, zoo zullen ze kruiswijze geschooven en dan na de passer rond- gebragt zijnde uit het land gebannen worden, en als onderdanen van de Comp een Poronjaie & van '$ vorsten kinderen of regenten vervoeren en den vervoerder ontkend zulx, z00 zal hij een Eed moeten doen, en dit niet willende zal hij 10 matten boete geld moeten betalen, edog zij het bekend, dan zal het regt het vrOUW - mensch moeten uitkeeren en hem dog in de boete slaan, gelijk mede alhier zal afgehandelt worden, als zulx van de kant

van het Solosche hoff plaats mogt hebben en zullen de boetens altoos onder de twee regters gedeeld worden Aldus gedaan en gecontracteerd den 31* Augustus 1797 ofte den 8 van het ligt Moeloet in het jaar Ehee 1724. Accordeert (wg.) Krijgsman gesw transl

MCXCVIII CHERIBON-PREANGER

November 1799. 1000

Overeenkomst; waarbij een der Cheribonse sultans twee plaatsjes in huur afstaat: (Cs:_

Huur contract waarop Sulthan Anom van Cheribon,

1. Uit het Contractenboek I (no. 10) Op het Arsip Negara te Djakarta. OOST-INDISCHE COMPAGNIE 1602 _1800.

719

op verzoek van den resident Walbeeck, ten dienste van de Nederlandsche Compagnie en tot beveiliging van de goede rust in de Preanger bovenlanden, afstaat de twee aldaar gelegen plaatsjes Sagalerang en Tjininga, 1001) op de volgende voorwaarden

Zal dit contract twintig jaaren stant houden en zal de Sulthan voor den afstand van de bovengemelde plaatsjes ’s jaarlyks vijff hondert spaense matten genieten_ Naar eyndigen van dit tijdsverloop zal ’t den Sulthan vrij- staan den huur te verbreken dan wel daarin zoodanige verande- ringen te bedingen als billijk zullen worden geoordeelt. ’t Zal volkomen aan ’t believen van de Hooge Indiase Regee- ring werden overgelaten, om over die plaatsjes aan te stellen Zou- danige regent der Bataviase Preangerlanden, als hoogstdezelve daartoe zullen goed Ivinden te verkiezen, in welk geval de volle dispositie over die landen, volken en voortbrengsels, evenals in alle regentschappen plaats vind, aan dezelve zal worden overge laten, zonder dat de heer sulthan of andere zijnentwege zich daar- mede zullen hebben te bemoeyen, ten welken eynde de hoofden van die districten, die thans aldaar uit de naam van de vorst gezag voeren_ van daar zullen werden genomen, zullende ’t vol- komen aan degeene, die dezelve in administratie krijgt, werden overgelaten om in steede van dien andere aan te stellen Dan, in geval de mindere ingezetenen van daar mogten willen delogeeren, verbind den sulthan zig om dezelve wanneer zij zig in zijn gebied mogte komen nederzetten, Op de eerste reclame terug te zullen geeven. En zal in dierzelve voege gehandelt worden, wanneer sulthans volk op een van die plaetse zig mogte komen neder te zetten_ Alle zaken van verschil, die door den regent of aangestelde hoofden niet te beslissen mogten zijn, zullen ter kennis van den resident van Cheribon werden gebragt, om door hem beslist te worden egter in zaken van gewigt zal dit gezamentlijk met den gecommitteerde tot en

over de zaken van de Bataviase Bovenlan- den moeten geschieden en waarvan den sulthan alsdan kennis zal werden gegeven Dit huurcontract aan hun Hoogedelheden ter approbatie aengeboden zijnde, hebben hoogstdezelve gelieven te approberen 1001) Sagalaherang en Tjinanga, beide het Soemedangse gelegen: 720

GENERALE NEDERLANDSCHE GEOCTROYEERDE

CIl gemelde twee plaatsen te stellen onder den Sumadangs regent Adipattij Soema di Nata, door wien dan ook jaarlijks de huur daarvan aan de gecommitteerde tot en over de zaken van den inlander zal werden voldaen, omn vervolgens aan de Cheribons resident afgegeven en door zijn Ed. aan den sulthan Anom verantwoord te werden.

Aldus met voorkennis en approbatie van de Hooge Indiase Regeering gecontracteert, tusschen Zijn Hoogheid sulthan Anom van Cheribon, en de Heer Pieter Walbeek; oud-secretaris der hooge commissie en resident ten comptoire Cheribon, op heeden den November 1799. En is deese tot verifieering met hoogstderzelver gewoon zegul bekrachtigd.

Accordeert met het terzijde gesteld Javaensch

(w-g:) W. A. Velingens_ gezworen scriba.

Terzijde ’s Comp” en twee andere zegels. REGISTERS REGISTER VAN GERAADPLEEGDE WERKEN.

Aa (P J. B C. Roblde van der) . De groote Bantamsche Opstand in het midden der vorige Eeuw_ (Bijdr: Kon: Inst _ voor T, en 29, Gravenhage; 1881) _ Alderwerelt (J_ de Roo van) . Historische Aanteekeningen over Soemba. (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap XLVIII, 1906) _ Boxer (C R) The Topasses of Timor. (Meded. LXXTII van het Indisch Instituut, Amsterdam 1947) _ Chijs (J. A van der) . Koepang omstreeks 1750. (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap, XVII_ 1872)_ Nederlandsch Indisch Plakaatboek (17 delen, Batavia-’s-Graven- hage, 1885 1900) _ Cunes (Fredrik) . Memorie door den afgaanden Commandeur aan desselfs vervanger-Commandeur Casparus de Jong overgegeven Dec: 1756, ed. P. Groot; (Selections from the Records of the Madras Government, Dutch Records 3, Madras 1908) Encye clopaedie van Nederlandsch-Indie_ (Tweede druk: Vier delen en Vier supplementdelen; s-Gravenhage-Leiden 1917 1940) _ Grijzen (H. J). Mededeelingen omtrent Beloe of Midden-Timor: (Meded_ Bataviaasch Genootschap LIV, 1904) _ Haga (A.) . De Mardijkers van Timor. (Tijdschrift Bataviaasch Genoot: schap XXVII, 1882) _ De Slag bij Penefoey en Vendrig Lips: (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap XXVII, 1882) . Nederlandsch Nieuw Guinea en de Papoesche Eilanden Batavia- Gravenhage, 1884) . Haga (B: J). De Limapahalaa (Gorontalo) volksordening, adatrecht en bestuurspolitiek: (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap LXXI,

1931) Heeres (J. E). Corpus Diplomaticum Neerlando-Indicum en II ('s-Gravenhage, 1907 en 1931) _ Jonge (J. K. J. de) . De Opkomst van het Nederlandsch Gezag in Oost- Indie (13 delen, Gravenhage; 1862 1888) . Leupe (P: A). Besognes der Hooge Regeering te Batavia gehouden over de commissie van Paravicini naar Timor 1756 (Bijdr: Kon: Inst. 25, 1877) . Louw (P_ F). De derde Javaansche Successieoorlog (1746 -1755) _ (Batavia_ 1889) _ Molsbergen (E C Godee) . Geschiedenis van de Minahassa tot 1829. (Weltevreden, 1928)_ 724

REGISTER VAN GERAADPLEEGDE WERKEN

Netscher (E.) . De Nederlanders in Djohor en Siak Verh: Bat; Genoot: schap XXXV_ 1870) . Noorlander (J. C.) . Bandjarmasin en de Compagnie in de tweede helft der 18de eeuw_ (Leiden, 1935) Nypels (G.) . Hoe Nederland Ceilon verloor: ('s-Gravenhage; 1908) _ Resandt (W.Winaendts van 2 De Gezaghebbers der Oost-Indische Compagnie op hare Buiten-Comptoiren Amsterdam, 1944). Reus (G. C Klerk de'). De Expeditie naar Bengale in 1759 (Indische Gids _ 1889 en 1890) _ Rouffaer (G. P) Vorstenlanden (Artikel in de eerste druk van de Encyclopaedie van Nederlandsch-Indie, herdrukt in Adatrechtbun- del 34 Gravenhage, 1931) Scholten (C.). Munten van de Nederlandsche Gebiedsdeelen overzee 1601_1948- Amsterdam, 1951) _ Stepel (F: W). Pieter van Dam's Beschrijvinge van de Oostindische Compagnie: (Rijksgeschiedkundige Publicatien 63, 68, 74, 76, 83, 87, Gravenhage 1927 -1943)_ Corpus Diplomaticum Neerlando-Indicum; III, IV en V_ ('s-Graven- hage, 1934, 1935 en 1938) _ WInstedt (R. 0.) . History of Selangor: (Journal of the Malayan Branch of the Asiatic Society XII, 1934)_ Yule (H:) and Burnell (A C.). Hobson-Jobson, being a glossary (New Edition, London, 1903)_ Zlmmermann (V:) De kraton van Soerakarta (Tijdschrift Bataviaasch Genootschap LVIII, 1918)_ Zwler (W.) . Het Verdrag van 1766 tusschen de OI. Compagnie en den Vorst van Kandi_ (Amsterdam, 1927) . REGISTER VAN PERSOONSNAMEN

Appengh; J:: 373. Armenault, RS H: 194, 209_ Aalders, Johannes: 85, 233_ Asagaf, Habib Umar: 509, 517. Abeleven, Abraham: 123, 126, 127, Asikin: 411, 413, 417, 418. 129, 133 135, 138, 145 -148, 161- Astra Ingalaga: 86. 163, 167, 324. Aurengzeb: 295. Abul Machali: 10, 11, 13, 16, 18 Abul Nasar Mohammed: 10, 12, 16. Accama_ J:: 491. Bacheracht, D.: 219. Achmad, Sultan: 618_ Bacheracht; Johannes: 189, 191, Adam, Sultan: 596, 598, 609, 610, 193, 194, 205, 208. 612, 613, 704, 709. Backer Jacobsz,_ Willem: 155_ Adiradja: 25 29. Bahar Udin: 394, 404 Agaats: 543, 548. Bang, Nicolaas: 21, 22 Agnew, Patrick Alexander, 689, 692, Bary, D D. 221 699. Basel, H van: 237 Ajansjah: 56 58, 251, 386, 494. Battelima, Adrianus: 184_ Alam, Radja: 22, 77, 149, 215 218, Batutiga: 138. 221_ Baumgarten, Christiaan Godfried: Alaudin, Sultan: 453, 493. 517, 542 560. Albinus, Wilhelm Bernhard: 16_ Bax J : 573, 586, 595, 619, 689_ Albrechtsz, H: 80. Becker, Richard: 189, 191, 193 Ali_ Radja: 552_ Beerninck; Cornelis: 122-

Ali, Sultan: 453. Beke; W_ van der: 614, 635 Alsteyn, Pieter: 652, Benfield, Paul: 367, 372 , 373_ Alting, Mr. Willem Arnold: 237_ Berckhout; Johannes: 223, 227 395, 465, 469, 473, 481, 498, 501 Berkom, Mr_ Andries van: 23_ 504 , 511 520, 545, 548, 571_ 585, Bernard, Johannes: 67, 293, 458. 593, 596, 610, 611 613_ 614, 618, Beynon, E. J:: 219. 624, 634 636, 638, 648, 649, 651 Beynon, Frederik Aldrik: 365, 383, 654, 661, 662_ 664, 669, 671_ 688, 387, 392 700. Beynon, Ij 339, 341_ Amangkurat I: 632_ Bierens, J:: 16. Amsterdam, Sultan Sibori: 57, 67 Billing, F_ J ; 311, 421 130, 249, 250, 312, 343, 384, 385, Bisdom, Adriaan: 194, 208, 209. 388, 491, 492, 699. Bitter, Pieter de: 21. Angelbeek, C van: 699. Bloem, W: 709. Angelbeek, Johan Gerard van: 264, Bloeme, F. W:: 491_ 265, 420, 561 568, 689, 691, 692_ Blok, R: 122. 696, 698, 699. Blydenberg; F_ W A: 219_

Evenals in de voorafgaande delen ziin namen van zeer weinig of van elders niet bekende Aziatische persoren plaatsen weggelaten Waarschijnlijk is men in vorige delen tot die maatregel overgegaan orridat vaak tot onherkenbaar wordens zijn verhaspeld door de Compagniesschrijvers 726

REGISTER VAN PERSOONSNAMEN_

Bock_ Adriaan de: 635, 649, 862, 665, Chalmot, H A: de: 433, 451, 457, 668- 459, 467, 472, 475. Boddam, Th : 194. Champaquet, de: 403, 410. Boekholtz_ Francois van: 648, 704, Chauley de Charlemont, de: 199_ 708, 709. Claasz, Jacob: 165, 293, 458. Boelen, David; 182, 185, 200, 204 Clercg; de: 41 215, 218, 221, 246, 517 Clive, Robert: 188, 194, 220. Boenes, B: 398 Cock; G. R, de: 158 Boeses, A.: 548. Coenraadsz, J : 27, 29, 54 Bolonkodo, Dirk: 387, 388, 396. Colbert_ de: 52. Boltze, P.: 334, 343, 352, 621 Conradi; A:: 699. Boncx, Jacob: 513. Contame;, Jan Walraven de la: 512 Boner, Jacob: 275. Cooke; John: 189, 191, 193, 194. Bonte, H: 248. Cornabe, Alexander: 432, 433, 451, Bo[olgaard, Jacobus van den: 665 457 459 , 465, 467, 468, 472, 473_ 668, 475, 481 _ 484, 495 497, 499 501 Bo[oJne; Adam: 127, 134, 145, 146, 503_ 504 507, 508, 511, 516, 520, 148. 530, 543, 544, 571-573, 585, 586_ Boot; Johannes; 433, 451, 457, 459. 593, 595, 618, 619, 638, 642, 651 Bosman, Martinus Johan: 362, 363. 653. Bottendorp, Jacob: 341, 664. Cornput; Albertus: 274 512. Boudewijnsz, Jan: 32, 33, 35, 37 39, Cornput, David: 184, 274, 275, 512, 50, 66, 212, 215, 289. 513. Braam, Jacob Pieter van: 534, 539 Cornput; Jacobus: 274, 512, 513. 542, 549, 551, 558, 559, 580. Cornput; Willem: 274, 275, 512. Brahima; 534. Cornput; Willem David: 512, Brand, David; 654. Cos; Simon: 434, 493. Brandwijk van Blokland, Mr; Ger- Costa, de: 98 rard: 124, 143, 293 458_ Coste, Godfried Leonhard de: 264 Breton, Hendrik: 273, 278, 282, 288, 265_ 292, 294, 395, 411, 417, 418, 513. Couperus, Abraham: 428, 511, 573, Brievings, Paulus de: 652. 578. Brink; van den: 265_ Craan, J. J.: 106, 117, 121_ 128, 395. Bruyn, Pieter Gerardus de: 424, 428, Cramer_ Everard: 80, 155, 185, 188, 509, 511, 517, 559, 579, 584. 218, 255, 257. Buchanan, James: 614, 615, 617_ Cranach, Johan

Christiaan: 73, 83. Budach_ Johan Godfried: 671, 688, Crans, Jan: 417. 700, 702_ Cunes, Frederik: 19, 24, 27, Bulanga, Marcus: 81, 240. Burgermeester= 650. Burggraeff, H. 122_ Burgh, Johannes Robert van der: 342, 352, 380, 382, 621, 626_ Danuredja, Raden Adipati: 305, 307, Buse, 479, 480. 380, 460, 520, 587, 591 , 621 647, Byland, W_ HI, Graaf van: 417. 648, 663_ Bywegen_ Anthony van: 59, 83, 127, Datonsala, Adriaan: 403, 670. 133, 134, 145, 146, 148. Datonsala, Salomon: 312, 316, 403 Decker;, Mr Willem: 77, 80, 148, 149, 152, 155. Dietz, B : 709. Campbell, 614. Dinkgreeff, Jan Hendrik: 246, 257. Carembotu, Johannes: 664. Dirksz, H:: 242, Carpentier, M J : 198, 199_ Djalaludin Sjah: 249_251, 343, 384 Cellarius, Johan Adam: 565, 685, 386, 419. 687. Djamal Udin, Sultan: 123, 127, 135, Challier; G 215, 299, 302, 303, 307, 434, 438, 440 REGISTER VAN PERSOONSNAMEN_

442, 445, 449, 521, 545 548_ Dockum, D van: 665, 670, 702. van der: 16_ Garamahongi; 308 310, 521, 545. Does_ C: 45_ Gardner; Allan Hyde: 690, 698, 699. Donkel, Dott; James: 567, 569 *571. Garrison, S. L.: 85, 199, 200. Dreyer; J. A. 334. Geeke, Pieter Willem: 490. Drieberg, D. C van: 699 Gevers, P. 417. Dubordieu* Johan Frederik: 317, Gilbert; Johan: 80, 155, 204, 218. 505_ Gobius, Abraham: 520. 319 321 325, 391, William: 467, 468. Gobius, Jan Isac Werner: 638, 642 _ Duff; 652- Duquesne: 666 Durr, George Frederik: 459, 467 Goede, Gerrard de: 127. 472 475, 484_ 495, 497, 499_ 500, Gomes, Jacobus; 419, 420. 530, 573, 586_ Goverts Jr; 363. 503, 507, 508, 516, 6517 665, 670, Graaff Willem Jacob 595, 619, 653, 654, van de: 567, 569 672_ -571, 614, 615, 617. Duynevelt, Willem: 373. Greeve, Jan: 587, 620, 624, 633 636, Dijk; C. van; 507, 516, 522, 543, 548. 643, 647 649, 662. Gregory, August Hendrik: 252, 255, 278_ Greven_ G: I. W.= 642_ Grijp, van der: 242_ Ebbenhorst; van: 681. Jan 258. E Eck Lubbert Baron van: Eilbracht, Jacob: 209, 273_ Haak, David: 652 Ekenholm, Johannes: 663, 665, 669, Haak_ D. D. van: 491, 540, 542. 670. Haak_ M [van]: 133, 134, 145, Elwijk, P. de: 608, 611, 613, 634. 146_ 148, 158, 167, 179. Estaing, Ch_ d.: 198, 199. Haaze, de: 666. Este; van: 177, 184, 197. Hadji, Radja: 550, 552_ Haeften, Gerardus van: 467, 468. Haider Ali: 475, 490. Hairun Sjah: 384 386, 406, 419, 492 _ 494, 495. Faber; Willem George Abraham: Haksteen, Pieter: 237, 295, 395. 59. Halimin: 411, 413 Fabricius, J. F: 417, 419, 423. Halm, A_ van: 593, 595. Faharudin Sultan Hamsah: 123, Halm, P_ van: 491. 300, 303. Hamell, A.: 663. Falck, Iman Willem: 194, 209, 237, Hamid Ullah: 118 258, 259, 264, 280. Hart_ R: 73. Faupell, A : 648. Hartingh, Nicolaas: 41, 42, 45, 46, Feber; Jan Jurgen: 150, 151_ 237 . Feith, J;: Hartingh, Willem: 233. Filliettaz, de: 248. Hartman, Hermanus: 638, 642, 652. Flaurin: 248, Hartzinck A.: 623, Fockens, Willem: 45, 46, 265, 286, Hasan, Sultan: 159. 268, 395. Haselkamp, 129, 248. Fontaine, Jan Walraven de la: 274. Haselman, G.= 373, 491. Forcade, F::232. Hassan Udin: 123. Frankena, 681 _ Hast, Jan

Joachim: 490. Frankland, W. 194_ Hatting, Samuel: 652. Frederiksz, J. 215, 232 Hautemaison, Jean Baptiste de Ja: Fretz: 696 56, 58, 59, 83, 127, 133, 134 145_ Friesendorp, H: 197. 146, 148, 158, 167, 174 -176, 180, Frijkenius, Simon Hendrik: 704. 181, 184. 728

REGISTER VAN PERSOONSNAMEN,

Heck; van: 681, 682- Johnson; 433, 451, 457, 459. Heere, Huybert Jan de: 64 , 86, 87, Jonas, Martinus: 21_ 223_ 227, 233. Jong, Casparus de: 155, 157. Heideman; K: 325_ Jonkers, Jan: 127, 145, 146, 148, 168, Heinrich [s], Johan Godlob Wil- 174176, 180, 181, 184_ helm: 433, 451_ 457, 459, 467 , Jorissen, W. 709_ 472, 475, 484, 495_ 497, 499_ 500, 503, 507, 508, 516_ 530_ 573, 586, 595, 619, 665, 670, ‘702 . Heinsius, Anthony: 502. Kaisel, Lodewijk: 393_ Hemmekam_ Francois Bartholo- Kamaludin: 542, 543, 545, 547, 548- 304_ 343, 349, 383, 387, 392, Kambodja, Daeng: 48 meus: -151, 185, 187, 405 431_ 433, 424_ 409, 428 451, 457 _ 472, 475_ 484, 495, 497_ 499, 500, Kan, Pieter Joseph de: 685, 687. 502, 503, 508, 516, 530. Katiandako, Danie]: 338_ Herzeele, Thymon Pieter: 29, 30, Katiandako, Salomon: 338, 339, 429_ 32 39, 49 52, 54, 64, 65, 74, 76 431, 669. Hes, J;: 232_ Kerseboom, Willem Frederik: 392, Hieler _ Caspar: 73_ 304_ Hilgers M. T: 237, Ketel, Barend: 240. Hoff P: 273_ Keuneman, Willem Hendrik August: Hofland, F_ G. 699. 279, 420. Hoffman, Christoffel: 596. 608, 610, Kilat, Ketjil: 292, 293_ 611, 613, 637, 638, 705, 707 , 708. Kinderen, D der: 672_ Hoffmann; G:: 675. Kist; Jan Carel: 189, 191, 193, 194, Holwell, 2: 194 209, Honore, Z. 1’: 145, 146, 148, 158, 167, Klerk, Reinier de: 237, 395, 422, 432, 179. 457. Hoog, S. de: 194, 209_ Kloek, Jacob: 178, 473, 502, 508, Hooreman, L: 237. Koenes_ K= 411- Hoynck van Papendrecht; B. Koning, M:: 210, 221, 373. 511_ Koning, P. de: 316. Hughes, Sir Edward: 484, 485, 487, Kroonenberg, Hendrik: 74, 76 . 490,491_ Krijgsman, C F: 718. Hughes _ Robert: 84. Kuvel, A.: 619, 633, 635. Hulst, Jan van der 159, 161_

Lange, D= 184_ Ibrahim, Sultan: 573 -576, 578. Lantsus, van: 52 Imhoff, Gustaaf Willem Baron Lapro, Jan: 307 van; 41, 189_ Laurens, du: 248_ Isinck; M:: 194, 209_ Law de Lauriston, Jean: 247, 248. Iskandar Alam: 382 , 453, 455, 469, Lebeck; N_ A.: 155, 204, 218 618, 619. Lee; S W= 327. Iskandar Dzulkarnain: 1, 182_ Leembruggen, H: 248, 373. Ismael, Radja: 215. Lelivelt, Marten: 250, 385, 493 Issendorp, 699_ Lemken, A. F: 246, 258, 428. Lesage, Salomon: 303, 501, 641, 652_ Leuftink, Johannes: 393. Ligten, H. van: 592 Jacobsz, Carel: 122_ Linden, Hendrik van der: 8 20. Jacobs, Ericus; 579. Lingen, Wolfert Johannes van: 252, Jacobs, Ismael: 429, 431, 579_ 255, 278, 288, 294, 302, Jacobs, Philip: 55. Lintelo_ te: 107. Jansen 670, 702_ Lobs, Jacob: 508. Jansz, I: 327. Lopes, G. de: 80. REGISTER VAN FERSOONSNAMEN _

Lucas, E= 619, 633, 635. Lucasz, W = 27, 29 Lunel, Arnold: 565, 685, 687. Luzac, P: 334_ Lijnslager; Johannes: 428.

Meurs Godfried Carel: 122_ 325_ 329, 341, 365, 383, 387, 392, 403, 410 411. Meurs, M: 650. Meybaum, L N: 417. Meyn, Jacob: 20. Mir Jafar: 188, 205, 206, 208, 210, M_ 220, 271- Mir Kasim Ali: 220. Macarompo, Francisco: 157_ 158, Mocodompis_ Manuel: 669. 341 664- Moens, A: 548, 614, 635, 649, 662. Machmud, Sultan: 549, 551, 552, 579. Mohamed Ali: 128, 129, 148, 509, Mackett, W . 194. 510, 534_ 540. Maetsuycker, Johan: 159_ Mohamed Ali Khan: 365, 370, 371, Mahu; Nicolaas: 159, 161. 375, 376_ Malpasar Djohan Berdaulat Pir Mohamed Ali, Radja: 215, 217, 218, Alam: 221_ Manabon, Andries: 340, 341, 664_ Mohamed Aliudin: 411, 413, 418,321, Manabon_ Manuel: 340, 341, 429, 422 431, 664. Mohamed Bahaudin: 654, 660, 661 Manan-Sjah, Sultan: 123, 126, 250, Mohamed Djalaludin, Sultan: 269_ 251 385, 494. Mohamed, Radja: 215, 216. Mandarsjah: 493_ Mohamed Sjah: 255. Mangku Bumi: zie Mangku Buwono Mohamed Sjah Udin: 453 456_ Mol, Mangku Buwono I: 41, 42, 45, 46, Nicolaas Dionysius: 365, 396, 305, 380, 459, 531, 619, 624, 636, 398, 402. 643 649, 650. Mom, 334, Mangku Buwono II: 644, 646, 662. Monoarfa 458_ Mangkunagara, Monsier; Pangeran: 41, 304, J.: 278, 288 342, 343, 380, 633, 643, 645 650, Moschel_ Johan Abraham van: 198, 710. 199. Mangkuprodjo, Raden Adipati: 305, Mossel, Jacob: 16, 18, 24, 27, 32, 34, 307, 710, 716_ 36, 38, 39, 41, 46, 49, 51, 52, 54 56 60, 65, 66, 80, 86, 88, 107, Manilha: 67_ 118, C: 194. 123, 129, 134, 138, 147, 157 -159. Manningham, 161, 168, 178 Manoppo, Christoffel: 326, 327, 364 Manoppo, Eugenius: 282, 288, 325, Mossel, Seracules: 491. 326_ Munnik Georgius Everhardus: 302, Manoppo, Franciscus: 283, 309, 339, 341. Manoppo, Jacobus 283_ Munnik, Hermanus: 292, 294, 299_ Manoppo, Manuel: 670. 302, 307 , 309, 311, 312, 317, 320, Manoppo, Marcus: 81, 288_ 364_ 322, 324 327, 329 Manoppo, Salomon: 80, 81, 83, 282, Munro, Hector: 484, 485, 487, 490, 283_ 491. Mansur, Sultan: 77, 148. Mylendonk; Jan Elias van: 55 59, Marapaty, Pieter: 327, 328, 585. 66, 80, 83, 275, 283, 494 508, 512, Marschal; Frederik 150, 571. August: 151_ Massau, van: 622, 623, 633. Massow van: 158, 167, 179, Nadjam Udin: 394, 404 180. Narayan-Rao: 362_ Mens, Isaac: 223, 227_ Nata, Pangeran: 119. Mertz, Willem Frederik: 467 _ 472, Nata, Sultan: 596- 484_ 495, 499, 500, 503, 507, 508, Nata Widjaja: 85, 516, 530, 619. Nederburgh, Sebastiaan Cornelis: Meurer; A.; 593, 595_ 704_ 730

Niepoort; R. van der: 334, 479, Pell, Paul: 64. 480. Pelters, Jacob: 158, 167, 179, 548. Nuku: 468, 480, 482, 484, 497, 520, Pereyra, Joan: 54_ 522, 523, 525 -527, 542, 543, 592. Peterson; David van: 274, 512. Nyvenheim, Barend Jan van Nieuw- Petrie, George: 682, 684 687. kerken genaamd: 622, 623, 633, Petsold, B: 122. 663,

703, 709, 716. Pfeiffer_ Jasper Theodorus: 295, 299. Philip, David Johan: 157, 158, 429, 431, 501, 502_ Obdam, Cornelis: 354, 357, 358, 360, Piazzoll L: 2, 80, 155, 183, 188, 361. 204, 218. Ogelwight; D:: 586, 595, 619, 654, Pielat, Jacob Christiaan: 165, 274, 665, 670. 293, 341, 458_ 512, 664. Oldenzeel, S. D:: 660, 662_ Pietersz, C 248, 373_ Oosterhout; R_ van: 122_ Pluskow, J. E. von: 184, 197. Osman, Said: 216. Pompa, Jacobus: 178, 473_ Ossenberch, Jan Cornelis van: 252 Pompa, Marcus: 178, 473. 255_ Ponto, Israel: 184_ Ossenberch _ W,H van: 16, 45. Ponto, Marcus: 327 , 328_ Overstraten, Mr Pieter Gerardus Poolvliet, Adriaan: 565. van: 614, 635, 649, 662 _ 663 , 704- Poppelman, Daniel: 289. Putkamer, van: 334_

Padbrugge, Robertus: 164, 293, 341, 458, 639, 640, 652, 864. Radjalaut: 385, 493, 699. Paku Buwono I: 42, 44. Raesveld, Johan Georg: 167, 179_ Paku Buwono III: 41, 42, 44, 305, 252, 255, 278_ 288, 294, 302, 309_ 342, 380, 478, 531, 565, 619, 620. 325, 329, 365, 383, 387, 392 , 403, Paku Buwono IV : 619, 622 625, 410, 411, 670. 633, 634_ 643, 649, 702. Rainer, Peter: 675_ Palm, Roelant: 215 393, 532, 533_ Raket, Mattheus Petrus: 680, 681 Palm, Willem Adriaan: 565 Ranzow, D. von: 699. Panon, J:: 248. Ras, P. 417, 419. Paparang, Hendrik Daniel: 429, 431 _ Rassaballa, Dirck: 134, 204, 205. 501. Rassaballa, Matanusa Zacharias Paparang, Zacharias: 134, 204, 432- Dirk: 205_ 429, 431, 432_ Paravicini; Johannes Andreas: 59, Reede tot de Parkeler, Johan Fre 60, 62, 64, 87, 88, 106 -108, 116 drik van: 647, 648, 650, 651, 710. 118, 121_ 222, 223_ Reevoet; Johannes: 252, 255, 278_ Parra, Petrus Albertus van der: 10, 279, 294, 302 _ 15, 16, 18, 19, 223, 232,, 237, 250, Reintous, Joannes: 265, 281, 699. 2537 274, 282, 289, 292 299, 303, Reneke, F:199_ 308_ 312 317_ 320, 322 324_ 326 Renesse, Gerardus Willem van: 365, 327,329, 338, 340, 344, 382 , 387 _ 383, 387, 392 _ 395, 398, 401 403, 393_ 410, 411, 433, 451_ 457 459, 467, Patra Aharal; 492, 495, 498, 500, 472, 475, 484, 495, 497, 503, 505, 521, 523, 525, 700. 507, 508, 530. Patra Alam: 433, 440, 452, 481, 520, Reynouts, J.: 417. 521, 525, 543, 544, 547, 548. Rhijn, Jan Matthijs van: 460, 461_ Patras, Abraham: 60, 233, 235, 236. 464, 520, 532, 621 _ Pattilima, Adriaan: 129, 275, 387 Richard, D: 222- 388, 513. Rick; P.: 219_ Pauwen: 466. Riemsdijk, Jeremias van: 237, 394 Payenchery-Nairo: 19, 20, 239 -242, 396, 398, 401, 406, 410, 418. 242-*243, 243 -245* Romp, M:: 237. REGISTER VAN PERSOONSNAMEN_

Rooselaer; Pieter: 274, 341, 512, 664_ Smith; D J : 395, 548, 614, 635, 649, Roth, Johan de: 76 662, Rothenbuhler, J; 592 , 622, 623, Smoder; J,; 219. 633_ 634, 663_ Soleiman, Sultan: 22, 23, 77, 78, 148, Rouland; 248. 152, 153 Roussel, J = 188_ S[olleman, Sultan: 596 598, 607 610, 612, 613, 637, 704, 709. Solms Ajax Frederik van: 117, 121 232, 237. Saffin, S. Sosrodiningrat, Raden Adipati: 380, C: 243, 245. Safiulah: 138, 145, 161, 162_ 460, 591, 621. Said, Mas: Zie Mangkunagara, Pan- Soury, Pieter: 232. Spal,

Cornelis van: 685, 687. Sageud-Daulah: 271, 273. Spal, Jan Lambertus van: 682, 684 Saifudin: 123, 250, 303_ 433, 434, 687 . 437_440, 449, 493, 545_ Speelman, Cornelis : 249, 303, 384, Salahudin, Sultan: 574, 578. 434, 437- 439, 491. Samlant; A.: 699_ Sprang, J,C van: 681 Schae: 586, 702. Staal, Leendert van der: 343, 349 Scheidt; Johan Andries: 683_ 685, Stamhorst, IJsbrand van: 394, 404, 687 _ 655. Scherens, Jacob: 71_ Staringh, Anthony Hendrik Chris- Schevichaven, G_ L. van: 194, 209. tiaan: 654, 660, 661, Schiersteen; J_ D: 642. Staveren, Hendrik van: 215, 232, Schilling, 289, 292_ A.: 268, 428, 511. Schippers, Mr. Steenmulder; J. J.: 45. Thomas; 2, 182, 246_ Stek_ S. E van: 80. Schoe, G.: 672_ Stockum, H van: 548, 614, 635, 649, 157, 662. Schoonderwoert, Jacob van: 158, 161, 167, 168, 178, 179, 251 Stoffenberg, M: 477, 491. 255, 293, 458, 473, 502 , 504. Storm; Martinus: 293, 458, 465_ Schram Christiaan Adolf: 431- Stralendorf; F.0. van: 307, 343, 461, Schreuder; C F : 681 464_ Schreuder; J: 237 Struyk: 137. Schultz, Johan Christ. 316_ Stuart_ James: 675, 676, 681, 682. Schutz, R: 242_ 690, 698, 699. Senff; Ckristiaan, Lodewijk: 211, Suchtelen, Jan van: 16. 215, 227, 228, 232_ Sumner W_ B.: 194 Setjadiningrat: 329, 332, 334. Suraj ud Dowla: 188. Severin, D: 248_ Surodimengolo: 334. Seydelman, Johan Lebregt: 73, 174, Surville: 248 176, 182, 311, 316, 329, 339, 341. Seyfferth_ Christiaan Ernst: 212. Siberg, Joannes: 460, 461, 464, 478, 614, 635, 649, 662, 704. Taillefert; L: 194, 237_ Simons, Isaic: 490. Tak, Francois: 233 Simons_ Joan Daniel: 373, 490. Tamarol, Andries: 55, 429, 431, 507 , Singfray= 248. 508. Singha, Radja: 258. Tamarol, Christiaan: 507. Sinkelaar; Cornelis: 122, 219_ Tamdjid Ullah: 107, 116, 118. Sitter, van: 569, 571. Tessel, van: 248, 373 Sjah Alam I: 210, 271, 273. Teylingen, Christiaan van: 239, 247, Sjahmardan: 56, 57 , 59, 135, 249, 248_ 250. Thierens, Francois: 428, 511, 542. Smit, Jan: 56, 59. Thierens, Jan Anthony: 212, 215, Smit, W. 364_ 232_ 732

REGISTER VAV PERSOONSNAMEN_

Thierry, Stephanus: 652_ Walle, Bartholomeus van de: 174, Thim, Johan Hendrik: 130, 341, 388, 176, 182 , 319, 321, 323, 325, 336_ 664_ 338, 339, 341, 395, 398, 401 403, Tholosan, F. 204. 410, 411, 458, 505_ Thomaszen _ Jacob Roeland: 395, Wardenaer W:: 623, 633, 636, 663. 429, 437, 440, 502, 543_ Wasbeek, Adrianus: 56, 58, 59. Thornton_ Thomas: 66, 73, 138, 139, Wasbeek; N: 183. 168, 174_-176, 180, 181, 312 Wedel, Johan Frederik: 302, 309_ Tinne, Johannes: 122_ 317, 319 321, 325, 329, 339 , 341, Tjakradiningrat: 329, 330. 365, 383, 387, 391, 392, 505. Tolucco: 67 Weerman: 674- Tongeren, van: 242, 245_ Weert, P_ van de: 649. Tonneman, Jeronimus: 56, 58,59, 83. Welgevare; J:: 649, 662. Trek, G W: 281_ Wenking, P_ J: 76_ Truyn, Anthony van der: 127, 133, Wentholt; Bernardus Sebastianus- 145, 146, 148- 309, 326, 327, 573, 586, 595, 619_ Tyken, J.B: 681_ Werndly, Anthony Abraham: 377 379, 428, 511 Wesenhage, Jan van: 159. Westerbeek; Willem Carpenter van: 394, 404, 655. Valckenaar, Paulus Jacobus: 252, Westphaal, D. A:: 255, 278, 288, 294, 302,

335, 338 Weydemuller, J.B: 672_ 341_ 344, 365, 382, 383, 386, 387 , Weyerman; Godefridus; 24, 26, 27, 392_ 401, 403, 406, 410, 411, 664. 29, 53, 54, 240, 243_ Vansittart; Henry: 220. Wiardi, E_ N.: 364_ Vauquet de Han, Jacques Theodore: Wiegerman, Jan Hendrik: 635, 649, 467, 468. 662, 665, 668_ Vechten, Anthony van: 8, 157. Wiesner; Johan Fredrik: 431. Velge, G. L: 578, 579. Wilde, Arent Jacob de: 205, 208. Velingens; W_ 720_ Willemsz, Cornelis: 328. Verbrugge; Ary: 155, 185, 188, Williams T: 681_ 204, 218. Wind, A. A de: 379, Vermont, Steven: 128. Winter, F_ de: 540_ Vernet, George Louis; 194, 273_ Wiradiningrat: 331_ Vigoureux, W:: 199. Wittewaal, Jan W:: 294, 320, 321, Villeneuve; J,H de: 268_ 325, 391 Visboom, Jan: 30, 32 39, 49, 50, 54, Wize, W_ M:: 194_ 64, 65, 182, 183, 204, 218. Wolf, Gerrit Willem de: 398, 401 Visscher, Jan: 295, 299. Wolff; Hendrik: 219. Visscher, Canter: 248. Wybrants, G: 617- Vlissingen, Reynier van: 353, 355, Wynen; Rudolph Anthony= 56, 59, 357, 358, 360, 365, 371, 373, 475, 83. 488, 490, 491- Voll, Jan Hendrik: 122, 219, 269, 270. Vollenhoven, J_ A : 699_ Voorst Anthony van: 508. Ysseldijk, Wouter Hendrik van: 587_ Vos, Johannes: 304, 307, 329, 334. 592, 647, 650, 663, Vos; Gerrit de: 279 -281, 310, 311 Vrymoet, D_ 248_

W

Zellman: 674 Zitter; van: 699 Zuydland, L= 209.

Walbee[clk; Pieter: 718, 720. Wall, Frederik van de: 34 37 Wallanady, Ketjil: 292, 293 REGISTER VAN PLAATSNAMEN,

Banjumas: 48 342_ Banka: 61 63, 226, 557, 657 659_ Abessinie, ers: 74 661. Adamsbrug = 280. Bantam: 10 -19, 225,411 417, 417 Airbangis: 74, 289. 419, 421 423, 658, 665 668_ Air-Hadji: 39, 40, 212. Barneveld: 383 Ajuthia: 22. Baros: 76, 212, 393 Alas, Straat: 269. Bassein: 74. Alfoeren: 284, 287, 406_ 409, 447, Batanghari: 233. 497 500, 653_ Batang Kapas: 37 38, 40. Amboina: 14, 71, 132, 142, 172, 265 Batikalao: 259, 262_ 268 277, 286, 299_ 301, 314, 391_ Batjan: 123, 125, 135-137, 382-383, 446, 447, 481 , 515, 522, 689. 433, 436, 437, 444, 446, 447, 453 Amurang: 284_ 287, 406 457 468 472, 493, 527, 530, 618 _ Andagila: 132. 619_ Ansjenga: Batubara: 23 Arabieren: 509_ Belang: 82_ Arcot: 128, 129. Bellasore: 271. Atingen: Belu: 88 -107_ Atjeh, -ers 50, 69, 131, 170, 276, 390, Bengalen: 188_194, 205 209. 210, 514_ 220 221, 270_273. Attingola: 68, 129_-133, 143, 144 Benkulen: 60, 393_ 184, 275, 322_323, 325, 387 -392, Bentenan: 82. 395 398, 513_ Berau: 115 Auer, Sungai: 226. Biadjus: 603. Aycotte: 26. Bihar: 208, 270 273_ Billiton; 61, 62_ 113, 226, 659. Bima: 113, 121_ Bimilepatnam: 294 299. Bagelen: 47, 48, 462_ Bintauna: 66 73 147, 311 316, Bajang: 32 33, 33. 322 _ 323, 325, 395 398, 403, 410 Balambangan: 82, 717. 411, 670 672_ Bali, ~ers: 14, 97, 111, 113, 266, 300, Blitar: 47. 333, 415, 600, 601, 717. Blora: 47, 49. Baliapatnam: 24. Boalemo: 584 586. Banda: 71, 132, 172, 267, 286, 314, Bobo, Wai: 125 391, 446_ 447, 481, 689. Bodjanegara:

49. Bandjarmassin: 87, 107_117, 117- Bogowonto: 41. 121 596 614, 637- 638, 7703 709. Bojolali: 712. Bandjernegara: 48. Bolaang-Itam: 273 -279_ 511-516. Banggai-archipel: 343 349, 699 Bolaang-Mongondow: 80 -83 184, 702_ 282 -288, 325 327, 364 365, 670 Bangkalan: 329. 672_

De vetgedrukte getallen verwijzen naar bladzijden, waar een contract met de bedoelde plaats voorkomnt: Zie ook de noot bij het Register van Persoonsnamen: 734

REGISTER VAN PLAATSNAMEN.

Bolano: 168_ Chawacaty: Bombay: 74. Chenotti: 155. Bone: 144, 146-148, 322 323, 324 Cheribon: 718 -720. 325. Chettua: 8, 19, 20, 156, 240, 242, 243- Bongaja: 219. Chikil: 238. Boni [Golf van]: 180, 219, 269, 474. Chilau: 693. Borneo: 71, 88, 108, 111- 112, 116 China, Chinezen: 61, 107, 108, 110 120, 266 , 285, 313, 412, 421 423, 113, 117, 120, 125, 225, 226, 234 _ 446, 557, 600. 333_ 351, 394_ 415_ 446, 461, 462_ Brinsjan: 550, 582, 583, 587 600 , 601_ 603, Buantang: 23. 628, 629, 659, 703, 706 ~*708, 712 Buginezen: 14, 22, 23, 69, 111, 143, 713, 715* 152, 164, 167, 168, 171, 265, 286_ Chinsura: 190, 206, 207, 272_ 285, 289, 300, 313, 333_ 415, 427_ Cochin: 3, 8, 19, 20, 26, 29, 561_565, 446. 466, 474, 497, 533, 536, 549 568, 682 687. 554_ 573, 582, 583, 596, 600, 601, Coilan: 609, 703, 708. Collastri: 24- -27, 27, 28, 52 _ 54, Bulanga: 144, 285, 315, 322 323, Colletie: 325_ 395 -398, 401 5403, 592 Colombo: 259, 261, 263, 265, 279 Bumikintjana: 608, 611, 613 638, 280 , 486, 490, 567 , 569, 571, 617, 708, 709. 676 678_ 680 , 681, 683, 685, 689 Buru: 301, 469. 92, 696, 699. Buton, -ers: 266, 345. Comorijn, Kaap: 6, 362. Bwool 177 -180, 253, 327 _ 329, 400, Concordia, Kasteel: 106_ 472 475 , 586. Cottatte: 5 Cranganoor: 155, 157.

Cairo: 84 85_ Calcutta: 189, 194, 208, 272_ Calicut: 155 *157- Cambaya, Golf van: 362 Dajaks: 599, 603. Cambodja: 160. Dajeuhluhur: 48. Cananoor: 24 29, 53. Danda Rajpuri: 74_76. Canara: 19, 24, 155. Datahan: 640. Carli, Berg: 24, 53. Dekhan: 74–76* Carnatica: 129 , 353, 365, 370 373 , Diamant; Kasteel= 11,14 16, 18, 19, 375, 376, 567, 569, 570, 614 617_ 417, 423 Castricumsbaai: 82 Dieng: 461_ Celebes = 70, 80 83, 129_133, 146 Djagaraga: 48. 148, 167-174, 175-*176, 177*-180 _ Djailolo: 302. 180- 182, 184, 252 ~255, 265, 266_ Djambi: 85 87, 158, 232 237 . 273 279, 282 288, 311 316, 317 Djapan: 49, 480. 319, 321-323, 323, 324 325, 325 Djipang: 48, 49, 480 327, 327-329, 346, 390, 395 398, Djohor: 22 -23 77- 80 , 113, 148 401- 403, 403, 405 407, 409, 410- 149, 150, 151, 152 -155, 185, 216, 411, 446, 456, 465 467, 472 475, 425, 533, 549 551, 551-*559, 579 503-507 , 557, 571-5573, 584 -586* 584_ 592, 670 -672_ Djokjakarta: 41, 304 307, 342, 380, Ceram, ~mers: 102, 265 ~268, 299 382, 459,460, 460 _ 464, 480, 518 304, 446, 447, 522, 618. 520 , 531, 587 592 , 619, 620, 631 Ceylon: 17, 258 265, 279 -281, 635 636, 642 649, 650, 662 663_ 810 311, 419 421, 467, 485, 489,

Djombang: 48. 667 571, 614 617, 628, 673 674, Dompo; 122. 674 -675, 676 682 , 683, 685, 689 Duabelas Kota: 66 699. Dusun: 599, 637. REGISTER VAN PLAATSNAMEN_

Janjira: 74_ Japan: Edduwa: Japara: 48. Egypte: 84 Java, Javanen: 14, 22, 41 49, 69, 71 82_ 102, 111, 113, 131, 170, 172, 225, 266_ 304 307, 329 334, 342 343 _ 850 352 , 380 382, 390, 446, Gale: 259, 261, 690 692, 696 451 457 460, 463, 587, 605, 609_ Ganti_ 45, 46, 710. 611, 612, 619 623, 623 635, 635 Gapi: 344. 636, 642 _ 649, 650 , 650 51, 658, Garhetty: 189, 191, 193. 662 663, 668, 695, 702_703, 709 Gebe: 301, 304, 436, 440, 442, 448, 718_ 452, 494, 546. Jeddo: Gita: 302 Joana: 350, 351, 588. Golconda: 295_ Gontong, Pulau: 23, 77, 78; 148, 215, R 216_ Kadawi: 125- Goram: 300, 303_ Kaidipang: 184, 273 279 , 511 516. Gorontalo: 66 73, 129, 130, 132, 133_ Kajeli: 171_ 400, 466, 474. 138 -146, 146, 161 4167 , 169 _ 174_ Kajutangi: 116_ 175 1176, 180, 181, 254, 285, 292 Kalangan: 204 205 , 294, 312, 315 _ 318, 320 321 , 322 _ Kalangbret: 49. 323, 325, 388, 390 392 395 399, Kalinga: 294 299. 402 _ 410, 456, 457 459, 496 497 , Kaliture: 259, 690, 692_ 505, 506, 572, 584, 586, 688 689_ Kalpetti: 259, 280. Gowa: 219_ Kambang = 40. Grissee: 331_ Kampar: 160. Grobogan: 49_ Kandahar: 335, 337, 340 341, 429 Gunung Tuwa; 76. 431, 663 665. Gustavus_ Fort: 189, 193, 194, 209_ Kandi: 258 -265, 369, 375. Karangantu: 12, 414. Karikal: 247, 248_ Kasiruta; 454. Halmaheira: 253, 301, 406, 436, 480, Kediri: 47, 49, 478, 479. 493, 497, 527, 528. Kedu: 47 49, 461 463, 531. Hangwelle: 262. Kelang: 22 , 79 , 149 *151, 186, 187. Hatuwe: 618. Kema; 406 Himamaylan: 334, 335. Kertasana: 49, 480. Hindustan: 74, 270* -273. Kilbon: 265 -268_ Hitu: 267 Kilkare: 279, 280. Honimoa : 267. Kilmuri 265_268, 299, 300. Hugli: 189 -192, 194, 206, 209, 210, Kinali: 289 -291_ 271-273_ Klepu: 305, 306, 381 Kompeh: 233, 235 Koromandel 128 -129, 238 239_ 239, 246 248, 294 299, 353 _ 354 Tllodoa: 73_ 354 357 357- -358, 358 -360 360 Indragiri: 158 161. 361, 365 370, 370 -371, 371-373, Indrapura: 31 , 49 60, 291_ 374, 374 375, 375 376, 376 377_ Indrasati: 257. 395, 408, 467- 468, 475 477, 484 491_ Kota Baru: 289_ Kota Lumuh= 182. Jafnapatnam: 259, 260, 676, 677 , Kotatengah: 54, 64 66_ 680, 681 Kotawaringin: 599. Jaggernaikpuram: 467, Kroe: 60. 736

Kupang 88–107, 184, 197. Kutei: 115 Kuwu: 305. Kwandang: 252 -255, 316 317, 319, 320, 322_ 398, 400, 401, 466, 467_ 504, 506, 585, 586.

Mahratten: 74, 238, 353 355, 357, 358, 360. Maitara: 135 Makassar_ Makassaren: 14, 69, 71, 102 113_ 121-122, 131, 132, 142 , 170, 172, 219, 265, 266, 268 -2770 , 277 285, 286, 300 313, 314, 333, 345_ 390, 391, 395, 415, 446, 474, 515, 600, 601, 700, 703. Makean: 57, 251, 386, 494, 523, 527 , Labuha: 383. 543.

Lagundi 14, 416_ Malabaar: 3_8, 19 20, 24-27, 27 Lakadiven 25 29_ 52 754, 155_157, 239 242_ Lakitang: 40 242 243, 243 245, 560 5565 , 678, Lambunu: 166, 167-174, 175 -176, 682 687 , 689. 180. Malakka: 17 %, 22-23 _ 77 80, 113, Lampongs: 10, 11, 13-*15, 412, 415 148 149, 149 152 , 152*-155, 158 416, 665 668_ 161, 182 -183, 185 -188, 200 204, Landak: 421 423. 215 -218, 221 -222, 225, 245 ~246, Lassa, Kaap: 266. 255 258, 377 379, 424 428 509- Lawu: 48, 511, 516 617, 533 -540 , 540 542, Leiden;_ Fort: 401_ 542 549, 549 551, 551-*559, 559 Leitimor: 267, 268. 560, 573* 579, 579 ~584, 658, 689. Lembo: 168 174, 176_176, 180. Maleiers: 14, 102, 201, 262, 333, 415, Lifao: 94, 95, 106. 474, 476, 477, 582, 583, 673, 675, Ligor: 21, 695. Lima Kota: 66. Maleio: 164, 276, 514. Limbotto: 140, 147, 164, 165, 171_ Malurang: 593 -595, 175_176, 252 -255, 317 319, 323, Manapaar: 6, 420_ 398 401, 466, 474, 503 507_ 586. Manar: 259, 280, 281 570, 615, 616, Limun: 235. Mandar, ~ezen: 69, 1l1, 164, 166, 167, Linggi= 22 79_ 148, 149, 149 *152 171, 265, 266, 285, 446, 474, 497, 154, 186-188, 246* 426_ 428, 578- 600, 601 . Loano: 49. Manganitu: 55, 130, 335, 337, 338 Lombok: 474, 339, 429 431, 669 -670. Mangeli: 299, 300. M Mariku: 302_ Marrua: 311- 304, 436, 440 442_ Mataram 41_ 49,342 Maba: 125, 301, 343,380,459 448, 452. 480 482, 484, 522, 526, 460 , 460 464, 478 479, 480, 518 543, 546, 548. 520 , 531 533, 565 -566, 587 -592 , Madakare: 26_ 644, 646, 662 Madilagan: 156. Mature: 259, 261, 693. Madiun: 48, 49, 480. Mavelicare: Madjakerta: 49. Melawi: 115. Madras: 367, 372, 468, 490, 614, 677, Melur: 419, 420. 682 _ 692, 694, 695_ Menado: 58, 81, 82_ 133, 142 171, Madura: 44, 279 281, 310 _ 311_ 278, 284, 285, 287 288 311, 313, 329 334 419 421, 567 571, 614, 314, 316_ 322 _ 325, 327, 405 409_ 616_ 617, 625. 428, 429, 466, 474, 503_ 515, 595, Magetan: 48, 49. 638, 642, 651, 652, 654, 670, 672. Magindanao: 71, 132, 142_ 172_ 266, Menangkabau, -ers: 23, 201, 235, 291, 277, 285, 286, 313, 314, 334_ 335 Minahassa 82 , 253, 284, 638 642_ 390, 391, 405, 406, 409, 428, 430, 651-654. 433, 436, 437 , 445, 454, 455, 502 , Mindanao; Zie Magindanao. 515, 527, 547, 592 595. Missigit: 2, REGISTER VAN PLAATSAAMEN_

737

Molukken: 55 56, 56 *59, 80 83, 451, 457, 459, 467, 472, 475, 484, 123 128* 129_133, 133–134, 134 495, 497, 499 503, 507, 508, 516, 137, 138, 139, 146 *148, 157 -158, 526, 530, 546, 573, 586, 595, 619, 167- 174, 175 -176 , 177 180* 180 665, 670, 701. 7-182 , 184 204_205, 249 251, Orissa : 208, 247, 270 -273. 252 2255, 267, 273 -279, 282 288, 292, 299, 302, 307 , 309, 311 316, 317 319, 321 323 _ 323 _ 324 -325, 325 327 , 327 -329, 334 336, 336 Padang: 30, 31, 35_ 39, 4952, 54_ 338, 338 -339, 340 341, 343 349, 64, 65, 198, 211–215, 227 , 228, 230, 364, 382 383, 387 -392, 395 398_ 289, 291, 689. 398 401 401-403, 403, 406, 407, Padjang: 47. 410 411, 419, 428 431, 432 -433 _ Pahang: 23, 77, 148, 152, 549, 551 433 453, 453 457 , 465 467 , 468 559, 579 584_ 472, 472 475, 480 484 491 495 , Painan: 36 37. 496 497 , 497 , 500 ~503,

503 507 _ Paleleh: 474. 507 -508, 511- 516, 520 -530, 671 Palembang, ers: 23, 59 _ 64, 85, 87 573, 579, 584 586, 592 , 592 595, 111, 113, 222 ~227 , 232_234, 394 618 -619, 651_ 652, 663 665 , 669 395, 404 A05, 557, 654 -662 , 665 670, 670 872 , 688, 699 702_ 668. Moorshidabad: 208_ 220, 272_ Palicol: 467, 468. Moren: 601, 603, 628, 629, 695, 703, Palliacatte: 128_ 467. 708_ Paloppo: 69, 180 182_ Morotai: 493_ Palpetti: 20, 240, 242, 243 Moiiton: 168_ Palu; 165, 397, 400, 474, 573. Muara Tandjong: 289 291_ Pambenaar: 280, Musi 63 Pamekassan: 332. Pamerden: 48, 342. Panagi: 202 Panany: 156. Nagasaki: 8, Panaraga: 47, 48, 478, 479_ Naning: 200 204. Pangasang 40. Nassau, Kasteel: 321, 323, 398, 689. Pandjang, Pulau: 12, 414. Natal: 74, 198 200, 211-215. Paponetti: 155, 156. Negapatnam: 129, 238, 239, 247, 248, Papekat: 121-122_ 294, 295_ 298, 353 *355, 357-361. Papua's: 266, 267, 301, 436, 440, 442* 365, 366, 370 -373, 467, 475 - 477 _ 447, 448, 468, 469, 471, 482, 484, 484 49L. 522, 526, 543, 546. Negros: 335. Parigi = 140, 165, 171, 322, 571-573 Ngandjuk: 48, 49. Pasanan: 289 -292_ Ngawi: 48_ Pasir: 115, 596, 599, 706_ Nias: 199. Passan: 640. Noorwegen, eiland: 135. Patani: 125, 160, 301, 302, 304, 435_ Nusa Laut: 267_ 436, 440 442 448, 452, 480 482- 484, 494, 522, 526, 543, 546, 548, Pati: 350. Patjitan: 48, 49. Obi: 125, 469. Patna: 207, 272_ Oma: 267. Pau: 50 51. Oostenburg, Fort: 674 676. Pekalongan: 461. Oranje, Kasteel: 56, 57, 80, 83, 127_ Pelangilt]: 40. 133 135, 137 , 145, 146, 148, 164, Pelim: 343, 344, 167, 179, 251, 255_ 278, 288, 294_ Pembogoan: 17, 19. 302, 309, 323, 325, 329_ 336_ 338, Perak; 17, 22, 182_183, 255 -258, 339, 341_ 348, 365, 383. 386. 392 377 379. 403, 410, 411, 433_ 442_ 443, 449, Philippina, Fort: 149, 151_ 738

Philippijnen: 334, 527. Pinang: 573. Pipely: 271, Plassey: 188. Poigar: 284, 287. Pokame: 176. Pokatta: 175, 176. Pondichery: 248. Ponosakan: 284, 640_ Pontak: 284. Porka: 683_ Portonovo: 372. Preanger: 718 720_ Priaman: 40, 65. Pulau Laut: 596, 599, 706. Purwadadi: 49, 531, 533. Purwaredja: 48, 49.

Selangor: 22, 79, 162 -155, 427, 533 540, 540 542 552, 573 579_ Selor: 265- 268. Semarang 43, 47, 305, 307 , 330, 333, 334, 350 352, 380, 460, 462, 531 588, 621, 625, 629 632, 635, 636, 710, 712. Semau, Pulau: 95_ Sembilau Kota: 74. Seranti: 40. Siak: 22 23, 77_ 80, 148, 158, 215 218, 221- 222 , 509 511, 516 -517, 534. Siam: 20 22, 160, 225, 658_ Siau: 55, 335, 337, 429 431, 579. Sibuluan: 289 -292. Sidani: 12, 414- Siendeng: 168 -174, 175 176, 180. Sikabu: 168 174, 175 -176, 180. Rammanacoil: 280. Sintang: 115_ Rano Apo: 284. Situa: 290, 291. Rau: 291. Solok: Zie Sulu. Reael, Punt: 161, 162_ Solor: 88 107. Rembang: 48, 49. Sonbait: 88 107_ Rembau: 148, 149_ 149-*152, 185 Sorkam: 76. 188, 202 , 203, 245 246, 424 428, Speelwijk; Kasteel: 12, 15, 414, 416 559 -560. 418. Riouw: 533, 534, 549 -561, 551 4559, Suez: 84 85. 579 584* Sukadana: 10, 412, 421-423. Rokan: 509, 510. Sula Besi 125, 250, 344, 347, 385, Roti: 88 107_ 466, 493. Rotterdam, Kasteel:

121, 122, 219, Sulu: 231, 285, 313, 390, 391, 474, 270. 502. Sumatra: 412_ Sumatra's Westkust: 29 32, 3233, Sadraspatnam: 467. 33, 34 35, 36 37, 37_ 38, 38 39, Salatiga: 710, 712. 39 40, 40, 49 -50, 51-52, 54, 64 Saleyer: 266 66, 66, 74, 76, 198 ~00 , 211-215, Salgatty: 26 227- -232 , 289 ~292, 393. Salida: 34-35, 36, 37. Sumba: 87, 88_107. Samboppo: 219. Sumbawa: 113, 121-122, 268 270. Sampit: 599, 708, Sumedang: 719. Sanggar: 122. Sumenep: 113, 332. Sanggau: 115. Sunda, Straat: 416. Sangir-eilanden: 55 56, 133 *134, Sungai Dadap: 12, 157- -158, 204 2205, 334 336, 336 Sungai Tunu: 40. 338, 338 339, 340 341, 428 431, Sunsang: 63. 500 -503, 507 -508, 579 , 663 ~665, Surabaia: 479, 480, 588. 669 670. Surakarta: 4 44, 47, 304 307, 342 Sangkob: 71, -343, 380, 382, 460- 464, 478 479, Sapuluh Buah Bandar: 36, 38 40 531 565 566 , 591* 619 623, 623 Saringane: 593- -595_ 635, 642 649, 650 651,_ 702- 703_ Sarolangun: 235. 709 718_ Sasak: 289_ Suratte: 74-*76, 362 363* 363 364, Sausu 254. Surusowan: 15, 18, 417, 423_ Sela : 48, 49 Suwawa: 395 398, REGISTER VAN PLAATSNAMEN_

Tjengkalsewu: 350, 352. Tjilatjap: 48. Tabukan: 157–158, 335, 337 , 341 Tjingkuk, Pulau: 31, 34 36, 49, 50, 429_ 431 , 500 6503, 507, 508, 664_ 213_ Tabussang: 74. Tobello: 253, 327- 329. Tagulandang: 56 556, 335, 337, 429 Togean:_ 254 431, 507 508_ Tomakalang 132, 133, 143, 184 Tahula: 304_ Tombulu: 253. Taliwang: 269. Tomini Golf van: 70, 143, 164, 168, Tambora 122_ 173, 175, 254, 397_ Tandjong Pinang: 582 Tonsawang 284, 640. Tandjore: 238 -239, 239, 353 354 Tontoli: 400, 465 467_ 354 357 , 365, 366, 368 370, 372 Trankebaar: 475. 376, 477_ Travancore: 3 8, 19. Tapanuli, 64, 74, 76. Trengganu: 23, 77, 148 Tarato: 39 40. Trichinopoli 477. Taruna: 133_134, 158, 204 205, Trinkomale: 259, 262, 673 675_ 335, 337, 429 431, 432 433_ Tripontare: 565_ Tatas: 113, 116, 121, 707_ Triporatty: 241, 243 245- Tegal: 461, 632. Trusan: 30 32 , 34, 36, 38, 39, 50, Tello: 38-40, 219. 291. Tembesi: 235. Tudjuh Kota: 66. Tepas: 195, 197. Tulang Bawang 666, 667 , Ternate: 56, 56 59, 66, 67, 69, 71 Tulungagung: 49. 73, 80, 82, 83, 123, 125–127, 129 Tutikoryn: 279, 281, 419, 420, 567 131_ 133, 134, 135-137, 138, 145, 569, 615, 695_ 146, 148, 157, 158, 164_ 167 -170, 172 174, 178, 179, 249 ~252, 255_ 276 2278, 282 _ 285, 286, 288, 292, 294, 302, 307, 309, 311, 312, 314, Ulaka: 66. 317, 318, 320, 322 326, 329, 334_ Ungaran: 712_ 336, 338 341_ 343 349, 365, 383_ Untung Djawa: 12 384 387 388 390_ 392/ 397 , 398, 400, 401, 403, 405 410 419 , 428, 432 _ 433_ 435, 436_ 442 444_ 446_ 449, 451, 452, 456, 457, 459 , Victoria, Kasteel: 266, 268, 467 470, 472, 475, 484, 491 495, Vredenburg: 65, 495, 497- 499 500 , 503_ 507, 508 514 516, 520 523_ 525 527_ 530, 543_ 544, 546, 548, 572, 573, 586 592 _ 595, 619, 639 642, 665, 670, Warong: 48, 49_ 699 701 Weda: 301, 304, 436, 440 442 448 Tidore: 134, 135 -137, 250, 299- 304 _ 452_ 480 482, 484, 522, 526, 527, 307- 310, 385, 433 453 , 468, 480 543, 546, 548. 484, 493, 494, 520 ~530, 542 549_ Werinama: 265-*268* Tigabelas

Kota: 227_ 232. Wetang: 82, Tiku: 66_ William; Fort: 189, 190, 193, 194, Timor: 87 -107, 107, 177, 183 -184_ 206 209. 195 197. Wingurla: 19, 155. Tirnevelo: 419, 420, 615. Wirasari: 49. Tjaruban: 49. Wirosaba: 47, 48, 478, 479. VERKLARING VAN DE IN DE DOCUMENTEN VOORKOMENDE VREEMDE WOORDEN EN UITDRUKKINGEN.

Candil, last van 480 pond: 4, 6, 25, 28. Alia, jonge mannetjesolifant: 353_ Cardamon, paradijskorrel, welrie- 368, 372. kende specerij 25, 28, 44, 261, 693_ Amildar belastingambtenaar: 421_ Cassed, loper, briefdrager: 207. Armane, de regeringsadministratie Caul, vorstelijk bevelschrift, gunst- van Madura: 568. brief: 239, 295, 353 356_ 368, 375_ Arsdast, verzoekschrift: 220. Chanco, waardevolle schelp: 569, Asper , kleine Turkse zilvermunt: 84. 615. Atimad, Perzisch, rijksbestuurder: Cha-klang , Siamees ambtenaar: 21, 76 22_ Chauth, afkoopsom voor plunde: ring: 363. Chego, palmwijnbereider: 20. Chokaidar , politiebeambte: 208_ Bahar , gewrichtseenheid van 3 picol Coro-cora, gewapende prauw: 72 , of 375 pond: 12, 50, 79, 256, 378 124, 125, 132, 267 _ 287 , 315, 391 Balai Maleis, raadszaal: 182, 257- 406, 408, 409, 429, 430, 445, 454, Battoor koeli: 351, 631_ 489_ 471, 502, 503, 508. Bekel, Javaans dorpshoofd: 589. Costumado, recht of last: 296. Bendahara, Maleis, hoofd van zeer hoge rang; rijksbestuurder: 23, 77, 159, 183, 257 Bobato, landsgrote in de Molukken, niet regent zoals in vorige delen is gezegd: 83, 165, 179, 288, 324, Dalal, makelaar: 271. 328, 347, 475, 702. Dalem, vorstelijke woning: Bonjoy, Japans ambtenaar, belast Daroga, hoofd plaatselijke po- met het toezicht vreemde litie op muntmeester: 208, 220, 272_ kooplieden: Dessave: 259, 264 Bramine, priester; 20 tolk of Destek, vrijbrief, paspoort: 238, 376. schrijver: Dividor , pandeling 537, 556 577 . Diwan, eerste minister_ schatmees- ter Bengalen) : 207, 238, 272, 273. Djaksa, inheems politieambtenaar 351, 352 Cabessa, eerste kwaliteit: 28 Djodjau, Tidorees, rijksbestuurder: Caimaal, vrijheer: 244, 245. 127_

De cijfers verwijzen naar de bladzijden, waar het woord vorkomt vet- gedrukte cijfers naar die bladzijden, waar men cen korte omschrijving SOmS ook CCi literatuurverwijzing aantreft Van woorden, die herhaaldelijk voorkomen; zijn slechts enkele plaatsen opgegeven. VREEMDE WOORDEN EN UITDRUKKINGEN

Djogugu, titel d. rijksbestuurder Kamanakan, Menangkabau; ver- der Molukse rijken: 58, 59, 68, 81_ want in de vrouwelijke lijn: 214 138, 169, 177, 179, 184, 251, 253, Kanam pattanam, permanente ver 254, 284, 313, 321, 347, 431, 472, pachting van land: 241, 561, 562_ 484_ 688, Kapitan-laut, titel van een Molukse Durbar , gerechtshof;, ook titel landsgrote belast met de zeeza- bestuurder: 75, 273_ ken: 68, 169, 284, 313, 321, 347, 431, 472.

Karet, schildpadshoorn: 70, 83, 131, 164, 179, 277, 348, 515, 572, 701_ Fanum, munt ter waarde van U12 Ketjil, titel van vorstenverwanten pagode; er waren ook dubbele of in de Molukken: 59, 67_ koningsfanums (fanum radja): 4, Kimelaha, titel voor een districts- 241-243, 245, 562- hoofd in de Molukken: 58, 59, 127, Fausdar , schatkistambtenaar: 208, 251_ 253, 254, 310, 448, 449, 452_ 271 -273, 376. 472, 521_ Firman, bevelschrift, gunstbrief: 85, Kjahi, districtshoofd Bandjer: 207, 208, 210, 271, 273. massin: 608. Korale, Singalees, district: 259, 261, 264_ Kotwal, hoofd der politie: 272. Gentive: 370. Kraman, oproerling: 627 _ Gilalo, Moluks roeivaartuig: 72,132, Kuala, Maleis, riviermond: 68, 71, 287, 315, 391. 72, 151, 165, 410. Glarang, Makassaars hoofd van Kwartodiensten, soort herendien: adatgemeenschap: 219. sten; 172, 640. Gomashta, Perzisch gemachtigde; agent: 271,, 273. Guripo, titel lett_ schermmeester: 244, Laksamana, Maleis, hoofd der zee: zaken: 150 1 Latte, loods: 363, 364. Lurah, Javaans dorpshoofd: 590, Harkara, koerier: 476_ 710, 711, 714. Havildar 376. Hukum, titel voor een hoofd M Molukse rijken: 58_ 59, 68 127, 251, 284, 287, 313, 347, 431, 472_ Mohanam, groot of grote naam 484_ 358, 359, 361, 366, 370, 372_ Hukum tua, dorpshoofd: 638, 640 Manigaar , dorpshoofd in Zuid-India: 642, 651 653_ 419 421, 568, 569_ Hunisan, vestigings- of hoofdgeld: Mantri, inheems beambte: 352- 160. Mardijkers: 447. Modseddy, kanselarijambtenaar: 271. Mulud, Mohammed’ s geboortedag: Jagirdar, erfelijk houder van bezit 306_ of recht op uitkering: 208, 420. Jonkenier tolgaarder: 238

Nachoda, Aziatisch schipper: 125. Kaimal, [lid van een] gemeenschap, Naib , Arabisch, vertegenwoordiger: man van standing in Cochin: 564 271, 273. Kalang8, tot hofdienst verplichte Nairo, lid van een krijgsliedenkaste houthakkers en timmerlieden in ter kust van Malabar: 19, 244, Mataram: 47, 48_ 245, 563 742

VREEMDE WOORDEN EN UITDRUKKINGEN

Navis, schrijver bij de Mahratten: Samorijn, titel vorst van Cali: 354. cut; 155-157, 242. Nawab, landvoogd: 188, 191, 206 Sanad, Hindustani, privilege, gunst- 208, 210, 220, 271, 298, 365, 370, brief: 270, 271, 273, 295. 371 374, 376, 421, 475 477, 567 Sarkar , hoofd (v. d. administratie) 570, 614 616- 372_ Ngofamanjira, titel in de Molukken Sarwadikariakaren, ambtenaar be: voor een districtshoofd: 58, 59, last met de koninklijke huishou- 127, 251, 310, 521_ ~ding in Cochin: 563 Nishan, gezegeld geschrift: 271, Sengadji, titel voor een districts- 273_ hoofd in de Molukken: 58, 59, 91 127, 251, 308, 310, 347, 448, 452_ 472, 521_ Sicca, munt: 272- Ola, brief, privilege: 19, 24, 240. Sjahbandar, havenmeester: 23 , 88, 159, 185, 201, 202, 225, 270, 343, 574. Subahdar, stadhouder: 207,, 220, 238, Paduwakang, Makassaars- 173_ 271, 273, 353, 365, 367 373, 375 Boeginees, zeilprauw: 377, Pagode, gouden munt ter waarde Suku, het

Minangkabause volk is in van 120 Hollandse stuivers: 6,261, vier 353, 357, 359, 361, 366, 367, 372, groepen, genaamd, inge- deeld: 185, 201, 424 428, 559, 560. 374_ Sulewatang, Boeginees rijks- Paikar , zeeman: 272_ bestuurder: 152 *154* Paljetter, titel invloedrijk hoofd ter kust van Malabaar: 155 563_ Pardao, zilveren munt: 355, 368, 372_ Takar, maat: 332 Parra, rijstmaat van 40 pond, 241, Takid, bevelschrift: 238, 368. 243 245, 562_ Tapa, asceet of kluizenaar: 627 , Parwanna, bevelschrift: 238, 295. Teuver: 279 281, 311. Patih _ Javaans ambtenaar: 351, 352. Thail, gewicht van 3712 gram_ ook Peshkar , vertegenwoordiger, super: geldswaarde van zoveel goud of intendent: 363_ zilver: Peshwa, minister bij de Mahratten: T[hlony, parelduikersvaartuig 354, 356, 358, 360 362_ 279 281, 570, 615, 616. Pion, Indisch soldaat; oppasser: 207 . Tjap, merk of stempel: 23, 146. Pitjes, muntjes van geringe waar Tjatjah; Javaans, aanv eenheid de: 64 (stuks huisgezin) : 47, 48, 351, 380, Priaji, ambtenaar: 305, 710. 381, 478, 621, 624, 711- Puasa, Mohammedaanse vastentijd: Tjottia, inner afkoopsom voor 306. plundering 363. Tjukai_ pachtschat: 667. Tokadoor , essayeur: 217_ Rahdari, passagegeld: 271 Tondo, Javaans marktmeester: 715, Rakit, Maleis, bamboevlot: 225. 716_ kanon: 626. Topas, Europeanen en inheemse Rantaka, klein koperen Rayat, onderdaan, boer: 273. Christenen in Indie: 561, 563, 564, 160 . 684_ Ruba-ruba, havengeld: Tumenggung , Maleis, legeraanvoer der: 159, 177, 183, 195 197, 257, 307, 697. Sahukar, bankier: 367, Tuwaburu’ $, Mataramse onderda- Salempoeris, doeken d. kust van nen verplicht tijgers en herten te Koromandel: 408, 471. vangen: 47, 48 VREEMDE WOORDEN EN UITDRUKKINGEN

Wedono: 342 Wetangers, echte Javanen (tegen: Wakil, vertegenwoordiger: 476 over de Bantammers) 14, 82_ Walak, genealogische eenheid in de 415, 416. Minahassa: 640. Wankang, Chinees zeilvaartuig: 605. Zamindar, landheer: 271_